BIBLIOTHECA
PATRVM CISTERCIENSIVM.

ID EST

OPERA ABBATVM ET MONACHORVM ORDINIS CISTERciensis, qui sæculo S. Bernardi, aut paulò post ejus obitum floruerunt, in vnum corpus aliquot tomis distinctum collecta.

TOMVS PRIMVS

Complectens:
- Exordium Cœnobij Cisterciensis, cum Charta charitatis,
- Exordium magnum ejusdem Ordinis,
- Et libros miraculorum S. Bernardi, miraculo olim approbatos.

Labore & studio F. BERTRANDI TISSIER *Doctoris Theologi Bonifontis in Therascia ejusdem Ordinis Prioris.*

Cum ejusdem Annotationibus in fine, quibus difficultates occurrentes in toto opere exponuntur, & quæ fabulosa videntur confutantur, quæ autem non improbanda sunt, vindicantur.

BONOFONTE,
Typis ejusdem Cœnobij, Per A. RENESSON, Anno Domini 1660.

Venit Parisijs in Collegio S. Bernardi. & in vico S. Iacobi apud Edmundum Couterot, sub signo Boni Pastoris.

PERMISSV SVPERIORVM.

AVGVSTISSIMÆ REGINÆ COELI,

DEI-PARÆ VIRGINI MARIÆ, SPECIALI CISTENCIENSIS ORDINIS PATRONÆ.

VNI Cælitum tibi, ô MAGNA DEI PARENS, vtrumque CISTERCIENSE EXORDIVM debetur, vtrumque meritò tibi nuncupamus & consecramus: quæ & Cœnobium ipsum, & Ordinem ab illo denominatum, fundasti, fouisti, & ad hunc vsque diem servasti. Alij Ordines Religiosi Sanctorum quempiam parentem & fundatorem venerantur, Augustinum, Benedictum, Dominicum, Franciscum, *&c.* Cisterciensis autem, etsi in S. Benedicti castris militat, quà tamen ab alijs familijs Regulam ejusdem Sancti Patris profitentibus distinguitur, te solam *Fundatricem* suam fatetur. Nec enim magnus ille tuus cliens Bernardus ejus est fundator, quē jam fundatum reperit, & sub secundo aut tertio ejus Abbate vestem illius assumpsit. Sed nec Albericus aut Stephanus. Hi namque Cistercio jam surgente à Monachis illius electi sunt. Sed nec Robertus, (qui primus quidem illius loci Abbas fuisse videtur:) nā Molismenses eum illic residere non sunt passi, sed mox Molismum redire compulerunt. Vnde nec hoc Exordium in Abbatum Cistercij serie locum ei dedit, sed Albericum primū agnoscit Abbatem, Stephanum verò secundū. Sicut autem Ioseph olim tibi conjugio junctus, filij tui Domini nostri creditus est pater: sic & S. Robertus, quem annulo tibi quondam desponsasti, creditus est Ordinis Cisterc. qui tua proles est, esse pater & fundator. Hanc gloriam non adulando nobis vsurpamus, sed ex Authoribus fide dignis depromimus. *Prægnanti matri*, S. Roberti, ait Otho Molismensis in ejus vita, *gloriosa Dei genitrix virgo Maria in somnis apparuit, annulum aureum habens in manu sua, dixitque ei. O Ermegardis, volo filium, quem gestas in vtero, hoc annulo mihi desponsare.* Adjecisti autem eidem mulieri iterum apparere, vt idem Author refert, sicut olim Deus Samuëli ad confirmandam promissionem tuam. Non sine causa itaque factum est, vt S. Robertus Molismum rediret, vt scilicet noua Cistercij proles patre carens, tibi vt matri ascriberetur: nec minùs in hoc Robertus Iosephum exprimeret, vmbram patris habentem, sed sine opere. Ioannes Decimus hanc veritatem etiam declarat his verbis. *Hæc sancta Religio, quæ potiùs ad beati viri Benedicti Regulam reformatio dicitur, prout sanctissimi Bernardi, aliorumque Patrum scripta demonstrant, peculiaris est in terris familia gloriosissimæ matris Domini: cujus viuendi formam deuotis famulis primis patribus nostris inspirasse certum est. Nam vltra spirituales reuelationes, intimasque consolationes, sæpius fulgidissimo cœli ciuium stipata comitatu, eos visitabat, & etiam visibiliter consolabatur, edocebat, adjuuabat, instruebatque: ob quod & ipsa sacri hujus Ordinis Patrona, Domina, Protectrix, & aduocata nominatur. Sicut Ordo ipse primus est omnium Ordinum in ejus honorem dedicatus: cujus habitum tam Monachorū, quàm Sanctimonialium tradidisse fertur.* Tuam maternā pro ordine ipso solicitudinem beato Fastrado demonstrasti, quando illi in Chartusia huic Cœnobio vicina, Vallis S. Petri dicta, delitescenti, & onus ac dignitatem Abbatialem fugienti, apparens, & filium tuum benedictum in vlnis gestans, dixisti, accipe filium meum, & serua mihi illū. Vir enim sanctus intellexit, hoc tuum pręceptum non de filio tuo, qui sedet

Exord. Cænob. Cisterc. c. 17. & Exor. mag. dist. 1. c. 15.

1. Reg. 3.

Exhort. ad Monach. Tom. 1. Priuileg.

Exord. mag. dist. 1. c. 24.

ad dexteram Patris in excelsis, esse accipiendum, sed de Monachis filijs tuis, quos regendos illi committebas: itaque è latebris suis erumpens, mox in Clarevallis, deinde in Cistercij Abbatem fuit assumptus. Tu, pia mater, Claravallenses Monachos in agro laborantes & metentes cum Sanctis Magdalena & Elizabeth aliquando inuisere dignata es: tu aliàs electuarium eis prębere visa. Tu sæpe morientibus fratribus adesse dignata, ac eos ab insidijs & malitia dæmonũ tueri. Tu Ordinem tutata es: ipsum etiam Summum Pontificẽ Innocentiũ III. Ordini infensum, ab exactionibus quas ab eo petebat, & ab indignatione quam in illum ob hoc ipsum conceperat, reuocasti. Tu per te ipsam personas sanctitate celebres ad eũdem Ordinem inuitasti: inter cæteras S. Ludgardem Virginum Cistereiensium decus. Dilectionem autem tuam in omnes ejusdem Ordinis personas ea pręcipuè visione demonstrasti, qua eas sub chlamide tua te fouere & protegere, quasi gallina pullos suos, ostendisti. Cum enim quidam Cisterciensis tibi addictissimus in mentis excessu diuersos Ecclesiæ triumphantis Ordines in cœlesti gloria contemplaretur, Angelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, & eosdem certis characteribus distinctos: item Canonicos Regulares, Præmonstratenses, & Cluniacenses: de suo ordine solicitus cùm staret & circumspiceret, nec aliquam de illo personam in gloria illa reperiret, ad te, Beata Deipara, cum gemitu respiciens, dixit. Quid est, sanctissima Domina, quòd de Ordine Cisterciensi neminẽ hic video? Quare famuli tui tibi tam deuotè seruientes, à consortio tantæ beatitudinis excluduntur? Tunc videns eũ turbatũ, benigne ei respondisti. Ita mihi dilecti ac familiares sunt ij, qui de Ordine Cisterciensi sunt, vt eos etiam sub vlnis meis foveam. Aperiensque pallium tuum, quo amicta videbaris, quod ingentis erat latitudinis, innumerabilem multitudinẽ Monachorum, Conversorum, & Sanctimonialium illi ostendisti. Hanc visionẽ Abbati suo tuus ille famulus narrauit: & ille in sequenti Capitulo Generali Abbatibus: quos maximè lætificauit, & ad amorem tuum magis accendit. Hæc refert, iisdem verbis, qui initio operis sui testem inuocat Deum, se ne vnum quidem capitulũ in toto illo finxisse. Tibi igitur, ô magna parens, Ordo Cisterciensis maximè obstrictus est, quẽ sic hactenus fouisti & promouisti. Nunc eũdem, quæso, multis calamitatibus depressum & humiliatum solitæ pietatis oculo respice, & in antiquũ restitue splendorẽ.

Exord. magn. Distin. 3. cap. 11.
Ibid. c. 19.
Exord. dist. 4. cap. 31. & 34.
Mariq. an. 1201. c. 1.
In vita eiusdem.
Cæsarius distin. 7. c. 60.

REVERENDISSIMO DOMINO

D. CLAVDIO VAVSSIN,

SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORI, CISTERCII ABBATI, & totius Ordinis Cisterciensis Capiti ac Superiori Generali.

ADvolant in sinum tuum, REVERENDISSIME DOMINE, opuscula Sanctorum Parrum nostrorum nostro labore è tenebris in lucem educta, vt favore tuo suffulta, & felicibus tui nominis auspicijs tuta, in cæterorum manus possint exire. Tua sunt illa, proinde tibi nuncupanda fuerunt. Prius enim Exordium Archicœnobij tui Cisterciensis primordia describit: posterius, Ordinis, qui ab ipso Cœnobio originem duxit, ejusque nomen accepit, principia & progressus enarrat, vitorumque illustrium prædecessorum tuorum, & aliorum Abbatum, atque Monachorum, res preclarè gestas ob oculos ponit. Fundamenta ejus sub Sanctis Roberto, Alberico, & Stephano jacta fuerunt, adeò exigua & humilia hominum judicio, vt familia illa quæ Molismo discesserat, & majoris perfectionis gratia in Cisterciense desetrum profecta fuerat, propagationis defectu breui crederetur extinguenda. Ipsi etiam viri sancti, licet thesaurum virtutum cœlitus inuentum successoribus multorum saluti profuturum committere in votis haberent, quia tamen inusitata vitæ eorum austeritate deterrebantur vniuersi, nullus ad eos conuersionis causa veniebat, ideoque, vt Exordij Author loquitur, ostio desperationis ferè appropinquabat: donec deuotis & diuturnis ad Deum precibus fusis, randem optatis potirentur. Suscitauit enim Deus spiritum pueri junioris, (verba sunt prędicti Authoris,) cui nomen Bernardus: qui cùm esset adolescens, nobilis, delicatus, & literatus, tam valido igne diuini amoris succensus est, vt relictis vniuersis mundi voluptatibus & diuitijs, arctissimam Cisterciensium conuersationem deuoto animo proponeret imitari. Paulò antè cuidam ex fratribus viam vniuersæ carnis ingresso, apparuit innumera hominum multitudo prope Oratorium ejusdem Cœnobij, ad fontem quemdam lucidissimum lauans vestimenta sua: & dictum est ei, quòd fons ille fons Ennon esset appellandus. Hac visione & alijs propagatio Ordinis mox futura designabatur. Fons ille Cisterciensis creuit in fluvium maximũ, & sol effectus est, radios suos per totum orbem vibrans, & innumeros homines calore diuini amoris accendens. Progressus Ordinis & profectus mox sub alijs patribus contigit, Fastrado, Alexandro, & cęteris: & hi quidem duo inter cæteros eminentes ex Claravalle assumpti fuerant, ex qua & tua Reuerendissima Paternitas, ad regimen Archi-cœnobij Cisterciensis. Horũ & aliorũ virtutes & exépla his opusculis proponuntur, quæ omnibus adhortationibus ad virtutem persuadendam videntur aptiora. Vt enim ait S. Pater Bernardus. *Sermo viuus & efficax exemplum est operis. facilè persuadens quod intendimus, dum factibile probat esse, quòd suademus.* Multi sanè hoc æuo suam desidiam velamine infirmitatis aut impotentiæ obtegere nituntur, dicentes humeros suos oneri Regularium institutionũ ferendo impares esse: sed mentiri, aut miserè seipsos decipere conuincun-

tur, dum tot exhibentur illis juvenes, ſenes, delicati, nobiles, & principes, qui olim Ciſtercienſe inſtitutum profeſſi, Chriſti jugum eſſe ſuaue, & onus ejus leue, feliciter ſunt experti. Sanctus Auguſtinus cùm viſco cupiditatum innexus teneretur, aliorum exemplo ad torporem exuendum & ſegnitiem abjiciendam vires non mediocres ſumpſit: cùm attentè conſideraſſet, tot omnis ætatis & conditiones viros & feminas arctam viam mandatorũ Dei alacriter cucurriſſe, & brauiũ perpetuæ vitæ & beatitudinis apprehendiſſe. Certè vſque hodie multi trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Vt tamen aliquam excuſationem ſuæ deſidiæ proferant, negant hujus æui homines eſſe robuſtos & validos, vt antiquos. Sic olim Hebræi, cùm labore, qui ſubeundus erat in ingreſſu terræ Chanaan, terræ melle & lacte manantis, terrerentur, dicebant ibi gigantes eſſe, quorum comparatione ipſi non majores locuſtis viderentur. Arbitramur, non vera humilitate, ſed ſegnitie, veterum comparatione pigmæos nos eſſe, ac pernicioſa iſta adulatione nos ipſi palpamus, vt Regulares obſeruantias declinemus. Non eſt abbreuiata manus Domini, nec adeò parcus gratiarum ſuarum hoc tempore diſtributor, vt non poſſimus, ſi eis cooperari velimus, patrum pręcedentium veſtigia ſaltem vtcumque ſequi, ſi ex æquo cum eis currere non poſſumus. Proinde ſi ſapimus, ad eorum, quorum præclara geſta in hoc volumine deſcribuntur, imitationem nos totos componemus: nec declinabit cor noſtrum in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis. Hoc Ciſtercienſe Exordium, ſi piè & attentè legatur, multos, vt ſpero, à ſententia reuocabit, & ad viam arctam & anguſtam ingrediendam illis animos addet: ideoque gratiſſimum illud fore Reuerendiſſimæ Paternitati tuæ, cujus potiſſimùm humeris Ciſtercienſis Ordinis onus incumbit, mihi facilè perſuaſi, & hac ſpe fretus illud tibi offero,

Reverendissime Domine,

Humillimus & obſequentiſſimus
ſervus tuus ac Religioſus
F. Bertrandvs Tissier.

IN VNIVER-

IN VNIVERSAM
PATRVM CISTERCIENSIVM
BIBLIOTHECAM.

PRAEFATIO.

CONSILIVM nostrum est, BENEVOLE LECTOR, in vnum corpus coaceruare varia opuscula Patrum Ordinis nostri Cisterciensis, qui locum sortiri potuissent in magna Patrum Bibliotheca, & reipsa sortiti fuissent, vt arbitror, si Authoribus illius præ manibus fuissent: cùm multos inferiores istis tempore, eruditione, & vtilitate doctrinæ, in eam retulerint: imò & quædam nostrorum minoris momenti quæ repererunt, in eam congesserint: exempli gratia, Epistolas Nicolai Claravallensis in quibusdã editionibus, (quibus præstantiores sunt ejus sermones) Sermonẽ vnicum Iusti Abbatis, qui circa annum 1300. floruit: Speculum Ecclesiæ à S. Edmundo Cantuariensi Pontiniacensibus Religiosis scriptũ, quod etsi pium sit, facile tamen & humile est. Quæ ergo nostrorũ Cisterciensium opera in magna illa Patrum Bibliotheca locum justè obtinuissent, si ea hujus Authoribus nota fuissent, Bibliothecam nouam seorsum component, quæ illi magnæ Appendicis maximæ instar erit; nec, si Deus vitam & opem contulerit, minor erit illâ Patrum Bibliotheca, qualis primò prodijt labore & opera Margarini de la Bigne octo Tomis distincta, & cum appendice adjuncta. Ante omnia autem amouendus est hic quorumdam scrupulus, qui nimirum verentur, ne hoc opus à nobis susceptum minùs gratum sit, minùs publica luce dignum. E doctissimis nostri Ordinis vnus fato jam functus, mihi ante aliquot annos hæc meditanti, & quædam quæ me iuuare possent ab eo sciscitanti, judicium suum paucis expressit, Labor, inquit, multus, fructus exiguus. Priorem equidem sententiæ ejus partem verissimam esse expertus sum, & experior. Multæ enim peregrinationes ad diuersa Cœnobia fuerunt suscipiendæ, multæ Bibliothecæ lustrandæ, multi codices ibidem festinanter exscribendi, & postea hoc nostrũ Cœnobium reuerso, iterum magis integrè & sine abbreuiaturis describendi, (neque enim, nisi rarò admodum facultas datur libros extra bibliothecas aut Monasteria efferendi,) sumptus nonnulli in hujusmodi peregrinationibus faciendi, sed plurimi & maximi in comparanda Typographia, & in ipsa editione librorum. Nec enim potui ab hoc nostro Cœnobio abesse, nec item à Typographia: itaque hanc in hoc deferri necesse fuit. Vt mittam, quòd Bibliopolæ mihi noti & amici noluerunt ad horum editionem se accingere, proinde alios rogare vel quærere superuacaneum duxi. Ego autem Dei & B. Virginis ope nixus opus ingens aggressus sum, pecunia destitutus, & in Cœnobio constitutus, quod bellorum injurijs ad penuriam magnam redactum sumptus suppeditare nullos potuit. Aliquam tamen, imò satis magnam pecuniæ summam, partim gratis, partim mutuò collatam, expendi: & quamvis illi restituendæ imparem me nunc sentiam; continuandi tamen operis cœpti spem non abjicio. Fructus enim laborum & pecuniarum sunt duo Tomi jam Deo donante feliciter ad finem perducti: qui Lectoribus vanum fuisse docti illius viri timorem, qui fructum laboris nostri exiguum aut nullum portendebat, demonstrabunt. Interim dum se ad Authorum nostrorum lectionem accingunt, illorũ opuscula multi æstimanda, inde primò conjicere licet, quòd in optimis Ordinis bibliothecis antiquo & præclaro charactere in membranis exarata reperiantur. Secundò, quòd eorum aliqua, vt dixi, in Bibliothecam Patrũ sint relata, nec ea tamen præcipua: proinde non dubium est, quin & reliqua, si ad manum fuissent, eodem beneficio donata essent. Tertiò eorum quædã etiam in Patrum opera irrepserunt. Multæ enim lucubrationes beati Guillelmi à S. Theodorico S. Bernardo ascriptæ sunt: & insignis ejus liber de Sacramento Altaris S. Anselmo Cantuariensi. Præclarus liber de Cardinalibus Christi operibus S. Cypriano, aut antiquo & doctissimo Patri tribuitur, & plurimi à doctis reputatur, ille autem est Ernaldi Bonæuallis Abbatis. Homilia Aëlredi de puero Iesu duodenni, & item altera de verbis illis, *Ecce nos reliquimus omnia*, quæ est Gaufridi, S. Bernardi esse creduntur. Liber de Amicitia ab Aëlredo editus inter opera S. Augustini reperitur, mutilus tamen. Sermones Nicolai Claravallensis inter opera Petri Damiani & S. Bernardi reperiuntur. Aliorũ quoq; Ordinum Religiosi, quanti nostros Authores faciant, dum eos vel ignoramus, vel pro nihilo habemus, inde manifestũ esse potest, quòd eorũ nonnullos nobis eripere quidã tentarint. Epistolas Philippi de Eleemosyna cuidam Abbati Bonæ-spei Ordinis Præmonstr. nõnulli ascribere conati sunt. Expositionem moralem Thomæ Cisterciensis in Cantica ad Scotum suum quidam Minores pertinere voluerunt, nec nisi à Reuerendissimo Magistro Sacri Palatij, agente D. Malgoires Ordinis Cisterc. in Romana curia Procuratore generali, damnati nobis eam inuiti restituerunt. Ne quis autem arbitretur opera illa Patribus aut aliorum Institutorum Religiosis ascripta, illorum & non nostrorũ Patrum esse, quibus ea tribuẽda esse contendimus, in singulorum Præfationibus eadẽ nostris clarissimè vindicabimus: placet autem vindiciarum nostrarum aliquid hoc loco delibare. Liber D. Guillelmi à S. Theodorico, *De Sacramento Altaris*, à quibusdam S. Anselmo tribuitur, sed erroneè. Nam Anselmus jam obierat, quando scriptus est ille liber. Prior enim pars illius ad Rupertum scripta monet illum erroris, in quem libro 2. de Offic. c. 9. lapsus est; eumque refutat. At illi libri de Offic. adhuc scribebantur anno M. C. XI. vt constat ex lib. 8. c. 4. vbi hæc habet,

Hoc sancto Pascha sabbato, quo certo annus ab Incarnatione millesimus centesimus undecimus inscriptus est, &c. Et titulus capitis est hic. *De miraculo cuidam fratri ostenso hoc anno ab Incarnatione M. C. XI.* Obierat autem S. Anselmus anno 1106. vt constat ex ejus vita ab Edinero ipsius discipulo scripta. Non potuit ergo refutare librum qui post ejus mortem scriptus est. Porrò prędictũ *De Sacramento Altaris*, opusculum Guillelmo adscribunt omnia manuscripta exemplaria.

Epistolas Philippi Abbatis de Eleemosyna Ordinis Cisterc. aliqui ascribunt alteri Philippo Abbati Bonæ-spei in Belgio Ord. Præmonstratensis. Verùm vox *Eleemosyna* est ibi nomen Cœnobij; vt constat maximè ex ep. 4. vbi Author vocat se ministrum *pauperum de Eleemosyna*. At nec Cœnobium Bonæ-spei, nec ejus Abbas Philippus nomen hoc habuit vnquam. Item epist. 11. absoluit Conventũ de Eleemosyna ab obedientia sibi debita, cedens officio. Epist. 14. Abbati de Landesio scribit, se visitasse Landesium ipso absente, eique injungit, vt exequatur, quæ in visitatione sua ordinauit. Epist. 15. ait se Abbatem Begarensem vt inutilem ab officio amouisse. Epist. 5. orat Regem Angliæ pro Cœnobijs Forda & Stanleia, & ep. 20. Comitem Palatinum pro Curia-Dei. Hæc autem 5. Monasteria sunt Ordinis Cisterc. & Cœnobio de Eleemosyna subdita, non autẽ Bonæ spei Ord. Præmonstratensis. Epist. 27. ad Abbatem Præmonstrati, sic eum salutat. *Dilecto dilectori suo H.* &c. Et in ipso corpore Epistolæ. *Dilectione sincera personam vestram & Ordinem vestrum fideliter amplexatus sum.* Non sic autem alloqueretur quisquam Præmonstratensis superiorem & caput illius Ordinis. Sermones Nicolai Claræuallensis nimia oscitantia S. Bernardo & Petro Damiano ascripti sunt. Nam eorum author Serm. de Natiu. Dñi eximiè laudat S. Bernardum, & ex eo asserit se sumpsisse, quod ibi dicit, (scilicet ex ejus Serm. 15. in Cant.) Non ergo S. Bernard° est illius Sermonis Author; sed nec P. Damianus, qui obierat antequam S. Bernardus nasceretur. Item in Serm. de S. Victore fatetur Author se esse Monachum illius loci, in quo corpus S. Victoris Confessoris jacet. Illud autem jacet in Cœnobio Arremarensi Trecensis Diœc. cujus olim Nicolaus fuit Monachus, (antequam Claræuallem peteret,) non autem S. Bernardus aut P. Damianus. Petrus quoque Cellensis lib. 4. ep. 2. hunc Sermonem fatetur esse Nicolai, referens quãdam illius sententiam. Idem Author Sermonẽ de S. Nicolao sic inchoat, *Nicolaus iste meus*, &c. Cur autem sic loqueretur P. Damianus? Cur non potiùs diceret in Serm. de S. Petro, *Petrus iste meus?* &c. At Nicolao de S. Nicolao sic loquendi causa fuit, vt constat. Idem Author sæpe verba & sententias ac materiam Sermonũ ex S. Bernardo euidenter sumit: vt constat ex Serm. de S. Andrea, vbi ea dicit de Confessione, quæ habet S. Bernardus Serm. *de 7. gradibus Confessionis*, inter diuersos: & quod habet in Serm. de S. Nicolao id etiam habet B. Bernardus Serm. *de 5. regionibus* inter diuersos: & quod de diligendo Deo dulciter, sapienter, & fortiter, disserit in Serm. de S. Petro ad Vincula, id sumpsit ex Serm. 20. B. Bernardi in Cant. Denique Præfatio Sermonũ illorũ Nicolai est. *Henrico*, inquit, *Trecensium Comiti Palatino Nicolaus ille seruus suæ sublimitatis*, &c. In ea præfatione ait, se mittere illi decem & novem Sermones à festo S. Ioannis Baptistæ vsque ad festum S. Ioannis Euangelistæ: quos eodẽ numero & ordine reperimus scriptos. Porrò hæc multis causa deceptionis potissima fuit: quòd qui olim libros sibi describi curabant, sæpe varios Tractatus diuersorũ Authorũ in vnum Volumen coaceruabant & compingebant, & tituli non raro incuria omittebantur: sæpe in futurum differebantur vt minio postea scriberentur, & hoc postmodũ frequenter negligebatur: idque adhuc in Bibliothecis nostris passim cernitur. Hinc ergo factũ est, vt aliqui eidem Authori, cujus nomen in præcedenti aliquo Tractatu scriptum erat, alios consequentes Authoris nomine carentes, adscripserint: qua in re sæpissime erratum est. Multum autẽ refert, suas cuiq; Authori lucubrationes tribuere. Dum enim alienis admiscentur, & alienæ agnoscuntur, pro quisquilijs habentur, nullusque eas lectione dignatur. Cùm autem suis restituuntur Authoribus, cum fructo leguntur, & vt certi testes doctrinæ cujuspiam, quando opus est, adducuntur. Fallitur verò Erasmus, qui existimat Scriptores, quorũ quædam opuscula irrepserunt in Augustini, vel aliorum Patrum scripta, consultò hæc fecisse, vt eorũ labores Augustino adscriberentur, seu alteri cuipiam Patrum: quid enim inde cõmodi retulissent illi posteriores Scriptores? Id quidem Hæretici potuerunt affectare, vt errorũ suorũ Patronos in speciem haberent Patres: at Catholici potiùs aliorum opera sibi tribuerent, vt inde nomen sibi compararent, quàm sua alijs, vnde nihil emolumenti consequerentur. Iam, vt aliquid de hoc primo Tomo dicamus, proferuntur in eo multæ reuelationes & visiones, quas non omnes fortassis probabunt: & quibusdam viris Doctissimis visum fuerat multas omittere seu resecare. Sed post multã hac de re deliberationẽ eas non subtrahendas esse judicaui. Nam hac subtractione quibusdã magis acuissem desideriũ requirendi eas quas subtraxissẽ. Alij plures alias fuisse abscindendas dixissent: alij aliud statuissent. Satius duxi, ea quæ minùs veritati consona videbuntur, in notis indicare. Exemplũ quoq; habeo in Augustini operibus multoties recusis: vbi semper relicta est epistola illa fabulosissima Cyrilli ad Augustinũ de obitu S. Hieronymi: & cum Reuelationibus B. Elizabeth de Sconaugia extat illa, de vndecim millibus Virginũ, quæ fabulas habet. Porrò hoc opus à duobus Exordijs inchoandũ, scilicet paruo, quod dicitur Exordiũ Cœnobij Cisterciensis, & magno, quod Exordiũ Ord. Cisterciensis. De hujus authore postea dicem°. Parui authorẽ arbitramur esse S. Stephanũ, Cistercij Abbatem. Initio enim ejus hæc verba habentur. *Nos primi hujus Ecclesiæ fundatores*, &c. Vnus ergo ex illis primis hoc scripsit. Hunc autẽ fuisse ipsum S. Stephanũ, videtur elici ex ijs quæ de ipso Stephano dicuntur. Nã cùm de S. Alberico agit, de eo honorifice loquitur: cùm autẽ de ipso S. Stephano agitur, quilibet alius ab ipso laudes ejus non tacuisset. At author ille, hæc solum habet. *Huic* (scilicet Alberico,) *successit quidam frater Stephanus nomine, Anglicus natione: qui & ipse cum alijs de Molismo illuc aduenerat, quique amator Regulæ & loci erat.*

EXEMPLARIS, quo vsus sum, errata plurima correxi: alia quæ tardiùs innotuerũt, in notis infrà correcturus. Norunt docti, quàm arduũ sit, vnicũ exemplar, idque mendosum, habenti, omnia à minimis erroribus dictionum expurgata exhibere.

EXORDIVM CISTERCIENSIS COENOBII.

AVTHORE SANCTO STEPHANO ILLIVS ARCHIMONASTERII FVNDATORE ET ABBATE.

PROLOGVS.

NOS Cistercienses, primi hujus Ecclesiæ Fundatores, successoribus nostris stylo præsenti notificamus, quâ canonicè, quanta auctoritate, à quibus etiam personis, quibusque temporibus, cœnobium & tenor vitę illorum exordium sumpserit: vt hujus rei propalata sincera veritate, tenaciùs & locum & obseruantiam Sanctę regulæ in eo à nobis per Dei gratiam vtcumque inchoatam ament; pro nobisque, qui pondus diei & æstus indefesse sustinuimus, orent: in arcta & angusta via quam regula demonstrat, vsque ad exhalationem spiritus desudent: quatenus deposita carnis sarcina in requie sempiterna feliciter pausent.

CAPVT PRIMVM.

Vt S. Robertus cum quibusdam Fratribus Hugonem Legatum Sedis Apostolicæ pro arctiori Regulæ obseruatione adierint.

ANNO ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo octauo beatæ memoriæ Robertus Molismensis Ecclesiæ in Episcopatu Lingonensi fundatæ primus Abbas, & quidam eiusdem Cœnobij Fratres, ad venerabilem Hugonem tunc Apostolicæ sedis Legatum, ac Lugdunensis Ecclesiæ Archiepiscopum, venerunt, vitam suam sub custodia sanctæ Regulæ Patris Benedicti se ordinaturos pollicentes: & idcirco ad hoc libetiùs exequendum, vt eis & sui iuuaminis, Apostolicæque authoritatis robur porrigeret, constanter flagitantes: quorum voto Legatus ille lętanter fauês, tali epistola exordij eorum fundamentum iecit. *Causa recessus Cisterciensium à Molismo.*

CAPVT II.

Epistola Hugonis Legati ad S. Robertum & ejus Fratres.

HVGO Lugdunensis Archiepiscopus, & Apostolicæ Sedis Legatus, Robetto Molismensi Abbati, & fratribus cum eo secundum Regulam Sancti Benedicti seruire Deo cupientibus. Notum sit omnibus de Sanctæ matris Ecclesiæ profectu gaudentibus, vos & quosdam filios vestros Cœnobij Molismensis Fratres, Lugduni in nostra pręsentia astitisse, ac Regulæ beatissimi Benedicti, quam huc vsque tepidè ac negligenter in eodem Monasterio tenueratis, arctiùs deinceps atque perfectiùs inhętere velle, professos fuisse: primùm quidem ipsam Regulam, ac deinde

monachorum inſtituta & mores honeſtos, & Religioni conuenientes, vos velle imitari, in Dei & noſtro conſpectu ſtatuiſtis. Quod quia in loco prędicto pluribus impedientibus cauſis conſtat adimpleri non poſſe: nos vtriuſque partis ſaluti, videlicet inde recedentium, atque illic remanentiũ prouidentes, in locum alium, quem vobis diuina largitas deſignauerit, vos declinare, ibique ſalubriùs atque quietiùs Domino famulari vtile duximus fore. Vobis ergo tunc præſentibus, videlicet Roberto Abbati, fratribus quoque Alberico, Odoni, Ioanni, Stephano, Letaldo, & Petro: ſed & omnibus, quos regulariter & communi conſilio vobis ſociare decreueritis, hoc ſanctum propoſitum ſeruare, & tunc conſuluimus: & vt in hoc perſeueretis præcipimus, & authoritate Apoſtolica per ſigilli noſtri impreſſioné in perpetuum confirmamus.

Septem primi Ordinis Cisterciensis fundatores.

Caput III.

De egreſſu Ciſtercienſium Monachorum de Moliſmo & aduentu ad Ciſtercium.

POST hæc tali ac tanta ante-dictus Abbas & ſui authoritate freti, Moliſmum redierunt, & de illo fratrum religioſo collegio ſocios vorum in Regula habentes elegerunt: ita vt inter eos qui Legato Lugduni fuerãt locuti, & illos qui de cœnobio vocati, viginti & vnus monachi eſſent: talique ſtipati comitatu ad eremum, quę Ciſtercium dicebatur, alacriter tetenderunt: qui locus in Epiſcopatu Cabilonẽſi ſitus, & pro nemoris ſpinarũque opacitate rũc temporis acceſſui hominũ inſolitus à ſolis feris inhabitabatur. Ad quem viri Dei venientes, locumque illum tantò religioni, quam animo iamiã conceperanr, & propter quam illuc aduenerant, habiliorem, quantò ſęcularibus deſpicabiliorem & inacceſſibilem intelligentes, nemoris ac ſpinarum denſitate pręciſa ac remora, monaſterium ibidem, voluntate Cabilonenſis Epiſcopi, & conſenſu illius, cuius ipſe locus erat, conſtruere cœperunt. Nam viri iſti apud Moliſmum poſiti ſæpius inter ſe, Dei gratia aſpirati, de tranſgreſſione Regulę beati Benedicti Patris loquebantur, conquerebantur, contriſtabantur: videntes ſe cæteroſque monachos hanc Regulã ſolemni profeſſione ſeruaturos promiſiſſe, eamque minimè cuſtodiſſe: & propter hoc vti prælibauimus, Apoſtolicę ſedis Legati auctoritate ad hanc ſolitudinem, vt profeſſionem ſuam obſeruantia ſanctæ Regulæ adimplerent, veniebant. Tunc Domnus Odo Dux Burgundiæ ſancto feruore eorũ delectatus, Sanctæque Romanæ Eccleſię præſcripti Legati literis rogatus, monaſteriũ ligneum quod inceperunt, de ſuis totum conſummauit: illoſque inibi in omnibus neceſſarijs diu procurauit, & terris ac pecoribus abunde ſubleuauit.

Ciſtercium olim vaſta eremus.

Caput IV.

Quomodo locus ille in Abbatiam ſurrexit.

EODEM tempore Abbas qui aduenerat, ab Epiſcopo Diœceſis illius virgam paſtoralem cum cura monachorũ juſſu prędicti Legati ſuſcepit: fratreſque, qui ſecum aduenerant, in eodem loco ſtabilitaré regulariter firmare fecit: ſicque Eccleſia illa in Abbatiam canonicè Apoſtolicaque auctoritate creſcendo ſurrexit.

Caput V.

Quòd Moliſmenſes aures Domni Papæ pro reditu Roberti Abbatis inquietarint.

IGITVR haud multo elapſo temporis ſpatio, Moliſmenſes Monachi voluntate Domni Godefridi Abbatis ſui, qui Roberto ſucceſſerat,

Domnum Vrbanum Papam Romę adeuntes postulare cœperunt, vt sæpe dictus Robertus in locum pristinum restitueretur: quorum importunitate motus Papa mãdauit Legato suo, venerabili scilicet Hugoni, vt si fieri posset, idem Abbas restitueretur, & monachi eremum diligentes in pace consisterent.

Caput VI.

Epistola Domni Papæ pro reditu Abbatis Roberti.

VRbanus Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabili fratri & Coëpiscopo Hugoni Apostolicę Sedis Vicario, Salutem & Apostolicam benedictionem. Molismensium fratrum magnum clamorem accepimus in Consilio, Abbatis sui reditum vehementiùs postulantium. Dicebant enim Religionem in suo loco euersã, seque pro Abbatis illius absentia odio apud Principes & cæteros vicinos haberi. Coacti tandem à fratribus nostris, dilectioni tuę per pręsentia scripta mandamus, significantes gratũ nobis existere, vt si fieri posset, Abbas ille ab eremo ad suum monasterium reducatur. Quòd si implere nequiueris, curæ tibi sit, vt & qui eremum diligunt, conquiescant: & qui in Cœnobio sunt regularibus disciplinis inseruiant. His Apostolicis literis Legatus lectis, viros authenticos ac religiosos conuocauit, & de præsenti negotio quę subter sunt exarata, definiuit.

Caput VII.

Decretum Legati de toto negotio Molismensium atque Cisterciensium.

HVgo Lugdunensis Ecclesiæ seruus, charissimo fratri Roberto Lingonensium Episcopo, Salutem. Quid de negotio Molismensis Ecclesiæ in colloquio apud Petram-scissam nuper habito diffinierimus, fraternitati vestræ notificare necessarium duximus. Venerunt ante nos illuc cum literis vestris Molismenses monachi, loci sui desolationem atque destructionem, quam per remotionem Roberti Abbatis incurrerant, ostendentes, ipsumque sibi reddi in patrem magnopere postulantes. Nullo modo enim sperabant aliter pacem & quietem Molismensi Ecclesiæ posse restitui, vel monastici ordinis vigorem in pristinum statum illic reuocari. Affuit etiam ibi in præsentia nostra Frater Gaufridus, quem eidem Ecclesiæ in Abbatem ordinauistis, dicens se libenter ipsi Roberto, velut patri suo, locum daturum: si nobis placeret, vt eum Molismensi Ecclesiæ remitteremus. Audita igitur vestra & Molismensium petitione, relectis etiam Domni Papę literis super hoc negotio nobis directis, totum dispositioni & arbitrio nostro committentis: tandem multorum virorum religiosorum, tam Episcoporum quàm aliorum, qui nobiscum aderant, consilio, precibus vestris & eorum acquiescentes, Molismensi Ecclesiæ ipsum restituere decreuimus.: ita videlicet vt priusquam illuc redeat, Cabilonem veniens in manu fratris nostri Cabilonensis Episcopi, cui secundum cęterorum cõsuetudinem Abbatum professionem fecit, virgam & Abbatiæ curam reddat, atque Monachos Noui monasterij, qui ei sicut Abbati suo professionem fecerunt, & obedientiam promiserunt, ab ipsa professione & obedientia liberos & absolutos dimittat, ac sic ab ipso Episcopo professionis, quam ei & Cabilonensi Ecclesiæ fecit, absolutionem accipiat. Dedimus & licentiam cum eo redeundi Molismum omnibus illis de fratribus Noui monasterij, qui eum secuti fuerint, quando à nouo monasterio re-

cesserit: tali conditione, vt deceтero neutri neutros solicitare vel recipere præsumant, nisi secundum quod beatus Benedictus monachos noti monasterij præcepit recipiendos. Postquam hæc fecerit, remittimus ipsum dilectioni vestræ, vt Molismensi Ecclesiæ illum in Abbatem restituatis: ita tamen, vt si deinceps eandem Ecclesiam solita leuitate deseruerit, nullus ei substituatur viuente præfato Gaufrido Abbate, absque nostro & vestro eiusdemque Gaufridi assensu: quæ omnia Apostolica authoritate rata esse præcipimus. De capella autem prędicti Abbatis Roberti, & de cæteris rebus quas à Molismensi Ecclesia recedens secum tulit, & cum eis Cabilonensi Episcopo atque nouo monasterio se reddidit, id statuimus, vt omnia fratribus noui monasterij salua permaneant: præter breuiariũ quoddam, quod vsque ad festiuitatẽ Sancti Ioannis Baptistæ retinebunt, vt transcribant assensu Molismensium. Huic autem definitioni interfuerunt Episcopi Horigaldus Eduensis, Gualterus Cabilonensis, Bertrandus Matisconẽsis, Pontius Belicensis: & Abbates Petrus Trenordiensis, Iarento Diuionensis, Gosseranus Athanacensis, Petrus quoque Camerarius Domni Papę: multique alij viri honesti, & boni testimonij. Hæc omnia Abbas ille laudauit & fecit, absoluendo Cistercienses ab obedientia, quam ei in illo, vel in Molismensi loco promiserant: & Domnus Gualterus Cabilonensis Episcopus Abbatem à cura illius Ecclesię liberũ dimisit: sicque reuersus est, & quidam monachi cum eo, qui eremum non diligebant. Hac ergo ratione Apostolicaque dispensatione, istæ duæ Abbatię in pace & libertate summa remanserunt. Rediens verò Abbas, secum pro scuto defẽsionis has literas Episcopo suo detulit.

Sanctum propositum leuitatis insimulatur.

Caput VIII.

Epistola Episcopi Cabilonensis ad Lingonensem, pro Abbate Roberto

DIlectissimo Fratri & Coepiscopo Roberto Lingonẽsi Episcopo, Galterus Cabilonensis Ecclesiæ seruus salutem. Notum sit vobis, fratrem Robertum, cui Abbatiam illam in nostro Episcopatu sitam, quæ nouum Monasterium dicitur, commiseramus, à professione quam Cabilonensi Ecclesię fecit, & ab obedientia quam nobis promisit, secundum D. Archiepiscopi Hugonis definitionem, à nobis esse absolutum. Ipse autẽ monachos illos, qui in præfato nouo monasterio remanere decreuerunt, ab obedientia quam sibi promiserant, & professione absoluit, & liberos dimisit: illũque amodò suscipere, & honorificè tractare ne vereamini. Valete.

Caput IX.

De Electione Alberici primi Abbatis Cisterciensis Ecclesiæ.

VIduata igitur suo pastore Cisterciensis Ecclesia conuenit, ac regulari electione quendam fratrem, Albericum nomine, in Abbatem sibi promouit, virum scilicet literatum, in diuinis & humanis satis gnarum, amatorem Regulę & fratrum, quique Prioris officium & in Molismensi, & in illa diutius gerebat Ecclesia: multumque diu nitendo laborauerat, vt ad illum de Molismo transmigrarent fratres locum, & pro hoc negotio multa opprobria, carcerem, & verbera expertus fuerat.

Caput X.

De Priuilegio Romano.

PRÆFATVS Albericus cura pastorali, licet multum renitens, suscepta, cogitare cœpit, veluti vir mirabilis prudentię, quæ tribulationum procel-

læ domum sibi creditam aliquando concutientes vexare possent: prętauēs in futurum, cum consilio fratrum transmisit monachos duos Ioannem & Ilboldum Romam: Dominum Papam Paschalem per eos exorās, vt Ecclesia sua sub Apostolicæ protectionis alis quieta & tuta ab omniū Ecclesiasticatum Sęculariumue pressura personarum perpetuò sederet. Qui fratres prædicti Hugonis Archiepiscopi, Ioannisque & Benedicti Ecclesię Romanæ Cardinalium, Galterique Cabilonensis Episcopi literis sigillatis freti Romam properè ierunt & redierunt, antequā ipse Papa Paschalis in captione positus Imperatoris peccaret: reportantes eiusdem Apostolicum priuilegium, iuxta votum Abbatis sociorumque eius per omnia exaratum. Has Epistolas, priuilegium etiam Romanum, congruum duximus in hoc opusculo relinquere, vt posteri nostri intelligant, quàm magno consilio & authoritate eorum Ecclesia sit fundata.

Caput XI.

Epistola Ioannis & Benedicti Cardinalium.

DOmino Patri Paschali, vndique laude eximia prædicando Ioannes & Benedictus seipsos per omnia. Quia vestri moderaminis est, omnibus Ecclesijs prouidere, & iustis poscentium votis manum porrigere, vestræque iustitię adiumento religio Christiana fulta debet incrementa sumere: vestram Sanctitatem obnixiùs deprecamur, quatenus harum literarum baiulis nostro consilio à quibusdā Religiosis fratribus paternitati vestræ missis aures pietatis vestræ flectere dignemini. Petunt enim, vt præceptum quod de quiete, & suę religionis stabilitate, à prædecessore vestro Domino nostro beatæ memorię Papa Vrbano acceperunt, & quod secundum eiusdem pręcepti tenorem Archiepiscopus Lugdunensis tunc Legatus, & alij Coepiscopi & Abbates, inter eos & Molismensium Abbatiam, à qua religionis causa discesserunt, definierūt, vestræ authoritatis priuilegio in perpetuum maneat incōuulsum. Ipsi enim vidimus, eorumque veræ religioni testimonium perhibemus.

Caput XII.

Epistola Hugonis Archiepiscopi Lugdunensis ad Paschalem Papam.

REuerendissimo Patri & Domino suo Paschali Papæ, Hugo Lugdunēsis Ecclesię seruus per omnia seipsum. Fratres isti præsentium geruli ad paternitatis vestræ celsitudinem tendentes, per nos transitum fecerunt. Et quia infra prouinciam nostram, videlicet in Episcopatu Cabilonensi mansionem habent, humilitatis nostræ literis apud celsitudinem vestram se cōmendari petierunt. Sciatis autem eos esse de quodam loco, qui nouū monasterium vocatur: ad quem de Molismēsi Ecclesia cum Abbate suo exeūtes, propter arctiorem & secretiorem vitam secundum Regulam beati Benedicti, quam proposuerūt tenēdam, habitādum tenuerūt, depositis quorundam monasteriorum consuetudinibus, imbecillitatem suam ad tantum pōdus sustinendum imparem prędicātiū. Vnde Molismēsis Ecclesię fratres, & quidam alij adiacētes monachi eos infestare & inquietare nō desinūt, ęstimātes se viliores & despectiores haberi apud sęculum, si isti quasi singulares & noui monachi habitare inter eos videātur. Quapropter desideratissimam nobis paternitatē vestram humiliter & cum fiducia deprecamur, vt fratres istos totam spē suam in vobis post Deum ponētes, & idcirco ad Apostolatus vestri authoritatem cōfugiētes, benignè pro more vestro re-

Cistercium nouum monasterium olim appellatum.

ſpiciatis, & eos & locum ipſorũ ab hac infeſtatione & inquietudine liberã-do authoritatis veſtrę priuilegio muniatis: vtpote pauperes Chriſti, nullam contra ęmulos ſuos diuitijs vel potentia defenſionem parantes: ſed in ſola Dei & veſtra clementia ſpem habentes.

Caput XIII.

Epiſtola Epiſcopi Cabilonenſis.

VEnerabili Patri Papę Paſchali, Vualterus Cabilonenſis Epiſcopus, Salutem, & debitam ſubiectionem. Sicut ſanctitas veſtra, vt fideles in vera religione proficiant, ardenter deſiderat: ſic eiſdem veſtrę protectionis vmbram, veſtræ conſolationis fomentum deeſſe non expedit. Suppliciter ergo petimus, quatenus quod factum eſt de fratribus illis, qui arctioris vitę deſiderio à Moliſmenſi Eccleſia ſanctorum virorum conſilio receſſerunt, quos in noſtro Epiſcopatu diuina pietas collocauit, à quibus tranſmiſſi pręſentium literarum baiuli vobis pręſentes adſunt, ſecundum prædeceſſoris veſtri præceptum, & Lugdunenſis Archiepiſcopi Apoſtolicæ Sedis tũc Legati, ac Coëpiſcoporum & Abbatum definitionem & ſcriptum, cui rei nos præſentes, & eius authores cum alijs extitimus, vos approbare, & vt locus ille Abbatia libera in perpetuum permaneat, ſalua tamẽ perſonę noſtrę ſucceſſorumque noſtrorum canonica reuerẽtia, authoritatis veſtræ priuilegio corroborare dignemini. Sed & Abbas quem in eodem loco ordinauimus, & cęteri fratres, totis viribus hanc confirmationem in ſuæ quietis tutelam à veſtra flagitant pietate. *Caput* XIV.

Priuilegium Romanum.

PAſchalis Epiſcopus Seruus ſeruorum Dei, venerabili Alberico monaſterij Abbati, quod in Cabilonenſi Parochia ſitum eſt, & eius Succeſſoribus regulariter ſubſtituendis in perpetuum. Deſiderium quod ad religioſum propoſitum & animarum ſalutem pertinere mõſtratur, authore Deo, ſine aliqua eſt dilatione complendum. Verumtamen nos, ô filij in Domino dilectiſſimi, citra difficultatem omnem veſtrarum precum petitionem admittimus: quia religioni veſtrę paterno cõgratulamur affectu. Locum igitur illum, quem inhabitandum pro quiete monaſtica elegiſtis, ab omnium mortalium moleſtijs tutum ac liberum fore ſanximus: & Abbatiam illic perpetuò haberi, ac ſub Apoſtolicę ſedis tutela ſpecialiter protegi: ſalua Cabilonenſis Eccleſiæ canonica reuerentia, roboramus. Præſentis itaque decreti pagina interdicimus, ne cuiquam omnino prorſus liceat ſtatum veſtræ conuerſationis mutare: neque veſtri quod Nouum dicitur, Cœnobij monachos ſine regulari commendatione ſuſcipere: neque congregationem veſtram aſtutijs quibuſlibet aut violentijs perturbare. Eam ſane controuerſię deciſionem quam inter vos & Moliſmenſis Clauſtri monachos, frater noſter Lugdunenſis Epiſcopus tunc Apoſtolicæ ſedis vicarius cum prouincię Epiſcopis, alijſque religioſis viris, ex præcepto prędeceſſoris noſtri Apoſtolicæ memoriæ Vrbani ſecundi perpetrauit: nos tanquam rationabilem ac laudabilẽ confirmamus. Vos igitur filij in Chriſto dilectiſſimi ac deſideratiſſimi, meminiſſe debetis: quia pars veſtri ſeculares latitudines, pars ipſas etiam monaſterij laxioris minùs auſteras anguſtias reliquiſtis. Vt ergo hac ſemper gratia digniores cenſeamini, Dei ſemper timorem & amorem in veſtris cordibus habere ſatagite: vt quantò à ſecularibus tumultibus & delicijs liberiores eſtis: tanto amplius placere Deo

totis mentis & animę viribus anheletis. Sanè si quis in posterum Archiepiscopus aut Episcopus, Imperator aut Dux, Comes aut Vicecomes, Iudex aut Ecclesiastica qualibet sæcularisue persona, hanc nostrę Constitutionis paginam sciens, contra eam venire tentauerit, secundòque commonita, si non satisfactione congrua emendauerit: potestatis honorisque sui dignitate careat, reáque se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat: & à sacratissimo corpore ac sanguine Dei & Domini nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ vltioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco iusta seruãtibus sit pax Domini nostri Iesu Christi: quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Iudicem præmia æternę pacis inueniant.

Caput XV.

Instituta Monachorum Cisterciensium de Molismo venientium.

DEhinc Abbas ille & fratres eius non immemores sponsionis suę, Regulam beati Benedicti in illo loco ordinare, & vnanimiter statuerunt tenere: rejicientes à se quidquid Regulę refragabatur, froccos videlicet & pelliceas ac staminia, caputia quoque & femoralia, pectina & coopertoria, stamina lectorum, ac diuersa ciborum in refectorio fercula: sagimenque, & cętera omnia, quæ puritati Regulę aduersabantur. Sicque rectitudinem Regulę supra cunctũ vitæ suæ tenorem ducentes, tam in Ecclesiasticis quã in cęteris obseruationibus Regulę vestigijs sunt adæquati, seu conformati. Exuti ergo veterem hominem, nouum se induisse gaudebant. Et quia nec in Regula, nec in vita Sancti Benedicti, eundem Doctorem legebant possedisse Ecclesias vel Altaria, seu Oblationes aut Sepulturas, vel decimas aliorum hominum, seu furnos aut molendina, aut villas vel rusticos: nec etiam fœminas monasterium eius intrasse, nec mortuos ibidẽ, excepta sorore sua, sepelisse: ideo hæc omnia abdicarunt, dicentes, vbi Beatus Pater Benedictus docet, vt monachus à sęcularibus actibus se faciat alienum, ibi liquidò testatur, hæc non debere versari in actibus vel cordibus monachorum: qui nominis sui etimologiam hæc fugiendo sectari debent. Decimas quoque aiebant à Sanctis Patribus, qui organa erant Spiritus sancti, quorumque statuta transgredi sacrilegium est cõmittere, in quatuor partes distributas: vnã scilicet Episcopo, alteram presbytero, tertiam hospitibus ad illam Ecclesiã venientibus, seu viduis & orphanis, siue pauperibus aliũde victum non habentibus, quartam restaurationi Ecclesiæ. Et quia in hoc compoto personam monachi, qui terras possidet suas, vnde per se & per sua pecora laborãdo viuat, non reperiebant: idcirco hoc veluti aliorũ ius injustè sibi vsurpare detrectabant. Ecce huius sæculi diuitijs spretis cœperunt noui milites Christi cum paupere Christo pauperes inter se cogitare, quo ingenio, quoue artificio, seu quo exercitio in hac vita se, hospitesque diuites & pauperes superuenientes: quos vt Christum suscipere pręcipit Regula, sustẽtarẽt. Tuncque definierũt, se conuersos laicos barbatos licentia Episcopi sui suscepturos: eosque in vita sua & in morte, excepto monachatu, vt semetipsos tractaturos: & homines etiam mercenarios, quia sine adminiculo istorum nõ intelligebãt se plenariè die siue nocte pręcepta Regulę posse seruare. suscepturos quoque terras ab habitatione hominum remotas, & vineas, & prata, & siluas aquasque ad faciẽda molendina ad proprios rãtum vsus, & ad piscationem: & equos pecoraque diuersa necessitati hominum

C. 4. Regul.

Origo fratrum Conuersorum.

alacriter intrarent: ac bene contra propria viria & incitamenta malignorũ ſpirituum, fortiterque decertando, curſum ſuum conſummarent. Quorum exemplo ſenes & iuuenes, diuerſęque ætatis homines, in diuerſis mundi partibus animati, videntes ſcilicet in iſtis poſſibile fore, quod antea impoſſibile in cuſtodienda regula formidabant: illuc concurrere, ſuperba colla iugo Chriſti ſuaui ſubdere, dura & aſpera regulæ pręcepta ardenter amare, Eccleſiam illam mirabiliter lætificare & corroborare cęperunt.

Caput. XVIII.

De Abbatijs.

AB hinc Abbatias in diuerſis Epiſcopatibus ordinauerunt: quę tã larga potentiq; benedictione Domini in dies creſcebant vt infra octo annos inter illos qui de Ciſtercienſi cœnobio ſpecialiter fuerant egreſſi & cęteros qui ex eiſdem fuerant exorti, duodecim Cœnobia conſtructa fuerint inuenta.

FORMA Profeſſionis Monachorum, qui Moliſmo Ciſtercium venerant.

ILLAM Profeſſionem, quam feci in præſentia veſtra in Moliſmenſi monaſterio, eandem profeſſionem & ſtabilitatem confirmo coram Deo & Sanctis eius in manu veſtra, me ſeruaturum in hoc loco, qui vocatur Nouum-monaſterium, ſub obedientia veſtra, & ſucceſſorum veſtrorum, vobis regulariter ſubſtituendorum.

CHARTA CHARITATIS AB EODEM S. STEPHANO, EIVS FRATRIBVS, ET ALIIS ABBATIBVS CONSENTIENTIBVS, EDITA.

PRÆFATIO ANTIQVI, SED INCERTI AVTHORIS.

ANtequam Abbatiæ Ciſtercienſes florere inciperent, Domnus Stephanus Abbas & fratres ſui ordinauerunt, vt nullo modo Abbatiæ in alicuius Antiſtitis Diœceſi fundarentur, antequam ipſo decretũ inter Ciſtercienſe Cœnobium & cætera ex eo nata exaratum & confirmatum, ratum haberet, propter ſcandalum inter Pontificem & monachos deuitandum. In hoc ergo decreto prædicti fratres mutuæ pacis futurum præcauentes naufragium, elucidauerunt & ſtatuerunt, ſuiſque poſteris reliquerunt, quo pacto quoue modo, qua charitate, monachi eorum per Abbatias in diuerſis mundi partibus corporibus diuiſi, animis indiſſolubiliter conglutinarentur. Hoc etiam decretum chartam charitatis vocari cenſebant, quia eius ſtatutũ omnis exactionis grauamen propulſans, ſolam charitatem & animarum vtilitatem in diuinis & humanis exequitur.

INCIPIT CHARTA CHARITATIS.

QVIA vnius veri Regis, & Domini, & Magiſtri, nos omnes ſeruos licet inutiles, cognoſcimus: idcirco Abbatibus, & confratribus noſtris Monachis, quos per diuerſa loca Dei pietas per nos miſerrimos homines ſub regulari diſciplina ordinauerit, nullã terrenę commoditatis, ſeu rerum temporalium exactionem imponimus. Prodeſſe enim illis, omnibuſque ſanctæ Eccleſiæ filijs cupientes, nihil quod eos grauet, nihil quod eorum ſubſtantiam minuat, erga eos agere diſponimus: ne dum nos abundantes de eorum paupertate eſſe cupimus, auaritiæ malum, quod ſecundum Apoſtolum idolorum ſeruitus comprobatur, euitare non poſſimus. Curam tamen animarum illorum gratia charitatis retinere volumus: vt ſi quando à ſancto propoſito, & obſeruantia ſanctæ Regulæ, quod abſit, declinare tentauerint, per noſtram ſolicitudinem ad rectitudinem vitæ redire poſſint. Nunc verò volumus, illiſque præcipimus, vt Regulã beati Benedicti per omnia obſeruent, ſicuti in Nouo-monaſterio obſeruatur. Non 1. *Regula ſeruetur ſine nouo ſenſu.*
aliũ induant ſenſum in lectionem ſanctæ Regulæ, ſed ſicut anteceſſores

nostri sancti Patres, monachi scilicet Noui-monasterij intellexerunt & tenuerunt, & nos hodie intelligimus & tenemus: ita & isti intelligant & teneãt. Et quia omnes monachos ipsorũ ad nos venientes in claustro nostro recipimus, & ipsi similiret nostros in claustris suis, ideo oportunum nobis videtur, & hoc etiam volumus, vt motes & cantum & omnes libros ad horas diurnas & nocturnas, & ad Missas necessarios, secundum formam morum & librorum Noui-monasterij possideant: quatenus in actibus nostris nulla sit discordia, sed vna charitate, vna regula, similibusque viuamus moribus. Nec aliqua Ecclesia vel persona Ordinis nostri aduersus cõmunia ipsius Ordinis instituta priuilegium à quolibet postulare audeat, vel obtenrũ quomodolibet retinere. Cùm verò Abbas Noui-monasterij ad aliquod horum cœnobiorum visitandi gratia venerit, illius loci Abbas, vt Ecclesiã Noui-monasterij suæ Ecclesię esse matrem recognoscat, cedat ei in omnibus locis monasterij, & ipse Abbas aduenięns locum illius Abbatis, quãdiu ibi mãserit, teneat: excepto, quòd non in hospitio, sed in refectorio cum fratribus, proprer disciplinam seruandam, comedet, nisi Abbas illius loci defuerit. Similiter & omnes Abbates superuenientes nostri Ordinis faciãt. Quòd si plures supetuenerint, & Abbas loci defuerit, prior illorũ in hospitio comedat. Et hoc excipitur, quòd Abbas loci illius, etiam in præsentia maioris Abbatis nouitios suos post regularem probationem benedicet. Abbas quoque Noui-monasterij caueat, ne quidquã præsumat tractare, aut ordinare, aut contingere, de rebus illius loci ad quem venerit, contra Abbatis vel fratrum voluntatem. Si autem præcepta Regulę vel nostri Ordinis intellexerit in eodem loco præuaricari, cum consilio præsentis Abbatis charitatiuè studeat fratres corrigere. Si verò Abbas loci illius non adfuerit, nihilominus quod sinistrum inuenerit, corrigat. Semel per annum visitet Abbas maioris Ecclesię, vel per se, vel per aliquem de Coabbatibus suis, omnia Cœnobia quę ipse fundauerit: & si fratres ampliùs visitauerit, inde magis gaudeant. Domum autem Cisterciensem simul per seipsos visitent quatuor primi Abbates, de Firmitate, de Ponriniaco, de Claraualle, de Morimundo, die quã inter se constituerint, præter annuum Capitulum, nisi forte aliquem eorum grauis ægritudo detineat. Cum autem aliquis nostri ordinis Abbas ad Nouũ-monasterium venerit, reuerentia congrua Abbati ei exhibeatur; stallum Abbatis illius teneat, in hospitio comedat, si tunc Abbas defuerit. Si verò presens fuerit, nil hornm agat, sed in refectorio comedat. Prior autem loci negotia cœnobij disponat. Intet abbatias illas quæ se non genuerunt alterutras, ista erit lex. Omnis Abbas in omnibus locis sui monasterij coabbati suo cedat aduenienti, vt adimpleatur illud, *Honore inuicem præueniẽtes.* Si duo aut eo amplius conuenerint, qui prior erit de aduenientibus locum superiorem tenebit. Omnes tamen præter Abbatem pręsentis loci in refectorio comedent, vt suprà diximus. Aliàs autem vbicumque conuenerint, secundum tempus abbatiarum ordinem suum tenebunt; vt cuius Ecclesia fuerit antiquior, ille sit prior. Vbicunque verò consedetint, humilient sibi mutuò. Cùm verò aliqua Ecclesiarũ nostrarum Dei gratia adeò creuerit, vt aliud Cœnobiũ construere possit: illã definitionẽ, quam nos inter confratres nostros tenemus, & ipsi inter se teneãt, excepto quòd annuũ Capitulum inter se non habebũt: sed omnes Abbates de nostro Ordine singulis annis ad generale Capitulum Cisterciense, omni postposita occasione

2. *Mores ijdem sint in omnibus Cœnobiis.*
3. *Procul priuilegia contra Ordinis statuta*
4. *Abbas Cisterty vt matris Ordinis Abbas excipiatur.*
5. *Abbates hospites vt recipiendi.*
6. *D. Cisterciensi quid cauendum in filiationibus.*
7. *Quid possit in eisdem.*
8. *Pater Abbas visitet filias.*
9. *Cistercium quatuor primi visitent.*
10. *Reuerentia Abbatibus exhibeatur, cùm Cistercium venerint.*
11. *Cùm multi conuenerint, quis primus.*
Roma. 12.
12. *Abbatia quæ aliam fundauit, in eam ius habet.*
13. *Abbates ad Capit.*

conuenient, illis exceptis, quos corporis infirmitas retinuerit: qui tamẽ ido-
Generale veniant.
neum nuntium delegare debebunt, per quem neceſſitas remorationis eorũ
Capitulo valeat nuntiari. Et illis item exceptis, qui in remotioribus parti-
bus habitantes, eo termino venerint, qui eis fuerit in Capitulo conſtitutus.
Quòd ſi quis quacumque alia occaſione quandoque remanere à noſtro ge-
nerali Capitulo præſumpſerit, ſequẽtis anni Capitulo pro culpa veniam pe-
tat, nec ſine graui animaduerſione pertranſeat. In quo Capitulo de ſalute
14. In Capi. Generali quæ agenda
animarum ſuarum tractent: in obſeruatione ſanctæ Regulæ vel Ordinis, ſi
quid eſt emendãdum vel augendum, ordinent: bonum pacis & charitatis
inter ſe reformẽt. Si quis vero Abbas minùs in Regula ſtudioſus, vel ſæcu-
15. In eodem Capitulo Abbatum lapſus corrigantur.
laribus rebus nimis intentus, vel in aliquibus vitioſus repertus fuerit: ibi
charitatiuè clametur, clamatus veniam petat, pœnitẽtiam pro culpa ſibi in-
dictam adimpleat. Hanc verò clamationem nõ niſi Abbates faciãt. Si for-
tè aliqua controuerſia inter quoſlibet Abbates emerſerit, vel de aliquo il-
16. Si in correctione alicuius ſit diſſidium, cuius iudicio ſtandũ.
lorum tam grauis culpa propalata fuerit, vt ſuſpenſionem aut etiam depo-
ſitionem mereatur: quidquid inde à Capitulo fuerit definitum, ſine retra-
ctatione obſeruetur. Si verò pro diuerſitate ſentẽtiarum in diſcordiam cau-
ſa deuenerit: illud inde irrefragabiliter teneatur, quod Abbas Ciſterciẽſis,
& hi qui ſanioris conſilij, & magis idonei apparuerint, iudicabunt: hoc ob-
ſeruato, vt nemo eorum, ad quos ſpecialiter cauſa reſpexerit, definitioni de-
beat intereſſe. Quòd ſi aliqua cauſa Eccleſia pauperiem intolerabilem in-
17. Cœnobia penuriam patientia ab alijs iuuentur.
currerit: Abbas illius cœnobij coram omni Capitulo hanc cauſam intimare
ſtudeat. Tunc ſinguli Abbates maximo charitatis igne ſuccẽſi, illius Eccle-
ſiæ penuriam rebus ſibi à Deo collatis, prout habuerĩt, ſuſtẽtare feſtinent.
Si qua domus Ordinis noſtri Abbate proprio fuerit deſtituta, maior Abbas
18. Mortuo Abbate, vt fiat electio ſucceſſoris.
de cuius domo domus illa exiuit, omnem curam habeat ordinationis eius,
donec in ea Abbas alius eligatur: præfixa die electionis, etiam ex Abbati-
bus, ſi quos domus illa genuit, aduocẽtur, & conſilio & volũtate patris Ab-
batis Abbates & monachi domus illius Abbatem eligãt. Domui autem Ciſ-
19. Mortuo D. Ciſtercienſi, qui ſucceſſoris electioni intereſſe debeant.
tercienſi, quia mater eſt omnium noſtrum, dum proprio Abbate caruerit,
quatuor primi Abbates, ſcilicet de Firmitate, de Pontiniaco, de Claraualle,
& de Morimundo, prouideant: & ſuper eos ſit cura domus illius, donec in
ea Abbas electus fuerit & ſtatutus. Ad electionem autem Ciſtercienſis Ab-
batis præfixa & nominata die, ad minus per quindecim dies conuocẽtur ex
Abbatibus, quorum domus de Ciſtercio exierunt: & ex alijs, quos prędicti
Abbates & fratres Ciſtercienſes idoneos nouerit: & congregati in nomine
Domini Abbates & monachi Ciſtercienſes eligant Abbatem. Liceat autẽ
20. Quis in Abbatem matris Eccleſiæ eligi poſſit.
cuique matri Eccleſiæ noſtri Ordinis, non ſolùm de monachis filiarum ſua-
rũ Eccleſiarum, ſed de ipſis quoque Abbatibus earũ, liberè ſibi ſi neceſſe
fuerit, aſſumere Abbatem: perſonam vero de alio Ordine nulla de noſtris
21. Nullus in Abb. alterius Ordinis eligatur.
Eccleſijs ſibi eligat in Abbatem: ſicut nec noſtrarũ aliquam liceat alijs mo-
naſterijs, quæ non ſunt de Ordine noſtro, dari. Si quis Abbas pro inutilitate
ſeu puſillanimitate ſua, à patre ſuo Abbate domus illi' vnde ſua exiuit, poſtu-
22. Abbas volens cedere vt ſit admittendus.
lauerit, vt ab onere Abbatiæ ſuæ relaxetur: caueat ille, ne facilè ei ſine cauſa
rationabili & multũ neceſſaria acquieſcat. Sed & ſi tãta fuerit neceſſitas, nihil
inde per ſe faciat: ſed vocatis aliquibus Abbatibus alijs noſtri Ordinis, eo-
rũ conſilio agat, quod pariter nouerint oportere. Si quis vero Abbatũ cõ-
23. Abbas vt deponendus, ſi culpæ exigant.
temptor ſãctę Regulæ, aut Ordinis eſſe prędaricator, vel cõmiſſorum ſibi

fratrum vitijs consentiens innotuerit: Abbas matris Ecclesiæ per seipsum vel per Priorem suum, aut quomodo oportuniùs potuerit, de emendatione eum admoneat vsque quater. Quòd si nec ira correctus fuerit, nec sponte cedere voluerit: congregato aliquanto numero Abbatum nostrę cógregationis, transgressorem sanctę Regulæ ab officio suo amoueant: ac deinceps alter qui dignus sit, consilio & voluntate maioris Abbatis à monachis illius Ecclesiæ simul & Abbatibus, si qui ad eam pertinét, sicut suprà dictum

24. Depositus si recalcitret, vt puniendus. est, eligatur. Si autem is qui deponitur, aut monachi eius, quod Deus auertat, contumaces & rebelles esse voluerint, vt sententijs minimè acquiescant, ab ipso Abbate matris Ecclesiæ, & à cæteris Coabbatibus eius, excommunicationi subdantur: ac deinceps ab eo coerceantur, prout potuerit, & nouerit expedire.

25. Resipiscentes quò se possint conferre. Ex hoc sanè si quis illorum ad se reuersus, de morte animæ resurgere, & ad matrem redire voluerit: tãquam filius pœnitens suscipiatur.

26. Nullus aliò migret inuito Abbate. Nam sine hac causa multo semper studio deuitanda, nullus Abbas monachum alterius cuiuscumque Abbatis Ordinis nostri sine eius assensu retineat: nullus in domum alterius cuiuslibet, sine eius voluntate, suos ad inhabitandum monachos introducat.

27. D. Cisterciensis quomodo corrigendus. Eodem etiam modo si fortè, quod absit, Abbates nostri Ordinis matrem nostram Cisterciensem Ecclesiam in sancto proposito languescere, & ab obseruatione Regulę vel Ordinis nostri exorbitare cognouerint: Abbatem eiusdem loci per quatuor primos Abbates, scilicet de Firmitate, de Pontiniaco, de Claraualle, de Morimũdo, sub cæterorum Abbatum nomine, vsque quater, vt corrigatur ipse, & alios corrigere curet, admoneant: & cætera quę de alijs dicta sunt Abbatibus, si incorrigibiles apparuerint, circa eum studiosè adimpleantur: excepto quòd si cedere sponte noluerit, nec deponere, nec contumaci anathema dicere poterunt: donec in generali Capitulo, aut si illud fortè iam visum fuerit expectari non posse, in conuentu alio, conuocatis Abbatibus qui de Cistercio exierunt, & aliquibus aliorum, virum inutilem ab officio suo deponant: &

28. Quid si ipse & eius Monachi non acquiescant. tã ipsi quàm monachi Cistercienses idoneum Abbatem eligere studeát. Quòd si Abbas ille & monachi Cistercienses contumaciter recalcitrare voluerint: gladio excommunicationis eos ferire minimè vereantur.

29. Resipiscentes quò possint confugere. Postea verò si quis horum præuaricatorum tandem resipiscens, & animam suam saluare cupiens, ad quamlibet quatuor nostrarum Ecclesiarum, siue ad Firmitaté, siue ad Pontiniacum, siue ad Claram vallem, seu ad Morimundum, confugerit: sicut domesticus & coheres Ecclesiæ cum regulari satisfactione recipiatur, quoadusque proprię Ecclesiæ, sicut iustum fuerit, reconciliatæ, quandoque

30. Capit. generale vbi tunc habendum. reddatur. Interim annuum Abbatum Capitulum non apud Cistercium, sed vbi à quatuor suprà nominatis Abbatibus præuisum fuerit, celebrabitur.

In Exordium Cœnobij Cistercienfis.

Cap. 1. NOS PRIMI HVIVS ECCLAS. FVNDATORES &c. Verba sunt S. Stephani, tertij Cistercij Abbatis, qui proinde hui⁹ libri auctor est vt dixi in præfat.

Cap. 3. Primò egressi sunt Molismo 7. monachi: quò reversi, postea associarunt sibi alios 14. & sic egressi sunt 21. ex quibus quidã Molismum redierunt.

Cap. 10. Dicit auctor, Papã Paschal. confirmasse Ordinẽ antequã Imperatori concederet investituras Ecclesiarum, quo peccato quidã malè censebãt, eũ Papatu excidisse: notat ergo auctor, hoc nõ posse ab æmulis nobis obijci, quia Ordinẽ cõfirmarat papa ante lapsũ.

Cap. 13. Novum-monasteriũ fuit aliquando nomen propriũ Cistercij, sed postea resumptũ est nomen prius.

Cap. 15. Multa initio recusata, postea admissa: quorũ sc. nõ meminit Regula, nec silentiũ eius est prohibitio.

Cap. 17. *Casulas sine pallio*, &c. lege, *sine palea*, Gall. *paillettes, papillottes* bracteolæ cuiuscuis metalli.

IN chartam charitatis.

VErba illa, *Antequã Abbatiæ Cister.* &c. sumpta sunt ex Exordij magni Distinct. 1. cap. 21. nec sunt S. Stephani auctoris huius decreti, quod ab illis verbis inchoatur, *Quia vnius veri Regis* &c. Plura circa hoc dicere, nec vacat, nec omnibus placeret.

Ad Exordij magni Distinctionem 1.

Cap. 2. HIeronymus epist ad Paulin. monasticæ vitæ originẽ refert ad Eliam, Elisæum, & filios prophetarum. Ex Philone constat, hoc vitæ genus in tota Ægypto, & præcipuè circa Alexandriã floruisse.

Cap. 15. Agitur hic de obitu Alberici: huic n. successit Stephanus: exciderunt autẽ, quæ de ipso Alberico scripta erant, vt post Manriq. in præfatione monui.

Cap. 24. *Apparuit ei B. Virgo.* Adhuc cernitur in Vallis S. Petri Ecclesia hæc historia in vitro depicta.

Ibidem. Non sunt hæc verba Auctoris libri, sed antiquioris, quẽ hoc & aliis capitulis inducit loquentem.

Cap. 26. Notandus mos recitãdi horas B. Virginis, primò quidem privatim, postea in choro, & publicè.

Ad Distinctionem 2.

Cap. 2. DEfunctus, qui hic traditus dicitur diabolo, in purgatorio fuit, alioqui liberari non potuisset, patet ergo, animas purgatorij à dæmone cruciari.

Cap. 6. Monachus, de quo hic sermo, fuit scrupulo & involuntaria incertitudine vexatus: alioqui non iussisset eũ Sanctus cõmunicare, nec se dixisset monachus scire, se in infernum, eo quod non crederet, descensurũ.

Cap. 7. Quod de Christo viso amplecti S. Bernardũ dicitur, non contigit Moris, vt vulgò creditur: cũ hoc cœnobiũ fuerit fundatum sub mortẽ sancti Patris.

Cap. 24. Parum probabile est, quod monach⁹ apparens fertur dixisse, corpus in quo apparebat, sibi pro munere datum vsque ad diem resurrectionis: ad quid enim huic corpus, potiùs quàm aliis: vel ad quid & illis?

Cap. 23. S. Maternus & alij falsò hic dicũtur missi à S. Petro in Germaniã: cũ n ipse Maternus à Constantino legatur fuisse delectus iudex cõtra Donatistas, post trecentos circiter annos à sancti Petri tempore, vt scribit Optatus lib. 1 in fine. Curiosa quoque, inutilis, ac indigna B. Gerardo martyre mox futuro oratio, qua peteret sibi revelari, quid egerit, & vbi fuerit anima ipsius Materni per dies 40. quibus mortuus fuisse dicitur, antequã à S. Petro suscitaretur. Adde quod non convenit inter Cæsarium & hunc auctorẽ de responsione: vnde facile est iudicare, à Germanis confictam hanc orationem, vt originẽ Ecclesiæ suæ ad sæculũ Apostolorum revocarent: quod & alij tẽtarunt alibi facere, cõtra veritatem historiarum.

Cap. 29. Henrici culpa nonnisi venialis fuit, qua laborem manuũ non dimisit, & per alium vngi curavit, quẽ per se vngere debuit: fortè fratres suos inde scandalizãs.

Ad Distinctionem 3.

VIsitationem hanc refert etiam Cæsarius, pro S. Elizabeth S. Annam ponit. Sed cũ librũ claræuallis laudet huic Auctori nostrũ, errare creditur ipse. Cap. 11.

Hanc etiam eunuchizationem Cæsari⁹ referens, in circũstantiis fallitur, vt ad Distin. eius 4. dicam. Cap. 13.

Miraculum illud continuum rotationis pullorũ corvinorum, cùm à nullo notatum sit, dubium est. Cap. 4.

Non videtur S. Bernard⁹ loqui de defunctis, quasi incerti sint, sed de vivis, qui bonis operibus ad ianuã cæli accessisse dicuntur, adhuc tamen de sua salute incertis. Ibidem.

Ad Distinctionem 4.

COnversi numerantis in alio virtutes, quibus se iudicabat carere, humilitas à sancto Bernardo cõmendatur in Sermone *De altit. & bassitud. cordis.* Cap. 12.

Hoc factũ monachi sine caligis dormientis, dicit Cæsar. in Gallia contigisse, sed nec ille nec iste locũ vel testem profert idoneum: & culpa siqua fuit, levis fuit, ac pœnitẽtia deleta. Sed nihil de hoc statuo. Cap. 25.

Si miles resurrexit, vt hic dicitur, aliàs damnandus, supponendum omnino est, licet non dicatur, sacramentalem Confessionẽ tunc fecisse. Cap. 32.

Ad Distinctionem 5.

DE blasphemo isto lusore idem narrat Cæsarius, quod hic. Quòd autẽ dicitur De⁹ citiùs vlcisci Matris iniurias, quam proprias, id facit, ne illa contemni & parvi fieri à Deo putetur: Dei autem maiestas, licet nõ puniat, nõ potest nõ esse venerationi. Cap. 2.

Quod de monacho cuculla rapta mortuo dicitur, à Cæsario etiã narratur. At hoc tempore ægroti longè humaniùs tractantur: & sicut in vsu carnium, ita & in vestitu cum ægrotis solet dispensari. Cap. 3.

Historia hæc ferè incredibilis, certa tamẽ videtur. Hanc n. auctor ait se ab Abbate Belliloci Arnaldo accepisse, & ille asserebat à Priore Calacensi, qui testis erat oculatus, se eã audiuisse. Nec tamẽ quisquã debet inde præsumere, & saluti suæ non consulere. Cap. 5.

Historia de Ordinum ambitioso incerta est. Cap. 7.

Quod de fratris inobedientis pœna refertur, debuisset iste auctor expressione nominũ propriorum probabile reddere: vt fecit in sequenti cap. probabilem narrationem de pio, sed inobediẽti Pastore. Cap. 8. & 9.

Multa sunt, quæ narrationem illam de discretis & Indiscretis confessariis faciũt suspectam. 1. Non videtur adeo indiscretus fuisse primus confessarius, & multi illum in pari casu sequerentur. 2. Quãtus ille miles erat, qui confessariũ quasi pullũ gallinaceum impune occideret, & omnes mutirent? 3. Illa noctis vigilia fabulosa videtur, maximè cùm rei tam celebris locus, tempus, & personæ non exprimantur. Quædã alia, præsertim capita 20. & 21. sunt incerta. Cap. 12.

Ad Distinctionem 6.

REginaldo non est ascribendum peccatum infidelitatis, sed solùm motus involuntarius contra fidẽ, quem quia vincere nõ poterat angebatur animo, reum se criminis scrupulosiùs iudicans. Cap. 1.

Historiæ capitum 5. & 6. piæ sunt, vtinam certæ. Cap. 5. & 6.

Certa est hæc historia, de qua in Notis Tomi seq. ad Distinct. 3. caput 25. fusiùs agã. Hic solùm nota, non rectè hic dici, suffragiis viuorũ animam pœnis æternis subductã: cùm nullum peccatum mortale remittatur, nisi in hac vita: quo remisso, non est anima pœnis infernalib⁹ addicta, vt inde egeat liberari. Cap. 8.

Illud insantiæ erratũ, vt ream teneret feminã, debuit cum aliqua notitia vel scrupulo gravis sceleris admissum esse, & adultæ menti obversatũ: alioqui ei⁹ cõsecuta fuisset veniã per generalem cõtritionẽ. Cap. 9.

QVIA in hoc & sequenti Tomo multæ spirituũ seu animarum apparitiones referuntur, quæ tamen inficiantur non pauci, vel in dubiũ vocant: alij atheismo vicini, alij appetẽtes videri supra vulgus sapere, quod visiones & apparitiones falsas sæpe recipit: ideo de ijs quædã hoc loco dicenda.

Assero 1. apparitionem spirituum fide certissimã esse Nam Angeli apparuere Abrahæ, Moysi, Iosue, Danieli, & Prophetis, B. Virgini, Petro, Ioanni, & alijs: Christo etiam dæmon, postea Angeli, Mat. 4. & innumerabiles in historijs Ecclesiasticis referuntur similes apparitiones: quæ sufficerent ad tuẽdas historias nostras: possent n. dici Angeli boni vel mali loco animarũ apparere, vt revera fit frequenter.

Assero 2. nonnunquam animas defunctorũ apparere: seu, vt verbis Augustini vtar, Mitti ad vivos aliquos ex mortuis, diuina Scriptura testatur, ac proinde ad fidem pertinet. Nam Mat 17. dicitur Moyses Christo & Apostolis in monte apparuisse: hic autẽ mortuus erat. Item 1. Reg. 28. Samuelis anima Sauli apparuit. Nec dicas, dæmonem à Pythonissa evocatum adfuisse: nec magã potuisse animam Prophetæ evocare. Dico n. Samuelem nutu diuino ante evocationem adfuisse: vt ex Ecclesiastico constat, dicente cap. 48. illum post mortẽ pphetasse. At quæ esset eius laus: si non ipse, sed dæmon eius faciẽ mentitus, prophetasset? Nonne impium esset, dæmonis præstigias tribuere sancto Prophetæ? Hæc duo exẽpla ad probationem nostræ assertionis adducit Augustinus: quib⁹ alia duo addo. Prius habetur 2. Mac. 15 vbi dicuntur visi Onias Põtifex, & Ieremias propheta orãtes pro populo Dei. At hoc in somnis, sed non posterius illud, qđ Mat. 27 refertur: vbi multi mortui dicuntur apparuisse multis, anima & corpore: ad hoc solùm excitati, vt apparerent, non vt ad miserias huius vitæ redirent, nec vt corpora in cælũ evolarent: cunm illi, potiùs quàm S. Ioan. Baptista, David, & alij illustres Sancti?

Patres quoq. apparitiones animarum probãt. Gregor. ait animam Paschasij Diaconi B. Germano apparuisse, Felicem atauum suũ Tharsillæ, Vrsino Beatos Petrum & Paulum. S. Bernardus scribit, sancto Malachiæ sororis animã sæpe visam, ejusq: ope salutem adeptam. Augustinus S. Felicis Nolani apparitionem celebrẽ suis ciuibus exhibitã refert & recipit. Mitto alios Scriptores Ecclesiasticos. Dices, nõ animas, sed Angelos apparuisse. Verùm licet hoc ad apparitiones generatim probandas sufficiat: quia tamẽ non magis repugnat, animas apparere, quàm Angelos, & illas apparuisse, dicunt Patres, cur id negemus? Ratio, cur id negetur, nulla reddi potest.

Greg. 4 dial. c. 1. 16. 40. Bern. in vit. Malac. August. lib. Cu. pro mor.

Assero tertio, spirituum apparitionem Ethnicis fuisse notam. Illi enim ab Idolis suis responsa accipiebant, & dæmones passim auditu percipiebãt, & sæpe visu. Ideoq; mirati sunt valde, quando Christi tempore itẽ aduentu, oracula siluerunt: & hujus silẽtij causam investigarunt Cicero 2. de Diuinat. & Plutarch. Tract. ea de re: sed eam non reppererunt.

At Plinius iunior hãc assertionem domestico probat exẽplo, eoque duplici. Libro enim 7. epist. 27. quærit Suræ doctissimi viri sententiam: & suam interim profert. *Velim, inquit, scire, esse phantasmata, & habere aliquam figuram, numenq., putes: an inania & vana ex metu nostro imaginem accipere. Ego, vt esse credi, in primis eò ducor, quòd audio accidisse Curtio Rufo.* &c. Postquam autem duobus exemplis suam sententiã probavit, evidentiora sibi sobiicit, dicens. *Hæc affirmantibus credo: illud affirmare alijs possum. Est libertus mihi Marcus, non illiteratus, cum hoc minor frater eodẽ lecto quiescebat. Is visus est sibi cernere quẽdam in thoro residentem, admoventeque capiti suo cultros, atque etiã ex ipso vertice amputantem capillos Vbi illuxit, ipse circa verticem tonsus, capilli iacentes reperiũtur. Exiguu temporis medium, & rursus simile aliud priori fidẽ facit. Puer in pædagogio mistus pluribus dormiebat. Venerunt per fenestras (ita narrat) in tunicis albis duo, cubantemque detonderunt: & quà venerant, recesserunt. Hunc quoque tonsum, sparsosq; circà capillos dies ostendit.* Postea quid hoc portenderet, conjectando declarat.

Domesticum & nobis hic proferendum exẽplum. Anno 1658. à die circiter 15. vsque ad 24. Februarij defunct⁹ ante novem annos, idest. anno 1649. huius dom⁹ monach⁹ sæpe vis⁹ & locut⁹ est rustico excutienti frumentũ in Ecclesiæ extrema parte, ob bella à rusticis illic reconditum. Audierat ille aliquot diebus antea incessum ascendentis & descendentis per gradus, qui ibi sunt, quorũ aditus muro erat obturatus, & vocem gementis audierat: sed nihil viderat. Interiectis ergo diebus aliquot, vidit ante Matutinũ Officium monachum per horæ spatiũ deambulantem, ac deinde chorum ingredientem, vbi multa sedilia concuti audiuit, incertus, an quispiam nostrũ hæc ageret. Adiit autem me initio Matutinarũ precum, retulitque visionem: & ego neminem descendisse antea certissimè ei asserui. Biduo transacto, eidem rusticu, antequam opus suũ inciperet, oranti cõminus astitit, iussitque non timere: addidit, se esse animam F. Francisci, rogareque, à singulis nostrum sacrum pro se fieri, ab ipso autem peregrinationẽ ad B. Virginis ædem, quæ à Lætitia dicitur, gallicè Nostre Dame de Liesse, suscipi: se ferè pœnitentiam suam cõplesse. Insuper mandauit mihi per eũdem rusticum, se, cum ad Ordines recipiendos mitteretur, dormienti meridie seniori monacho aliquid pecuniæ clam abstulisse. Tertiò quoque post triduum apparens, & adiuratus à rustico, signo crucis, vt monueram, munito, respondit, se esse ex Deo, eumque, quem dixerat: & suffragia postulauit, vt priùs. Quartò eidem homini peregrinationẽ aggresso meridie in via apparuit, allocutusque est illum, & cùm ille meo monitu exposuisset, me difficultatem pati circa pecuniam illã acceptam, declarauit ei locum, tempus, & alias actionis circũstantias: & intellexi, ad hoc mihi istud reuelari, vt illam boni nostri acceptionem condonarem. Deinceps visus non est spirit⁹ Vnus ex nostris ignorans, quid mihi fuisset revelatũ, dixit mihi, se hoc idẽ olim ab ipso defuncto audiuisse Apparuit hoc anno defuncta quædã femina sociæ, quam moriens rogaverat, votũ sacræ peregrinationis exequi, nec destitit mortua rogare, donec solutũ fuit votum. Expectat lucem ab aliis historia apparitionis insignis, prædictiones etiam cõtinens.

Nomen defuncti apparentis.

Assumunt interdum spirit⁹ mali cadauera humana, quæ apparẽt hominibus viuere. Cæsarius exemplũ huius rei habet Distin. 12. cap. 4. aliud, si tamẽ aliud, Gaufridus Serm. 16. aliud Phlegon Ethnicus, quod ipse vidit, & Hadriano Imperatori scripsit, de iuuene qui dæmonẽ corpus defunctæ feminæ gerẽtem diu carnaliter cognovit: hic pòst deseruit cadaver, quod Iudicũ decreto in sterquilinium fuit abjectum. Hoc etiã sæculo tres vigiles Lugduni cũ femina noctu in vico inventa rem habuerunt: at dæmone corpus illud deserente, cadaver fœtidũ apparuit: vigiles autẽ metu perculsi, paulò pòst omnes extincti sunt. Historia Lugduni notissima est, & literis consignata.

EXORDIVM MAGNVM
ORDINIS CISTERCIENSIS.

IN Codice manuscripto Cœnobij Fusniacensis quo utor, habetur hic titulus, seu inscriptio operis sequens is. Incipit Narratio de initio Cisterciensis Ordinis: qualiter Patres nostri de Molismensi Cœnobio, propter puritatem Ordinis secundùm tenorem Regulæ Sancti Benedicti recuperandam, egressi, fœcundam Cisterciensem Ecclesiam fundauerunt, quæ est mater omnium nostrum: quoniam ex ipsa tamquam de fonte purissimo riuuli cunctarum Ecclesiarum Ordinis nostri deriuati sunt: & de nonnullis reuerendis, atque in omni religione conspicuis personis, quæ in Cistercio & Clara-valle claruerunt. *Quia tamen hic liber Exordium magnum Ordinis Cisterciensis solet appellari, sicut & praecedens ex opposito Paruum exordium; idcirco titulum praedictum praelegi. Huius magni Exordij Authorem ignorari, ait Angelus Manrique in Annalibus. Verùm Fusniacensis codex haec habet verba.* Istum librum composuit quidam Abbas, Conradus nomine, Everbacensis Cœnobij, qui fuit monachus Claræ-vallis. *Et monasticen quidem in Claraualle se professum, non obscure indicat in fine huius operis; vbi temporibus B. Petri & D. Garnerij postea Lingonensis Episcopi, quorum ille octauus, hic nonus Clarauallensis Abbas extitit, se Claraualle disciplinis claustralibus eruditũ fuisse, asserit, videlicet circa annum 1180. Est autem Eberbac, cui Conradus iste dicitur praefuisse, monasterium de linea Clarevallis in Moguntina diœcesi, cuius ipse Author summa cum laude meminit in distinct. 5. cap. 17 & alibi; vbi tamen non indicat eiusdem loci se Abbatem esse. Sed quisquis sit libri author, hunc lectu dignissimum & vtilissimum, & in Bibliotheca Patrum nostrorum capite locandum, iudicaui. Notandum superest, periisse vnum aut etiam plures huius libri quaterniones, ante cap. 15. qui de B. Alberico agebant, de quo iam nil omnino dicitur. Vnde cùm cap. 37. dicatur corpus S. Stephani iuxta praedecessoris sui, scilicet Alberici, tumulum fuisse conditum: constat, olim locũ sepulturae Alberici in isto libro declaratum fuisse; alioqui ignotum per ignotum declararetur. Vide Manriq. to. 1 Annal. an. 1106.*

DISTINCTIO PRIMA

QVOD DOMINVS IESVS IN DOCTINA SVA formam perfectæ pœnitentiæ tradiderit.

CAPITVLVM PRIMVM.

DEVS æternus æterni Dei filius, Dominus noster Iesus Christus, Creator omnium rerum, Redemptor omnium Fidelium, dum in diebus humilitatis suæ salutem in medio terræ operaretur, salutarem perfectæ pœnitentiæ viam mundo prædicauit dicens. *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum.* Gratias inæstimabili misericordiæ *Matth. 4.* Dei, qui sereniori tandem oculo respiciens miserum genus filiorum Adam, districtionem legis, quæ oculum pro oculo, dentem pro dente, omnimodamque talionem pro omni excessu immisericorditer reddebat, per incarnatam Verbi sui dulcedinem temperauit dicens. *Pœnitentiã agite* Ne verò imbecilles homines ad verbum pœnitendi, id est pœnam tenendi, terrerentur, mox verbo consolatorio, verbo omni acceptione digno, præmissæ sententiæ seueritatem dulcorare curauit, subiungens. *Appropinquabit enim regnum cælorum.* Quis enim sanum sapiens, licet infirmus, licet delicatus sit, non patienter, imò gratanter, præsentis pœnæ momentaneum pondus sustineat, non solùm vt æternitatem futuræ pœnæ fugiat, verumetiam vt cœlestis regni nũquam finiendi particeps fiat? Verùm quia beatus baptista & præcursor Domini Ioannes in ordine præcursionis suæ pœnitentiã prædicans, dignos eiusdem pœnitentiæ fructus agi censuit: quærendum *Ibid. c. 3.*

summopere nobis est, quę sit formula perfectę pœnitentiæ, quæ ad dignos promerendū fructus sufficiens esse videatur. Sed vbi formulā illam digniùs quærimus, quàm in ipsius magistrorum magistri Domini nostri IESV Christi dictis & factis? Cùm enim quidā possessiones habens multas à Domino quæsisset, quid faciendo vitam æternam obtineret, & Dominus mādata legis ei proposuisset, illeque se omnia à iuuentute sua setuare dixisset: subiunxit Dominus. *Adhuc vnū tibi deest. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me: & habebis thesauros in cœlo.* Ille verò qui non se, sed sua, & illa non tota, sed ex parte, & parte satis modica, videlicet decimas, primitias, cæterasq; legales oblationes, offerre consueuerat, & hoc magnum aliquid esse putabat: audiens verbum consūmatę iustitiæ resilijt, & trahens cor in terram abijt tristis: quia nimirum restāte veritate, qui diuitias quas habent affectuosè diligūt, difficilè saluantur. O quā aliter affectus erat beatus Petrus, ô quàm largo cælestis gratiæ rore perfusus ab æstu mundanæ cupiditatis refrigerat: qui de se suisq; cōdiscipulis, tam humiliter quàm fiducialiter Dño dicebat. *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Hic planè formā perfectæ pœnitentię reperimus, quam Saluator consilium salutis quærenti suasit, discipulis etiam sequentibus se tradidit: licet legamus nōnullos in diuitijs & in omni gloria mundi continenter & humiliter vixisse. Sed quia priuilegia paucorum cōmunem legem non faciunt, rursùs multò quicūq; celsitudinem perfectionis sectari conantur, obaudiunt vocem Dñi in Euangelio dicentis. *Siquis non abrenuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.*

Matt. 19.

Ibidem. Forma perfectionis à Christo tradita.

Luc. 14.

Caput II.

Quòd à primitiua Ecclesia communis vitæ traditio cœperit. & quòd hinc Monasticæ Religionis institutio principium sumpserit.

ENimvero decebat, vt summi patris sapiētia, quę perfectę iustitiæ normam tradere venerat, hanc in ipso statim nascentis Ecclesię pusillo grege signanter imprimeret: quatenus vniuersi qui eorum exemplo prouocati viā arduam & angustam incedere proponerent, tantæ maiestatis informari magisterio, tantorum etiam patrum exemplo roborari, viam Dñi dilatato corde currerent, dicentes cū Psalmista Domino. *Propter verba labiorū tuorum ego custodiui vias duras*: sciens quoniam centuplum quod promisisti reddes, & insuper vitam æternam adijcies. Passo verò in carne Dño, postquam à mortuis resurrexit, & in cœlum ascendit, discipulis etiā Spiritum sanctum quem promiserat misit, multiplicatis iam credentium turbis, clariùs eiusdem spiritualis vitæ, quam perfectam pœnitētiam dicimus, nitor elucere cœpit: cùm sicut Lucas testatur, *multitudinis credentium erat cor vnū & anima vna, nec quisquam eorum suum aliquid esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Possessores etiam agrorum & domorum vendebant quæ possidebant, ponentes pretia ante pedes Apostolorum.* Quantam verò reuerentiam in cordibus non credentium sublimis illa conuersatio generaret, restatur idem beatus Lucas, cùm dicit, quia *cæterorum nemo audebat se coniungere illis, sed magnificabat eos populus.* Nec solùm Ierosolymis hæc schola primitiuæ Ecclesiæ cælestibus instituebatur disciplinis, verūetiam Antiochię sub magistris Paulo & Barnaba gloriosissimè floruit: ibiq; discipuli primò appellati sūt Christiani. Philo quoq; disertiss. Iudęorū in lib. quē *Theorica vita* prętitulauit, de feruētissimis eorū in Do

Psalm. 16.

Actor. 4.

Actor. 5. Vbi cœperit vita Cœnobitica.

mino studijs mulra conscripsit: Monachorum etiam Cœnobitarúque nomen, vitam, & institutionem, ab eis exordium sumpsisse, perspicuum est. Cæterùm disseminato verbo Dei per vniuersam regionem, cùm iam in omnem rerram exisset sonus prędicationis Apostolorum, necesse erat, vt arca sanctæ Ecclesię, quę perfectissimę huius religionis typo in superioribus suis angusta vnitatis cubitum perficiebat, dilataro charitatis sinu in inferioribus suis, pusillanimes, & ad perfectionis celsitudinem minùs idoneos, colligeret: quatenus omnipotentis Dei misericordia non solùm homines, sed & ipsa quoque iumenta, id est terrenæ substantiæ puluere se ex infirmitate fœdantes, dignantissimè saluaret. Hinc iam nobilis illa Respublica, quam Dominus IESVS Christus instituerat, & Spirirus sanctus roborarat: (in qua cùm nullus quidquam possiderer, nemo tamen egens erat inter illos,) cœpit ad priuatas res distrahi, cœperuntque Christiani substanrijs licenrer vti: sic tamen, vt rerrena cęlestibus non præponerét: sed tempotalia bene dispensando, faciliùs ad cælestia peruenirent. *Monachi ab initio Ecclesiæ fuerunt.*

Caput III.

Quòd Monachicus Ordo per beatum Antonium, cæterosq; sanctos Patres roboratus, excellenter claruit.

Licet verò imperfectorum multitudini condescendens mater Ecclesia, remissioris vitæ laxauerit habenas: tamen ab ipso nascentis Ecclesiæ principio vsque ad hęc nostra tempora nunquam defuerunt viri virrutum, qui feruentissimo diuini amoris igne flagranres, remissioris quoque vitæ blandimenta respuenres, communis viræ rectirudinem, que sola perfectę penitentię, quam Dominus Iesus prædicauit, stabile fundamentum est, indefesso pietatis studio tenuerunt: & posteris suis tenendam, multiplicibus sanctæ conuersationis Regulis & exemplis rradiderunt. Inter quos primi vel præcipui extiterunt, Antonius, Pachomius, Basilius, quorum prior Antonius, non attamento neque litera, sed spiritu Dei viui scriptam legem charitatis in cordé suo demonstrans, perfectissimę conuersationis suæ perfectissimos discipulos reliquit: quales fuerunt Macharius, Paphnutius, Pambo, Isidorus, alijque quamplures: qui monasteriorũ per Ægyptum & Thebaidem patres effecti, cateruasque innumerabilium monachorum per tramité perfectæ pœnirentię ducenres, de mũdo, eiusque principe diabolo, cũ suis omnibus gloriosissimè triũphatunt. Pachomius verò cùm factus esset Apostolica gratia insignis, scripsit monachorũ Regulas, quas Angelo dictáte didicerat: ad quarum instirutioné infinitam multitudinem viuorũ lapidum poliens, muris cælestis Ierusalem reædificandis conuexit. Beatus etiam Basilius Cęsariensis Episcopus, Ecclesiæ Doctor eximius, scripsit monachorũ Regulá: quæ sicut testatut B. pater noster Benedictus, rectissima norma est vitæ humanę, per quam ad cœlestem patriam sine offensione perueniatur. Ad horum itaq; tam venerabilium Patrum documenta & exempla virtutũ, tota Orientis Ecclesia mulro rempore per monasticæ religionis sectatores insigniter floruit: sicut etiam paulò ante hæc nostra tempora beatæ memoriæ Anselmus primùm Hauelbergensis Episcopus, post modum Rauennas Archiepisc. disputarione, quam ipse cum Græcis de pertinacia schismatis eorũ habitá eleganti stylo conscripsit, testatus est. Hic cùm esset à Lorhario Romanorũ Imperarore Christianissimo, ad Constanrinop. vrbis Imperatorem apocrisarius missus, & subtiliter diuersatum Religionum statuta scrutaretur: *S. Bened. vlti. Regula.*

vidit in monasterio, quod Pantocraton, id est Omnipotentis, dicitur, septingentos fermè monachos sub Regula beati Antonij Domino militātes. In Cœnobio quoque, quod Philoantropon, idest amantis hominem, dicitur: vidit circiter quingentos monachos sub Regula sancti Pachomij Domino seruientes. Vidit etiam quàmplura monasteria sub Regula beati Basilij iugum Domini suaue portantia.

Caput. IV.

De institutione & authoritate Regulæ sancti Patris Benedicti: quomodo per gratiam Dei floruit, & vsque hodie floret.

DOMINVS noster Iesus Christus, qui sacratissimæ humanitatis suæ præsentia Orientem illustauit, quos digniores & sublimiores in Ecclesia sua habuit, beatissimos videlicet Apostolorū principes Petrum & Paulum, vice sua destinauit Occidenti: quatenus Occidentis populi pretiosum fidei arcanum, quod Petrus non per carnem & sanguinem, sed per inspirationem summi patris acceperat: & item Euangelium quod Paulus non ab homine, nec per hominem, sed per reuelationem Iesu Christi didicerat, Spiritus sancti magisterio edocti, cum populis Orientis in eandem fidei plenitudinem concurrerent: & sic ex omnibus vna Christi Domini sponsa non habens maculam aut rugam efficeretur. Porrò eadē gratia, que ad instituendam roborandamque monastici ordinis disciplinam, prędictos sanctos Patres contulit Orienti, non inferioris meriti virum in dignatione misericordiæ suæ pręrogauit Occidenti: sanctissimum videlicet Patrem nostrum Benedictum: qui non solum Antonij & Basilij spiritum, verum etiam testante beato Papa Gregorio, iustorum omnium spiritu plenus, tanquam sidus purissimum & lucidissimum, singulari pręrogatiua sanctitatis, superexcellenti puritate conuersationis, signorum denique miraculorumque inestimabili gloria, ab Occidente vsque in Orientem clarissime refulsit: ita vt quicquid Oriens in diuersis Patribus diuisis charismatibus habere se gaudet, hoc totum in vno sanctissimo patre suo Benedicto, iustorum omnium spiritu pleno, se possidere Occidens non immeritò glorietur. Scripsit namque idem reuerendissimus Pater noster monachorum Regulam, quam diuturno virtutum exercitio non per hominem, sed per vnctionem illius qui docet hominem scientiam, didicit: in qua mirabilis artifex Spiritus sanctus summam perfectionem & moderatissimam discretionem tam subtili connexione copulauit, vt quantumcumque religiosus, in ea inueniat vnde adhuc proficiat: & quantumcumque pusillanimis aut infirmus, infirmitatis suæ in ea æquè remedia inueniat. Quis enim verbi gratia adeò iustitię tenax, quis sanctæ religionis adeò feruens æmulator erit, cui si gratia duce datum fuerit, vt duodecim gradus humilitatis, qui in Regula describuntur, ascendat: & si crescentibus meritis eatenus profecerit, vt ad sextum & septimum, idest ad vltimum primi, & primum secundi senarij gradum perueniat, qui numerus perfectionem significans, & in ijs gradibus humilitatis geminatus, dilectionem Dei & proximi, quę est perfectionis summa, per Regulam doctoris demonstrat: nonne si se sine dissimulatione respiciat: si cunctos infirmantis conscientię angulos diligenter excutiat: nonne inquam vires suas metiens, defectumque sentiens, continuo lugens exclamabit cum

S. Benedicti laus.

Apostolo, quòd qui putat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit? Quis rursum adeo delicatus & infirmus erit: vt in obseruantijs Regulæ, ieiuniorum suorum, vigiliarum, & laborum, cæterarumque institutionum moderatissima discretione dispositarum, infirmitatis suæ congrua remedia non inueniat? Quocirca, quod idem legislator in vltimo capitulo eiusdem Regulæ dicit, in ea non omnem iustitię obseruationem esse descriptam, & vocat eam minimam inchoationis Regulam, & ad perfectionis fastigium tendere volentes mittit ad doctrinas & Regulas veterum patrum, testante Beato Bernardo causa humilitatis facit: ne videlicet in describendo Regulam, videretur se veteribus Patribus arroganter æquare: studens & in hoc humilianti conscientiæ suæ prouidere. Beatus quoque Gregorius vir Apostolicus, non minus merito quam officio, commendat eam sermone esse luculentam, discretione pręcipuam: latenter auctoritate sua suadens monachis, vt relictis cęterarum institutionum consuetudinibus minùs fortasse discretis, Regulam Deo dilecti Patris Benedicti discretione pręcipuam deuoto corde susciperent: & ad eius normam cunctum vitę suæ ordinem informarent. In Concilio quoque quod postmodum in Gallijs celebratum est, communi decreto sancitum est, vt monachi per prouincias Gallię & Germanię degentes, relictis cęterarum regularum institutis, in omnibus cœnobijs suis Regulam prędicti Patris reciperent: & in omni conuersatione sua formam ab eo pręscriptam obseruarent. Ad huius itaque sanctæ Regulæ exemplar, plura per Italiam monasteria correcta: multa quoque per venerabilem Patrem de nouo constructa sunt: in quibus multitudines monachorum in spiritu humilitatis Domino seruientes, tanquam veri Israëlitæ dignos pœnitentiæ fructus faciebant.

Galat. 6.

Greg. 2. dial. c. 36.

Caput. v.

Quod beatus Benedictus rogatu Cenomanensis Episcopi, sanctum discipulum suum Maurum, causa fundandi cœnobia ad partes Galliæ direxit.

NEc solum Italia, verum etiam Galliæ trina diuisio, sacræ huius religionis bono odore respersa: iugum Domini suaue, & onus eius leue, sanctæ videlicet Regulæ instituta suscipere laudabili desiderio gestiebat. Vnde accidit, vt vir magnificus Cenomanensis vrbis Episcopus legatos suos ad venerabilem patrem Benedictum dirigeret, Flodegarium suum Archidiaconum, & Harderadum vicedominum suum, deuotissima instantia petens, quatenus ei aliquos sui monasterij fratres transmittere dignaretur: qui sibi in Galliarum partibus cœnobium secundum instituta Regulæ sancti Patris ędificare deberent. Beatus vero Benedictus conuocans discipulum suum Maurum, quem ab infantia in timore Dei educauerat: ipsum cum alijs religiosis fratribus, ad Galliarum partes dixerit: vbi etiam cœnobium religione pariter & diuitijs clarum construxit: magnæque multitudinis monachorum pater effectus: signis & virtutibus ornatus quieuit in pace. Fertur, quòd in eodem monasterio libra panis, & hemina vini, quam sanctus illuc transmisit Benedictus, in memoriam antiquitatis atque ob tanti patris reuerentiam, vsque hodie reseruetur. Abhinc per vniuersas Galliarum prouincias creuit & multiplicata est religio monachorum, sub Regula patris Benedicti Christo Domino vero regi militantium: multique ad eam diuina gratia inspirati confluebant: qui sacræ

S. Maurus in Galliam à S. Benedicto missus.

disciplinę officijs exercitati, de terra cordis sui fructum boni operis afferebant in patientia. Verùm succedenti tempore, irruentibus intra Gallias barbaris, cùm Dominus peccata populi sui multiplici paganorũ incursione castigare decerneret: multa etiã cœnobia Sanctorũ aut igne cremata, aut ad solum vsque destructa sunt: quæ verò remanserant, in tantam negligentiam resoluta sunt, vt antiquæ religionis vestigium vix in aliquibus monasterijs inueniretur. Cæterùm gratia Domini nostri IESV Christi, quemadmodum Ecclesiam suam refrigescente charitate, & abundante iniquitate, varijs tribulationibus flagellari permittit, nec tamẽ vmquam ab ea viscera misericordię suæ claudit: ita nimirum ordinem monasticum per infirmitatis humanæ corruptionem continuè ruentem, temporibus oportunis per viros virtutum restaurare non desinit.

Cœnobiorũ & morũ destructio.

Caput VI.

Quòd Beatus Odo Cluniacensis Abbas Ordinem Monachicum collapsum per gratiam Dei strenuè reparauit.

HInc est, quòd beatus Odo, nobilissimi illius Cluniacensis Cœnobij Rector eximius, ad tantum sanctitatis apicem excreuit: vt Ordinem Monasticum temporibus suis omnino in præceps ruentem, secundum gratiam sibi à Domino collatam, per omnia in antiquum sactę Religionis vigorem restaurauerit. Vt enim de ruina morum temporis illius breuiter dicamus, cùm cœpisset idem venerabilis pater Odo in monasterijs suis districtionem disciplinæ regularis rigidè, sicut oportebat, tenere: alij quidam monastici videntes quosdam de fratribus eius subtulares suos lauantes, vel vngentes, seu alia quælibet vilia opera facientes, silentium etiam studiosè tenẽtes, & si necesse fuisset, signis pro verbis vtentes: nimio itacundię felle cõmoti, ô infelices, inquiunt, quid facitis? Quæ lex, vel quis ordo pręcipit, vt tam vilibus & seruilibus operibus insistatis? Vbi quæso scriptura hæc iubet, vt manibus pro lingua vtamini? Nonne ipsi Creatori iniuriam facere conuincimini, qui relicto naturali vsu linguæ, & vocis organo, manibus irrationabiliter tumultuamini? Sed vir beatus disputatorum & pseudomonachorum garrulitatem paruipendens, fratres suos vt in melius proficerent, verbo & exemplo commonebat: sicubi etiam à religiosis viris euocatus fuisset, impiger pergebat: & cœnobia aut dissoluta ad districtionem ordinis reuocabat, aut noua fundabat. Planè quàm rigidè monachi ipsius disciplinę censuram tenuerint: per hoc vnum virtutis eorum indicium, quod ad demonstrandam in eis animi constantiam referre volumus, innotescere poterit. Quadam namque vice dum quidam ex eis iter agerent, medijs noctis tenebris à prædonibus circumuenti, cum suis omnibus capiuntur, trahuntur, spoliantur, contumelijs afficiuntur, ad vltimum in vincula conjiciuntur: prędonibus sanè mirantibus pariter & indignantibus, quòd in tantis malis ipsis à se illatis, ne vnum quidem verbum ab eis vllatenus extorquere potuissent. Tanquam enim muti & elingues seu damna & contumelias non sentientes, in silentio durabant: quousque nocturnę & matutinę laudis solemnitate peracta, aurora quoque radios suos vibrante, linguam ad loquendum laudabili discretione soluerent: quam priùs laudabiliore censura propter timorem Dei & Ordinis disciplinam coercuerant. Nec modò in Gallijs Ordinis sacri statum reparauit, sed etiam in Italia. Ad speciale quoque sancti Benedicti cœno-

Insigne exemplum silentij obseruandi.

bium in Francia, vbi ſicut dicitur, ſacratiſſimum corpus eius requieſcit, ipſo beatiſſimo patre Benedicto inuitante perrexit, ſicut in geſtis eiuſdem ſancti Odonis inuenitur. Cùm enim quadam die monachi eiuſdem loci in clauſtro ſedentes contentionibus & ſcurrilitatibus occupari non erubeſcerent: ſanctus pater Benedictus cuidam monacho ante portam monaſterij viſibiliter apparuit, dicens ad eum. Vade, & dic fratribus iſtis, quod peruerſis motibus ſuis nimiùm me contriſtant; ideoque iam nunc vadam, vt adducam virum ſecundùm cor meum de Aquitania: quatenus peruerſos iſtos corripiat, & Ordinis diſciplinā in hoc meo monaſterio reſtauret. Stupet ille, celerique gradu ad fratres veniens, quod ſpiritualis eorum pater mandauerat, cunctis audientibus refert, conſternatoſque & attonitos reddit vniuerſos. Quærebant tamen inter ſe cum magna admiratione, quiſnam eſſet, de quo pater ſanctus dixiſſet: ipſumque, ſicut poſtmodum rei exitus docuit, beatum Odonem fore trepidi ſuſpicabantur. Deuotiſſimus itaque patris Benedicti pediſſequus Odo veniens ad prędictum locū, licet per multas tribulationes & contumelias, quas ab illis qui pernicioſā libertatē magis quàm regularis vitæ diſtrictionem diligebant, paſſus eſt: tamen per gratiam Dei & adiutorium ſancti patris Benedicti laudabiliter ſatis Ordinis diſciplinam in eodem monaſterio reformauit. Cęterùm ſpeciale eiuſdem Deo dilecti patris Odonis cœnobium quod Cluniacum dicitur, quodque vſque hodie maximum & nobiliſſimum refulget, maximum multitudine fratrum, nobiliſſimum poſſeſſionibus diuitijs & gloria: ſed & monaſterium de quo pater Odo cum fratribus ſuis Cluniacum receſſit, quàm cōſummata fuerint, quamq; perfecti & Deo digni in eis claruerint viri, literis traditum ſcimus. Vnde & nobis duo iucunda valde miracula excerpta huic noſtro opuſculo inſerere placet: quatenus prudens lector ex his duobus cætera perpendere valeat.

Sancti pro nobis ſolliciti.

Quàm vitanda ſint contentiones & ſcurrilitates.

Caput VII.

De fratre, in cujus manu micæ panis in pretioſiſſimas margaritas conuerſæ ſunt.

CAnon erat monaſterij, quatenus fratribus ad menſam ſedentibus refectione peracta micas quæ de fragmentis panum deciderent, diligenter colligerent & inſumerent: ne vel in hoc negligentiæ rei coram Deo inuenirentur. Accidit autem quadam die, vt vnus ex fratribus, qui cōſcientiæ ſuæ non incurioſus ſeruator erat, cum cæteris ad menſam reſidens, refectione peracta micas ſecundùm conſuetudinem collectas replicans in volā, digitis manus clauſas teneret, atq; cum multa cordis dulcedine lectioni intenderet: ſed priuſquam eas ſumeret, repente ad nutū Prioris lector lectionem finiuit. Quid tamen ageret? Nec reijcere fas, nec ſumere iam licebat: nimirum vtrobiq; periculo prçuaricationis occurrente. Itaq; clauſas manu tener: cogitans hanc negligentiæ culpam non niſi per confeſſionis & pœnitentiæ remedium aboleri poſſe. Dictis verò gratijs ſigno cōfeſſionis facto Priorem in partem trahit, & cadens in faciem veniam petit, cum multa cordis ſimplicitate negligentiam ſuam manifeſtans. Priore autem culpam eius, ſicut dignū erat, corripiente, & quid de micis feciſſet inquirēte: ecce, inquit, Domine in manu noſtra ſunt. Cumque Prior præciperet, vt eas oſtēderet, ille extenso brachio manum aperuit: & ecce in vola ipſius pro micis inuentæ ſunt pretioſiſſimæ margaritæ. Vtinam laudabilē

Confeſſionis etiam de minimis vſus.

fratris huius feruoré attendere dignentur quidam negligentes fratres, qui finita lectione si fortè offulam in manu habuerint, quam edere velint, aut si in cyphulo aliquid remanserit, quod ebibere cupiant, sine respectu timoris Dei id facere non verentur: cùm vtique sacri Ordinis consuetudo tradat, vt ex quo lector incœperit dicere, *Tu autem Domine*, nemine quidquam cibi aut potus sumere debere. Sed quid putamus, quare omnipotens Deus tam gloriosum miraculum, & sicut videbatur, minùs necessarium, in rebus quoque minimis facere voluit? Vtique propterea, vt palã cunctis innotesceret, quantùm sibi placeant fratres in congregatione spiritu feruentes: qui non solùm maiora, sed etiam minima mãdata propter timorem ipsius cum solicitudine custodiunt.

Caput VIII.

De fratre moriente, qui vidit multitudinem candidatorum ad se venire.

FRater quidam in Cluniaco cùm laudabiliter in omni feruore & deuotione sacræ religionis vitam suã custodisset, tactus infirmitate peremptoria, ad extrema deductus est. Cumque iam morti proximus agonizaret, aperiens oculos vidit magnã multitudinem monachorum ad se intrantẽ, qui omnes candidis vestibus induti erant, illo suo genere vestimenti, quod vsu Ecclesiastico alba vocatur: sicut solent conuẽtus Ordinis illius in præcipuis solemnitatibus reuestiri. Quos cùm videret, putans conuentum fratrum esse, mirari valde cœpit, cur ad se reuestiti intrarent: & infirmario sibi assistẽti quasi cum quadam indignatione dixit. Quid est carissime frater, quod video? Quando solebat conuentus noster ad fratrem morientem reuestitus venire? Respondente infirmario, & dicente, conuentum fratrũ nondum venisse, quid est, inquit, quod loqueris? Nonne vides turbam magnam fratrum circa me, qui omnes candidissimis albis reuestiti sunt: & ad exequias meas celebrandas mutuò se præueniunt: Quod cùm infirmarius audisset, sed nil tale ipse videret, intellexit religiosum fratrem visionem beatorum spirituum videre. Post modicum verò sancta illa anima carne soluta est: & de conualle plorationis, de tabernaculis Cedar, hoc est de nigredine peccati, ad cãdidatos ciues cœlestis Ierusalem, quos adhuc in carne viuens videre meruerat, feliciter, vt credimus, transmigrauit. Præfato verò Cluniacensi Cœnobio post reuerendissimum patrem Odonem præfuerunt Abbates religione conspicui, quorum præcipui fuerunt sancti & Deo digni, Maiolus & Odilo, modernis quoq; tẽporibus beatus Hugo: qui Ordinem Cluniacensem lõgè lateque per vniuersas Europæ terras & insulas propagantes, incontaminatum monastici ordinis tramitem subditis suis tradiderunt. In eadem quoque magna & religiosa domo inter cætera spiritualis vitæ exercitia saluberrima, & omni pietate plena, consuetudo inoleuit, vt pro liberandis animabus fidelium defunctorum, sancta illa fratrum multitudo deuotis precibus Missarumq; celebrationibus, solicitè inuigilet: & aut pœnas addictarum mitigent, aut pœnis omnibus absolutas in requiem transferri obtineant. Sed & præter quotidianam orationum psalmorumque instantiam, solemnia pro fidelibus defunctis officia certis temporibus per annum fieri pia patrum solertia in eadem domo decreuit, ita vt solemnis dies fidelium animarũ, quem post festum Omniũ Sanctorum Sancta & vniuersalis Ecclesia celebri officio peragere consueuit, à Cluniacensi Ecclesia initium sumpsisse dicatur.

Memoria & dies animarum.

Caput

Caput IX.

Quomodo Beatus Hugo Cluniacensis Abbas Paralyticum curauit.
[*Deplorat & hoc capite Author negligentiam monachorum, & lapsum Ordinis Cluniacensis.*]

VERUM quoniam beati Hugonis, qui moderno tempore Cluniacensi Cœnobio laudabiliter pręfuit, mentionē fecimus: vnum ejus miraculū ad vtilitatem legentium memorabimus: quod tantò erit jucundius, quantò recentiori tempore hoc gestum esse constat: quodque Venerabilis viri Guillelmi quondam Superioris Sanctæ Genouefæ Parisius, postea vero Abbas Paracliti, quæ est de Ordine domus Sancti Victoris, certa relatione cognouimus. Apud Parisiorum ciuitatem extat Cœnobium Regularium Canonicorum: in quo quidam de Fratribus ejusdem Congregationis paralysi adeò dissolutus jacebat; vt sine adminiculo alteriùs de lectulo surgere non valeret. Venerat fortè illuc venerabilis Hugo Cluniacensis Abbas. De cujus aduentu fratres plurimum exhilarati, spem recuperandę sanitatis infirmo fratri non minimam conceperunt. Itaque accedentes ad virum Dei, supplicitet postulabant: quantinus apud omnipotentem Deum, sanitatem fratri diuturna ęgritudine laboranti suis precibus obtinere dignaretur. Fertur autem in eodem Monasterio esse media pars casulę beati Petri Apostoli; quæ, sicut dignum, est à Fratribus in magna veneratione habetur. Sanctus ergo Domini, quod à fraterna charitate petebatur, negare non potuit: sed pro salute fratris infirmi Domini clementiā intimo pietatis affectu rogabat. Denique celebratis Sacrosanctis mysterijs, accedens ad altare, supradictam partem casulæ beati Petri reuerenter inde tulit: veniensque ad infirmum, sacra eum veste operuit, tenensque manum ejus antiphonam illam moderata voce cœpit cantare, *Petrus Apostolus dixit paralytico* duobus verbis in ea commutatis: scilicet pro *dixit, dicit*, & pro *Ænea, Roberte*: vocabatur enim idem infirmus Robertus. Cumque tenendo manum ejus cantaret, *Petrus Apostolus dicit paralytico: Roberte, surge, & sterne tibi*, continuò surrexit: omni membrorum debilitate prorsus fugata, cunctique qui aderant, glorificauerunt Deum: qui virtutem beati Apostoli sui Petri, per mira Venerabilis Hugonis declarare dignatus est. Tantò quippe faciliùs Abbas Sanctus tam gloriosum miraculum à diuina largitate impetrare potuit, quantò hoc non suis meritis, sed specialis Patroni sui beati Petri Apostoli virtuti assignauit: cujus reuerendo nomini se attitulatam esse nobilis Ecclesia Cluniacensis gloriatur: cuiq; sactæ venerationi Fratrum vniuersitas deuotissimè inuigilat. Sub talibus itaque tam Sanctis & in omni Religione conspicuis Patribus, Cluniacensis Ordo clarissimè refulsit, multisque extitit odor vitæ in vitam: ita etiam vt beatus Henricus Romanorum Imperator Augustus eiusdem nominis secundus, cujus memoria apud Deum & homines in benedictione est, audiens famam religionis illius, Cluniacū adiret: oblatisq; donarijs & redditibus, prout Imperialem magnificentiam decebat, fratrum se orationibus deuotissimè commendaret. Liberet nunc, si optio daretur, cum beato Petro Apostolo exclamare, & dicere Domino. *Domine, bonum est nos hic esse.* Bonum esset vtique omnibus ad monasticę religionis apicē venientibus, vt Ordinis disciplina per sanctos Patres

Infirmus à S. Hugone sanatur invocatione S. Petri.

Matth. 17.

ad lineam veritatis correcta & renouata, inconuulsa perduraret: propulsata lethali negligentia, feruor sacræ religionis per omnia vbique vigeret. Sed quid agimus: cùm sub sole nihil in eodem statu permanere posse, sapiens plangat? Quid agimus: quòd negligẽtia, quæ, proh dolor! in ipsa quoq; Religiosorum conuersatione deprehenditur, ad vitia tam procliuis est? Væ semel, & væ secundò, sed & tertiò. Vę tibi, negligentia, mater dissolutionis, rubigo mentium, tinea cordium, morum corruptio, disciplinæ effugatio, religionis subuersio, virtutũ eneruatio, mala bestia, vulpecula callidissima: quæ tanta dolositate exterminas vestigia tua, vt mordẽs non sentiaris: demoliens non videaris: & non nisi grauissimo damno peracto deprehenderis: quanta mala fecisti: quanta mala facis: quanta mala, quod Deus auertat, non immeritò factura timeris. O inquam detestanda negligentia, quàm modica, quàm exigua, quàm nullius momenti videris in oculis hominum: ita vt etiam reprehensione vix digna iudiceris: sed tamen qui te tam modicam spernit, paulatim decidit. Quis crederet, si experientia fidem non faceret, guttulã cùm primùm stillare leni lapsu cœperit, duritiam lapidis penetrare posse: vel quis anulum nouum & rigidum digito immitti videns, eum vsu consumi posse putaret? At tamen verum est quòd dicitur, quia gutta cauat lapidem, consumitur anulus vsu: sic etiã, quod sine magno cordis dolore dicere non possumus, negligentia paulatim subintrans religionem exterminat. Sanguisugæ duæ sunt filiæ, ait sapiens: dicentes, affer affer. O quanti sunt, qui latas hujus sæculi vias, quę ad mortem trahunt, deseruisse, & arctã angustamque viam, quę ad vitam ducit, apprehendisse videntur: sed quia pessimæ hujus sanguisugæ, detestandæ hujus meretricis, id est negligentiæ complexum minimè deuitant, generant ex eo vipereo semine duas filias, ipsa matre sua deteriores, voluptatem, scilicet & vanitatem: quę sine cessatione, sine omni prorsus interpolatione clamant miseræ matri suæ, dicentes; affer affer. Isti sunt qui segregant semetipsos, animales spiritũ non habentes: qui habitum religionis gestantes, mentiri Deo per tonsuram noscuntur: qui non Dominicis sed suis inclusi ouilibus, pro lege habent desideriorum voluptatem: qui, cùm nutriri deberent in croceis, amplexantur stercora: locati in loco pascuę, quotidie mutantur de pascuis ad pascua, & tamen moriũtur fame: quorum cibus est radix juniperorum, & siliquæ porcorum: quorum vinum est fel draconum, de botro præuaricationis amarissimo: qui cùm castimoniam corporis, & sanctimoniam spiritus profiteantur, exemplum tamen mulieris nequam, & procacis imitari non verentur, quæ comedit in occulto, & tergens os suum dicit, non sum operata malum: qui in hujusmodi letantur: & esse sub sentibus dissolutionis, delitias computant. Et quid facient miseri, cum inspicere cœperit Deus? Certè rebus ipsis experimur, quã non immeritò Propheta planxerit, obscuratum esse aurum, mutatum colorem optimum: dispersos lapides sanctuarij in capite omnium platearum. Sed non est nostrum, mordacius aliena vitia carpere: neforte dicatur & de nobis, quòd lippientibus oculis ad nostra cœcutientes: in aliorum vitijs cernamus acutum. Legat qui voluerit apologeticum beati Bernardi Abbatis, quem scripsit ad venerabilem Guillelmum Sancti Theodorici Abbatem: inueniet quomodo obscuratum sit aurum, mutatus sit color optimus: ibi inquam inueniet, quomodo nobilis illa religio Cluniacensis Ordinis,

Quàm sit cauenda Religiosis negligentia.

Prouer. 30.

Quales sint falsi Religiosi.

de qua multa jam diximus, quàm peregrinis & adulterinis consuetudinibus, imò desolationibus fuscata & obnubilata, à pristina suę puritatis sanctitatisque integritate degenerauerit. Sed quorsum ista? Quid inredimus: alterius Ordinis & priùs perfectissimam religionem, & postmodù miserrimam, quam hodie oculis nostris cernimus, dissolutionem replicando & inculcando? Nimirum ad hoc nititur intentio, vt nos qui per gratiam Dei in renouato, & ad tramitem veritatis per Cistercienses patres correcto monastico ordine, Domino militamus, ex aliorum ruina cautiores effecti, lauemus manus nostras in sanguine peccatorum: & semper memores simus, quòd beatus Pater noster Benedictus in Regula præcipit, negligentiam & obliuioné omnino fugere: illud etiam Apostolicù continuè ruminemus, *Qui stat, videat ne cadat*: certissimè scientes, quoniã res nostra agitur, paries cum pximus ardet. 1.Cor.10.

CAPVT X.

Qualiter fratres qui Cisterciensem Ordinem fundauerunt, adhuc in Molismo degentes diuina gratia sunt illustrati.

SED jam nunc operæpretium reor, generationibus futuris diligentiùs describere, qualiter Cisterciensis Ordo sumpserit exordium, quamque copiosa benedictione gratię Dei à principio sui perfusus sit: sicut partim per literarum monimenta tradiderunt nobis viri sancti, qui ab initio sacræ hujus religionis authores extitere: partim vero majorum relatione didicimus: quatinus ij quos in sæculis superuenturis diuina gratia ad ordinem nostrum vocare dignabitur, si hanc nostrę paruitatis paginam, quam ad ipsorum consolationem elaborauimus, legere dignum duxerint; considerantes quàm nobili regum mamilla lactati sint, erubescant filij degeneres inueniri. Porrò ad hoc opus non solùm deuotio & vtilitas rerum nos inuitat: verum etiam necessitas nonnulla compellit. Monachi namque nigri Ordinis, maximè in prouincijs Germaniæ degentes, vbicumque vel apud quoscumque possunt, sacro Ordini nostro derogare non cessant: asserentes sanctos patres nostros cum scandalo & inobedientia, contra voluntatem Abbatis sui de Molismensi Cœnobio egressos fuisse: quotum quàm sit impudens mendacium, subsequẽtis narrationis textus rem gestã enucleatiùs pandens, manifestè declarabit. Propositi nempe nostri est, diuina fauente gratia, non solùm plenissima ratione, verumetiam grauissimę authoritatis pondere, obstruere os loquentium iniqua: fratribus quoq; nostris, qui hæc hactenus forrassis adeò perspicuè non nouerant, ad refellendam malitiosę detractionis falsitatem, instrumenta sinceræ veritatis testimonio subnixa contradere. O cæca semper stultæ æmulationis impietas: quæ cum oculis videat, ratione probet, diuino pariter, & humanò judicio, Cisterciensem Ordinem super candelabrum virtutis & honoris exaltatum, vt luceat omnibus qui in domo Dei sunt: clandestinis tamen susurrijs ab ejus amore & veneratione nititur auertere quos potest: quasi tantum sibi honoris accedat, quantum proximorum famæ derogare potuerit. Verùm, quoniã secundùm sententiã Apostoli, non qui se ipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commẽdat: postquam literis summi Pontificis, Cardinalium quoque & Episcoporum, qui negotiũ tantæ pietatis tractauerunt, ostenderimus, quàm rationabiliter, quamque authorabiliter humano judicio probatus, & approbatus sit in initio sui Cisterciensis Ordo: consequenter etiam demonstrare curabimus, qualiter Diuino judicio approbatus sit.

Monachi nigri Cisterciensibus olim infensi.

Cunctis namque sanum sapientibus liquet, omnipotentem Deum approbare Religionem, quam tantis charismatum benedictionibus à principio sui perfundere, & in qua tantos, tantæque perfectionis & sanctitatis Nazaræos suscitare dignatus est. Sed quis dignè æstimare, ne dicam referre sufficiet, quàm præclarè in diuersis mundi partibus, non solùm in majoribus, verum etiam in minoribus quibuslibet Cistercienfis Ordinis domibus sacræ Religionis vigor effulserit, quàm sublimes in virtutibus, quàm graues & humiles in motibus extiterint Prælati: quàm deuoti, & ad voluntariam paupertatem pro Christo tolerandam patientissimi, atque ad omne opus bonum parati subditi, quàm crebris reuelationibus, supernisque visitationibus Religiosæ Ordinis personæ sint glorificatæ; quamque multi *Purgatorij ignis assertio* spontaneæ tribulationis angustia decocti, felici decessu absque igne purgatorio, (quod quidem in alio genere hominum rarissimum est,) transierint ad terram viuentium: ad videndum Deum Deorũ in Sion. Ne tamen illustrium personarũ copia, nos ad loquendum inopes fecisse videatur, postquam ad exhilarandum deuotos, & ad reprimendum detractores falsiloquos, exordium sacri Ordinis diligentius descripserimus: etiam de Reuerendissimorum Patrum quorumdam, videlicet Abbatum Cistercij atque Claræ-vallis virtutum studijs, aliqua breuiter perstringemus: seniorum quoque qui in Claravalle purissimæ Religionis imitatores effecti, memoriam sui posteris in benedictione reliquere: quatenus per hæc fidelis quilibet & deuotus proficiat in fide roboratus: infidelis autem & detractor liuidum cordis oculum purgans, Religioso Ordini nequaquam detrahere, sed magis Religiosorum deuotionem imitari consuescat: aut certè propalatæ veritatis radijs reuerberatus, maliciosæ derogationis materiam sibi subtractã esse, contabescens ingemiscat. Si quem verò mouet, quòd Claravallensium tantùm, & non etiam Cisterciensium seniorum mentionem fecimus, nouerit, nos vt Ecclesiæ Claræ-vallis alumnos, nostrorum seniorum facta studia *Author Claravallis fuit Monachus.* familiariùs & efficaciùs inuestigare potuisse: nec ea quę de paucorum sincera conuersatione, seu felici consummatione, ad absolutionem sponsionis nostræ descripsimus, innumerabilium seruorum Dei, qui tam in Cistercio, quàm in vniuersitate sacri Ordinis, spiritales agones viriliter desudarunt, præjudicare sanctitati. Cùm igitur, sicut suprà diximus, in tantum negligentiæ torporem Monasticus ordo collapsus fuisset, vt venientibus ad conuersionem, non tam profectus quàm periculũ multis in locis imminere videretur: nec spes vlla restaurationis vspiam arrideret: omnipotens Deus qui seruos suos ab æterno præscitos in tempore vocat & justificat, vt in æternũ quandoque glorificet; dum medium silentium tenerent omnia, Spiritum sanctũ suum de secretis cœlestibus à regalibus sedibus misit in corda quorumdam fratrum qui in Cœnobio quodam degebant, quod in Burgundię partibus situm Molismus vocatur. Hi itaque serui Dei pauci numero, sed igne illo quem Dominus Iesus mittit in terram, & vult vehementer accendi, fortiter inflammati; dum quotidianas Regulæ lectiones in Capitulo audirent, & aliud regulam præcipere, atque aliud consuetudines Ordinis tenere perpenderent, grauissimè contristabantur: videntes se cęterosque mo- *Origo Cisterciensis Ordinis.* nachos Regulam beati Patris Benedicti solemni professione seruaturos fore promisisse: sed secundum instituta ejus nequaquam viuere. Primitus ergo priuatim sępiùs inter sę colloquentes, transgressionem suam conque-

rebantur: & quonam modo hujus tanti mali remedium inuenire possent, sollicitè tractabant. Cùm verò postea verbum effusum esset in publicum, cæteri qui carnales erant, nec poterant dicere cum Propheta, quia *de excelso misit ignem in ossibus meis: & erudiuit me*, seruos Dei deridere, modisque omnibus, quibus poterant, vt à tam sancto proposito cessarent, infestare cœperunt. At illi qui spiritu Dei agebantur, & propterea liberi erant, non curantes eorum maliuolas insectationes; toto mentis annisu ad Deum conuersi, precibus instantissimis postulabant, vt Domini pietas eos ad talem locum dirigere dignaretur, in quo vota labiorum suorum, quæ secundum Regulam firmauerant, sed non seruauerant, reddere possent. Deinde considerantes, quod Apostolus monet, non omni spiritui esse credendum; & quod regula quam modis omnibus perfectè seruare cupiebant, præcipit corripi eum, qui sine permissione Abbatis quippiam facere præsumpserit, Abbatē suum humiliter adeunt: de transgressione Regulæ querimoniam proponūt, voti sui feruentissimum desiderium pandunt: & vt ejus consilio pariter & auxilio, quod Spiritu sancto inspirante mente conceperant, perficere possint, suppliciter precantur. Nutu verò Dei ad horam compunctus Abbas ille, propositum seruorum Dei laudat: & non solùm consilium auxiliumq; se præbiturum, verùm etiam seipsum indiuiduum comitem eorum in tam sancto proposito futurum, firmissimè pollicetur. Quo audito humiles spiritu fratres illi magnificè corroborati sunt: tunc primùm intelligentes, quòd verè à Domino egressus est sermo: nec somnia cordis sui in tali desiderio secuti sunt: sed dexteram Dei viui virtutem operantis in eis

Thren 1.

1. Ioan. 4.

Hic Abbas erat S. Robertus, qui sanctam iā tunc vitam ducebat.

Caput XI.

Quòd Dominus Robertus Abbas, & Fratres cum eo, desiderium innouandæ Monasticæ Religionis habentes, legatum sedis Apostolicæ adierunt.

ITAQVE magnanimes viri innumerabilium militum Christi duces & signiferi futuri, non tam nouarum quàm magnarum rerum, totique mundo profuturarum cupidi, cum assiduo tractatu quęrerent inter se, qualiter id quod piè cupiebant, congruenti modo ad effectum perducerent: consulto rationis judicio prudenter aduertére, loci vel Ordinis sui mutationem, absque sedis Apostolicæ consensu, se pręsumere nequaquam debere. Erat tunc in Galliarum partibus sedis Apostolicæ Legatus, venerabilis Hugo Lugdunensis Archiepiscopus: vir Religione, prudentia, & auctoritate venerandus. Hunc prædictus Abbas & fratres, qui desiderio innouandæ Monasticæ religionis flagrabant, adeunt, æstus & vota cordium suorum humiliter pandunt, consuetudines Ordinis à Regula quàm erant professi, nimium discrepare conqueruntur: & propterea manifestè perjurij crimen se scienter incurrisse dolendo fatentur. Addunt præterea, se vitam suam ex integro secundum instituta Regulę Sācti Patris sui Benedicti ordinare velle, & vt eis ad hoc liberiùs exequendum, idem legatus sui juuaminis robur Apostolica auctoritate porrigat, constanter flagitant. Dominus autem Legatus cùm esset prudens & discretus, consideratis sobriiùs allegationibus eorum, laudabiliter eos moueri pronuntiauit: ipsorumque spiritalibus votis lętis auspicijs fauens, tali epistola eos ad perficiendum tota libertate, quod pia mente conceperant, exhortatus est.

CAPVT XII.

Epistola Hugonis Apostolicæ Sedis Legati, per quam Cisterciensis Ordinis exordium sua authoritate fundatum est.

HVGO Lugdunensis Archiepiscopus, & Apostolicæ Sedis Legatus, Roberto Molismensi Abbati, & fratribus cum eo secundum Regulam Sancti Benedicti seruire Deo cupientibus. Notum sit omnibus de Sanctæ matris Ecclesiæ profectu gaudentibus, vos & quosdam filios vestros Cœnobij Molismensis Fratres, Lugduni in nostra præsentia astitisse, ac Regulæ beatissimi Benedicti, quam huc vsque tepidè ac negligenter in eodem Monasterio tenueratis, arctiùs deinceps atque perfectiùs inhærere velle, professos fuisse. Quod quia in loco prędicto pluribus impedientibus causis constat adimpleri non posse: nos vtriusque partis saluti, videlicet inde recedentium, atque illic remanentium, prouidentes; in locum alium, quem vobis diuina largitas designauerit, vos declinare, ibique salubriùs atque quietiùs Domino famulari, vtile duximus fore. Vobis ergo tunc præsentibus, videlicet Roberto Abbati, fratribus quoque Alberico, Odoni, Ioanni, Stephano, Letaldo, & Petro: sed & omnibus, quos regulariter & cõmuni consilio vobis sociare decreueritis, hoc sanctum propositũ seruare, & tunc consuluimus: & vt in hoc perseueretis præcipimus, & authoritate Apostolica per sigilli nostri impressionem in perpetuum confirmamus. Post hæc præfatus Abbas & sui tanta ac tali authoritate freti, Molismum redierunt, & de illo fratrum collegio socios remissioris vitæ blanditias respuentes, ad puritatem simplicitatemque sacræ Regulæ purè simpliciterque tenendam prompto animo flagrantes, elegerunt: ita vt inter eos qui legato Lugduni astiterant, & illos qui de Cœnobio vocati sunt, viginti & vnus monachi essent, qui perfectioris vitæ, & Regulæ S. Patris Benedicti ad literam tenendę desiderio, arctam & angustam viã ingressi sũt.

Septem primi fundatores Ordinis Cisterciensis.

Caput XIII.

Qualiter & quoto anno Dominicæ Incarnationis, Sancti Patres Cisterciensis Ordinis de Molismo egressi, eremum Cisterciensem adierunt.

ANNO igitur ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo octauo, Dominus Robertus Molismensis Cœnobij in Episcopatu Lingonensi fundati Abbas, & cum eo fratres quorum Deus tetigerat corda, malentes cum dilecto patre suo Benedicto pro Deo laboribus fatigari, quam vitæ hujus commodis resolui, de Molismo egressi sunt: atque ad locum quem proposito suo congruum iam antè per gratiam Domini prœuiderant, id est ad eremum, quæ Cistercium dicebatur, alacriter tetenderunt. Qui locus in Episcopatu Cabilonensi situs, & pro nemoris spinarumque densitate tunc temporis accessui hominum insolitus, à solis habitabatur feris. Ad hunc itaque locum horroris & vastæ solitudinis viri Dei venientes, tantòque illum Religioni, quam jam dudum mente conceperant, & propter quam illuc aduenerant, habiliorem, quantò secularibus despicabiliorem, & inaccessibiliorem intelligentes: nemoris ac spinarum densitate præcisa ac remota: Monasterium ibidem voluntate Cabilonensis Episcopi, & consensu illius, cujus ipse locus erat, construere cœperunt. Eodem itaque anno, quo prædiximus, duodecimo Kalendas Aprilis, solemni die natalis sanctissimi Benedicti, quem geminata lætitia tunc celebrem reddiderat, ob Dominicam Palmarum, quæ in ipsum occurrerat, lætantibus Angelis, tabescentibus

Cistercium olim vasta eremus.

Cistercium die Palmarum & festo S. Benedicti sumpsit exordium.

Dæmonibus, Cistercienſis domus, ac per hoc totius Ciſtercienſis Ordinis Religio, per viros ad Chriſtianam philoſophiam penitus expeditos exordium ſumpſit, prudenti ſanè conſilio: vt qui canoné diuini ſeruitij cunctúque vitæ ſuæ ordinem, ſecundùm formam in Regula pręſcriptam diſponere decreuerant, hoc in ejus potiſſimùm natali, qui legem per Spiritum viuificantem ad multorum ſalutem dederat, felici omine inchoarent. Ecce ſummus & æternus paſtor, qui relictis in ſupernis montibus, in æternæ viriditatis paſcuis beatis ouibus, dignationæ ſuæ gratiæ deſcendit, vnam in hac lachrymatú valle errantem quęrere: nouo miſerationis ſuæ ordine caulas pietatis ſtatuens, ſignum ſalutis ſuper eas exaltauit: quatinus ouiculæ ipſius moribundæ & languidæ, quæ ſpinis cupiditatum & voluptatum carnalium irretitæ, per ſiluas vitiorum vagabantur, audientes vocem turturis ad caulas pietatis inuitantis, veri Samaritani ſtabulú, vino pœnitentię, oleoq; remiſſionis peccatorú curandæ intrarent: demumq; ſalutis ſignum veraciter apprehenderent. Sicut enim initio gratiæ, naſcente Chriſto domino Saluatore noſtro, mundus dum neſciret, pignus redemptionis nouæ, reparationis antiquæ, felicitatis æternę, ſuſcepit: ſic in diebus iſtis nouiſſimis refrigeſcente jam caritate, & abundante vſquequaque iniquitate, omnipotens & miſericors Deus ejuſdem gratiæ ſuæ ſeminarium plantauit in eremo Ciſtercienſi: quod Spiritus ſancti pluuia rigatum, ſpiritualis pinguedinis largiſſimum ſumpſit incrementum, creſcens & proficiens in arborem grandem, pulchrá & fructiferam nimis: ita vt diuerſarum nationum populi tribus & linguæ, ſub vmbra ejus requieſcere, atque de fructu ipſius ſe ſatiari gratulentur. Cęterùm Domnus Archiepiſcopus Apoſtolicæ Sedis Legatus, cújus benedictione, pręcepto, & authoritate, tantum bonum ſtabile fundamentum acceperat, conſiderans paupertatem ſeruorum Dei, & quia in loco ſterili qué occupauerant, prorſus nec ſubſiſtere, nec ædificia coſtruere poſſent, niſi perſonę alicujus potentis adminiculo fulcirentur: ſcripſit ad illuſtrem Principem Odonem tunc Burgundię Ducé, petens & ſuadens, quatenus pauperes Chriſti zelum gloriæ Dei & monaſtici Ordinis habentes foueret, & manuteneret; eorumque neceſſitatibus ſecundùm magnificétiam principatus ſui ſubueniret. Cujus petitioni & conſilio Domnus Odo Burgúdię Dux acquieſcens, fratrum etiam illorum feruore delectatus, Monaſterium ligneum, quod ipſi in paupertate ſua inceperát, de ſuis impenſis totum conſummauit, eoſque ibidem in omnibus neceſſarijs diu procurauit: terris etiam & pecoribus abunde ſubleuauit.

Caput XIV.

Quòd locus ille, conſenſu Cabilonenſis Epiſcopi, ad cuius Diœceſim pertinebat, Canonicè in Abbatiam ſurrexit, & de receſſu Abbatis illius, qui aduenerat.

S. Robertus 1. Abbas Ciſtercy.

EOdem tempore Abbas qui aduenerat, ab Epiſcopo Cabilonenſi, ad cujus Diœceſin locus ipſe pertinebat, virgam paſtoralé cum cura animarú juſſu prędicti Legati ſuſcepit: & monachos, qui ſecum aduenerant, in eodem loco ſtabilitaté firmare regulariter fecit: ſicq; Eccleſia illa diuino pariter & humano fauore vallata, Apoſtolica quoque authoritate munita, in Abbatiá ſecúdùm Regulam S. Patris Benedicti diſponédam ſurrexit. Haud multo verò poſt elapſo temporis ſpatio, Moliſméſes Monachi voluntate Domni Gaufridi Abbatis ſui, qui Roberto ſucceſſerat, nuntios

ad Romanam curiam destinarunt, à Domino Papa Vrbano importunè postulantes, quatenus præfatus Abbas Robertus loco pristino, id est Molismensi Ecclesiæ redderetur. Quorum importunitate Domnus Papa mandauit Legato suo, venerabili scilicet Hugoni, vt si fieri posset, idem Abbas reuerteretur, & monachi eremum diligentes in pace consisterent.

Caput XV.

De promotione beati Stephani secundi Cisterciensis Abbatis, qualia instituta ipse nouello adhuc Ordini superaddiderit, qualiter etiam sub eo multiplicatus sit Ordo, & quibus virtutibus claruerit.

Exciderũt, quæ hîc de B. Alberico fuissent dicenda.

POst decessum sui Pastoris Cisterciensis Ecclesia adhuc pauper & modica conuenit, de electione Abbatis sine personarũ acceptione tractatura. Et mediante gratia Spiritus sancti elegerunt virum bonum, nomine Stephanum, natione Anglicum, qui cum eis de Molismo exierat: virum conspicuę sanctitatis, omniumq; virtutum gratia decoratum, eremi amatorem, & feruentissimum sanctæ paupertatis æmulatorem. Hic beatus vir in adolescentia sua exiens de terra & cognatione sua, limina Sanctorum Apostolorum peregrinus adijt. In quo itinere non otiosis fabulis, sicut fieri solet, occupabatur: sed cum socio suo diuinis laudibus vacans, Psalteriũ ex integro quotidie decantabat. Peregrinationis autem voto peracto, cùm ab vrbe rediens Gallias intrasset, suprà dictum monasterium Molismum adijt, ibique sacrum monastici ordinis habitum suscepit. Postmodũ verò, cùm verbum innouandæ Religionis in eadem domo motum fuisset, ipse primus inter primos feruentissimo studio laborauit, ac modis omnibus institit, vt locus & Ordo Cisterciensis institueretur: cujus ipse postmodum ordinante Deo, pastor & doctor eximius erat instituendus. Quod cùm donante Domino, sicut præfati sumus, factum fuisset: tãquam fidelis & prudens dispẽsator, cœpit illicò deuotissima mentis intentione tractare, qualiter Ordinem suum nouiter fundatum, & adhuc in multis vacillantem: quippe nondum perfectis, & meram paupertatem redolentibus institutionibus excultum, in melius proueheret & extolleret, talique moderamine roboraret, vt Domino Iesu fructum plurimum afferre valeret. Conuocatis itaque fratribus suis, & habito cum eis consilio, tam ipse quàm fratres ejus interdixerunt, ne Dux terræ illius, seu alius aliquis Princeps, curiam suam aliquo tempore in illa Ecclesia teneret: sicut in solemnitatibus agere solebant. Deinde, ne quid in domo Dei, in qua die ac nocte Deo deuotè seruire cupiebant, remaneret, quod superbiam aut superfluitatẽ redoleret: aut paupertatem virtutũ custodem, quam sponte propter Deum elegerãt, aliquando corrũperet: confirmauerunt, ne retinerent cruces aureas vel argenteas, sed tantùm ligneas coloribus depictas: neque candelabra, præter vnum ferreũ: neque thuribula, nisi cuprea vel ferrea: neque casulas, nisi de fustaneo, vel lineo, sine palleo aureo & argẽteo: neque albas vel amictus nisi de lino, similiter sine palleo aureo & argenteo. Pallia verò omnia, & cappas atque dalmaticas, tunicasque, ex toto dimiserunt: calices tamen nõ aureos, sed argenteos, & si fieri potest, deauratos: fistulam argenteam, & si possibile sit, deauratam; stolas quoq; ac manipulos de palleo tantũ, sine auro & argento retinuerunt. Pallę autem altarium, vt de lino fierẽt & planæ sine pictura, statuerunt, & ampullę ad ministerium altaris sine auro & argento essent. His & hujusmodi sanctis & Deo placitis institutis, nouum

Vide amorẽ paupertatis etiam in Ecclesiastica supellectile.

Ordinem

Ordinem suum serui Dei roborantes, & ex ijs quæ priùs in vsu habuerũt, alia quidem tamquam veræ humilitati contraria penitus amputantes, alia verò melioribus, & sanctam paupertatem magis redolentibus consuetudinibus commutantes, posuere praua voluptatum in directa continentiæ, & aspera vanitatis & superbiæ in vias planas iustitiæ: ita vt secundùm Prophetam etiam stulti in hac via errare non possint. O quanti in Ordine Cisterciensi ligone exculti disciplinæ, fructus reddunt continentiæ: qui si alibi locati fuissent, vbi disciplinæ rigor minimè vigeret, per voluptatum & carnalium desideriorum monstruosa portenta facilè præcipitarentur. Quapropter nequaquam putandum, sanctum Ordinem nostrum adinuentiones esse hominum, sed verè Spiritus sancti magisterio traditum: qui sacræ religionis candorem, quem negligentia cordis humani ab adolescentia in malum proni denigrare non cessat, téporibus oportunis per humiles seruos suos reparare non desinit: vt non glorietur in conspectu Domini omnis caro: & longè sit ab omnibus Religiosis blasphema illa vox, de sua prudentia & industria præsumentium & dicentium. *Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc omnia.* Cùm itaque venerabilis Abbas Stephanus & fratres eius quotidianis virtutum incrementis in melius proficerent, & felici experientia probarent, quoniam bona erat negotiatio eorum, date scilicet terrena, temporalia, atque caduca; & recipere cælestia, æterna, diuina: vnum erat, quod spiritualem eorum exultationé interpolabat, & non mediocri tristitiæ subdebat; quod scilicet rarò quis illis diebus ad eos causa conuersionis veniebat. Viri enim sancti thesaurum virtutum cælitus inuentum successoribus suis ad multorum salutem profuturum committere gestiebant: sed ferè omnes videntes & audientes vitæ eorum asperitatem insolitam & quasi inauditam, plus corde & corpore se elongare, quàm approximare eis festinabant, & de perseuerátia eorum penitus desperabant. Sed Dei Omnipotentis misericordia, qui hanc militiam spiritualem seruis suis inspirare dignatus est, ad multorum profectum magnificè eam amplificare & consummare decreuit: sicut sequentia declarabunt. Nam cùm ferè ostio desperationis appropinquantes, deuotissimis precibus ad Dominum clamarent, pro eo quòd penè successoribus carerent, petentes, vt viscera misericordiæ suæ super eos Dominus effundere dignaretur: meritis & precibus, vt credimus, beatissimę Dei genitricis & virginis Mariæ, cujus sancto nomini specialiter Ordo noster attitulatus est, necnon & Sanctissimi Patris nostri Benedicti, cujus prędicti fratres ex integro Regulá seruaturos promiserant, exaudiuit Dñs preces eorum. Et suscitauit Dominus spiritum pueri junioris, cui nomen Bernardus; qui cùm esset adolescés, nobilis, delicatus, & literatus, tam valido igne diuini amoris accensus est, vt relictis vniuersis mũdi voluptatibus & diuitijs, Ecclesiasticis quoq; dignitatibus, arctissimá conuersatione Cisterciésium táquam primitię frugũ Dñi deuoto animo proponeret imitari. O quàm mirabilis est Deus in operibus suis, quàm velociter currit sermo ejus, quàm facilia sibi fore demóstrat, cùm voluerit, quę apud homines impossibilia sunt. Cùm enĩ non solùm nobiles & diuites, sed etiam mediocres, ipsi quoque pauperes, videntes Ordinis asperitatem, detrectarét accedere ad eos, iste tam tener & delicatus juuenis, quasi de cella vinaria pręueniétis se gratiæ Dei egressus, & inebriatus vino, quod lętificat cor hominis, feruens & æstuans circuibat & prædicabat verbum vocationis, quod in se-

Isai. 35.

Ordo Cisterciensis à Spiritu sancto est.

Deuter. 32.

Ordo Cisterciensis B. Virgini sacer.

creto cordis sibilo auretenus audierat, cupiēs & alijs propinare, sicut scriptum est. *Qui audit, dicat, veni.* Vnde factum est, vt associatis sibi fratribus suis, propinquis & amicis, alijsque nobilibus, literatis, & potentibus in sæculo viris, triginta simul in Ecclesia Cisterciensi cellam nouitiorum alacriter intrarent: & in spiritu fortitudinis contra vitia carnis & incitamenta malignorum spirituum incipientes decertare: & suadebant cæteris hominibus, non verbis, sed factis, omnem illam asperitatē Ordinis, quam refugiebant, non esse aliud, nisi jugum Domini suaue, & onus ejus leue. Quorum exemplo prouocata innumera multitudo hominum diuersę ętatis & conditionis, nobiles, mediocres, paupetes, ita stabulum illud Christi pannis innocentiæ ejus obuolutum repleverunt, vt fratres illo tædio & desperatione posteritatis afflictos mirabiliter lætificarent: & tamquam è stagno rationabilium piscium pennulis piæ intentionis, & squamis sanctæ operationis mundiriam suam declarantium, riuuli multorum cœnobiorum exundantes, vniuersas occidui orbis partes occuparent.

Apocal. 22.

S. Bernardus Cistercium cum alijs 30. adijt.

Caput XVI.

Quomodo Abbas Stephanus dilatationem sui Ordinis, Domino reuelante, & defuncto fratre sibi vigilanti apparente, recognouit.

HANC inspiratam diuinæ visitationis gratiam Dominus humili servulo suo Domno Abbati Stephano, paulò antè quàm fieret, clementissima reuelatione præostendere dignatus est. Cùm enim, sicut suprà retulimus, graui mœrore afficerentur, pro eo quòd successoribus penè carerent, accidit, vt vnus ex eis præsentis vitæ cursu consummato, tamquam emeritæ militię famulus in gaudium Domini sui introducendus, & laboris sui brauium recepturus, morti approximaret. Qui cùm jam in extremis ageret, venerabilis Abbas tædio desperatæ posteritatis nimiùm affectus, ausus est aliquid præsumere, quod quidem temeritati ascribi potuisset: si non pietas intentionis præsumentem excusasset. Cùm enim constet, quòd quidquid agant homines, intentio judicet omnes: credimus, quia coram oculis Domini pietas intentionis, & durę articulus necessitatis næuum excluserit præsumptionis. Dum itaque, sicut pręfati sumus, frater ille in extremis positus finem vitæ pręstolaretur, accedens ad eum Abbas sanctus, talia locutus est. Vides carissime, in quanto tædio & defectione mentis versamur, quia arctam & angustam viam, quam in Regula nobis beatissimus pater noster Benedictus proposuit, vtcumque ingressi sumus: sed vtrum hæc nostra conuersatio Deo placeat, necne, non satis nobis constat: præsertim cùm ab omnibus vicinis monachis tamquam nouarum rerum adinuentores, & scandali schismatisque inceptores dijudicemur. Super omnia verò mœroris acerbissimi jaculo transfigit cor meum paucitas nostra: quoniam singuli quotidie morte interuenienre tollimur è medio, & sicut valde pertimesco, nobiscum pariter hæc noviter cœpta religio finem accipiet: quoniam personas industrias, & ad humilitatem sanctæ paupertatis idoneas, vsque ad pręsens Dominus associare nobiscum nequaquam dignatus est; per quas hujus nostræ institutionis formulā ad posteros transmittere valeamus. Quapropter in nomine Dñi nostri Iesu Christi, pro cujus amore arctā & angustam viā, quā ipse in Euangelio sequacibus suis ꝓponit, ingressi sumus, & in virtute obediētię tibi pręcipio, quatenus post obitū tuū, tēpore & modo, quo ejusdem Dñi nostri gratia decreuerit, ad nos redeas: &

Præceptum redeundi post mortem moribundo impositum.

de statu nostro, quantùm ipsius misericordia voluerit, certos nos facias. Cui æger. Faciam, inquit, libenter, domine pater, quod præcipis: si tamen precibus tuis adjutus mandatum tuum effectui mancipare valuero. Dixit, & post modicum de conualle plorationis ad montem gaudij, ad montem æternæ beatitudinis feliciter ascendit. Pauci post hæc fluxerant dies, & venerabilis Abbas cum conuentu fratrum in labore positus, sicut moris est, pausandi dederat signum, ipse quoque paulùlum remotus ab alijs, meditationi insistens, caputio coopertus caput, sedebat: & ecce frater ille defunctus magna claritatis gloria perfusus repente coram ipso astitit: ita tamé vt magis in aëre ferri, quàm in terra consistere videretur. Requisitus quomodo se haberet, vel qualiter sibi esset, respódit. Bene, optime pater, bene mihi est, bene sit & tibi: quia per doctrinam & solicitudinem tuam illius interminabilis gaudij, illius incomptehensibilis pacis Dei, quæ exuperat omnem sensum, participium merui: pro qua adipiscenda duros noui Ordinis nostri labores patienter & humiliter sustinui. Et nunc juxta præceptum tuum redij, gratiam & misericordiam Domini nostri Iesu Christi tibi pater, & fratribus tuis annuntians. Quia verò præceperas, vt de statu vestro vos certificare deberem: sciatis, & omni scrupulo dubietatis excluso certú teneatis, quòd sancta & Deo placens est vita & conuersatio vestra. Porrò mœrorem qui de non relinquenda posteritate precordia tua nimium depascitur, quantocius à te repelle, & in jubilum & exultationem spiritualem euade: quoniam adhuc dicent filij sterilitatis in auribus tuis. Angustus est nobis locus: fac spatium, vt habitare possimus. Ecce enim jam nūc ex hoc tempore magnificabit Dominus facere nobiscum, mittens nobis personas multas: inter quas erunt nobiles & literati viri plurimi, qui ita domum istá replebunt, vt hinc tamquam examina apum æstuantia & redundantia euolantes, plurimas mundi partes penetrent: & de semine Domini benedicto, quod in hoc loco per gratiam ejus coaluit, multiplices sanctarum animarū manipulos de vniuersis mundi partibus collectos cælestibus granarijs inferant. His auditis Abbas sanctus gaudio & exultatione repletus, diuinę pietati gratias ex intimis medullis cordis retulit: felici experimento probans, quàm veraciter Scriptura testatur, quoniá non derelinquet Dominus sperantes in se. Parabat nuntius cælestis abire: sed sine benedictione patris spiritualis, quod mirum dictu est, minimè præsumpsit. Dixit itaq; Abbati. Tempus est, domine pater, vt reuertar ad eum, qui me misit: & propterea peto, quatenus benedictione tua me firmatum dimittas. Cui stupens & pauens Abbas respondit, Quid est, quæso, quod loqueris? Tu de corruptione ad incorruptionem, de vanitate ad veritatem, de tenebris ad lucem, de morte ad vitam transisti: & à me, qui sub his omnibus adhuc miserabiliter gemo, benedictionem petis? Hoc contra omné juris & rationis integritatem esse videtur. Ego potiùs à te debeo benedici: & propterea obsecro, vt benedicas mihi. Cui ille. Non ita cóuenit, pater. Tibi enim à Domino collata est benedicendi potestas, vtpote in apice dignitatis & spiritualis magisterij constituto: mihi verò discipulo tuo, qui per salutarem doctrinam tuam mundi hujus inquinamenta deuitaui, benedictionem à te accipere, optabile est. Nec enim prorsus hinc recedam, nisi benedictionem tuam meruero. Abbas namque stupore & admiratione repletus, nec ausus vltra pertinaciter reniti, eleuata manu benedixit ei:

Anima defuncti monachi S. Stephano apparet.

Isai. 49.

Psalm. 9. & 16.

ſicque ſancta illa anima diſparens, ſpeciem viſibilem, quam aſſumpſerat, ſecretis inviſibilibus reſtituit. Altera vice cuidam ex eiſdem fratribus viam vniverſę carnis ingreſſuro apparuit in viſione innumera multitudo hominum prope oratorium ejuſdem Eccleſiæ, ad fontem quendam lucidiſſimum lauans veſtimenta ſua: & in ipſa viſione dictum eſt ei, quia fons ille fons Ennon vocaretur. Quod cùm indicaſſet Abbati, intellexit vir magnificus diuinâ per hoc conſolationem ſignificari: & multum quidem jam tunc quidem de promiſſione, ſed magis poſtea de exhibitione lętatus, gratias egit Deo. Nam cùm per continuos quatuordecim annos patientiam & fidem ſeruorum ſuorũ Dominus per varias tribulationes & multam paupertatem probaſſet, & fideles eos inueniſſet: quintodecimo demum à conſtitutione domus Ciſtercienſis anno, ſupradictas perſonas eis mittendo viſitauit illos oriens ex alto. In ipſis etiam diebus in pratis vineis & agris, curtibuſque, eadem Eccleſia crevit, nec tamen religione decrevit.

Ennon vox eſt hebraica, de qua in notis.

Caput XVII.

De eo quòd Beatus Abbas Stephanus quædam ſecreta nouitij ſui per ſpiritum prophetiæ deprehendit.

PVer Domini Bernardus, Claręvallenſis Eccleſiæ poſtmodum primus futurus Abbas, cùm adhuc apud Ciſtercium nouitius eſſet, ſolitus erat diebus ſingulis pro anima matris ſuę ſeptem pœnitentiales Pſalmos in ſilẽrio dicere. Die verò quadam cùm ſupradictos pſalmos poſt completorium inchoaſſet, omiſit eos, per obliuionẽ neſcio, an per ſomnolentiam, antequam perdixiſſet: venienſque ad ſtratum ſuum, quiete ſoporifera membra refecit, & ſolitam refectionem parenti non impendit. Abbas verò per ſpiritum cognita negligentia, die poſtera cõuenit eum dicens. Frater Bernarde, vbinam, quæſo, illos Pſalmos tuos heſterna die dimiſiſti, aut cui eos commendaſti? Quod audiens adoleſcens, vt erat verecundus & timoratus erubuit: & cœpit intra ſe mirando cogitare & dicere. Domine Deus, quomodo palam factum eſt verbum iſtud, de quo mihi ſoli conſcius eram? Et intelligens à viro ſpirituali ſe eſſe deprehenſum, procidit ad pedes ejus, negligentiam cõfitens, atque indulgentiam petens. Qua facilè impetrata, curauit deinceps in hujuſmodi tam priuatis quàm publicis obſeruationibus ſolicitior inueniri, & quę conſulta ratione ſeruãda propoſuiſſet, non facilè tranſgredi.

Non facilè deſerenda cõſueta pietatis exercitia.

Caput XVIII.

De piſce S. Stephano cælitus delato; & victu diuinitus conceſſo.

MInuetat aliquando ſanguinem propter Chriſtum pauper Abbas Stephanus: & propter inopiã domus, Cellerarius, cui ex pręcepto Regulæ pauperum & infirmorum cura incumbebat, nil ad manum habebat, vnde pauperi & infirmo Abbati ſuo qualitercumq; lautius edulium præpararet. Et ſincera charitate Abbatem ſuum diligens diſcurrebat, ſi fortè alicubi aliquid inueniret, vnde charitatem, quæ intus ardebat, etiam foris oſtenderet: cùm ecce grãdis quædam auis aduolat, non mediocris quantitatis piſcẽ vnguibus ferens: quem continuò coram mirantium fratrũ oculis projecit, & receſſit; copioſam prędã Cellerario relinquens, vnde Abbatis ſui minutioni ſufficienter prouideret. Inſtabat aliquando ſacroſancta ſolemnitas Pentecoſtes: & in ipſa ſacratiſſima die vix tanti panes inueniri in eadem domo poterant, qui fratribus ſufficerẽt. Tum verò fratres vehe-

menter exhilarati, tãquam si de ipsa paupertate sua, quam ꝓpter Deum sustinebant, saginarentur, Missam tantæ solemnitatis cũ summa deuotione in jubilo cordis cantare cœperunt: & ecce nondum finita Missa de prõptuarijs gratiæ Dei largam benedictionem repente, vnde non sperabatur, sibi transmissam cum multa gratiarum actione susceperunt. In his & similibus vir Dei perpendens, quàm veraciter Scriptura dicit, quoniã nihil deest timentibus Deum, largitatem etiam miserationum Domini super se & super fratres suos vehementer admirans, magis ac magis in sancta religione proficiebat, & beatę paupertatis angustijs gloriabatur, sicut in omnibus diuitijs. *Psal. 33.*

Caput XIX.

De hujus Sancti deuotione & humilitate.

CÆterum quàm non surdus auditor sanctæ Regulę fuerit, præcipiẽtis, vt sic stemus ad psallendum, vt mens nostra concordet voci nostræ, ex eo quod subdimus, liquebit. Mos erat ei, vt lecta collatione cùm Ecclesiam intraret, ostium Ecclesiæ manu teneret, & digitis firmiùs, quasi pro signo premeret, sicut solent homines signum aut nodum facere: quatenus per hoc admoniti, memoriæ arctiùs imprimant, quod obliuisci nolunt. Cumq; hoc frequenter faceret: quodam die vnus de fratribus cui familiaritas ausum præbebat: interogauit eum, cur hoc faceret. Cui pater sanctus; omnibus, inquit, cogitationibus, quas ex injuncto officio pro dispositione domus per diem admittere eogor, dico, vt foris remaneant, nec prorsus ingredi mecum præsumant: sed expectẽt, quovsq; dicta prima hic eas inueniam. Quod audiens frater ille multùm ædificatus est: nimirum intelligens sancti Patris conuersationem cõmunem cæterorum negligentiam transcendisse. Quantę verò humilitatis fuerit hic verè pastor, non mercenarius, quámque odio habuerit omnem fastum superbiæ, ferula pastoralis ejus cum qua in festiuis processionibus incedere solebat, satis indicat: quæ vsque hodie in Cistercienſi secretario ob reuerentiã tanti patris conseruata, & in magna veneratione habita, non multum à communibus sustentatorijs, quibus senes & debiles inniti ferè solent, distare videtur. Hic est beatissimi patris nostri Bernardi in sancta religione pater: hic tam perfectus magister, perfectissimum habere discipulum meruit: quorum doctrina & exemplis, vsque hodie innumera captiuitatis vasa regi superbiæ, idest diabolo auferuntur: & Christo Dño verò Regi humilitatis incorporantur. *S. Benedict. in Reg. c. 19.* *Qualis baculus pastoralis S. Stephani.*

Caput. XX.

De eo quòd S. Stephanus misit fratrem quendam ad nundinas, sine pecunia, vt necessaria emeret: prædicens ei cuncta prospera futura.

QVodam tempore cum domus Cisterciensis magna fuisset paupertate constricta, venerabilis Abbas Stephanus vocauit vnum ex fratribus suis: & loquẽs ad eum in spiritu Dei, dixit. Vides carissime frater, quia magna coarctati sumus inopia: & prope est, vt fratres nostri fame & frigore cæterisq; molestijs periclitentur, nisi eis concitè subueniatur. Vade ergo ad nundinas Verzelliaci, quæ proximè instant: & compares ibi quadrigas tres, & earũ singulis ternos equos fortes atque tractores; quibus maximè indigemus ad onera nostra comportanda. Cúmque quadrigas illas pãnis & alimentis, alijsque rebus necessarijs oneraueris: adducẽs eas tecum, cum gaudio & prosperitate reuerteris ad nos. Respondens autem frater, dixit. Paratus sum Domine Pater, vt tuis jussionibus obsequar, si pretium dede-

Fiducia in Deum quanta sit vis & efficacia.

ris mihi ad illa subsidia comparanda. Cui venerandus Abbas in paupertate sua de misericordia Dei magnificè præsumens, respondit. Verè fratei scias, quia cùm solicitus & anxius quærerem, vnde necessitatibus fratrum nostrorum subuenirem, tres tantùm denarij in tota domo ista reperti sunt. Hos si volueris tolle: reliqua verò quæcũque defuerint, tibi Domini nostri Iesu Christi gratia prouidebit. Securus itaque vade: quia mittet Dominus Angelum suum tecum, & prosperum faciet iter tuum. Profectus itaque frater cùm Verzeliacum peruenisset, à quodam viro fideli & timorato hospitio receptus est. Qui dum itineris ejus causas, & fratrũ indigentias agnouisset: abijt in instanti ad quendam locupletissimum hominem finitimum suum, qui desperatè languens, ac pene iam moriens, facultates suas pauperibus erogabat. Cúmq; Cisterciensiũ monachorũ, quorum jam in partibus illis sanctitas celebris habebatur, eidem infirmo penuriã indicasset, vocatus est ad domum ejus supradictus frater: tantamque pecunię summã in eleëmosyna ab ipso moriente recepit, vt cuncta quæ ei iniunxerat Abbas sufficienter ex ea compararet. Acceptis itaque tribus rhedis cum nouem quadrigarijs equis, onerauit atque ornauit eas cunctis quę fratrũ vsibus oportuna esse cognouit: & ita qui vacuus venerat, secundùm prophetiã Abbatis plenus & gaudens ad suos remeauit. Cumque Cistercio appropinquaret, nuntium misit, qui Abbati significaret ejus aduentum pariter & prouentũ. Quo audito venerabilis Pater exultauit in Domino vehementer: & conuocatis in vnum fratribus ait. Deus miserationum Dominus: Deus miserationum liberè ac liberaliter egit. Verè nobiliter, verè eleganter egisti nobiscum, Domine procurator & pastor noster: aperiẽs manum tuam & implens benedictione tua penuriam nostram. Tunc ordinata processione, occurrerunt obviam venienti fratri vsque ad portam, ita vt Abbas ipse procederet indutus vestibus sacris cum pastorali virga, ministris præcedẽtibus eum cum cruce & aqua benedicta. Exceperunt ergo solẽniter, & cum multa gratiarum actione eleëmosynam illam, non vt ab homine pręstitam, sed tãquam cælitus missam benedictionem à Domino, & misericordiã à Deo salutari suo. Porrò vir iste prudens & spiritualis, sicut intelligi datur, in hac tam celebri susceptione beneficij filios suos tam præsentes, quàm posteros, admonere voluit, vt hujus miraculi gratiã iugi meditatione retinerẽt: atq; ex eo discerent, in cunctis necessitatibus suis pia confidentia pręsumere de misericordia Dei, qui nũquam deserit sperantes in se: sed est semper pauperum suorũ pijssimus consolator, atq; adjutor in opportunitatibus in tribulatione. Ab illo ergo die & deinceps, sicut in illa domo, largiente Domino, spiritualia semper abundant, ita non defuerunt etiam tẽporalia bona: quamvis juxta Ordinis instituta, parcitas in omnibus obseruetur.

Caput XXI.

Quòd Ecclesia Cisterciensis Cœnobia in diuersis Episcopatibus fundauit: & de institutione Capituli Generalis; & de Priuilegio, quod Dominus Abbas Stephanus cum Coabbatibus suis à Sede Apostolica promeruit.

POSTQVAM diuina largiente gratia crescente numero personarum in Cisterciensi Ecclesia, cœpit jam mater multorũ filiorũ lætari, quę priùs diu sterilitatẽ suã mœrendo doluerat, cœpit etiam vinea illa Domini Sabaoth longè latéq; propagines suas emittere, & in diuersis locis, diuersisque regionibus ciuitates refugij constituere: vt qui sanguinẽ animarũ fudissent,

ad illas confugientes, per mortem summi Pontificis, qui per propriũ sanguinem semel introiuit in sancta, æternam redemptionem, & exilij sui per petuam absolutionem inuenire mererentur. Sanè Abbatiæ, quas eadem Ecclesia in diuersis Episcopatibus ordinauit, tam larga potentique benedictione Domini crescebant in dies, vt ab illo tempore quo fundata est Firmitas, quæ est primogenita filia domus Cisterciensis, & pulchrè significatione nominis sui firmitatem & stabilitatem Ordinis jam tunc præfigurabat, inter illos qui de Cistercio specialiter sunt emissi, & cęteros, qui ex eisdem sunt exorti, infra octo annos duodecim Cœnobia constructa fuerint inuenta. Iucundo namq; satis spectaculo & in hoc beatissimi patris Benedicti imitatores extitere, qui vitam & instituta ipsius toto conamine mẽtis æmulari cupiebant: vt sicut ille statutis patribus duodecim monasteria construxit, quibus præcepta Regulę suæ seruanda tradidit; sic & isti in renouatione Ordinis secundùm eandem Regulam duodecim cœnobia statuerunt, quæ in similitudinem duodecim Apostolorum Christi Spiritus sancti gratia debriata, salutis poculum vniuerso mundo propinarent. Verùm, antequã Abbatiæ Cistercienses florere inciperẽt, Reuerendissimus pater Stephanus cum consilio fratrum suorum decretũ, quod charta charitatis vocatur, Spiritu sancto inspiratus exarauit: in quo docemur, qualiter cœnobia Ordinis nostri per diuersas mundi partes propagata, diuersis quoq; linguis diuersa, mirabili charitatis connexione, & honoris in inuicem exhibitione conglutinata, vna Ecclesia, vnus Ordo, vnum denique in Christo corpus efficiantur. Hoc verò decretum propterea chartã charitatis appellari censuit, quia eius statutum omnis exactionis grauamen propulsans, solam charitatem & animarum salutem in diuinis & humanis sequitur. Inter cætera sanè, quæ in charta charitatis ob pacis charitatisque custodiam, disciplinę & sacri Ordinis censuram conseruandam, mirabili prouidentia beati viri fratrumque ipsius digesta sunt, hoc præcipuum, & omni acceptione dignum inuenitur, vt cuncti Abbates Cisterciensis Ordinis semel per annum apud Cistercium conuenientes, generale Capitulum celebrent, & de totius vitæ suæ ordine, ac indissolubili pace inter se custodienda, diligentissimè tractent: quatenus tenor viuendi sæpius replicatus, ac diuinarum scripturarũ authoritate corroboratus, non facilè tepere, sed per multa plurimorum annorum spatia possit vigere. Hac ergo ratione ex tunc vsque ad hæc tempora, reuerendi patres Cisterciensis Ordinis semel per annum matrẽ suam visitant, generale Capitulum celebrant: & vnctione S. Spiritus edocti, capitula quæ in libro diffinitionum pleniùs descripta continentur, tamquam confecta ex diuersis speciebus antidota saluti animarum prorsus necessaria, per vniuersam congregationum nostrarum fraternitatem tenenda decernunt. Considerãs autem pius pater Stephanus, talia nequaquam consultè absque Sedis Apostolicæ authoritate actitari, prædecessoris quoque sui religiosum imitatus exemplum, cum conniuentia Coabbatum & fratrum suorum Romã misit, à Domino Papa Calixto tunc sedis Apostolicæ Pontifice suppliciter petens, quatenus ea quæ ipse cum Coabbatibus & fratribus suis, ad roborandam monastici ordinis disciplinam statueret, Apostolica authoritate in perpetuum rata & inconvulsa fore decerneret. Cujus petitioni summus Pontifex clementer annuens: ad confirmationem Ordinis tale decretum promulgauit.

Deuter. 1. Iosue 20.

Firmitatis nomen faustum fuit omen.

Charta charitatis cur sic apellata.

Caput XXII.

Decretum Calixti Papæ, Ordinem Cisterciensem confirmantis.

Calixtus II. electus anno 1119.

CALIXTVS Episcopus, servus seruorum Dei, carissimis in Christo filijs, Stephano venerabili Cistercienfis monasterij Abbati, & ejus fratribus, Salutem, & Apostolicam benedictionem. Ad hoc in Apostolicæ sedis regimen Domino disponente promoti conspicimur, vt ipso præstante religionem augere, & quæ rectè, atq; ad salutem animarum statuta sunt, nostri debeamus authoritate officij firmare. Idcirco filij in Christo carissimi, petitioni vestræ caritate debita impertimur assensum: & religioni vestræ paterno congratulantes affectu, Dei operi, quod cœpistis, manum nostræ confirmationis apponimus. Siquidem assensu & deliberatione communi abbatum, & fratrum monasteriorum vestrorum, & Episcoporum in quorum parochijs eadem monasteria continentur: quædam de obseruatione Regulæ beati Benedicti, & de alijs nonnullis, quæ ordini vestro & loco necessaria videbantur, capitula statuistis: quæ nimirum ad majorem monasterij quietem, & religionis obseruantiam, auctoritate sedis Apostolicæ petitis confirmari. Nos ergo vestro profectui in Domino congratulātes, capitula illa & constitutionem auctoritate Apostolica confirmamus: & omnia in perpetuū rata permanere decreuimus: illud nominatim omnimodis prohibentes, ne Abbas aliquis monachos vestros sine regulari commendatione suscipiat. Interdicimus etiā, ne quis conuersos laicos vel professos vestros ad *habitandum suscipere præsumat. Si qua igitur Ecclesiastica sæcularisue persona nostræ huic confirmationi & vestræ constitutioni temeritate aliqua obuiare præsumpserit, tamquam monasticæ religionis & quietis perturbatrix, authoritate beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & nostra, donec satisfaciat, excōmunicationis gladio feriatur. Qui verò conseruator extiterit, omnipotentis Dei, sanctorumque Apostolorum ejus, benedictionem consequatur. Amen.

* *fortè* habitum.

Caput XXIII.

De eo quod beatus pater Stephanus successoris sui indignitatem per spiritum agnouit, & de pretiosa morte ejus.

CVM autem beatus pater Stephanus officium sibi commissum secundum veram humilitatis Domini nostri Iesu Christi Regulam strenuè administrasset, longo confectus senio, ita vt caligarent oculi ejus, & videre non posset, curam pastoralem deposuit: soli Deo & sibi per sacræ contemplationis gustum vacare desiderans. Successit itaque ei quidam indignus honore nomine Wido: qui donis exterioribus ad instar sepulchri dealbati, non mediocriter pollens, interius erat putredine vitiorum sordens. Cumq; in ipso promotionis suę primordio fratrum professiones de more reciperet: idem Dei famulus Stephanus in spiritu vidit immundum spiritum ad illum venientem, atque in ejus os ingredientem. Vix mensis pretierierat vnus, & ecce reuelante Domino, denudata est impuritas ejus: & eradicata est mox de paradiso Dei plantatio spuria, quam pater cœlestis non plantauerat. Instante verò tempore, quo emeritorum laborum senex in gaudium Domini sui introducendus, & de vltimo paupertatis loco, quem secundum consilium saluatoris in hoc mundo elegerat, ad summi patrisfamilias conuiuium ascensurus decumberet, conuenerunt fratres: quidam etiam ex Abbatibus sui Ordinis, quorum numerus eo tempore vsque ad viginti

excreuisse

creuisse traditur: vt amicum fidelem, & patrem humillimum repatrianté, deuotissimis obsequijs & precibus prosequerentur. Cumque in agonia constitutus morti approximaret, cœperunt fratres inter se loquentes tanti meriti hominem beatificare: dicétes, eum securè pergere posse ad Deum, qui tantum fructum in Ecclesia Dei temporibus suis fecisset. Quo ille audito, recollecto prout poterat spiritu, quasi increpantis voce dixit ad illos. Tacete fratres, tacete. Quid est, quod loquimini? In veritate dico vobis, quia sicut trepidus & solicitus ad Deum vado: quasi qui numquam aliquid boni fecerim. Nam & si boni aliquid in me fuit, vel si fructus aliquis per paruitatem meam prouenire potuit cooperante gratia Dei, timeo valde & cótremisco: ne fortè minùs dignè, minúsue humiliter eandem gratiam apud me detinuerim. Hoc ergo perfectæ humilitatis scuto, quæ in ore sonabat, & in corde vigebat, munitus, hominé exuit: & omnia nequissimi aduersarij tela, quamvis ignea, quamvis sulphurea, potenter repellés, aëreas potestates securus perrrâsijt: & ad portas paradisi coronandus ascendit. Sacri corporis ejus exuviæ juxta prædecessoris ipsius reliquias venerabiliter conditæ sunt: vt quibus in hac vita vnus erat spiritus, & vna fides, sit etiam in æterna beatitudine non dispar gloria. Amen.

S. Abbas trepidat in morte.

S. Stephanus iuxta B. Albericum sepultus Cistercij.

Caput XXIV.

De vita & optimis moribus Reuerendissimi Fastradi Cisterciensis Abbatis.

EA quæ de sancta conversatione sancti ac Deo dilecti Fastradi Cisterciensis Abbatis ędificatione plena, & vtilitati legentium accómoda, religiosus quidam, & veracis testimonij monachus Claræuallensis conscripsit, qui etiam familiaritatem tanti viri habere meruit: sed & nonnulla de senioribus Claræuallis admiratione digna, sicut in libello ipsius digesta inuenimus, huic operi nostro inseruimus: vt quæ ille sparsim, & alijs narrationibus permixta posuit, hic in ordinem redacta, & sibi similibus copulata, clariùs elucescant: & ad vtilitarem legentium magis proficiant. Sic ergo scribit. Venerabilis ac piæ memoriæ Fastradus, quondam Cisterciensis Abbas, vir eximiæ sanctitatis: nobilis quidem genere, sed morum elegantia nobilior fuit. Qui liberalibus studijs non mediocriter initiatus, sacris tamen literis, ardentiori desiderio semper inhæsit: ita vt cùm postmodum sapientia & ætate proficeret, eas præ oculis & manibus incessanter haberet: & ne ad mensam quidem, sine lectione diuina discumbere vellet. Quod non modo faciebat in propria domo, verum etiam in scholis peregrinádo. Hic cùm esset Abbas Camberonensis, decedente piæ memoriæ Dóno Roberto, qui beato Bernardo successerat, electus est ad regimen Claræuallis. Ad quam tamen electionem venire dissimulauit, quáuis ex nomine vocaretur: timens vtique, ne hoc illi accideret, quod semper accidere verebatur. Verumtamen antequam legati Claręuallenses ad eum requirendum peruenire potuissent, garrula fama prævolante cognouit, quia in ejus personam omnes vnanimiter conuenissét. Hoc itaque rumore turbatus & anxius, fugam arripuit: veniensque ad domum Vallis Sancti Petri, quod est monasteriú Ordinis Carthusiensis, per dies aliquot ibi latuit. Vbi cùm die noctúque in oratione persisteret, factus est in mentis excessu. Et ecce apparuit ei in magna gloria Virgo puerpera Domina Angelorum, portans in manibus Regem gloriæ parvulum suum Iesum. Quâ cùm vidisset, pro-

Delitescit B. Fastradus in Carthusia S. Petri.

cidit ad pedes ejus, obsecrans, vt sui misereretur. Cui beata Virgo respōdit. Quid turbaris, ô homo? Et imponens in vlnas ipsius, velut alteri Simeoni, nobilem illam sarcinam quam gestabat, ait. Accipe filium meū, & serua illū. Quo facto sublata est visio ab oculis ejus: & rediens ad seipsum, intellexit, quoniam à Dño egressus est sermo: & quia verè filij Dei & membra Christi essent, qui ejus prouidentiæ cōmittebantur. Hac igitur lęta visione pręmonitus, jam nō est ausus vltra recalcitrare: ne videretur ordinationi Dei velle resistere. Suscepto autem tam insignis cœnobij regimine, quàm discretū, quàm solicitum, quámque benignissimum Pastorem exhibuerit se, non est nostræ simplicitatis exponere. Nam queádmodum alios pręcellebat officio dignitatis, ita etiam præcedebat religionis exemplo, & merito sanctitatis. Castus, pius, & humilis, mãsuetus, atq; modestus, super omnes, quos in diebus ejus vidisse me memini. Parsimoniã verò, vt ait ille Seuerus de beato Martino, non est necesse in eo laudare: cùm adhuc in sæculo positus, ita frugaliter vixerit, vt non scholasticus, sed monachus putaretur. Nam sicut ipse quibusdam intimis suis secretè innotuit, biennio āte conuersionem suam, licet ætate nondum adultus, ita abstinentiæ operam dedit, vt numquam voluerit pane saltem & aqua saturari. Carnium autē edulium, quamvis in ipso tempore penè vsq; ad mortem ægrotasset, numquã sumere acquieuit. Iam verò monachus factus, quàm sobriè viuēdo, imò quàm rigidè abstinendo, corpus in seruitutem redegerit, supersedeo dicere: quia vt verum fatear, vehementior extitit in hac parte. Satis etenim illum super hujusmodi notaui: quippe qui pluribus annis eidem in mensa sua ministraui. Nam cùm in seipso vitia carnis sine miseratione persequeretur: ipsi quoque miserę carni, cui naturaliter insunt, minùs quàm oportebat, cōpati videbatur. Cæterùm in exteriori habitu & cultu, pro officij sui dignitate quàm humilis, & quàm temperans extiterit, hoc vno quod dicturus sum, facilè aduertere erit. Quadam siquidē die cùm vestiarius monachus in lectulo illius cucullã nescio an tunicam, qua ipsum indui vellet, solito meliusculam apposuisset: increpauit eum pater, audiente me, & dixit. Quid est, dilecte mi frater, quod facere cupis, vt à cōmunione fratrum nostrorum me separes, & notabili habitu decolores? An quia Abbatis nomine censeor, propterea monachus esse non debeo? Nūquid idcirco constitutus sum minister & seruus aliorum, vt lautioribus epulis debeam saginari, & cultioribus vestibus ornari? Si ergo me diligis, si pacem meã quæris, & præceptis meis obedire non despicis: precor atque pręcipio, ne id ampliùs facere velis. Nam cùm ego sim omniū minimus, & apud Deum indignus, magnū mihi est, si communi omniū victu atque vestitu fuero honoratus. Ex quo enim assumptus sum ad regimen animarū, hoc vnum est, quod præ cęteris timui sēper & timeo: ne occasione hujus administrationis, pauperē vitam, quam professus sum, deseram, & monachi præmium perdam. Hic itaque dilectus à Deo & hominibus, charismatū donis excellenter adornatus, non solùm verbo & exēplo subditos informabat, verumetiam gratissima corporis habitudine mira deuotione intuentes afficiebat. Tanta siquidē Spiritus paracliti gratia in ipsius vultu Angelico radiabat, vt vix posset fideliū aliquis desiderabili ejus aspectu satiari, pręsertim qui puritatē animi ejus, & singularē mansuetudinem cogitabant: quam in exteriori homine, velut in proprio sigillo diuinitus impressam esse cernebant. His virtutum ornamen-

B. Fastradi virtutes.

Author hujus libri testis oculatus gestorum S. Fastradi.

Vultus ejus Angelicus.

tis decoratus vir venerandus, cùm pastore vacaret Cisterciensis Ecclesia, quæ est mater omnium nostrum: Abbates & monachi qui electioni intererant, bono odore ejus allecti, pari voto, cómuni consilio, ipsum Cisterciensis Cœnobij, ac totius Ordinis patrem vniuersalem elegerunt. Quo regimine suscepto, magnum, vt credimus, in eo fructum fecisset: nisi peccatis nostris exigentibus tam citò subtractus fuisset. Sed quia ejus sanctissima vita diutius frui digni non fuimus, præcisa est velut à texente, dum adhuc ordiretur. Ipse verò consummatus in breui explevit tépora multa: placita enim erat Deo anima ejus, & Angelico consortio digna. De cujus felici transitu mox futuro cuidam de senioribus Claræuallis, beatæ videlicet memoriæ Petro Tolosano, de quo in consequétibus aliqua dicemus, facta est hujusmodi reuelatio. Videbar in visu noctis, & ecce in nubibus cœli Filius Dei, Sanctorum frequentia comitante, de cœlo aduenies, & in ipso aëre consistens in throno gloriæ residebat, & splendor ex eo procedens mundum illuminabat. Porrò ad dexteram majestatis illius monumentum quoddam gloriosissimum in aëre suspensum apparebat: quod miro opere fabricatum intuentium oculos valde delectabat. At vero ante fores basilicę Claræuallis multitudo promiscui sexus innumerabilis assistebat: qui sursum erectis vultibus Regem gloriæ Dñm nostrum Iesum Christum, ipsumque mausoleum intenté respiciebant. Præfatus auté monachus Petrus accedens ad eandem turmam, de sepulchro illo, quod coram Domino apparebat cœpit interrogare, quid esset, aut quid significaret. Tunc vnus ex eis respondit. Sepulchrum istud de quo sciscitaris, scias esse cujusdam sancti viri de terra proximè assumendi: de cujus transitu magna in partibus istis longè latéque desolatio erit: cujus etiam mors futura est in conspectu Domini pretiosa: & in conspectu hominum præclara. Transacta autem visione, senior qui viderat eam, cœpit de ea cogitando turbari, & mœstus esse. In crastino autem cùm eum vidissem obnubilato vultu, animi dolentis indiria prætendentem: sciscitatus sum ab eo mœstitudinis ipsius causam. Cumque rogatus multum, tandem exposuisset mihi per ordinem visionem quam viderat: ego sciens illum multa gratia præditum, magnis consolationibus à Domino frequenter honoratum: cogitaui & credidi, quia verbum quod viderat homo tam sanctus, tamque perfectus non poterat omnino non impleri. Euolutis autem postea diebus circiter viginti, ecce repente perculit aures nostras de inopinato ejusdem sanctissimi Abbatis obitu rumor tristissimus: quo tristiorem à multis retro diebus in tempore illo accidisse non credimus, neque in partibus istis, neque in vniuerso Ordine Cisterciensi. Verumtamen juxta prædictæ reuelationis modum, mors illius, vt verè confidimus, in conspectu Domini extitit pretiosa, & in conspectu hominum celebris atque præclara. Nam cùm Parisius pro negotijs Monasterij ac totius Ordinis sui Domino Papæ Alexandro assisteret, correptus ægritudine lecto decubuit: & infra quintum diem sancto fine quieuit. Huic autem decedenti tota Romanæ Curiæ dignitas astitit: ita vt ipse quoque Dñs Papa proprijs illum manibus inungens, atq; Apostolica benedictione cómuniens, magno pietatis affectu morienti cópateretur, & mortuo congratularetur. Et non solùm Apostolicus, verũ etiam pijssimus Francorũ Rex Ludouicus, qui & ipse præsés erat cũ sua Curia, plãctu magno sanctissimum virũ quasi patrẽ carissimũ planxit, multasq; super eũ lacrymas fudit. Tandẽ

Mors D. Fastradi [illegible] praesentia

Morienti B. Fastrado assistunt Papa & Rex & eorum curia.

ſacrum corpus ejus Ciſtercium relatum eſt, magnaque deuotione tumulatum. Conſtat ergo quia felix conſummatio ſancti patris, ipſaque claritas celeberrimi funeris deſignata fuerit euidenter, in ſplendore illius pretioſiſſimi & coram Deo poſiti monumenti. Aliam quoq; de eodẽ patre pijſſimo viſionem breuiter refero: de qua quamvis incertum habeam, quis eam viderit, certũ tamen habeo, quòd eam à pluribus & pluries audiſſe me contigit. Ferunt in regione Angliæ quendam religioſum magnæque virtutis virum exiſtere, qui in ipſa die, qua beatus Bernardus Abbas in Claraualle de mundo migrauit, cùm eſſet in Anglia, vidit in ſpiritu maximum quendam Angelum de cœlo tranſmiſſum, maximam nihilominus animã quandam de terra aſſumentem, & eam cum ingenti gaudio ſecum ad aſtra ferentem. Poſtmodum verò cùm hic de quo loquimur, beatus Faſtradus Abbas exiret à corpore, eadem die vidit ille qui ſuprà, eundem Angelũ ad terras deſcendentẽ, aſſumptamq; ex ea quandã animam ad cœli faſtigia ſublevantem. Quæ quamuis magna atque pręclara videretur, prioris tamen magnitudini minimè ęquiparabatur. Hæc de beatiſſimi patris conuerſatione, pretioſa quoq; morte ejus ſuccincta relatione differui: non vt illius vitã & opera, quæ vtique magna ſunt, & meam omnino paruitatem excedentia, ſtylo comprehendere cuncta intenderẽ: ſed vt ea ſolummodo quę vel mihi ſoli, vel paucis mecum nota eſſe ſciebam, literarum monimentis tradita, non perirent.

Viſa eſt anima B. Faſtradi in cœlum ab Angelo ferri vt & priùs anima S. Bernardi.

Caput XXV.

De mirabili conuerſione Domni Alexandri Ciſtercienſis Abbatis.

APVD Coloniam Agrippinam, quæ eſt inſignis metropolis Germaniæ, fuit Magiſter quidã, Alexander nomine, Canonicus, Doctorq; famoſiſſimus in eadem vrbe. Accidit autem, vt Dei famulus beatus Bernardus Clarąuallenſis Abbas iubente ſancto Papa Eugenio Germaniam ingrederetur, Ieroſolymitanum iter Conrado Imperatori & populo terræ prædicaturus. Cumque ibidẽ ſignis & virtutibus innumeris coruſcaret: videns Imperator mirabilia magna, quæ Dominus per eum oſtendebat, compunctus corde, crucis ſignum de manu ejus accepit, Ieroſolymam profecturus. Nec diſtulit hoc idem facere infinita hominum multitudo: ita vt incredibili fidei ardore ſuccenſi ſciſſuras & fimbrias de veſtimẽtis famuli Dei, quę ꝓpter hoc ipſum noua frequenter accipere cogebatur, vndiq; certatim diripererẽt: ſeque infelices arbitrarentur, quicumque de indumentis ejus cruces habere non mererentur. Multi quoque ex eis nobiles ac ſapientes viri, per manũ illius ſeſe Domino reddiderunt; qui in Claramvallem ab eo deducti & monachi facti, maximum deinceps in Eccleſia Dei fructum attulerũt. Ex quibus etiam extitit vnus ſuprà memoratus vir nobilis Alexander: qui eo tempore iuuenis, & ſæcularis ſcientię typho turgens, diuitiarũ quoq; & tranſitorij honoris infulis adornatus, nihil minùs quàm conuerſionem cogitabat: ſed Deus qui comprehendit ſapientes in aſtutia ſua, mirabili hoc ordine, ſicut ſequentia declarabunt, adimpleuit. Cùm enim beatiſſimus pater Bernardus ipſum de conuerſione monuiſſet, ille ſæculari ſcientia vel opulentia tumens, reſpondit, ſe ad præſens nil minùs cogitare vel velle, quàm habitum ſumere monachalem. Eadem igitur nocte, cùm membra ſopori dediſſet, apparuit ei in viſione idem homo Dei: erigens eum de grabato, in quo grauiter languere videbatur, ac reſtituens ſanitati. Deinde tulit ha-

Erat hic Alexander Canonicus S. Mariæ ad gradus.

bitum ſuum, quo erat ipſe indutus, & ex eo contexit Alexandrum. Qui cùm eundem habitum ſemel & ſecundò retectum ab humeris indignãti animo repuliſſet; tertia tandem vice collo ejus injectum, & corpori valenter aſtrictum compulſus eſt retinere. Deinde pater ſanctus baculũ quem manu tenebat, ipſius manui tradens, futuræ prælationis gratiam denotauit, & ita abire præcepit. Euigilans autem Alexander, nihil adhuc pro hujuſmodi reuelatione molleſcere poterat: ſed in eadem animi duritia perſiſtebat. Eodem verò die cùm ille beatiſſimus Abbas ad menſam recumberet, oblatus eſt ei piſcis, qui perca nominatur, vt ex eò reficeret. Quo viſo vir Domini erectis in cœlum oculis, ſuper eundem piſcem diutius orauit: & benedicẽs illum, præfato Alexandro pro pitantia tranſmiſit. Quem dum ille guſtare inciperet, ad primum illicò morſum meruit in ſemetipſo feliciter experiri, quantę virtutis eſſet oratio famuli Dei. Nam repente mutatus in alterum virum compunctus eſt valde: & cœpit vbertim ſuper eundem piſcem lacrymas fundere. Mirabatur verò ſeipſum: neſciẽs quid haberet, vel cur fleret. Tandem recordatus viſionis, quam nocte præterita viderat, intellexit, à Domino gratuita ejus miſeratione ſe eſſe præuentum. Vnde ſupernę vocationi ex intimo corde gratias agens, beato Dei famulo incontinenti ſe reddidit. A quo benignè ſuſceptus, & in Claravalle monachus factus, & deinceps Grandiſſiluæ paſtor effectus, adeò in ſanctitate vitæ profecit, vt poſtmodum fieret Ciſtercienſis Abbas Cœnobij, ac totius Ordinis pater vniuerſalis. Hæc nos, ſicut ab eodẽ Dei famulo Alexandro audiuimus, fideli relatione deprompſimus.

Hic Alexander fuit nonus Ciſtercij Abbas.

Caput XXVI.

De reuelatione, quam beatus Chriſtianus monachus de Domno Albate Rainardo & Ciſtercienſi Conuentu videre meruit.

RAINARDVS vir venerandus, quondam Abbas Ciſtercij, audiẽs famam beati Chriſtiani monachi, virum tam ſanctũ alloqui cupiebat. Scripſit itaque Dõno Abbati de Eleëmoſyna, ſub cujus cura idem Dõnus Chriſtianus erat, quatenus ipſum ſibi cum reuerentia tranſmitteret. Qui accito vno de fratribus, quem ad hoc idoneũ eſſe ſciebat, eundem Dei famulum ipſi cõmendauit: vt, ſicut ſibi præceptũ fuerat, ad domũ Ciſtercienſẽ duceretur. Dum verò quadã die iter agerent, & ſecundùm ęſtimationem tẽporis, regularem horam ſextã ſimul dixiſſent, retraxit ſe monachus, qui cum viro Dei ibat, in partem, vt horã de Domina noſtra ſecretò ſinguli per ſe pſallerent: quia nondũ data erat licentia, horas de beata virgine publicè cantandi. Vir autem Dñi dum ſolus præcederet, ſubitò in exceſſũ mentis raptus eſt: & ſtillantibus lacrymas oculis, facie quoque ad cœlum erecta, in diuerſa nutabat, ita vt equo quo vehebatur vix hæreret. Quod monachus alter cernens, licet multum timeret, ne forte de equo laberetur, tamen dans honorem Deo, non pręſumpſit propiùs accedere: ſed patiẽter expectabat, quem res exitum habitura foret. Cumque poſt modicum ſenior ad ſe reuerſus fuiſſet, ſocius itineris ejus reuerenter accedens, cœpit humiliter petere, quatinus ſi aliquid ad honorem Dei & ad ędificationẽ proximi pertinens vidiſſet, ſibi pandere dignaretur. Tum Dñi famulus hilari vultu reſpondit. Frater mi dilecte, quanam, rogo, parte ſita eſt domus Ciſtercienſis? Et cùm numquam Ciſtercium vidiſſet, nec vmquã viam, qua illuc itur, ambulaſſet: in directum protenſa manu ad illam plagam cœli, vbi ip-

Hora Beatæ Virginis iam olim recitari ſolita.

sum cœnobium situm est, dixit. Nonne ex hac parte? Cùmque monachus admirans diceret, etiam sanćte pater: ille in jubilum corde & ore erumpens, ô beati inquit fratres qui Cistercij habitant: ô quam beatus & sacer ille conuentus: qui domino tam sincerè quam deuotè die noćtuque deseruire contendit. Et conuersus ad monachum, modo, ait, cùm sicut vidisti in excessum mentis venissem, raptus sum in spiritu Cistercium: & vidi conuentum monachorum in choro in ordine suo stantem multa claritate perfusum: laudes Deo deuotissimè persoluentem. Supra eundem verò conuentum vidi alium conuentum sanćtorum Angelorum eodem ordine stantium; qui etiam multo majoris luminis claritate radiantes, fratrum deuotioni congratulari videbantur. Porrò in superiori illo choro vidi Domnum Abbatem quasi in stallo suo stantem: qui & ipse competenti gloria circumdatus magnæ lucis radios emittebat. Cùmque frater ille quæreret, vtrùmnam vidisset Domnum Abbatem pari cum Angelis claritate refulgentem, respondit senior. Scire debes, quia in hac mortali & corruptibili vita quantùcumque quis proficiat, non poterit pari cum sanćtis Angelis claritatis gloria vestiri. Audiens hęc frater ille multùm ædificatus est: & indubitáter agnouit, Dõnum Abbatem Cisterciensem magni apud Deum meriti esse.

D. Rainardus adhuc viuens visus in choro Angelorum.

Caput XXVII.

De visione per quam conuersus est Domnus Ioannes quondam monachus Cisterciensis, postea Episcopus Valentinæ Ecclesiæ.

VIR vitæ venerabilis Ioannes Episcopus, qui de Ordine Cisterciensi assumptus, Valentinam satis strenuè rexit Ecclesiam, dum adhuc esset sæcularis, proposuit in animo suo vanitaté sęculi abijcere, & habitu Religionis accepto seruire Domino in Ordine & in domo Cisterciensi. Cumq; hoc quod salubriter proposuerat, per negligentiam differret: cœpit paulatim in mente ipsius feruor ille bonæ intentionis tepescere. Interim verò profećtus est ad sanćtum Iacobum orationis gratia. Qui cùm ab illa peregrinatione regressus fuisset in domum suam, eadem nocte apparuit ei per visionem Dominus Iesus Christus cũ beatis Apostolis suis Petro & Iacobo. Porrò beatus Iacobus librum quendam habebat pulcherrimum, quem & apertum coram Domino tenebat: in quo ejusdé clerici nomen erat descriptum. Et ait Dominus ad sanćtum Petrum. Dele nomen ejus de libro meo, quoniam resiliuit à proposito suo. Accedens autem beatus Iacobus ad Dominum, ait. Obsecro Domine, parce illi, quia peregrinus meus est: iamq; seipsum corrigere festinabit. Cumque prædićtus clericus pauens & tremens hoc ipsum affirmando promitteret, Dominus ait. Et quis me inde securũ faciet? Respondit beatus Iacobus. Domine, ego fidejussor illius sum. Euigilans autem idem clericus, dum secum ista miraretur: iterum obdormiens vidit eandem visionem. Cumque beatus Petrus suprà dićtum librũ teneret apertum coram Domino: in loco vbi fuerat nomen clerici exaratum, apparuit hujusmodi inscriptio. *Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.* Transaćta verò visione expergefaćtus, & gratiam Dei vocantem se toto animo secutus, relićtis vniuersis mundi vanitatibus, ad domũ Cisterciensem festinanter accessit: ibique probatus, & fidelis inuentus, monachicum habitum suscepit. In qua etiam domo religione & sapientia proficiés, factus est postmodum Abbas Bonęvallis. Inde verò assumptus est etiam ad Episcopatum Valentinæ vrbis: quem per annos plurimos strenuè regens,

Inuocatio Sanctorum, eorumque pro nobis preces.

Cantic. 1.

multas ibi aduersitates pro defensione justitiæ tolerauit. Attendant quæso, istud, qui boni aliquid proponunt facere, & ad effectum perducere negligunt: qui nullo se reatu constringi putant, si bonum, quod facere proposuerant, non solvant, dūmodo non voveant: cùm manifestè B. Gregorius doceat, quia si quis in minori bono constitutus majus aliquod bonū facere proponat, iam sibi minus bonum illicitū fecit: & si non solvat quod proposuit, quamuis in oculis hominum in minori bono stare videatur, jam tamen in oculis omnia cernentis Dei à majori bono cecidit: qui non solùm operū, verumetiam cogitationum & intentionū cordis judex venturus est. Certè iste servus de quo loquimur, nullum votū fecisse scitur, sed tantùm quod simpliciter proposuerat, per negligentiam distulisse: & tamen subtilissimus ille scrutator cordiū hoc ita pēsauit, vt eum de libro vitę deleri jussisset, nisi bonum quod mente conceperat, quantocius effectui mancipare curasset. Hæc pauca, quæ de virtutibus Reuerendissimorum patrum Cisterciensis cœnobij ad nostram notitiā peruenire potuerunt, fideli relatione perstrinximus; certissimè scientes, quòd sanctissima domus illa perfectis, & in omni religione consūmatis viris claruerit: ad quorum virtutes investigandas paruitatem nostrā minùs idoneam fuisse profitemur.

Gregor. hom. 3. in Ezechiel in fine, & refertur. 17. q. 1. c. Qui bona.

DISTINCTIO SECVNDA.

De Virtutibus & Miraculis B. Patris nostri Bernardi primi Claræuallis Abbatis, & quorumdam ejus successorum.

CAPVT PRIMVM.

De visione qua monachus defunctus S. Bernardo apparens, ei fausta prædixit.

POSTQVAM Diuina largiente gratia, sicut suprà memorauimus, vinea Domini Sabaoth, Cisterciensis videlicet Ecclesia, propagines suas emittere cœpit: fundatis jam domibus de Firmitate & de Pontiniaco, tertio loco in nomine Sanctę & indiuiduę Trinitatis, anno ab Incarnatione Dñi millesimo centesimo quinto decimo fundata est domus Claraevallis: cui etiā beatæ memoriæ Dōnus Stephanus Cisterciensis Abbas beatissimum patrē nostrū Bernardum primū ordinauit Abbatē. De cujus admirabili conuersatione, singulari sanctitate, speciali signorum atq; virtutum prærogatiua, licet liber vitæ ejus pleniùs edisserat: tamen aliqua quæ illic prætermissa sunt, ad memoriam tanti viri, simul & ad ædificationem legentium, scribere congruum puto: ne in hoc libello qui de viris virtutum cudirur, splendidissimam colūnam, cui vniversitas Ordinis nostri innititur, sub silentio transisse videamur. Accidit aliquando in Claravalle, dum missa in conuentu celebraretur eodem venerabili patre præsente, vt lecto Euangelio sacerdotis manibus lauandis aqua per negligentiā deesset. Quæ cùm aliquātulum diutius expectaretur, conventus interim versis vultibus ad orientem stabat. Cùmque pater sanctus in stallo suo ante gradū presbiterij staret, monachus quidam ante paucos dies defunctus ei visibi-

Claravallis fundata anno. 1115.

liter apparuit: & stans contra eum, caput quasi redarguendo mouere cœpit. Quem famulus Dei videns agnouit: & quare caput contra se agitaret, quęsiuit. Cui ille. O si sciretis, quantos, & quales socios haberetis in cœlis, profectò caueretis vobis ab omni negligentia. Quod verbum sanctus gratanter audiens, respondit. Veréne putas, quòd omnes qui in hoc monasterio sunt, fratres, salvabuntur? Etiam, inquit, salvabuntur. Et non solùm ipsi, sed & omnes, qui in Ordine nostro obedienter & humiliter fuerint conversati, salvabuntur. Recordatus verò pius pater cujusdam fratris, qué pro negligentia & duritia cordis sui frequentiùs corripi oportebat, & ob hoc super eo multùm contristabatur, subintulit dicens. Numquid de salute fratris illius certi aliquid nosti? Respondit. Nec ipsi deerit misericordia Dei. Quo audito vir Domini vehementer gavisus est: & tantò alacriùs cũ fratribus suis propter verba labiorum Dñi custodiebat vias duras, quantò certiùs spem mercedis æternæ sinu suo repositam tenebat.

Caput II.

De Fratre defuncto ope S. Bernardi è purgatorio erepto.

Frater laicus defunctus purgatorio deputatus & dæmonibus traditus.

DEfunctus est quadam vice Conversus quidam in Claravalle. Cùmq; concurrentibus fratribus Commendationis officium ex more fieret, monachus quidam senior magnæ religionis vir audivit turbas dæmonum per centurias suas incedentium, cum magni strepitus vociferatione clamare & dicere. Eja modò bene, eja modò bene. Solùmodo de hac mala valle vnam animam in nostrę sortis partem acquisiuimus. Cùm verò idem senior per noctis quietem sopori membra dedisset: frater defunctus ei in visu apparuit tristi & lugubri vultu, dicens ad eum. Quia audisti heri dęmones de meis supplicijs exultantes: veni & vide, quàm terribili tormento, Dei omnipotentis iusto iudicio, traditus sum. Et duxit eum ad puteum quendam magnæ latitudinis, & horrendę profunditatis: & dixit ei. Ecce in hũc puteum frequenter à dæmonibus injicior: quorum tanta est crudelitas, vt si optio daretur, mallem centies ab hominibus, quàm semel à dęmonibus hic immergi. Mane autem facto, dum quæ audierat & viderat pręfatus senior beato patri Bernardo retulisset, licet ipse quoque per spiritum ea cognouisset, ingemuit & ait. Scio, quia nisi grauis causa existeret, numquam dęmones talem ausum pręsumpsissent. Itaque Capitulum fratrum ingressus, coram omnibus calamitatem defuncti fratris exponit: dehinc salubri exhortatione singulorum conscientias conveniens, monebat, vt cautiùs in via sanctæ religionis ambularent: multam esse malitiam dęmonum erga omnes Christianos, tum præcipuè contra monasticæ religionis professores, affirmans. Post hæc animæ fratris in supplicijs constitutæ subvenire eos attentiùs monens: psalmis & orationibus, missarum quoque celebrationibus, iram domini placare hortatus: si fortè pius pater pulsatus precibus eorum, per singularis hostiæ immolationem tyrannicam dęmonum superbiam debellare, & ab eorum nequitia fratris animam dignaretur liberare. Quod cùm fratres deuotissimè facerent: paucis euolutis diebus, idem frater defũctus supradicto seniori iteratò apparuit: hilaritate vultus statum suum melioratum esse significans. Quærente verò sene quomodo se haberet: respódit. Deo gratias, bene. Rursus requisitus quomodo liberatus esset: ait. Veni & vide. Et continuò introduxit eum in oratorium ejusdem loci: vbi ad singula altaria sacerdotes cum ministris stabant: salutaris hostie immola-

Dæmonum crudelitas incredibilis.

Orationes & sacrificia iussu Sancti Bernardi pro defuncto oblata.

tionem

tionem sũma cum deuotione celebrantes. Ecce, inquit, hæc sunt arma gratiæ Dei, quibus ereptus sum: hæc est virtus misericordiæ Dei, quę invincibilis permanet: hęc est hostia illa singularis, quę totius mundi peccata tollit. Et verè dico tibi, quia his armis gratiæ Dei, huic virtuti misericordiæ Dei, huic hostiæ salutari, non est quidquam quod resistere valeat, nisi cor impœnitens. Evigilans autem senex, de liberatione animæ fratris oppidò gavisus est: modum quoque visionis ejusdem cæteris fratribus exponens, tantò eos devotiores ad immolationem hostiæ salutaris reddidit, quantò certiùs eius efficaciam in fratris ereptione meruerat experiri.

Quanta sit virtus & efficacia sacrificy missæ.

Caput III.

Sancto visi Angeli annotantes ea, quæ singuli monachi in choro orabant.

INterérat aliquando nocturnis vigilijs pater sanctus ea puritate & deuotione, qua solebat: Deo tantùm nota, & sibi. Cumque morosa psalmodię modulatio vigilias protelaret, aperuit Domin⁹ oculos ejus: & ecce respiciens vidit singulos Angelos juxta singulos monachos stantes; & quod quisq; eorum psallebat, in schedulis more notariorum tam diligenter excipiebant, vt nec minimã syllabam, quantumcumque negligenter prolatam omitterent. Scribebant verò diuerso modo. Nam quidam eorũ scribebant auro, alij argento, nõnulli atramento, aliqui etiam aqua: quidam verò penitus nil scribebant. Spiritus autem qui hæc revelabat, intelligentiam quoque diversitatis scripturę cordi ejus inspirabat. Qui enim auro scribebant, ferventissimũ in Dñi servitio studium, & absolutam cordis intentioné in ijs quæ psallebantur, significabat. Qui autem argento, minorem quidẽ fervorem, puram tamen psallentiũ deuotionem declarabant. Qui verò atramento, continuũ quorundam bonę voluntatis vsum in psalmodia, licet nõ cum multa deuotione, notabant. Sed qui aqua scribebant, exprimebãt eos qui sonolentia seu pigritia pressi, vel vanis cogitationibus abducti, videntur quidem aliquid sonare: sed cor eorum longiùs abstractum prorsus non concordat voci. Et ô mira Dei clementia. Sicut enim nullum malũ impunitum: ita nullum bonum, quamcumq; modicũ, quamcũque negligenter factum, erit irremuneratum. Cæterùm illi qui nihil scribebant, lamentabilé quorũdam cordis duritiam redarguebant: qui obliti professionis suę, timoris Dei immemores, aut lethali sõno prona se voluntate immergunt, aut certè vigilantes, clauso ore vanis & noxijs cogitationibus, non ex infirmitate, sed ex voluntaria intentione occupantur: & in conspectu Domini cõtra legis præceptum apparere vacui non pertimescunt. Pater itaque sanct⁹ qui hæc videbat, recordatus sententiæ illius, quoniam *Omnes administratorij spiritus sunt, in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis,* sicut proficientium congratulabatur fervori, sic paterno pietatis affectu deficientiũ miserabatur tepiditaté.

Diuersa orantium merita auro, &c. designata.

Hebr. 2.

Caput. IV.

Videt Sanctus Angelos chorum excitantes, dum caneretur canticum, Te Deum.

CElebrabantur aliquando solemnes vigiliæ: & vir Dñi cũ cęteris frartib⁹ aderat. Cumq; hymnus *Te Deũ laudamus* cantaretur, vidit S. Angelos multa claritate fulgẽtes, mira etiã vult⁹ alacritate deuotos, qui vtrũq; chorum percurrentes, modò hunc modò illũ excitabant, cantãtibus aderãt, & quasi congratulantes astabant: & vt divinus ille hymnus cum devotione percantaretur, modis omnibus elaborare satagebant. Intellexit ergo vir sanctus, hymnũ illum verè esse diuinum, & Angelis sãctis esse familiaré,

quos tanta instantia videbat operá dare, quatenus à fratribus ad honorem Dei cum fervore devotionis cantaretur. Cuidam etiam fratri spirituali videre concessum est, dum idem hymnus inciperetur, quòd ab ore incipiétis flamma magni splendoris erumpebat, & sursum conscendebat.

Caput v.

Sanctus sentiens in spiritu quosdam nimio timore turbari, magnificè eos consolatur.

LOquente aliquádo verbum Dei fratribus B. Bernardo, cùm vehemēter vitia carperet, terroré tremendi judicij Dei mentibus incuteret: sensit in spiritu quosdam de sedentibus graviter in conscientijs suis turbari, & ferè in baratrum desperationis prolabi. Tum verò spiritu fraternę charitatis tot⁹ flámescens, mirantibus omnibus qui aderant, in hæc verba prorupit. Quid est, quod sic in conscientijs vestris turbamini, fratres mei? Vt quid enormitatem & numerositaté criminum vestrorú sic intuemini, vt inexhausta viscera miserationum Dñi oblivisamini? In veritate dico vobis, quia si filius ille perditionis Iudas, qui vendidit & tradidit Dominú, in hac Christi schola sederet, & huic Ordini incorporatus esset: per pœnitentiam veniá consequeretur. Audito itaq; tam magnifico consolationis verbo, non solùm qui prę pusillanimitate spiritus iam ferè desperabant: sed & omnes qui aderant, in spé diuinę gratiæ respirantes Dominú glorificabant.

Nulli clauditur ianua salutis, dum viuit.

Caput. VI.

Monachus incredulus cōmunicare in fide B. Viri jussus, ad fidem reducitur.

QVidam monachus hujus S. Patris, per fallacias dęmonū & per proprij sensus simplicitatem in tantam cordis inopiam devenerat: vt diceret, pané & vinum aquá mixtum, quę ꝓponuntur in altari, nequaquá transsubstantiari posse in verum corpus & sanguinem Christi. Quapropter eadem viuifica sacramenta tãquam nil profutura sibi, sumere despiciebat. Notatus denique à fratribus, ꝙ sacramentis altaris nō participaret, convenitur secretò à senioribus suis. Requisitus causam, non negat: dicit se sacramētis nequaquam fidem adhibere. Quibus dum docentibus & monentibus non acquiesceret, nec sanctarum Scripturarú testimonijs in medium prolatis crederet, ad venerabilé Abbatem res delata est. Cúque vocatus venisset, & Abbas sãctus secundùm datá sibi sapientiá infidelitatem illius confutaret, ille respōdit. Ego nullis assertionibus ad hoc potero induci, vt panem & vinum quę in altari proponútur, credá verú esse corp⁹ & sanguinem Christi: & ꝓpterea scio me in infernú descéusurum. Quod audiens uir Dei, sicuti semper rebus in arcto sitis mirabilem solebat auctoritaté ostendere, dixit. Quid? monachus meus in infernú descendet? Absit. Si tu fidem non habes, per virtutem obedientiæ præcipio tibi: vade & cōmunica fide mea. O piú patrem! ô verè sapientem medicú gratiarum, per vnctionem gratię docenté se de omnibus, qualiter infirmantiú tentationibus mederi debeter. Non dixit, fuge hęretice, vade damnare, recede perdite, sed cōfidenter dixit, vade cōmunica fide mea: credens indubitanter, parvulú suum, qné sacri desiderij vulva parturiebat, donec Christus in eo formaretur, sicut nequaquá à visceribus caritatis suæ, sic nec à fundamento fidei suę alienum existere. Constrictus itaque virtute obedientiæ monachus, penitus sine fide, vt sibi videbatur, ad altare accessit, communicauit: & per virtutem obedientiæ, sanctiq; parris merita: confestim illuminatus, fidem sacramentorum recepit: quam etiam intemeratam, vsque in diem mortis suæ conseruauit.

Heresis cōtra veritatem corporis Christi in Eucharist.

Fides Sãcti præ lictæ hæresi opposita.

Caput VII.

Visa aliquando Christi crucifixi imago S. Bernardum orantem amplecti.

DOMNVS Menardus quondam Abbas de Moris, quod est Monasterium vicinum Claræ-valli, vir Religiosus, mirabilem quandam rem, quasi de alio retulit familiaribus suis: quam tamen sibimet euenisse putamus: ita dicens. Notus est mihi monachus quidam: qui Beatum Bernardum Abbatem aliquando reperit in Ecclesia solum orantem. Qui cùm prostratus esset ante altare: apparebat ibi ei quædam crux cum suo crucifixo, super pauimentum posita coram illo: quam idem vir beatissimus deuotissimè adorabat, ac deosculabatur. Porrò ipsa majestas separatis brachijs à cornibus crucis, videbatur eundem Dei famulum amplecti, atque astringere sibi. Quod dum monachus ille aliquamdiu cerneret: præ nimia admiratione stupidus hærebat, & quasi extra se erat. Tandem verò metuens ne patrem sanctum offenderet: si eum veluti secretorum suorum exploratorem, ita sibi de proximo imminere conspiceret, silenter abscessit: intelligens nimirū, ac sciens de illo homine sancto, quòd verè supra hominem esset tota ipsius oratio atque conuersatio.

Verba Menardi, qui creditur vidisse quod hic refert.

Caput VIII.

S. Bernardus monacho epilepsia laboranti impetrat, ne improvisus ea tangatur.

EXIIT aliquando pater sanctus ad visitandum fratres suos metenres in agro. Sed quoniam infirmus erat, & pedes ire non poterat, perrexit in asello. Porrò monachus quidam cum eo tunc ambulans, atq; asinū minans, cùm ab olim pateretur caducum morbum, subitò coram eo in ipso itinere corruit, & cœpit ab eadem epilepsia graviter torqueri. Quo viso vir sanctus condoluit ei: vnde & deprecatus est pro eo Dominū, vt passio illa non apprehenderet ampliùs improvisum. Igitur ex eodem tempore vsque in diem mortis suæ per viginti deinceps & eo amplius annos, quibus postea superuixit, datum est ei quod antea non habebat: quod cæteris epilepticis vix aliquando contingit. Quoties enim ex eodē morbo cadere debebat, passionem ipsam per aliquantū temporis spatium præsentiebat: ita vt oportunè posset lecto decumbere, & repetini casus elisionem præcauere. Et quidem pater sanctus, qui hoc ei munus à Domino impetrauit, credimus quia perfectam ei sanitatem obtinere potuisset, si hoc saluti animę ipsi' expedire cognovisset. Sed quoniam homo ille gravis moribus ad portandum, & duri admodū cordis erat, cui salvando & virga correptionis, & bacul' cōsolationis sēper necessaria videbantur: concessum est ei misericorditer, vt subitanei casus periculum pręsciēdo jugiter declinaret, & salutiferi morbi stimulo non careret.

Morbus huic monacho relictus est, quia vtilis.

Caput. IX.

Præcipit Sanctus moribundo, ne ante vigilias decedat, cui ille obedit.

QVidam de fratribus Claręvallis cùm esset positus in extremis, ingressus est ad eum visitandum B. Bernardus post completorium. Et videns hominem morti vicinum, jamjamq; migraturū, dixit ad eum. Nosti carissime frater, quia conventus noster modò fatigatus est labore, & post modicum habet ad vigilias surgere. Quod si te interim obdormiente oporteat illum suā interrūpere dormitionē, nimiùm vexabitur, & pręgrandes vigilias min' solēniter exequetur. Vt ergo bene sit tibi, & ęternaliter viuas in terra viuētiū ad quā ingrederis possidendā: in nomine Dñi nostri Iesu Christi præcipio tibi, quatenus vsq; ad horā diuini officij expectes nos. Cui ęger respōdit Faciā Dñe libenter, vt imperasti: si tamen voto meo tuis precib' suffrageris.

Abijt itaque Abbas sanctus cum silentio in dormitorium: & ille qui extremum ferè anhelitum trahebat, non obijt ante terminū constitutum. Mox namq; vt signum ad vigilias pulsari cœpit, pulsata est etiam tabula, & ille decessit. Quod non modò de isto fratre, verumetiam de pluribus alijs pluries accidit, vt ad nutum & ad voluntatem beatissimi patris, finis eorum protelaretur.

Ad nutum S. Patris sæpe monachorum è vita exitus differebatur.

Caput X.

Prædicit S. Bernardus Guidonem fratrem non moriturum in Clara-valle.

CVM audisset aliquando vir Domini, quendam de filijs suis spiritualibus, virum bonum & religiosum, missum ab eo in Normanniam, desperata ibidem ægritudine laborantem, decrevit mittere, & reducere cū ad se: vt deuotus frater in nidulo suo moreretur, & desiderata sibi sepultura non priuaretur. Verumtamen vnus de fratribus ejus carnalibus, nomine Wido, nitebatur huic obviare consilio: quia cùm esset vnus ex provisoribus Clarevallis, intendebat, vt credo, parcere sumptui & labori. Qui cùm pertinaciter hujusmodi persuasioni insisteret, dixit ad eū beatus Bernardus. Numquid major cura est tibi de pecunia vel jumentis, quàm de fratribus tuis? Quia ergo non vis, vt fratres nostri nobiscum requiescant in valle ista, nec tu ipse requiesces in ea. Et factum est ita. Nam idem Wido, quāquam aliàs vir bonus & religiosus esset: tamen, vt sermo Sancti impleretur, non est consūmatus in Claravalle, sed apud Pontiniacum preventus egritudine lecto decubuit, ibiq; disponente Deo terminum vitæ, & locum sepulturæ accepit.

Pertinaciæ pœnas luit Guido.

Caput. XI.

S Bernardus Romæ agens, mirabiliter visitat in spiritu Claramvallem.

VENERABILIS pater Bernardus, cùm aliquando per annos tres moratus fuisset in vrbe Roma, atque in partibus Italiæ, pro sedando schismate Petri Leonis, in quo videlicet opere eundem famulum suum Christus Dn̄s magnificè honestauit: tandem reuersus Clarāvallem, statim post factā orationem Capitulum fratrum introiuit. Et quia fatigatus ex itinere diu loqui non poterat, brevem quidem sermonem, sed consolatione plenum protulit, ita dicens. Benedictus Deus, qui vos dilectissimos fratres meos mihi reddidit: & me qualemcumq; patrem vestrum vobis. Et ego quidem filioli, quamvis per hoc triennium visus fuerim longè remotus à vobis, nō tamen putetis me semper absentem fuisse. Sciatis enim, quòd tribus vicibus interim reuersus sum ad vos, visitans domum istam, officinasque perambulans, & semper exhilaratus, semper consolatus abscessi: videns vnanimitatē atque instantiam vestram in proposito Ordinis nostri. Innumera sunt illa, quæ iste Dei famulus dixit & fecit: in quibus manifestè apparebat, eum Prophetali gratia prædítum, multoties ibi præsentem eum esse in spiritu, vbi absens corpore videbatur: multaque abscondita, & etiam longiùs posita Domino revelante cognoscere, quę ipsum latere putabantur. Hęc autem significauit nobis Domnus Gerardus quondam Abbas Longipontis: qui vnus ex antiquis senioribus Clarevallis, dicta & facta sancti patris studiosè rimari satagebat. Ipso quoq; referente audivimus, quòd iste Dei sanctus, dum in quodam monachorum Capitulo verbum Dei prædicaret, duo ex fratribus illis qui aderant, viderunt eum in subsellio, in quo residebat, in aëre suspensum, & quasi mensura vnius pedis à terra subleuatum.

S. Bernardus Prophetiæ dono claruit.

Caput XII.

Iterum visitans Sanctus in spiritu Claramvallem, videt omnia quæ ibi aguntur.

ISTE fidelis & prudens Dispensator annonæ Dominicæ quodam tempore pro causis Ecclesiæ solito diutiùs foris moratus fuerat: siquidem pro pace facienda, pro schismate resarciendo, pro hæresibus confutandis, frequenter ex mandato summi Pontificis, licet invitissimus, exire cogebatur. Explicitis itaque causarum nexibus, pro quibus exierat, ad monasterium revertitur, & quàm citiùs opportunitas datur, cellam novitiorum ingreditur: quatenus novelli & teneri filioli, quos lacte nutriebat, quantò diutius sacræ exhortationis ipsius dulcedine caruerat, tantò copiosiùs ab uberibus consolationis ejus reficerentur. Quaquaversum enim pater sanctus exibat, semen verbi Dei seminabat super omnes aquas, & vix numquam absque fœnore spiritualis lucri redibat: implens cellam probationis multitudine nouitiorum: quorum numerus aliquando vsque ad centū extendebatur: ita vt ad horas diuini officij novitijs chorum replentibus, exceptis paucis senioribus, qui disciplinæ providebant, monachi foris stare cogerentur. Cùm ergo, sicut prædiximus, cellam novitiorum intrasset, & in lingua sua illa placabili & ędificatoria cunctos hilares, & ad observantiam sacri propositi ferventiores reddidisset; vnum ex eis seorsum revocans, dixit ad eum. Fili carissime, vnde tibi hæc tristitia, quæ intimos recessus cordis tui tam perniciosè depascitur? Novitio autem præ verecundia vix aliquid loqui audēte, ait illi verè mitis & humilis corde, qui se pastorem, & non mercenarium ouibus exhibere nouerat. Scio fili dilectissime, scio ea quæ circa te aguntur: & propterea paterno pietatis affectu tibi compatior. In hac namque tanta mora absentiæ meæ, cùm desideratissima semper mihi fratrum meorum pręsentia corporali carere compulsus fuissem: & per Domini gratiā concessū mihi esset, vt quod corporaliter non poteram, spiritualiter supplerem: rediensque in spiritu singulas circuirem officinas, qualiter se fratres haberent diligentiùs explorans, etiam ad cellam nouitorum accessi. In qua cùm vniuersos in timore Dei exultantes, & ad penitētiæ labores accinctos inuenissem: te solum nimia tristitia deperire considerans ingemui. Cumque blandiendo tibi te mihi astringere vellem: tu me aduersatus, faciem à me auertens amarissimè flebas: ita vt cuculla nostra lacrymis tuis infunderetur. Hæc dicens pater sanctus, & salutaribus monitis aggressus captivum, mœrorē fugauit: & ad spiritualis letitiæ libertatem, jam penè tristitia absorptū reuocauit. Verè mirabilis Deus in sanctis suis: verè ineffabilis Deus: & ineffabilia opera ejus. Quid enim in hoc beatissimo Patre nostro magis admirer nescio: an quod tantam & tam insolitam gratiam à Domino percipere, non semel sed pluries meruit: seu quod tam excellentē gratiam percipiens, non eam apud se seruauit teste conscientia: sed nec paucis tantum familiaribus suis eam reuelauit, quod certè & ipsum sine periculo vix fieri posse videretur: verùm publico conuentu sicut supra retulimus coram vniuersitate fratrum eam sibi collatam esse manifestauit: & tamen mentem adeò in timore Dei solidatam habuit: vt vanitatis spiritu pulsari nequaquā timeret. Inuenitur etiam in gestis hujus beati viri, quòd adhuc in carne degens, nouitio cuidam in Clara-valle grauiter egrotanti, cum multitudine monachorum in spiritu apparuit: predicens ei, quod quinta die foret moriturus: & quòd in ipsa quinta die, sole jam ad occasum vergente, visitans

Novitiorum ingens in Clara-valle aliquando numerus.

Novitium tristitia absorptum cōfirmat.

Alij nouitio egrotanti apparet & diem mortis predicit.

eum, jussit confidere & nihil timere: sed recto protinus cursu pertingere ad Dominum Iesum Christum & offerre ei humilem suæ Claræ-vallensis familiæ salutationē. Ad quam vocem nouitius qua potuit capitis inclinatione, & motu annuens labiorum: clausis oculis eadem hora obdormiuit in Domino.

Caput XIII.

Multi literati lacrymis & sermonibus S. Bernardi conuersi, mundo vale dicunt.

QVADAM præterea vice cùm vir Domini Bernardus, causa exigente, Parisius adisset: rogatu clericorum ingressus est de more scholas eorum. Quibus ostendens formam veræ philosophiæ, monebat eos attentiùs de mundi contemptu, & subeunda pro Christo Domino voluntaria paupertate. Explicito verò sermone, cùm nemo ex eis conuerteretur, tristis egressus est: eo quod præter votum & præter solitum, id ei accidisset. Veniensque ad domum cujusdam Archidiaconi, qui eum ad hospitiū suum traxerat, secessit in oratoriū ibidem constitutum. Cumque cœpisset orare in spiritu vehementi, validissima compunctione totus in lacrymas resolutus est: ita vt gemitus & singultus quos cohibere non poterat, foris audiri contingeret. Quo cōperto præfat⁹ Archidiacon⁹ à socijs ejus inquirere cœpit, quæ nā esset tanti causa mœroris. Respondens autem vnus ex eis, vir religiosus quondam Abbas Fusniaci, nomine Renaldus, qui secretorum famuli Dei magis cōscius erat, & cujus etiam relatu ista cognouimus: dixit ad eum. Homo iste mirabilis, totus igne caritatis accensus, & totus in Deo absorptus, nil aliud in mundo desiderat, nisi tantummodo vt valeat errantes ad viam veritatis reducere: & eorum animas Christo acquirere. Et quia modo verbum vitæ seminauit in scholis, & de conuersione clericorum fructum verbi sui non recepit, Deum sibi putat iratum: cujus hodie in sua prædicatione non persensit respectum. Hinc ista procella gemituum: hinc effusio lacrymarum. Proinde nunc certissimè spero: quod hodiernam sterilitatem crastinæ satisfactionis vbertas grandi fœnore compensabit. Mane itaque facto, cum scholas repetisset prędicator egregius, ad nutum Domini nauem cogitationis duxit in altum: & sacræ doctrinæ retia laxauit in capturam. Finito verò sermone, plurimi ex eisdem clericis per manum illius sese domino reddiderūt. Quos ille protinus de mundi periculo, tamquam de marinis fluctibus extractos, & vehiculis conductis impositos: in saluatorium Claræ-vallis inferre non distulit. Tandem egressus de ciuitate, cum comitatu suo vsque ad villam sancti Dionysij venit: ibique pernoctauit. Summo verò mane cùm eum recto itinere profecturum fratres illius existimarent: dixit. Redeundum est nobis omnimodis Parisius, quia sunt adhuc ibi aliqui ex nostris: quos etiam oportet nos inde adducere, & jungere huic ouili dominico: vt fiat vnus grex & vnus pastor. Cùm ergo cœpissent introire in ciuitatem, vidit clericos tres à longè in occursum ej⁹ venientes: dixitque ad socios suos. Expediuit nos Dominus: jamque in viam nostram proficiscemur. En isti sunt clerici: propter quos venimus. Illi verò accedentes, cùm eum adesse cognoscerent: gauisi sunt gaudio magno, & dixerunt. O quàm desideratus aduenis beatissime pater: quia propositum nostrum erat adire te: vix putabamus abeuntem consequi posse. Qui respondens, dixit ad illos. Et ego noueram dilectissimi: propterea festinabam cum panibus occurrere fugientibus vobis. Gradiamur itaque simul: etoque per gratiam Dei ductor

Flet S. Pater, se nullū conuertisse suo sermone.

Vide & hic Prophetam Bernardum.

itineris vestri. Adjunctis ergo cæteris suprà memoratis, secuti sunt hominem sanctum, adhærentes ei: & sub disciplina magisterij ejus spiritualem militiam exercentes cunctis diebus vitæ suæ.

Caput XIV.

Prædictio S. Bernardi de quibusdam nouitijs mirabiliter impleta.

AD benedictionem hujus sancti patris quidam aliquando nouitij ejus veterem hominem cum actibus suis exuentes, novum qui secundùm Deum creatus est in justitia & sanctitate veritatis induerunt: de quibus vir beatus in spiritu Dei loquens prędixit, omnes eos gratiam spiritualis dignitatis adepturos, & nomen & officiũ Abbatis sortituros. Cũque succedẽtib⁹ annis, temporibus oportunis in singulis eorum verbũ prophetię huius effectui manciparetur: vnus ex eis, nomine Petrus, quem in Suecia ad domum Nouævallis Abbas sanctus direxerat, post obitũ ipsius per annos quàplures vsq; ad senectam, imò penè decrepitam ætatem absque hoc munere gratiæ vixit, eo quòd simplicioris esset naturæ: & ad tantum officiũ administrandũ minùs idoneus existimaretur. Sed quid? Numquid vel in extremis finibus mundi latens, vel gravioris ætatis incommoda sustinens, omnipotentiam Sancti Spiritus effugere potuit: quò minùs impleretur de eo, quod per os Prophetę sui Bernardi idem Spiritus tantò antè prędixerat? Deniq; post tãti temporis spatium, cùm jam ferè in oblivionem venisset, quod de hoc columbinæ simplicitatis homine pater reuerendissimus prędixerat: accidit, vt fratres de quadã domo Nouævallis,* in insula, quæ Godandia dicitur, sita, destituti pastore, secundùm generalẽ consuetudinem Ordinis ad matrem suã recurrerent, quatenus per prouidentiam & solicitudinẽ patris Abbatis domui ipsorum dignus dispẽsator constitueretur. Et volente Domino, sine cujus nutu nec folium arboris, nec vnus passer in terrã cadit, tam patri Abbati, quàm cæteris qui electioni intererant, placuit, prędictũ senem in hanc partem solicitudinis assumere: vt tantò fiducialiùs de pietate Dei, sanctissimiq; patris sui meritis confideret, quãtò humiliùs de sua insufficientia diffideret. Quod vbi factum est, & verbum quod olim sanctus prædixerat, ad memoriã reuocatum vbique divulgatum est, mirati sunt vniuersi qui audierunt, dicentes promotionem tam senis & simplicis hominis ad hoc tantùm diuina dispẽsatione fuisse ,puisam: ne ex omnibus quę per spiritũ prophetiæ locut⁹ est homo Dei, vnum saltem iota, vel vnus apex incassum prolata viderentur.

* *Id est de domo Nouæ vallis subdita.*

Caput XV.

S. Bernardus latronem eripit ab imminenti morte, & Religiosa veste donat.

CONtigit aliquandò eundem Dei famulũ pro quibusdam negotijs adire Comitem Theobaldum. Cũque appropinquaret oppido vbi ille tũc erat, obviam habuit turbam hominum copiosam: qui jubente Comite latronem quendã facinorosum atque famosum ad supplicium pertrahebant. Quo viso clementissimus pater apprehendens manu sua lorũ, quo erat miser astrictus, ait tortoribus ejus. Dimittite mihi sicarium istum: ego enim volo manibus meis suspendere eum. Audiens autem Comes aduentũ hominis Dei, festinavit illicò occurrere ei. Miro namque deuotionis affectu semper eum dilexit, atque eum honorauit. Cumque videret funẽ in manu ejus, quo latronem post se trahebat, exhorruit vehementer, & dixit. Heu venerabilis pater, quid est hoc quod facere voluisti? Vt quid enim furciferum istum millies condemnatum à porta inferi reuocasti? Numquid eum

Theobaldus Comes Campaniæ, in qua prouincia sita est Claravallis

ſalvum facere poteris, quia iam totus diabolus factus eſt? Deſperata eſt penitus correptio ejus: nec vmquam benefacere poterit, niſi moriendo. Sine igitur domine pater, ſine perditionis hominem perditum iri: quia de peſtifera vita eius multorum periclitatur. Reſpondens autem pater ſanctus dixit. Scio quidem virorum optime, ſcio hunc eſſe latronem ſceleratiſſimum: omniumq; tormentorum acerbitate digniſſimum. Non me ergo exiſtimes hujuſmodi peccatorem impunitum velle relinquere, quin potiùs cogito cũ tortoribus tradere, & dignam ex eo capere vltionem: quæ vtique tantò dignior erit, quantò diuturnior. Tu illum decreueras breui ſupplicio & momentaneo interitu conſummati: ſed ego eum faciam diuturno cruciatu, & morte longiſſima mori. Tu furem appenſum per vnum aut per plurimos dies mortuum in patibulo manere permitteres: ego cruci affixum per annos plurimos faciam in pœna iugiter viuere & pendere. Quo audito princeps Chriſtianiſſimus ſiluit: nec auſus eſt vltra contradicere ſermonibus ſancti. Protinus ergo benigniſſimus pater, exuta tunica ſua induit ex ea captivum ſuum, & attonſa coma capitis eius, ſociauit illum ouili Dominico: de lupo faciens agnum, & de latrone conuerſum. Qui veniens cum eo ad Claramvallem, factus eſt deinceps obediens vſque ad mortem, pulchrè nominis ſui etimologiam exprimens in conſtantia propoſiti ſui: Conſtantius enim vocabatur. Itaque triginta ni fallor, aut eo ampliùs annos in ordine ſuperuiuens, migrauit ad Dñum, qui eum per merita beatiſſimi patris noſtri à duplici morte, corporis videlicet & animæ, miſericorditer eripere dignatus eſt.

Pœnitentia continua mor. eſt diuturna.

Caput XVI.

Ciuis Mediolanenſis vidiſſe ſe S. Bernardum inter Apoſtolos palam fatetur.

DOMNO Renaldo, cujus ſuprà mentionem fecimus, indicante cognouimus, quod famulus Dei Bernardus cùm veniſſet aliquando Mediolanum pro reconciliando ſchiſmate Petri Leonis, cum tanta exultatione vniuerſorum ſuſceptus eſt: vt tota ciuitas fere per vnam leugam rueret in occurſum eius. Multi verò eorum: per quatuor aut quinque miliaria proceſſerunt. Ita denique ſibi in ipſo complacuerant, vt cùm eum antea non vidiſſent: ingreſſum in vrbem, mox in Archiepiſcopum vnanimi conſenſu raperent potius quàm eligerent. Quod cùm ille recuſaſſet, parati erant omnino vim facere: niſi fuga latenter euaſiſſet. Cùm ergo ibi ſederet in quadam ampliſſima domo, tanta circa eum erat hominũ multitudo: vt nullus ingredi poſſet. Interea quidam de ciuibus eiuſdem vrbis, veſtitu & vultu honorabilis, cùm Dei hominem adire omnimodis cuperet, & nuſquam aditum reperiret, medijs ſe turbis ingeſſit: manibus ac pedibus reptans, & ſuper colla ſedẽtium gradiens, quouſque ad ipſum quem deſiderabat peruenire. Cumq; apprehẽdiſſet pedes eius: cœpit eos inita deuotione amplecti ac deoſculari. Quod videns ſupradictus Renaldus, qui propiùs aſſiſtebat, acceſſit vt amoueret eum: ſciens vtique, quia vir ſanctus hujuſmodi venerationibus & obſequijs nimis grauabatur. Ille verò conuerſus dixit ad eum. Dimitte me obſecro, dimitte me videre & tangere hominẽ proximũ Deo: & verè Apoſtolicũ virũ. Dico enim tibi, & in fide Chriſtiana teſtificor: quia vidi illum inter Apoſtolos Chriſti. Quod audiens monachus ille miratus eſt, & cupiẽs pleni⁹ noſſe, volebat ab eo inquirere modũ viſionis hui⁹: ſed ꝓpter pudore ꝓpter aſtantes nõ preſũpſit. Verũtamẽ magnã extitiſſe reuelationẽ ipſã certiſſimè credidit, ꝓ qua vir ille tã vehementer affect⁹ erat erga famulũ Dei.

Mira deuotio erga S. Bernardũ.

Caput XVII.

Prudenter respondet Sanctus Hæretico, de collo equi ipsius eum sugillanti.

QVodam tempore cùm Legatus Domni Papæ, alijq; Episcopi, pro cōfutanda hæresi Manichęorum, ad partes Tolosanas sanctum Dñi Bernardum secū traherent: parauerunt ei fratres equitaturam solito meliorem, quæ tam longo itineri sufficere posset. Qui cùm ad illas partes comitantibus Episcopis deuenisset: Henricus quidam quondā monachus niger, tunc autē apostata vilis, & eorumdem hæreticorum princeps, cognito aduētu famuli Dei veritus est à facie ejus: sciens, quia non posset resistere sapientiæ & spiritui, qui in eo loquebatur. Proinde maturata fuga delituit: & minimè potuit vsquam eo tempore reperiri. Ibi quoque glorificauit Dominus seruum suū in conspectu totius populi & principum terræ, faciens quotidie per manus illius signa & prodigia magna in plebe. Nec facilè credi potest, quanta turbarum infinitas Apostolicum virū tota die prosequebatur; dum alij eruditionem, alij curationem, vniuersi benedictionē ab eo postularent. Quadā igitur die pręsente innumerabili hominū multitudine, cùm eos copiosiùs de fide catholica conseruanda, & de immunda hæreticorum societate vitāda cōmonuisset, contigit adesse quendam de hæreticis illis, qui potentior cæteris, atq; prudētior videbatur. Qui cùm amaro oculo cerneret venerationem, quam Dei famulo popul⁹ impendebat, moliebatur aliquid agere, vnde claritatē opinionis ejus aliquatenus obnubilaret, & daret maculā in gloria illius. Iamque expletis omnibus, quæ ad præsens necessaria videbantur, vir Dei equū suum ascenderat, vt abiret. Et ecce prædictus hęreticus, quasi coluber tortuosus erecto capite venit ante hominem Dei, & clamans corā omnibus ait. Dñe Abbas, sciatis, quia caballus magistri nostri, qui tam malus vobis apparet, non ita ceruicosus & pinguis est, sicut iste sonipes vester. Quo audito vir mitis & patiens, respondit ei mox tranquillo vultū & animo, dicēs. Non diffiteor, amice, quod astruis. Verumtamen scire te conuenit, quia jumentum istud, de quo mihi insultas, brutum est animal: vnum vtique ex illis, quæ natura ꝓna atq; obedientia vētri finxit. Quòd si pro libitu suo comēdit atque pinguescit, nihil inde justitia lęditur: quia jumētum quod suum est facit. Proinde non erimus arguendi in judicio Dei, ego & magister tuus, de ceruicibus jumentorum: sed vnusquisque de collo suo judicabitur. Nūc igitur, si placet, respice collum meum, & vide: & si grossius est collo magistri tui, inde me forsitan justè reprehendes. Hoc itaque dicto caputium exuit, & capite denudato vsque ad humeros, apparuit ipsi⁹ collum, vt erat, productum & gracile: quod quamvis esset carnibus exesū & tenue, erat tamen ex dono cælesti pulchrum & candidū nimis, sicut collum oloris. Quod cùm viderent vniuersi qui aderant, lætati sunt lætitia magna: benedicentes Dominum, qui dedit in ore famuli sui tam paratum & conueniens responsum, vnde confundetetur, & obstrueretur os loquentium iniqua.

Hæresiarcham fugat aduentus sancti.

S. Pater omnibus beneficus.

Sanctus collum suum denudat.

Caput XVIII.

Cæcus illuminatur: vnde Catholici confirmantur, Hæretici confunduntur. Humilitas quoque Sancti Patris commendatur.

DVM adhuc in eadem regione reuerendissimus pater moraretur, & tanquam ex Apostolis vnus circuiret per castella & ciuitates, euangelizando, & curando omnes languores, hæreticorum quoque turpissima deliramenta redarguendo, conuincendo, cōfutando: accidit, vt cæcus quidā

Fama miraculorum S. Bernardi.

in vicinia eadem, comperta fama virtutum atque signorum, quę per manus hominis Dei multiplicabantur per dies, spe recuperandæ sanitatis animat⁹, eundem Dei famulum adire decreuit: si fortè beneficio cælestis gratiæ, quæ per ipsum miseris mortalibus copiosè tribuebatur, sibi quoque cęcitatis caligine detersa lumen dulce restitueretur. Accelerans itaque, & vbinā sanctū Dei repetire posset, solicitus inquirens; audiuit eum in quodam celebri cóventu in medio magnę multitudinis consistere, verbúque vitæ disseminare. Quò, cùm pedibus offendés, & anhelus currens, peruenisset; tristi rumore percellitur: quoniam vir Domini jam inde recesserat, & ad alia loca transmigrauerat. Quid tamen ageret? Siquidem desiderium recipiédę sanitatis cùm eum vlterius currere compelleret; densissimę tenebrę, quæ oculos ipsi⁹ obsederant, pigrum & minùs expeditum reddebāt. Cumque in defectione mentis constitutus multa tristitia contabesceret, subitò diuina gratia inspiratus, & de meritis beatissimi viri spem toto corde concipiens, circumstantibus ait. Rogo per misericordiam Dei, ducite me ad locum illum, in quo hominem Dei stetisse, vel sedisse, certissimè scitis. Quod cùm benevolétia eorum qui aderant, continuò consecutus fuisset, veniens ad locū, toto corpore in terram prosternitur: miraque deuotione puluerem ipsum, in quo sacra viri Dei vestigia steterant, deosculando, Domini quoque misericordiā per merita servi sui enixiùs implorando. Quod dum faceret, & de ipso puluere, fide plenus, oculos suos confricaret: repente miserante Domino, qui sanctitatem famuli sui, licet absentis, etiam in hac gratia declarare dignatus est, lumen oculorum recepit. Quod factum non solùm Catholicis Orthodoxæ fidei firmamentum contulit: verùm etiā maliglorijs hæreticis confusionis & opprobrij notā adauxit. Cęterùm quis dignè referre sufficiat, quā fundatus in humilitate, submissus in timore, pauidus circūspectione, fuerit hic vir beatus, in omni gloria & honore, quo colebatur à populis, tribubus, & linguis: quocūque eū negotiorum Ecclesiasticorum causa deuenire contigisset? Vt enim de cæterarum regionum nationibus taceam, qui Catholicę fidei puritate illustrabantur; certè ij ipsi Gasconiæ populi, quos de faucibus putidissimæ hęreseos pater sanctus verbo prædicationis, signis etiā & prodigijs admirandis, tāquam de ventre inferi reuocabat, ipsum tāto feruore deuotionis venerabantur, vt cedens aliquando importunitati eorum, & in cathedra residens, seipsū voluntati eorum exponeret. Tantaq; fuit multitudo irruentium populorum benedictionem poscentium, ac sacras man⁹ deosculantiū vt tenerrima prósusque attenuata carne ipsius compressioné & impetum crebrò deosculantium ferre non valente, manus & brachia sacra in modum pugnorū intumescerent: & vnde alij benedictionem sibi per virtutem quę de illo exibat, procurabant, inde ipse debilitatus, & penitus cóquassat⁹, graues corporis molestias sustineret. Per omnia benedictus Deus, qui in his nouissimis diebus in Cisterciensi Ordine tā perfectę religionis & consūmatę justitiæ hominem suscitare dignatus est: per quem monasticus ordo in antiquū sacræ religionis vigorem reflorescerer: & Ecclesia Dei per Apostolicam gratiam ipsi collatam diuinę misericordiæ beneficia plurima consequeretur.

Cœcus pulvere loci in quo steterat Sanctus, illuminatur.

Manus Sancti nimis osculis populi intumescentes.

Caput XIX.

De mortuo, quem beatus Bernardus suscitauit.

TErram Ierosolymorum tempore quodam occupantibus Saracenis, beat⁹ Bernardus, cujus animā Christianę desolationis gladi⁹ acerbitate

singulari perfoderat, circumquaq; discurrens, ad vlciscendam Saluatoris injuriam, & ad expugnationem gentis incredulę, turbas fidelium non verbis tantùm, sed signis & virtutibus hortabatur. Accidit autem, eum in Alemaniam deuenire, & egredientem die quadã de Friburc, oppido memorabili in partibus Brisgaudiæ constituto, à quodam Henrico viro nobili, & adhuc juvenculo ad quandam mansionem ipsius vbi erat, in vespera pernoctandum deduci, copiosa multitudine eum sequente. Cùm autem idem Henricus accepto jam crucis signaculo, non equitare, sed pedes proposuisset incedere, donec expensarũ apparatu collecto propositæ peregrinationis iter arriperet. * Ascẽso igitur equo secutus est eum protinus abeuntẽ. Videns hoc & inuidens quidam vir belial, serviens ejusdem Henrici, homo totius pravitatis amator, & boni totius incredulus, in servum Dei ait. Ite modò, & diabolũ illum sequimini, & ipse vos diabolus apprehendat. A latere verò duæ mulierculę venientes, inter se deportabant tertiam, pedum & quorundam membrorũ destitutã officio, & contractam: virumq; Dei rogare volebant, vt calamitatem infirmæ, & bajularũ angustias, curationis optatę remedio releuaret. Porrò Henricus hanc intuens & misertus, ægrã, inquit, super collum equi mei mihi porrigite: & vos ad servum Domini properantes subsidium implorate. Pręfatus ergo serviens ad hoc pietatis opus domini sui indignans & impatiens vsquequaq;, ipsum Invectione arguit acriore: quasi ad incantatorem & maleficum, & mentium eversórem, esset miseram delaturus. Cui Henricus, non, inquit, sed defero, vt ad benedictionem viri Dei recuperet sospitatẽ: & ex certissima salutis ejus fiducia tibi polliceor, quod si eam non sanaverit, equũ cui insideo tibi dabo. Verbum igitur hoc ille gratulanter & gratanter accipiens, tóta diffidentia faciendæ virtutis risit pariter & irrisit, tam de curatione diffidens, quàm de adeptione equi prægaudens. Illa verò dum ad sanctum Dñi delata fuisset, & desideratam sibi benedictionem illius adepta, illico surrexit incolumis, alieno jam sicut hactenus ministerio non gestanda. Viso hoc serviens sępefatus in impetu spiritus maligni quem gerebat in pectore, festinauit, & conversus in faciem viri Dei, quicquid nequius vel turpius, aspirante Satana, concepisset interiùs, in ipsum, toto conamine maledicens & convitians, jãctitabat. Verùm, vltione Domini protinus occurrente, ipse retro corruit resupinus, & ceruice collisa spiritum exhalauit. Vnde subitò lamentandæ mortis ejus dolore percussus Henricus, casum hunc lugubrem, & occasum nuntiauit Abbati: supplicans, cùm paululum processisset, vt ad tam triste spectaculum remearet. Dicente quoque eodem Henrico, hoc ei propter vos accidit, quoniam in vos blasphemus esse, & contumeliosus, non timuit: heu, inquit, Dominus, vt propter me quispiam moriatur. Retrogressus igitur ad orationem, in qua sola in omni difficultate fidebat, se contulit: & ad longitudinem vnius PATER NOSTER, super eum silenter orauit: & mox præcepit astantibus, illum erigere; qui erectus, vtpote jam defunctus, caput carens ceruicis suffragio quaquaversum agebat, miserabili circumflexu. Rursusque ait: tenete, tenete firmiter ei caput. Demum appropians, & saliva sua, cujus medicinali vnctione persæpius vtebatur, loca læsuræ deliniens, & consignans: IN NOMINE DOMINI, ait, SVRGE. Et iterum, IN NOMINE PATRIS, & FILII & SPIRITVS S. DEVS tibi spiritum tuum reddat. Ille verò

Margin notes:
* Sensus hic imperfectus est.
Claritas heri, & impietas servi.
Verba quibus S. Bern. mortuum suscitauit.

recepto mox spiritu factus est in animam viuenté, vel potiùs rediviuam: mirantibus prę gaudio, & in cælum voces ac laudes attollentibus vniuersis qui aderant, & viderant, tam manifestè quàm miraculosè mortuũ revixisse. Interrogat⁹ denique ab eodem sancto Dei, quomodo victurus, quid acturus esset in reliquum: domine, ait, modo quo jusseris, viuam, faciamque quidquid præcipies, quidquid voles. Ab astantibus etiam requisitus, vtrum esset jam mortuus; mortuus, inquit, eram, & sententiam damnationis acceperam: ac nisi Abbas sanctus festinasset accurrere, irrevocabiliter erã ad inferna ducendus. Ad exhortationem quoque quorundam astantium crucis accepit signaculum, & cum cæteris Ierosolymam est profectus. Henricus iste in eodem itinere Deo & beato Bernardo se reddidit, & in Claravalle postmodum monachus ejus fuit. Hoc ipse miraculum cùm fidelibus oculis esset intuitus, crederetq; scriptoribus vitæ sancti patris esse notissimum, deprehenso randem fuisse silenter omissum, indoluit: & ad gloriã Dei & sancti sui, juxta quod præsentaneè fuerat contemplatus, narrauit: vt in quanta gloria sit habendus, quem ita glorificauit altissimus, audiat & intelligat omnis generatio in sæculum sæculi sequutura.

Miraculum ingens omissum à scriptoribus vitæ S. Bernardi.

Caput X X.

De obitu beatissimi Bernardi Abbatis.

DILECTVS à Deo & hominibus venerabilis pater Bernardus, dum in Claravalle sua feliciter consũmasset dies suos, plenus dierum, sed plenior virtutum, requievit in pace. Ad cujus exitum Episcopi & Abbates, alijque religiosi viri multi cónvenere. Cumq; per biduum exequiæ celebrarentur, tanta hominum multitudo convenit: vt penè nulla Episcopis, nulla fratribus reuerentia haberetur. Nam gratia sanitatum quæ adfuerat vivo, nequaquam recessit à defuncto. Cùm enim sanctum corpus sacerdotalib⁹ indumentis decenter ornatum, revelata facie, manibus quoque discoopertis in medio positũ esset: frater quidam diuturno & gravi morbo epilepsiæ detritus, reveteter & humiliter accedens, patrem sanctũ tamquam adhuc viuentem lacrymosis precibus, vt sui misereretur, orare cœpit: nec poterat pius pater adhuc in medio filiorũ positus tam grauẽ filij sui calamitatẽ dissimulare, sed tãquam diceret, fili, ego dormio, & cor meum vigilat, cótinuò quod petebatur, per gratiam Dei concessit. Nam ex illa hora frater idẽ perfectè convaluit, & Abbatem sanctum viuere post mortẽ felici experientia didicit. Pridie etiam quàm reconderetur pretiosissimus ille thesaurus, puer quidã de proximo viculo aduenit, prę siccitate nervorum aridũ habens brachium, & manum contractã. Cujus ętati & debilitati qui præsentes aderãt compassi, tantò hunc fiducialiùs ad sacri corporis tactum invitauere post horam orationis nonã, quantò id minùs innocens ætas per se prę sumere audebat. Vbi verò brachium aridũ brachio sancto, & manus contracta manui benedictæ applicata est: repente vigore naturæ redeunte brachium conualuit, & manus liberè extendens & reflectens digiros, sub oculis totius multitudinis, quæ factum funus quaquaversũ circumdederat, perfectæ sanitati restituta est. In cujus curatione tantus illicò factus est clamor omnium qui aderant, vociferantium in laude Dei, vt vix eum potuerit Fratrũ disciplina reprimere. Superueniente verò nocte allatus est alius toto corpore debilis, procubuit loculo, & coram psallentibus erectus est, & deductus ad altare. Enimvero Domnus Cisterciensis, qui cum alijs pluribus Abbatibus sui Or-

Epilepticus sanatus coram funere Sancti.

Sanatus & alter habens manum contractam.

dinis ad exequias viri Dei venerat, considerans tantam importunitatẽ tumultuantis populi, & ex præsentibus futura conijciens: vehementer timere cœpit, ne si crebrescentibus signis tam intolerabilis illuc populorum turba concurreret, earum improbitate disciplina periret Ordinis, & sanctę Religionis fervor in eodem loco tepesceret. Quapropter habita super hoc deliberatione, reuerenter accedens, per virtutem obedientiæ, ne signa vlteriùs faceret, inhibuit. Sed cùm dicat Apostol⁹ de Domino nostro Iesu Christo, quia factus est obediens Patri vsque ad mortem, & ipsius exemplo Legislator noster sanctus Benedictus obedientiam nobis vsque ad mortẽ in Regula ꝓponat: sancta & verè humilis anima patris nostri mortali homini, etiã post mortem carnis, obediens fuit. Nam signa quę tunc jam radiare cœperant, ita cessavere, vt ex illa die & deinceps nũquam publica miracula facere visus sit: licet quibusq; fidelibus, præcipuè sui Ordinis fratribus, pro varijs incõmoditatibus ad se clamantibus, vsque hodie deesse non possit. Nãque sola illa signa, quæ disciplinam Ordinis per turbas concurrentium populorum minuerent, domnum Cisterciensem fieri noluisse, manifestũ est. Euolutis dehinc post transitum beati viri pluribus annis, erat in partibus Italiæ matrona quędam, quam correptã spiritus malignus atrociter vexare cœpit. Quo tam lamentabili casu propinqui & amici ejus vehemẽter consternati, si quid remedij foret, sedula meditatione pensare cœperunt. Erat autem in vicinia Cœnobium quoddã Ordinis Cisterciensis. Et sicut mentibus in angustia constitutis spes vndecũq; concepta solet parere fiduciam, ad eandem domum dæmoniacam illã causa curationis ducere cõmuni consilio decreuerunt. Quod & factũ est. Sistitur misera ad portam: & aliqui ex simul comitantibus, qui tantum malum Abbati & fratribus nunciarent, opẽque flagitarent, mittuntur. Abbas verò quosdam de senioribus, quos magis nouerat spirituales, assumens, cum cruce Dominica & Sanctorum reliquijs egreditur ad patientem. Cũq; malignus ille spiritus per Dñi crucem & per sacra Sanctorũ pignora conjuratus nil moueretur, recordatus est Abbas, habere se venerandas reliquias de capillis & barba S. Bernardi: quas eodẽ, ni fallor, anno ad Capitulum vadens in Claravalle pro benedictione acceperat, & ad tutelam sui continuè secum ferebat. Et nil dicens, manus sub cuculla silẽter misit: quaten⁹ extractis his reliquijs dæmonẽ per has vrgeret. Quod pestifer ille lynceis oculis deprehendens, cœpit continuò scabellum pedibus terere, sputa jacere: totius quoq; corporis indecenti motu, quid intus pateretur, prodebat invitus. Et erũpens in vocem, eja, inquit, Abbatule, quid vis facere? Quid modò mali contra me sub illa veste tua machinaris? Frustra niteris, incassum laboras: serua Bernardulum tuũ, nec enim proficies quidquam. Dicente verò Abbate, per Domini gratiam, & huj⁹ sanctissimi viri merita, modò egredieris, respõdit. Quid? An excidit tibi, quòd ꝓhibitum est ei signa facere? Hoc ergo sciens, secur⁹ in hoc meo domicilio requiesco. Audiens autem Abbas & fratres qui cum ipso erant hęc verba, valde mirati sunt: quòd scilicet spiritus nequã interdictum illud in scutũ suę defensionis tam celeriter invenerit. Hæc nos de virtutibus B. Bernardi Abbatis breviter perstrinximus, Dñi misericordiam postulantes, quatenus dulcissimi patris nostri meritis & precib⁹ nos ab omni malo custodiat: & post tanti patroni sacra vestigia diuinę gratię spicas legẽtes, ęternę vitę participio nõ fraudati concedat.

Philip. 2.

S. Bernardus etiam post mortem obediens.

Reliquiarũ Sanctorum veneratio.

Caput XXI.

De Domno Roberto secundo Claraevallis Abbate.

SVccessit beatissimo patri Bernardo in regimine Clarçvallensis Cœnobij Domnus Robertus Abbas de Dunis: cujus prçlationem sex vel septem annis antequàm ipsa promotio fieret, Dominus revelare dignatus est. Cùm enim ante tanti temporis spatium duo de fratribus Clarçvallis de felicibus actibus dilecti Abbatis sui Bernardi colloquerentur, scisne, ait vnus ad alterum, quantum temporis iste pater noster adhuc victurus sit? Altero verò se nescire respondente, ego scio, inquit, quòd sex vel septem annos victurus est: & quia Domnus Robertus, qui hodie est Abbas de Dunis, in hujus monasterij regimine succedere debet. Quod vbi Deo donante factũ est, idem religiosus Abbas pastoralem curam tantò humiliùs exercuit, quátò se inferiorem meritis prędecessori suo judicauit. Quantò enim eminentiores pensabat virtutes illius qui prçcesserat: tantò in se magis despiciebat, quidquid boni facere poterat. Sicque factum est, vt cùm magnç religionis speciem daret; comparatione tamen melioris, in oculis suis propria sibi vita vilesceret. Hujus venerabilis Abbatis temporibus erat in monasterio Clarçvallis religiosus quidam monachus, qui vidit gloriosam quandã visionem, quam ad consolationem humilis suæ Clarçvallensis familiæ Dñs ostendere dignatus est. Verùm, frater ille qui eandem visionem videre meruit, vtrum dormitans, an plenè vigilans eam viderit, incertũ habet: magis autem vigilans & in extasim raptus vidisse se credit. Igitur secunda feria paschæ, cùm esset ad vigilias in choro Clarç-vallensi: facta est super eum ibi manus Domini. Et ecce sursùm in aëre contra medium chori apparuit ei dextera refulgens atq; gloriosa: quæ prçsenté familiam, in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus sancto nomini suo confitentem, benedixit, & viuificæ crucis signaculum semel ac secundò longo tractu super eam impressit. Spirit⁹ auté reuelans mysteria loquebatur in corde videntis hçc, atque dicebat. Istud est brachium dominantis, hæc est dextera omnipotentis. Eadem itaq; die cóversus est ibi vir nobilissimus Andréas Virdunensis Archidiaconus, qui causa orationis illuc aduenerat; nec tamen aliquod ad præsens conversionis propositum habebat. Sed cùm orationum suffragia petiturus, Capitulum fratrum introijsset, videns sanctæ illius multitudinis ordinem, & velut Angelicam conversationem, compunctus est vehementer: & insiliente in se Spiritu Domini mutatus est in virum alterum. Tanto namque fervore mũdum deseruit, vt ne ad horam quidem, vel pro amicis salutãdis, vel pro domo rebusque disponendis, ad suos remearet: sed in continenti omnia, rumpendo magis quàm solvendo, reliquit, vt Christo citiùs adhçreret. Vt auté gemina crucis impressio euidentiùs appareret, alius clericus, Gaufridus nomine, cum eo se reddidit: genere quidem humilior, sed probitate morum, & generosa conuersione, forsitan non inferior. Ambo igitur intrantes, ambo simul in Ordine perseuerantes, bonam militiam militarunt: jamq; consummato certamine benedictionis æternç participes existunt. Porrò præfatus Andreas multa in nouitate conuersionis suæ tentamenta sustinuit: sed dextera cælestis, quæ benedictionem dederat, eum in omnibus illæsum conservauit. Erat enim quasi tenerrimus ligni vermiculus, mollis & delicatus nimis: vt tantò gloriosiùs in eo dextera Domini triumpharet, quantò infirmius erat vasculum, in quo virtutem operabatur. Cùm enim teneritudinem

Humilitas successoris S. Bernardi.

Visio cuiusdam Claravallensis.

Conversio subita Andrea Virdunensis Archidiaconi.

pristinæ conuersationis ægrè dediſceret, & noviter inchoatæ laborē nimis arduum reputaret: cogitauit vt Loth, quia egreſſus de Sodomis non poſſet animam ſuam in monte ſaluare: vnde & propoſuit ad aliquem remiſſioris obſervantię Ordinem declinare. Quod cùm ſpirituali patri ſuo venerabili Roberto iam ſępius indicaſſet, & ejus ſalutaribus monitis ab hac intentione pedem aliquandiu cohibuiſſet: randem vna die victus à puſillanimitate ſpiritus & tempeſtate, denūriauit ei, quia non poterat ampliùs ſuſtinere. Tunc Abbas precibus ac blanditijs multis exrorſit ab eo, vt ſibi ipſi vim faceret: & vſque ad diem terrium patientiam teneret. Quo tandem vix impetrato, Capitulum fratrum ingreſſus, orationem Conventum ad Deum facere pro eo inſtituit. Ipſe etiam pius pater toto mentis anniſu conuerſus ad Dominum, deuotiſſimis precibus orabat, vt ouiculā, quam diabolus rapere conabatur, Dominus ſua miſericordia conſeruare dignaretur. Eadem itaque die, cùm idem novitius ad menſam accederet, piſorum edulium appoſitum reperit, quod genus leguminis ita prę cæteris omnibus faſtidire ſolebat, vt etiā nauſeam ei provocaret interdum. Intuitus verò pulmentum quod nimiùm abhorrebat, conturbatus eſt: & vix fame compellente, vt aliquid ſumeret, reluctanti ſtomacho perſuadere poterat. Et ô Deus bone, quàm diues es in miſericordia, teneris & delicatis morem gerens: vt in omnibus conſiliū voluntatis tuæ adimpleatur, & ſanctum nomen tuū glorificetur. Pręfat⁹ verò novitius cùm cibum ſibi inviſum vix tenuiter guſtare cœpiſſet, mirabilem quandam ſenſit ſuauitatē: ita vt carnium vel piſcium eſum ſaporis illius pręſtantia vinceret. Quod vbi deprehendit, arrepto protinus cochleari catinū propiùs admovit: oblituſque parſimonię, coctiōnē leguminis vorauit vſq; ad fundum. Inter edendum autem digitum in os frequenter mittebat, exiſtimans ſe deprehendere poſſe cremia lardi, in quo legumen illud frixū eſſe putabat. Finita autem refectione feſtinātèr Abbatem adijt: ſolicitè perquirens, vtrumnam præcepiſſet pulmentum illud ſaginare, vel quavis alia pinguedine propter ipſum ex induſtria condiri. Illo verò negante, convenerunt etiam ſuper hoc pulmentarij. Tunc & ipſi proteſtati ſunt in veritate, nil in eo, pręter ſal & aquam appoſuiſſe. Quo audito neophytus ille diuinæ circa ſe viſitationis miraculum lętus advertit: & gratias agēs Deo, deinceps à propoſito Ordine moueri non potuit. Cumque māgno Dei munere ſecunda & tertia die, & multo poſtea tempore, prædictā ſuauitatem in ejuſmodi cibarijs perſentiret; magiſtra tandem experientia didicit, quia potens eſt Dominus, cùm voluerit, ad conſolationem ſervorū ſuorum eandem ſaporis gratiam conferre leguminibus & oleribus, quam carnibus & piſcibus indidit. Vnde & ſæpe dicebat, quia magis nūc delectabatur in comeſtione piſorum & olerum, quàm antea in comeſtione altilium & venationum.

Tentatur novitius.

Fiunt preces pro eo.

Mirabili modo confirmatur.

Deus vili cibo dat ſapori maximum.

Caput XXII.

De Seniore, qui apoſtaſiam cujuſdam monachi in ſpiritu prævidit, & eam Domno Roberto Abbati prædixit.

SED quoniam jucundum ſatis exemplum de his duobus athletis Chriſti retulimus, ad incitandum teneros & delicatos, ne converſionem refugiant: quoniam non eſt invalida manus Dñi ad tinendum, roborandum, & confirmandum in ſacro Ordine quantumlibet delicioſos: nunc triſte nimis exemplum de alijs duobus ſubijcimus, qui ſuſcepto Religionis habitu, redierūt retro poſt Satanam: ne forte quis ſancto Ordini incorporat⁹, con-

tinuò securitatem sibi promittat: cùm tūc primùm manus ad fortiā mittere debeat, & nisi legitimè certauerit, coronam propositam minimè consequatur. Quidā de senioribus Clarevallensibus, Guillelmus nomine, religione pariter & ætate provectus, quem etiam Domnus Robertus Abbas ob ipsius sanctitatem plurimùm venerabatur, premente corporis molestia quadam vice in infirmitorio decumbebat. Nocte verò quadam post matutinos quiescentibus cæteris infirmis, ipse sicut erat feruentissimus, more solito vigilabat & orabat in lecto. Er ecce per ostium infirmitorij dæmonium intrans, oculis ejus manifestè apparuit in vestitu & vultu fornicariæ mulieris, quę coram eo transiens, circuibat oberrans, & quasi aliquem quærens. Erat autē in medio domus lampas accensa: quę copiosè refulgēs, petulantes illius mōstri motus & gestus lascivos apertè videri faciebat. Ibat ergo phātastica meretrix obtutu gyrovago cuncta perlustrans, & singulorum penè lectulos explorans, quis dormiret, quis vigilaret, diligentiùs investigans: si quē fortè de suis ibidem agnosceret: si quis blandienti ac lenocinanti consentiendo occurreret: illum citò præteriens, hunc morosiùs intuens: istum de lōgè visitans, illi magis appropians: manus quoque interdum vsq; ad ora quiescentium molliter applicans, nihil intactū, nil indiscussum relinquere volebat: & quod per suggestionem semper interiùs actitat, hoc permittēte Dño ad admonitionem nostram, in oculis spiritualis illius viri visibiliter exercebat. Tandem verò quem quærebat offendens, sistitur ante lectū. Erat autem iuuenis monachus, & noviter monachizatus. Tunc illa procaci manu injecta à parte capitis opertorium parumper amovit: & tactu leni pulsitans dormientem, clara voce sic ait. O homo insensate, quid hic habes facere? Surge celeriter, & sequere me: & dic etiam socio tuo, vt exeat post te. Ego autem foris ad ianuam præstolabor vos. Hoc itaq; dicto pervicax bellua festinanter recessit, & per ostium quo intrauerat, exijt. Expergefactus verò juuenis resedit in lecto: & frontem manibus fricans huc illucq; respiciebat, scire cupiens, quis eum excitasset. Qui cùm neminem cerneret, capite iterū reclinato obdormiuit, sed nō in Domino. Mane igitur facto, vir Dei qui talia viderat, Abbati suo, piæ videlicet memoriæ Dōno Roberto, rei gestæ ordinem intimat. Ille verò tamquā bonus pastor solicit⁹, ne aliquam de sibi creditis ovibus perderet: iuvenem super cogitationibus suis secretiùs convenit, diligentius admonet, cautius instruit: accepitque ab eo responsum, quod nulla turpi cogitatione aliquatenus pulsaretur, verùm ad perseuerantiam propositi sui voluntate firmissima traheretur: sed mentita est iniquitas sibi. Erat enim cordi ejus præsidente diabolo confessionis aditus obstructus: ne per pœnitentiæ portam, venia salutaris ingrederetur. Cùm ergo Abbas prædicto viro Dei juvenis responsum insinuasset: ille respondit. Expectate paulisper; & ex facti fine probabitis, verū esse, quod dixi. Quid multa? Non multi fluxerant dies, & ecce juvenis ille libidinum furijs agitatus, immemor tremendi judicij Dei, professionis vinculum rupit: & ad vomitū sæculi reuersus, apostata vilis efficitur: & sic demum phantasticæ illius meretricis seductio deprehenditur. Porrò socius ille, quem secum educere jussus fuerat, ipse cum eo nouitius extiterat: & sacrum habitum, licet frustra, cum eo susceperat. Qui ad aliam transmissus domū, cùm audisset, socium suum jugum Ordinis abjecisse: tunc & ipse rupto professionis vinculo, cum eo apostatare non distulit. Vnde patenter innotuit, quòd spirit⁹ fornicationis

Dæmon dormientes visitat & explorat.

Monachum ad apostasiam clara voce invitat

Negat monachus, se turpi cogitatione pulsari

Fit apostata, & alter post eum.

ille,

ille, qui secundùm Prophetam sufflat prunas in fornace, virulentas carnalis voluptatis delectationes in cordibus eorum accenderat: & per hoc viros q; seduxerat. Cujus inextricabiles nequitiæ nexus, quoniã secundùm sententiam beati Iob, nerui testiculorum ejus perplexi sunt, longè faciat ab infirmis servulis suis omnipotens & misericors Dominus. *Isai. 54.* *Iob. 40.*

Caput XXIII.

De jucunda visione, quam Domnus Abbas Robertus in obitu cuiusdam spiritualis viri vidit.

QVidam de spiritualib⁹ filijs Reuerendissimi patris Roberti, cùm viam angustam & arduam, quæ ducit ad vitam, indeclinabili studio cucurrisset, tandem placuit Domino laboribus ejus finem imponere: vt in pace in idipsum obdormiens requiesceret. Cumque jam instaret hora, qua de mundi hujus stadio euocandus, & ad cæleste brauium esset invitandus, Domnus Abbas cum cæteris fratribus gratia quietis in lectulo suo se collocauerat. Et ecce sopor Domini irruit super eum: viditque in somnis duos pulcherrimos adolescentes, vultu & habitu insigniter relucentes: qui quasi lilia, rosas, & violas, ac diuersi generis flores in choro Clarçuallensi copiosè spargebant, ita vt pauimentum omne pictum, ac varijs coloribus venustatum esse videretur. Quo viso miratus est valde: & quasi simplicitaté Ordinis zelans, dixit ad eos. Quid vobis visum est, ô boni juuenes, contra cõsuetudinem nostram pavimentum hoc floribus sternere, & monasterio nostro hujusmodi novitatem inducere? Illi verò dixerunt ad eum. Noli ista mirari, neque molestus nobis sis in hac executione officij nostri: quoniam modò jam in choro isto celebrabitur noua cujusdam noui sancti festiuitas: de cujus solemnitate gaudebunt Angeli, & hymnus Domino cantabitur in Sion. Adhuc loquebantur illi, & animũ videntis & audiẽtis hæc in admirationem rapiebant, cùm ecce concitatus tabulæ crepitus excitat dormientem: & vt festiuitatem, quam celebrandam intus in spiritu cognouerat, foris secundùm dignitatem officij sui exequeretur, signo consuetudinario inuitatur. Accurrens ergo cum cęteris fratribus properanter venit ad eum, & cum magna deuotione commendauit animam ejus: certissimè credens atque confidens, quia hic erat novus ille sanctus, de quo in requiẽ assumendo Angeli sancti nouam festiuitatem & nouũ gaudium essent illico celebraturi. O beati, & verè beati, quos elegisti & assumpsisti Domine, qui nunc in hac vita per ardorem pœnitentiæ eatenus excoquũt in se omnem scoriam peccati, vt in illa vita, ad quam per præsentis vitæ mortẽ transitur, in qua Dominus abluit sordes filiarum Sion tremendo spiritu judicij & spiritu ardoris, purgatione non egeant; sed mox sine omni obstaculo delicti ad beatitudinis requiem pertingant. Beatæ itaque memoriæ Domnus Robertus secundus Clarçvallis Abbas, cùm talentum sibi creditũ in lucra animarum fideliter, prudenter, & humiliter expendisset; in gaudium Domini sui introductus est: sanctissimi prędecessoris sui, etsi non par meritis, tamen beatitudini conjunctus, vt simul cum eo gaudeat in cælis, cujus in tam religiosa congregatione dign⁹ successor esse meruerat in terris. Reliquiæ corporis ejus conditæ sunt in monumento, quod constructum est in muro claustri Clarçvallis, prope ostium Ecclesiæ: vbi & alij perfecti, & verè Deo digni, monachi requiescunt: de quibus in consequentibus aliqua dicemus.

Angeli floribus pauimentum sternunt in obitu pij monachi.

Isai. 4.

Corpus D. Roberti iuxta Ecclesiã conditũ est.

Caput XXIV.

De Domno Pontio, quinto Claraevallis Abbate, postea Claromontis Episcopo, & de quibusdam sanctis monachis, ejus fratribus & filijs.

TErtio loco pręfuit Clarevallensi Cœnobio beat' cum omni reuerentia nominandus Fastradus, cujus suprà fecimus mentionem: quo ad regimen Cisterciensis Ecclesiæ, sicut superiora declarant, assumpto, Domnus Gaufridus quondā notarius S. Patris nostri Bernardi, plurimùmque ab eo dilectus, qui etiam vltimos tres libros vitæ ejus mellifluo sermone descripsit, quarta institutione pastor & Abbas Clarevallis subrogatus est. Quo post aliquantos annos cedente, venerabilis Pontius Grandissilvæ Abbas, merito religionis & prudentiæ suæ, cōmuni Abbatum & fratrum Clarevallensium electione ad hujus officij dignitatem sublimatus est. Iste seruus Dei dum adhuc esset monachus in domo Grandissiluæ, quæ est vna de filiabus Clarevallis in partibus Tolosanis, in qua etiā constat multos pręclari & magni meriti viros ab initio fuisse: studebat omnib' modis mundū sibi, seque ipsū crucifigere mūdo: vitia carnis & cordis resecare: votis & sacri desiderij suspirijs ad cęlestē patriā anhelare: seniorū, quos spirituales & religione cōspicuos esse nouerat, amicitias & familiaritates auidè expetere, quatenus ipsorū exemplis & exhortationibus, renouaretur in spiritu mentis suæ de die in diem: quotidianisq; proficiens incremētis, aduersæ Philosophiæ scientiā transcenderet. Inter cæteros verò vni specialiùs adhæsit, qui nouitiorum magister erat in eadem domo, vir eximiæ virtutis, & in omni virtutū puritate fundatus. Hic ergo velut emeritorum laborū senex cœpit de requie felicitatis ęternę cogitare, vniuersa quæ mundi & carnis sunt fastidire: ad Christi Domini nostri beatissimam præsentiam totis medullis cordis suspirare: feruentissimum habens desideriū dissolvi, & cum Christo esse; hoc enim multò magis melius. Ipso itaque in hoc spiritualis desiderij agone constituto, & dicēte quotidie in orationibus suis, *Quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* superuenit sacratissimus dies Cœnæ Domini, in quo solēniter, sicut moris est, conuentus ad mensā Dominicam accedere, viuificisq; sacramentis participare debebat. Cumque jam instaret hora diuini sacrificij, & fratres ad percipiendam sacram cōmunionem in ordine suo ad altare accederent, ipse quoque inter cæteros accessit, diuini muneris particeps fieri gestiens. Sūpta verò sacra communione, cùm adhuc eandem Eucharistiā salutarem in ore teneret, præ inenarrabili dulcedine diuinæ dilectionis liquefacta est anima ejus in ipso: & præ impatientia sacri desiderij admouens gutturi suo digitum, petiuit animæ suæ, vt moreretur: hujusmodi orationem fundens ad Dominum. Domine Iesu Christe Fili Dei viui, Salvator generis humani, qui hanc purissimam & innocentissimam carnem, quam indignus sumere præsumpsi, ex immaculatæ & intemeratæ Mariæ Virginis vtero pro nobis peccatoribus sumere dignatus es: si tibi non displicet ista petitio qualiscūq; seruuli tui, precor & supplico pietatis tuæ clementiæ, quatenus per meatū gutturis hujus, per quod nunc cibum cœlestem, panem vitę æternę, traijcere debeo, terrenum panem, seu quācumque aliam terrenam substantiā, decętero nullo modo transire permittas. Et hæc dicens, hostiam salutis, quā ore tenebat, cum summa alacritate & deuotione ad interiora potiùs animæ quàm corporis trajecit. Continuò itaque, tamquam si Dñs responderet ei,

Grandissilvæ viris sanctis fœcunda.

Psalm. 41.

Oratio mortem optātis.

fiat tibi ſicut petiſti, eadem hora & eodem in loco viribus corporis cœpit repente deſtitui: & die tertia, hoc eſt Sabbato ſancto Paſchæ, obdormivit in Domino: vultu illo, quem tantis ſuſpirijs & votis quæſierat, æternaliter ſatiandus, in quem deſiderant angeli proſpicere. Beatus vir, qui ſic implevit deſiderium ſuũ: felix oratio, quæ tam celerem ſuæ petitionis conſequi meruit effectum. Porrò prædictus Domnus Pontius tunc ejuſdem monaſterij monachus, qui eum vnicè diligebat, & infirmãti ac morienti ſedulum miniſterium deuotus impendebat, percunctat⁹ eſt eum, vtrùm corporali moleſtia grauiter premeretur. Ille verò reſpondit, ſe placidum ac tranquillum exiſtere, nihilque ſentire moleſtiæ: niſi tantùm in gutture, vbi digitum appoſuerat; ibi ſe aliquantiſper dolere dicebat. Cumque idem Domnus Pontius mira deuotione circa tam feliciter morientem afficeretur, acceſſit ad eũ & cum magna contritione cordis, intimis precibus rogauit, vt ſi per diuinam conceſſionem fieri poſſet, poſt mortem ad ſe reverteretur, & de his quæ circa ſe gererentur, eum certificaret. Quo annuente, poſt paucos dies dormitionis ſuę ad fratrem prędictum revertitur, cum magna claritate refulgens, & quaſi chriſtallus aut vitium puriſſimum toto corpore tranſlucens: dixitque ad eum. Notum tibi facio chariſſime quia miſerante Domino ſuſceptus ſum in magna beatitudine. Corpus verò iſtud, inquo me conſpicis, collatum eſt mihi vſque ad diem generalis reſurrectionis: in quo proprium corp⁹, quod modò vermibus ſcatet, & in puluerẽ redigitur, recuperabo, incõparabili gloria præſtantius atque præclarius iſto. In hoc autem interim ſuaviſſimè requieſco: quod per omnia mihi accommodum & ita tranſlucidum eſt, vt de ſingulis membris, ac de cunctis partibus ejus, quaſi de oculis clariſſimè cernam: & totum corpus ita mihi ſit vndique, ac ſi eſſet oculus vnus. Cęterum in pede vno ejuſdem puriſſimi & tranſlucidi corporis apparebat obſcuritas cujuſdam maculæ: de quatriſti aliquantulum vultu ſic locutus eſt. Macula iſta quam cernis, contracta eſt à me per negligentiam meam: eo videlicet quòd ad laborem quotidianum aliquando ſegniter incedere ſolebã, nec conuentum fratrum ad opus manuum exeuntem, eo feruore quo debebam, ſequebar. Hęc & alia multa, multumque miranda, prædicto monacho anima illa ſancta innotuit: tandemque ab eo recedens magnificè ædificatũ conſolatumque dimiſit. Attendant, quæſo, iſtud, qui non ſolùm ad laborem ſegniter incedere, verũ etiam pro friuola quavis occaſione à cõmuni labore ſolent remanere: cùm certum ſit, omnem Ordinis inſtitutionem ſanctam & Deo placentẽ eſſe, nec ſine graui periculo animarũ negligi poſſe.

Apparet in magna claritate monachus defunctus.

Macula in pede quid designet.

Caput XXV.

De fratre moriente, qui gloriam ſibi præoſtenſam Domno Pontio declarauit.

FAmulus Domini Pontius, qui prædictam viſionem ad conſolationem noſtram, qui in ordine Ciſtercienſi pondus diei & æſtus portamus, videre meruit, cùm ſuccedenti tempore proficientibus meritis, ad regimen ejuſdem Eccleſiæ aſſumptus fuiſſet: locum dignitatis condignis adornabat moribus, paſtoralem quidẽ curam debita auctoritate exercens: ſed ovis manſuetudinem & innocentiam non amittens. Factum eſt autem, vt in diebus prælationis ejus Dominus occulta diſpenſatione tremendorum judiciorum ſuorum in eãdem domũ immitteret mortalitatẽ vehementer graſſantẽ: ita vt infra duos menſes quadraginta circiter & quinq; fratres de medio tollerẽtur. Qui fere omnes cũ tanto pietatis deſiderio dormitationẽ accipiebant:

Mortalitas in Grandiſſilva.

quasi jam cælitus prævidissent, se, post miserias hujus vitæ, continuò beatitudinis æternæ vitæ participes futuros. Et multi quidem ex eis cæleste gratiam sibi conferendam præviderunt, & prævisam accipere meruerunt. Vt nūc verbis fidem faciamus: exempli gratia pauca de pluribus referem⁹. Erat ibidem monachus quidā probatissimæ conversationis, qui in præfata mortalitate defunctus est: hic itaque cùm jam ad horam vltimā devenisset, pulsata est tabula post completorium: & convenerunt fratres ad ejus exitū muniendum. Cantantibus autem monachis circa illum Letaniam & Psalmos, & ipse confortatus à Dño, voce qua poterat, cum alijs psallebat. Explicita verò psalmodia, Domnus Abbas Pontius signo facto præcepit Conventum abire: eo quòd infirmū psallentem aspiceret, & putaret eum adhuc aliquandiu spiritum trahere. Quod cùm frater ille videret, protensa manu significauit Abbati, vt faceret eos ibidem adhuc subsistere paululum: quia sciebat, se ad punctū in modico migraturum. Cernens itaq; Abbas ferventissimum virum, quia propter regularis disciplinæ censuram, post Cōpletoriū, etiam in mortis articulo, silentium frangere nollet, præ gaudio se continere non potuit: sed rupto ipse silentio, & præmisso, Benedicite, ait. Obsecro dilectissime frater, quia video Dominū esse tecum, vt indices nobis, si tibi reuelarum est aliquid de illa beata spe, quam expectas: vt & nos valeam⁹ in Domino respirare, & tibi pariter congaudere. Tunc idem infirmus respondit. Vt ad ea quæ poscitis, domine pater, respondeā breviter: sciatis, me vidisse, quæ loqui non licet. Verumtamen hoc vnum dicere possum, quia si omnium hominū merita solus ego transcenderem: necdum vtique dignus existerem adipisci æternæ beatitudinis gloriam, quæ præparata & præmōstrata est mihi, jamjamque habituro. Et cùm hoc dixisset, obdormiuit in Domino.

Monachus silentij cultor etiam in morte.

Præscius suæ beatitudinis

Caput XXVI.

De fratre pusillanimi, quem Dōnus Abbas Pontius magnificè ad pœnitām animauit.

FRater quidam magnæ religionis in eodem tunc Cœnobio degebat, nomine Bernardus. Hic in primordio conuersionis suæ, dum peccarorū suorum enormitatem, districtique judicis æquitatem attentiùs intueretur, tanta formidine motus est: vt in desperationem propemodum laberetur. Quo cōperto venerabilis Abbas ipsius Pontius, exemplis & moniris multis ei persuadere conabatur, quia confessus & pœnitēs quilibet, quantumlibet reus, nūquam indulgentia priuaretur. Et cùm necdum ei hoc modo satisfacere posset, adjecit & ait. Ego salutis tuæ fidejussorem me constituo, & anima mea pro tua requiratur: dūmodò obediens perseueres in Ordine isto. Hac ergo promissione frater ille magnificè roboratus, spiritum diffidentiæ à quo expugnabatur, penitus expugnauit: & exultans in Domino cum tremore, misericordiam & judiciū deinceps cantare consueuit. Qui cùm esset nobilis genere, nullam tamen generositatem arbitrabatur, nisi pro Chisto pauperem fieri, & seruire pauperibus. Erat enim infirmarius pauperum in hospitio deputatus. Quibus officiosissimè superintendēs, non sicut extraneis & mendicantibus seruiebat: sed tamquam dominis suis, & tamquam mēbris filij Dei. Si quem inter eos morbidū, si quem vlcerosum, & vermib⁹ scaturientem, aspiceret: huic omnem pietatis operam impendens, abluēdo, tergendo, atq; refocillando, quasi mater ægrotanti filio jugiter assistebat. Dum hæc & his similia Dei famulus agere non cessaret, cōtigit eum in prædicta mortalitate migrare ad Dominū. Cùm enim videret socios suos quo-

Abbas fidejussor pro salute fratris.

C

tidie subtrahi, & ipse desiderabat desiderio magno dissolvi, & esse cũ Christo. Et pius verò Dominus, qui semper præsto est corde contritis & spiritu contribulatis servis suis, decreuit adimplere desiderium ejus. Oborta verò febri parva cùm tenuiter ægrotare cœpisset, lecto decubuit. Cùq; Domnus Abbas introijsset ad visitandum illum, mirabatur, quòd homo ferventissimus tam leui occasione lecto detineretur. Vnde & subridens ajebat. Ne timeas, frater mi Bernarde: quia non modò morieris, sed adhuc comessurus es nobiscum de fabis & oleribus nostris. Ipse verò respondit. Non timeo, pater, non timeo: sed confido in Domino, quia minimè jam fraudabor à desiderio meo. Quid multa? Post quatuor aut quinque dies scintillula creuit in incendium magnũ: & facta est peremptoria febris, quę ephemera putabatur. Tunc proprium judicium Abbas reprehendit: & fratris sententiã, quam de seipso protulerat, pręvalere cognouit. Appropinquante autẽ hora migrationis, inunctus est frater oleo sacramentali. Expleta verò vnctione factus est statim in spiritu: & raptus in contemplationem, per multum tẽporis spatium jacuit sine sensu & sine motu, ita vt penè mortuo similis videretur. Interim ergo aperti sunt ei cęli: & revelata facie meruit inspicere gloriam Dei, adeò vt dicere posset. *Vidi Dominum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.* Cùque per multam horam velut exanimis jacens, secreta cæli, non præsumptione, sed gratia duce, rimaretur: tandem ad se reversus, ipsa hilaritate vultus vbinam fuisset, satis indicauit. Ad quem pius pater accedẽs, interrogauit, quomodo se haberet. Qui respõdens, bene mihi, inquit, est, domine pater, per indulgentiam Dei. Et nunc, carissime pater, absoluo te à debito spõsionis tuæ: multas gratias agens solicitudini tuæ circa me peccatorem. Iure enim promissor absolvitur, quãdo promissionis exhibitio jam tenetur. Abbas autem pristinę illius obligationis suę, qua se pro anima ejusdem fratris responsalem fecerat, oblitus, mirabatur, vnde loqueretur. Tũc frater expressiùs cõmonefecit illum, & ait. Ergone excidit tibi, quẽadmodum olim salutis meæ responsalem te constituisti? Ab illa ergo fidejussione securũ te facio: quia jam de saluatione mea per misericordiã Dñi nostri Iesu Christi securus existo. Tum verò Abbas solicita inquisitione cœpit ab eo indagare, quonã modo id potuisset agnoscere. Quod cùm modis omnib' dicere recusaret, cernens Abbas nil se precibus proficere: in nomine Domini per virtutem obedientiæ præcepit, quatenus ea quę vidisset, ad ædificationem & consolationẽ multorum exponeret. Quo audito frater ille infirmus ita effatus est. Quoniam virtus obedientiæ veritatẽ me silere prohibet: rem dicturus sum vobis, cui fortasse fidem dubiã adhibebitis. Sed vt testimonium hoc credibile faciam: scitote, quia cum fine dicti etiã finem vitę accipiã. Nouerit ergo dilectio vestra, me, licet miserum & indignũ, Dño & Saluatori nostro Iesu Christo fuisse pręsentatum, vidisse illum facie ad faciẽ: non tamẽ in sua diuinitate, sed tantùm in illa beatissima humilitatis forma, quã dignatus est pro nobis assumere: cujus benignissima indulgentia remissionem peccatorũ accepi, & spem felicitatis æternę per gratiam ipsius in sinu meo repositã habeo. Ex ipsius etiã sacratissimo ore audiui, quia omnes, qui obedientes in isto Ordine vsque ad mortem perseuerabunt, salutem æternã ab ipso consecuturi sunt. Fratres autem nostros, qui de sæculo migrauerũt, in magna beatitudine pausantes aspexi: & meũ ipsi' locum, quem inter eos miserante Domino jã nunc sortiturus sum, prævidi. Cùm ergo ista dixisset,

Desiderantẽ dissolvi exaudit Deus.

Gene. 32.

Monachus moriens Christũ videt, & gloriam sibi preparatam.

obticuit: statimq; felicem animam reddidit. Accingamur ad pœnitentiam fratres, & cum hoc pœnitente præueniamus faciē Dei in confessione & cordis contritione: quatenus postmodum cum ipso mereamur faciem Dei videre in cordis jubilo, & spiritus exultatione. Verè secundùm Dei testimonium, Regnum cælorū vim patitur: & violenti diripiunt illud. Ecce magnus iste peccator, qui in initio conversionis suæ numerositatem & enormitatē criminum suorū districtè, sicut oportebat, considerans, penè in desperationem lapsus fuerat, diuina gratia illustratus erexit se contra se, studens in lacrymis & luctu pœnitentię, infirmantibusq; sedula seruitij exhibitione, sacrificium cordis contriti & spiritus humiliati Deo quotidie immolare: ideoque faciem, quam nimiùm tremebat iratam, quáque modis omnibus sibi placare satagebat, ad consolationem omniū verè pœnitentiū, adhuc in hoc fragili mortalitatis corpore positus non solùm placatā videre: verumetiam benignissima lenitate peccata sibi indulgentē, seque ad æternę beatitudinis gloriam inuitantem, contēplari promeruit. Non enim dormientibus & negligentibus, & peccata sua dissimulantibus, seu de numerositate annorum, quos in sancta conversatione fecerint, præsumentibus, provenit regnū cælorum: sed vigilantibus, & in obseruantia mandatorū Dei voluntaria exercitatione die noctuq; laborantibus. Igitur sanctæ recordationis Dōn⁹ Pontius Grandissilvæ Abbas, cujus sanctitatem & religionē in tam perfectis & religiosis discipulis, de quibus locuti sumus, æstimare licet, vt sicut scriptū est, sanctus sanctificaretur adhuc, & qui in modico fidelis inuent⁹ est, supra multa bona domini sui constitueretur: diuina pariter & humana electione Clarevallensis Ecclesiæ, totius quoq; Clarevallensis generationis pater & pastor constitutus est. Vbi dum vigilanti solicitudine gregi Dñico superintenderet, & in prælatione Domini lucra, non sua quæreret: ne lucerna per Spiritus sancti benignitatē accensa sub modio lateret, vocāte Domino, totiusq; Cleri & Populi electione annitente, in Episcopū Claromontis assūpt⁹ est. Pontificatus verò honore sublimatus, monachi humilitatem non reliquit, geminam hanc gratiam mirabiliter in se copulatam ostendens: ita ut summi sacerdotij dignitas monasticę humilitatis puritatem cōmendabiliorem redderet; & rursum religionis vigor Pontifici authoritatem tribueret: sicq; verbo & exemplo populū, cui Episcop⁹ datus fuerat, pascens & instruens, inter Antistites sui temporis spectabilis apparuit: demūq; cursu vitę suæ laudabiliter peracto, laboris sui præmium à Dño recepturus requieuit in pace.

Matth. 11. *Quibus pateat cœlum.* *Apoca. 22.* *Pontius humilitatē monachicā dignitati Episcopali coniungit.*

Caput XXVII.

De beato Gerardo sexto Claræuallis Abbate.

Assumpto ad Pontificatus apicem Dōno Pontio, qui quintus à sancto Bernardo Claræuallis Abbas extiterat: beat⁹ Gerardus Fossęnouæ Abbas, vir puritate conversationis & morum integritate per cuncta laudabilis, senarij numeri perfectionem, tam in vita, quàm in morte sua, adimpleturus: sexto loco eidem Ecclesiæ Abbas substitutus est. Hic venerabilis pater acceptus Deo, & hominibus carus, tanta gratia decoratus erat, vt vniversitas fraternitatis ipsum tamquam paradisi vernantissimum florem aspiciens, miro veneraretur affectu. Quē enim perfuderat Deus gratia, necesse erat, vt ab omnibus amaretur. Auctor népe & dator omnium virtutum Christus, in quo omnes thesauri non solum sapientię & scientiæ, verum etiam pietatis & gratiæ sunt absconditi, ita hunc famulum suum spiritualium charismatum

nectare repleuit: vt non tantùm in ipsum credere, ipsique feliciter seruire, sed & durā horrendamque mortem pro eo pari non timuerit. Nam si qualis cujusq; sit fides, tribulatio probat, & si constat perfectā habere charitatē, illum qui in ipsa perseuerauerit: liquet hunc beatum virū in vtraque fuisse perfectum: qui tamquā servus bonus & fidelis curauit in tribulatione fidem seruare non fictam, charitatem de corde puro & conscientia bona proferre, ita vt etiam inimicum sanguinem suū crudeliter sitientem diligeret: pluris æstimans animæ vitam, quàm corporis: minùs horrescens carnis mortem, quàm fidei detrimentum: malens pro justitia agonizare, quàm periculoso silentio Ordinis inhonestatē, & periculū animarū dissimulare. Itaque qualiter post laudabilem, & in omni religione perspicuam vitam, ad palmā martyrij pervenerit, succincta, quantū possum⁹, relatione pandamus. Monachus quidam nobilis quidē genere, sed degener moribus, contra formam & honestatē Ordinis vbique vagabatur, frequentans curias Principum, & sæcularibus negotijs seipsum impudenter ingerens: in omni conuersatione sua magis se gyrovagū, quàm monachū claustralem ostenderis. Hunc Dōnus Gerardus Abbas Clarevallēsis, zelo justitiæ, & Ordinis ęmulatione succēs⁹, teneri jussit: & ablatis ei tam equis, quàm omnibus quæ habebat, venerabili viro Dōno Petro Abbati Igniaci ipsum cōmisit: quatenus in domo ejus regulari districtione coercitus, omni denique vagationis licentia decisa, pœnitentiā ageret vel invitus. Et licet pastor bonus laudabili intentione ad correctionē fraterni erroris hoc fecerit, malign⁹ tamē ille sinistra suspicione præuentus, minùs sana intentione hoc factum esse murmurabat: ideoque vnde meliorari debuerat, deterior effectus est. Nempe diabolicū spiritū tota mente concipiens, horrendum virus immanitatis & sæuitiæ spirabat: & tāquam crudelissima bestia pij patris cruorem sitiebat. Accidit interea, vt Dōnus Gerardus Clarevallis Abbas partes Germaniarū ingrederetur, gratia visitandi Cœnobia, quæ in partibus illis habet Claravallis. Inter eundū verò contigit eū Treverim deuenire, Belgicę primę Metropolim: quę olim nobilissima & secunda Roma vocata, nunc vastitate ruinarum suarū quid olim fuerit, demonstrat. In hujus suburbio ciuitatis extat famosum Cœnobium, quod S. Mathiæ nomine vocatur, eoquòd corpus ejusdē sanctissimi Apostoli integrum illic requiescat: quod Helena Augusta Constātini magni mater à Iudęa translatum ibidē honorificè recondidit. Accedit autem ad auctoritatem conferendā loco, quòd discipulorum beati Petri Apostoli, scilicet Eucharij, Valerij, atq; Materni, corpora in crypta ejusdem Ecclesię decenter locata, magna fideliū deuotione coluntur: qui beati à præfato Apostolo directi, primi Germaniæ populis verbum salutis, & trophæum crucis prædicauerunt: quiq; diebus suis tres nobilissimas Germanię ciuitates, Treverim, Tungrim, & Coloniam, Pontificat⁹ honore insignirer illustrarunt. Ad pręfatam itaque Treverorum ciuitatē Dōnus Abbas Gerardus veniens, gratia hospitandi Cænobium S. Mathiæ petijt: atq; ab Abbate & fratribus ejusdem loci officiosissimè susceptus est. Sed is qui non tam corporalis commodi, quàm spiritualis emolumenti gratia illò diuerterat, intēpestę noctis silentio surgens oratorium petit: cryptā ingreditur, ante memorias prædictorū Confessorum Christi corpore pariter & mente ꝓsternitur, affectuosis precibus sibi suisq; diuinum auxilium per eorū suffragia postulatur⁹. Ast vbi protelata oratio gratiam deuotionis promeruit, infusa deuotio mentē dila-

B. Gerardus gyrovagum igni. cir recludit.

Corpus S. Mathiæ à S. Helena Treviros translatum.

sentit, sic etam ego in visceribus terræ jacens, & somno mortis in corpore dormiens, Deo tamen in anima viuens: in cujus omnipotenri præsentia jam tunc eram, quod postea resuscitatus in oculis hominum futurus eram. Hac ergo gemina visione & allocutione Sanctorũ Dõnus Gerardus Claræ-vallis Abbas confortatus, studebat de die in diem proficiens, Christo sedulum exhibere famulatum: tantò certior de imminente sibi termino vitæ; quantò minùs falli posse, vel fallere velle, sciebat nuntiũ cęlestem, qui hũc in proximo esse prædixerat. *Caput* XXVII.

Domnus Gerardus visitans Igniacensẽ Cœnobium crudeliter occiditur.

IGitur eodem anno, quo hanc beatam visionẽ viderat, imminente tempore, quo sanct⁹ Abbas hostia Christi effici mereretur, & agni immaculati pedissequus sanguinem pro justitia, sicut ille pro vniuersali Ecclesia fũderet, visitationem domorũ suarum secundùm Ordinis instituta facere proposuit: & inter cæteras etiã Igniacum adire decrevit. Fratres autem, quia belluinam pseudo-monachi illius rabiem, quem suprà à Domno Abbate correptum, & in eadẽ domo sub pœnitentia constrictum retulimus, suspectam habebant, monebant Dõnum Abbatem, vt cautiùs se haberet: ne fortè, quod vehementer abhorrebant, lucerna in Israël extingueretur. Ille verò metu mortis intrepidus, & totũ se diuinæ voluntati cõmendans: nec propter mortem, si immineret, ea quæ officij sui essent se intermittere posse dicebat. Cumque in procinctu itineris positus jam pararet exire, frater quidam spiritualis accedens, vt secretiùs sibi loqui dignaretur, orabat. Quo impetrato, lacrymosis suspirijs cœpit rogare, ne iter quod proposuerat exequeretur: dicens sibi per revelationẽ ostensum, quia si tunc Igniacum veniret, crudeli morte esset perimendus. Cui vir Dñi respondit. Care frater gratias ago solicitudini tuę pro me: sed scire te volo, quia non facio animam meã, id est temporalem hanc vitã, pretiosiorem quàm me: nec omnino expedit mihi, vt quod ex debito officij, quo indignus fungor, facere incumbit, periculosa mortis imaginatione territus intermittam. Quis enim scit, si tentat me Dominus meus? Quis item nesciat, omnipotenrem esse Deum: qui si vòluerit, mortem quã tu imminere dicis, & quam ego secura conscientia me non meruisse confido, facillimè auertere poterit? Quòd si noluerit: nos tãquam servi inutiles ipsi⁹ per omnia voluntati obsecũdare necesse habem⁹. Ipsius ergo voluntas de nobis & vobis fiat. Sic dixit, & fratres õnes diuinę gratiæ cõmendans, in spiritu fortitudinis iter quod proposuerat aggressus, Igniacum pervenit. Vbi ab Abbate ejusdem loci beatæ memoriæ Domno Petro cunctisque fratribus cum multa, sicut dignum erat, reuerentia susceptus, jucundũ se & affabilem exhibebat vniversis. Cumque singulis publicè & privatim de salute animarum, & de Ordinis observatione loqueretur: etiã illum, de quo suprà diximus, non monachum, sed detestabilem parricidam mox futurum, ad se vocari pręcepit. Qui cùm venisset, Pater sanctus hostia Christi post paululum futurus dulcissimis eũ verbis adorsus monere cœpit: vt quod causa saluris animæ ipsius factum fuerat, patienter ferret: se nullo modò quidquã rancoris adversus eum habere, imò verò sicut filium suum carissimum amplecti paratũ, si correctionẽ ejus sanctæ humilitatis & patientiæ indicijs deprehendere potuisset. At ille, qui cũ diabolo ab initio homicida existente vnus jam spirit⁹ effectus fuerat, ne scel⁹ horrẽdi parricidij, ꝙ jamdudũ mente conceperat aliquo modo ppalaretur,

Fratri cuidam mors Abbatis revelatur.

Igniacum venit B. Gerardus, ibidem pro iustitia occidendus.

& sic effectu malitię suæ priuaretur: tamquā callidissimus serpens capite demisso simulabat se ea quæ dicebantur humiliter audire: verbum etiā mansuetudinis & pacis profetebat ore, quam non habebat in pectore. Exhilarantur fratres, & superducto falsę humilitatis habitu, quo se pestifer ille, ne deprehenderetur, induerat, dignos pœnitentię fructus sperabant: nilq; min⁹ fieri posse putabant, quàm quòd in tam brevi tam horrendi facinoris perpetratione seipsum æternę mortis & dānationis laqueo innecteret. Postero die fratribus ad nocturnæ synaxeos officiū persolvendum congregatis, dum ex more de via venientiū Dōno Abbati oblatum fuisset, quaten⁹ de matutinis exiens lassitudinem ex itinete contractam nocturna quiete repelleret, sicut erat fervens spiritu, perstitit: & toto vigiliarū spatio diuinis laudibus vigilanter intendens, quasi jam præsago spiritu quæ super eum ventura erant præcnosceret, futuro se agoni præparabat. Quid plura? Finitis laudibus dum secundùm consuetudinē Ordinis Prima continuatim subjungeretur, Domnus Abbas de Choro exijt, dormitoriū ascendit · inde ad abluendas manus descensurus, quatenus finita hora, ad celebranda sacra mysteria expeditior occurreret. Quod execrabilis ille non monachus, sed parricida, nequiter deprehendens, nequiùs insecutus est eum: & in loco dormitorij, quē tanto facinori perpetrando congruum præuiderat, tamquam leo paratus ad prædā, in insidijs se occultabat. Vir itaque Domini rediens, & per Dormitoriū versus gradus quibus in Claustrum descenditur incedens, ad insidiarum locū peruenit. Et ecce filius ille perditionis subitò exiliens, impetum fecit in eum: & cultrum acuminatū longum & latū visceribus ejus immergens, crudeliter scindendo, secando, fodiendo, vsque ad spinā dorsi pergenit. Sed sicut verus Agnus Dei Domin⁹ noster Iesus Christus, non quidem coram tondēte, sed coram sacras manus ac pedes fodiente, obmutuit, & non aperuit os suū: sic & iste verus imitator & hostia Christi coram terribili laniatore & fossore viscerum suorū non modò clamorem, sed vix aliquam vocē doloris emisit. Tum verò Deo odibilis, & hominibus invisus ille homicida, cùm crátem costarū obsistere sentiret, ne sacrū corpus sicut volebat transfodere posset: grauibus tormentis grauiora superaddens, detestabilem sicam intra viscera versando atque reuersando, omnibus modis satagebat, ne pater sanctus vivus de manibus ejus euaderet. Mitis verò pastor execrabilem ipsius instantiam perhorrescens, leni voce dixit ad eum. Quæso frater, parce, cesset jam manus tua: quia nullomodò de cætero viuere potero. Ad quam vocē malignus ille pernici cursu aufugit: & dæmonū præda factus, vltricem tanti sceleris conscientiam secū ferebat. Venerabilis autem Abbas recollectis viribus, per gradus quibus in Ecclesiā descenditur, tam horrendo vulnere confossus descendit: sed cùm ad extremos gradus venisset, pręnimia sanguinis effusione sentiens defectū corruit, & tamquam exanimis jacebat. Nutu verò Dei Sacrista per Ecclesiam incedens jacentem offendit: sed quis esset, aut quare illic jaceret, in tenebris discernere non poterat. Territus itaque vehementer, concitus candelam accendit: & admoto lumine Patrem Sanctum recognouit. Protinus ergo lamentabiliter exclamans, & heu, heu, congeminans, Fratres vniuersos ad tam miserabile spectaculum concurrere fecit. Ipse etiam Domnus Abbas Petrus adfuit: & videns MARTYREM CHRISTI in sanguine suo volutari: lachrymosis suspirijs internum cordis prodebat dolorem.

Ficta pseudomonachi humilitas.

B. Gerardus in morte Christi patientiam imitatur.

B. Gerardus Martir in re dicitur.

Itaque manibus fratrum lugentium in infirmitorium est delatus. Vbi vero paululùm conquieuit, recollecto spiritu immensas ônipotenti Deo gratias agere cœpit: quòd eum in præsenti tam dura morte puniri permitteret: ne pro peccatis & negligentijs suispost mortem in purgatorijs locis grauiores pœnas exsolueret. Triduum, si bene memini, post ea superuixit. in quo spatio sacramentis Ecclesiasticis munitus, deuotis precibus & pijs sancti desiderij votis ad beatitudinem futuræ vitæ suspirabat. Occisori suo ex corde indulsit: & omnes qui aderant attentiùs precabatur, vt si fortè comprehenderetur, nil malià quoquàm pateretur. Speciales filios suos Claræ-vallenses ex intimo cordis affectu diuinæ gratiæ commendauit: sicq; sancta illa anima carne soluta, tantò liberior, vt credimus, æthereũ penetrauit cælũ, quantò duriùs hic camino tribulationis & horrẽdæ mortis extremitate purgari meruerat. Sacrum corpus ejus basternæ impositum, diuinis psalmis & hymnis per totam viam resonantibus, Domno quoque Petro Abbate fun° cum magna reuerentia prosequente: Claram-vallem honorificè delatũ est. Vbi quàm sublimi & manifesta reuelatione, de gloria martyrij ejus, idem Abbas certificari meruit, ad commendandam posteris tanti martyris memo- referre non incongruum puto. *Purgatorius ignis.*

Caput XXVIII.

Quod Domnus Abbas Petrus de glorificatione Christi martyris Gerardi per reuelationem certificari meruit.

CVM à conventu Claræ-vallis pro commendatione beatæ animæ missa solemniter, sicut moris est, celebraretur, pręfatus Domnus Abbas Petrus sacro altari astabat: solita sua deuotione salutarem hostiam immolaturus. Qui licet hilaritatem vultus intuentibus se prætenderet, erat tamen tristis & mœrens valde super tam indigna morte pij patris: maximè quòd in domo sua, scilicet Igniaco, Dominus tam immane scelus fieri permisisset. Cumque diuersis cogitationibus æstuaret, reputans ne fortè propter peccata sua hoc accidisset: vidit repentè visibili specie beatissimum Bernardum à dextris altaris stantem; eũ quoq; de cujus morte lugebat, Domnum Gerardum à sinistris: vtrosque inæstimabili claritatis gloria refulgentes. Quorum visione obstupefactus dum attonitus hæreret: dixit ad eum beatus Bernardus. Cur, quæso, tamquam mortuum luges eum, cujus transitoria mors in perennitatem beatæ vitæ commutata, pretiosa est in conspectu Domini? Et protensa manu ad martyrem Christi Gerardum, qui in sinistra parte altaris stabat, en inquit, iste est frater meus, cujus funeri debitas persoluitis exequias· qui quantò crudeliorem & indigniorem mortem in oculis hominum pertulisse visus est, tantò majori gloria à Domino sublimatus, inter victrices & purpuratas martyrum cateruas sortem suæ vocationis accipere meruit. His dictis, tam iocunda visio ab oculis intuentis sublata est. Tanta verò lætitia & securitas de glorificatione dilecti amici sui, in corde ejus qui hæc videre & audire meruerat, successit: vt non jam quasi mortuũ plangendum putaret: sed propulsato omni mœroris & dubietatis nubilo, tamquam fidelissimum intercessorem apud omnipotentẽ Dei misericordiã habendũ censeret. Hanc reuelationẽ à piæ memoriæ Dõno Gerardo quodã priore Claręvallis, postea Euerbacensi Abbate audiuim°: qui quantæ veritatis, puritatis, & innocentiæ vir fuerit, norunt ij qui cũ eo conuersati sunt: *S. Bernard. & Gerard, Petro apparent.*

num misit ad fortia: magis eligens ferre jugum Domini suaue, & onus ejus leue, quàm dici & esse filius Belial, id est absq; jugo: plùs apperés pro Christo Dño humiliari cú mitibus, quàm diuidere spolia cum superbis, ac per hoc in sotré illius cadere, qui est rex super omnes filios superbię. Porrò dies adolescentiæ suæ tanta puritate & innocentia perrransiit, sicque canos sapientię in annis tenerioribus induerat, vt dum vix adhuc limen virilis ætatis attigisset, merito magis religionis & prudentiæ, quàm ætatis, sequester inter Deú & homines constitueretur: & vicarius Filij Dei factus, nomen pariter & officium patris & pastoris adipisci mereretur. Quam tamen prærogatiuam honoris, vel potiùs pondus solicitudinis, semel susceptum, tanta fidei & deuotionis alacritate administrauit: vt internus ille judex, discretor cogitationú & intentionum cordis, qui in manu omnium signat, vt nouerint singuli opera sua: fidelem in minori dispensatione probans, maiori eú charismarum gratia sublimare decerneret. Nempe maturiori jam ætate, virtutibusque in habitum versis, Abbas Claręvallensis factus, rigoré disciplinę per quem alios ad tramitem justitię cogebat, in seipso minimè neglexit: sed quantú dignitas officij sui patiebatur, ad cômunis vitę socialitatem se constringens: ipsi etiam labori manuú aliquoties pro tempore cum cæteris fratribus insudabat. Cæterùm, quàm sanum consiliú dederit Sapiés omnibus in sublimitate constitutis dicens, *Quantò magnus es, humilia te in omnibus*, quáque acceptum sit Deo, si Prælatus propter timorem ipsius duris etiá & vilibus laboribus carnem suam castigare non dedignetur, pius Dominus huic famulo suo demonstrare dignatus est: qui cum pro quadá negligentia sua, quam, dum labori manuú ardentiùs insisteret, contraxerat, nec tam gravé fuisse putabat: mirabiliter simul & misericorditer corripere voluit. Accidit enim quadam vice, vt idem venerabilis Abbas tempore secationis colligendo fœno instans, in pratis grangiæ, quæ trans flumen Albam sita, proxima est monasterio Claręvallis, cú fratribus suis impigrè laboraret. Et ecce dum ferventiùs operi insisteret, frater quidá festin' aduenit: nuntians, vnú de Conversis infirmis, ęgritudine prevalescéte morti ap ꝓximare: & propterea gratiam inunctionis desiderare. Abbas autem sciens, cæteros sua præsentia roborari, & ad laborandú ferventiùs incitari, ægrè nimis tulit, se ab opere divelli: ideoq; vnum de senioribus vicarium pro se misit, qui eidem infirmo solemne inunctionis officium impenderet. Quod vbi factum est, frater ille sacramentis ecclesiasticis contra aëreas potestates rite munitus, in pace vitam finivit. Post hæc die quadam dicto Cópletorio dum clara adhuc luce fratres se in lectulis suis collocassent, ipse etiam Dónus Abbas vigilans in lecto suo jacebat. Cui sic jacenti monachus quidam, qui paulò ante prędictum fratrem vita decesserat, visibiliter apparuit, sicq; ad eum locutus est. Scias domine pater, quoniam frater ille, qui proximè defunctus est, mox vt carnis induvias exuit, ante thronum gloriæ Domini nostri Iesu Christi à sanctis Angelis præsentatus est. Vbi cùm subtilissima examinatione vita eius discutitur: tandem ad ea, quæ circa eum in extremis agenté gesta sunt, discussionis scrutinium processit. Cúmque benignus Iudex quęreret, si omnia quæ circa morientes fratres fieri solent, rite circa eú adimpleta fuissent, responsum est, quia rite excepto eo solo, quòd Abbas dum labori ferventiùs instaret, eum in propria persona inungere neglexisset: sed pro se vicarium misisset. Quapropter Domin' me vocans, cujus cum cæteris tremendę ma-

Iob. 41.

Henricus adolescens Altacumba fit Abbas.

Eccli. 3.

Sacramentum Extre. vnctionis.

Monachus defunctus Henrico apparet.

jestati astabam, dixit mihi. Vade, & ex parte mea dic Abbati, quatenus pro hac negligentia sua, cuncto tempore vitæ suę singulis diebus septē psalmos pœnitentiales persolvat. His dictis, nuntius cælestis, dum ea quæ intus audierat foris nuntiasset, ad Dominū mittentem rediit: à quo, licet foris apparens, intus minimè recesserat. Abbas verò cū tremore & admiratione multa

Pœnitentia Henrico Abbati à Christo imposita.

quæ audierat mente pertractans, diuinę pietati ex intimo corde gratias retulit: proprio experimēto probans, irrefragabili veritate subnixam esse sententiam, quam de Domino testatur Apostolus dicens, quoniam *Ipsi cura est de nobis*. Humillima itaque obedientia pœnitentiam sibi à summo omniū Abbatum Abbate injunctam suscipiens, tanta curavit solicitudine observare: vt etiam postea factus Albanensis Episcopus Cardinalis solitus esset familiaribus suis dicere, quia si hoc articulo ptemeretur, vt vnum è duobus modis omnibus fieri oporteret, scilicet in die sancto Paschæ, seu Natalis Domini, aut missam aut psalmos illos obmittere, potiùs missam intermitteret. Benedictus igitur Deus in donis suis, & sanct[9] in omnibus misericordijs suis, qui in his nouissimis diebus tam perspicuis & evidentibus revelationibus consolatur humiles servulos suos: vt per hoc à visibilibus abstracti, invisibilibus pedem fidei fortiùs imprimamus: certissimè scientes, quoniā visibilium & invisibilium ipse vnus & solus est Dominus: qui incōprehensibili majestate sua soli polique partiam, vnam facit esse Rempublicam.

1. Petri. 5.

Caput XXX.

De Conuerso, qui per gratiam Dei, & orationem venerabilis Abbatis Henrici, damnationis sententiam euasit.

FRater quidam laïcus in Claravalle quidem aliquandiu conuersat[9], sed sub castissima Clarævallensium disciplina nequaquam fuerat nutritus, verùm de alia domo illuc transmissus, crimina grauissima, quę in priori domo sua commiserat, vsque ad ipsum mortis articulum, horrenda cordis duritia, sine confessione & pœnitentia abysso pessimæ celabat conscientiæ. Hunc Deus omnipotens, in cujus ditione & voluntate vniuersa sunt posita, tam liberaliter quàm misericorditer ab æternæ damnationis voragine, jā jamque super caput ipsius imminentis, eripere dignatus est. Pressus enim grauissima infirmitate, cùm iam mortem vicinam adesse sentiret, diuina gratia, quæ quandoque miseris & indignis peccatoribus miseretur, illustratus: accito confessore peccata sua confiteri voluit. Liuida verò malignorum spirituum caterua, quæ quantum in ipsa est, semper gratiæ Dei aduersatur, timens, ne per salutare confessionis antidotū peccatorem perderet, quem diu laqueis suis irretitum in continenti se rapere posse præsumebat, tanta vi malitiæ suæ super eum irruit: vt perdito flaminis officio diutius permanens, murus jam vltimum trahere flatum videretur. Pius verò Dominus, qui sicut nouit parcere supplicantibus, ita novit etiam debellare superbos; sicut quondam typicum illum Pharaonis exercitū mediæ noctis silentio per columnam ignis & nubis respiciens conturbauit: ita & nunc medię noctis silentio per intercessionem, sicut credimus, beati Bernardi, sanctorumque, qui in Clara-valle requiescunt, tyrannicam dæmonum superbiam increpans & fugans, reum suum absoluit: redditoque linguæ officio, ad confessionis sacramentum animauit. Denique cùm fratres infirmarij sollicitè circa eū obseruarent, & jam nullus aliud, nisi mortem illius præstolaretur: ecce repente medię noctis hora instante aperuit ocu[illegible] & absolutè loquens, se

Dæmonum quanta inuidia.

quid valeat oratio sanctorum.

confiteri velle, fratribus indicauit. Tunc velociter accersito venerabili Dño Henrico Abbate, confessus est ei, loquens in amaritudine animæ suę, & dicens. Ego peccator immundus, ego omnium flagitiosissimus, confiteor Deo, & tibi pater, quia cùm essem pridé in monasterio meo, nomine Esró, quod situm est in Dacia, ex quadam fornicaria filium genui: & neq; confessionem, neq; pœnitentiā, super hujusmodi scelere hactenus egi. Proinde nunc cùm obmutuissem, maligni spiritus miserrimam animā ad loca infernalia rapuerunt: ibique vidi supplicia, quibus mox exutus corpore mancipandus ero ad puniendum. Ibi quoq; ad cumulum damnationis meę filium meum jampridem mortuū reperi, iniquitates meas arguentem & exprobrārem mihi hujusmodi verbis. Heu detestande peccator, heu execrande proditor castitatis & religionis, numquam natus fuisses, nūquam adultus fuisses: quasi qui non esses, de vtero ad tumulum translatus fuisses: quoniā exigente malitia tua, ego in istas perduci merui miserias. His igitur auditis & visis conturbor, atque coarctor nimis: tum propter ejusdem filij mei imputata pœnalitate, tum pro mea ipsi⁹ jamjáq; imminente damnatione. Cùm ergo hæc audisset discretus & prudens pater Domn⁹ Abbas Henricus, commota sunt viscera ejus vehementer, super tāta tribulatione peccatoris in supremo agone periclitantis. Vnde & salutaribus verbis aggrediens hominem cœpit eum omnimoda argumentosæ pietatis instantia ad spé venię animare: consulens & suadens efficacibus monitis, ne vnquā aliquo modo de ineffabili misericordia potentissimi Redéptoris diffideret: sed plena fidei devotione clamaret & diceret ei. Credo Dñe, quia si etiam in profundū inferni demersus fuero: inde me potens est misericordia tua liberare. Tandem itaque injuncta pœnitentia, factaque absolutione, Abbas dimisit ægrotū, seq; recepit in dormitorium. Vix hora transierat, & ecce denuo, solicitante infirmo, Abbas ad eum revocatur, ac sine mora revertitur. Ad qué sic ait infirmus. Obsecro te Dñe pater, miserere mei, & ora pro me misero peccatore: quia modo postquā tibi locutus sum, ad loca pœnarum reductus sum: vbi etiam significatū est mihi, quoniam propter confessionem quam miserante Deo feci, & propter pœnitentiā quam accepi, per gratiam Dei liberandus sum ab æternæ damnationis voragine: in purgatorijs tamen supplicijs scelera quæ cōmisi, & omnia peccata mea vsq; ad novissimū quadrantem exsoluturus. Quia verò minùs purè confessus sum, & absque pura confessione salvari nequeo, magno Dei munere ecce secunda vice redire permissus sum, quatenus virus, quod adhuc remordet conscientiā, per salutarem confessionis potionem evomere festinem. Confiteor itaq; Deo, & tibi pater, quòd à quodam fratre tunicam vnam sine licentia accipere præsumpsi: & de hoc pro prietatis & inobedientiæ crimine hactenus sine confessione & pœnitentia vixi. Itaque religiosus & pius pater Henric⁹, tantā diuinæ bonitatis abūdantiam super tanto peccatore vehementer admirans, & tamquā bonus pastor oviculæ perditæ quidem, sed inventæ congratulans: facta denuo absolutione, pœnitentiaq; injuncta, infirmū & pœnitentem tenerrimo pietatis affectu gratię Dei cōmendauit. Qui etiam infirmus orante Abbate animæquior factus, & ipsa serenatione vultus statum suum melioratū esse significans, rursus obmutuit: & post modicū intervallum in pace quieuit. Quis accusabit aduersus electos Dei? Si Deus justificat: quis est, qui condemnet? Ipsius omnipotentię soli licitum & possibile est, de eadem massa generis hu-

Infirmus pœnas Inferni videt.

Iob. 30.

Pœnitentia & Confessionis efficacia

Proprietatis crimen.

Rom. 8.

mani facere aliquod vas in contumeliam, aliquod in honorem: nec quisquam valet ei dicere, quare sic fecisti: cujus judicia vera justificata in semetipsa: cujusq; misericordiã ab æterno & vsque in æternum super timentes eum sicut nullus ex omnibus filijs hominũ, sic nec quisquam ex omnibus virtutibus Angelorũ comprehendere poterit. Sicut namq; conscius ille cælestium secretorũ Augustin⁹ super sententiam illam, quam in Euangelio ait Dñs, *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum*, dicit, *quem trahat Pater omnipotens, vel quem non trahat: quare illum trahat vel non trahat, noli velle discutere seu judicare, si non vis errare.* Cæterùm sicut beati nimis, qui tam speciali priuilegio gratiæ salvari merentur, vt hic de quo locuti sumus, sic è converso miseri & infelices nimis, qui talium exemplo peccata sua vsq; ad mortis articulũ confiteri dissimulant: temeraria valde impudentia eandẽ se gratiam in extremis suis consecuturos præsumentes: cùm Dominus per Psalmistam dicat, *Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus*, quia pauci sunt, qui in sanguine peccatorum perdurantes hanc gratiã consequantur: sed neque priuilegia paucorum faciunt cõmunem legem: ideoque quicumque de misericordia Dei tam superbè præsumunt, & temp⁹ gratiæ quod præ manibus, per negligentiam suam perdunt: cùm tempus gratiæ transierit, & horror & caligo sempiternę mortis lucẽ hujus vitę contenebraverit; tũc sicut capiuntur pisces hamo, & aues laqueo, sic capientur miseri tempore malo: tunc omnipotentis Dei tremendã majestatẽ, quam nunc despiciunt peccata hominum propter pœnitentiã benignissimè dissimulantem, sentiẽt justissima & sævissima districtione peccata supplicijs numquã finiendis punientem. Igitur reuerendissim⁹ pater Henricus Abbas Clarævallis, dũ quotidianis virtutũ incrementis ad meliora proficeret, & opinio sanctitatis ejùs clara vbiq; vulgaretur: volũtate & electione summi Pontificis, fratrũ quoque Cardinalium consilio annuente, in Albanensem Episcopum Cardinalem assumptus est. Quam dignitatẽ adeptus, sic ea quæ Pontificis erant exequebatur, vt primę suę professionis & humilitatis nequaquã immemor existeret: foris auctoritatem sacerdotio condignã prætendens, sed intus luctũ monachi in spiritu contrito & corde humiliato sacrificans, obtutibus interni inspectoris placere festinabat. Factus autem Episcop⁹, Clarãvallem suam oblivioni minimè tradidit, sed sincero eam semper dilexit amore: honori & vtilitati ejus tam in curia Romana, quàm alibi, vbicũq; poterat, fidelissima deuotione intendens. Consummatis verò feliciter diebus vitę suę sepultus est in Claravalle, in loco quem sibi elegerat, & magno desiderio præoptauerat: qui locus medius est inter memorias sanctorũ Confessorum Christi Bernardi & Malachiæ, quéque ea intentione sibi ad locum sepulturæ præelegit, vt in die generalis resurrectionis præfatis sanctis adherẽs, quidquid meritorum sibi deerit in se, sanctissimorum contubernalium suorum meritis adipiscatur.

Misericordia Dei etiã Angelis incomprehensibilis.

Ioann. 6.

Psalm. 15.

Priuilegia paucorũ non faciunt communem legem.

Ex Abbate Claravallis Henricus fit Albanensis Episcopus Cardinalis.

Caput XXXI.

De venerabili viro, Domno Petro octauo Claravallis Abbate.

POstquam mater vniuersalis, videlicet Sancta Ecclesia Romana, quæ habet plenitudinem potestatis, in partem solicitudinis asciuit Domnũ Henricum quondam Clarævallis Abbatem, cùm quęrerent enixiùs Abbates & fratres Clarævallenses, quem in locũ ejus subrogarent, citò de proximo obtulit se fragrantissima virtutum suaueolentia Domni Petri Abbatis Igniacensis

censis, cujus suprà mentionem fecimus: qui hanc specialem gratiam ab hominibus sui temporis obtinuerat, vt sanctus & bonus, electus ex millibus prædicaretur. Hunc itaque dignum dignorum successorem, octavum Claræ-vallis Abbatem vnanimo consensu elegerunt: dignum, inquam, qui pro suæ reuerentia humilitatis ad altiorem locum ascendens, templi Domini, quod ex viuis lapidibus ædificatur, minister constitueretur: de quo per Ezechielem dicitur, quoniam in octo gradibus ascensus ejus: hoc significante Spiritu Sancto, quòd per gradus octo principalium virtutum ad octauam æternæ beatitudinis ascenditur. Iste Dei famulus, cùm ante susceptum regimen Clarę-vallensis Ecclesiæ perfectus & sanctus judicio omnium habitus fuisset: tamen tamquam præterita conuersatio sua nullius momenti fuisset, ad nouum agonem seipsum extendere cœpit: studens modis omnibus dare voci suę vocem virtutis, id est, vt quæ ore docebat, opere non destrueret: omnia justa & sancta factis magis, quàm verbis, ostenderet: Patrum quoque præcedentium vestigia continuè prę oculis haberet: præcipuè Sanctissimi Patris nostri Bernardi, cujus se indignum vicarium judicabat. Cúmque cæteris floreret virtutibus, gratia tamen mansuetudinis ita decoratus erat: vt in habitu, in incessu, in vultu, in locutione ipsius, nihil aliud, nisi sanctæ humilitatis, quæ altiùs in corde ipsius radicauerat, judicia renitерent. Denique uniuersa ferè domus administratione in temporalibus Cellararijs & prouisoribus ejusdem domus cõmissa, ipse soli Deo vacare, salutique animarum intendere proposuit. Nempe quotiescumque exoccupatus esse poterat, in auditorio solus in silentio, demisso in terram vultu sedebat: vt siquis de junioribus, vel infirmioribus fratribus multitudine tentationum percussus, seu quavis molestia grauatus fuisset, liberam eum adeundi facultatem haberet: quem etiam continuò, secundùm datam sibi gratiam, salutaribus monitis, & dulcissimis ædificationum eloquijs, ad agonis pro Christo suscepti tolerantiam roborabat. Cæterùm, quàm rigidus castigator corporis sui fuerit, ex hoc satis apparet, quòd numquam duabus tunicis & duabus cucullis simul, sed aut vna cuculla & duabus tunicis, aut vna tunica & duabus cucullis, etiam in asperrimo frigore vestiebatur: botis quoque rarissimè vtebatur. Frugalitati verò & parsimoniæ intantum operam dabat, vt ipsis quoque cõmunibus cibis parcissimè vtens, magis qualecumque sustentamentum fragilis corporis quærere, quàm gulæ irritamentis indulgere se comprobaret. Semper in corde, frequenter & in ore habebat: se indignum, se insufficientem esse, qui tantam domum regeret: se minùs idoneum, minúsque discretum, ad quem de vniuersis mundi partib⁹ tanta Abbatum & fratrum multitudo respicere deberet, Vnde etiam Regi Francorum, cui propinquus erat, quadã vice dixisse fertur. Vide, domine mi Rex, quòd ego tantillus homuncio, nullam prorsus habens personam, mentis etiam & rationis inops, tam sublimem domum regendam suscepi: & timeo graviter, ne fortè per imprudentiam & insufficientiam meam, status Claræ-vallis, qui hucusque inviolatus permansit, labefactetur. Cujus humilitate Rex admodum delectatus, respondit ei. Cur, domine Pater, in tantam pusillanimitatem temet ipsum dejicis: vt curam animarum, quas Deo auctore regendas suscepisti, deserere velis? Ne quæso, ita feceris: sed secundùm gratiam tibi à Domino collatam, curam

Præconium, quo adhuc viuens laudabatur B. Petrus

Ezech. 34.

Humilitas B. Petri.

B. Petrus Regi consanguineus

Dominici ovilis vigilanter exercere non negligas. Tu tantùm esto Abbas intus, in ijs quæ ad honorem Dei, & ad salutem animarum pertinent: ego foris ero Abbas, in omnibus quæ ad vtilitatē domus vestræ spectant, possessiones vestras tutando, & ab omni exactione liberas reddendo: omnem etiam qui maligna voluntate vos quolibet modo inquietare præsumpserit, Regiæ animadversionis vltione feriendo. Purissimam & Deo placitam hujus beati viri in sancta religione conversationem manifestiùs indicat gloriosa illa revelatio, quam suprà expressimus: per quam glorificationem Christi Martyris Gerardi quondam Clarævallis Abbatis, non solùm spiritualibus, verumetiam corporalibus oculis & auribus videre & audire dignus fuit. Quàm verò copiosa supernæ gratiæ dulcedine perfusus fuerit, quamque non inefficax pro sceleratis & peccatoribus intercessor extiterit, mirabilis illa & verè memoria digna Balduini militis & sceleratissimi peccatoris in extremis conversio manifestè declarat. Quæ qualiter acciderit, non ad impunitatem promittendam criminosis, sed ad honorem Dei, & ad consolationem pœnitentium proferemus: sicut idem reuerendissimus Abbas eam cuidā fratri multis precibus exoratus seriatim exposuit: cujus verbis fidem non adhibere, omni religioni detrahere est. Porrò memorat' frater scripto, quæ audierat, cōmendauit: vnde & nos ea quæ dicturi sumus, ipsius verbis expressimus.

B. Petri vita quàm sancta fuerit.

Caput XXXIII.

Qualiter omnipotens Deus cuidam sceleratissimo peccatori, meritis & precibus venerabilis Petri Abbatis pœnitentiæ fructum concessit.

Miles quidam, nomine Balduinus, dominus castri, quod in territorio Remensi situm Guiza nuncupatur, cùm esset homo bellicosus & strenuus armis, postposito timore Dei multa mala quotidie perpetrabat: rapinis, incendijs, cædibus, cæterisque similibus diabolicis operibus frequenter insistens. Hoc autem solummodo boni in eodem esse videbatur, quòd virum sanctissimū Petrum tunc Igniaci, postea Clarævallis Abbatē, cum tota domo Igniacensi sincerè diligens magnificè honorabat: multūque de ejus meritis confidebat. Neque verò id frustra, quemadmodum rei exitus declarauit: vt adimpleretur sententia, quam Dominus in Evangelio ait, *qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem justi accipiet.* Nam cùm adhuc esset in ætate virili, contigit eum lęthali ægritudine pressum ad extrema perduci. Proinde misit quantocyus nuntium, rogans & supplicans, quatenus prędictus Abbas ad se venire dignaretur. Qui concitè veniens, invenit hominē jam penè consumptum, & linguę officio penitus destitutū. Sed orante Abbate sancto, larga benignitate Christi Domini nostri indulta est protinus ægro loquendi facultas, & voluntas confitendi. Confessione verò cum multa cordis contritione facta, voluit in continenti mundū deserere, & habitum sanctæ Religionis assumere. Conjuge autem ipsius, quæ plus corpus mariti sui, quàm animam diligebat, multa pertinacia ne hoc fieret prohibente, dilatum est interim votum: donec illa de sospitate ipsius penitus desperata, tandem suum dedit assensum. Qui gavisus vehementer de impetrata conversionis licentia, mox ad supta-

Quàm sit vtile diligere sanctos.

Mat. 10.

prædictam Igniaci domum transferri se fecit: futurus ibidem monachus, si vixisset. Sed morte accelerante soluta est protinus anima ejus à corpore, amarissima contritione ingemiscens ac pœnitens vehementer, quòd temp⁹ pœnitentiæ sine pœnitentia transegisset. Cumque defunctus fuisset, factæ sunt de eo revelationes multæ præfato Abbati, cæterisque senioribus loci: quas quia longum est omnes explicare, paucas ex pluribus annotare curauimus. Eadem igitur nocte qua defunctus est, apparuit in visione cuidā viro religioso, quasi de lecto se erigēs: in quo graui ægritudine pressus jacere videbatur. Cui cùm ille adminiculum ferre conaretur, ait. Non est mihi necesse, frater, vt teipsum fatiges. Sanctus namque Benedictus sub cujus alas, licet indignus, confugi, adjutor est mihi fortissimus: ipseque me mittit ad Dōnum Petrum Abbatem vestrum, vt ab eo monachus fiam. In ipsa nocte cùm idem venerabilis Abbas pro anima peccatoris sed pœnitentis solicitus & anxius valde existeret: cœpit animo pertractare, qualiter homini mortuo tanta peccatorū mole gravato succurrere posset. Hæc illo cogitante, subitò astitit ei quidam, cujus vultum non agnoscebat, quem tamen Angelū Dñi fuisse credebat, respondēs cogitationibus ejus & dicens. Magno adjutorio indiget. Hauddudum verò est, quin de ipso mortuo diceret. Et his dictis, statim ab oculis ejus sublatus est. Itaq; sanctus Abbas accepto diuinitus hujusmodi responso, liquefactus est totus pietatis & fraternæ cōpassionis vnguento: & mox conversus ad orationem altaria Sanctorum circuibat, eorūque suffragia pro salute defuncti medullitus implorabat. Cumque hoc ardēti pietatis affectu diutius actitaret: ex infirmitate fragilitatis humanę tāquā mœsto & fatigato somnus obrepere cœpit. Tenuiter verò obductis palpebris, cùm nec plenè vigilans, nec plenè dormiens sibi videretur: repente apparuit ei Satanas, vultu terribili minaciter fremens aduersus eum & dicens. Quid? Balduinum auferes mihi? Et cùm hoc dixisset, in impetu furoris exilijt in eum, coarctans & cōprimens vehementer. Qui statim expergefactus, ita se omnibus membris astrictū reperit, vt ea mouere non posset: sed verbū Dei non fuit alligatum. Dixit itaque ad insatiabilem illum homicidā. Adjuro te, spiritus immunde, per sanguinem Iesu Christi filij Dei, quem pro nobis miseris & peccatoribus in cruce fundere dignatus est: & per gloriosā ejus genitricem & virginē Mariam: quatenus huic animæ confessę & pœnitenti nocere non præsumas. Et cùm hoc dixisset, diuina virtute coactus reliquit eum diabolus, & fugit. Ipse verò in sua relaxatione defuncti liberationem intelligens, resumpta orandi constantia, magis ac magis interim precib⁹ insistebat. Tanta nāque in illa hora devotionis gratia perfusus est, tamque de Dei misericordia fiduciam mente concepit, quantam nūquam in vita sua fuerat expertus. Vnde etiam indubitanter credidit, suas suorumq; fratrum supplicationes pro eodē defuncto diuinitus exaudiri. Mane ergo facto cùm Capitulo fratrum prę sideret, omnes in cōmune solicitè rogat, attentiùs monet: quatenus pro anima peccatoris, qui ad ipsos in supremo necessitatis articulo confugisset, devotas preces effunderent: multasq; & diuturnas orationes statuens, ipse per dies triginta penè quotidie Sacrificium nostræ redemptionis pro ejus anima offerre curavit. Porro per totum tricenarium illud vix aliqua dies præterijt, quin memorato Abbati, aliquando quidem dormienti, aliquando etiam, quod magis mirum est, vigilanti, idem defunctus (sc. Balduinus,) appareret, interdum quoque flexis genibus &

S. Benedicti intercessio pro defūcto.

B. Petri pietas & orationes pro defuncto.

Sacrificium pro mortuis.

junctis manibus corã eo stans supplicare videbatur, vt pro se orare non desisteret. Contigit autem in ipso tempore, Abbatem quẽdam monachorum nigri Ordinis, quem miles ille adhuc in carne viuens aliquando grauiter injuriaverat, ad eandem domũ Igniaci hospitandi gratia diuertere. Gauisus verò reuerendissimus Abbas Petrus, quòd hanc quoq; occasionẽ adiuvandi peccatricem animã sibi præstitisset Dñs, supradictum Abbatem duxit ad tumulum defuncti: obsecrans in Christi amore, vt eum absolveret ab illa injuria, quam suadente diabolo in ipsum cõmiserat. Quo statim sine dilatione, tum propter honorem Dei, tum propter compassionem fraternæ misericordię, quod petebatur concedente: ecce in ipsa nocte defunctus ille Dõno Abbati Petro gratulabundus apparuit: ostendens ei corpus suum purgatũ à lepra, qua se ab olim contaminatum fuisse insinuabat. Præterea in facie ipsius apparuit immensi cujusdam vulneris penitus obducta cicatrix: cujus sanitas recèns deletum ostendebat esse piaculum, quod in Abbatem cõmiserat. Post hęc autem, cùm jam Dominus declarare vellet, exauditas fuisse in conspectu suo preces sancti Abbatis fratrumque ejus, pro anima pœnitentis illius, in ipso sancto die Parasceves, iam inchoato circa horam nonã diuino officio, in ipsa inquam hora, qua Dominus Iesus Christus pro peccatorib⁹ crucis supplicium subire & mortẽ gustare dignatus est, cùm idem venerabilis Abbas indutus sacerdotalibus juxta altare præsideret: apparuerunt ei duo juuenes præclaris vultibus, & sericis vestib⁹ renitentes: qui eundem Balduinum defunctũ dextra lęvaq; incedentes ad altare deduxerunt. Transeuntes verò coram Abbate, convertentes se ad eum dixerunt, Ecce Dõnus Balduinus. Erat autẽ ipse defunctus nigris quidem vestimentis, sed tamen bonis & decoris amict⁹: quę quasi de Isembruno esse videbantur. Quod videns sanctus Abbas, lætatus est valde: nimirũ intelligens in vestibus nigris pœnitentiæ signũ, & in repræsentatione ipsius ad altare certum reconciliationis indicium. Vt verò reconciliationis hujus omnis à corde famuli Dei remoueretur scrupulus: qui priùs crebrò apparere solebat intercessionis opẽ flagitans, deinceps nec ipsi Abbati, nec alteri cuiquã apparuit: vt etiam per hoc magna misericordia Dei se in numero pœnitentiũ, & in purgatorijs locis ad similitudinem Dei reformandorum receptũ fuisse declararet. Quis, rogo, diuinæ bonitatis & clemẽtiæ viscera super nos miseros & peccatores dignè æstimare sufficiat? Sed sicut certissimè credit catholica mater Ecclesia, Dominũ Iesum pro peccatorib⁹ & impijs in passione & in morte sua innocentissimũ sanguinem suum fudisse: ita prorsus incertissimum est, quisnam sit ille, qui ad redemptionis hujus sacramentum pertineat, vel quis ille, qui non pertineat: ideoq; meritò judicare prohibemur, neq; de quantũlibet sceleratissimo peccatore præcipitem ferre sententiam: quia qualis quisque sit hodie, vtcũque æstimare possumus, qualis verò crastino futurus, omnino scire nõ possumus. Neque enim solùm quidam per gratiam Dei de peccatis & vitijs transeunt ad remedia pœnitentiæ: verumetiam, quod omni lacrymarũ fonte plangendum est, terribili nimis judicio Dei, de virtutibus & sanctis operibus nonnulli tãdem dilabuntur ad vitia. Ergo qui stat, in timore & tremore videat ne cadat: qui autem cecidit, modis omnibus solicitus sit vt resurgat. Vbicumq; enim lignum humanę naturæ in morte carnis ceciderit, siue ad austrũ, siue ad aquilonem, ibi erit: id est, aut cum Christo, qui est vera vita, in æterna beatitudine: aut cum diabolo, qui est vera mors, in perpe-

Absolutio, id est condonatio injuriæ mortuo exhibita

Die passionis B. Petro apparet defunctus.

De nullo peccatore iudicare debemus.

Eccle. 11.

tua dánationis miseria. Perpende itaque lector, quàm carus & accept⁹ Deo fuerit iste beatus Abbas Petrus: cujus meritis & precibus donauit hominem peccatoré, qui ob multiplicitatem & enormitatem scelerũ suorum vix vmquam de profundæ mortis voragine respirare posse videbatur. Quòd si ante susceptum regimen Clarævallis tam perfectus fuisse dignoscitur: postquá pastor & rector hujus religiosę domus fieri meruit, de qua, sicut beatus Bernardus in quodam sermone suo testatur, optimos & pretiosissimos animarum redditus singulis annis colligit Deus: nihilne meritorum illi accreuisse putabimus? Accrevit vtique: quia priorem religionem suá posteriore sanctitate multiplicibus virtutum incrementis cumulauit: sic Marthę inquietas in semetipso castigans occupationes, vt Mariæ quietem per sacræ contéplationis studium toto mentis complecteretur affectu: sic subditos arctam & angustam viá incedere docens, vt legem quam alijs impónebat, primitus hanc tenendá esse, in sua sancta conuersatione demóstraret. Consummatis igitur laudabiliter diebus vitæ suæ, debitũ vniuersitatis exsoluit: & qui aliquandiu in lacrymis seminauerat, claudens oculos in morte carnis, in gaudio immortalis vitæ dulcissimos laborum suorũ manipulos ęternaliter meruit. Venerabile corpus ejus in cellula, qua suprà diximus martyrem Christi Gerardum positum, in sarcophago super pauimentum exaltato cum cōdigno honore reconditum est: vbi cum beato collega suo in pace in idipsum obdormiens & requiescens, generalis resurrectionis diem, & gloriam, quę tunc sanctis reddetur, feliciter præstolatur.

Annui animarum redditus ex Clara-valle Deo soluti.

Sepultus Petrus iuxta Beatum Gerardum.

Recapitulatio supradictorum.

DE virtutib⁹ & laudabilis vitę præconijs reuerendissimorum patrũ, beati Alberici primi, & beati Stephani secundi Cisterciésis Cœnobij Abbatũ, necnon & sanctissimi Bernardi primi Clarevallis Abbatis, eorũq; successorum, quasi de spatioso & florido campo non inutiliter, vt reor, ista decerpsimus, & fratribus nostris lectioni studentibus, ex lectione quoq; proficere cupientib⁹, táquam vernantissimos flosculos apposuimus: Dei oiporentis misericordiá postulantes, quatenus non tantùm Cistercio & Clarevalli, sed etiá vniuersitati Ordinis nostri patres tantę religionis & perfectionis ęmulatores suscitare dignetur, vt omnes nos qui in Cisterciensi Ordine pond⁹ diei & ęstus, quod institutores nostri indefesso studio portauerunt, nobisq; portandũ tradiderunt, ferre decreuimus, non solùm ex lectione sacra pręcedentiũ Patrũ exempla cognoscamus: verũetiam pręsentium Patrum illuminati robotariq; doctrina intra Dñici ovilis caulas, vbi intrantes & exeuntes pascua vitæ inveniamus, recipi mereamur. Nemo verò putet, nos hęc de Cisterciensiũ & Clarevallensium Abbatũ sacra conuersatione ista conscripsisse, quasi nō & in alijs domib⁹ nostri Ordinis, pręcipuè in illis quæ cũ Cistercio & Clarevalle caput Ordĩs esse noscuntur, Firmitate scilicet Pótiniaco & Morimundo claruerint, patres vita & religione conspicui: cùm certissimè sciamus, in diuersis cœnobijs nostri Ordinis patres diuersarũ gratia virtutũ florentes extitisse: quorum meritis & precibus vsq; hodie per vniuersitatem cógregationis nostræ vigor disciplinę & fervor sanctę religionis adjuuante Dño conservatur. Sed nos ea quæ de principaliũ domorũ Ordinis Patribus cognouimus, ad exéplum sufficere credimus: quorum & sanctitas sine præjudicio cęterorũ excellentior esse creditur, & auctoritas animum legentis ad reuerentiam amoremq; sacræ religionis faciliùs accendere speratur.

In pluribus Ordinis Cœnobijs floruere viri sancti.

DISTINCTIO TERTIA.

De quibusdam S. Bernardi fratribus & discipulis, alijsque Clarævallis Religiosis.

CAPVT PRIMVM.

De Domno Gerardo fratre Sancti Bernardi, Cellerario Clarevallis.

IAM verò ad seniores, qui sub beatissimo Patre nostro Bernardo, & deinceps in Clarevalle claruerunt, stylum vertamus: viros verè Religiosos, contemptu sæculi sublimes: ordinis æmulatione ferventes: diversorum charismatũ gratia tamquam sidera cæli relucentes: sanctæ contemplationis studio sine tędio mentis invigilantes, qui nomen & habitum monachi sanctis moribus & optima conversatione decorauere: vtq; hoc quòd dicebantur, verè essent, & admirabili deuotionis instantia elaborauere. Quorum primum tãquam primogenitũ, quod in lege Dño offerri pręcipitur, non immeritò ponemus Domnum Gerardum quondam Clarę-vallis Celerarium, germanũ fratrem sancti patris nostri Bernardi, plurimũque ab eo dilectum: qui quantò difficiliùs in initiis conuersioni consensisse visus fuit, tantò tenaciùs & sinceriùs postmodum in omni cõuersatione sua ejusdem conversionis exercitijs adhæsit. Cùm enim servus Domini Bernardus in adolescentia sua tamquã tenerrimus ligni vermiculus delicatus existens, Spiritu sancto præventus manũ ad fortia mittere proposuisset: conversionis etiam gratiã mente conceptam Dño vouisset: eodem quoq; spiritu inflãmatus conversionis socios quaquaversum colligeret: cùm jam cęteri fratres ejus salutaribus monitis assensum prębuissent, Gerardus salubre consilium difficiliùs admittebat: quia cùm esset miles in armis strenuus, juventutis robore valid⁹, magnæ prudentiæ, benignitatis eximiæ, & qui ab omnibus diligeretur, radicem cordis hujus mundi pompis & vanitatibus altiùs infixerat. Cumque obstinato animo fratris sui monita repelleret: Bernardus fide jam igneus, & fraternæ charitatis zelo mirũ in modũ exasperatus, scio, inquit, scio, sola vexatio intellectum dabit auditui. Et ecce pręsentialiter in latere ejusdẽ fratris sui lancea infixa ei apparuit præsagium futurorũ: moxq; digitum loco lateris in quo lanceã solus ipse videbat, apponens, veniet, inquit, dies, & citò veniet: cùm lancea lateri huic infixa pervium faciet iter ad cor tuum consilio salutis tuæ quod aspernaris: & timebis quidẽ, sed minimè morieris. Sic dictum, sicque factum est. Paucissimis namq; interpositis diebus circumvallatus ab inimicis, capitur & vulneratur juxta verbũ fratris sui, lanceamque ipsi lateri, eidemque loco, quo pręd ictum fuerat, trahens, & mortẽ quasi jam præsentem perhorrescens, clamabat. Monach⁹ sum, monachus sum Cisterciensis. Nihilominus tamen capt⁹, & in custodia reclusus est. Porrò de vulnere præter spem citò convaluit: propositum verò seu votũ quod vouerat, non mutauit. Cumque frater ejus laboraret, vt erui posset sed nil proficeret: Gerardus magis ac magis contristari & anxiari cœpit, eoq; votum quod Domino vouerat, reddere prohiberetur: quodque cùm libe-

B. Gerardus beatorum Clara-vallensium primogenitus.

Difficiliùs cõuersus est.

Lancea vulneratus in carcerẽ traditur.

rum sibi fuisset, amore sæculi debriatus, vouere & reddere contempsisset. Bernardus verò, cùm nec loqui ei permitteretur, accedens ad carcerẽ clamauit. Scito, frater Gerarde. quia ituri sumus in proximo, & monasteriũ introituri. Tu verò quandoquidem exire non licet, hic monachus esto: sciẽs quod vis & non potes, pro facto reputari. Aliquanto itaq; tempore in carcere clausus & compedibus vinctus, didicit durum esse sibi contra stimulũ gratiæ Dei recalcitrare: didicit inquam, fellea dulcedo amoris hujus sæculi quantis calamitatibus, quantisve amaritudinibus repleatur. Demum cum sufficienter & salubriter pro obstinatione sua castigatus à Domino fuisset: quadam nocte audiuit in somnis vocem dicentẽ sibi; hodie liberaberis. Eadem itaq; die circa vesperam divinitus cõpedes ejus confractę sunt, claustra etiam carceris sponte reserata sunt: exiensque Gerardus, per mediũ illorum qui se captivauerant & recluserant liber incedebat. Sicq; à gemina captiuitate, corporis scilicet & animæ magna Dei misericordia liberat⁹, ita vt ex sententia dicere posset, *virga tua & baculus tuus, Dñe, ipsa me consolata sunt*: cum fratribus suis, cęterisq;, qui in eadem spiritualis militiæ sacramenta jurauerant, Cistercium venit: tantò humiliùs & deuotiùs votũ quod vouerat Dño redditurus, quantò ex sola diuina gratia & voluntate, vouendi, & ejusdem voti implendi facultatem, tam manifesto miraculo edoctus, sibi inesse sciebat. Postmodum verò, cùm reverendissimùs pater Stephanus Cisterciensis Abbas, beatũ Bernardum & fratres ejus, cum alijs viris religiosis, ad ędificandam domũ Claræuallis misisset, ipsumque venerabilem Bernardum cæteris præfecisset Abbatẽ, Dónus Gerard⁹ in eadẽ domo Cellerari⁹ constitut⁹ est. Quàm verò strenuè, quàmq; prudenter & humiliter, officiũ sibi creditũ administrauerit: meliùs ipsius beati Bernardi verbis, quàm nostris explicabimus. Cùm enim post obitũ ejus idem venerabilis Abbas nobili illa sua facundia sermonem pijssimo luctu plenum in conventu fratrum faceret, inter cętera sicait. [Scitis, ó filij, quàm justus sit dolor meus: quàm dolenda plaga mea. Cernitis nempe, quàm fid⁹ comes deseruit me in via hac qua ambulabã: quàm vigil ad curam, quàm non segnis ad onus, quàm suauis ad mores. Quis mihi ita pernecessarius: cui æquè dilectus ego? Frater erat genere, sed religione germanior. Dolete, quæso, vicem meã, quibus hęc nota sunt. Infirmus corpore eram, & ille portabat me: pusillus corde, & confortabat me. Piger erã & negligens, & excitabat me: improvidus & obliviosus, & cómonebat me. Quò mihi avulsus es? Quò mihi raptus è manibus, homo vnanimis, homo secundùm cor meum? Amauimus nos in vita, quomodo in morte sumus separati? Amarissima separatio: & quã omnino non posset efficere, nisi mors. Quando enim me vivus vivum desereres? Omnino opus mortis, horrendũ diuortiũ. Quis enim tam suaui vinculo nostri non pepercisset amoris: nisi totius suauitatis inimica mors? Ad omne quod emerserit, respicio ad Gerardũ, vt consueverã: & non est. Heu tunc ingemisco miser, sicut homo sine adjutorio. Quem consulã in ambiguis, cui in aduersis fidã, quis portabit onera, quis pericula propulsabit? Nonne vbiq; gressus meos Gerardi oculi anteibant? Nonne tuũ, Gerarde, pectus curę meæ noti⁹ quã meũ ipsius habebãt, familiariùs incursabant, acriùs vrgebant? Nõne in lingua illa placabili & potenti meã à sermonibus sęculi frequentissimè vendicabas, & amico reddebas silentio? Dominùs dederat ei linguam eruditã: vt sciret, quando deberet proferre sermonem. Ita deniq; in prudentia res-

Gerardus diuinitus è carcere educitur.

Psalm. 22.

Oratio funebris in obitu Gera. ser. 26. in Cant.

ponsionum suarum, & in gratia data sibi desuper, & domesticis satisfaciebat & exteris: vt penè me nemo requireret, cui prior fortè Gerardus occurrisset. Occurrebat autem aduentantibus, opponens se, ne meū otium incursarent. Si quib⁹ sanè satisfacere per se non quibat, hos adducebat ad me: cęteros emittebat. O virum industriū, ô amicum fidelē, & amico gerebat amorem, & officijs charitatis non deerat. Quis vacua recessit ab eo manu? Si diues, consilium: si pauper, subsidiū reportabat. Nec quærebat quæ sua erant, qui se medijs ingerebat cutis, vt ego vacarem. Sperabat enim, sicut erat humillimus, majorem de nostra quiete fructū, quàm si vacaret ipse. Interdum tamen postulabat absolvi, & alteri cedere: quasi qui meliùs provideret. Sed vbi ille inveniretur? Nec petulanti aliquo, vt assolet, in eo officij detinebatur affectu: sed solo intuitu charitatis. Siquidem plus omnibus laborabat, & minus omnibus accipiebat: ita vt sæpe cum alijs necessaria ministrarer, ipse egeret pluribus, verbi causa, cibo, aut veste. Gratias tibi frater de omni fructu meorum siquis est in Domino studiorum: tibi debeo si profeci, si profui. Tu intricabaris, & ego tuo beneficio feriatus sedebam mihi, aut certè diuinis sanctiùs occupabar obsequijs: aut doctrinę filiorū vtiliùs intēdebam. Cur enim securus intus non essem: cùm te scire agentem foris, manum dexterā meam, lumen oculorū meorum, pectus meum & linguā meam? Sed quid dixi foris agentem illum, quasi interna Gerardus nesciret, & spiritualium expers esset donorum? Norunt, qui illum norunt spirituales, quàm verba ejus spiritū redolerent. Norunt contubernales, quàm mores ej⁹ & studia non carnē saperent, sed fervèrent spiritu. Quis illo rigidior in custodia disciplinæ: quis in castigando corp⁹ suum districtior: quis suspensior in contemplando, subtilior in disserendo? Quoties cū eo disserens, ea didici, quæ nesciebam: & qui docturus adueneram, doctus magis abscessi. Nec mirū de me: cùm magni ac sapientes viri idipsum nihilominus de illo sibi accidisse testentur. Non cognouit literaturam: sed habuit literarum inventorē sensum, habuit & illuminantem Spiritū. Nec in maximis tantū, sed & in minimis maximus erat. Quid (verbi causa) in ædificijs, in agris, hortis, aquis, cunctis denique artibus seu operibus rusticorū: quid inquam, vel in hoc genere rerum Gerardi subterfugit peritiam? Cęmentarijs, fabris, agricolis, hortulanis, sutoribus atque textoribus, facilè magister erat. Cúmq; judicio omniū omnib⁹ esset sapientior, solis in suis oculis non erat sapiens. Vtinam multos, etsi minùs sapientes, non plus tangeret illa maledictio, *væ qui sapientes estis in oculis vestris.* Scientibus ista loquor: & adhuc plura his de illo expertis & cōpertis. Parco autē: quia caro mea & frater meus est. Hoc autem securus addo, mihi vtilis in omnibus & præ omnibus fuit: vtilis in parvis & magnis, in privatis & publicis, foris & intus. Meritò ex eo pendebā totus, qui mihi totum erat. Solum penè reliquerat mihi provisoris honorē & nomen: nam opus ipse faciebat. Ego vocitabar Abbas: sed ille pręerat in solicitudine. Meritò requieuit in illo spiritus meus, per quem licebat delectari in Dño: prędicare liberiùs, orare securiùs. Per te, inquam, mi frater, erat mihi mens sobria, quies grata, sermo efficacior, oratio pinguior, frequentior lectio, & ferventior affectus. Heu sublatus es, & hęc omnia simul. Tecum pariter abierunt omnes deliciæ & lętitiæ meæ. Iam curę irruerunt, jam molestiæ hinc inde pulsant, & angustiæ vndiq; solū me reperiūt, solæ mihi te abeunte rēmanserunt: solus sub sarcina gemo. Aut ponere, aut

Gerardi sapientia.

Isai. 5.

opprimi necesse est: quia tu tuos humeros subduxisti. Quis mihi tribuat, citò mori post te? Nam pro te, nolim: nec tua te fraudare gloria. Porrò superviuere tibi, labor & dolor. Exite, exite lacrymæ, jampridem exire cupiẽtes: exite, quia is, qui vobis meatum obstruxerat, cõmeauit. Non sum insensibilis, fateor, ad pœnas: horreo mortẽ, meam & meorum. Meus erat Gerardus, meus planè. Annon meus, qui frater sanguine fuit, professione filius, solicitudine pater, consors spiritu, intim⁹ affectu? Is recessit à me: sentio, læsus sum, & grauiter. Ignoscite, filij, imò si filij, vicem paternã. Doleo super te, Gerarde carissime: non quia dolendus, sed quia ablat⁹: & ideo fortassis dolendum mihi potiùs super me: quia bibo calicem amaritudinis. Vbi est, mors, victoria tua? Vbi est, mors, stimulus tuus? Gerardus te non formidat, larvalis effigies: Gerardus per medias fauces tuas transit ad patriã, non modò securus, sed & lætabundus & laudans. Plango igitur primùm super mea ipsi⁹ plaga, atq; hujus jactura domus. Plango deinde super pauperũ necessitatibus: quorum Gerardus pater erat. Plango certè & super vniversi nostri Ordinis statu, nostrǫque ꝓfessionis: qui de tuo, Gerarde, zelo, consilio & exẽplo, robur nõ mediocre capiebat. Plango postremò, etsi nõ super te: ꝓpter te tamẽ. Hinc prots⁹ afficior graviter: quia vehemẽter amo.] *1. Cor. 15.* *Gerardus quàm vtilis omnibus esset.*

Caput II.

De laudabili abstinentia Domni Gerardi Cellerarij.

HOC est testimonium, quod de vita & conuersatione dilecti fratris sui Gerardi reuerẽdissimus pater Bernardus perhibuit: quod nos de lõgo Sermone ipsius diuersis in locis excerpentes, ad demõstrandas tanti viri virtutes, continuatim posuimus. Scimus verò fucũ adulationis, & tanti patris nostri verbis & sensibus, longè prorsus abfuisse: nec sanguinis affectione attractũ, vt vel vno verbo plus laudaret eum, quàm mera veritas laudandũ esse cẽsebat. Proinde si verũ est, imò quia verum est testimoniũ ejus: liquet profectò, perfectum in virtutibus fuisse famulum Dei Gerardũ: cui magno ad obseruantiã verę religionis exteriorum administratio nil obetat: quę tam multosã tramite disciplinæ claustralis solet auertere, & in baratrũ sæcularis conversationis immergere. Quis autem tantæ laudis prȩconiũ dignè admirari sufficiat, quòd plus omnibus laborans, minus oĩbus accipiebat: quòd nullo petulantiæ affectu in officio suo detinebatur, quodquidẽ temporibus nostris rarissimũ est, sed solo intuitu charitatis: quòd cùm cęteris necessaria ministraret, ipse egebat in pluribus? Sanè ad cõprobandum, quàm fuit rigidus in obseruantia disciplinæ, quamque districtus castigator corporis sui, vnum ex laudabilibus factis ejus exempli causa ponemus: vt hi, qui sanctorum virtutes ad profectum suum scrutari satagunt, si ferventes in religione sunt, habeant, quod imitari debeant: sin verò remissi vel infirmi, habeant, vnde de se doleant. Solebat famulus Domini Gerardus, grangias ex debito officij sui circumiens, communi Fratrum mensa & uictu contentus esse: aquam cum eis & ipse bibens: nec facilè aliud quid, præter communia pulmenta sibi patiebatur apponi. Accidit autem quadam vice, vt ad grangiam iturus infirmaretur. Quod sciens Conversus, qui cũ eo ire debebat, ad Priorem accessit: Cellerarium infirmari suggessit, timere se dicens, quia si aquam in grangia, sicut solebat, biberet, infirmitati ejus pondus accresceret. Iussu itaque Prioris vasculum vino plenum secum tulit, Cellerario penitus hoc ignorante: quod etiam ipsi *Testimoniũ S. Bernardi adulationis expers.*

sedenti cum fratribus ad mensam obtulit: signum, sicut moris est, ex parte Prioris faciens, vt causa infirmitatis suę modico illo vino sol⁹ vteretur. Quádo verò ille paupertatis & cómunis vitę fervenrissimus æmulator in hoc cósentiret: vt cæteris omnibus aquam bibentibus, ipse solus poculo vini delectaretur? Erat autem vas aqua plenú in medio positum: vnde fratres bibere debebant. Parumper ergo intra semetipsum, quid sibi faciendú esset, deliberans, continuò surrexit: & tollens vasculum vini, cunctis videntibus vrceo, qui aquam habebat, vinú infudit: signum faciens, vt omnes biberent in cómune. Malebat quippe corpus suum infirmitate periclitari: quàm vel in tantilla remissione abstinentiæ conscientiæ suæ maculá dare. De quo ejus tam religioso facto fratres exhilarati pariter & ædificati, delectabiliùs aquam illá biberunt, quàm si pretiosissimú vinum eis propinari fecisset. Legebant nimirum in vita & moribus optimi Cellerarij sui, quàm conténenda sit carnis illecebra: qui nec pro tuenda vel recuperanda corporis sui sanitate poculú sumere acquieuit, vnde infirmis occasioné scandali dedisse videretur.

Abstinentiæ exemplū.

Caput III.

De pretiosa morte venerabilis viri Gerardi.

CVM pro sedando schismate petri Leonis S. Pater Bernardus tertia iam vice, vocante Dño Papa Innocentio, Italiam intrasset, & magnis vbique signis & miraculis claresceret: Dónum Gerardum Cellerarium suú tamquam fidelissimú adjutorem, prudentissimumq; consiliariú, per omnia secum habebat. Contigit verò cùm essent Viterbi, vt idem Dónus Gerardus grauissima valetudine correptus lecto decúberet: venerabilemq; Abbatem conturbatum vehementer, & consternatú redderet. Cumque manifesta signa mortis exitú imminere denuntiarent, serv⁹ Dñi Bernardus ęgerrimè ferens, comité peregrinationis, & illum comité, in terra relinquere aliena, nec resignare ijs, qui eum sibi cómiserant, quoniá amabatur ab omnib⁹, sicut erat amabilis valde, cum fletu & gemitu conversus ad Dominú, expecta, inquit, Dñe, expecta vsque ad reditú: restitutum amicis tolle eú jam si vis, & non causabor. Sed quó pius & misericors Domin⁹ humillimú servum suum cum tanta contritione cordis in propria causa postulanté despiceret: quem tanta facilitate, quáta benignitate, in causis alienis exaudire continuè solebat? Néspe præter spé vniuersorú tamquam de portis mortis ad vitá reuocat⁹, citò cóualuit Gerardus: perfectisque negotijs, pace sanctę Romanæ Ecclesiæ reddita, Leonina rabie penitus extincta, redierút in patriam: cum exultatione vniuersę terræ reportátes manipulos pacis. Haud multo verò post hoc elapso tempore, táquam jam votis & desiderijs fidelis servi sui Bernardi satisfecisset Dominus, rursus Gerardus cœpit viribus corporis repéte destitui, paulatimque ad exitú appropinquare: qui occupationé quidem Marthę pro injúcto sibi officio patienter sustinuerat, sed vacationé Mariæ toto mentis conamine amplexus fuerat. Sentiens itaque se certissime migraturum: & de laboriosis hujus sæculi curis ad æternæ beatitudinis requiem transiturum, vbi vacare incipiens, gustaret & videret, quoniam suauis est Dominus: & comprobaret, nequaquam se carnali, seu sæculari aliquo desiderio in officio suo detentum fuisse: eleuatis in cælum oculis, Deus, inquit, tu scis, quòd quantum in me fuit, semper optaui quietem: intendere mihi, vacare tibi. Sed implicitum tenuit me amor tuus, & voluntas fratrum, & studium obediendi: super omnia verò Abbatis & fratris mei germana dilectio.

Gerardus S. Bernardi precibus subitò à morbo lethali conualuit.

Circa medium verò noctis, quā vltimam cū miseris mortalib9 egit, mirum in modum exhilatato vultu in voce exultationis subitò erupit in illud Dauidicū, stupentibus qui aderant. *Laudate Dñm de cælis, laudate eum in excelsis.* Iā enim huic beato viro nocte adhuc media diescebat, & vltima nox ipsius sicut dies illuminabatur: prorsus illa nox illuminatio ipsius in delicijs ęternis luminis, quod est Christus Dñs. Quomodo enim tenebræ non vertuntur in lucē, vbi cantando moritur homo, & moriendo cātat? Vsurparis, ô inimica mors, ad lætitiam, cùm sis mater mœroris: vsurparis ad gloriam, glorię aduersatrix: vsurparis ad introitū regni, porta inferi: fouea perditionis, ad inventionē salutis. Fratres itaq; qui aderant, tanti nouitate miraculi attoniti, cucurrere citiùs, dilecto fratri ipsius S. Bernardo, hominē in mortem exultantem, & insultantē morti, nuntiantes. Qui cùm debilis & infirmus accelerans venisset, extrema jam psalmi quem cantabat ipso audiente clara voce cōpleuit. Et suspiciens in cælum, ait. Pater, in man9 tuas cōmendo spiritum meū. Et repetens eundem sermonē, ac frequenter ingeminans, pater, pater, conversus ad sanctū Abbatem & fratrem suū, exhilarata facie: quanta, inquit, dignatio Dei, patrem hominum esse: quanta hominū gloria, Dei filios, Dei esse heredes. Nam si filij, & heredes. Sic sancta illa anima in jubilo & exultatione spiritualis gaudij carne soluta, & hymnidicis Angelorū choris admixta, tanto liberiori volatu sidereas petijt mansiones, quantò suū nil in ea malignorum caterva spirituum invenire poterat. Funeri ejus sanctus Abbas & frater ipsius debitum cōmendationis & exequiarum officiū dulcissima mentis affectione deuotè impendit: cùm tamen alijs flentibus ipse nō fleret, sed erūpere gestientes lacrymas magna fidei constantia castigaret: ne quasi mortuum plangere & flere videretur illū, quem de morte sua in ęterna vita & gloria sempiterna natum esse, non dubitabat.

Psalm. 48.

In morte lætus canit Gerardus.

Caput IV.

De Reuerendissimo patre Humberto, quondam Priore Claræuallis.

POstquam gratia & misericordia Dñi nostri Iesu Christi domus Claræuallis fundata est, & fragrantissima sacræ religionis ejus opinio multis facta odor vitę in vitam: inter cæteros, quos diuinæ bonitatis arcanū consilium de diversis mundi partibus vocabat, plures religiosi viri, qui suis in locis perfecti in religionis observantia videbantur, audientes, quòd tam specialiter & excellenter magnificasset misericordiam suam Dominus cum domo eadem, & ejus sanctissimo Abbate, tamquam noui tyrones, ex emeritæ militiæ laboribus venientes, tantæ sanctitatis collegio sociari ferventissima spiritus deuotione cupiebant. Inter quos primi vel præcipui extiterunt, Humbertus Igniacensis Cœnobij primus Abbas, Renaldus, & Petr9, cognomento Tolosanus, Guillelmus, & Gerardus Farfensis: qui non vno quidem in loco, sed diuisis, & inter se distantibus prouincijs habitantes, ita se, ab ipsis infantiæ rudimentis, diuinis obsequijs mancipauerant: vt in omni virtutum gratia florentes, alienis, quasi perfectioribus, exemplis institui, minùs necessarium habere viderentur. Verumtamen mellifluam sanctitatis dulcedinem, qua cæteris sui temporis sanctis, beatus pater noster Bernardus, tamquam cedrus exaltata in monte Sion, supereminebat, crebra & certa relatione cognoscentes: tamquam verè mites & humiles corde, nec surda aure prætereuntes illud de Apocalypsi, *Qui sanctus est, sanctificetur adhuc*: priora sua nihili reputantes, sed in anteriora extenti:

Humbertus ex alio Ordine Claræuallem adiit, & alij multi.

Apocal. 22.

tanti & tam ſpiritualis patris magiſterio prona & humillima ſe volũtate ſubdidere. Quos etiam pro ſuę reverentia ſanctitatis idem beatus Bernard⁹ vnico ſemper charitatis amplectebatur affectu. Nunc itaque de reuerendiſſimi patris Humberti puriſſima & verè monaſtica converſatione pauca commemorabimus: de cęteris verò ſuo loco, quod Dñs dederit, dicemus. Servus Dei Humbertus à puerilibus annis in ſanctuario Domini locatus, cùm iam per viginti annos in religione ſtrenuè Dño militaſſet: tandẽ perfectioris & ſanctioris vitæ deſiderio Claràvallem ſe contulit, in ipſo fere principio domus illius. Vbi tantis virtutũ charismatibus effulſit, tantaq; manſuetudinis & charitatis gratia decoratus extitit: vt tamquã vnus de numero cæleſtium Seraphim vniverſitatem congregationis ferventiſſimà converſatione ſua in amorem Dei vehementer accenderet. Ipſe etiam ſanctæ hujus & à Deo benedictæ congregationis ſpeciali prærogatiua benedictus Abbas in vertice virtutum ſtans, neque ab homine religionis incrementa mendicare neceſſe habens, cùm eſſet tamen doctus vnctione Spiritus ſancti, humiliora ſectari potiùs, quàm ſublimiora, Hùbertum Dei famulũ ad imitandum perfectionis exemplũ ſibi propoſuerat: ipſius virtutes admirari ſatagens, merita ejus magna & ſublimia æſtimare: ipſum ſanctitatis exẽplar, religionis formam, monaſticæ puritatis ſpeculum reputare: reſpectu illius converſationem ſuã nullius momenti penſare: ſancti fervoris ipſius intuitu, ſua licet feruentiſſima ſtudia, tamquã minus habentia, diu noctuq; caſtigare: ſciens nimirum omnem hominẽ conſideratione infirmorum deficere, perfectorũ verò contemplatione quamvis in virtutibus conſũmatum, propter ipſam ſanctę humilitatis laudabilem curioſitatem, adhuc virtutis incrementa reperire. Hinc idem B. Bernardus in quodam ſermone ſuo ſic ait. Vtinã, fratres mei, nos peccatores haberemus illam humilitatem in peccatis noſtris, quã ſancti viri habuere in virtutibus ſuis. Igitur venerabilis Humbertus miſſus poſtmodũ ad ædificandum Igniacenſe cœnobium, & ejuſdẽ cœnobij primus Abbas à beato Bernardo conſtitutus, impatientiſſimè ferebat, amicã ſibi paupertatis humilitatis & ſubjectionis materiam eſſe ſubtractam. Denique ferre non valens pro ſpecioſa ſanctę quietis & contemplationis Rachele lippientẽ Liam, id eſt ſecularium negotiorũ inquietos tumultus ſupponi ſibi, invito licet & renitente S. Bernardo, ſarcinam curæ paſtoralis depoſuit, & Claram vallem rediens, nobili ſuo collo ſubjectionis & obedientię iugũ impoſuit, quia nullum collũ nobile, niſi flexibile, quod etiam indefeſſus, tãquam jugum Domini ſuaue, & onus ejus leue, vſq; in finem vitæ ſuæ portauit. Cùm verò iã ſenuiſſet, & fatiſcentibus membris vigor corporis defeciſſet, inſuper varijs adverſæ valetudinis incõmoditatibus vrgeretur: erat tamen animus vigens & fervens in opere Dei, ita vt arduos Ordinis labores, quos vix robuſta juuenũ ætas tolerare poterat, ipſe ſenex & ferè decrepitus patienter, imò alacriter percurreret: remiſſiones verò & indulgentias miſericordiæ, quæ ſenibus cauſa cõpaſſionis impenduntur, non ſolùm minimè appeteret, verũetiam concedere volentibus nequaquam acquieſceret. Peractis autẽ in Claravalle trigintа circiter annis, felici agone conſummatus mortẽ lætus ſubijt: non ab ipſa conſumendus, ſed de ipſa in aſſumptione novę vitæ, & tunc in anima, & poſtmodũ in corpore glorioſiſſimè triumphatur⁹. De cujus tranſitu beatus Bernardus vehementer turbatus, quid de ejus excellentiſſima converſatione ſentiret, in conventu fratrum quodam ſermone declarauit.

Humbertus è primis Claravallis monachis vnus.

S. Bernardus Hùbertũ ſibi proponebat exemplar.

Hùbertus Abbatiale onus depoſuit.

Serm. in obitu Hũberti.

Caput v.

Ex illo sermone colligitur, consummatum fuisse S. senem Humbertum in virtutibus.

CONsidera, lector, tamquam in brevi tabella, virum perfectæ virtutis coram oculis tuis eleganter depictum, ita vt ex sententia dicere possis, quoniam iste beatus vir monachus factus monachū vigilauit in actus: qui hoc quod erat habitu & nomine, solertissima industria elaboravit, vt esset etiam in rei veritate: indignissimū fore reputans, vacuo nomine monachi sine virtutis opere gloriari. Sciebat nimirū virtutem gradum esse ad gloriā, & vanam prorsus gratiam, fallacemq; pulchritudinem, quam non parturiret illa. Idcirco beatissime pater Hūberte, longè erit à te ironicum illud elogium, quo quidam, qui vacuo nomine monachi absq; virtutis opere in vita gloriatus fuerat, post mortem irrisus fuisse perhibetur. Si vestis pulla, rasum caput, ampla cucullа, quemquā justificant: hic homo justus erat. O quantū distat inter lucem & tenebras: quàm magnum chaos firmatū est inter filios iræ & filios gratię: quàm disparem sententiā hinc exeuntes excipiunt fictè religiosi & verè religiosi. Non erat Humbertus de numero fatuarum virginū, quæ acceptis lampadibus suis detestanda negligentia oblitæ sunt oleum secū sumere: erat de numero prudentum, de quo non fucatus adulator, sed verus laudator ipsi⁹ dicit, quòd fuerit cōpositus supra omnes homines quos viderit in diebus suis, vnus idemq; perseuerans omni tēpore & omni hora; pulchrè eadem sententia, licet alijs verbis diffinitionem illā, qua poëta sapientem diffinit, repræsentans: *Constans ipse sibi, totus teres atque rotundus:* quod est vnum eundéq; perseverare, & omni tempore & omni hora. Sciendū preterea, hunc beatum virū Priorat⁹ officio sub S. Bernardo in Claravalle functum fuisse: ad quorū doctrinam exemplaque virtutum vniuersa Claravallis irrigabatur sicut hortus deliciarum, & sicut paradisus Dñi: saliebatq; in singulis & in omnibus fons justitiæ in acquisitionem vitæ ęternæ. Quia verò memoria ejus in benedictione erit omni generationi fratrū, qui in Claravalle Domino servituri sunt: in monumento, quo suprà diximus Dōnum Robertum secundū Claręvallis Abbatem positum, quod est sub arcu in muro Claustri prope Capitulum, etiā reuerendissimi patris Humberti venerabile corpus reconditū est; vbi & loculus qui sacra ejus ossa servat, titulū nominis ipsius præfert: vt proinde fratres in Claustro sedentes, & ex lectione ferventissima sanctæ religionis ejus studia cognoscentes, quę tanta tamque magnifica fuerunt, vt ea literarum monimētis tradere beatissimus pater Bernardus non dubitaret; simul etiam tumbā sacrorum cinerum ejus prę oculis habentes, incalescant animis, oblivionem fugiant, torporē & negligentiam procul à se repellant: nec omnino nisi per arduos claustralis disciplinæ labores, coronam monachis propositam se adepturos esse præsumant.

Ironicum elogium in fictum monachum.

Horat.

Humbertus Prior Claravallis.

Vbi sepultus B. Humbertus.

Caput VI.

De Domno Odone quondam Suppriore in Claravalle.

FVit quidam de senioribus Clarævallis, Odo nomine, Supprioratus officium in eadem domo per plures annos strenuè administrans: homo verè pauper spiritu, & humilis corde: qui à primis fere annis domus illius arduos labores, non solùm voluntariæ paupertatis, sed etiam duræ necessitatis, quos in novitate sua domus illa ob penuriam rerū sępius cōstringebatur, tam alacriter percucurrit, vt tunc ferventior esse in Dei laudibus notaretur, cùm corporalibus subsidijs ex aliqua parte carere videretur. Tanta autem

inerat ei morũ suavitas, tantaq; mansuetudinis dulcedine tractabat couventum fratrum, quem, Priore aliàs occupato, assiduè ducebat & reducebat ad laborem vadens & inde rediens: vt vſq; hodie sancta illa congregatio memoriam abundantiæ suauitatis ejus cum gratulatione eructuet. Cùm autem fidelis pastor S. Bernardus, ruinis sacri corporis ejus crebrescentibus, magis ac magis ad depositionem vitę corruptibilis, & introitũ beatę incorruptibilitatis approximaret, omnipotens Deus, qui humilium vota nũquam despicit, huic beato Odoni secundùm desideriũ cordis sui concessit, vt ante patrẽ sanctum ipse decederet: ne post aurea sęcula, quæ sub tãto patre jucundissimè floruerant, ferrea, quę mox subsequutura erant, lugentibus oculis videre cogeretur. Quod etiam futurũ esse, ita Dñs vni ex fratribus, priusquam fieret, manifesta visione præostendere dignatus est. Aspiciebat namq; quidam frater in visu noctis: & ecce parabat vir beatissim' Bernardus ascendere Ierosolymã, jamq; ipso in ꝓcinctu itineris erat. Ad quem venerabilis Odo reuerenter accedens, dicebat se præcessurũ. Cujus visionis sic ostensa est veritas, vt prędictus vir Deo dignus, ad cælestẽ Ierusalem, vbi vera visio pacis est, parantem jam egredi, & paulò pòst subsequuturum patrem sanctũ, felici functus legatione præiret. Post prædictam enim visionem idem famulus Dei Odo molestia corporis tractus ad extrema peruenit. Ad quem visitandum cùm beatus Bernardus ingressus fuisset, videns eum pauere & anxiari, quasi si minùs perfectè vixisset, & ob hoc ancipitem adhuc sententiam Iudicis expectaret: sic eum allocutus est. Quid trepidas, quid turbaris, ô anima beata? A diebus adolescentiæ tuæ deuotum Christo famulatũ in multis & magnis laborib' exhibuisti: & exire formidas? Perge, perge securus, ego tibi in veritate dico: quia recto cursu ad creatorem tuũ peruenies, & sanctus coram ipso apparebis. Qua consolatione dilecti patris sui humilis Odo roboratus, placidiori vultu ad exitum tendens, & post modicũ hominem exuens, mortem perdidit, & vitam veraciter apprehendit. Vt autẽ pater sanctus sententiam, quam de eo protulerat, piæ humilitatis obsequio veram esse cõprobaret, corpore sancto adhuc in area jacente, antequã ad lauãdum deferretur, reuerenter accedens, funeris Deo digni vestigia sacra deuotè osculatus est: patenter cũctis ostendens, quanto honore digni sint, qui in exercitijs regulę, quam professi sunt, sine dissimulatione exercentur, & in via mandatorũ Dei, sicut in omnibus diuitijs, delectantur. Benedicti corporis ejus exuviæ in monumẽto, quo piæ memoriæ Hũbertum locatum diximus, ob reverentiã sanctitatis ipsius, reconditæ sunt: vbi felici pausatione requiescens, Salvatorem expectat Dominũ nostrum Iesum Christum: qui reformabit corpus humilitatis ej' configuratũ corpori claritatis suę. Dicit Psalmista loquens ad Dñm. *Nũquid adhæret tibi sedes iniquitatis: qui fingis laborem in præcepto?* Si enim dici libeat, quid est electis Dei omnis pressura, dolor, & angustia præsentis temporis, nisi quædã fictio laboris? Momentaneũ namq;, & leue tribulationis eorum, quæ in pręsenti est, immensum pondus gloriæ operatur in eis in sublimitate ęternę vitę: ad quã venerabilis Odo jã nunc in aĩa perveniſſe, & postmodũ in corpore perventur' esse, certissimè speratur.

Odoni concessum est mori ante S. Bernardum.

Anxium & timentem in morte erigit in spem S. Bernardus.

Sepultus est Odo cum Humberto in Claustro.

Psalm. 93.

Caput VII.

De Domno Guerrico quondam monacho Claræuallis, postea Igniaci Abbate.

SAnctæ recordationis Dõnus Guerricus quondam Abbas Igniaci, dum adhuc sub disciplina beati Bernardi monachus esset in Claravalle, & re-

galibus sacrę doctrinæ vberibus lactaterur: haud degenerē se tanti patris filium moribus & vita probabat. Tantò siquidem sublimiùs arcem virtutū cōscendere didicerat: quantò secretiùs, magno Dei munere, de incorruptionis titulo testimonio conscientiæ gloriabatur. Sicut enim ij, quibus secreta tanti viri nosse datū fuerat, astruebant: immaculatam incorruptionis tunicam, duce gratia, vsq; ad exitū vitæ conseruauit. Porrò quantę puritatis & integritatis fuerit vita & conversatio ejus, quamq; purissimum sanctæ deuotionis thymiama quotidie Deo in ara cordis incenderet, Domin' gloriosis & manifestis indicijs declarare dignatus est. Accidit namq; quadam vice, vt ad lectionem in vigilijs legendam ascriptus esset. Cumque se moneret de stallo suo vt ad gradum presbyterij veniens, sicut moris est, inclinaret: alius quidā spiritualis monachus, qui sanctorum ejus in Domino studiorū curiosus scrutator esse solebat, non livoris vel inuidiæ peste tabescens, sed vt exēplis ejus ad meliora provocaretur, obseruauit euntem. Itaque inclinante eo deuotè ante gradum presbyterij, ecce Angelus Domini de cęlo veniens, supradicto fratri spirituali cernēte, veste candidissima & splendidissima induit eum: & per mediū chori reuerenter deducens, vsque ad analogium cum eo ascendit: & stans juxta eū, quousq; totam perlegeret lectionem, cum multa reuerentia ministri officio functus est. Qua perlecta, rursus per mediū chori eum deducens vsq; ad gradū presbyterij prosecutus est: illoque satisfactionem, quæ post lectas lectiones ante gradū fieri solet, faciente, Angel' Dni recepta veste cælesti ab oculis hæc videntis sublatus est. Frater autem ille, cui tanta dignatione gratiæ Dei tam secretū diuinę benignitatis donū cognoscere datum fuerat, de gloriosa hac visione multùm ędificatus, didicit, ipsūde quo talia videre meruit, verè esse Dei famulū: qui Angelicæ puritati approximans, tāquam Benjamin amantissimus Domini, tota die cum illo in thalamo sanctæ contemplationis moraretur. Succedenti verò tempore venerabilis Guerricus factus Abbas Igniaci, qualem se exhibuerit, quàm strenuè officium sibi cōmissum adimpleuerit, non est nostræ parvitatis edicere. Planè quàm sanæ & vberis doctrinæ fuerit, luculentissimi atq; discretissimi, & verè spirituales Sermones ejus, quos in solemnitatibus præcipuis in conventibus fratrū fecit, & à cantore ejusdem Ecclesię excepti sunt, manifestè declarant. Cæterùm supernus ille artifex, qui pressuris & tunsionibus varijs solet polire vasa misericordiæ, vt discernātur à vasis iræ, continuis & grauibus infirmitatibus hunc famulum suum laborare permisit. Quas ille incommoditates patientissimè tolerabat: sciens nimirùm, tantò se in futuro gloriosiorem de summi Regis manibus coronā percepturū, quantò alacriùs in præsenti certaminis agone desudasset. In hoc tamen nimis contristabatur, & semetipsum valde humiliabat, quòd penè continuè conventum fratrū deserere, & in infirmitorio jacere, causa debilitatis suę, cogebatur: nec poterat ita fratribus suis exemplū quotidiani laboris præbere, sicut verbum sanctæ prędicationis impendere. Verùm quidquid minus habebat de exercitio corporali: totum sinceræ pietatis affectus, & ardens in Deum deuotio supplebat. Conqueritur ipse debilitatem & insufficientiā suam in quodam sermone suo, ita dicens. *Amici venerunt ad me de via: sed non habeo, quod ponā ante illos. Non sum medicus, & in domo mea non est panis. Ideo dicebā ab initio. Nolite me constituere principem. Non enim debet præesse, qui non potest prodesse. Quomodo autē prodesse potest, qui nec medicus est, nec panem in domo habet: id est, nec artem nouit,*

B. Guerric. virginitatē semper seruauit.

Angelus Guerricum veste candidissima induit.

Serm. in Rogation.

qua sciat curare, nec doctrinam, qua sciat pascere? Hæc quidem dicebam, sed heu, non audistis me: principē enim constituistis me. Supererat igitur, vt quia non potui effugere periculū, confugerem ad remedium: & audirem super hoc illud Sapientis consilium.
Eccli. 32 *Principem te constituerunt, esto inter illos quasi vnus ex illis. Sed væ mihi, neque hoc ipsum relictum est mihi. Sicut enim imperitia prohibet esse super alios: sic imbecillitas esse non patitur inter alios: & sicut spiritu non sufficio ad ministrandum verbū, ita corpore deficio ad præbendū exemplum. Qui igitur idoneus non sum nec præesse, nec coesse: vbi potero esse, nisi vltimum & tutissimū eligā locum, scilicet omnibus subesse?*
Vera humilitas. *Et hoc quidem valeo: humilia, imò vera, de me sentiendo: nihilque me prohibet, imò plurimùm veritas ipsa monet, subesse cunctis animo, licet præesse cogar officio. Tu Dn̄e Deus, ipse es, qui subesse mones: & nihilominus præesse jubes: à te expeto, vt humilem simul & vtilem in injuncto me facias ministerio. Humilē, vera de me sentiendo: vtilem, recta de te loquendo. Illud inspira cordi: hoc ministra ori. Da sermonem*
Psalm. 80. *rectum & bene sonantem in apertione oris mei, qui dixisti, Aperi os tuū, & implebo illud: vt omnis familia tua benedictionibus repleatur.*

Caput VIII.

Quanta districtione Dōnus Abbas Guerricus conscientiā suam in obitu suo discusserit.

PErpende, Lector, sinceritatem conscientiæ sanctę viri hujus: qui tam fiducialiter sibi facile esse pronūtiat, quod paucissimis & perfectissimis diuina concedit benignitas, cunctis videlicet animo subesse: quàvis cogantur officio pręesse. Cùm autem fidelis servus Dn̄i Guerricus fidelissima distributione conseruis suis annona domini sui dispertita, plenus dierū & virtutū transiturus esset de hoc mundo ad patrem: tactus ægritudine, ipsiusq; ægritudinis molestia ingravescente, ad extrema deductus est. Curiosiùs verò cū-
Guerricus conscientiā discutit. ctos angulos conscientiæ suæ eo discutiente, ne siquid fortè esset perperam gestum & inemendatum, districtum sibi Iudicē offensum redderet, & malignis spiritibus occasionem calūniandi præberet: recordat[us] est libelli Sermonum quem fecerat, simulq; memoriæ occurrit, patres statuisse, nullū absq; Generalis Capituli licentia libros facere debere. Et graviter ingemiscens, conuocatis fratribus dixit. En, fratres, dum vestris profectibus inuigilare, vestręque petitioni parere studui: crimen inobedientiæ, quod, restante san-
1. Reg. 15. cto Samuele, quasi scelus idolatriæ est, incurri. Libellum nēpe Sermonum, quē rogatu vestro dictaui, temerariè nimis absq; Capituli Generalis licentia edere præsumpsi. Quapropter quantocyùs illum afferentes igne cremate, ne pro culpa inobedientię vltricibus gehennę flammis tradar consumendus.
Iubet librū sermonum suorum comburi. Dei verò providentia accidit, vt jam in alijs quaternulis transcriptus esset liber: Deo aliquid melius pro nobis & in hoc disponente: ne videlicet sancta Ecclesia, ipsius, & præcipue Cisterciensis Ordo, tantæ eruditionis gratia priuaretur. Mirabili namque temperamento ita literalis scientiæ lepos in volumine illo tumet: & christianæ simplicitatis humilitas sic in eo resplendet, vt non modò minimè onerosus, verūetiam gratiosus valdè sit legentib[us]. Porrò ignitū eloquium Domini vehementer, quod in sermonibus illis invenitur, ita movet, afficit & accendit legentem: vt durissimus corde sit, qui nō ex eorum lectione cōpunctus, ad meliora proficere studeat. Sic itaq; justus & timoratus servus Dei, delicto, quod conscientiam ejus remordebat, seuera examinatione correcto, alacriùs jam & propensiùs ad cælestia suspirabat; Christi Domini jucundissimam & beatissimā pręsentiam votis & desiderijs sacrę deuotionis requirebat: qua etiā post modicū, misera mortalium consortia relinquēns, sicut pie credimus, satiari promeruit.

Caput

Caput IX.

De Domno Roberto monacho Claravallis, postea Abbate.

DOmnus Robertus quõdam Domus-Dei Abbas, & S. Bernardi secun-
dùm carnem propinquus, in adolescentia sua jugú Domini suave, &
onus ejus leue apud Cistercium susceperat, postmodú verò reuerendissimo
viro Dei Bernardo primo Clarȩvallis Abbate constituto, sub ipso in eodem
cœnobio cælestibus disciplinis instituebatur. Cumque doceretur à pio patre
carnis incentiua sacris orationibus repellere, petulantes & inquietos adoles-
centiæ motus labore manuũ, vigilijs, & jejunijs edomare: delicatus adoles-
cens pusillanimitate victus, sacrorú quoque exercitiorum assiduitatem per-
tæsus, minùs patienter verbum post tergú monentis audiebat. Interea Clu-
niacenses fratres audientes, quòd idẽ adolescens Ordini Cisterciensi se red-
didisset, indignati sunt vehemter, asserentes, eú hoc juris ratione nullo mo
do facere potuisse: quippe qui ipsorú monasterio à parentibus suis, secúdùm
Regulam S. Benedicti, puer promissus fuisset. In astipulatione etiá suȩ asser-
tionis monstrabant terrá, quam à parentibus ipsius cum eo Cluniacensi mo-
nasterio fuisse donatam, memorabant. Cúque auctoritate B. Bernardi pre-
merentur, ne eú publicè repetere prȩsumerent: ad callidiora sese argumenta
vertére. Missus est namq; Prior quidá ab ipso súmo Priore magnæ illius do-
mus, vt si fieri posset, blanditijs & suasionib⁹ suis juuenem illú circúveniret:
quatenus abdicato Cisterciensi Ordine, domoq; Claræ vallis relicta, spóta-
nea voluntate Cluniacú se transferret. Veniens itaq; memoratus Prior Cla-
ramvallem, speciẽ pietatis, quam foris in vultu & habitu prætendebat, int⁹
habere credebatur. Sed heu, nusquam tuta fides, idcirco fallimur ómes. Heu,
væ illud, ꝙ intentatur peccatori terram ingredienti duabus vijs: cujus cor &
cor diverberat conscientiam, in ipsa quoq; Religione, quod sine gemitu di-
cere non possumus, duplicitatis & maledictionis spinas germinare quando-
que deꝓhenditur. Hic enim, de quo loquimur, Prior conveniens magistros
fratrú, petebat sibi dari licentiá loquendi fratri Roberto: gratia visitandi &
consolandi eú se venisse, testatus. Sed quis hoc tali viro negaret? Quis non
crederet, novum Christi tyrunculum, de tanti senis ædificatorijs verbis vir-
tutis incrementú capere: quo validior ad vitia propulsanda efficeretur? Sed
heu, pelle sub agnina deprehensa est mens lupina: & qui credebatur ad vir-
tuté provocare, suadet rudi adhuc militi stationem suam deserere, arma ꝓji-
cere: nec tam spontanea, quàm misera voluntate, crudeli hosti vltro se tra-
dere. Quid plura? Suadet & persuadet delicato adolescenti, duros Clarȩval-
lensiú labores fugere: Cluniacensium mollia, carnéque magis quàm spiritũ
redolentia instituta capessere. Sequitur itaq; ovicula lupú, nesciens se in hor-
rendú apostasię ruere baratrú. Venerabilis auté pater Bernard⁹ licet factum
hoc ęgertimè ferret, dissimulauit tamen: ne lædentib⁹ se vel in aliquo talio-
né reddidisse videretur. Postea verò quàm aliquãdiu dissimulauit: eundem
fratré statuit per epistolam revocare. Quo dictante Dónus Guillelmus Rie-
vallis postea monasterij prim⁹ Abbas, in menbrana scribés eandé excipiebat
epistolam. Erant auté ambo pariter sub dio sedentes. Ad dictandum quip-
pe secretiùs, sepra monasterij egressi fuerant. Subitò autem inopinatus
imber erupit, & is qui scribebat, sicut ipso referente didicimus, cartam
reponere voluit. Ad quem Pater Sanctus: opus, inquit, Dei est: scri-
bere ne timeas. Scripsit ergo epistolam in medio imbre, sine imbre.

Robertus S. Bernardi consanguineus.

Eccli. 2.

Seductus Clara-valle relicta Cluniacum adiit.

geret: non tamen sęculariter vixit; sed operibus pietatis insistens, in corpore suo glorificare & portare Deum, solicitus fuit. Nam inter cætera bona, quæ corde integro faciebat, etiam corporis integritatem Domino dedicavit: cujus opitulante gratia incentiua libidinū, & carnis spurcitias, ab vtero matris suę vsq; ad diem mortis, impolluto calle transiuit. Suscepto autē monastico habitu in monasterio sancti Amandi, viginti, & eo ampliùs, annos ibidē in sancta conversatione transegit: vbi & sanctitatis suę non parvū specimen omnib⁹ dedit. Inde majore virtutū ardore flammescens, ad domum Clarętvallis Dei æmulatione se contulit: antea tamen præmonitus à Deo revelationibus multis. Quantos verò labores, quantasve molestias, à fratrib⁹ Ordinis illius, dū felicibus ejus actibus inviderent, & ab istiusmodi proposito eum avertere cuperent, beatus iste pertulerit, supersedeo dicere: dū legentium tędio volo consulere. Susceptus autem in Claravalle, illico ad nouā militiam viriliter se accinxit, & ex milite veterano fortissimum se nobis tyronē exhibuit: in laboribus, in vigilijs, in jeiunijs, cæterisq; sanctæ disciplinæ obsequijs, seipsum tota die mortificans. Habebat autem incessanter orandi studiú, & in oratione mirabilem vim lacrymarum. Quadā igitur die cùm in laborē triticeæ messis cum cęteris exisset: segregatus paululum à conventu, cum magna animi delectatione cœpit intueri metentes: secum reputans pariter & admirans, quia videlicet tot sapientes, tot nobiles, & delicati ibidem viri, propter amorē Christi laboribus atque jejunijs seipsos exponerent: & ferventissimū solis ardorem cum tanta alacritate susciperent, ac si in horto deliciarū suauissimę fragrantiæ poma decerperent: vel in mensa lautiorib⁹ epulis plena deliciosissimè convivarent. Inde ergo protensis in cęlum oculis ac manibus, grates Dn̄o referebat: quòd eū tantę multitudini, quāvis indignum & peccatorē, adjunxerat. Dum hęc & similia animo volveret, & prę immensitate lętitię seipsum vix caperet: en subitò apparuerūt ei quasi tres matronæ venerabiles, vultibus roseis, & candidis vestibus renitentes: quarū vna, quæ præcedebat, veste fulgentior, forma venustior, & statura procerior apparebat. Descendebant verò de monte propinquo: & appropinquabant conversi fratrū, in ipsius latere montis fruges metentiū. Quas cùm ille vidisset, prę nimia admiratione turbatus & obstupefact⁹, erupit in vocem hujusmodi. Domine Deus, inquit, quęnā sunt istæ feminę, tam formosæ, tam reuerendæ: quę, præter aliarum consuetudinem feminarū, cōventui nostro appropiant? Et dum talia diceret, astitit ei quidam veneranda canitie, stola candida coopertus: qui dixit ad eum. Major illa, quæ cæteras pręcedit, ipsa est Virgo mater Iesu Christi Maria: aliæ quæ sequuntur, sunt S. Elizabeth, & S. Maria Magdalena. Ille verò cùm audisset matrē Domini nominare, cōmota sunt omnia viscera ejus super pietate nominis illius, quā vehementer amabat: iterumq; percunctat⁹ est dicens. Et quò tendit, domine mi, quò tendit domina nostra? Cui ille respondit. Ad visitandū messores suos venit. His ita dictis, persona quę loquebatur repente disparuit. Quo viso vir Dei plùs magis intra se stupuit. Et reductis oculis ad sanctā Dei genitricē, & ad comites ejus, attonito visu intendebat in eas. Illę autē moderatis gressibus incedentes, venerunt vna post aliā vsq; ad conventū. Quæ cùm introissent, separatę ab invicē deambulare cœperūt, tāquam gratia visitationis, huc atque illuc, inter monachos & conversos. Et dum ita facerent, tandem ab oculis intuentis evanuerunt, seq; in cælos vnde venerant, receperunt.

Virginitatē perpetuā [illegible]

B. Virginem, & alias Sanctas videt monachos visitantes.

Porrò vir Dei hærebat fixus: & de loco moueri non poterat, vsquequo miraculum finiretur. Quantū verò de hujusmodi visitatione profecerit, quantúmq; in amorem Dei, & ipsius beatissimæ Dei genitricis excreuerit: æmulanda conversatio ejus, & quotidiana virtutum incrementa monstrabant.

Multas reuelationes reticuit Renaldus.

Multas quidē & alias reuelationes sępe diuinitus accipiebat: quas tamen ad deuitandum cænodoxiæ vitiū, reticere, quàm dicere maluit. Nam & hanc eandem, quam per octennium ferè silentio presserat, parvo tempore, id est quadraginta, si bene memini, diebus ante obitū suum inuitus, & quodam modo coactus, mihi, licet indigno, tali occasione patefecit. Quadā siquidem die, cùm de salute animarum ambo familiariter loqueremur: ego sciēs eum virum justū & sanctum, & à Dn̄o sæpius visitatum: in ea confidentia, qua illum diligebā, & me ab illo diligi sentiebam, ausus sum sciscitari & petere aliquid ab illo Itaque propter amorem Christi, & propter miserationes ejus, cœpi illū medullitus obsecrare, ac vehementer insistere, vt ad honorē Dei vnam aliquā ex suis consolationibus mihi manifestaret: illam scilicet, de qua me magis ædificandū censeret. Tali igitur obsecratione compulsus, supradictam visionē mihi narrauit. Sed quo tandem affectu? Testis est ipse Deus, quanto timore & tremore, quanta lacrymarū inundatione, quantis gemitibus & suspirijs ea protulerit: ita vt gemitus & singultus à fundo cordis erumpentes, vocem loquentis sæpius interrūperent: tāquam si eadem hora ipsam cerneret visionē. Evolutis autem postea diebus quatuordecim, apparuit ei per visum Domina Angelorū, incidens ac pręparans ei ornamēta candida & pretiosa, quibus in proximo vestiendus erat. Quæ cùm pręparasset, colligauit in vnum: & recedens detulit ea secum. Quod cùm vidisset, subsecutus est eam: & clamabat post tergū ejus dicens. Eja mi Domina mea desideratissima, quando habiturus sum ista, quæ mihi præparare dignata es ornamenta? Cui sanctissima Dei genitrix ait. Quando venies ad me, tūc recipies ea. O visio læta, ô promissio certa: quæ vtique tantò certior extitit, quantò celeriùs exhibita fuit. Mane igitur facto, introiuit ad me ille Dei servus, tāquam infirmū visitaturus. Ego enim tunc ægrotabam penè vsque ad mortem: & erat languor fortissimus, ita vt de sospitate mea etiā medici desperarent: & ob hoc die præcedenti fui inunct° oleo infirmorum: quia credebant me concitò moriturum. Ille verò cùm venisset ad me, multo pietatis affectu cōpassus est mihi: & vt posset me aliquatenus consolari, retulit mihi istā, quam in eadem nocte viderat visionē: reputans scilicet atq; denuntiās, quia non propter ipsum, sed propter me facta fuisset ad eum. Erat enim humillimus corde, & nihil tale præsumens de sua sanctitate. Cui ego mox respondi. Noli, quæso, pater amantissime: noli benedictionem tuā interpretatione sinistra à te alienare. Ornamenta, quæ tibi sunt cælitus præparata, nūquam alterius erunt: sed miserante Deo salva tibi & integra permanebūt Tu verò pijssimam illā visitatricē tuam instanter efflagita: vt in beneplacito misericordię suę alia quęcūq; voluerit, mihi pręparare indumenta dignetur. Potens enim atque benigna est: diues in omnes, qui invocant illam. Quid multa? Ego, qui morti proximus æstimabar, vellem nollē, revocatus sum ad tolerandas vitæ hujus ærūnas: ipse verò, qui sanus videbatur atqve incolumis, non ampliùs quàm viginti quinque diebus postea supervixit. Qui tādem, cursu vitæ feliciter exacto, corruptibilis carnis indumenta deposuit: & stolā immortalitatis per beatissimam Dei matrem, cui deuotè servierat,

Vnam multùm rogatus refert.

Alteri tribuit eam quæ ad se ipsum pertinebat.

juxta fidem promissionis illius, absq; dubitatione recepit. Non est autē silētio prætereundum, quòd iste vir, ante diem sextū suæ dormitionis, dum in Ecclesiá solus post Completorium orationi instaret: repente pulsata est in auribus ejus tabula defunctorū duobus ictibus tantùm. Quo ille audito, statim exilijt, & petijt infirmitoriū: putans ibi aliquem de fratribus infirmis esse moriturū. Sed dum certiùs cognovisset, nullum ibi tunc in extremis positū, venit ei in mentem, quòd ipse esset, propter quem signum hoc factū fuisset: & quod in sonitu tabulæ sua sibi migratio significaretur. In hac igitur memoria mortis subito totus infremuit: invasitq; eum tremor atque horripilatio carnis, & cœpit illico febricitare: & ingrauescente morbo, tandē ad extrema pervenit. Porro beatæ Virginis matris salutationem, quā antea semper frequentare solebat, quādiu lecto decubuit, pene incessanter corde & ore volvebat: atque cū verbis ejus dē dulcissimi oraculi felicē animā exhalauit. Contigit autem Conversum quendā religiosę conversationis & boni testimonij virum, ipsa die migrare ad Dūm: ita vt amborū exequiæ simul celebrarentur, & in eodē mausoleo ambo pariter tumularentur. Et dum ista fierent, viro cuidam spirituali demonstratū est in visione, quòd duo pulcherrima templa fabricarentur in Claravalle, vnum in infirmitorio monachorū, alterum in infirmitorio conuersorū: sed primū illud hoc altero longè nobilius erat, atq; honestius, vel venustius. Constat igitur, quia in gemina constructione tēplorum, & in gemino ictu tabulæ mortuorū, designata sit evidenter pretiosa in conspectu Domini mors amborū. Templorū autē differentia meritorum distantiā indicat: quia quāvis vtrūq; sanctū, tamen alterū altero sanctiorē existere, credimus apud Deum: de cujus misericordię thesauris tantū quilibet eorū accepit, quantū mater gratia impertiri dignata est.

Tabulam defunctorū audire sibi visus.

Visio cuiusdam monachi.

Caput XII.

De Monacho, qui tabulam in signum mortis suæ audiuit.

EOdem mense, quo prędictus Dei seruus migrauit ad Dūm, contigit ibidem tale aliquod factum. Erat in eodem monasterio Sacrista, nomine Gerardus: vir bonis moribus pollens, & bene religiosus. Hic, juxta Prophetæ consilium, jugū Domini portauit ab adolescentia, & leuauit se super se: quoniā cùm adhuc tenellus esset, & fragilis, manū suam ad fortia misit. Lactatus itaque māmilla Regum, & casta disciplina feliciter educatus, creuit atque profecit semper in melius: & magno Dei munere carnis corruptionē, sicut familiares ejus restantur, nūquam fuit expertus. Appropinquante autem hora, qua de mundo ad Deum transire debebat, die quadam cùm in Ecclesia post Cōpletoriū more solito remaneret: factus est repentè sonus in auribus ejus, ac si tabula morientiū crebris ictibus percuteretur. Quod cùm ille audiret, putauit quempiam fratrū in infirmitorio tunc obire. Post paululum verò, vbi certissimè cōperit, quia sonitum illū nullus hominū fecerit, subijt animū tabula illa prognostica, quam vir Dei Renaldus ad indiciū suæ dormitionis audierat. Iam enim exierat sermo iste inter fratres, & stupidos attonitosque reddiderat vniuersos: & dum ista recogitaret, ascendit in cor ejus, quòd ipse per signum illud mortis debitum solvere cogeretur. In hac autem memoria mortis subitò pili carnis ejus inhorruerunt: & timor & tremor venerunt super eū. Protinus ergo invasit eum peremptoria febris: & infra decimū diem consūptus, feliciter emigrauit. De cujus pia deuotione illud silere non possumus: quod quasi diuinitus factum ab eo, vel potiùs in

Audire etiam sibi vide tur ipse tabulam defunctorum.

Manus miraculose ad crucem extensa.

eo, miraculum, vidimus, & gratulati sumus. Nam cùm vltimũ spiritum traheret, & jam vires loquendi non haberet: tribus aut quatuor ferè horis manus junctas atq; protensas tenuit immobiles contra cruce, ac si aliquo fune colligatæ essent: & cùm cætera corporis membra huc atq; illuc, vrgente dolore, crebriùs iactitaret, manus tamen, quas, vt diximus, tendebat ad crucem, nũquam ab invicem separauit, nũquam ampliùs ad se retraxit: & quid viuens sæpiùs actitasset, etiam mortuus indicauit.

Caput XLII.

De seruo Dei Petro, qui Dominũ Iesum tempore sacrificij in altari videre solitus erat.

INter cæteros, qui in beata illa domo Claræuallis, exemplis, exhortationibus, & orationibus sanctissimi patris nostri Bernardi, in robur spirituale euaserant, & virtutũ arcem conscendere didicerant: senex quidam erat, nomine Petrus, cognomento Tolosanus: vir multæ puritatis, magnæque deuotionis. Huic vnũ semper à puero studium atq; desideriũ fuit, seipsum crucifigere mundo, & mundũ sibi. In juuenili autem ætate, antequã Cisterciensi Ordini se submitteret, habitauit in solitudine: jejunijs & laboribus multis veterem hominẽ in se mortificans: & sacrificium spiritus cõtribulati quotidie Domino in ara cordis immolans. Denique herbis agrestibus & pane lexiua cõfecto jugiter vtens, multo ibi tempore Christo militauit: & innumera bella tentationũ à spiritibus malignis, protegente se Deo, fortiter superauit. Postea autem comperta celebri fama de sanctitate beati Bernardi Abbatis, atq; ipsius monasterij Clarevallis, cum magno spiritualis desiderij feruore ad eundem locũ se contulit: quatenus in tanta congregatione justorum, velut in tabernaculo Domini, in securitatem & absconsionem à turbine & à pluvia tutior viueret; sub disciplina prædicti patris, quod sibi deerat perfectionis, consecuturus: vbi etiã per multos annos Christo domino feliciter seruiens, vsque ad exitum vitæ suæ perseuerauit. Huic autem, cùm adhuc viuens esset, Dominus per visionem apparere dignatus est, residens in throno sublimi, & sanctorum millia cum eo. Videbatur autem ei, quòd ad judicium coram Domino duceretur. Cũq; tremendæ majestati præsentatus fuisset: pavidus ac tremebund' procidit ad pedes sedentis in throno, flagitans, vt sui misereretur. Dixit autem illi Dominus. Quid tibi vis faciã? At ille: Domine, vt salvus fiam. Et Dñs ad eum. Vade, convertere citò ad seruitium meum; & in eo jugiter persevera: nec deerit tibi salus, quã postulas. Hanc ergo promissionem firmissimum pignus æternæ salutis habens servus Dei Petrus, mundum perfectè deseruit: & se totum diuinis obsequijs mancipauit. Accinxit itaque fortitudine lumbos suos, & roborauit brachiũ suũ, ad expugnandas nequitias spirituales, quę illum postea multis diebus & annis acriter impugnarunt. Super omnia verò spiritũ fornicationis infestũ tolerabat: qui eum tam dormiendo, quàm vigilando, magnis tentationum aculeis cõtinuè stimulabat. Propter quod sibimetipsi vehementer indignans, in labore & ærumna, in vigilijs & jejunijs multis, alijsque pœnitentiæ cruciatibus carnem suam incredibiliter affligebat: ita vt mente turbatus, abscisdero sibi virilla plerumque proponeret, cùm aliunde tentationis remedium inuenire non posset. Sed neq; hoc silendum, quòd hostis ille antiqu' multoties ab eo in diuersis formis videbatur. Vna siquidem vice apparuit ei sub humana effigie in choro Clarevallensi, oculis ardentibus & vultu terribili. Erat autem statura enormis, atque deformis valde. Qui etiam indutus erat

B. Petrus pane lexiua confecto vescitur.

Apparet ei Christus in throno residens.

Stimulo carnis affligitur.

cucullâ nigerrima, cujus manicę decurtatæ erant, & vix vsq; ad cubitos pertingebant: reliqua verò brachiorũ pars discooperta erat. Venit ergo, & stetit ante hominem Dei ille malignus apostata: superbo oculo respiciens illũ, & quasi indignans, quòd suggestionibus ejus tam pertinaciter reluctaretur. Porrò vir Dei stupidus animo, tamquam vinctus tenebatur: vt se mouere non posset. Tandem visitante se Deo, signo Dñicę crucis se muniuit: cujus virtute perniciosum monstrũ euanescens nihil eũ nocuit, nisi quòd tẽtationis auxit incendium. Euolutis autem postea diebus paucis, apparuit ei in eodem loco, figuram belluæ monstruosæ prętendens: quæ partim leoni sævo, partim aquilæ rapaci similis esse videbatur. Stabat verò contra fortissimum athletam peruicax monstrũ, acriter imminens illi: rabidoq; hiatu efferabatur in eũ, quasi vivum deuoratura. Sed diuina virtute reprimebatur, vt eũ tangere non valeret. Tunc demũ ad invocationem nominis Christi phantastica bellua repente disparuit. Qua recedente illico vir Dei tantũ supradictę passionis incendium pertulit: vt euidenter agnosceret, ibi præsentem fuisse illum de Isaïa fabrũ, qui sufflat in igne prunas. Vnde quia vidit violentiam tentationis patientiæ suæ modũ excedere: definito cõsilio statuit seipsum abscindere: malens in hac parte apud Deũ periclitari, quàm in baratrum luxuriæ labi. Iamque nihil aliud expectabat, nisi vt nouaculã, vel aliud quodlibet ad hoc idoneũ ferramentũ reperire posset. Verùm misericors & miserator Dominus, ille adjutor in oportunitatibus in tribulatione, ille qui solus laborẽ & dolorem considerat, famulũ suum noluit in tanto agone deserere: sed fecit cum tentatione ꝓventum, vt sustinere posset. Itaque dormienti apparuit Angelus Domini in forma juuenis, dicens se medicum esse peritum: & ejus rei gratia advenisse, vt eũ secaret, & ab illa passione sanaret. Quod ille grataner accepit: & voluntati ejus in continenti seipsum exposuit. A quo dum incideretur, tolerabat in omni patientia secantis manum: & doloris acerbitatem. Cumque euigilasset, amputationem illam in se veraciter & materialiter factam esse putauit. Vbi verò cognouit, membra quidem corporis integra sibi manere, tentationem autem radicitus in se abscissam, ita vt nihil omnino molestiæ postmodũ ex ea sentiret: diuinæ gratiæ, sicut dignum erat, gratias referens, curauit tantò alacriùs currere viam mandatorũ Dei, quantò bonitatem ipsius in suis tentationibus largiùs experiri meruerat. Ab hoc itaque tempore extinctis in eo passionũ carnalium incentiuis, cœpit illũ Dominus in benedictionibus dulcedinis suæ visitare, & implere splendoribus animam ejus: ita vt ex sententia dicere posset. *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Ex tunc ergo, & deinceps, increpante Domino feras arundinis, quieuerunt ab eo penitus stimuli carnis: & requieuit super eum Spiritus vniuersæ consolationis. Magnificauit enim Dominus misericordiã suam facere cum illo: thesaurizans super eum jucunditatẽ & exultationem, atque in bonis omnibus satians desideriũ ejus. Quem enim diu potauerat vino salubris amaritudinis: postmodum inebriare dignatus est nectare suauissimæ contemplationis. Inter cętera verò Dei dona, specialem acceperat deuotionis gratiam in oratione: pręcipuè verò in dominici corporis & sanguinis cõsecratione. Vnde fratres qui ei ad Missam ministrabant, satis superque mirabantur in eo redundantiam lacrymarum, qua totus ibidem affluere solebat. Reuelabat ei Dominus de secretis cælestibus magna & multa: atque innumeris consolationibus eũ, seu

Dæmon B. Renaldo minax apparet.

Isai. 54.

In somno videtur sibi secari, & sic à tentatione liberatur.

Psalm. 93.

Deuotio viri sancti.

dormiendo, ſeu vigilando, ſeu etiã mente excedendo, crebertimè viſitabat: Quę ſi omnia literis mandarentur: magni voluminis cõprehenderent quantitatem. Vnde quia mihi longũ eſt atq; onerosum, etiam illa, quę de eodem beato viro cõperta ſunt mihi, vniuerſa ſtylo exprimere; vnũ ex eis ſaltem, quod ſtimulante conſcientia penitus reticere non audeo, ſicut ab ipſius ore audiui, ſpecialiter refero. Quodquidem tale actantũ eſt, vt ex vno hoc à fidelibus auditoribus cætera credi vel ęſtimari facilè queant. Vereor ſiquidem & malè tùm vereor Deum meũ offendere: ſi rem glorioſam atque mirabilem, quæ vel mihi ſoli, vel fortè rariſſimis credita eſt ab eodem Dei famulo, quorũ tamen nullũ hodie ſupereſſe exiſtimo, ſilentio meo perire permittam: in qua Deum glorificari, & multorũ fidem atq; deuotionem ædificari poſſe, confidimus. Igitur dum ſacris altaribus offerens viuifica ſacramenta vir beatus adſtaret: in ipſa perceptionis hora tenenti in manibus ſuper calicem ſacroſanctum Domini corpus, apparebat in ſpecie parvuli ſpecioſi, parvulus ille ſpecioſus forma prę filijs hominũ, verus Deus & verus homo, Dominus noſter Ieſus Chriſtus: ille mitis & humilis corde, qui ſeipſum ſapientibus & elatis abſcondere, & parvulis reuelare conſueuit. Quod cùm ille cerneret, tremefactus præ fulgore atque reuerentia majeſtatis illius claudebat oculos ſuos: non enim audebat reſpicere contra Dominũ. Qui etiam tunc clauſis oculis videbat eum, ſicut apertis. Cũque declinaret vultũ ſuum in alteram partem, & aliquandiu maneret palpebris obductis, facieque ſic averſa, videbat eũ nihilominus ſicut ante ſe poſitum: aliquando ſuper manum, aliquando ſuper brachium ſuum: miro videlicet atque ineffabili modo, tamquam ſi alios oculos haberet in occipitio, vel in tempore defixos, quibus eum intueretur. Hac autem tam dulci, tamque mirabili revelatione, non ſemel aut bis, ſed frequenter ille vir Dei lætificatus eſt à Deo: vt per quatuor aut quinque menſes ſingulis ferè diebus illi appareret. Quę ſi aliquantò diutius interdũ tardare videretur, tanta inerat illi cum Deo familiaritas, tanta de ejus pietate fiducia, vt ipſius ſacrificij conſummationẽ protelaret: nec facilè illud vellet explere, donec reddita ſibi lętitia ſalutaris Dei, conſuetam benedictionẽ mereretur accipere. Hæc ego, ſicut jam dictũ eſt, fideliter ac ſimpliciter narrare curaui: quemadmodũ ipſo, cui tanta gratia collata eſt, referente cognoui. Nam cùm ei familiari affectu propter ſanctitatem ipſius adhærere ſatagerem, multũque de ejus ſolamine atq; allocutione penderem, hanc ab eo viſionem, ſicut & alia multa, precibus magnis, & quadã violentia charitatis, extorſi: ea tamen cõditione, vt nulli ante obitũ ejus pręſumerem indicare: quod & facilè potui obſeruare. Parvo namq; poſtea tempore ſuperſtes, feliçi tandem conſummatus agone, collectus eſt ad patres ſuos: cum quibus nunc, propitio Deo, in Claravalle quieſcit: vbi religioſè conuerſatus, ſupremum quoque claudere diem ardenti deuotione ſemper optauit. M

Videt ſæpe Chriſtum in hoſtia ſpecie parvuli ſpecioſi.

Hæc viſio Authori huius libri reuelata.

Caput XIV.

De venerabili Guillelmo monacho, quem Angelus Domini pro culpa ſua corripuit, & pœnitentiam ei injunxit.

ERat eodem tempore in Claravalle monachus quidam venerabilis, nomine Guillelmus: ętate pariter & religione provectus. Hic annis ferme quinquaginta in habitu monachali Domino ſeruiens, carnem ſuam cũ vitijs & concupiſcentijs aſſiduè crucifigebat, longũque diutino cruciatu martyrium trahebat. Qui priuſquam Ciſtercienſium Ordini ſe contuliſſet, multo

tempore

tempore vixit in monasterio Sancti Albini Andegavensis: vbi religiosè conversando, formam bonorum operũ se ipsum exhibuit: & magnæ sanctitatis spem ejusdem loci fratribus demonstrauit. Vnde etiam tam ab Abbate, quàm ab vniversitate congregationis in magna reuerentia habebatur, & diligebatur ab omnibus. Erat autem in possessione monasterij quidam locus, qui magis solitarius, magisque quieti Religionis videbatur accommodus. Ad hunc igitur cũ paucis fratribus annuente Abbate se cõtulit: vbi in cellula angusta reclusus annis plurimis habitauit: vt & arctiori continentia se ipsum affligeret, & de austeriori conversatione sua infirmioribus fratribus molestiã non inferret. Itaque jejunijs & orationib' dies noctésque congeminans, nõ modò carnis eduliũ, & lautiores epulas, quibus interdum fratres illi ex pristina monasterij consuetudine vtebantur, funditus recusabat: verùm etiam cibo quadragesimali, & ipsius aquæ potu sæpius abstinens, parcissimo victu corpus debile sustentabat. Hanc autẽ continentię virtutẽ non sine difficultate magna obtinuit: sed post longũ inediæ cruciatũ, post inenarrabiles gemitus & singultus, cooperante gratia Dei tandem genuinas ventris & gulæ illecebras cũ cæteris vitijs à proprijs sedibus exturbauit. Quadam itaque die cùm venisset ad eũ salutandũ vnus de senioribus monasterij, præcepit ei carnium refectionẽ apponi: eoquod debilis, & longo itinere fatigat' esse videretur. Senex verò ille respondit, se nullo modò carnium cibum gustare: nisi ipse qui ministrare jusserat causâ charitatis, secum inde reficeret. Cujus familiari amore & persuasione quodã modo coactus, atque ipsius, vt postea fatebatur, obsonij quantulacumq; aviditate illectus, vt comederet, acquieuit: finitoque prandio senex amico & hospiti suo valefaciens, ad monasterium redijt. Post cujus discessum confestim frater ille ad se reversus, cœpit à fundo cordis alta suspiria trahere, & ingemiscere graviter: quòd tanti temporis propositũ tam friuola occasione fregisset. Vix talia cœperat cogitare, & ecce repente quidam ad fenestram cellulæ pulsabat. Cui cùm aperuisset, tremefactus in conspectu illius obstupuit. Erat enim persona reuerendissimi vultus & habitus, ac supra hominũ modum mirabilis: cui similẽ in omni elegãtia ipse non viderat. Vestimenta ejus candida & pretiosa: capilli capitis ejus sicut lana alba, & sicut nix. Facies ejus singulari refulgens venustate, Angelum potiùs, quàm hominem, indicabat. Verba oris ejus plena suavitate & gratia erant: & supercęlestẽ sapientiam mirabiliter redolebãt. Deniq; quidquid apparebat in illo, supra hominem esse videbatur. Nudis tamen pedibus incedens, dicebat se peregrinum esse: & de remotis partibus, gratia visitandi, venisse ad illum. Qui blanda salutatione præmissa, cœpit eum super ijs, quæ mente volvebat, familiari & amica increpatione, tamquã cogitationum illius cognitor, atque inspector esset, conuenire, & dicere. Meritò quidem ingemiscis, meritò plangis super excessu tuo, quo nunc diuturnum laudabilis parsimoniæ propositum deliciosa charitate rupisti. Non bona est charitas, quæ destruit charitatẽ. Improbanda est pietas illa, quæ animas lędit, vt corpora foueat. Et nunc audi exemplũ, quod tibi propono. Erat in partibus Hispanię Sanctimonialis femina reclusa: quæ panẽ & aqua, vel semicrudis interdum oleribus vtens, conuersatione sobria & casta petulantiam carnis viriliter edomabat. Huic aliquando instinctu Diaboli desiderium hoc malum incidit, vt carnem comederę vellet,

Secedit Guillelmus in locum solitarium.

Angelus apparet Guillelmo flenti.

De transgressione eũ arguit.

Exemplum mirabile de femina reclusa.

Sanctimonialis de esu carniũ tentatur.

Quæ diu multisq; tentationibus eluctans, cùm jam violentissimas inimici suggestiones sustinere non posset: manibus illicito desiderio datis, ad consensũ trahebatur. Iussit itaque sibi carnis eduliũ præparari. Quo super mensam posito, priusquam gustare præsumeret, prostrata in oratione voce lacrymabili Dñm supplicabat, vt ei non permitteret præparatum tangere cibũ, si hunc saluti animæ suæ periculosum fore præsciret. Surgens verò ab oratione, ad mensã ingreditur: & data benedictione operculum submouet, quo carnis ferculũ velabatur. Et ecce pro carnibus quæ appositæ fuerant, tres pulli corvorum in disco vagientes, & sine plumis, apparuerũt. Quo viso sanctimonialis illa vehementer expauit: & accita sorore, quæ illi ministrabat, rei veritatem inquirit. Illa verò sub obtestatione tremendi judicij Dei respondit, se in eodem mensali, non implumes auiculas, sed tria frusta carnis cocta apposuisse. Erat autem cellula ipsius super ripã violenti cujusdam & magni fluminis sita, quod de saxeis montibus erũpens, & confragoso itinere ruens, præcipiti cursu labitur ad inferiora. Igitur ancilla Dei exultans, & gratias agens, quòd exaudita esset ejus oratio, jamq; multò vehementiùs abhorrens esũm carniũ, quàm priùs desiderauerat: præcepit nigredinis & malæ suggestionis pullos cũ catino in quo continebantur, in præfatum fluuium jactari. Qui projecti in amnem, nullatenus potuere segregari ab inuicem: sed fluitante vasculo super vndas, tandẽ deuoluti sunt in quendam sinum, eidem cellulæ proximũ: vbi ingentis saxi concavitas copiosam aquarum congeriẽ stagnat.

Pulli cornorum præfati carnibus in disco.

Miraculũ continuum.

Ibi ergo jam per multa temporum curricula assiduè rotantur: & vsq; hodie, in testimonium miraculi hujus, in ipso vasculo super aquas fluitare videntur. Hæc & his similia viro perorante, frater idem cõpunct⁹ est valde de gratissima illius sermocinatione. Et cadens in faciem, fusis lacrymis reatus sui veniã postulabat. Acceptaq; pœnitentia, non modò absolutionem peccatorum, verùm etiã consolationem plurimã ab eo suscipere meruit. Cúmque jam fiducialiter illi loqueretur, percunctari cœpit ab illo, quisnam esset. Cui ille respondit. Non est tuũ, scire modò, quis sim ego: neque agnoscere, vnde veniam, aut quò vadam. Tunc ille. Obsecro, inquit, domine mi, vt hodie saltem ingrediaris ad nos, & ministrem⁹ tibi. Respondens alter, ego, ait, nõ vestro pane, non veste, non lare indigeo: sed abundo omnib⁹ bonis, & habeo cibũ manducare, quẽ vos nescitis. Tantúmodò sollicitus sum de vestra salute: & vos nihilominus inde soliciti estote. His dictis cũ festinatione recessit: & ita repente ab oculis intuentis subtractus est, vt magis visus sit euanuisse, quàm abiisse. Ille verò quantocyùs accitis fratrib⁹, qui ei ministrabat, jubet eos instantiùs ꝑsequi recedentẽ, & ad hospitium precibus multis cogere. Qui celerrimè abeuntes, cùm hac illacq; discurrerent, nullũ prorsus vestigium ipsius reperire potuerunt. Vnde vir Dei certissimè credidit, Angelum Domini affuisse: qui cordis ejus arcana cognoscere, & ipsũ pro excessu suo mœrentem tam dulci consolatione valuit refouere. De cujus etiã beata præsentia tantùm deuotionis & gratiæ mente concepit: vt post annos ferme viginti, cùm mihi ista referret, præ nimio pietatis affectu, etiam tunc à lacrymis abstinere non posset. Processu itaq; temporis, cùm B. Bernardi Abbatis celebre nomen, ejusq; virtutũ fama, necnõ & cœnobij ipsi⁹ clarissima religio vbicq; jam vulgata ad prædicti viri notitiã peruenisset, nõ potuit requiescere spiritus eius, donec felicissimo ejus magisterio gubernãdũ se subderet, vt de feruētiore feruentissimũ, & de sãctiore sanctissimũ redderet. Susceptus verò

Ioann. 4.

Angelica visitatio.

à beato Bernardo Abbate, & desideratο Claræuallensi collegio sociatus, tanta in eo virtutum gratia radiauit: vt in omni sanctitate mirabilis appareret, etiã quibusq; perfectis. Huic ergo multas & magnas consolationes per Spiritũ suum pius pater mittebat: multaque illi, quod pro certo cõperimus, de secretis cælestibus reuelabat. Ipse tamen, quia cænodoxię pestẽ incurrere metuebat, de multis paucissima, ipsaq; paucissimis, referebat. Factũ est autem in vna dierum, cùm Prima cantaretur in choro, & ipse conjunctus psallentibus stabat in ordine suo: vitulos labiorum suorum in voce exultationis Dño reddens. Et ecce apparuit ei vigilanti atq; psallenti S. Malachias Hiberniensis quondã Episcop⁹, qui in eadem basilica iacet honorificè tumulatus. Residebat verò in cathedra juxta altare, annulo, baculo, mitra, cæterisque Pontificalibus ornamentis mirificè decoratus: tãquam Missarum solemnia post finem illius horæ celebraturus. Erat autem tunc anniuersaria dies depositionis ejusdẽ beatissimi Pręsulis: quę etiam oĩum fidelium defunctorũ memoria est solẽnis. Apparuit quoque cum eo B. Bernardus, ejusdem Ecclesiæ felicissimus pastor atque patronus: qui & ipse erat vestibus pretiosis & candidis micans, atq; mitratus, minimè tamen infulat⁹. Et meritò quidẽ. Erat enim paterfamilias in propria domo, deferens atque congratulans venerãdo ac speciali hospiti suo: dignoque honore pręueniens amantissimũ, cedebat ei libentissimè solẽnia Missarum, ea potissimùm die, qua sanctus ille Põtifex curiam supernã ingressus, & cęlestibus hymnis primò fuerat honoratus. Vnde etiam ipse beatus pater officiosum ac sedulũ sese circa eundem sanctũ Epũm, & circa ipsius altaris ministeriũ, exhibuit. Porrò beatus Antistes baculo pastorali innixus, defixa lumina versus chorum assiduè tenebat. Sanct⁹ verò Bernardus modò Episcopũ, modò Conventũ, modo ipsum altare, tãquam solicitus oĩum, respiciebat. Hæc visio tam manifesta eidẽ famulo Dei vigilanti, & corporeis oculis intuenti, visibiliter apparuit, quãdiu psalmus unus in eadem hora à Conventu percantaretur. Finito itaque psalmo, finita est visio, sed in corde vidẽtis deinceps finiri non potuit visionis illius pia deuotio. Altera quoque die apparuit ei nihilominus idẽ beatus Bernard⁹, vultu & habitu gloriosus. Quem cùm ille vidisset, procidit ad pedes ejus, orãs & petens aliquid ad eo. Cui Sanctus ait. Quid tibi vis faciã? Et ille. Domine mi pater, si inveni gratiam in oculis tuis: indica mihi, vtrùm salvus fieri debeam. Et Sanct⁹ ad eũ. Nũquid parva res est ista, quam postulas? Hodię cũ egrederer de paradiso, quàm multa millia hominũ foris ad januam reliqui, qui vtique istiusmodi timore torquentur: ignorantes vtique, vtrùm amore an odio digni habeantur. His itaq; præmissis, dedit ei respõsum super verbo quod implorauerat. Sed quid ei definitè responderit, incertũ est nobis: quia vanæ glorię pestem vitans, hoc nobis indicare noluit. Erat enim vir ille circũspectus, & grauis in locutione: multũq; cauebat, ne quid diceret, quod suam ipsius gloriam redoleret. Verũtamen ex fiducia sermonis, & vultus illius hilaritate, satis dabatur intelligi, quia jucundũ à sancto Patre super tali verbo responsum acceperit. Iste est Guillelmus, quẽ suprà memorauimus, spiritũ fornicationis in specie phantasticæ meretricis vidisse infirmitoriũ curiosè circũeuntẽ, & ex ijs quę ab ea audierat, & viderat, D. Roberto Abbati Claręvallis apostasiã duorũ adolescentiũ prędixisse: quod etiam verũ fuisse, fœda eorũ fuga in continenti subsecuta demõstrauit. Sunt autẽ & alia plura, nobis de prędicto viro Dei cõperta, quę legentiũ deuotionẽ excitare possẽt:

Guillelmo apparent S. Malachias & Bernardus.

Altera die rursus apparet ei S. Bernardus.

Supra dist. 2. c. 22.

ſed ea ſilentio premimus, dum & faſtidioſis lectoribus conſulimus, & nos ad alia narranda feſtinamus. Hic ergo beatus & ſanctus, ſicut fideliter vixit, ita & feliciter obijt, plenuſque dierū & virtutum migrauit ad Dñm: deſideratam & votis omnibus expetitam ſibi ſepulturam in ſanctiſſimo Clarevallenſium collegio, Domino largiente, ſortitus.

Caput XV.

De Domno Gerardo de Furfa, magnæ ſanctitatis Monacho.

DIlectus à Deo & hominibus Gerardus de Furfa, cujus memoria in benedictione eſt, quéque pro ſua ſingulari puritate & ſanctimonia, beatus Bernardus ſingulari gratia præ cęteris honorabat: mirabilé atque amabilem nimis ſe vniuerſitati congregationis in omni forma religionis exhibebat. Qui dū adhuc eſſet monachus in Farfa, quæ eſt Tuſcię nobilis Abbatia, revelante Dño vidit in ſpiritu ſe tranſpoſitum in Claravalle, idq; gerenté officij, vt cum duobus bacinis ſingulas officinas circuiens, fratrū manibus abluendis aquam infunderet. In quo nimirum deſignatū fuiſſe rei exitus docuit, quia ipſe futurus eſſet, qui fratrū Clarævallenſium exceſſ⁹ quotidiana, imò ferè continua oculorum inundatione, ac ſi duobus infuſorijs, ablueret. Cùm itaque dulci hac reuelatione præſagium futurorū accepiſſet: exarſit cōtinuò in præcordijs ejus vehemens ignis ſacri deſiderij: nec omnino quieſcere poterat ſpiritus ejus, donec pauperum Chriſti, quorū ſe ſeruitio deputatum fuiſſe diuinitus cognouerat, conſortio jungeretur. Cúque cæteris floreret virtutibus, ſacræ tamen cōpunctionis pietas ſpeciali prærogatiua pectus ejus repleuerat, ita vt colūbinę pupillę oculorum ejus rarò quieſcerent: ſed táquam gemini fontes ferè vbique, præſertim in celebratione diuini myſterij, maximo lacrymarum imbre faciem ejus madidarent. Habebat autem gratiā ſingularem, tam apud Deum, quàm apud homines, quā vniuerſi mirabantur: & intuebantur vultum ejus, tamquam vultum Angeli ſtantis inter illos, atque dicebant. Hic eſt fratrum amator, & populi Iſraël: hic eſt qui multùm orat pro populo, & vniuerſa ſocietate noſtra. Huic autē Dominus multas, quod dubium non eſt, conſolationes in abſcondito faciebat: ipſe tamen vt verecundus & humilis, virtutes ſuas latere malebat, & nullus ei ſuper hujuſmodi percunctatione, propter ſanctitatis illius reuerentiam, moleſtus fieri audebat. Nouitius autē quidam, nomine Iulianus, honeſtæ vitæ Sacerdos, qui de Ordine Regulariū Clericorum Clarę valli ſe cōtulerat, vidit aliquando ſpiritum immundum in choro petulanter ad inſtar hœdi pervagantē. Qui cùm veniſſet ante ipſum, aliquandiu ſubſtitit, & cœpit eum rictu patulo ſubſannare, obſcœnum caput contra illum exagitando: & dentes ad invicem minutiſſimè concutiendo. Cúque receſſiſſet ab eo, venit & ſtetit ante hominem Dei Gerardum: & cœpit eum ſimiliter petulcum animal pudendis geſtibus irridere. A quo magis irriſum atq; exſufflatū, illico tamquam fumus evanuit: & vltra eum nouitius non vidit. Qui mox accepta colloquendi licentia, percunctatus eſt eum: verum in choro aliquid in tali illa hora conſpexiſſet. Perpendens autem ſenior, eum ſecreti illius conſcium fuiſſe: confeſſus eſt ei, phantaſticū hœdum ſe vidiſſe, qui ludicris motibus & ſe & illū pariter ſubſannaſſet. Quod audiens nouitius ille, miratus eſt valde: ac per hoc intellexit, quòd multa hujuſmodi cerneret: licet ſecretum ſuū Deo & ſibi, teſte conſcientia, celaret. Huic autem viro Dei, quāuis corpore nimiū eſſet debilis, vtpote qui jam ferè erat nonagenarius, nulla tamē

D. Gerard. videt ſuum ſtatum futurum.

Videt dæmonem ſpecie hœdi per chorum vagantem.

senectus vel debilitas bonæ consuetudinis vsum præpedire poterat; sed quotidie infatigabilis animi fervore juvenescere videbatur: ita vt vix ægritudine gravi cōpellente, posset in infirmitorio detineri, vix posset etiam à labore messiū retineri. Qui aliquando gravissima valetudine pressus, cùm in quadā secretiori domuncula lecto decūberet, contigit quadam nocte extingui lampadem ibi ardentem. Quo viso frater quidā, qui ei tunc temporis ministrabat, surrexit, & abijt reaccendere illam. Cūq; reperisset clausas vndique officinas, sine igne reversus est tristis: & firmato ostio cellulæ iterū recubans obdormiuit. Profunda verò nocte cùm sanct⁹ ille vir ad necessaria surgere vellet, assurrexit frater, dolens, quòd luminare ei deesset. Respiciens autem ad fornaculā præsentem, in qua per octo dies antea focus non fuerat: vidit ibi prunarū ardentium non parvā congeriem. Accensaque ex eis lampade, cùm statim ad eandem fornaculam oculos reduceret, non modò prunas illas non reperit: sed ne vllum quidē in ea caloris vestigiū deprehendere potuit. Cùm autem vltima ægritudine, qua & mortuus est, decūberet: jam in extremis posito beatus Bernardus angelico vultu, & vestibus albis decoratus apparuit: in ea tamen consistentia & habitudine corporis, quam ante obitum habuit. Quem cùm ille conspiceret ad se ingredientē, & veteranos ac venerādos artus baculo sustentantē: manu & voce qua poterat, suis sermonibus innuit, vt sancto venienti assurgerent, & locum sedenti citiùs præpararēt. Illis verò mirantibus, atq; quærentibus, de quonā sancto senex loqueretur: premente se ægritudine respondere non poterat. Postmodum autem recepta virtute loquendi, cùm idipsum denuo sciscitarentur: confessus est, vidisse se sanctū Bernardum blando ipsum alloquio consolantē: qui cùm benedixisset eū, signo crucis edito: totam etiam domū benedixit, subjungens hæc eadem verba; & dicens. Hæc est domus mea, quā ędificaui: Dominus custodiat eam in æternū, & in sęculū sæculi. Benedictione itaq; sanctissimi patris sui vir Dñi Gerardus firmatus, lætus mortis debitum solvit: æternę vitę fonte, quē tanto desiderio sitierat, satiandus. Aliquanto verò postea tempore elapso, apparuit in visione cuidā converso religioso, nomine Laurentio, lęt⁹ atq; pręclarus pretiosis etiam vestibus decenter ornat⁹: indicans ei, quia per Dei gratiam gaudium sempiternū obtineret & gloriam. Fratri autē impensiùs supplicanti, vt ejus benedictionem atque suffragia mereretur, benedixit, atque ita respondit. Ego orare non cesso, non solùm pro te: verū etiam pro ipsius vniuersitate Ecclesiæ. De hoc tamen conqueror aliquātulùm, quòd fratres infirmarij adhùs viuentem & spirantem me, præ nimia festinatione collegerunt, atq; tāquam penitus exanimem, de loco in extremis agentiū asportauerunt. Transactis verò post obitum ejus aliquantis annis, consummatis iā nouo claustro & noua Ecclesia, quæ licentia & benedictione beati Bernardi initiata fuerāt: sacra ossa ipsius de loco quo primitus tumulata fuerant sublata, in Theca, qua suprà dixim⁹ venerabiles Patres, Robertum Abbatē, Hūbertum Priorē, Odonem Suppriorem reconditos fuisse: condigno honore, ob reuerentiam sanctitatis ejus, collocata sunt.

Ignis miraculosi accenditur.

Apparet S. Bernardus ęgrotanti.

Apparet post mortem

Caput XVI.

De mirabili gratia cuidam monacho perfectæ religionis specialiter à Deo collatā.

EGregius quidam adolescentulus de partib⁹ Germaniæ oriundus, comitante magistro suo, studiorum causa Parisius adibat. Qui cùm transitum haberet per domū Claræuallis, magister ille videns loci conventum &

ordinem, nescio quo Dei judicio, cōpunctus ad horam: petijt & obtinuit, vt susciperetur ad conversionem. Cúque rogaret adolescentulum, vt secum remaneret, penitus non acquieuit. Multùm siquidem abhorrebat à consortio simul & colloquio Cisterciensiū monachorum: sępiusque rogabat Deū, nūquam sibi dari voluntatem ad Ordinem illum causa conversionis veniēdi. Proinde roganti magistro, fratribus quoq; monasterij adhortantib' eū dura cervice resistens, nullis prædicationū machinis poterat expugnari. Cęterùm, quàm mirabilis sit Deus in consilijs super filios hominum, quàmq; irrefragabile stet sempiternæ prædestinationis ejus arcanum, quis dignè admirari sufficiat: qualiter scilicet electorū suorum mentes misericorditer immutat, ridens eorū vana conamina: insuper voluntates sibi adversas ad pietatis lineā dirigens: quatenus in ipsis, & de ipsis, loco, modo, & tempore, quo ab æterno decreuit, propositū voluntatis ejus impleatur? Eadem itaque nocte, dum prædictus adolescens monita fratrum mente revolueret: facta est vox diuinitus ad eum dicens. Si hinc recesseris, & Parisius veneris, vsque ad Pentecosten morieris: & sine dubio morieris. Ad hanc itaque vocem juvenculus ille multùm obstupuit: necdum tamen potuit duritia cordis eius emolliri. Porrò sequenti nocte cum sopori membra dedisset: videbatur sibi demersus esse in limo putei profundi. Cumque ibi desperatus iaceret, subito apparuit ei desuper ad os putei beatus Ioannes Evangelista, in vultu & habitu Sancti Bernardi tunc adhuc in corpore viuentis, cum alio quodam sancto, qui & ipse simillimus esse videbatur cuidam Religioso monacho, nomine Gerardo, portario Claræ-vallis. Quos cùm ille tremulus & anxius vidisset, rogabat attentiùs, vt sui misererentur. Cui beatus Ioannes respondit. Tu sano consilio acquiescere contemnis, & opem flagitas à nobis? Cumque ille promitteret se esse facturū, quicquid illi placeret, tantùm vt imminens periculū euadere mereretur: vis ergo inquit fieri monachus in monasterio Claræ-vallis? Et ille. Etiam dñe mi, libentissimè volo. Quod cùm firmiter pollicitus fuisset, eductum continuò de profundo laci liberū abire dimiserunt. Mane igitur facto postulauit se quantocyùs pręsentari beato Bernardo. Quem cùm antea non vidisset, mox illum in vultu & habitu deprehendit ipsum proceno esse: qué transacta nocte sub conditione conuertendi se liberatorem habere meruerat. Proinde miratus vehementer atque compūctus, protinus eidem sancto viro se reddidit: à quo benignè susceptus, mox in ætate teneriori grauitatis & sapientiæ canos cunctis mirantibus induit. Porrò prædictus magister eius à proposito bono citiùs corruens, & eundem secum euertere satagens: fundatum in Christi amore tyrunculum mouere non potuit. Hic ergo delicatus atque tenerrimus adolescens, cùm esset annorum quatuordecim, manum suam ad fortia mittens, lætantibus Angelis & hominibus, iugum Christi suaue portandum aggreditur: & quasi agnus ad aratrum suscepti Ordinis applicatur. Miserante verò Domino ab ipsis rudimentis conversionis suæ iuuenci fortitudinem induēs, sed agni mansuetudinem retinens: tanta charismatum eminentia à primis annis enituit: vt conuersionis ipsius elegantia atque fragrantia contubernales vehementer affecti gratularentur: sanctæque deuotionis & humilitatis, quæ in ipso relucebat, exēplis informari certatim niterentur. Quidam verò Religiosus ac spiritualis ejusdem cœnobij frater, protestatus est mihi: quod aliquando vidisset visionem hujusmodi. Aspiciebat eundem adolescentem

Diuinitus monetur iuuenis, & resistit.

Idem nolle alias terretur, & acquiescit.

Eius magister resilit à proposito.

Inuitatorium ante altare canente, Porro imago crucis quæ super altare erat, quasi melodia ipsius delectata, de cruce descendit; veniensque ad eum, expansis vlnis dignanter amplexata est illum: tenere sibimet astringendo, ac deosculando eum. Quod cùm frater ille vidisset, animaduertit in hoc, animam illius sanctam & Deo placentem existere: & apud illius clementiam magne familiaritatis accessum specialiter obtinere. Hic ergo amantissimus Dñi, tota die cum illo velut in thalamo morabatur: & beata ipsius præsentia per contemplationis dulcedinem suauissimè fruebatur. Per prædictam namque visionem Dominus manifestare dignatus est, quanta dilectionis & gratiæ suæ plenitudine famulum suum repleuerat. Itaque cùm in omnibus sancti Ordinis exercitijs deuotus & feruens existeret, & per continuum sacræ compunctionis studium misericordiam Dñi imploraret: quadam nocte apparuit ei in somnis Angelus Domini, & introduxit eum in quendam thalamum gloriosum: in quo videbatur Dominus Iesus Christus in cruce pendere, & beata mater ejus virgo Maria, cum beato Ioanne Euangelista juxta crucem illius stare. Quem cùm ingressus fuisset, tantæ suauitatis fragrantiam sensit: ac si cellam aromaticam respersam omni pulvere pigmentario introisset. Videns verò dominum maiestatis passionis & crucis suæ signa piissima dignatione sibi repræsentantem: prostratus in faciem solotenus adorauit, benedictionemque ipsius totis medullis cordis flagitare cœpit. Quam etiam benigna largitate Domini consecutus mox euigilauit: sed visionem illam non vanam seu illusoriam fuisse, manifestis indicijs declaratum est. Fragrantia nempe cœlestis nectaris, quam dormiens hauserat, excitus à somno mirabili suauitatis vnctione totum interiorem hominem suum delibutum sensit: sed tribus continuis postea diebus eadem benedictione se renouari & illuminari gauisus est. Alia quoque nocte cùm esset intentus orationi, meruit audire corporeis auribus Angelicas voces, harmonia dulci atque præclara in æthere personantes. Quarum videlicet vocum tanta erat altitudo, vt quantalibet humanarum vocum intentio ad eam non posset ascendere. Cùmque sufficienter in eis aliquandiu delectatus, sublata est tandem ab auribus ejus melodia illa cælestis amœnitas: sed remansit in corde conceptæ deuotionis immensa jocunditas, ita vt sæpe memoriam abundantiæ suauitatis illius eructans, mira deuotione afficeretur, & totus in gaudium verteretur. Iam verò secretorum cœlestium conscius effectus, ibat sicut pater Abraham proficiens atque succrescens, donec magnus effectus est valde: sed quod omni magnitudine excellentius est, quantò potioribus donis cœlestis gratiæ cumulabatur, tantò se humiliorem, non solùm coram Deo, sed etiam coram fratribus suis exhibere curauit: nihil insolitum, nihil singulare, in conuersatione sua præsumens; licet in ipsa communi vita singularis puritatis deuotione singularis existeret. Sed quoniam humilibus semper augetur gratia, adjecit Dominus adhuc * manifestabiliter vultum suum: vt illum, quem cœli cœlorum, & agmina eorum, quem Cherubim & Seraphim cælesti harmonia collaudant, in quem desiderant Angeli prospicere, Dominum nostrum Iesum Christum, in beatissima humanitatis suæ forma corporalibus oculis videre mereretur. Accidit enim quodam tempore, anno videlicet quo loquimur, beatus homo, sacris quadragesimæ diebus jejunantium & orantium particeps effectus, cum Ruth Moabitide buccellam pietatis intinxisset in aceto salubris compunctionis; vt sacratissimus Dominicæ Resurrectionis dies illucesceret. Cùmque, sicut tantæ diei sublimitas exigebat, solemniter à fratribus Vigiliæ deuotissimè celebrarentur: ipse lazato

Christi imago amplexatur iuuenem.

Christus & B. Virgo & alij sancti eidem apparent.

Angelorum audit voces.

Genes. 26.

Humilitatis meritum.

* Forte magnificare.

Ruth 2.

intimæ meditationis sinu, cœpit attentiùs cogitare de Passione & Resurrectione Domini: ita vt ardente pietatis affectu totus in lacrymis funderetur. Et ecce secunda lectione jam lecta, cùm Responsoriũ *Angelus Domini* à conventu cantaretur, repente is qui in corde ejus deuotionis ignem accenderat, Dñs Iesus Christus vigilanti & flenti apparens, stetit ante illũ in medio chori, manus suas expandens, & quasi ostendés ei. Porrò in ejus beatissimis palmis loca clauorum euidentissimè apparebant: ita vt de ipsis plagis recentib' sanguis emanare videretur. Viso itaq; Domino frater ille gauisus est gaudio magno valde: sed obstupescens, & quasi extra se factus, nesciebat in arcto tẽporis, quid agere deberet. Volebat namque in medium prosilire, & pedes apprehendere Salvatoris: sed retinebat eũ pudor & reuerentia Conventus, ne velut insaniens reputaretur. Nam & hoc ignorabat, vtrùm videlicet apparens Domin' ab ipso solùmodo, an & ab alijs pariter videretur. Flebat autem vberrimè, eratq; cor ejus in semetipso pietate liquescens, præ immensa dulcedine amoris illius, qué intuebatur. Eadem verò apparitio Dñi tamdiu durauit, quousque in Responsorio, quod tunc cantabatur, dictiones istæ, *Iam surrexit, venite & videte*, tanta morositate, quanta à sancto conventu illo cantari solebat, perdicerentur. Quis auté dignè explicare valeat, quantùm de visione illa pfecerit: quomodo cunctis motibus, vniuersisque affectionibus animæ ipsius recreatis & renouatis, in amorem illius qué viderat, totus incanduerit? Solius dantis & accipientis nosse est, quàm festiuos exinde cum dilecto suo duxerit dies: cũ sponsa non tam vocibus oris, quàm affectibus cordis exclamans: *Inueni, quem diligit anima mea: tenui illum, nec dimittam*. Et cum Patriarcha Iacob. *Vidi Dominum facie ad faciem: & salua facta est anima mea*. Quia vero in humilitatis custodia fiduciæ pedem vlteriùs extendere curauit, vt secundùm diuinum promissum, omnis locus, quem calcasset pes ejus, ipsius fieret: adhuc excellentiori charismatum gratia ditari meruit. Qui enim, sicut jam diximus, Christi Domini nostri dulcissimam humanitatem beatis oculis conspexerat, etiam ad sempiternum indiuiduę Trinitatis mysterium contemplandum, quantum quidem homini adhuc mortali carne circũdato possibile erat, mirabili dignatione gratiæ Dei admissus est. Factum est namque in die sancto Pentecostes, dum à fratribus alacri instantia sacræ vigiliæ celebrarentur: & jam diuinus ille hymnus, *Te Deum laudamus*, in quo Evangelicæ gratiæ prænuntia laus figuratur, cantaretur, & vniuersitas fratrum mystica illa verba quibus sub distinctione trium personarum vnus Deus prædicatur & adoratur: scilicet, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth*, ob honorem Sanctę Trinitatis inclinis, sicut est consuetudinis, cantaret: in ipsa verò inclinatione prędictus servus Dei, non quidem scrutans, seu cõmissum fidei secretũ irrumpere gestiens: sed pauendo, tremendo, & admirando, cœpit in simplicitate cordis sui meditari, quàm sublime & incõprehensibile esset tantæ maiestatis arcanũ, quam nosse vita, & vita æterna est: secundùm quá sapere, sapientia sine errore est: in qua delectari, voluptas sine comparatione: cui conformari, similitudinem Dei, quá in Adam perdidimus, recuperare est: cui seruire, regnare est: sine cujus gratia omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram ipsa: quæ in futura vita erit sanctis omnibus pax exuperans omné sensum, & gaudium sine interpolatione, seu temporis discursione. Inclinatione verò illa Diuinæ reverentiæ exhibita, cùm frater idem se erigeret, subitò aperti sunt intellectuales oculi ej',

Christus apparet die Paschæ prædicto monacho.

Cantic. 3.

Genes. 32.

Alia visio sublimior die Pentecostes concessa.

& quasi totus extra se raptus vidit visionem quandã gloriosam atque mirabilem de Trinitate, quæ Deus est: quam mirabiliorẽ, digniorem, atque excellentiorẽ esse omnibus visitationibus, quibus vmquam à Domino visitari meruerat, intelligebat. O felix anima, in qua diuinæ dilectionis ignis scoriam peccati & rubiginem negligentiæ vsque adeò excoxit: vt illam dulcedinẽ, illam beatitudinem, quã Dominus electis suis reseruat in præmium, in hac corruptibili vita prælibare quodãmodò & prægustare mereretur. Felix nihilominus beatissimus pater ille Bernardus: sub cujus disciplina tantę perfectionis discipuli in Claravalle floruisse noscuntur. Talibus ergo visitationibus & consolationibus Dñi ille verè monachus lætificatus & corroborat⁹, quotidianis lamentis exercebatur: suspirans & desiderans corruptibilis vitæ sarcinam deponere, vt faciem Domini, quã per speculum & ænigma intuitus fuerat, in ipsa sui puritate contẽplando, vnus cum ipso spiritus efficeretur. Rogatus autem, vt ad honorem Dei & ædificationem proximi, aliqua ex ijs, in quibus à Domino visitatus fuerat, pandere dignaretur, non facilè acquieuit, timens vtiq; ne hoc fortè Domino displiceret: sed tamen precibus multis constrictus, hæc quæ memorauimus, & alia nonnulla, cũ tremore & profunda humilitate reuelauit: quæ licet magna esse sciamus, quia ad alia festinat intentio, breuitatis studio reticuimus. Modũ tamen visitationis, quã de beata Trinitate, quæ Deus est videre meruerat, nullatenus explicare consensit: asserens, quod nũquam eam alicui revelare præsumeret, nisi fortasse voluntatem Diuinã super hoc ei daretur agnoscere. Quæ verò pandere voluit, ea conditione patefecit, vt vsque ad obitum ipsius silentio premerentur: quod etiam studiosè seruatũ est. Expletis autem in Ordine Cisterciensi, quem in adolescentia sua tantum abhorruerat, viginti & sex annis, cùm quadraginta esset annorũ, sicut sincera deuotione vixerat, ita quoque felici defunctione carne exẽptus est: sicq; cõsummatus in breui, expleuit tempora multa: placita enim erat Deo anima ipsius. Libet nunc in timore pariter & exultatione cum Psalmista exclamare, & dicere Domino. *Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine: quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus, quoniam Deus judex est: hunc humiliat, & hunc exaltat.* Ecce enim magister ille, cuius suprà mentionẽ fecimus, qui nõ gratia, sed præsumptione duce, pietatis opus adorsus, manus ad fortia mittere tentauerat, tãquam seminatus supra petram, ad tempus credidit: sed in tẽpore tentationis citiùs exaruit. Hunc verò, cujus fidem & sanctitatẽ descripsimus, repũgnantem quodãmodo atq; reluctantẽ mater gratia assumens, minimè contenta est cõmuni servorum Dei rœtui inserere, verũ etiam de negligentia purgatum cum paucis ad perfectionis & Diuinæ speculationis apicem prouehere dignata est. Sicut igitur beatus, quem elegisti, & assumpsisti Domine, habitabit enim in atrijs tuis: sic nimirũ omnes qui te derelinquũt, confundentur: recedentes à te in terra scribentur.

Videtis Trinitatem. — *Psal. 100. & 74.* — *Psal. 64.* — *Ierem. 17.*

Caput. XVII.

Qualiter vir magnificus Arnulphus per S. Bernardũ conuersus sit.

DVm reuerendissim⁹ pater Bernardus aliquãdo prouinciã Flandriç intrasset, & retia verbi Dei in capturã animarũ laxaret, & nobiles & literatos multos de fluctib⁹ sæculi ad littus cõuersionis traheret: inter ceteros illustris vir Arnulf⁹ de Majorica, diues & delicat⁹, secretò in manib⁹ ejus se reddidit. Fuit autẽ vtriusq; consiliũ, rẽ silentio tegere, propter quędam impedimẽta sæculi;

vsque ad vltimũ diem, quo egressurus esset de terra & cognatione sua. Erat enim magnus paterfamilias, ornat⁹ filijs & fratribus, tantisque diuitijs irretitus, vt absque suorũ damno & scandalo graui abrũpere se non posset, nisi priùs domum sapienter & cautè disponeret. Interim verò dum silentiũ istud teneteut omnia, & arcani huj⁹ negotij causam ipsi duo soli in mundo scirét, factum est verbum Dñi ad quendam rusticum armentariũ, cùm boues minaret ad aratrũ, dicens. Vade, dic Aruulpho de Majorica, vt secum ducat te in Claravallem, quò proximè iturus est ad conversioné: & cum eo couuertere. Audiuit verò vocem, sed neminem videbat. Facta auté hac voce, cœpit pauper ille attentiùs orare, vt si à Domino sermo fuisset egressus, reuelaret iterũ auriculam ejus, Et adjecit secundò loqui ad ipsum, repetens eundé sermoné. Accepto itaque secunda jam vice oraculo, venit ad prętaxatum virum, & ait. Verbum mihi ad te dominũ meum. A quo cùm fuisset ductus in parté, procidit ad genua illius, dicens. Obsecro te per Christum Dominũ nostrum, vt ducas me ad Claràvallem tuam, & salves tecum animam meam. Et si scire desideras, Dñs pius & misericors secreta tua causa salutis meæ mihi reuelare dignatus est. Audiens autem nobilis ille paterfamilias verba ista, miratus & lętatus est valde: acceptúque hominem conduxit ad seipsum: quem etiã postmodũ indiuiduum comitem itineris pariter & conuersionis habuit, habitur⁹ vt credimus, consorté ęternæ retributionis. Explicitis itaq; negotijs, pro quibus moram fecerat, venit Claràvallem, tam submissus humilitate, quàm sublimis diuitiarũ affluentia: multaque eidem monasterio de suis facultatibus contulit: sed & alijs nonnullis cœnobijs dona largitus est. Beatus verò Bernardus de conuersione ejus multùm exhilaratus, talé de eo in conventu fratrum sententiam ꝓtulit. De conuersione fratris Arnulphi nec minùs admirandus, nec minùs glorificandus est Christus, quàm de resurrectione Lazari quatriduani: eò videlicet quòd in tantis delicijs clausus atq; sepult⁹, velut in tumulo iacebat, & quasi viuens mortuus erat. Huic auté confitenti cùm gemitu & lacrymis multis delicta vniuersa, quæ in mundo contraxerat, beatus Bernardus intuens cordis eius amarissimã contritionem, & ad omne op⁹ bonũ spontaneam voluntaté, injunxit ei, vt *Pater noster* tribus vicibus diceret, atque in suo proposito deinceps vsq; ad morté perduraret. Quo ille audito contristatus respondit. Ne, quæso, irrideas famulũ tuum, beatissime pater. In quo, ait, te irrideo? At ille ait. Ieiunia septem annorũ, vel decé, nõ sufficerent mihi, etiam humiliato in sacco & cinere: & tu mihi præcipis, *Pater noster* tertiò dicere, & in Ordine perseuerare? Et sanctus ad eum. Ergone tu me meliùs nosti, quid te oporteat facere, vt salueris? An fortè tibi parum videtur, Ordiné tenere, & in ipso vsq; ad mortem pseuerare? Ille verò respõdit. Absit ab anima mea tã iniqua presumptio. Sed propter Deũ obsecro, ne mihi parcas in pręsenti, vt meliùs parcas in futuro: & talé nunc impone pœnitentiã, quatenus post morté carnis ad requiem sine pœna perveniam. Cui beat⁹ Pater ait. Fac vt locutus sum: & securũ te facio, quia deposita mole corporis, mox ad Deũ sine molestia pervolabis. Hoc itaque responso quasi diuinitus accepto, confortatus est nimis, adeò vt deinceps nulla tentationum violentia, nulla infirmitatis molestia, posset à cursu desiderij, quo totus in Deum pergebat, aliquatenus retardari. Erat autem circa obseruantias Ordinis, & custodiam cordis solicitus & timoratus nimis: ita vt neminé vidisse me recolam, tam studiosum proprię conscientię mundatorem.

Rusticus monetur diuinitus Claramvallem adire.

Sententia S. Bernardi de conuersione Arnulphi.

Quam pœnitentiam S. Bernardus iniunxerit Arnulpho.

Mirabantur siquidem omnes, præsertim confessionũ illius auditores, quotidianam instantiam, vel potiùs importunitatem, quæ eos quiescere non sinebat: sicut nec ipse quiescere poterat, confitendo, plangendo, plorando: non modò de otioso sermone aut signo, siquando illi vel rarò surriperet: verũ etiam super vana & leui aliqua cogitatione, quod cæteri hominum, exceptis paucis perfectis, parvipendere solent, seipsum scrupulosissimè dijudicabat: & quasi de crimine arguebat. Quia verò veraciter scriptũ est, *Quem diligit Dominus corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit:* numquã huic venerabili viro paternæ misericordię correctio defuit: semper in eo vitia resecans, & virtutes animę pullulare & fructificare faciens. Deniq; per plures annos vsque ad exitũ suum grauibus ac diuturnis incõmodis flagellatus est, quæ omnia non solùm æquanimiter tolerabat, verũ etiam gloriabatur sicut in omnibus diuitijs. Factũ est autem quodam tempore, dum cõquassatus & debilitat⁹ esset vsquequaq;, ita vt non sine graui dolore inclinis stare posset, nec propter hoc vmquam omitteret, vt non ad omnẽ Glorię decantationem profundè & deuotè diuinæ majestati inclinando reuerentiam exhiberet: vt vespertinæ synaxis officiũ in Ecclesia celebraretur. Ipso verò stãte in retro chõro juxta quendam monachum virum æque sanctissimũ, ecce Angelus Domini apparuit ibi in specie pulcherrimi monachi adolescentis, cuculla indutus niue candidiore: quem tamen idem Arnulphus minime videbat. Cũque more solito ad Gloriã psalmi deuotè inclinaret, Angelus Domini stabat coram eo: & supplicantis caput suppositis manibus sustentabat. Quem cùm præ dictus monachus collateralis ejusdem fratris Arnulphi cerneret, & ex fulgore vultus & habitus Angelũ esse deprehenderet, lętatus est valde super Angelico aspectu: accessitq; vt teneret eũ, & deuotè amplexaretur. Cumque expansis manibus vellet eum tenere atq; constringere sibi, ille subitò evanescens recessit ab eo: sed subitò iterũ apparens stetit in alio loco. Videns verò illum monachus, denuo cucurrit ad eum, & simili modo nitebatur apprehendere illũ: sed mox Angelo disparente, & protinus alibi reapparente, frustratus est homo à conatu suo. Quod cùm pluries factũ fuisset, Angelus ex toto disparuit: & qui se videndũ obtulerat, teneri omnino non pertulit. Laborabat aliquando athleta Dei Arnulphus doloribus viscerum, quib⁹ frequenter nimiùm arctabatur: & erat languor fortissimus, ita vt deficiente vitali spiritu pene vsque ad mortẽ angustiaretur. Cumque aliquãdiu mutus & insensibilis jaceret, de vita ipsius desperatũ est, & ob hoc oleo infirmorum inunctus est. At vbi primùm respirare potuit, erũpens in vocẽ confessionis & laudis, ait. Vera sunt omnia, quæ dixisti, Dñe Iesu. Quod cùm sæpiùs iteraret, stupentibus qui aderant, & percunctantibus, quomodo se haberet, aut quare ista diceret, nihil aliud respondebat, nisi, quia vera sunt omnia, quæ locutus est Deus. Quidam autẽ dicebant, quòd prę acerbitate doloris cerebro turbatus esset, & quasi aliena loqueretur. Quibus ille respõdit. Non est ita, fratres, sed sano capite & mente sobria dico, quia vera sunt omnia, quæ locutus est Dominus Iesus. At illi dixerunt. Et nos hoc verum esse fatemur. Sed tu cur nunc ista cõmemoras? Respondit. Dominus dicit in Euangelio, quia siquis affectibus parentum, & diuitijs mundi, propter amorem ipsius renuntiauerit, centuplum accipiet in hoc sæculo: & vitam æternam in futuro. Ego itaque vim sermonis hujus in præsenti experior, & centuplum meum jam nunc in hac uita recipio. Siquidem immensa

Exemplum discutiendæ conscientiæ.

Hebr. 12.

Angelus sustentat caput inclinatũ ad Gloria Patri.

Non patitur Angelus se teneri.

Centuplum in spe suum. doloris istius acerbitas adeò mihi sapit, adeò placet, propter spē diuinę miserationis, quæ in eo reposita est mihi: vt hac ipsa nunc caruisse me nolim pro centuplicata mundi substantia, quā reliqui. Quòd si ego peccator & indignus ita conforror, adeò lætificor, etiam in angustijs meis quomodo putamus, sancti & perfecti viri tripudiant & exultant in consolationibus suis? Verè etenim spirituale gaudiū, quod modò est in spe, centies millies exuperat sæculare gaudium, quod nunc est in re. Siquis autem sæculū relinquēs, *Laici mira sententia.* & ad conversionem veniens, centuplū istud accipere non meretur, constat profectò, quòd adhuc omnia perfectè non reliquit: sed ex propria voluntate, quę est mala proprietas, secū retinet aliquid. Hęc illo dicente, mirati sūt vniuersi, ab homine laico & illiterato sententiam talem esse prolatam: nisi quòd manifestè dabatur intelligi, quia Spiritus sanctus, qui eū in corpore flagellari grauiter permittebat, intus in anima suauiter vngebat: cujus nimirum sacratissima vnctio, quemcūque tetigerit hominē, docet de omnibus, quę oportet. Iste ergo vir sanctus, cùm jam de manu Domini suscepisset duplicia pro omnibus peccatis suis, tandē longo cruciatus martyrio, & tāquam aurum in fornace probat*, pacatissimo somno obdormiuit in Dño. De quo certissimè credimus, quia juxta beati Bernardi sententiam, mox vt à corpore exiuit, ad Deū sine pœna pervenit. Quid, rogo, huic pauperi Christi vm-*Isaia 40.* quā defuit in die certaminis sui: qui secundùm Prophetā, confidens in Domino, mutauit fortitudinem carnis in robur spiritus: non considerans, quid caro posset, sed quid Regula & Ordo præciperet: qui quasi signaculū posuit super cor suum verbum consūmans & abbreuiatum, quod à sancto Patre acceperat: vt scilicet pro omnibus peccatis suis Ordinē seruaret? Arguit ꝓfectò instantia pœnitentię ejus tepiditatem & negligentiam nostrā: qui e-*Negligentia tepidorū arguitur.* undē Ordinem pro peccatis nostris in pœnitentiā suscepim*, & nō solùm tepidè & negligenter viuim*, sed etiam pro frivola aliqua infirmitate vigilias fratrum deserere, seu infirmitoriū intrare non erubescimus: cùm iste seruus Dei, nisi pro infirmitate responsum mortis habente, infirmitorium intrare non acquieverit, & insuper ad vigilias servitij Dei quandoque graui debilitate laborans, devotè perstiterit. Volat irreuocabile tēpus, quo nihil est pretiosius, quo tamen nil vilius à nobis æstimatur: & dum pœnā, quæ in præsenti pro Dño suscipitur, declinamus, centuplicatā in futuro incurrimus. Si autem aliquis carnis suæ infirmitatem causatur: sciat scriptū esse, quòd nihil *Psalm. 33. & 36.* deest timentib⁹ Deū: & quia Propheta junior fuit & senuit, nec vidit justū derelictum. Quis enim sperauit in Domino, & confusus est: permansit in mandatis ipsius, & derelictus est? Quod vt, non solùm testimonijs Scripturarum, verū etiam exemplis præcedentiū Patrum manifestius fiat, duo gratiæ Dei miracula subjicimus: quatenus per hęc & tepiditas nostra conuincatur, & infirmitas nostra ad agonem certaminis roboretur.

Caput XVIII.

De Monacho, qui à graui dolore capitis virtute Sacramentorū Christi liberatus est.

Frater quidam, nomine Petrus, Claręvallis postea futurus Abbas, cùm *Petrus monachus Clarevallis 8. Abbas.* in adolescentia sua in obseruātia sacri Ordinis satageret quotidie semet ipsum exhibere hostiam viuentē, sanctam, Deo placentem: quoniam omnes piè in Christo viuere cupientes, persecutiones inimici sustinent, permittente Deo, qui omnia ad salutem electorū operatur, grauissima capitis passione laborare cœpit. Quam passionem fortis miles Christi patienter tolera-

bat: studens semper in dolore gratias agere, & viperam propriæ voluntatis à murmure cōpescere. Et licet optaret cum Propheta, vt ingrederetur putredo in ossib⁹ ejus, quatenus quiescere mereretur in die tribulationis: pro hoc tamen magis animo gravabatur, quòd spiritū in eo próptissimum ad ardua quæque virtutū: caro infirma pro voto subsequi non valebat. Quadā itaq; nocte Dominica dum sacris vigilijs interesset: sentiens se præfato incōmodo solito ampliùs stimulari, cogitauit exire de choro, & ire pausatum. Sed mox inspirante Deo recogitauit, vt propter Dñm vsq; ad horā diei primam sustineret: quoniam ipso die intemeratis mysterijs pretiosi corporis & sanguinis Christi participare debebat. Prima verò transacta, quamvis doloris immensitas non cessaret, proposuit tamen tolerare, nec conventū deserere vsque post Missam majorem: quatenus sacram posset accipere cōmunionē. Cumque jam cōmunicaturus ad gradū altaris accederet, & solitam ibidem veniam flexis genibus deuotissima humilitate peteret: ecce repente de vertice ejus lapsa est quasi ingens massa plūbi, quæ illi per medium frontis veniens, & in pauimentum cadens, non parvā collisionem fecit. Ipse verò ejusdem molis concussionē atq; ruinam apertissimè sentiens, sed nullam speciē videns, de tanta novitate miratus, vehementer obstupuit. Et ô mira clemētia Redemptoris nostri. Quia enim frater iste gravissimos quidē dolores sentiens, sed tamen ob reuerentiam sacramentorū ipsius, erat quasi non sentiēs, mox vt eadem sacramēta fideli deuotione percepit, ab omni pristina infirmitate eadem hora conualuit: & ita perfectè curatus est, vt nullā deinceps molestiā ex ea sentiret. Ipse verò gratię Dei nequaquam ingratus existens, adeò in sancta religione profecit, vt pastoralis curæ officiū, primùm in Igniaco, postmodū in Claravalle consecutus, nomen Abbatis vita & moribus decoraret: subditosque suos per viam veræ humilitatis ducens, Christi bonus odor esset in omni loco.

Habac. 3. *B. Petrus graui dolore capitis vexatus.* *Quasi massa de capite eius lapsa.* *Sanatur sūpta Eucharistia.*

Caput XIX.

De fratre, cui B. Virgo Maria cælestem pitantiam per visum dedit.

IN Claravalle fuit item monachus quidam, qui quamvis homo bonæ voluntatis existeret, corpore tamen delicatus atque infirmus erat: & ꝓpterea in obseruatione ciborū & procuratione medicaminum curios⁹ atq; superstitiosus. Clemens autem Dominus, qui misericorditer solet errantes corrigere: ipsum voluit ad viā veritatis reducere: & vt sciret & intelligeret, quàm salubriter monet nos, omnem solicitudinē nostram projicere in ipsum, quoniam ipsi cura est de nobis, tali modo visitationem suā simpliciter delinquēti prærogare dignatus est. Aspiciebat idem frater in visu noctis, & ecce vniuersitas fratrū quasi ad Laudes diuini seruitij celebrandas ad Ecclesiam festinabat. Porrò ad ostium ejus Ecclesiæ stabat illa tam humilis quàm sublimis, mater misericordiæ pia virgo Maria: quæ tāquam pretiosi electuarij pixidē portans, singulis fratribus Oratoriū intrantibus singula ex eo cochlearia dulcissima sua manu dignanter tribuebat, & mira dulcedine gustantes reficiebat. Quo viso frater ille gratulat⁹ est vehemēter: reputans secū, quòd & ipse cœlestis illius alimoniæ sine obstaculo particeps fieri deberet. Cūque ad manū pijssimæ procuratricis accederet, benignissima dissimulatrix, & verè mitis Virgo repulit eum dicens. Nūquid nostro medicamine op⁹ habes? Nōne tu sapiens medicus es, & tuimet solicitè curam geris? Vade itaque, vade, & tuis medicamentis, sicut volueris, vtere: quoniam de ijs, qui curam suam

1. Petri 5. *B. Virgo fratribus electuarium dare visa.*

super Dñm & filium meũ jactant, cura est mihi. Quod cùm ille audisset, erubuit, & petens indulgentiã, promisit ei, quòd ampliùs de seipso se nõ intromitteret: sed totam vitæ suæ curã Deo & sibi cõmitteret. Ad quam sponsionem, generale refugium omniũ Christianorũ, sed specialis protectio specialium servorum suorũ Cistercienſium fratrũ, satisfactione accepta, benignissimè indulsit: & medicamenti salutiferæ pitantiæ pabulum impertiuit. Gustata igitur benedictione cælestis antidoti, protinus à sua teneritudine & infirmitate frater ille convaluit: & abdicatis omnib⁹ medicamentis & delicatioribus alimentis, ad cõmunes cibos se transtulit: ideoq; cooperante gratia Dei in brevi decoré & fortitudinem, cum salute corporis & animæ, patitet induit. Vbi nunc sunt fratres illi, qui plus videntur sectari scholas Hippocratis, quàm scholas Christi: qui nimis affectuosè diligentes sanitaté morituræ carnis suæ, tota æstate tota intentione occupãtur ad quęrendas seu colligendas quaslibet viles & agrestes herbulas vel radices: & nihilominus hieme soliciti sunt, easdem exsiccando, terendo, molendo, cõponendo: & non habituri effectũ medicinæ, in solum se pręcipitant reatũ proprię voluntatis, qua proprietas periculosior invenitur? Discant, quæso, discant supradictis exẽplis, magis confidere in Dño, quàm in Galieno, plus sperare in Regina cęli, quàm in herbis terrę: scientes certissimè, quoniã in tremendo examine iusti Iudicis Dei non de cõplexione, sed de ꝓfessione judicabuntur: vbi fera nimis pœnitentia volent, magis animarũ suarum curam gessisse, quàm pro adipiscenda sanitate carnis suæ tota vita sua inutiliter occupatos fuisse.

B. Virgo Cisterciens. specialis protectio.

Caput XX.

De venerabili sene Achardo, quondam magistro nouitiorum in Claravalle.

SEnex quidam, Achardus nomine, nobilis genere, sed conversationis dignitate nobilior, nouitiorum curã in Claravalle gerebat: vir potens in verbo ædificationis & consolationis: qui etiam in juuentutis suæ robore, jubente simul & mittente beato Bernardo Abbate suo, plurimorũ Cœnobiorum initiator & extructor deuotus extiterat. Hic jam veteranus, & emeritæ militię senex instituendis tyronibus deputatus, officiũ suum strenuè adimplebat: & ex ijs quæ longo vsu didicerat, rudes adhuc mentes contra triplicem funiculum, carnis, mundi, & diaboli, qui difficilè rũpitur, quotidianis exhortationibus informabat: exemplis etiam, tam veteribus, quàm recentioribus, aduersus vitia cautiores reddebat: vnde & nos aliqua, sicut ex ipsi⁹ ore audiuimus, perstringemus. Cùm adhuc nouitius esset idem Achardus, venerabilis Abbas Bernardus quadã die intrauit ad consolandos nouitios suos, sicut frequenter facere solebat. Terminato autem sermone, prædictũ Achardum cũ alijs duobus nouitijs traxit in partem, & pręmonuit eos in spiritu ꝓphetico, ita loquens. Futurũ est, inquit, vt nouiti⁹ ille, designauit auté vnũ ex nomine, ante diem crastinũ furtiuè recedat. Vos itaque vigilate, & estote parati, & fugientem cum rapinis effugere non sinatis. Et si miser à nobis exierit, quia non erat ex nobis: spolia tamen, quia nostra sunt, tenebitis vobis. Quo audito mirati sunt illi: & cum silentio pręstolati sunt exitũ rei. Profunda verò nocte duo ex illis, cùm fugitivũ in lecto firmiter dormientem aspicerent, tunc & ipsi dormire cœperunt. Erant enim oculi eorũ grauati, illudente vtique eis spiritu erroris. Verũtamen Achardus, quia certissimè crédidit, verbum à Sancto Patre prolatum haud posse irritum fieri, somnolentię spiritũ, qui ei molestissimus erat, virili constantia repellebat. Nunc enim

Achardus Cœnobia multa extraxit.

Prædicit S. Bernardus nouitij fugã.

frontem, nunc tempora fricando, modò pilos capitis & barbæ vellicando, modò manus & faciē locitans, nunc de loco ad locū deambulādo se excitans, tandem fallaciç somnū, quo premebatur, euicit. Cūque prope esset, vt signū ad vigilias pulsaretur, ecce duo quasi gigantei Æthiopes nigerrimis cappis amicti, per ostium domus visibiliter ingrediuntur. Is verò qui præcedebat, gallinam assatā in spito portabat. Porrò in ipso veru coluber ingēs per caput & caudam infixus erat, qui eandem gallinam hincinde cingebat. Cum tali itaq; ferculo accedunt ad lectum falsi nouitij: & gallinā fumantē naribus applicant dormientis. Quo statim expergefacto, dæmones egrediuntur: & quid intus in corde ejus inuisibiliter actitarent, horrendo hoc visibili signo demonstrarunt. Cūque evigilasset miser ille, non sicut Iacob, de somno contēplationis, sed sicut apostata vilis à somno deceptionis, continuò surrexit, & vestimentis onustus post dæmones exijt: veniensq; ad ostiū armarij quod erat in claustro, machinamētis suis moliebatur firmaturā effringere, ac secū tollere libros. Porrò prçdictus Achardus celerrimè socios excitat, & pphetatam apostatæ fugam signis & nutibus insinuat. Itaq; recedentem pariter insequentes, reperiunt illum pessulū ostij concutientem. Quos vbi malignus ille persensit, illicò datis saltibus evolat: & prçcipiti cursu per ostia pomerij ruens, murorū tandem septis retinetur, atque reducitur. Die autem facto cùm malorū impœnitens resipiscere nollet: quia jam datus erat in reprobum sensum, dimissus est tandem, vt abiret in locū suum. Eadem verò die arreptus à diabolo dementiam incurrit: & vsq; ad mortē furere non cessauit. Confessus est etiam nobis venerabilis senex Achardus, quòd in primordio conuersionis suç multa dçmonū bella, & multa flagella pertulerit: multaque eorū phantasmata viderit. Sçpius nāque cùm esset in Ecclesia psallens atq; orans, copiosa coram eo luminaria quasi cereos & lampades accendebant: quæ protinus ad inuocationem nominis Christi tamquam vanitas disparebant. Quadam denique vice apparuit ei diabolus, gladiatorio cum eo conflictu in modū palestræ decertans, cui crebros ictus & vulnera infligebat, atque ab eo vicissim recipiebat. Ad vltimū verò dæmonem subactum colliso capite excerebrauit. Quem dum traheret per capillos, partem capitis confracti cum carne & ossibus evulsā manu retinuit: moxque ex ea tam intolerabilis putor exhalauit, vt passibilitatis humanæ modū videretur excedere. Quam cum horrore & execratione longiùs à manu sua ipso excutiente, protinus olidum monstrū quod videbatur evanuit: vestigia tamen imūditiæ suæ altiùs impressa reliquit. Nam per vnius anni spatium ex eadem manu tantus fœtor jugiter exhalauit, vt prç angustia cordis vix eam valeret vel ori apponere, vel naribus admovere. Cùm in partibus Germaniæ idem Dei servus pro construendo cœnobio, quod in territorio Treverorū sitū Claustrum nominatur, aliquando moraretur, cælitus concessum est ei, videre & alloqui hominem sanctū, hominem verè diuitem, magnū quidem solitariū: qui in partibus illis multo tempore per montes & siluas sine tecto & vestimento pro Christi nomine nud⁹ oberrans, herbis agrestibus & earum radicibus morituræ carnis vitam sustentabat: æstatis ardores, hiemisq; aspertimos algores incredibili patientia tolerabat: ita vt quadam vice cùm brumale gelu solito amplius inhorruisset, & nix multa valde de nubibus flueret, ipse non habens, quo à facie niuis & frigoris hujus fugeret, sed in terra nudus jacens non modica spissitudine niuis totus operiretur: nullúque indicium corporis

Visi dæmones nouitiū reuocantes ad seculum.

Qualis conflictus Achardi cum diabolo.

Mirabilis vita cuiusdam solitarij.

ejus illic esset, excepto quòd virgula fumantis anhelitus ab ore ꝓcedens superjectá niuem aliquantulùm reliquabat. Hujus beati viri admirandas virtutes, & humanæ fragilitatis modū excedentem patientiam, Dónus Achardus nouitijs suis referebat: quib⁹ rudimenta tyrocinij eorum magnificè roborabat, atque in amorem virtutū non medioctiter accendebat.

Caput XXI.

De Domno Gaufrido monacho Claræuallis, postea Sorensi Episcopo.

SAnctæ memoriç Dónus Gaufridus, quondam Clarçuallis monachus, & postea Sorensis Ecclesiæ, quæ est in Sardinia, Pontifex, antequam ad Episcopatum promoueretur, cùm esset aliquando in choro Clatęuallis, vota labiorum suorū cum cęteris fratribus Dño strenuè reddens, visionem hujusmodi, sicut ab eo recepimus, beatis oculis aspicere meruit. Videbat, & ecce ꝓcessio gloriosa & splendida, quæ à septentrionali parte Oratorij quasi de cœmeterio veniens, & coram Presbyterio transiens, recto itinere ad infirmitoriū tendebat. Porro in ipsa processione Acolythi, Subdiaconi, Diaconi, atq; Presbyteri, apparebant: qui per singulos ordines septeni atque septeni dispositi, alij ante alios ordine cōgruo incedebant. Acolythi vero stolis albis amicti singulos cereos manibus prçferebāt: qui tamen magis ignei, quā cerei esse parebant. Verùm Subdiaconos tunicæ pretiosæ, Diaconos autem dalmaticç fulgidæ decorabant: ipsosq; Presbyteros planetæ holosericę insigniter adornabant. Herū omnium singuli congrua ministerij sui vasa manibus bajulabant. Veniebat autem post eos copiosa turma candidatorū, ordinatè similiter, & cum reuerentia incedens. Ad vltimum verò gloriosa Dei genitrix virgo Maria subsequebatur: quā beati Apostoli Petrus & Ioannes dextra lęuaq; comitabantur. Ipsa verò pijssima Theorocos tanta venustate, tantaque claritate vultus & habitus radiabat, vt ex fulgore de ipsa procedēte tota Basilica coruscaret. Porrò species quæ ista reuelabat, loquebatur interim in corde videntis, & dicebat. Hæc est Regina cælorū: hçc est domina Angelorū. Transeuntes ergo ita soléniter, vt diximus, ante gradum sacrarij, tandem per ostium, quod ad infirmitoriū vergit, de Oratorio exierunt, & ita ab oculis intuentis euanuerunt. Verùm in eodem infirmitorio senex quidā venerabilis, & sanctæ conuersationis Sacerdos, nomine Tescelinus, diu languerat, sed flagella pij patris tāquam fili⁹ obediens patientissimè sustinuerat: qui tunc in extremis positus agonizabat, & post modicū temporalis vitæ amaritudinem perpetis vitæ dulcedine cōmutauit. Vnde vir Dñi Gaufridus, qui hçc viderat, indubitanter credidit, quia ad indiciū transitus & beatificationis illius processio talis apparuit. O quàm sublimia sunt bona, quę ocul⁹ non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt: quę pręparauit Deus his, qui diligunt eum. Si enim cum tanta ambitione spiritualis pópæ occurritur animæ timenti Deū de corpore egredienti: quanto putamus tripudio, quantáue lætitia exultabit in possessione cęlestis patriç, vbi satiabitur dulcissima conditoris sui visione?

Gaufrido apparet cœtus gloriosus

Visa † B. Virgo cum Petro & Ioanne.

Ad monachi exitū veniebant.

Caput XXII.

Item de visionibus ejusdem famuli Dei Gaufridi.

ALtera quoque vice, dum idem Dei famulus in Ecclesia cum cęteris fratribus staret ad psallendū, conspicatus est manifestè spiritum immundū instar simię per medium chorū transeuntem. Cumq; venisset & staret ante eum ridicula bestia, dedignanti oculo respiciens illum atque despiciens,

Dæmon specie simiæ visus in choro:

patulis

patulis naribus aliquamdiu subsannabar. Quæ postquam ab eo pertransijt, tandem egressa de choro, vlteriùs non comparuit. Infirmabatur aliquando iste beatus homo, & circa gutturis partes gravi molestia laborabat. Crescebat languor in dies, factusque tandem est morbus inveteratus, & penè à medicis desperatus. Vnde etiã angustiabatur animo vehementer: pro eo maximè, quòd arterijs ab ægritudine coarctatis, psallendi & cantandi in Ecclesia vires amisisset. Proinde conversus ad beatum Bernardũ, die noctuque in multis lacrymis precabatur, vt cantandi gratiam recipere mereretur. Cujus precibus & lacrymis motus pius pater, ei per visionem apparuit: & loco dolenti, manu sua tangendo ac benedicendo, signum crucis impressit. Cùm vir Dei euigilasset, sanatũ se reperiens, mirè ad cantandum convaluit: & nullum deinceps impedimentũ ab eadem ægritudine pertulit. Alio quoque tempore contigit, vt frater quidam spiritualis, quem vnicè in Christo diligebat, grauiter ægrotaret. Eratque languor fortissimus, ita vt mori putaretur. Vnde prædictus vir mœrore nimio contabescens, vt verũ se cõprobaret amicum, lacrymosis precibus ardenter insistere cœpit; & pro recuperanda sospitate dilecti stabat in confractione in conspectu Domini. Laboranti verò continuè in gemitu suo astitit quidam per visionẽ, & ait. En frater ille, pro quo sic affliceris, sanitati restituetur: sed tamen alter quidam, quem æquè spiritualiter diligis, loco ejus est migraturus. Et factum est ita. Nam convalescente illo, qui morti proximus videbatur, defunctus est in ipso tempore senex quidam venerabilis & sanctus, Renaldus de Cluniaco dictus: quem & ipsum miro affectu in Christo diligebat. Præterea, cùm pro matre defuncta nimiùm foret solicitus, & diuturnos exitus aquarũ pro ea deducerent oculi ejus, multa siquidem collata erat ei gratia lacrymarum: flagitabat instanterà Domino, vt sibi de illa reuelare dignaretur, vtrùm adhuc in pœnis esset: an jam indulgentiæ requiem percepisset. Diu verò in hac supplicatione fatigato, facta est tandẽ diuinitus vox ad eum dicens. Cur importunis precibus extorquere conaris, quod tuæ cognitioni non debetur? Tu tantùm ora pro tuis, & saluabuntur.

S. Bernard. inuocatus adest infirmo.

Oranti & sollicito pro matre defuncta quid responsum fuerit.

Caput XXIII.

Quomodo per reuelationem ostensum est ei, quòd Episcopus esset futurus: & de pretiosa morte ejus in Claravalle.

ERat aliquando in oratione constitutus vir Domini Gaufridus, cùm ecce per visionem persona quædam reverenda apparens ei, digito ipsius aureum annulum imposuit: præsagium scilicet futuræ in proximo Pontificalis dignitatis. Nam in eodem anno, sicut ipse nobis innotuit, assumptus est in Episcopatum Ecclesiæ Soriensis: quam septem annorũ curriculo strenuè regens, & suam ipsius vitam in omni puritate custodiens, ministerium suum magnificè honorauit, dignumque sanctitatis exemplum posteris dereliquit. Appropinquante autem vocationis ejus termino, quem solus Deus nouerat, egressus de Sardinia venit ad visitandum Claramvallem, cujus filius erat: & in qua sepeliri magno desiderio præoptauerat. Quam cùm à lõgè intuitus esset, eleuatis oculis suspirauit in cælum: toto cordis affectu deprecans Dominũ, vt si infra trienniũ esset moriturus, tali siquidẽ spatio tẽporis semper eandẽ domũ vel vna vice visitare decreuerat, nũquã ipsum ampliùs ab ea separari pmitteret: ne fortè alibi consũmari cõtingeret, & desiderata sibi sepultura priuaretur. Ingressꝰ itaq; dilectũ sibi monasteriũ, cũ aliquã-

Gaufridus Episcopus Soriensis.

Optãt mori in Claravalle.

diu sanus ibidem perstitisset: & fratres vniuersi de tanto hospite lætarentur; tandem corripiente se acuta valetudine, per dies aliquot ægrotauit: & ingrauescente morbo ad extrema deuenit. Cumque fuisset inunctus oleo sãcto, & munitus etiam viatico sacramentorũ Christi: eadem hora, imò eodẽ ferè momento, mirantibus vniuersis, obdormiuit in Domino. Transijt autem circà medium noctis, in festiuitate Dedicationis Ecclesiæ Claræuallis. Porrò venerabilis ejusdem monasterij Abbas, qui ejus conscientiæ puritatẽ optimè nouerat, cùm jã exanimati corporis oculos clauderet: cum magna fidei pietate exclamans ait. O dulcis & venerande pater, Deus omnipotens faciat me quantocyùs ad tuũ peruenire consortium. Dum verò cõmendationis officium sacro funeri ejus impenderet, tanto pietatis affectu mouebatur, vt erumpentes lacrymas continere non posset: ita vt etiam duros corde in fletum cõmoueret. Cùm autem primùm ęgrotare cœpisset iste sanctus sacerdos, reuelatũ est de eo cuidam ex fratribus ipsius monasterij, quia in proximo esset migraturus. Deinde post dies paucos cùm idem frater vigilijs seruitij diuini interesset, vidit in spiritu stratum quoddã fulcris mollibus diligenter aptatum, & niueis operimentis decenter ornatum, qui eidem Episcopo seruabatur: nimirum significans æternæ felicitatis requiem, ad quam post modicum erat assumendus. Eadem verò nocte qua defunctus est, posito in Ecclesia corpore, cùm signũ ad solẽnes vigiljas Dedicationis pulsaretur, prędictus frater evigilans, cœpit illico Pontificem defunctũ ad mentem reducere: statimque facta est vox in auribus ejus, loquens de eodem famulo Dei defuncto, & dicens. Ecce nunc à principio signi hujus recipiunt illum Sancti Dei omnes in consortium suũ. Hanc vocem frater ille audiens, gauisus est valde: surgensque venit in chorum: & stabat cum cæteris ad psallendũ, semper glorificationem beati viri mente reuoluens. Cũque celebrarentur maturinę Laudes, respiciens vidit, & ecce in parietibus templi circa defunctũ Antistitem quasi vnius horæ spatio luminaria copiosa diuinitus accẽsa: ita vt præ multitudine numerari non possent. Spiritualis itaque claritatis lumen corporalibus oculis intuens, cõpunctus est valde: & gratias agẽs Deo pro omnibus ijs, quæ viderat & audierat, in jubilo cordis ait intra se. *Domine Deus virtutum, beati omnes qui sperant in te.* Verè beatus iste sanctus, *quẽ elegisti, Dñe, & assumpsisti: habitabit in atrijs tuis.* Credo enim atq; confido, quia dignus est jam inter sanctos & electos tuos cõputari: qui in præsenti sæculo per viã humilitatis incedens, studuit mandatis tuis fideliter obedire. Expletis autem post depositionẽ beati viri duob⁹ mensibus, cùm idem frater esset in choro ad vigilias vigilans & psallens, subitò venit in mentis excessum: & ecce apparuit ei beatus Episcopus induens se sacerdotalibus, & quasi præparãs ad Missam celebrandam, ita ut frater ipse adjuuans eum reuerteret casulã supra brachia illius. Porrò in eadem hora cantabatur hic versus in Ecclesia. *Et introibo ad altare Dei: ad Deum qui lætificat juuentutẽ meam.* His ita de conuersatione & consummatione sancti viri breviter annotatis, placet hoc loco subnectere miraculum dignum relatione, quod idem Dei famulus cum gaudio asseuerabat, se vidisse. Consilium ejusdem Præsulis fuit, vt quædam ipsius Basilica vetus ac ruinosa dilapidaretur, & in meliorem statum repararetur. Cùm ergo ipsum Altare in præsentia sua dirui præcepisset: repetit in eo capsulam scabrosam ac veterem, Sanctorum reliquias continentem. Porrò inter easdem reliquias Corpus Domini repositũ erat:

Extrema vnctio.

Reuelata mors B. Põtificis.

Psalm. 83. & 64.

Apparet quasi Missã celebraturus

Psalm. 42.

quod ita sanũ & integrum, ita mundum & candidũ, & ab omni corruptione penitus alienum inuentum est: ac si recentissimè ibi reconditũ esset. Sanè nemo in terra illa repertus est, qui ejusdem Ecclesiæ vel altaris constructionem vel consecrationem se vidisse recoleret. Viso itaq; tanto miraculo, vniuersi qui aderant lętati sunt valde, & ędificati in fide glorificauerunt Deum: cognoscentes vtique, ipsum esse sacratissimũ corpus Dñi, de quo veraciter scriptum est, *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Migrauit autẽ à sæculo idem beatus Pontifex anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo octauo, tertio Idus Nouembris: & cõdigno honore sepult⁹ est juxta venerabilem Godefridũ quondam Lingonensem Episcopũ, qui sub beato Bernardo Prioris officio in Claravalle functus, & inde ad apicem Pontificalis dignitatis assumpt⁹, ministerium sibi cõmissum, sanctè religioséque conuersando, multipliciter honorauit. *Hostia plurimis annis incorrupta.* *Psalm. 15.*

Caput XXIV.

De Domno Balduino monacho Claræuallis, postea Pisano Episcopo.

INter cœlestis gratię pinguedine pullulantes propagines, quas vinea Domini Sabaoth, Ecclesia scilicet Claravallis emisit, vt transplantarentur super aquas multas, id est super diuersarum regionũ populos Pontificali honore sublimarentur, natalis soli specialis gloria Balduinus mirabiliter emicuit: qui doctrinã reuerendissimi patris Bernardi secutus, spreuit vniuersas mũdi põpas & voluptates, ipsique mundo moriens, in Claravalle viuere cœpit: & veras voluntariæ paupertatis diuitias fallaciũ diuitiarum irritamẽtis se prętulisse gloriabatur. Discens namq; ab Apostolo stultus esse, vt sapiens fieret, diuitias, quæ potiùs exhauriunt hominem quàm repleant, execratus est: & illas, quæ immẽsum pondus gloriæ operantur in ipso inæterna beatitudine, toto mentis desiderio cõplexus est. Cùm perfectissimorum monachorũ imitator factus didicisset ab irriguo inferiori, in quo peccata planguntur, ad irriguũ superius, in quo ad cælestis patrię felicitatem gemitibus inenarrabilibus suspiratur, ascendere: dignus jam qui non soli sibi viueret, sed etiã multis alijs verbo & exemplo prodesset in salutem: vocante Deo, Pisanæ Ecclesię, quæ est Metropolis Thuscię, Archiepiscopatũ sortitus est. Consecutus verò amplæ hujus dignitatis eminentiã, tanta spiritualis sapientiæ luce refulsit, tantaq; auctoritate ac spiritus libertate officiũ suum exercuit, tãta nihilominus mansuetudine & humilitate verũ se monachũ in Pontificali culmine demõstrauit, vt non solùm Cistercienfis Ordo, verũ etiã vniuersi fideles intra Italiã gratularentur vehementer, gratias agentes Deo, qui splendidissimã hanc colũnã & fulcimentũ inconcussum S. Ecclesię suæ tẽporib⁹ ipsorũ concessisset. Sed quoniã in rebus humanis nihil ex omni parte posse beatum esse plangimus, contigit, instigante diabolo, vt ꝑpter ipsum inter Pisanos atque Lucenses populos grauis & periculosa guerra oriretur: quæ etiã post obitum ipsius contentione partium inflammata atque protelata per aliquot annos durauit: & vix tandem ad pacis concordiæque vinculum renouari potuit. Cujusmodi verò fuerit occasio hujus dissensionis, nihil interest: hoc solùm dicimus, damnosam & pœnalem tanti Pontificis animę guerram illã extitisse: sicut diuina reuelatione declaratum est. Post dormitionẽ nẽpe huj⁹ beati Pręsulis aliquanto tẽpore elapso, fuit in insula Sardiniæ Sacerdos quidam honestę conuersationis, qui etiã ibi pẽerat cuidã Ecclesię parochiali. *1. Cor. 3.* *Authoritas Pontificis cũ humilitate monachi.* *Bellũ inter Pisanos & Lucenses.*

Erat autem eadē Ecclesia extra villam ædificata, atq; ab omni hominū habitatione remota. Quadam itaque die cùm missam celebraret, hora perceptionis inuenit hostiam sacrā super corporale fractam, atque in duas partes à seipsa diuisam: quam antea consecrauerat integrā & sanam. Quod vbi cōspexit, turbatus & anxius cū metu & admiratione sacrificiū consummauit. Expleto autem ministerio, cęterisque dimissis, solus ibi remansit. Cumque tristis esset pro signo quod acciderat, egressus foras venit & stetit ad oriētalem plagam ejusdē Ecclesiæ, dorso adhærens parieti templi, & facie versa ad Orientē. Qui dum ita positus aliquandiu staret, & de re quæ sibi euenerat, timidè ac solicitè cogitaret: infremuit spiritu, & inhorruerunt subitò pili carnis ejus. Tunc irruente in eū nescio qua virtute externa, ita defigi atque arctari cœpit, vt nullo modo se posset inde mouere. Et ecce apertis oculis vidit innumeræ multitudinis turbas equestres & pedestres coram ipso citatis gressibus transeuntes. Erant autē in eis homines promiscui sexus, diuersæ ętatis & conditionis, in quibus etiam multos deprehendebat, quos viuentes in carne antea cognouerat. Vnus ergo ex eis ipsi Presbytero quōdam notus & carus, ad eū accessit: & fixo gradu cœpit cum eo familiariter loqui. Percunctante verò Presbytero, quęnā esset, aut quid etiam ageret tanta turbarū infinitas, rēspondit. Animæ hominū sunt carne solutæ, quæ omnes pro varietate culparū varijs subditæ pœnis, ita semper discursu reciproco longè lateq; vagantur iu mundo.. Quædam autē ex eis citiùs, quædam tardiùs liberandæ sunt, quarūdam verò pœnæ insolubiles manent. Dum hæc ille loqueretur, respiciens Presbyter, vidit supradictū Episopum demisso vultu coram se prætereuntē, tamquam districti Iudicis sententiam patienter ferentem, & inimicæ potestati, quæ illi ad tempus insultabat, cum Propheta dicentem. *Ne læteris super me, inimica mea, quia cecidi: surgā. Cùm sedero in tenebris, Dominus lux mea erit.* Viso ergo eo sacerdos vehementer obstupuit, & cum terrore magnę admirationis exclamauit dicēs. Vę mihi misero peccatori, quid est hoc, quod video? Nūquid iste est dominus noster Balduinus, Pisanus quondā Archiepiscop⁹, de monasterio Claræuallis assumptus? Respondit is, qui loquebatur ad eum. Ipse est verè. Et Presbyter ait. Hiccine ergo rantę ꝓfessionis monachus, & tantæ perfectionis Episcopus, deputatus est pœnis: quē nos sperabamus jam in cælo gaudere cū Angelis? Ille verò respondens, ait. Pro certo scias, & nullatenus dubites, quia ipse est verè sanctus, celsiq; meriti Pontifex: & magna erit ejus gloria corā Deo. Sed quoniam ꝓpter ipsum inter Pisanos atque Lucenses populos diurna jam guerra versatur, ꝓpterea differtur à requie, donec inter illos ad pacem discordia reuocetur. Post hęc apparuit eidē Presbytero colūna quędam jubatis immensi, cujus claritas vltra cōmunem solis valentiam coruscare videbatur, de cælo ad terrā vsq; porrecta: per quam anima quædam Angelico ductu ad sidera contendebat. Sciscitāte verò Presbytero, quidnā hoc esset, respondit alter. Ipsa est anima Constantini, quondam judicis & domini Turritani. Hęc autem per nouē annos ventis & pluuijs & algoribus semper exposita, à die exitus sui vsque nunc in stillicidio domus suæ constitit: ibiq; suo tum excessuū pœnas luit. Sed quia misericors & liberalis in pauperes extitit, & judicium injuriā patientibus fecit: insuper etiam de malis quæ cōmisit, confessa & pœnitens à corpore exiuit: idcirco misericordiam à Deo consecuta hodierna die meretur à malis omnibus liberari, & bonis omnibus satianda ad æternam beatitudinē introduci.

Animæ subditæ pœnis apparent Presbytero.

Michæ. 7.

Balduinus Pisanus inter illas.

Anima cujusdam per 9. annos in stillicidio pœnas luens

Hæc & multa alia Sacerdos ille vidit & audiuit de secretis alterius vitæ: inter quę etiam dictū est ei, quòd eodē anno esset moriturus, quæ subsecuta mors ejus vera fuisse cōprobauit. Sic oīpotens Deus innotescere voluit, dilecti sibi Pontificis animā, quam vis iustam, quāvis sanctam, quantulacūque tamen rubigine culpę fuscatā, non potuisse regnum puritatis intrare: nec fulgorē meridianæ lucis, in qua cęlestis sponsus cubat, intueri: donec ipsi⁹ gratia expiata, & pace inter dissidentes reformata, ab eodē sponso merer̨etur audire. *Tota pulchra es, amica mea, tota pulchra es, & macula non est in te: veni de Libano, veni coronaberis.* Quid verò in diuisione sacrę hostię nobis insinuatū putam⁹, nisi, quòd tales reuelationes non absq; nutu & voluntate Redēptoris nostri ad cōmonitionem & correctionem fiunt mortalium: maximè cùm à religiosis personis tale aliquid videri contigerit?

Reuelata & sua mors eidem Sacerdoti.

Cant. 4.

Caput XXV.

De Domino Eschylo, quondā Danorum Archiepiscopo, postea monacho Claræuallis

VIR magnificus, & cum omni reuerentia nominandus, Eschilus, quōdam Danorum Archiepiscopus, & Apostolicæ Sedis in insulis Aquilonaribus Legatus, postea verò humilis Cisterciensis Ordinis monachus, & cœnobij Clarępallis professus, cùm adhuc esset adolescens, annos nat⁹ circiter duodecim, transmissus à parentibus causa studiorū in Saxonia morabatur, quæ tunc in nobili illa Hildesemensi Ecclesia florentissima, à clericis diuersarū regionum celebri concursu frequentabatur. Itaque dum aliquādiu ibidē moratus fuisset, grauissimam valetudinem incidit, & diuturno languore tabescens, tandem à medicis desperatus est: ideoq; procuratum, vt oleo sacro vngeretur. Cūque Presbyteri cæterique fideles hujus rei gratia lectulo ejus assisterent, subitò factus in agonia, omni mēbrorum ac sensuū officio destitutus est, ita vt ferè mortuus putaretur. Exemptus ergo carnis sensibus, duct⁹ est in spiritu ad quandā mansionem totam interiùs quasi clibanum ardentē: ad quam cùm propiùs accederet, & curiosiùs inspicere vellet, subitò erūpens vapor incendij apprehendit incautum: moxque in illam fornacem flāmiuomam traxit inuitum. Qui cùm protinus ardere cœpisset, jamq; nihil aliud, nisi ignem ęternū sibi superesse cogitaret: ecce miserante Deo apparuit ei in vno diuersorij latere meatus quidam quasi tramitis angusti, de ostio ad ostiū ducens, qui etiam flāmis vacuus esse videbatur. Quem cernens, & spe euadēdi animatus, conatu quo potuit reptans ad locum illū refrigerij peruenit: & per illum ad ostium tendens celeriter exijt & fugit, palpitans ac tremens à facie ignis deuorantis. Moxq; palatiū quoddam regale & amplum reperiens, & illuc ingrediens, vidit in eo reginam cælorū, dominam Angelorum, vultu & habitu mirabili coruscantem, atque in throno gloriæ residentem. Ad quam pauid⁹ & anhelus accedens, flagitabat obnixè, vt sui misereretur. Quē protinus illa dedignanter aspiciens, atq; minaciter alloquens, quòd ausus fuisset in conspectu ipsius apparere: mandat quantocyus egredi, & cruciandū ad ignem reuerti. Porrò inter alios matri misericordiæ assistentes, apparebant ibi tres viri venerabiles: quorū vnus ejusdem ciuitatis Episcop⁹ erat: alter verò decanus, tertius nihilominus nescio quid officij in eadē Ecclesia administrans. Hos itaque præfatus adolescentulus intuens ac recognoscens, lacrymabiliter precabatur, quatenus pijssimæ Dominę pro ipso supplicare dignarentur. Quod cùm deuotissimè facerent, misericordissima illa dissimulatrix respondit eis dicens. Quid est, quòd rogare prę̨sumitis pro adolescente

Eskilus puer ægrotat.

In clibanū ardentem incidit.

B. Virgo in eum primò seuera.

Indevotio iuuenis in Virginem notatur.

isto vanissimo, meoq; respectu indigno? Hic enim peruersus & lubricus nũquam salutationẽ meam mihi vel vna vice repręsentauit. Cumque rogarent illi, vt solita pietate delicta juuentutis & ignorantias illius dimitteret, si de cętero se emendaturũ promitteret: accessit iterum tremebundus adolescens, obsecrans eam, & dicens. Miserere mei, pijssima domina, miserere mei, reparatrix generis humani: & ne claudas à me misero inexhausta viscera misericordiæ tuæ: quia paratus sum amodò & vsq; in sempiternũ servire tibi, & te super omnia post Deum venerari. Quòd si genitor meus istã calamitatem meam agnosceret: maxima auri pondera pro mea liberatione libenter impẽderet. Talia itaq; cùm lamentabili voce depromeret, beatissima Virgo vera mater misericordię serenata facie respiciens illũ, dixit. Quid igitur? Putasne quia valeas teipsum apud me condigno pretio redimere? In hoc enim forsitan placare me posses: si congruũ mihi pretium pro tua redẽptione persolveres. Tum ille non modicè exhilaratus in verbo isto, fiducialiùs accessit & dixit. Etiam atq; etiã clementissima Domina, ego me optimè redimã: & quidquid jusserit mihi dignatio tua, libentissimè faciam: tantũmodò esto mihi propitia, nec me in illum ignem cruciandũ ampliùs remittas. Cui Regina virginum respondit. Volo igitur, vt de quinque generibus annonæ quinque mihi modios, hoc est de singulis singulos non negligas reddere. Quo ille audito lætanter accepit: respondensq; alacriter dixit. Carum est mihi, ô carissima domina, quod imponis, valdéque jucundũ: & ego mensuram bonam & confertam & coagitatam & supereffluentẽ dabo in horreum tuum. Quod cùm in fide sua firmiter ꝓmisisset, datis etiam fidejussoribus intercessoribus supradictis, dimissus est ad humana reuerti. Redditus itaque sibi, confestim aperuit oculos, receptoq; vsu loquendi surrexit & sedit in lectulo suo: moxque in jubilũ erumpens, cœpit clamare cum gaudio magno dicens. Benedict⁹ Deus, liberatus sum: & ampliùs non ardebo. Videntes cuncti qui aderant, adolescentẽ illum de mortis janua reuocatum ita clamantem, & ita prę gaudio gestientem, mirati valde sciscitabantur ab eo tantæ lętitiæ causã. Ipse verò per multum tẽporis spatiũ nil aliud dicere poterat, nisi tantummodò, Deo gratias, ego non ardebo, ego non ardebo. Et cùm sępius illud repetisset, cõuersus tandem ad illos, quid sibi accidisset, vel quid vidisset, per ordinem indicauit. Vnus autem ex ipsis, vir bonus & erudit⁹, hæsitantem de visione adolescentẽ secretiùs alloqui atque instruere curauit dicens. Scito pręnoscẽs, futurũ te esse magni nominis virum: & gradum maximę dignitatis in Ecclesia sortiturũ. Quem cùm fauente Deo adeptus fueris, oportet te in honorem Dei & sanctæ Virginis matris, diversorum Ordinum cœnobia quinque de tuo construere: in quibus juxta mensuræ tibi propositæ rationẽ, habeantur ad minus personę duodecĩ diuino jugiter obsequio famulantes. His ille auditis interim tacuit: sed quem res exitũ habitura foret, semper solicitus fuit. Porrò in ipsa visione significatum est ei, tres illos venerabiles viros, qui pro eo intercessores extiterant, cùm adhuc in carne degerent, eodem anno fore de mundo migraturos: quod etiam celeriùs secuta mors eorum verum fuisse cõprobauit. Processu verò temporis, cùm præfatus adolescens ætate pariter & sapientia crescens jam in virũ optimum profecisset: ordinante Dño ad regimen Lundensis Ecclesiæ, quæ Daciæ Metropolis habetur, assumptus est. Ac postquam jamdudũ prophetatæ sibi dignitatis culmen ascẽdit, illico reddendi voti sui tẽpus adesse cognouit: in quo sub quinque generib⁹ annonæ,

B. Virgo exigit 5. modios annonæ.

Quinque cœnobia modijs 5. significata, ædificanda.

ſecundùm interpretationem voti ſui, diuerſorũ Ordinum Cœnobia quinque ſe fundaturum Reginæ cęli deuouerat. Nactus igitur oportunitatẽ, de remotis Galliarum partibus, vbi fontem Religionis eſſe cognoverat, non ſolùm quinque, ſed etiam plures ſpiritualis ꝓfeſſionis Conuentus, euocare curauit: inter quos etiam Ciſtercienſis Ordinis duos Conventus obtinuit, vnum ſcilicet de ipſa domo Ciſtercij, & alterũ de Claravalle: quoſq; in optimis terrę ſuę locis tãquam vites fructiferas vinum juſtitię germinantes paſtinauit. Vt enim ſemetipſum perfectè redimeret, menſuráq; bonam & ſuperefluentem pijſſimæ liberatrici ſuæ, ſicut promiſerat, perſolveret, quinque Cœnobiorũ fundatione contentus eſſe noluit: ſed alia atq; alia, tam de ſuo, quàm de aliorum fideliũ dono, ſtuduit ædificare. Dabat etiam operam Paganitatis ritus, quibus adhuc ex magna parte terra illa imbuta erat, radicitus extirpare, & Chriſtianæ diſciplinæ moribus omnes ſalubriter informare: ſuperbientes & contẽnentes vltionis mucrone ferire. Ita deniq; zelo iuſtitiæ armatus, noxia quęque & ſuperſtitioſa eliminare, & omnia ſaluti animarum profutura genti ſuæ prouidere ſatagebat: vt à multis retro tẽporibus nullũ in Metropoli illa Antiſtitem ſediſſe putem, qui tantũ in Eccleſia Dei fecerit fructum, quantũ fecit ipſe. Dominus autem, qui ob illius honorẽ & amorẽ cuncta faciebat, curabat voci ipſius dare vocem virtutis; & quos hic anathematis vinculis innodabat, ipſe terribili morte mulctabat: intantum, vt adulterum quẽdam diuitem ac potentem, quem venerabilis Sacerdos in Cœna Dñi publicè excõmunicauerat, in ipſa ſacratiſſima nocte Dominicæ Reſurrectionis cum adultera & duobus filijs ex adulterio natis malignus ſpiritus crudeliter ſuffocatũ, ad inferos æternaliter puniendum detraheret. Sanctum quoque Bernardum reuerendiſſimũ Clarævallis Abbatem, licet longiùs à ſe remotum, vnicò venerabatur affectu, vnica deuotione colebat. Nec contentus eſt in filijs eum videre, cùm novum Cœnobiũ extruxiſſet, & ab eo, ſicut prædiximus, deſideratũ ſacræ congregationis examen impetraſſet: prævaluit apud eum deſiderium vehemens, vt homo tantæ auctoritatis, & in inſulis illis tam Eccleſiaſticâ quàm ſęculari auctoritate ſingulariter potẽs, expoſitis ſuis omnibus, etiam ſemetipſum periculis multis traderet & labori. Venit igitur Claràvallem perſona humilis & ſublimis: quam à finibus terræ non curioſitas audiendę ſapientię, ſed fidei zelus & plenitudo deuotionis attraxerat. Vbi quantum fleuerit, qualem ſeſe non modò erga eum, quẽ tam vnicè ſuſpiciebat, ſed etiam erga minimos quoſlibet fratrum exhibuerit, nõ eſt facile dictu. Demum rediturus ad propria, vt benedictũ à famulo Dei panem referre poſſet, & diutius conſervare, humano ſenſu præcepit, vt in clibano recoqueretur: ſicut ſolent qui maria tranſeunt, panem ferre bis coctũ. Sed Abbas ſanctus amicabiliter arguens, in hac parte fidẽ ejus modicam inuenit: itane, inquit, non poterit benedictio ipſum panem, magis quàm recoctio conſeruare? Et non acquieuit benedicere illũ, ſed cõmunem panẽ ſibi præcipiens exhiberi, benedixit, & ait. Ecce hunc tolle tecũ, nihil deinceps de corruptione ſolicitus. Tulit, & ad ſuos per multa quidem terræ & maris ſpatia proſperè rediens, gloriabatur fidei ſuæ defectũ euidentiſſima rei veritate convictum. Haud multò verò poſt hæc elapſo tempore, triſtiſſimus rumor aures ejus perculit de dormitione beati viri ſpecialis amici ſui: ſcribente ſibi libellum de tranſitu ejus Domno Gaufrido monacho Clarævallenſi, qui notarius ejuſdem ſanctiſſimi Abbatis nõ paruo tẽpore fuerat. Tum verò cõ-

Votum ſuũ reddit Eſkilus.

Mors horrẽda adulteri excommunicati.

Panis benedicti à ſãcto Bernardo virtus.

caluit cor ejus intra ipsum, & in meditatione ipsi⁹ exarsit ignis: vana, transitoria atq; caduca reputans vniuersa, quæ hominis intentionem præpedire possunt à recto cursu, quo ad patriæ cælestis beatitudinem tenditur. Iraque cõmendans Ecclesiam, cui laudabiliter præfuerat, Deo & principib⁹ terræ, relictis parentibus & propinquis, notis & amicis, ipsiq; patrio cespiti valedicens, exul egregius Claràvallem venit: sepulchrum beati viri intimi quondam amici sui visitauit, & ad sacratissimã tumbam ipsius viuere & mori delegit: vbi etiam sacræ Religionis habitũ, Deo donante, postmodũ suscepit. Nec enim minùs in defuncto, quàm olim in viuente confis⁹ est: quippe quẽ post mortẽ carnis veriùs viuere omnino non ambigebat. Quantò ergo ab Ecclesiasticis & sęcularib⁹ negotijs secretiùs vacabat, tantò sanctiùs diuinis obsequijs intendere curabat: deuotioni sacræ orationis quotidie, imò penè continuè solicitiùs inuigilare: pro peccatis suis preteritis myrrham cordis cõtriti & spiritus humiliati Deo offerre: & gratiã supernæ benedictionis thymiamate piæ cõpunctionis enixiùs implorare. Quadã igitur vice dum in oratorio suo solus consisteret, apparuit ei vigilanti & oranti quidam frater ejus vterinus, qui olim defunctus fuerat, quiq; hostili gladio trucidatus occubuit, & morte præuentus viaticũ non accepit. Hic etiam dum adviueret eũdem Archiepiscopum aliquando injustè offenderat, nec ei ante mortẽ recõciliatus fuerat per satisfactionem. Cumq; venisset ante illum, demisso capite suppliciter inclinabat ei, quasi de offensa veniam postulans, aut etiam orationũ suffragia flagitans. Stetit ergo aliquãdiu corã illo, nihil penitus dicẽs, nisi tantùm humiliato capite calamitatem ac necessitatẽ propriam innuens. Sed neq; Archiepiscopus quidquam locutus est ei: quia præ timore & admiratione nimia mente turbatus, & sui minimè cõpos erat. Verũtamen ex eodem mortuo nil aliud agnoscere poterat, nisi solùmodo caput & collum, ac summitatem scapularũ. Reliqua namq; pars corporis ita ardere videbatur, vt nulla penit⁹ in eo mẽbrorum lineamenta discernere posset: nec quidquã aliud cerneret, nisi flãmam, quę totum eum occupauerat. Cũque aliquãdiu sic miserabilis apparuisset, tandem ab oculis ejus sublatus est: sed fraternam animã super angustia sua magno dolore conterebratam reliquit: qui etiam postera die veniens in Capitulũ monachorum, multa Missarum & orationum impendia pro eodem mortuo impetrauit.

Eskilus fit monachus in Claravalle.

Eskilo orãti apparet frater eius defunctus ardens.

Caput XXVI.

De felici consummatione duorum peregrinorum sepulchri Domini, avunculorum Domni Eskili.

VErùm, quoniam germani tanti Pontificis mentionẽ fecimus, nequaquam absurdum reor, si etiam duorum avunculorũ ejus pretiosam in conspectu Dñi mortem, quam mirabiliter gratia Dei meruerunt, cõmemoremus. Non parũ namque deuotas mentes in amorem Christi flammescere speramus, si ejusdem Redemptoris nostri mira & vere jucunda clemẽtia circa sceleratissimũ peccatorem precordijs legentiũ insinuetur. Igitur hi duo fratres ex præclarissimo Danorum sanguine oriundi, inter terræ illius proceres post Regem videbantur sublimiores. Vnus autẽ ex eis, Eskil⁹ nomine, homo bellicosus & carnali potentia tumidus, cùm esset animo ferus atque terribilis, multum sanguinis fundebat: & mala innumera quotidie perpetrabat. Alter verò nomine Sueno, vir sanctæ vitę perspicuus, atque Episcopus Wibergensis erat: qui etiam præcelsi generis nobilitatem elegantia morum,

atque prærogatiua virtutum, longè superabat. Hic itaque germani sui animam sincerè in Christo diligens, sed tyrannicam ejus vitam vehementer abhorrens, studebat eum frequenter secretiùs arguere: & vt à suis prauitatibus resipisceret, admonere. Sed cùm parum in hujusmodi pia intentione proficeret: quadam die colloquentibus eis adinuicem, suadebat ei venerabilis Præsul, vt accipiens signum Dominicæ crucis Ierosolymam proficisceretur. Ille verò respondit, se hoc nullomodo facere posse, nisi secū pergeret ipse, qui consilium dabat. Quo audito fidelis & vetus amicus gratáter accepit, seque quod petebat facturum incontinenti spopondit: malens periculis ac laboribus tantis seipsum exponere, quàm fratris animam de ore leonis non liberare. Quò prosperè peruenientes, gloriosum Domini sepulchrū, ipsumque viuificū lignum sanctæ crucis, in qua salus mundi pependit, cum magno pietatis affectu adorauerunt. Dehinc cùm cætera sancta loca deuotissimè visitando, venerando, atque adorando, peragrarent, venerunt ad quēdam locum non longè ab Ierosolyma situm, qui *Pater noster* ab incolis nuncupatur: eo quod Dominus Iesus Christus in ipso loco dicitur discipulis formam orandi tradidisse, & eandem ibidem orationem composuisse. Erat autem ibi Ecclesiola parva vili schemate constructa. Cùm ergo prædicti peregrini cognoscerent, hunc esse locum, vnde fons orationis saliens in vitam æternam de ore filij Dei primitus erupit, & ad imbuenda fidelium corda per vniuersas mundi partes cum tanta benedictionis affluentia derivatus est: tūc & ipsi ingredientes Oratoriū, haurientésque de fonte Salvatoris pietatis & confidentiæ spiritum, orationem de corde puro fuderunt ad Dominum: obsecrantes, vt sibi peccata dimitterentur, & ab omni malo liberarentur. Nec defuit eorum votis supernæ clementiæ respectus: quemadmodum rei declarauit euentus. Nam cùm protinus venientes ad fluvium Iordanis, vnda illa sacra potati essent, atque perfusi: vnus ex eis, magnus videlicet ille peccator Eskilus, magnificè de misericordia Dei præsumens, & effundens animam suam in oratione, clamauit ad Dominū, & dixit. Deus omnipotēs & clemens, esto propitius, obsecro, mihi peccatori: & ne despicias animam qualiscúque serui tui, quam de profundo malorum eduxisti: & post tanta scelerū meorum naufragia, ad portum pœnitentiæ misericorditer adduxisti. Et nunc Dñe Deus, suspecta est mihi valde fragilitas mea, & dudum inolita peccandi consuetudo: multúmque timeo mihi à memetipso, ne forte reversus ad patriam, blandiente rerum prosperitate, peccati quoque materia illiciente, ad pristinas meas prauitates relabi compellat. Proinde pijssime pater, qui dives es in misericordia omnibus inuocantibus te, si bonum videtur in oculis tuis, & ita saluti animæ meæ expedire cognoscis, precor indulgentissimam benignitatem tuam, vt absoluto jam voto peregrinationis hujus, absolvere me digneris à vinculo corporis istius, solutúque pariter à nexibus peccatorū jubeas duci in refrigerij locū. Oratione verò cōpleta, cognouit illico vitę suæ terminū instare, suúque desiderium mox à Christo esse complendū. Vnde perceptis Sacramentis, valedixit eadē hora germano suo, cęterisq; qui simul aderant, & protinus in sancta confessione reddidit animā. O incōprehensibilis clementia Salvatoris nostri Dei. Nonne tibi videtur in peccatore isto, prodigi illius filij, qui deuorauit substantiam suam cū meretricibus vanitatum & voluptatum, persona realiter præsentari: quē adhuc longè agentē pater misericordiarū vidit, & misericordia motus præ-

Votum terræ sanctæ.

Locus, vbi Christus orationem dominicam tradidit.

Oratio Eskili, vt moriatur, exaudita.

cepit eum citò indui stola prima innocentiæ, sicque festinabat absolvere miserum de reatu conscientiæ suæ; vt propemodum tardius fuerit paternæ pietati reo indulsisse, quàm ipsi misero indulgentiam percepisse? Quid enim aliud fuit, sceleratissimum peccatorem in ipso limine pœnitentiæ sic orasse, & tam celerem petitioni suæ effectum obtinuisse: nisi effusis super se visceribus diuinæ pietatis, miseria corruptibilitatis despoliari: beatæ immortalitatis stola vestiri, annulo diuini amoris insigniri: pedes affectionum calceamentis ęternæ puritatis muniri: pro receptione filij perditi festiuas epulas toto cœlo indici? Videns itaque venerabilis Antistes animam fratris sui, pro cujus salvatione ita solicitus extiterat, tam celeriter, tam feliciter assumptam: tunc & ipse vehementer affectus desiderio migrandi, petiuit animæ suæ vt moreretur, & ait. Gratias tibi ago, Domine Iesu Christe, quoniam exaudisti orationem meam: vidisti lacrymam meam: qua tibi toties supplicaui, vt susciperes pœnitentiam fratris mei. Quęso ergo te, pijssime fili Dei, ne me patiaris ab illo diutius separari: sed jubeas me cum illo in tua pace nunc recipi: vt simul abeamus, & simul ad tuam misericordiam, te donante, perveniamus. O verè amplectenda & amanda pietas Domini nostri Iesu Christi. Vix orationem finierat, quam ardentissima fidei deuotione fudit, & ecce vocante se Domino, viribus corporis cœpit repente destitui: vitæque transitoriæ finem jam sibi adesse cognouit. Moxque dispositis pro temporis breuitate, quæ necessaria videbantur, pręcepit astantibus, vt corpus ipsius vna cum corpore fratris ejus ad Ecclesiam suprà memoratam, quæ *Pater noster* dicitur, quam Domino inspirante sincero pietatis affectu exoptauerant, remota occasione referrent, & ibi sepelire curarent. Itáque commissum sibi populum diuinæ prouidentię reconsignans, & bona sempiterna illis omnibus imprecans, præsentibus etiam valefaciens ac benedicens, feliciter obdormiuit in Domino. Factúmque est à Domino grande miraculum, vt desiderij sui compotes, peregrinationis voto peregrini consummato, peregrinationem quoque pręsentis exilij terminarent: ita vt ambo simul vno in loco atque vna die de mundo migrarent: simúlque in vnum locum, vbi decreuerant, sublati, sepulturam acciperent. Porrò pręfata Ecclesiola, cùm antea breuis ac ruinosa fuisset, solotenus est euersa, & de eleemosynis ipsorũ, quas propter hoc ipsum ibidem copiosè delegarunt, in ampliorem & venustiorem statũ reædificata est: in qua etiam nunc corpora eorum pausant, honorificè tumulata. Horum felicissimorum peregrinorum consanguineus erat beatæ memoriæ Eskilus Danorum quondam Archiepiscopus: à quibus non solùm sanguinis, sed etiam fidei & deuotionis succum trahens, domestico animatus exemplo, peregre viuere, & peregre mori pro Christo Domino proposuit. Quapropter relicta præcelsa dignitate, qua in terra sua singulariter pręeminebat, Cisterciensis Ordinis habitum in Claravalle suscepit: & de abundantia diuitiarum suarum pauperum Christi inopiam largissimè suppleuit: sicque eorumdem pauperum numero pauper & ipse consociatus, & in optima conuersatione vitam suã consummans, sepultus est in Presbyterio ejusdem loci ante altare beatæ Virginis matris: cujus ex hoc memoria in benedictione erit Claravallẽsibus in generatione & generationẽ. Tales itaq; personæ tam sublimes honoribus, reuerẽdę dignitati-

Præsul orat & obtinet mori cum fratre.

Sepeliuntur in Ecclesiola

Eskilus fit monachus in Claravalle.

bus, odore virtutum beatissimi Patris nostri Bernardi, sacri quoque Cisterciensis Ordinis puritate attracti, improperium Christi cunctis Ægyptiorum pompis præferentes, maluere sub disciplina Ordinis temporaliter potiùs macerari, quàm impensis sibi favoribus & honoribus falsis, æternaliter cruciari.

Caput XXVII.

De nobili Principe Gunnaro, posteà Monacho Claræuallis.

NAM & nobilissimus Princeps Gunnarus, Iudex quondam & Dominus Sardiniæ Detrachalis, cùm aliquando gratia orationis Sanctum Martinum Turonensem expetijsset, in reditu transiens per Claravallem, & à beato Bernardo deuotè susceptus, de salute quoque animæ copiosè admonitus, conuersioni minimè consensit: licet Pater sanctus ipso præsente, & multùm garrulante, cæcum quemdam illuminasset. Cui abeunti vir Domini sic locutus est. Ego quidem instanter pro tua conuersione Dominum rogaui: sed ad præsens exaudiri non merui. Et nunc abire te patior, quia retinere non licet inuitum; scias tamen, te huc iterum de Sardinia reuersurum. Abijt ergo in patriam suam: sed verba quæ ex ore viri Dei audierat, incessanter animum ejus stimulabant, Spiritu intus suggerente, prophetiam, quam tantus Propheta sibi de se prædixisset, cassari penitus non posse. Modico post hinc elapso tempore, cùm nuntiatum esset ei, beatum virum transisse de hoc mundo ad Patrem, consternatus est animo vehementer, arguens semetipsum, & pœnitens valde, quòd ad illius prædicationem conuersus non fuisset. Mox ergo igne illo, quem Dominus mittit in corda electorum suorum, & vult vehementer accendi, totus incanduit: nec omnino moram facere sustinens, primogenitum filium suum pro se in regno suo principari constituit: ipse verò dum adhuc quadragenarius esset, ætate corporis & animi vigore præpollens, relicta Sardinia, omnique gloria mundi spreta, pauper & humilis ingressus est in Claramvallem: ibique sub disciplina suscepti Ordinis vsque ad decrepitam ætatem, imò vsque ad mortem perseveranter militans, regnum terrenum pro cælesti se commutasse gloriabatur.

Peregrinationes ad tumules Sanctorum.

Prophetia S. Bernar.

Princeps Sardiniæ fit monachus in Claravalle.

Caput XXVIII.

Qualiter venerabilis Abbas Simon relicta Abbatia in Claravalle professus est.

VIR venerabilis Simon, quondam Abbas Caziaci, quod est non ignobile monasterium nigri Ordinis Monachorum, magno cordis affectu beatum Bernardum diligebat: adeò vt de consilio & voluntate ejus totus pendere videretur. Huic autem desiderium magnum inerat, curam pastoralem deserere, & fieri Monachum in Claravalle. Verumtamen sanctus pater Bernardus sciens virtutem viri & gratiam, qua commisso Cœnobio idoneus valde atque pernecessarius erat, quamdiu vixit in carne, numquam ei super hujusmodi petitione consensum præbere voluit. Quadam igitur die dixit ad eum idem Abbas. Domine pater, ego senex & penè decrepitus, fatiscentibus in corpore membris, & insuper vrgentibus morbis, jam jámque resolvi me sentio. Quòd si extra Claramvallem defecero; erit mihi dolor inconsolabilis, & irrecuperabile damnum. Vnde necesse est, vt vel nunc abire me jubeas, & satisfacere votis meis: quia

mors accelerans, moram amplius facere me non permittit. Cui vir Dei respondit. Mane in loco tuo & noli timere. Ego securum te facio, quia morieris in Claravalle. Credidit homo sermonibus sancti; & mansit interim in prælatione sua securior pluribus annis. Post transitum verò beati viri, cùm jam desiderij sui stimulos nullo reprimente tolerare nequiret, dimisso regimine Claramvallem se contulit: vbi etiam magno Dei dono, magnóque miraculo septenniũ superviuens, mirabile prorsus in tali ætate vel infirmitate, fervoris ac deuotionis exemplũ nobis omnibus in fine reliquit.

Prædictio certa S. Bernardi.

Caput XXIX.

De Seniore, qui vidit B. Mariam Capitulo Monachorum præsidentem.

QVIDAM de senioribus Claræuallis vir religiosus ac deuotus, quadam vice, sicut ab ipsius ore audiuimus, vidit in visione beatissimam Virginem matrem splendidissimo vultu & habitu Capitulo Monachorum præsidentem: quæ etiam in ipso Capitulo Abbatis locum tenere, & officium gerere videbatur. Hæc verò benedictum fructum ventris sui, parvulum qui natus est nobis, gestabat in gremio: totúsque conuentus Monachorũ circa eam residebat in ordine suo. Porrò senior qui hæc videbat, mirabatur atque jucundabatur valde in conspectu gloriosi pueruli speciosi præ filijs hominũ, & ejusdem sacræ puerperæ: at reuerberatis oculis propter luminis claritatem, non satis præualebat in facies eorum intendere. Cúmque jam expleto Capitulo solvendus esset ille conuentus, imperiosa Virgo conuersa ad seniorem illum, qui ad ejus dexteram sedebat, osculum pacis ori ejus dignanter impressit: & insuper benedictum fructum ventris sui ad intuendũ atque amplectendum obtulit ei. Quo facto conuertens se ad alterum senẽ, qui ad sinistram ejus sedebat, similiter osculata est illum, & nihilominus gaudium cordis sui ei ad intuendum præsentauit. Tunc vniuersi qui aderant Monachi, cælesti pace à senioribus illis hinc inde mutuata, de tantæ Reginæ præsentia salutare Dei in gremio suo confovenris, in jubilum & lætitiam cordis lætari sunt: sicque conuentu illo soluto visio ab oculis intuentis sublata est. Tantam verò deuotionem de visionis hujus dulcedine senior ille concepit, vt domum Capituli non esse aliud, nisi secretarium Dei & portam cæli intelligeret: ideóque quoties per ante eandem domum transire debebat, toties ferè contra locum, in quo matrem misericordiæ cum adorando filio suo residere conspexerat, inclinare solebat.

B. Virgo locum Abbatis occupat.

Dat pacem monachis, & exhibet filium.

Caput XXX.

De quodam fratre, cui Dominus Iesus Christus cum Sancto Ioanne Evangelista apparuit.

FRATER quidam religiosus ac timens Deum, dum proficiendi desiderio flagraret, & sanctis meditationibus die noctuque vacaret, beatissimum Ioannem Evangelistam præcipuo diligebat affectu: in cujus etiam scriptura atque memoria mira pascebatur deuotione: studens ex dictis ejus sententias tamquam mala punica decerpere, quibus lectulum conscientiæ suæ stipatum, contra fœtorem vitiorum virtutum odore refoueret. Factum est autem quadam vice in Vigilia omnium Sanctorum, dum Missa in conuentu celebraretur, vt ipse stans in ordine suo in choro, pistillo vigilantis solicitudinis in mortariolo cordis ad susceptionem tanti festi thymiama sacræ deuotionis conteteret. Cúmque de more legeretur Epistola illa de Apo-

calypsi, mira dulcedine in eisdem verbis fruebatur. Tandem verò in vltimo versu, quo dicitur, *Dignus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem & diuinitatem*, & cętera quæ sequuntur, tota in ipso liquefacta est anima ejus igne diuini amoris: tantáque jucunditatis affluentia perfusus est, vt præ immensitate lętitiæ seipsum vix caperet. Proinde totus in jubilium raptus, totus extra se fuit: solum Christum quasi pręsentem cordis oculis intuens, & brachijs ardentis fidei & pietatis amplectens. Dum verò adhuc ibidem ita staret, & pitantia illa cęlesti mentem abunde reficeret, necdum finita Missa sopor Domini irruit super eum: tenuis quidem, sed diuina gratia suauis. Statim namque pręsentiam suam dignanter exhibuit dormienti, qui supradictam jucunditatem infuderat vigilanti, Dominus Iesus Christus, cum dilecto sibi Apostolo Ioanne, alloquens eundem Apostolum, audiente fratre, & dicens. Hanc ego reuelationem dudum tibi ostendi, non propter te solummodo, cui jam de mea virtute & dilectione certa cognitio, certáque fiducia inerat: sed maximè propter cęteros, qui me similiter diligunt: vt & ipsi gloriam meam agnoscentes, fiduciam habeant in me. In his verbis euigilans frater ille, repletus est gaudio magno: tum propter indultam sibi gratiam Dominicæ visitationis & consolationis: tum propter ipsius Domini attestationem de veritate Apocalypsis: pro eo maximè, quia dolens audierat, quosdam hęreticos eidem sancto libro derraxisse, dicentes eum à beato Ioanne Apostolo scriptum non esse. Euolutis autem postea diebus circiter quindecim, cùm supradictus frater pro peccatis suis valde solicitus, faciem Domini in confessione, & quotidiana cordis contritione pręuenire curaret, astitit ei per visum Dominus Iesus Christus cũ eodem Apostolo suo Ioanne. Qui etiam, ipso fratre audiente, prior sic locutus est. Siquis voluerit à Dño perfectam indulgentiam consequi, oportet eũ peccata sua instanter flendo ac pœnitendo punire. Respondens autem Dominus ait. Quicumque voluerit ad me peruenire, oportet eũ hoc ipsum ardenter desiderare. Postmodũ autem die natalis ejusdem sancti Ioannis, vidit in visione Dominum Iesum Christum cum gloriosa matre sua quasi quoddam palatium magnum intrare, in quo dicebatur esse paradisus. Illis verò ingressis janua remansit aperta. Cumque miraretur, & secum cogitaret, quare porta eadem minimè clauderetur, dictum est ei. Hæc est janua vitæ, quæ, ingresso per eam Domino cum sua matre, non claudetur: sed cunctis fidelibus vsque in diem judicij patebit. Quo ille audito gratulans & exultans, ait intra se. Ergo & mihi patet aditus paradisi. Ingrediar ergo locum tabernaculi admirabilis vsque ad domũ Dei. Quò cùm introire cœpisset, protinus excepit eum inenarrabilis jucunditas quædam atque suauitas: quæ cunctos sensus ipsius penetrans & replens, nihil aliud cupere, nihil aliud cogitare sinebat, nisi memorati misericordiæ & justitiæ Dei solius. In hac ergo mira suauitatis dulcedine euigilans, adhuc in delicijs paradisi Dei se esse putabat: sed continuò corruptibilis vitæ motibus & sensibus vallatum se sentiens, tantam felicitatem nondum ad fruendum sibi collatam, sed ad excitandum in se cæleste desiderium, gustui tenuiter prærogatam esse, cognouit. His & hujusmodi reuelationibus frater ille de lecto desidiæ, torporis, & negligentiæ excussus, & ardore diuinæ charitatis vehementer inflammatus, tamquam Issachar asinus fortis supposuit humerum ad portandum indeclinabiliter onus pœnitentiæ: vt requiem quam viderat, adipisci mereretur.

Apocal. 5.

Apocalypsis est Scriptura Canonica.

Omnibus fidelibus patet ianua cæli.

Caput XXXI.

De fratre, qui vidit Dominum Iesum Christum in exitu cujusdam fratris de cœlo descendere.

MONACHVM quemdam de collegio Claræuallis spiritualem, & bonis moribus pollentem, Dominus, secundùm quod in Apocalypsi ait, *Ego quos amo, arguo & castigo*, ad decoquendam in eo scoriam peccati grauissima valetudine quadam vice laborare permisit. Sed antequam ad diem creticum peruenisset, diuino nutu raptus est in quemdam excessum mentis, & dimidium ferè noctis spatium quasi extra se fuit; multa videns & audiens, quæ nunc replicare nostri propositi non est. Eadem verò nocte defunctus est ibi religiosus quidam adolescens, miræ mansuetudinis & patientiæ Monachus, qui languore maximo cruciatus quam plurimis annis, durum ac diuturnum Martyrium duxit. Hic itaque moriens, & flatum nouissimum diutius trahens, præ acerbitate doloris crebros gemitus plangendo emittebat. Porrò prędictus æger cùm eum plangentem audiret, dicebat intra se. Planctus iste citiùs conuertetur in canticum: & doloris istius extrema jam nunc occupabit gaudium sempiternum. Cùm hæc & his similia cogitaret, en quasi persona quędam inuisibilis ante lectum ejus assistens, ac diutissimè commonens, ad singulos ferè planctus, quos ille moriens emittebat, mirabili atque inexperta quadam fragrantia ac suauitate nares ejus & fauces vberiùs indulcorabat. Tunc verò sentiebat quasi cælestem quandam virtutem sensibiliter ac manifestè in semetipso introeuntem, & penetralia cordis ejus suauissimè perungentem. Cúmque hac mirabili vnctione recreatus, & totus quodāmodo renouatus fuisset, ecce repente apparuit ei apertura quędam in cælo, per quam videbatur sibi quasi vsque ad tertium cœlum oculorum aciem intendere. Et facta est in auribus ejus vox clamans de excelso, & dicens. Sileat omnis terra, discedat omnis malignitas, Christus venit. In ipsa hora visum est ei, quòd Dominus Iesus Christus pauperum & humilium consolator de cælo descenderet, ac totam domum illam sua benedictione repleret. Ipse verò frater, cui hæc videre concessum est, tanta alacritate & gratia perfusus est, vt se in paradiso Dei esse reputaret, & in jubilo cordis exultans diceret. Domine Deus meus, en ista est vita æterna, quam promisisti nobis. Et nunc si reuelatis oculis bonum istud quod sentio & quod teneo, mihi videre ac semper habere liceret, jam gaudium meū plenum atque perfectum esset. Mox igitur imminente hora exitus Monachi illius adolescentis pulsata est tabula, & conuenientibus fratribus, vt animam ipsius Domino commendarent, liberata est continuò de corpore mortis hujus: & æterna lętitia subintrante fugit ab ea dolor & gemitus. Credimus enim & piè confidimus, quia non dedignatus est eam introducere in requiē suam, qui propter eam ad terras descendere dignatus est, Iesus Christus Dominus noster. Dum autem corpus ejus sepulturæ traderetur, alius quidam frater bonæ conuersationis, reuelante Domino, apertis oculis, sicut ipse protestatus est nobis, vidit quasi quoddam feretrum de monumento procedere, & sursum in æthera tendere. Porrò prędictus æger ab ægritudine sua Domino miserante conualuit: & ijs quæ in obitu fratris viderat & audierat, seu etiam experiri meruerat, magnificè consolatus, gratias egit Deo. Cęterùm benedictionis illius suauitatem, quam velut manna absconditum in odore eximio seu sapore præstantissimo expertus erat, postmodum per annos plu-

Apocal. 3.

Monachus in mentis excessu multa videt & sentit.

Visus Christus e cœlo descendere.

Visio alterius.

rimos, non quidem continuè, sed tamen frequenter atque copiosè consecutus est: prout ille benignus ac suauis Spiritus, qui vbi, & quando, & quantum vult, spirat, pauperi suo misericorditer infundere dignabatur. Nec modò per somnium, aut per excessum mentis, sopitis vel attonitis sensibus corporis, vt in illa forsitan agonia contigerat, sed corpore vigilante, sensuque vigente, orando, psallendo, legendo, seu quidpiam aliud agendo, eandem suauitatis gratiam diuinitus sentiebat. Quàm diues & liberalis es in misericordia tua, Domine, omnibus, inuocantibus te, cunctis quærentibus nomẽ tuum, pusillis & magnis: abscondens gustum internæ suauitatis & dulcedinis ab his, qui sapientes & magni sunt in oculis suis, & reuelans eum paruulis tuis, qui omnia, quæ hujus mundi sunt, arbitrantur vt stercora, vt te in dulcedine tua lucrifaciant.

Caput XXXII.

De viro Dei Bosone, qui in exitu cujusdam fratris Angelorum concentus audiuit.

NON putamus silentio prætereundum esse virum venerabilem Bosonem, genere & moribus insignem. Hic vnus de primogenitis filijs, quos beatissimus pater Bernardus in Christo per Euangelium genuit, satis in sua nobili conuersatione monstrabat, quàm regia mammilla lactatus, & quàm castæ disciplinæ rudimentis ab initio fuerat imbutus. Hic homo patiens & filius pacis, ita benignus, ita mansuetus omnibus apparebat, vt numquã aliquis nostrũ eum viderit iratum, seu turbatum: sed inter aduersa & prospera immobilis fide stans, trãquillo semper animo durabat. Qui dũ jam ad decrepitam peruenisset ætatem, & ita viribus esset destitutus, vt etiam baculo sustentante vix incedere posset, numquam tamen otio indulgere, numquam corpori quietem impendere acquiescebat: sed varijs illud laborum exercitijs spiritui seruire cogebat. Iste verò venerabilis vir, dum aliquando secretiùs colloqueremur, & de quorumdam fratrum pia ac desiderabili dormitione, quam sæpius nos vidisse contigerat, mutua collatione inuicem pasceremur: protestatus est nobis, quia in exitu cujusdam religiosi fratris beatorum spirituum choros audierit, suaui melodia in aëre modulantes, atque ipsius defuncti animam ad æternæ beatitudinis requiem cum gaudio deferentes. Qui quantò sublimiùs ascendebant, tanto magis eorum voces inferiùs rarescebant: quovsque tandem cœlo recepti, auditi vltra minimè potuerunt. Cúmque & ipse beatus senex vocante se Deo in pace in idipsum velut obdormiens spiritum emisisset, tanta serenitate & gratia subitò refulsit, tamque mirabili quadam immutatione facies ejus glorificata apparuit, vt deuotione omnium attestante, beatorum spirituũ præsentiam, atque ipsius Dei nostri respectum serenissimũ ibidem adesse, nullomodo dubitaremus. Numquã enim in aliquo moriente vel mortuo talem transformati vultus claritatem aspeximus. Quapropter vniuersi gratias agentes Deo, commendationis exequias & officium tantò alacriùs persolvimus; quantò de ipsius glorificatione, per tam mirabile signum certiores esse meruimus.

Boso numquã iratus aut turbatus apparuit.

Defuncti Bosonis facies clarissima & trãsformata.

DISTINCTIO QVARTA.

De alijs Monachis, ac etiam Conuersis, & Nouitijs Claræuallis.

CAPVT PRIMVM.

De Alquirino Monacho, quem Dominus Iesus morientem visitauit.

FVit in Cœnobio Clarçuallis Monachus quidam professioni suæ morum integritate concordans, Alquirinus nomine, vir religiosus atque spiritualis: sobrius in victu, humilis in vestitu, & durus admodum castigator corporis sui. Ita namque circumcisus ac temperans erat, in ijs quæ ad vsum corporis pertinere videbantur, vt omni voluptate & vanitate depulsa, ipsis necessarijs etiam parcissimè vteretur: licet occasio certum limitem excedendi se ei frequenter ingereret. Erat enim peritus in arte medicinæ: & quamvis magnates & nobiles terræ operam ejus incessanter expeterent, & inuitum & renitentem per diuersa loca distraherent: ipse tamen super egenos & pauperes magis intelligens, omnimodam eorum curationi solicitudinem impendebat. Nec modò ipsorum ægritudines liuoresque curabat: sed & languentiũ putridas carnes & sanie defluentia membra ita dignanter, ita diligenter proprijs manibus contrectabat, vt Christi vulnera fouere putaretur. Et verè sic erat. Totum enim pro Christo faciebat: & totum sibi Christus imputabat, qui misericordiæ opera sectantibus in fine dicturus est. *Infirmus fui, & visitastis me.* Vnde & ipse Dominus famulum suum secretis consolationibus sępius visitabat, & ad opus ministerij hujus mirabiliter incitabat. Quadam igitur vice vidit hujusmodi visionem in Claravalle. Inprimis audiuit, quasi quemdam pręcursorẽ cœlestem pręconaria voce clamantem & dicentem. Ecce Christus venit; surgite & occurrite obviam Salvatori. Cumque omnes certatim ad videndum Dominum properarent, tunc & ipse cucurrit, & stetit in ostio claustri, per quod venturus esse sperabatur. Itaque ingrediente Domino, accessit & adorauit eum: flagitans, vt acciperet benedictionem & misericordiam à Deo salutari suo. Qua percepta cœpit eum attentiùs intueri, & miro pietatis affectu cõpatiebatur illi. Siquidem apparebat ei veluti dolens & infirmus, confixus clauis & lancea perforatus: ac si eadem hora de cruce depositus esset, ita vt sanguis vbertim de plagis recentibus emanaret. Porrò ipse Dominus linteolos mundos, quasi corporalia tenens, eisdem vulneribus imprimebat: & cruore deterso in terram projiciebat eos. Quos frater ille cum summa veneratione recolligens, ac multa deuotione deosculans, quasi redemptionem animæ suæ in sinu suo repositos conservabat. His & hujusmodi reuelationibus frequenter à Domino recreatus, non cessauit vsque in finem operari bonum ad omnes: maximè autem ad peregrinos & pauperes ægrotantes. Quàm verò rigidus in pœnitentia seruanda, quamque districtus castigator corporis sui fuerit, ex hoc satis apparet, quòd cùm indigentibus cunctis cum feruore charitatis curationis operam impenderet: se solum ab hujusmodi cura excipiebat. Licet enim valetudinarius esset ac debilis corpore, numquam tamen ac-

Alquirinus medicus pauperum.

Matth. 25.

Christus quasi recens vulneratus ei apparet.

men acquieuit carnalem sibimet impendere medicinam: sed totum se Deo committebat, quoniam ipsi cura est de nobis. Sciebat nimirum, virtutes animæ in corporis infirmitate perfici: nec posse Monachum spirituales à Domino consolationes percipere, qui consolatiunculas carnis suæ tenere solicitus, gustare & videre negligit, quoniam suauis est Dominus. Cursu itaque vitæ suæ laudabiliter peracto, cùm jam tempus instaret, quo pro laboribus & sanctæ pietatis operibus æternam mercedem acciperet, infirmitate correptus ad extrema peruenit. Cùmque venerabilis Abbas Pontius, cujus suprà meminimus, ad eum gratia visitationis venisset, quæsiuit ab eo, quid ageret, vel quomodo se haberet. Ille verò respondit. Bene, carissimè Pater, bene omnino agitur mecum: quia vadens vado ad Dominum meū. Quid ergo, inquit? Corporalem molestiam ægrè non toleras, & mortis angustias non formidas? Ego, inquit, omnia tranquilla, omnia læta considero: quia jam præuentus sum à Domino in benedictionibus dulcedinis, quæ omnem mihi mœrorem à corde, & omnem penè dolorem à corpore tulit. Respondens itaque Abbas dixit ei. Obsecro te, dilecte mi frater, vt propter Deum dicas nobis ad ædificationem nostram, si tibi diuinitus aliquid est reuelatum. Tunc ait illi. Modò antequam huc intrassetis, apparuit mihi, licet misero & indigno, Dominus Iesus Christus: qui propitio ac sereno vultu me intuens, ac signa beatissimæ passionis suæ ostendens, ait. Ecce peccata tua deleta sunt à facie mea. Veni ergo securus, veni & vide, ac deosculare vulnera mea, quæ tantum dilexisti, & toties confouisti. Tali ergo promissione firmatus, jam mori non timeo: quia reposita est hæc spes mea in sinu meo. Et scitote, quia proxima nocte, (erat autem vigilia Beati Martini,) migraturus sum, dum opus Dei celebrabitur in Ecclesia, & tali hora. Defunctus est ergo eadem nocte, & eodem tempore, quo prædixerat: jámque, vt verè confidimus, requiescit à laboribus suis; & tamquam columba super niuem dealbata nidificat in foraminibus petræ: id est, sacratissima Christi Domini vulnera complectendo adorat: qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

1. Petri. 5. *2. Cor. 12.* *Ægroto Christus apparet.* *Apocal. 14* *Cantic. 2.*

Caput II.

De fratre mirabilem gratiam compunctionis habente, quem Dominus magnificè consolatus est.

Frater quidam de eodem Monasterio, dum pro peccatis suis, quibus Deum nimis offenderat, pauidus & anxius tota die contristatus ingrederetur, fletibus & lamentis finem imponere recusabat: sciens nimirum, confessionem oris absque contritione cordis ad promerendam veniam minùs sufficientem coram Deo judicari. Cùmque volumen timoris Dei, in quo scriptæ sunt lamentationes & væ, salubri amaritudine ventrem conscientiæ ejus aliquamdiu amaricasset, Diuina tandem aspirante gratia, membrana charitatis Dei, in qua scriptum est carmen, facta est in deuotione cordis ejus, tamquam mel, dulcis. Cœpit námque jam primitias quasdam laborum suorum prægustare, & experimento discere, quoniam sacrificium spiritus contriti & humiliati Deus non despicit. Nam cùm in tanta amaritudine, quam prædiximus, continuè conuersaretur, nocte quadam vidit in visione Dominum Iesum Christum, tamquam Sacerdotalibus ornamentis indutum, & Missam cele-

Religiosi pro peccatis compunctio. *Ezech. 2.* *Ibid. c. 3.* *Psalm. 50.*

lè vincis inuincibilem! quàm citò tremendum Iudicem conuertis in piissimum patrem! tantò dulciùs altissimam æternæ mundiciæ jucunditatem perceptura, quantò nunc profundiùs in descensu Iordanis à lepra vitiorum mundari consenseris.

Caput III.

De monacho, cui Eucharistia mirabilis saporis gratiam præstabat.

FRATER quidam in sacræ Religionis obseruantia feruens & solicitus, dum aliquando die Dominico, secundum consuetudinem Ordinis, Corpori & Sanguini CHRISTI participasset: visum est illi tunc & per totam deinceps diem, quòd fauum mellis dulcissimum in ore teneret. Sequenti verò Dominica, dum similiter Eucharistiam percepisset, per continuum triduum similem expertus est gratiam. Tertia quoque Dominica, dum Diuinam nihilominus alimoniam reaccepisset, tota jam hebdomada semel indultam suauitatem sentire promeruit. Ex tunc ergo & deinceps hanc panis vitæ dulcedinem multipliciter & multo tempore sensit: modò rariùs, & modò crebriùs: prout dator gratiæ Spiritussanctus pauperi suo concedere dignatus est. Factum est autem, vt aliquando quempiam de amicis suis pro culpa sua objurgans, justæ inuectionis mensuram supra modum excederet: nec tamen antequàm Diuinorum Sacramentorum munus ab altari sumeret, exasperatam fratris conscientiam per satisfactionem lenire curauit. Vnde factum est, vt hostiam pacificam fratre necdum pacificato percipere præsumens: pro mellea spiritualis suauitatis dulcedine, qua antea refici & recreari consueuerat, super fel & absynthium amarissima amaritudine fauces suas infectas tremebundus horreret. Quocirca reatum suum quantocyùs ad memoriam reducens, & pro culpa minùs discretæ inuectionis humillima satisfactione pœnitentiam agens, Apostolicam illam sententiam de cætero soliciciùs obseruare curauit, in qua ait. *Vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis.* Attendant, quæso, illud exemplum, quicumque æmulatores Ordinis sunt: quicumque zelo justitiæ accensi, feruent spiritu: attendant, inquam, & cautiùs obseruent: ne fortè modum justæ correptionis in arma vertant furoris: & emendationis poculum, quod fratribus propinare conantur, tam sibi, quàm alijs, pro indiscretione in perniciem trahant: dum & seipsos per iram dilaniant, & quæ emendare debuerant dum exaspetant, exulcerant, & ad excusandas excusationes in peccatis prorumpere compellunt.

Corpus & sanguis Christi in Eucharistia

Ob increpationem duriorem priuatur monachus solita fauore.

Galat. 6.

Caput IV.

De Monacho multa Dæmonum certamina perpesso, qui Dominum IESVM CHRISTVM videre meruit.

AD confutandam pigritiam, & excitandam deuotionem nostram, vnũ de bellarotibus proferem⁹ in medium: qui in Cœnobio Clareuallis ab adolescentia sua vsque ad decrepitam ætatem sub Monasticę disciplinę jugo desudans, tam multiplicia & acerrima Dæmonum certamina perpessus est, vt nisi Spiritus adjuvisset infirmitatem ipsius, tantam larvalium vmbrarum malitiam caro & sanguis sustinere nequaquã potuisset. Hic itaque in omni sanctitate & justitia Dño seruiens, & corporis integritatem magno Dei munere à matris vtero conseruauit: cui & Domin⁹ in testimonium geminę puritatis multa de secretis cælestibus reuelare dignatus est. Quadam igitur vice dum diutius protelatis vigilijs in quodam diuersorio solus oraret, inhorruerunt subitò pili carnis ejus, & præter solitum turbari cœpit à facie nocturni. Et ecce turba Dæmonum glomeratim per ostium irruens, & quasi se invicẽ à multitudine introeuntium comprimens, totam domum impleuit, ita vt vndique perstrepens, ipsum quoq; orantem hincinde converteret. Quod vbi ille persensit, illico signo crucis armatus, crebras venias petere cœpit: & beatæ Virginis salutatione eos exturbauit. Nocte verò sequenti cùm eũdem locum orationis gratia repetisset, ecce iterum contrariæ potestates in impetu furoris accelerantes, domicilij parietem lapideum ita validissimè percusserũt, quomodo percutit aries ad murum applicatus: ita vt domũ totam quaterent. Cumque vir Dei leuaret oculos suos contra fenestram magnam in eodẽ pariete apertam, in ea vidit consistere Dæmonem quemdam pennatum, ad instar gryphi aut strutionis: qui ei minaciter imminebat, quasi mox ruiturus in eum, atque deuoraturus. Quo viso, machinamenta Dæmonis animaduertit: & invocato Saluatoris nomine, efferato prodigio signum crucis opposuit, ac fugauit. Multa ejusmodi ludibria atq; certamina passus multo tempore, ferire & referire non destitit luctator egregius, jugi intentione contra spirituales nequitias luctamen sine fœdere exercens. Accepit autem hanc gratiam spiritualem à Domino, quam perpauci homines assequuntur. Nam quoties voluisset, intentis luminibus in aëre solitus erat videre corporis oculis per diem globos Dæmoniorũ stipatis agminibus passim vbiq; vagantium: quorum tanta est infinitas, vt præ immẽsitate ęstimari non valeat. Qui cùm multiformiter soleant apparere, vna tamen est forma, vel potiùs informitas, in qua frequentiùs eosdẽ conspicabatur. Igitur secundùm corporis lineamenta monstruosi homines esse videntur, statura gigantes, colore Æthiopes, agilitate angues, leones ferocitate: capitibus grossis atque turgidis, ventribus prominentes, corporibus curti atque gibbosi sunt: colla quoque producta habent, & exilia brachia, nihilominus & crura longissima præferunt. Quando autem alicubi in aëre sistunt, tunc eorum corpora membratim discernuntur. Quando verò discursu gyrouago huc illucque vagantur, tunc nihil ex eis, nisi tantùm larvales vmbræ & turbidi glomeres deprehenduntur. Porrò serenis diebus, quando sol in virtute sua lucet, tunc visiones hujusmodi frequentiùs cernere solebat, & clariùs discernere. Huic venerabili viro beatus Augustinus eximius Ecclesiæ Doctor quodam tem-

Monachus geminæ puritate nitet.

Signo crucis & salutatione B. Virginis dæmones fugat.

Quales apparẽt dæmones.

pote per visionem apparuit, ducens illum per innumera loca pœnarum, vsque ad ipsum putei gehennalis ingressum: in quem ex alto prospiciens, trementibus mẽbris, & palpitante anima præ timore intolerabili, vidit illam tartareæ abyssi voraginẽ plenã clamoribus horrendis, atque execrandis vlulatibus miserorũ viuentiũ semper in igne deuorante: quibus est mors amarissima, mors omniũ pessima, mori scilicet non posse. Inde reflexo gradu eductum de loco horroris & tenebrarum, transtulit ad regionem felicium gaudiorum: ostendens ei lucifluas sedes & mansiones beatissimarum animarum, vbi corporibus exutæ, vita incorruptibili viuebant: atque in pace Christi, quæ exuperat sensum, regenerationem corporum suorũ expectantes, felicissimè quiescebant. Tunc ait illi Sanctus Augustinus. Ecce vidisti fines vltimos boni & mali: elige, quod bonum est in oculis tuis. Si viam iustitiæ, quæ in libris meis copiosè digesta est, tenere decreueris: portionẽ accipies in terra viuentium cum omnibus istis. Si verò post concupiscentias tuas ire volueris, in gladio numerandus es, cum ijs quos vidisti, terribili quidem, sed justo Dei judicio projectos in anathema obliuionis. Finita itaque visione, cùm fuisset ad se reuersus homo, totus infremuit, totus vehementer inhorruit: duplici nimirum constrictus articulo: tum ne beatorum gloriam amitteret, tum etiam ne pœnam reproborum incurreret. Ex tunc verò & deinceps, cœpit beatissimum Doctorem Augustinum dulciùs amare, & dicta illius sapidiùs ruminare. Contigit autem aliquando, vt infirmaretur in Domo-Dei, quæ est Abbatia Ordinis Cisterciensis, sita in pago Bituricensi. Porrò ibidem tunc ægrotauit ad mortem frater quidã honestæ conuersationis. Qui cùm jam in area positus esset, casu accidit, vt infirmarijs absentibus spiritum exhalaret. Prædictus verò frater, cùm ibidem in stratu suo recubans graui corporis molestia langueret: reuelante sibi Dño vidit manifestè corporeis oculis animam illam longo tractu à corpore exeuntẽ: & quasi fumum incensi de thuribulo procedentem. Quæ cùm tota fuisset egressa, collegit se in vnum globum, & stetit supra corpus in aëre suspensa, altitudine quatuor aut quinque cubitorum Erat autem species ejus tãquam nebecula condensa atque perspicua: & quasi ad mensuram vnius modij oppansa. Mansit ergo ibidem immobilis: vsquequo fraternis orationibus comitata, & sacerdotali cõmendatione munita, periculosi atque ignoti itineris ducatum accipere mereretur. Quod cùm frater ille videret: sonitu & voce qua potuit, infirmarios euocauit. Qui protinus accelerantes, tabulam defunctorũ pulsauerunt: & fratres ad exequias concurrerunt. Præsente verò Conuentu cum cruce & aqua benedicta, cùm jam sacerdotalis cõmendatio esset initiata: tunc anima illa quasi secura processit, & nebula illa quæ videbatur, euanuit. Alio quoque tempore accidit, vt præfatus vir Dei die Dominica diuinis interesset officijs in Ecclesia quadam parochiali. Dicta itaque offerenda, cùm jam ministratio panis & vini aqua mixti sacræ fuisset mensæ imposita: protinus apparuit ei Dominus Iesus, stans super eandem aram in forma parvuli præ filijs hominum speciosi, ita manifestè atque morosè, vt vsq; ad consummationẽ sacrificij ipsa propemodũ visio perseueraret. Verumtamen Presbyter ejusdem loci, qui missam celebrabat, homo inhonestæ vitæ, atque flagitiosus erat. Quãdiu ergo Sacerdos ille, seu fideliũ oblationes recipiendo, seu sermonem, vt in die festo fieri solet, ad populum proferendo,

S. Augustinus eum deducit ad putei infernalis ingressũ.

Deinde ad regionẽ gaudiorum.

Anima è corpore egressa stat supra corpus.

Incheatâ commendatione abit anima.

Apparet Christus in missa Presbyteri impuri.

seu aliquid aliud faciendo, dorsum ad altare habebat: tamdiu sanctus infans ante calicē stabat. Quādiu verò Sacerdos ad sacramentum faciem tenebat, tādiu sanctus ille puerulus, tamquam immundum Presbyteri halitum exhorrens, longè remotus ab eo, post calicem consistebat. Quod cùm frater ille conspiceret, compunctus est vehementer, & totus in lacrymas resolutus, ita vt inundatio lacrymarum à contuitu dulcissimi Redemptoris oculorum ejus aciem interdum præpediret. Completa autem reuelatione, glorificauit Deum, qui sibi talia dignatus est demonstrare: & verè cognouit, quòd distantia meritorum minimè faciat discrepantiam sacrificiorū: quoniam Sacramenti effectus nullatenus constat ex virtute & merito Sacerdotis: sed ex institutione & gratia Saluatoris.

Missa mali Sacerdotis bona, æquè ac boni.

Caput v.

De Seniore, cui Dominus IESVS in die Parasceues vigilanti apparuit.

[*Per Parasceuen hoc loco intelligitur dies, quo memoria passionis Christi in Ecclesia celebratur. Apud Iudæos enim qualibet feria sexta Parasceue dicebatur, id est præparatio: quia illo die præparabantur cibi & alia necessaria ad sequentem diem sabbati, quo nec cibos coquere, nec aliquid hujusmodi facere licebat. Quia ergo Christus in parasceue Paschæ crucifixus est, dies passionis ejus parasceue appellatur. Nec enim Ecclesiastici viri dies Idolorum nominibus vocant, vt solent prophani, qui dies Martis, Iouis, Veneris, &c. velut Ethnici, dicunt.*]

MONACHVS quidam præfati Monasterij, religione pariter & ætate prouectus, dum aliquando die sancto Parasceues sederet in claustro, librum ante se habens: apparuit ei Dominus IESVS CHRISTVS, manibus & pedibus in cruce expansis, ac si eadē hora fuisset crucifixus. Quæ scilicet visio felicissima, quamuis breuis & penè momentanea fuerit, adeò tamen manifesta atque efficax extitit: vt visionis ipsius deuota memoria de corde videntis vlteriùs deleri non potuerit. Sicut enim qui camino ignito oleum injicit, totum flammescere facit: sic gratia reuelationis hujus præcordia senis illius longo sanctæ conuersationis vsu ignita, sacri desiderij flāma peramplius & perfectiùs illustrauit: vnde & ascensiones in corde suo disponens, de virtute in virtutem proficiens, quadragesimum, ni fallor, in Ordine supergressus est annum: tandemque corruptibilis carnis onere deposito videre meruit, non in imagine infirmitatis, sicut antea, sed in gloria majestatis, Deum Deorum in Sion.

Apta similitudo.

Caput vi.

Quàm misericorditer Dominus quemdam Clericum, vt conuerteretur, admonuit.

INEFFABILIS DEVS, & ineffabilia opera ejus. Quis enim dignè effari queat, quàm mirabilis sit in sanctis suis: quàm miris & multiplicibus modis in tempore vocet, quos ab æterno præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui: ita vt etiā nonnullos ex ijs qui per flagitia in massa perditionis penitus absorbendi videbantur, potenti virtute eruens, transferat in regnum claritatis ejusdem dilecti filij sui? De quorum numero Clericum quendā juuenem, diuitē, nobilē, sęculo pna intentione deditū, de voragine

Prædestinatio.

voluptatum paterna castigatione clementer eripiens, docuit non sperare in incerto diuitiarum, nec lubricæ ætatis petulantiam sequi: sed per durosque labores pœnitentiæ ad veras diuitias æternæ vitæ peruenire. Hic itaque delicatus adolescens aduertere nolens, ideo ferias Clericis à sanctis Patribus institutas, vt vacarent & viderent, quoniam Dominus ipse est Deus, non vt scacis aut aleis, seu quibuslibet diabolicis nugis intenderent, solebat frequenter cum coæuis & sodalibus suis, spectaculis & ludis varijs dië perdere. *Festa ad colendum Deũ instituta, nõ ad ludos, &c.* Quadam igitur vice cùm ad aliquam domum jocandi causa multi confluerent, vt theatricis plausibus & nugis diem ipsum solito more consumerent: accessit etiam illuc præfatus adolescens, vt & ipse pasceret hœdos suos de spectaculo vanitatis. Erant autem illic aleatores quidam cum aleis ludentes: quos vt meliùs ex alto prospiceret, super mensam ibidem positam pronus accubabat. Et ecce facta est super eum subitò quasi manus hominis, ipsum inuisibili flagello diutius cædens, quæ caput illius & humeros ac dorsum totum veluti pilo desuper feriente crebris ictibus tundebat. *Verberatur inuisibiliter Clericus.* Ipse verò jacebat immobilis; quid faceret, quo se verteret, ignorans. Volebat præ nimia doloris angustia in vocem clamoris & planctus erumpere: sed præ pudore, propter frequentiam circumstrepentis populi non ausus, ne velut insanus reputaretur, molestiam verberum ægerrimè ferebat. In semetipsum verò reuersus, & mortem quasi jam imminentem præ oculis habens, arguebat se in conspectu Domini, gemens in amaritudine animæ suæ, & dicens. Eia mihi Domine Deus meus. Nunc inuenerunt me peccata mea: & ecce jam morior, & ad inferos cum dolore descendo, carens pœnitentiæ fructu. O pater misericordiarum Domine Deus meus, si respiciens videris afflictionem peccatoris in angustia constituti, & me, licet indignum, de præsenti periculo misericorditer eripueris: promitto, voueo, spondeo, quoniam non ero ingratus beneficijs tuis: sed continuò spretis cunctis quæ sunt mundi, seruum me tibi tradam sempiternum. *Orans monetur adire Claramvallem.* Dum hæc & similia in corde coram Domino loqueretur: facta est vox ad ipsum, dicens. Si Claramvallem conuersionis gratia adire volueris: & in anima & in corpore salvus eris. Ad quã vocem respirans, & à Domino se visitatum intelligens, illico respondit. En trado me seruum Deo, & domui Claræuallis. Adhuc eadem verba in corde volvebat, cùm mox recedente flagello, totus etiam dolor euanuit. Sentiens autem factam in se misericordiam, continuò non acquieuit carni & sanguini: & si ita equitatura ad manum fuisset, ne vnius quidem horæ morulam sustinuisset, quin incontinenti votum quod vouerat, persolveret. Neque enim carnalem illam cogitationem admisit, vt domum rediret, parentes & amicos consuleret, domum familiamque disponeret, redditus, agros, censusque locaret: sed omnia hæc abrumpens potiùs quàm soluens, & cuncta hæc propter Christum arbitratus vt stercora, eadem die comparata equitatura, in crastinum summo mane iter arripuit: à facie sæculi, tamquam à facie leonis fugiens, vt maneret in solitudine. Feruentissimo itaque desiderio veniens ad solutioné voti Claravallé, quæ priùs vallis absynthialis dicebatur; fratribus quoque modum & ordinem suæ conuersionis exponens, tantò jucundiori charitate susceptus est, quantò per hęc judicia Domino vitam conuersationémque suam placere, fratres illi humiliter pręsumebant. *Suscipitur in Claravalle.* Susceptus itaque & probatus, Domino quoque donante fidelis inuentus, veterem hominem cum suis actibus exuit: & nouum, qui secundùm Deum

creatus est in justitia & sanctitate veritatis, induens, tanta instantia Cisterciensis Ordinis arduos labores vsque ad finem vitæ suæ complexus est, vt cunctis sanctissimam conuersationem ejus intuentibus liquidò pateret, primam illam conuersionis ejus vocationem verè ab illo fuisse, qui eos quos amat, arguit & castigat: omnémque filium quem recipit, paterna pietate flagellat.

Apocal. 3. Hebr. 12.

Caput III.

De Nouitio, quem beatus Bernardus sæpiùs in visu visitauit.

FRATER quidam de Ordine Regularium Canonicorum, cùm esset proficiendi auidus, atque charismatum meliorum æmulator, desiderabat desiderio magno beati Bernardi magisterio subjici, & Claręvallensium collegio sociari: licet hoc, ipso sancto Patre viuente, consequi minimè potuetit. Quo decedente, audita fama pretiosæ mortis ejus consternatus est animo vehementer; miserum se, atque indignum clamitans, quòd voti sui compos fieri non meruisset. Post autem paucos dies apparuit ei in visu idē venerabilis Pater, quasi strenuus operator pręcinctus ad laborandū in agro latissimo, in quo manipuli triticeæ messis innumerabiles esse videbantur: ex quibus multitudinem magnam in aceruum grandem congesserat: reliquis verò qui supererant, qui etiam multò plures erant, comportandis & coacervandis pertinaciter insistebat. Quod cùm vidisset, intellexit illico congeriem illam manipulorum figuram tenere multitudinis fratrum, quā idem egregius prędicator, quamdiu vixit in carne, Christo Domino aggregarat: adhuc autem restare innumeros, qui ejus meritis & exemplis ad saluationis gratiam essent perducendi. Vnde multùm exultans, seque vnum ex illis fore, non desperans, Claramvallem, quàm citiùs potuit, adijt: postulans & impetrans se ad probationem admitti. Qui dum adhuc ibidem nouitius esset, & beati viri memoriam penè incessanter atque insatiabiliter animo volueret, quadam die Dominica circa finem vigiliarum fatigato illi, & modis pluribus afflicto, cœpit obrepere sopor. Et ecce apparuit ei reuerendissimus Pater, cujus amore flagrabat, dignanter alloquens eum, & monens de dirigenda ad Deum jugiter intentione, cum quotidiana lacrymarum effusione. Quod si faceret, diuinam miserationem, & suam ipsius visitationem securus expectaret. Et cùm ista dixisset, recepit se in tumbam suam, quæ ibidem coram altari beatæ Virginis matris posita erat. Quæ videlicet receptio tam euidens fuit: vt frater ille nesciret, vtrum dormitans, an vigilans hoc vidisset. Cúmque aperuisset oculos, & pijssimi Patris admonitionē dulci recordatione pensaret, subitò iterum apparuit illi jam plenè vigilanti & corporeis oculis intuendum se obtulit. Stabat igitur comminus coram ipso, ita vt manu tangi facilè posset: diligenter eum considerans, & quasi explorās, vtrū dormiret, an vigilaret; more eorū, qui excitant ad vigilias dormientes. Quem cùm nouitius stupidus & attonitus intueretur, protinus ille qui videbatur, euanuit: & quod mirum dictu est, visum est illi, quòd quasi sensibiliter pręcordijs ejus illapsus fuisset. Vnde vehementer accensus in amorem Dei & ejusdem beatissimi viri, ad susceptionem nouæ vitæ in gaudio & exultatione spirituali de die in diem instituebatur. Denique sequenti nocte cùm vigilijs fratrum similiter interesset, talem ac tantam diuinæ visitationis gratiam ibidem expertus est, qualem ac quantam in vita sua numquam antea senserat: quod totum vtrique meritis ejus, quem diligebat, se obtinuisse

S. Bernard. Canonico apparet.

Rursus eidē apparet sanctus, & de agendis monet.

Tertio ei vigilanti visus

obtinuisse, gratulatus est. Cumque per dies plurimos memoriam abundantiæ suauitatis hujus recolendo frequentiùs eructaret, fundebat vberrimè dulces & pias lacrymas, quibus die noctuque satiari non poterat. Transacto autem anno probationis ejus, sacrum habitum cum multa deuotione suscepit: veste innocentiæ, qua non tam foris quàm intus vestitus fuerat, jugi meditatione perpetuaq; solicitudine illibatam seruare contendens: sicque post vestigia venerandi Patris, quem vnicè diligebat, indefesso studio pro modulo suo gradiens, & vitam suam in bona perseuerantia consummans; illi, vt confidimus, est associatus in cœlis, cujus in terris positus consortium ardenter desiderauit, & vigilanter requisiuit.

Caput VIII.

De Monacho, cui Dominus Iesus Christus semel & secundò apparuit.

ALius quidam in eodem Cœnobio nouitius frater, cùm ex toto corde Dominũ quærere proposuisset, conjunctis siue expansis manibus frequenter orare solitus erat: vbi tamen opportunè id facere potuisset. Quadã itaque nocte in principio vigiliarum, cum esset in choro, clausis oculis, manibusque protensis ad Deum intendens, subitò adfuit ibi Dominus Iesus Christus, loquens ad eum, & dicens. Porrige mihi manus tuas. Ad hanc itaque vocem cùm aperuisset oculos frater ille, multùm obstupuit: sed vtrum dormiens an vigilans hoc audisset, non facilè discernere potuit. Ex hac autẽ voce multum feruorem, multamque deuotionem mente concipiens, eandẽ formam orandi seruare deinceps solicitus fuit. Post aliquantum verò temporis, cum jam Monachus factus in quodam ejusdem Ecclesiæ angulo secretiùs staret, intento animo junctisque manibus, sicut solebat, orans, subitò fuit in spiritu. Et ecce astitit ei Dominus Iesus Christus, suppositis atque expansis manibus suis manus illius excipiens, & quasi ad professionem admittens. Quo facto cùm fuisset homo reuersus ad se, gauisus est gaudio magno valde: jamque felici doctus experimento certissimè credidit, vbique diuinam esse præsentiam: maximè verò, sicut testatur Legislator noster S. Benedictus, quando operi Dei, siue orando, siue psallẽdo, insistimus.

Alloquitur Christus nouitium.

Quasi ad professionẽ eum admittit.

S. Benedict. in cap. 19. Regula.

Caput IX.

De fratre Ansulpho, qui vidit Dominum Iesum in cruce pendentem.

MAGNÆ deuotionis vir, & magna præditus gratia, nomine Ansulphus, cùm adhuc esset in Claravalle nouitius, vidit in visione apparentem sibi Dominum Iesum Christum, tamquam in cruce pendentem. Erant autem, vt sibi videbatur, ibidem duo alij nouitij, qui secum erant in probatione. Cùm ergo suppliciter Dominũ adorasset, & vt sui sociorũque suorum misereretur, humillima prece rogaret, motus misericordia pius Dominus respexit ac benedixit eum; & alterum cum eo supradictorum nouitiorum. Cernens verò nouitius, qui hæc videbat, tertium illum Dominica benedictione minimè roboratum, fraterna pietate commotus, cœpit attentiùs rogare Dominum, ne ipsum à largitate suæ benedictionis excluderet. Respondit autem Dominus, nequaquam illum esse benedicendũ; sed magis ad massam pertinere maledictorum. In his verbis euigilans nouitius ille, de benedictione, qua cũm socio suo à Domino benedici meruerat, oppidò gratulatus est: sed quidnam de illo, de quo tam tristem sententiam audierat, futurum foret, dubius expectabat. Post diem itaque ter-

Christus duos benedicit, tertium præterit.

Malgerus, quasi mala gerens. tium tertius nempe neophytus trinitatis vinculum rumpens, vt tristem sui nominis etimologiam exprimeret, Malgerus siquidem vocabatur, Ordine derelicto reuersus est ad vomitum vitæ sęcularis, & factus est apostata vilis. Reliqui autem duo, qui benedictione Domini firmati fuerant, ipso miserante benedictionem hereditate possederunt: & quoniam ad sortem benedictorum Domini pertinerent, in proposito suo justè & piè vsque in finem vitæ perseuerando, declararunt.

Caput X.

De fratre qui dexteram Domini se benedicentem in visu deosculatus est.

FRATER quidam ejusdem Cœnobij, cùm se ad quęrendum Dominum magno desiderio conuertisset, & pij Salvatoris nostri Domini Iesu Christi memoriam dulci meditatione continuè ruminaret: vidit illum quadam vice in visione sibi apparentem. Solicitus autem de sua salute, flagitabat obnixè salutiferam ejus benedictionem, dicens. Obsecro, Domine, benedic mihi, vt salvus fiam. Pius verò Dominus, qui propterea pauperi suo apparere dignatus fuerat, vt aliquam stillam dulcedinis suæ ipsi misericorditer impenderet, eleuata sancta dextera sua, benedixit eum. Qui protinus sibi in eadem visione videbatur inenarrabili gaudio repletus, & pia pręsūptione apprehendens beatissimā dextram, à qua benedici meruerat, cum ingenti deuotione deosculabatur eam, atque dicebat. Gratias ago tibi, Domine Iesu Christe: quia benedixisti mihi, & salvus ero.

Caput XI.

De fratre, qui vidit B. Mariam Magdalenam in visu.

ALTERI cuidam fratri religioso atque deuoto, datum est in spiritu videre B. Mariam Magdalenam splendidissimo vultu & habitu ante altare stantem. Qua visa repletus est frater idem lætitia magna. Cumque cogitaret animo, optando atque supplicando, & cum magno æstu sacri desiderij suspirando, quatenus ei beatissima Dei genitrix virgo MARIA, cui deuotissimè die noctuque seruiebat, similiter monstraretur, facta est vox ad eum in ipsa visione dicens. Nosse te conuenit, quòd necdū idoneus es, ad sublimissimam immaculatæ Dei genitricis & Virginis claritatem contuendam. Satage ergo, cresce & profice, quantum poteris; vt eam quandóque videre merearis.

Caput XII.

De magno profectu cujusdam Monachi Laici.

Ierem. 9. NON *glorietur*, ait Dominus per Prophetam, *sapiens in sapientia sua: neque diues in diuitijs suis: sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me: quoniam ego sum* Dominus. Hanc diuinæ scientiæ formulam perfectiùs imitati sunt ij, qui sub beato patre nostro Bernardo in Claravalle cælestis Philosophiæ disciplinis imbuebantur, non solùm literati, & in mysterijs sacræ legis eruditi viri multi, verumetiam Laici & illiterati quamplures: qui etsi humanæ scientiæ fabricam, per quam ad perfectionis culmen niterentur, minimè consecuti sunt, habebant tamen gratiam illuminantem, & spiritum viuificantem, qui de omnibus quæ oportebat, sæculari scientia incomparabiliter efficaciùs eos docebat. Talium quidam Monachus Laicus, non litera doctus, sed spiritu, cùm esset feruens in opere Dei, charismatúq; meliorum haud segnis æmulator, didicerat Spiritussancti magisterio non altum sapere, sed semetipsum in omnibus humiliare: sacræ religionis stu-

dia, quæ in moribus contubernalium suorum duce humilitate sedulus scrutabatur, magna & præexcelsa æstimare: suas verò virtutes, quibus non mediocriter pollebat, eorum consideratione prorsus despicere. Sicque factum est, vt eminentia sanctæ humilitatis illos præcelleret, quibus in alijs virtutibus impar non erat, dum, (quod rarum valde in humano genere est,) continuè, quid sibi deesset, vel quibus alij florerét virtutibus, non inuidiosus, sed pius scrutator, attenderet. Contigit autem, vt taliter affectus, quadam vice solénibus fratrum vigilijs interesset. Tum verò lethâli negligentia seu somnolentia propulsata, consuetudinaria corripiens arma, quibus ad bellandū inimicum nihil efficacius esse, fortassis nesciebat, cœpit sua sibi peccata proponere, negligentias quotidianas districtè discutere: se miserum, se reum, se peccatorem, coram oculis summæ majestatis accusare: consequenter etiam fratrum suorum, sicut solebat, vitam conuersationéque magnificare & beatificare. Cęterùm præ omnibus vnū, quem gratia virtutum multos alios excellēte non semel notauerat, secretario cordis humiliter inducens, ipsius humilitatem, charitatē, patientiam, & continentiam, cęteraque spiritualis gratię charismata, quę in illo seruo Dei inueniebat, religioso vsque ad vnguē scrutinio rimabatur, seque in ejus comparatione nonnisi pulverem & cinerē reputabat. Denique sanctę humilitatis ardorem, quem in tam sublimi contemplatione conceperat, ferre non valens, sūmo diluculo, tempore quo regulariter loqui posset vix expectato, reuerēdissimū P. Bernardū signo in auditoriū trahit, veniam petit, circūfusa sibi mœstitia internū cordis prodens dolorem. Requisitus quid causæ haberet, vę, inquit, mihi misero peccatori omni bono prorsus vacuo, qui hac nocte in illo tali fratre nostro triginta virtutes, quibus omnibus pollet, numeraui: quarum ne vltimā quidem seu minimam in me mendico reperire pręualeo. Rogo ergo te, Domine pater, vt digneris intercedere pro me ad Dominum: quatenus tuis sanctis meritis & precibus virtutū opera consequi merear, quę peccatis meis exigentibus hactenus habere non potui. Audiens spiritualis magister altissimā discipuli sui humilitatem, cujus religionem optimè nouerat, licet ipse qui ea clarus erat, felici ignorantia se eā habere nesciret, gauisus est gaudio magno valde: desiderans & optans, cunctos sibi commissos ita semper in virtutibus proficere, vt tamen religiosa infirmitatis suæ consideratione se proficere quodā modo nescirent. Quanta verò admiratione dignum censuerit tantæ humilitatis pręconiū, per hoc euidentiùs innotuit, quod in sermonibus in conuentu fratrum habitis, ejusdem fratris aliquoties debita cum laude meminit · asserens, nullam ex omnibus virtutibus, quas idem verè Monachus in simplicitate cordis sui enumerarat, tantæ fortassis excellentiæ fuisse, quantæ pia contemplantis erat humilitas, qui negligentiores & infirmiores quosque juxta se positos nec videbat, nec attendebat: solos illos pertinaci studio præ oculis habens, quos vita & moribus spectabiles esse sciebat; quatenus eorū comparatione sibimetipsi vita sua in oculis suis vilesceret.

Vera humilitas in despectione suî sita est.

In alio 30. virtutes notarat, quibus se careret credebat.

Caput XIII.

De Conuerso, cujus deuotionem S. Bernardus per Spiritum cognouit.

INstabat aliquando sacratissima solemnitas Assumptionis, si rite memini, intemeratæ & immaculatæ Virginis Dei genitricis Mariæ: & fratres grangiarū Clarevallis ob reuerentiā tantę diei ad Abbatiam festinabant. Verùm in vna ex ijs grangijs quæ viciniores erant, fuit Conuersus quidā religiosus

ac timens Deum, qui etsi pro simplicitate sua perfectiora quæque sacræ religionis apprehendere nequibat, bonæ tamen voluntatis & deuotionis existens, pijssimam Dei genitricem dominam nostram sincero venerabatur affectu. Cùm autem magister grangiæ ordinaret, quinam ad Abbatiam ire deberent, vel qui ob tutelam domi remanerent, inter cęteros qui remansuri erant, eidem fratri cura custodiendarum ouium commissa est. Quam commissionem licet ęgerrimè ferret, quoniam sperabat, & multùm desiderabat, diuinis hymnis & cantilenis spiritualibus interesse, quas in honore Reginæ cœli à sancto illo conuentu deuotissimè persolvendas fore sciebat: nihil tamen ausus contradicere, obedientissimè paruit imperanti. Vnde accidit, vt deuotio sancta, quam mente conceperat, quamque per inquietudinem terrenæ occupationis, quam obedientia injunxerat, perdere timebat, eadem obedientia promptam voluntatem ipsius remunerante, velut ignis scintillans & exæstuans in præcordijs ejus, magis ac magis dilatata ferventior efficeretur. Nocte itaque sacratissimæ celebritatis dum solicitas excubias supra gregem suum in pascuis quiescentem seruaret, factum est, vt sonitus signi matutinalis, quo fratres ad diuinas laudes persolvendas in Cœnobio excitabantur, quodque ob conticinij silentium procul audiri poterat, aures ipsius reuerberaret. Tum verò concaluit cor ejus in ipso, & in meditatione ipsius exarsit ignis, cogitantis sanctæ illius multitudinis frequentiam, sed feruorē, sed deuotionem: quàm scilicet sincero affectu pijssimæ matri misericordiæ cœlestis harmoniæ odas in commune persolverent: seu qualiter singuli quique apud se in secreto suo ejusdem beatæ Virginis patrocinium votis & suspirijs implorarent. Protinus igitur exurgens, tantæque deuotionis pro modulo suo particeps effici cupiens, versus illam plagam cœli, qua Monasteriū situm erat, vultu & animo intentus stabat. Dehinc consuetudinarijs precibus, quæ Conuersis vice Matutinarum statutæ sunt, quantò potuit deuotiùs expletis, cùm in paupere armariolo cordis sui enixiùs quæreret, quid precis seu quid laudis sanctæ Theotoco dominæ nostræ offerret, vnde prorelatas & in longum valde productas fratrum vigilias aliquomodo recōpensare potuisset, nihil aliud præter salutationem ejusdem piæ Dominæ, quam vtcùmque didicerat, se scire inuenit. Hanc itaque tamquam verbum consummans & abbreuiatum, in quo plenitudo totius deuotionis inueniri posset, assumens, & oculos ad cœlum dirigens, venias venijs, suspiria suspirijs, salutationésque salutationibus superaddidit: & in tam religioso negotio reliquum noctis & diluculi partem sine tędio transegit. Diuina namque prę-uentus gratia, quæ tantū fervorem in corde sui pauperis accenderat, identitas mater fastidij, nouerca deuotionis, miro & contrario modo fastidium propulsabat, & deuotionem exacuebat: dum verba illa suauissima, & omni melle dulciora simplici corde prolata, itidemque crebriùs repetita, fauorem & gratiam vniuersalis Dominæ oranti & suspiranti celeriùs impetrarunt. Denique quòd non frustra in gemitu suo laborauerit, nec incassum misericordiam à matre misericordiæ quęsierit, Dominus Reuerendissimo Abbati ipsius beato Bernardo per spiritum reuelare dignatus est. Qui diuinis hymnis expletis, sacrisque mysterijs in honore præcelsæ Dei genitricis & virginis Mariæ à singulis sacerdotibus deuotissimè celebratis, cùm in conuentu fratrum ob tantæ solemnitatis prærogatiuam commendandam sermonem faceret, Spiritussancti gratia vehementer ignitum, inter cętera sic ait. Et qui-

Conuersi in B. Virginē pietas.

Nocte Assumptionis excitatur ad laudes Virginis.

Salutationem Angelicam sæpius iterat.

S. Bernard. reuelata eius deuotio.

dem fratres mei dilectissimi, dubitare fas non est, vos Domino Iesu Christo vero Regi, nec non & speciali patronæ nostræ gloriosæ Virgini matri ipsius, sanctum, beneplacens, & acceptabile deuotionis nostræ sacrificium hac nocte obtulisse, ideoque fructum laboris vestri mercedem æternam, apud Dominum & eandem benignissimã protectricem nostram, vobis repositã esse, certissima fide tenere debetis. Verumtamen scire vos volo, vnum ex minoribus & simplicioribus fratribus nostris Conversis, quem obedientia hac nocte in montibus & silvis istis sub diuo, tantæ festiuitatis gaudia celebrare coëgerat, tam jucundum, tam deuotum, tam festivum Dominæ nostrę Maturinarum exsoluisse servitium, vt nullius vestrum quantũcumque suspensa contemplatio, seu intensa deuotio, ipsius deuotioni, quam non alta contẽplationis sublimitas, sed submissa sanctæ simplicitatis effecit humilitas, pręferri potuerit. Quo audito mirati sunt vniuersi. Pręcipuè verò non solùm mirari, sed & gratulari sunt, & vehementer ędificari fratres Laïci, quos obedientia tam festiuis quàm priuatis diebus frequenter in diuersa opera trahebat: certissimè scientes, quoniam sicut septa claustri & parietes templi sanctum non faciunt timorem Domini negligentem: sic etiam negotia, quæ causa terrenæ necessitatis obedientia injunxerit, nil obesse poterunt puras manus in oratione levanti, putaque conscientia Domino seruire cupienti.

Verba S. Bernardi ad fratres suos.

Quæ ex obedientia suscipiuntur, non obsunt deuotioni.

Caput XIV.

De visione, quam vidit frater quidam in obitu alterius fratris.

FRATER quidã sanctæ conuersationis, dignus cui Dominus secreta sua reuelare dignaretur, vidit quadam vice in visione, se quasi in infirmitorio Claręvallis positum. Et ecce pretiosa quędam indumenta de pallijs & sericis à venerabilibus quibusdam personis in eadem domo incidebantur & pręparabantur. De cujus rei nouitate cùm multùm obstupuisset, dictum est ei. Ornamenta ista, de quibus ita miraris, pręparata sunt cuidam de filiabus Abbatis Clarævallis, quæ modo processura est ad nuptias. Et quia minus habet pulchritudinis in se, quàm conueniat generi suo, oportet vt habeat saltem pretiosarum fragrantiam vestium, atque decorem, vnde placeat æterno sponso: in cujus purissimum thalamum non modò macula peccati, sed neque ruga negligentiæ, quod benignissimæ charitatis ipsius indulgentia non texerit, vllomodo intrare poterit. Eadem igitur hora pulsata est tabula defunctoria, & defunctus est ibi frater quidam: de quo inuentum est, quòd quamvis innocentem & mansuetam vitam duxerit, in operatione tamen aliquantulum negligens & temissus extiterit. Vnde necesse erat, vt cui gratiam absoluti decoris propria merita non pręstabant, ei nimirum fratres de orationibus suis copiosiorem ornatum impenderent.

Oratio iusto rum pro aliis indumenta sunt.

Caput XV.

De Monacho Laïco, qui Missam per somnium didicit.

CHatismatum cœlestium distributor Spiritussanctus, qui omne datum optimum, & omne donum perfectum descendens à Patre luminum, singulis fidelibus, provt vult, dispensat, Monacho cuidam Laïco & illiterato speciale ac mirabile quoddam gratiæ suæ conferre dignatus est. Hic itaque beatus homo Galterus nomine, doctis & literatis fide & deuotione non inferior, vestiarij officium in Claravalle multo tempore gerens, non secundùm personarum acceptionem, sed secundùm necessitates indigentium vestimenta fratribus cum multa charitatis dulcedine prouidebat: qui etiam

puritate innocentis vitæ tam Deo quàm hominibus carus & acceptus erat. Huic aliquando in strato suo quiescenti, persona quędam reuerenda dormienti apparuit: pręcipiens, vt oratorium quantocyus intraret; & diuinæ majestati Missam deuotus cantaret. Ille verò super hujus pręcepti nouitate non parum attonitus, simul etiam personæ suæ humilitatem considerans, nutabat quidem præ verecundia: sed pręcipientis auctoritate pressus, nec resistere ausus, velociter paruit imperanti. Aggressus itaque insolitum opus, & sacerdotalibus ornamẽtis indutus, Missam de Spiritu sancto cum magna deuotione per somnium celebrauit. Cumque euigilasset, eãdem Missam, quã antea penitus, vt pote literãs nesciens, ignorabat, cordetenus sciuit: & eam deinceps per plurimos annos in memoria retinuit, tantoque eam in meditationibus & orationibus suis dulciùs ruminare studuit: quantò se hanc non ex humana doctrina, sed ex inspiratione diuina didicisse jucũdiùs meminit.

Caput XVI.

De magna patientia cujusdam Conuersi in infirmitate sua.

CONuersus quidam cùm de domo Claræuallis leuitate sua tertiò fuisset egressus, tertioque receptus, tandem salutaribus monitis, & sanctis precibus beati Bernardi Abbatis compunctus, cœpit apostasiæ suæ pręcipitium, in quo jam tertiò grauiter periclitatus fuerat, totis medullis cordis horrere: quid pœnitentiæ vel satisfactionis Domino pro tam enormi reatu suo offerre posset, enixiùs quęrere. Et inspirante Domino cogitauit & intellexit, ad promerendam veniam delictorum, & ad obtinendam gratiam virtutũ, nihil efficacius, nil in conspectu Domini acceptabilius esse sacrificio cordis contriti & spiritus humiliati, quod solum regno cœlorum vim facere pręualet, & formidabilem cunctis diuinæ justitiæ districtionem gemitibus inenarrabilibus flectere consueuit. Hęc itaque pietatis arma corripiens, seipsum contra semetipsum erigens, primò quidem vniuersas Ordinis obseruantias sine dissimulatrice negligentia, quantum potuit, obseruare studuit: & insuper quotidianis precibus & lamentis pręterita sua peccata diluere solicitus fuit: salubri prorsus exemplo stantes, ne laberentur: lapsos, vt erigerentur, informans. Ceterùm disponente Domino, qui fortioribus peccatis fortiora solet adhibere medicamina, quique ineffabili pietate sua quandoq; vasa contumeliæ transfert in vasa honoris & gratiæ: ingressa est putredo in ossibus prędicti fratris, & percussus est circa femora vlcere pessimo, apostemate canceroso, & crescente in dies angustia languoris, totus distabuit: ita vt carnibus circa locum vlceris vndique corrosis ossa nudata patefierent, & vulnera vermibus scaturirent. Annis itaque pluribus in grabato carceratus & diuinæ animaduersionis flagellis humiliter subditus, quot horis viuebat, totidem penè interitionibus subjacebat. Erat ergo patienti animæ miserabilis dolor & angor à facie putrescentis corporis sui, simulque seruitoribus ejus angustia cordis immensa, præ horrore & fœtore, quem rabiosum vlcus continuè exhalabat: sed laboris ac patientiæ hujus erat nihilominus remuneratio copiosa penes Deum vtrisque reposita. Satagebat autem frater idẽ infirmus in doloribus & pressuris suis semper gratias agere: corde credens, & ore confitens, sese recipere longè adhuc imparia meritis. Cùm autem jam ad purum excocta fuisset in eo scoria peccati, vt secundùm sapientis dictum, ablata rubigine de argento egrederetur vas purissimum, tandem educta est anima illa beata conflatorio purgationis: & velut argentum igne exami-

Pœnitentia Conuersi.

Flagellatur à Deo vlcere graui.

Prouer. 25.

natum, munda & nitida cum cęteris misericordiæ vasis translata est ad palatium summi Regis. Sed antequam de lacu miseriæ & de luto fæcis educeretur, ad consolationem omnium verè pœnitentium meruit in hac vita prælibare fructum laboris & patientiæ suæ: & nescio quid ineffabile de illa superna dulcedine, ad quam sine fine fruendam in proximo erat admittenda, prægustare. Qua gustata, tamquam musto cœlesti inebriatus, protinus erupit in jubilum præconij cœlestis. Et serenata facie cœpit idiota, & qui numquã cantare & legere didicerat, cum suauissima melodia quosdam nouos, multumq; delectabiles hymnos, ac modulos cantare de canticis Sion. Facta autem hac voce conuenit multitudo fratrum, videre cum grãdi miraculo hominem tantis miserijs & calamitatibus oppressum in ipso mortis accessu cantando ac tripudiando morti insultantem, & quodammodo dicentem. *Vbi est mors victoria tua?* Ecce ego magnus peccator & pauperculus homũcio, quoniam stigmata Domini Iesu in corpore meo pro nomine ipsius patienter sustinui, te, larualis vmbra, mater mœroris, gaudij exterminatrix, & vitæ perditrix, non timeo, sed potiùs contemno: sciens te absorptam, & penitus annihilatam in victoria crucis Domini mei Iesu Christi. Ita ergo præcentor noster modulizans, & *Alleluia*, quod in plateis cœlestis Ierusalem frequentatur, quodammodo præoccupans, quid post mortem carnis facturus esset, in carne adhuc corruptibili positus præsago miraculo declarauit: sicque lætabundus & laudans in voce exultationis & confessionis beatam animam illam exhalauit. De cujus felici consummatione beatus Bernardus multum exhilaratus, sermonem deuotissimum ad fratres in Capitulo fecit, commendans in eo dignum pœnitentiæ fructum, & admirabilem patientiã ejus omnibus proponens exemplum.

Ægrotus idiota hymnos inaudi tos & cœlestes canit. — *1. Corin. 15.* — *Tobie. 13. Apocal. 19.*

Caput XVII.

De Conuerso, cui scientia diuinarum Scripturarum collata est.

SOLEBANT infirmarij Claræuallis cum gaudio & admiratione magna referre de quodam religiosæ vitæ Conuerso, gratiam quãdam admirabilem & memoria dignam: quam Dominus ipsi ante obitũ illius conferre dignatus est. Cùm enim mater gratia bonæ vitæ ipsius merita remunerare disposuisset, & infirmitate correptus aliquamdiu decubuisset, tandem ingrauescente languore mortis signa euidentiùs apparentia resolutionem corpusculi imminere nuntiabant. Et ecce spirante vbi voluit, & quando voluit, Spiritu sancto, nouo verè & stupendo miraculo illuminatus est intellectus ejus, & aperta lingua illi: cœpitque homo rusticanus, qui numquam literas didicerat, expeditè latino vti eloquio; miras quasdam sententias de Scripturis sacris disserens, nihil tamen proferens, nisi quod sanæ doctrinæ congruebat. Mirabantur fratres Laici, qui literas nesciebant, quęnam esset hæc rei nouitas, & accitis quantocyus Monachis, in audientia nihilominus eorũ idem infirmus Scripturarum mysteria luculento sermone pandebat. Præterea suaues quasdam cantilenas de mysterijs sanctæ Ecclesiæ modulatis vocibus decantabat, quæ nusquam audiri consueuerant: ita vt audientes miraculi nouitate attonitos redderet, & cantus suauitate mulceret. Sed quid omnipotens & misericors Deus in hac tam insolita gratia simplici & rusticano homini collata mortalibus innotescere voluit; nisi hoc, quòd in æterna beatitudine regni ipsius, secundùm Apostoli sententiã, *Non erit Iudæus aut Græcus, Barbarus, & Scytha, seruus & liber, literatus seu illiteratus:* sed se-

Idiota latine loquitur, & sententias miras profert. — *Colos. 3.*

Ioann. 6. Ierem. 31. cundum Propheram, *erunt omnes docibiles Dei: & omnes, à maximo vsque ad minimum eorum cognoscent me, dicit Dominus?* Vtinam attenderent exemplum istud homines inquieti, qui circumeunt mare & aridam, vt palea literæ repleantur, & typho scientiæ turgeant: vt vocentur ab hominibus Rabbites & magistri: vt glorientur se esse Legistas & Decretistas, Dialecticos & Sophistas: vt de negotio pietatis auaritiæ & ambitioni seruiant: vtinam inquã cordis aure perciperent & intelligerent, quoniam sicut rustico huic & idiotæ, qui simpliciter in timore Dei ambulare studuit, in obitu ipsius diuinæ scientiæ sublimitas collata est, & notitia mysteriorũ cœlestium reserata: sic

Alludit ad Iob 20. econuerso ipsi stulti & fatui remanebunt in obitu suo: cùm diuitias scientiæ, quas sine timore Dei deuorauerunt, euomentt & de ventre illorum extrahet eas Deus. Et hæc dicimus, non vt scientiæ appetitores generaliter condem-

Humilitas fundamentum veræ scientiæ. Psal. 110. nemus: sed vt doceamus omnem hominem, primitus fundamentum timoris Dei collocare in fossato humilitatis: quia timor Dei, secundùm veram diffinitionem, initium sapientiæ est: dehinc quantumcũque voluerit scientiæ superædificet: quia nulla vmquam scientia inflat, vbi diuina pariter & fraterna charitas ædificat. Itaque nouus iste Theologus de quo locuti sumus, qui à timore Dei incipiens, fastigium perfectæ sapientiæ apprehendere meruit in consummatione præsentis vitæ, cùm aliquamdiu sententiarum varietate, & cantuum modulata suauitate, tamquam dulcissimo poculo audientes lętificasset, tandem in bona confessionė transiuit ex hoc mundo ad Patrem, felici absorptione in abyssum æterni luminis absorbendus: cujus in hac vita primitias ad hoc tantùm, vt reor, acceperat, vt nos in odore vnguentorum, quibus delibutus erat, tantò auidiùs currere faceret, quantò solis mansuetis & humilibus fontem veræ sapientiæ patere cognosceremus.

Caput XVIII.

De Conuerso bubulco, qui vidit in visione Dominum Iesum boues secum minantem.

CONuersus quidam in vna grangiarum Clarę vallis bubulci gerebat officium, homo purus ac magnæ simplicitatis: qui omnia quæ sibi à magistris suis fuissent injuncta promptus ac deuotus exequebatur, & intuitu retributionis diuinæ quotidianos labores patientissimè tolerabat. Hic quadã vice vidit in somnis juxta se Dominum Iesum Christum jucundo nimiùm spectaculo illa sua dulcissima manu tenentem aculeum, atque ex alia parte temonis boues secum minantem. Cumque euigilasset, & pijssimi collaboratoris sui mansuetudinem, benignitatem, dulcedinemque mente reuolueret, exarsit subito in pręcordijs ejus ignis vehementis desiderij, ipsum suspirantis, ipsum facie ad faciem videre cupientis: quem in beata visione collaboratorem habere meruerat. Cumque dissolui vehementer cuperet, & cum

Optat dissolui frater Conuersus, & exauditur. Christo esse: pius Dominus, qui cum mitibus ambulat, & cujus sermocinatio cum simplicibus est, desiderium pauperis sui nequaquam differre voluit: sed mox idem frater ægritudine correptus lecto decubuit, & die septimo laborem & dolorem cum morte finiuit: vitamque perpetuam cum requie sempiterna, quæ est Christus Dominus, feliciter apprehendit. Ad hunc in extremis agentem reuerendissimus Abbas ipsius beatus Bernardus gratia visitationis intrauit: quatenus filio repatrianti, cujus conscientiam puram ac simplicem nouerat, valefaceret: & jam exite parantė contra latrunculos spiritualis nequitiæ sua benedictione muniret. Cùm verò prędictam visio-

nem

nem ipso infirmo referente cognouisset, plurimùm inde gratulatus est. Quo defuncto pronuntiauit de eo confidenter, quoniam cum Deo ambulauit, & verè cum ipso operatus est Deus: ideoque transtulit illum Dominus. Non enim poterat miserator omnipotens seruũ suũ in supremo agone deserere: cui dignantissimus comes & cooperator fuerat in labore.

Caput XIX.

De humilitate magna cujusdam Conuersi.

CONuersus quidam de fratribus Claræuallis, innocentis vitæ, & conuersationis honestæ, cùm grauiter aliquamdiu ægrotasset, tandem ad extrema deuenit. Introiuit autem ad eum gratia visitationis beatus Bernardus, & confortans illum ait. Confide fili, quia migraturus es jam nunc de morte ad vitam, de labore temporali ad requiem sempiternam. Ille verò cum ingenti fiducia respondit. Quidni pergam ad Dominum & creatorem meum? Verè confido, & quantum de misericordia Domini mei Iesu Christi præsumere audeo, certus sum, quia citò visurus sum bona Domini in terra viuentium. Porrò beatus pater, vt erat medicus sapiens, pastorque solicitus, timés nimirum homini rusticano, ne tam fida responsio de præsumptionis magis temeritate, quàm de conscientiæ puritate procederet, ait. Signa cor tuum, frater, signa cor tuum. Quid est, quod locutus es? Vnde tibi surripere potuit tantæ præsumptionis audacia? Enimverò tu non es ille pauperculus & miserabilis homo, qui cùm nihil, aut propè nihil habeces in sæculo, necessitate forsitan magis quàm timore Dei cogente ad nos confugisti, multis precibus tandem aditũ impetrãdo, nos verò causa Dei collegimus inopẽ, & patrem te fecimus in victu atque vestitu, cæterisque comitantibus, ijs qui nobiscum sunt sapientibus atque nobilibus viris; & factus es quasi vnus ex illis? Quid ergo tribuisti Dño pro omnibus istis? Et ecce non sufficit ingratitudini tuę, gratis accepisse te tot beneficia de manu Dñi: nisi & regnũ ipsius hereditario jure vendices tibi: quòd nullus vnquã Regũ aut Principũ quãtislibet auri & argẽti molibus potuit cõparare? Ad hęc ille respõdens, placido vultu & trãquillo animo dixit. Bene, pater carissime, bene vtiq; perorasti; & vera sunt omnia quę dixisti. Verùmtamen si jubes, loquar ad te dominũ & patrem meũ: & paucis aperiã, vnde mihi pauperi & misero, suggeri potuit tantæ, nõ pręsũptionis, sed vt ego confido, deuotionis occasio. Nã si vera est illa prędicatio vestra, quã nobis sæpius inculcaris, quòd scilicet regnũ Dei non carnis nobilitate, non terrenis diuitijs possidetur, sed sola obedientiæ virtute acquiritur: hanc vnã sententiã, tamquã verbũ abbreuiatũ à Dño sedula cõmemoratione apud me continui, ponens illud quasi signaculũ super cor meũ, assiduè meditando; & super brachiũ meũ, solicitè operando. Quęrite, si placet, ab õnibus magistris & socijs, quibus me obsequi ac seruire jussistis: & si cuiquã illorũ aliquando inobediens fui, si de fratribus nostris quépiã verbo aut signo, vel quolibet alio modo, quantũ in me fuit, cõtristaui. Quòd si operã dedi, omnib' in Christo obedire, cũctosq; per Dei gratiã diligere: quis prohibere me potest, vt de misericordia ipsius non confidã? Beatus itaq; pater cùm tale responsũ ab homine rusticano accepisset, gauisus est gaudio magno, & ait. Verè beatus es, fili carissime, quia caro & sanguis non reuelauit tibi sapiẽtiam hanc, sed pater cælestis ipse te docuit: ipse posuit animam tuã ad vitã, rectissimóq; tramite perduxit ad patriã. Iam ergo securus ingredere: quoniam patefacta est tibi janua vitæ. Defũcto itaq; fratre, & exequijs celebratis, vene-

Conuersi fiducia magna.

Obedientia cælum comparatur.

Conuersi verbis applaudit S. Bernardus.

rabilis pater de conuersatione & consummatione ejus sermonem in Capitulo luculentum sua illa deuotione & facundia peroraui: omnesque illius exemplo ad amorem obedientiæ mirabiliter accendit. Vehementer namque affectus fuerat in responsione illius, & magis congratulabatur ei super obedientiæ virtutem, & super ipsius animi puritatem, quàm si vidisset eum signis & prodigijs coruscantem.

Caput XX.

De Converso, post cujus mortem Dominus gloriosa reuelatione demonstrare dignatus est, quantæ perfectionis in vita sua fuerit, & quantam beatitudinem in morte consecutus sit.

IN supradicto Cœnobio alter quidam Conuersus extitit, vir religiosus ac magnæ mansuetudinis, qui per magisteriū diuinæ gratiæ didicerat esse mitis & humilis corde. Huic cęteri fratres testimoniū perhibebant, quòd nūquam visus fuisset irasci: numquam quibuslibet injurijs prouocatus ad impatientiam erumpere. Hic inspirante Deo, statuerat firmiter in animo suo, vt quoties à quibuslibet fratribus justè siue injustè proclamaretur, toties pro illis oraret, & pro singulis *Pater noster* ad minus vna vice diceret. Cujus etiā exemplo informati multi Claræuallensium fratrum, eādem consuetudinem vsque hodie quasi pro lege custodiunt. Verumtamen si accepta Deo & grata hominibus erat deuotio & humilitas hujus beati viri, videant, quid responsuri sint Deo in die tremendi examinis ejus, qui è contrario nituntur: qui si fortè ab aliquo proclamati fuerint, exasperantur, & ad impatientiæ verba prorumpunt: rancorē quoque, quem aduersus proclamantes se concipiunt, dissimulare nequeunt: seu etiam opportunitatem captant, quò non charitatis, sed rancoris spiritu impulsi, eos qui se clamauerant, cum quanta possunt exaggeratione reclament. Prædictus itaque vir Dei quadam vice pro negotijs Ecclesiæ suæ in via directus, necesse habuit per fauces cujusdam nemoris solus transire. Contigit autem eum ibidem in manus incidere latronum, qui etiam despoliantes eum, jumentum quoque quo vehebatur cum sarcinulis rapuerunt: & nihil ei penitus præter solam charitatem reliquerunt. Illa verò, quoniam non erat incautè foris in cistarcia relicta, sed firmissimæ patientiæ nodis intus in intimo cordis sapienter astricta, sicariorum violentiam timere non potuit. Salva igitur charitate, nihil Dei servus amittere poterat: quia pro nihilo erat, quidquid illa remanente perdebat. Recedentibus verò latronibus, cùm jam paululum processissent, ipse ad orationem prosternitur, obsecrans Dominum, vt hanc eis impietatem remitteret. Quidam autem ex ipsis nutu Dei reuersus, & fratrem illū à longè subsecutus, curiosiùs obseruabat: volens scire, quid ageret. Et videns eum orationi diutius insistentem, celeri cursu reuertitur ad socios, percutiens pectus suum, & dicens. Væ nobis miseris & damnatis. En moriemur omnes, quia hunc tam sanctum hominem, & tam sancti Monasterij fratrem malo nostro tam malè tractauimus: siquidem ipso reuelante cognouerant, quòd de Claravalle esset. Hic enim, inquit, ex quo recessit à nobis, non cessat orare cum gemitu & lacrymis: nec dubium est, quin ipse Dominum roget etiā pro suis inimicis. Quod audientes latrunculi illi, compuncti sunt animo, velociterque redeuntes, inuenerunt illum adhuc in oratione flexis genibus intentum. Cui mox vniuersa, quæ violenter ei abstulerant, restituunt: & venia suppliciter postulata in pace dimittunt. Quo viso, frater ille Salva-

Conuersus orabat Deū pro suis accusatoribus.

Spoliatur à latronibus.

Sed ablata recipit.

tori Christo immensas gratias referens, gauisus est gaudio magno valde de compunctione prædonum, magis quàm de receptione spoliorum. Iste ergo vir bonus cùm in proposito sancto laudabiliter vsque in finem vitæ suæ perseuerasset, tandem vocante se Domino collectus est ad patres suos: visurus bona Domini in terra viuentium, à modò & vsque in sempiternum. De cujus glorificatione visio talis apparuit, eadem qua defunctus est die. Erat in quodam Monasterio longiùs à Claravalle remoto Monachus quidam religiosus & magnæ opinionis vir: quem pro sua sanctitate omnes ejusdem Monasterij fratres sincerè diligebant, omnes singulariter honorabant. Hic igitur eadem die, qua prædictus frater in Claravalle defunctus est, & ipse moriens ad extrema deuenit. Cumque jam morti proximus videretur, raptus est ab humanis, ita vt omni membrorum officio destitutus, à mane vsque ad horam nonam jaceret immobilis. Tantummodo in pectore modicum spiramenti supererat, quod eum à mortuo secernebat. Ita ergo de mane, sicut jam diximus, vsque ad horam nonam in extasi positus, tandem ad seipsum reuertitur, & virtute recepta lingua iterum in verba laxatur. Stupẽtes verò qui aderant, causã ab eo repentinæ discessionis ac reuersionis, flagitant. Quibus ipse respondit. Hodie cùm à sensibus carnis in spiritu subleuatus abstraherer, inueni me subitò introductum velut in paradisum voluptatis, in locum gloriosum atque præclarum nimis: cujus aptitudinem, pulchritudinem, atque amœnitatem, humani sensus angustia æstimare non sufficit. Videbatur illic pretiosorum vasorum aliorumque ornamentorum gloria magna & diuersitas multa, infinita quoque deliciarum præparatio, quomodo fieri solet in aduentu cujuspiam potentissimi Regis aut Imperatoris. Erant etiam illic sancti innumerabiles, immensa claritate coruscantes: quorum alij jam aduenerant, alij adhuc de cunctis partibus veniebant: quasi ad grande spectaculum certatim properantes, & velut ad diem solemnem vndique confluentes. Audiebatur præterea ibidem suauitas harmoniæ cœlestis; & resonabat vndique gratiarum actio & vox laudis. Ego verò cùm in ijs quæ videbam & audiebam nimis obstupuissem, sciscitatus sum ab Angelo ductore meo quænam esset tantæ solemnitatis & lętitiæ occasio. Ipse verò respondit. Hæc est celebritas noua, noui cujusdam sancti hodie de domo Claræuallis assumpti: & in gaudia ista modò solemniter introducendi. Hoc itaque dicto jussit me citius egredi, atque ad humana reuerti. Quod cùm ego nimiùm detestarer, obsecrabam medullitus, vt ab illa felicitate ad miserias corporis ampliùs non remitterer. Ille verò respondit. Modis omnibus oportet te ad fratres tuos regredi, donec annunties, quæ vidisti. Quo facto protinus reuerteris, & ęternæ istius lętitiæ participiũ obtinebis. Hujus rei gratia missus sum ad vos indicare ista quæ vidi: vt & ipsi benefacientes proficiatis & perseueretis in bono: scientes vtique, quòd non deerit merces operi vestro. Et cùm ista dixisset, illico valedicẽs eis, obdormiuit in Domino. Planxit autẽ eum omnis congregatio Monasterij planctu magno, vtpote sanctissimũ, & magnæ vtilitatis virum: de cujus exẽplo omnes erant informati, & de cujus consilio pendebant vniuersi. Illi ergo solicitè tẽpus horãq; notantes, cùm requisissent in Claravalle, cognouerũt fratrẽ supradictũ, eadẽ die, qua visio hęc demõstrata est, fuisse defunctũ. Cujus nimirũ tanta ac talis inuenta est cõuersatio, vt fidẽ facile faceret tanto ac tali miraculo. Beatus verò Bernard᷒, cùm quidã de fratrib᷒ hãc visionẽ corã eo cũ grãdi admiratione re-

Conuersi defuncti gloria visione manifestata

Defuncti Conuersi festũ celebrãt Sancti in cælo.

Visio verã fuisse probatur.

ferret, ita respondit. Et vos fratres ista miramini? Ego verò magis admiror incredulitaté & duritiá cordis vestri, qui adhuc minimè creditis, aut minùs fortè aduertitis vocem illam veridicam, qua de cœlo clamatur. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo enim jam dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis.* Mihi siquidem luce clariùs, & vita qua viuo certiùs constat, omnes, qui in Ordinis hujus puritate obedientes & humiles perseuerauerint, mox vt carnem exuerint, ab omni miseria protinus exuendos, & immortalitatis gloria vestiendos. Audientes verò fratres ab ore tanti Patris testimonium tale de puritate Ordinis, vehementer confortati sunt· & de glorificatione fratris qui puritatem Ordinis totis viribus sectatus fuerat, Domini clementiam collaudantes, studebant & ipsi districtioris vitæ vias nequaquam abhorrere: vt & glorificationis, quæ arctam & angustá viam propter Christum incedentibus repromittitur, participes effici mererentur. Vtinam & nos, qui temporibus istis nouissimis, quibus refrigente jam charitate, tepiditas & negligentia vsquequaque subintrare cœpit, hæc audimus vel legimus, recalescamus ad imitandum vigorem fervoris & deuotionis sanctorũ Patrum: ne fortè, qui similia ipsis conuersionis initia habemus, conuersatione reproba degeneres effecti, sicut puritatem Ordinis sacri negligimus, sancta puritate illius summæ beatitudinis alienati, illic deputemur, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Apoc. 14.

Qui in Ordinis puritate vixerint, quid conjectuari.

Caput XXI.

De fratre, quem S. Bernardus in visu, ne tentationi cederet, admonuit.

POST transitum reuerendissimi Patris Bernardi, fuit in Claravalle frater quidam, qui in primordio conversionis suæ, tamquam novus miles, crebros hostium assultus tolerabat, crebra tentationum jacula scuto patientiæ viriliter excipiebat: super omnia verò spiritum fornicationis adeò infestum sentiebar, vt phantasias miseræ carnis, quas malignus ille cordi ejus ingerere continuè nitebatur, manu sacræ compunctionis & orationis vix abigere valeret: & in hoc frixorio confrixus tota die contristatus incederet. Augebatur in dies molestissimi hujus conflictus molestia, nec erat rudi tyrunculo tanta patientia, vt violentiam passionis duræ se vlteriùs ferre posse confideret. Vnde etiam deliberauit animo cedere tentatori, & projecto religionis habitu ad sęculum reuerti. Cumque jam solicitè recedendi opportunitatem obseruaret, astitit ei per visum beatus Bernardus paulò antè defunctus, increpans ipsius socordiam, & arguens super iniquitate, quam mente conceperat, & actu perficere satagebat. Cui cùm ille respondisset, sese diutius reluctatum fuisse, & jam tentationis violentiam ferre non posse, ait sanctus ad illũ. Scito pręnoscens, quoniã multa adhuc te certamina manent. Sed age viriliter, & noli deficere: quia Dominus aderit tibi, tamquã adjutor in oportunitatibus, vt eruat te. Vndè tibi polliceor, quia si in Ordine vsque in finem perseueraueris, saluus eris. Quòd si forsitan aliquis tibi nocere tentauerit in die nouissimo, ego respondebo pro te, & animam meã ponam pro anima tua. O verè amicum fidelem, pium patrem, auxiliarium fortem: qui post mortem carnis in vita beata magis se fidelem probans, ouiculam nutantem, jamjamque in baratrum apostasiæ ruentem tam dignanter visitauit, blandis consolationibus fouit, exhorrationibus roborauit, & per Dei gratiam de pręcipitio mortis ad vias vitæ reduxit. Tali namque pollicitatione tanti Patris prędictus frater animatus, spiritum pusillanimitatis

Visus Bernardus fratri tentato.

Spondet Sanctus pro fratre.

& diffidentiæ penitus à corde suo eliminauit, & ad agonem certaminis incredibiliter robotatus, deinceps à stabilitate sua nullis maligni spiritus machinamentis, seu tentationum violentijs moueri potuit: sed sicut ei prędictum fuerat, multorum certaminũ agones desudans, de cunctis per Dei gratiam victoriæ triumphum reportare meruit, atque in Ordine sancto vsque in finem vitæ suæ in optima conuersatione perseuerans, salutem æternam, secundùm sponsionem Deo dilecti patris sui, feliciter consecutus est. *Cõfirmatur verbis Sancti Monachus.*

Caput XXII.

De fratre, cui S. Malachias, & B. Bernardus apparuerunt, & pro culpa sua castigauerunt.

ALIVS quidam de fratribus ejusdem Cœnobij, cùm instinctu diabolico ita mente corruptus esset, vt jam apostatare à Deo, & pactum cum inferno facere, id est ad sæculum redire disponeret: vidit in visu noctis beatũ Bernardum, sanctumque Malachiam, reuerendissimos ipsius loci patronos in dormitorio deambulantes, & fratres in lectis suis pausantes sigillatim visitando benedicentes. Qui cùm in Ordine visitationis ad lectulum videntis hęc deuenissent, nec tam benignè eum respexere, nec benedictione, qua cęteros firmauerant roborauere: sed magis quasi indignantes aduersus eum stabant: sicque beatus Malachias ad sanctũ Bernardum locutus est. Homo iste prauus & inquietus nihil omnino boni gerens animo, non timet iniquitatem meditari in cubili cordis sui: jamque prona voluntate diabolicæ suasioni assensum dedit, vt ad vomitũ sæculi, quàm citiùs poterit, reuertatur. Quo audito, beatus Bernardus dixit ei. Tu de Monasterio meo fugere quęris? Et quò fugies miser à facie Domini? Crede mihi, quia malo tuo talia cogitasti. Scio, scio, sola vexatio intellectum dabit auditui: & qui per timorem Dei te corrigere neglexisti, dignis verberibus castigatus, vlteriùs fugere non tentabis. Et his dictis cœpit eum crebris ictibus tundere baculo quem tenebat, & ait. Ecce stipendia, quæ meretis: surge nunc, & fuge, si poteris. Euigilans autem frater ille inuenit se tunsionibus illis totum conquassatum atque confractũ, ita vt in infirmitorium ductus, lecto detineretur. Tremens itaque ac pauens, fratres qui sibi assistebant rogat, vt Priorem quantocyùs ad se venire faciant. Quo accersito, cum multa contritione cordis confessus est malitiam, quam mente conceperat, & opere perficere intenderat: pœnã quoque, quam inde pertulerat. Priore verò desidiam & socordiam ejus, sicut dignum erat, corripiente, & pro reatu instabilitatis pœnitentiã injungente, frater idem perfectè resipuit: & non apprehendit eum vltra desiderium fugiendi. Cùm enim salubriter didicisset, durum sibi fore, contra stimulum pungentis gratiæ recalcitrare; studuit de cætero eidem gratiæ salutẽ suã in se misericorditer operanti, cum timore & tremore cooperari. *Tundit baculo Monachum S. Bernardus.*

Caput XXIII.

De Conuerso, qui sanctos Angelos in obitu suo videre meruit.

INfirmabatur aliquando Conuersus quidam de fratribus præfati Monasterij, homo religiosus & laudabilis conuersationis: qui in simplicitate cordis sui viam arctam & angustam, per quam itur ad Deum, inoffenso pede, sicut in morte ipsius patuit, cucurrerat. Cùm enim bonum cursum consummasset, & jam ad extrema deuenisset: apertis oculis vidit Angelos sanctos præsentes assistere lectulo suo. Quos vt vidit, mirum in modum exhilaratus, quasi jam de morte triũpharet, circumstantibus fratribus ait. Num-

quid non aspicitis Angelos Dei, qui modo aduenerunt? Pulsate ergo quãtocyus tabulam: quoniam ipsi præstolantur exitum meum. Vix verba finierat, & mox pretiosam resolutus in mortem, felicem animam reddidit: nec dubium, quin spiritus beati quos prȩuidere meruerat, eam susceperunt, & secum ad gaudia sempiternæ beatitudinis perduxerunt.

Caput XXIV.

Qualiter Conversus, qui sine licentia caligas suas lauit, diuinitus punitus sit.

QVoniam de præclatis moribus religiosaque conuersatione, seu etiam pretiosa morte sanctorum Patrum, ad ædificationem proficientium multa jam diximus, libet nunc ad cantelam desidiosorum, negligentiam cujusdam fratris, & pœnam, quam pro eadem negligentia sua diuinitus sustinuit, interserere: quatenus sicut proficere volentes virtutum exemplis ad meliora prouocantur, ita negligentes quique diuinæ animaduersionis vltione territi, non solùm majora, verùm etiam minora sacri Ordinis instituta transgredi vereantur. Conuersus quidam in vna grangiarum Claræuallis caligas suas absque magistri licentia lauare prȩsumpsit. Exierat autem solus, & stabat in crepidine riui, qui propè grãgiam fluit, cœpto operi insistens: heu miser, non considerans, quòd grauiter delinquunt, qui vel in minimis puritatem sacri Ordinis violare præsumunt. Cùm ergo, vt diximus, temerario operi, cujus magistri sui testem conscientiam non habebat, instaret, audiuit vocem clamantem, tamquam si aliquis alteri loqueretur, & dicentem. Percute, percute. Nec mora sensit se idem Conuersus duobus grauissimis ictibus feriri, vno in capite, & altero in pedibus: tremensque ac pallens concitus in grangiam redijt: quid fecisset, vel quid audisset, quid etiam pateretur, trementibus labijs fratribus indicauit. A quibus cùm confestim ad Abbatiam transmissus fuisset: peccatum suum pariter, & pœnam peccati, qua poterat humilitate, confessus est. Dicebat autem eosdem ictus, qnos inuisibiliter acceperat, paulatim ad interiora sua serpere, vnum à parte capitis, & alterum à parte pedum: seque modis omnibus vitæ terminum sortiturum, dum ijdẽ ictus in corde ipsius sibi mutnò jungerentur. Quod etiam verum fuisse rei exitus probauit, dum idem frater paucis interpositis diebus in bona confessione vitam finiuit: tantò purior, vt credimus, ad Deum vadens, quantò terribiliore morte pro culpa sua puniri prometuit. Sed quid causæ esse putam', quòd ille Iudex justus, Dominus Sabaoth, qui judicat orbem terræ in æquitate, pro consimili culpa disparem frequenter videtur ferre sententiam: cùm certum sit, nec fallere velle, nec falli posse sapientiam Dei, quæ non solùm suauiter, sed & prudenter disponit omnia? O quanti sunt hodie, qui Religionis habitu teguntur, & Monachorum nomine censentur, qui cùm secundùm Regulam & Ordinem suum proprietati abrenuntiauerint, exemplo tamen Ananiæ & Saphiræ temeraria nimis prȩsumptione proprietates habere non verentur: cùm illos virtus quæ exiuit de ore Petri Apostoli terribili morte mulctauerit, istos verò nulla plaga tangat: sed econtrario videantur in bonis ducere dies suos, vtinam non in puncto ad inferna descensuri. Sed & in ipso Cistercienʃi Ordine, qui licet per gratiam Dei purus & integer sit à tam enormi vitio proprietatis, nonnulli tamen fuere, vel sunt, ab illo tempore, quo frater ille pro leui, vt videbatur, culpa tam duræ mortis sententiã excepit: qui sine respectu sacri Ordinis facilè in leuibus excedentes, solent significare, aut verbo dicere, quid, vel quantum est? Nec attendunt, quod

Conuersus in capite & pedibus percutitur.

Non omnes rei hic puniuntur.

Actor. 5. Crimen proprietatis.

scriptum est: quoniam *qui minima spernit, paulatim decidet.* Quos tamen omnipotens Deus non continuò punit: non quia nunc in hoc tempore non sit adeò graue delictum, absque licentia quidpiam lauare, vel aliud sine nutu senioris facere, sicut eo tempore, quo talia voluit Deus ad exemplum posterorum districtè ferire: sed quia pius & misericors est, & ipsa benignissima patientia sua nos ad Confessionis & pœnitentiæ remedia prouocare dignatur. Cæterùm, si qui sunt, quod Deus auertat, qui se hæc leuia absque graui periculo animæ suæ facere posse putant, & tales excessus suos per condignos Confessionis & pœnitentiæ fructus diluere negligunt: paulatim ipsis minùs curantibus sentina negligentiæ excrescente, nauis conscientiæ ipsorum sine dubio, nisi Deus succurrat, in profundum demergetur. Quapropter omnes nos, qui præclarissimo Cisterciensi Ordini professionis titulo astricti sumus, studeamus non solùm majora, sed etiam minora ejus instituta omni solicitudine servare: ne fortè, quod absit, fervor Ordinis intepescat, & pereat temporibus nostris: & nos, si tanti sacrilegij rei coram justo judice fuerimus inuenti, districta ejus sententia tollamur cum impijs, ne videamus gloriam Dei.

Eccli. 19.

Minima etiam instituta sociis seruanda.

Caput XXV.

De Monacho, qui sine caligis dormire præsumpsit, & propterea per diuinam reuelationem vetatus est Abbas fieri.

QVIA, sicut superiora declarant, cognouimus, quanta districtione punitus sit excessus, per deliberationem quidem, sed quantum reor, per contemptum minimè contractus: adhuc aliud quiddā simile huic, licet non in Claravalle, sed in alia domo Cisterciensis Ordinis factum, referre libet: quatenus per hoc probemus, etiam minimorum mandatorum transgressionem non parui ponderis apud Deum esse: & vt mentis nostræ desidia gemino hoc exemplo, quasi manu quadam solicitudinis, vt ad cautelam sui euigilet, excitetur. Cœnobium quoddam Cisterciensis Ordinis vacabat Abbate. Vocatus est autem pater Abbas, quatenus ipso præsente, & consilium dante, secundùm Ordinis instituta fratres domus idoneam personam in patrem & pastorem animarum eligerent. Cùm autem tempus electionis instaret, & pater Abbas tam ex priuatis quàm ex publicis collocutionibus singulorum vota & voluntates didicisset, cognouit saniorem partem vnanimi consensu eademque sententia in personam quandam conuenisse, quæ tunc fortè aberat, sed incontinenti sperabatur esse ventura. Erat autem persona eadem major Cellerarius domus illius. Nocte verò diem electionis præcedente, audiuit Pater Abbas per diuinam reuelationem vocem dicentē sibi. Vide, ne Monachum illum constituas Abbatem, qui sine caligis dormire præsumpsit. Ad hanc vocem venerabilis Abbas vehementer expauit, & cum multa admiratione quidnam sibi Dominus per hoc insinuare dignaretur, ancipiti cogitatione pensabat. Porrò persona suprà memorata, quæ ad tanti officij dignitatem idonea fore sperabatur, pridie quàm electio celebraretur, serò venerat: quæ etiam summo mane patrem Abbatē signo Confessionis facto in Capitulum traxit, & quia quadam vice dum esset in itinere, nimio æstu decoctus, caligas exuere, atque sine caligis dormire præsumpsisset, humiliter confessus est. Dehinc senioribus, & qui maturioris erant consilij cum patre Abbate conuenientibus, quatenus de electione tractarēt, cœperunt omnes pari voto eademque sententia petere illum, quem diuinæ

Confitetur monachus se sine caligis dormisse.

reuelationis arcanum tali honore priuandum judicauerat. Eapropter pater Abbas secretiùs eis innotuit, quid sibi diuinitus imperatum fuisset: & vt aliã personam eligerent, consilium dedit: dicens, impossibile esse, vt contra cõscientiam suam mandato Domini inobediens existeret.

Caput XXVI.

De mirabili fervore dulcis memoriæ Ioannis quondam Prioris Claravallis.

OPportunum fore existimo, virũ virtutis, dulcis videlicet memoriæ Ioannem quondam Priorem Claravallis, quem conditio tulit, ad ædificationem posterorũ styli officio reuocare: qui de calore domus Rechab, quod nomen ascendens interpretatur, id est de fervore cœlestis disciplinæ, quam sanctus Pater Bernardus tradidit, incentivum sumens, ascensiones in corde suo disposuit: & tanta constantia indeclinabilis intentionis limitem paternę traditionis obseruauit, vt vinum carnalis voluptatis seu pompæ sæcularis, tamquam virus pestiferum perhorrescens, sumere illud penitus non acquiesceret. Exigit autem hoc à nobis nostri hujus temporis planè miserabilis inopia: in quo tepiditas & negligentia vsque adeo inualuere, vt hodie ferventissimus sibi quisque videatur; si non vsquequaque tepidus & temissus inueniatur. Hic itaque strenuus vir Prioratus officio in Claravalle per plures annos functus, tanta alacritate spiritus & patientia corporalis exercitij partẽ hanc solicitudinis administrauit, vt quasi signaculum videretur posuisse super cor suum, sententiam illam, quam beatus Pater Benedictus Præposito, seu Priori Monasterij proponit, dicens: quia quantò plus prælatus est cæteris, tantò eum solicitiùs oportet servare præcepta Regulæ. Erat ergo in exequendis diuinis promptus & alacer nimis: non noctibus, non diebus requiescens. Præcipuè verò dulcedini Psalmodiæ, quæ in sacro illo conuentu multa morositate & vocis intentione persoluitur, tota mentis solicitudine insistebat: ita vt stupori & admirationi posset quidem esse omnibus, paucis verò imitationi. Dederat autem ei Dominus ad opus pietatis congruum satis instrumentum, vocem scilicet grossam & validam, quam etiam in seruitio largitoris feliciter expendere curauit: sciens nimirum fluenta gratiarum proptio fonti sine fraude esse restituenda, vt vbetiùs iterum fluerent. Stabat ergo in medio juvencularum tympanistriarum, sicut superior cęteris pro officij sui dignitate, sic etiam eminentior cunctis sanctæ deuotionis fervore, & vocis exaltatione: psallens & satagens prævenire principes, id est, spiritus Angelicos conjunctos psallentibus, paratos deuotionẽ psallentium in conspectu diuinæ majestatis in odorem suauissimi thymiamatis offerre. Nec leuem conscientiæ suæ jacturam reputabat, si quando raucitatis, vel alicujus infirmitatis incommodo interueniente, solemnẽ psalmodiæ synaxim minùs alacriter persoluisset. Quod tamen rarissimè accidebat: quia cum cæteris donis etiam à gratia sanum & competentis roboris corpus acceperat: & ad omne opus bonum, pro regenris illud spiritus arbitrio, paratum. Cæterùm inflexibilem mentis ejus in seruitio Dei vigilantiam quis dignè admirari, quis congruè effari queat: qualiter scilicet infra longissimum & quotidianũ sacrarum vigiliarum spatium seipsum ad tolerantiam ardui illius laboris animabat: acediam, pigritiam seu somnolentiã viriliter propulsabat: & si propter humanæ naturæ fragilitatem dormitare se vel rarò deprehẽdebat, quàm seuera inuectione negligentiam suam redarguebat? Vt autem perpetuitatem vigiliarum quasi commonitorio quodam pulsatus illibatam seruare valeret,

S. Benedic. c.65. Regul.

Ioannis vox valida & fortis.

Robur etiã corporis validum.

leret, lignum quoddam in superiori parte stalli in quo stabat, ingeniosa cõpositione sic aptauerat, vt si quando prolixitate vigiliarum pertæsus dormitare cœpisset, nutantis capitis inclinationem malleolus repercutiens exciperet: & ad vigilandum repentino ictu suo solicitiorem redderet. Porrò ad opus manuum cùm fortè alias exoccupatus esset, frequenter erat, haud segnem se & in hoc exercitio demonstrans: & pusillanimes, non tam voce quàm exemplo, ad tolerantiam laboris exhortans. Præcipuè verò secationis & messionis tempore, quando beati illi Clarævallenses martyres velut in frixorio tota die friguntur, adeò tenaciter labori instabat, vt omnes pariter negligentias aliorum temporum illis laboriosis diebus quotidiano sudore se diluere reputaret. Vt verò peregrinum & aduenam se esse super terram, nec habere hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirere, reminisceretur: de substantia mundi quantum minùs poterat, accipiebat: sobrietatis & parsimoniæ decore corpus suum castificans: quoniam virtus animæ in carnis maceratione perficitur. In vestitu quoque eandem modestiam & humilitatem seruabat: grossos, veteres, & consutos pannos semper appetens & amplectens: pretiosos verò, molles, & subtiles, quasi quamdam pestem, fugiens. Nam, vt de cæteris taceam, ipsum capitale lecti sui, in quo post nocturnas vigilias & diurnos labores fessum caput reclinare consueuerat, non patiebatur qualescumque plumas habere: sed fœno & paleis illud farciens sic cubabat: haud surdus auditor sententiæ, quæ in vita Patrum legitur, sed à multis quasi dura declinatur, quoniam abominabilis omnis corporalis requies. O beata, & potiùs appetenda hujus sancti viri vilitas & abjectio sui in humilitate vera, quàm arrogantia illius Abbatis in præsumptione pessima: de quo certa relatione cognouimus, quòd in partibus Saxoniæ Cœnobium quoddam Cisterciensis Ordinis regens, pannis qui de lana terræ illius fiebant, nequaquam vti dignabatur: sed pretiosos de Flandria pannos, quibus lenocinijs voluptatis & vanitatis satisfacere posset, annuatim sibi comparari faciebat. Quo defuncto, cùm Monachi vestimenta ejus inter se partirentur, Prior domus vnam de tunicis ejus sibi retinuit: quam etiam cùm quadam solemni nocte, quasi pro reuerentia diei festi indueret, tamquam si ardentibus laminis candentis æris vreretur, terribiliter exclamauit, & detestabilem vestem longiùs à se projecit. Quæ projecta, velut candens ferrum scintillas ex se emittere visa est. Attoniti stupore miraculi cæteri, qui de anathemate illo aliquid rapuerant, cum omni velocitate partes singulas in medium proferunt, ac in vnum locum componunt, scintillis crebertimis vndique, quasi de clibano ardente, micantibus. Nec cessauit exitiale prodigium, quousque vicini Abbates in testimonium tam tremendi judicij Dei asciti sunt. Non sic humilis Ioannes, non sic; qui improperium humilitatis Christi pluris æstimauit omnibus pompis Ægyptiorum: qui vestem pretiosam non quæsiuit, sed despexit: nec tamen de vilitate habitus sui gloriam mundi sitiuit, sed ad gloriosum votis & desiderijs amictum Angelorum suspirauit.

Qua arte somnum in vigilijs pelleret.

Labor messionis.

Austeritas eius in vestibus & lecto.

Exemplum terribile de vanitate vestium.

Hebr. 11.

Caput XXVII.

Quanta constantia mentis venerabilis Prior Ioannes voluptates carnis calcauerit.

VErùm in his & hujusmodi sanctæ Religionis pijque laboris exercitijs tanta inerat ei constãtia mẽtis & longanimitas patiẽtiæ, vt licet in quoti-

Rigor vitæ Ioannis Prioris.

diano agone deſudaret, non facilè tamen refrigerium qualiſcumque temporalis conſolationis ſibi ſurripere pateretur; numquam, niſi extrema neceſſitate vrgente, vigilias fratrum deſerere, ſeu infirmitorium introire, conſentiret. Accidit autem quadam vice, dum ſacris vigilijs intereſſet, vt corporali moleſtia tactus infirmaretur, nec valeret Pſalmodiæ odas ſtrenuitate qua ſolebat explere. Cumque magis ac magis malum intra ſe graſſari, & per vitalia diffuſum ſerpere ſentiret, licet multùm à cogitationibus ſuis vrgeretur, vt de choro exiret, perſtitit tamen: triſtis quidem, & reputans, ne fortè ejuſdem innaletudinis inæqualitate preſſus, infirmitorium, quod, quantum in ſe fuit, ſemper vitare ſtudebat, intrare compelleretur. Finitis verò vigiliarum ſolemnijs locum quemdam ſecretiorem adijt, ibique remotis arbitris, quantò ſecretiùs, tantò ſecuriùs talia ſecum loquebatur. Quid modò miſer Ioannes, quid modo erit? Numquid infirmaris? Numquid infirmitorium, quod ſolet aut ſub flagellis Dei laborantium corpora miſericorditer refouere, aut flagellari ſe ſimulantium conſcientias terribiliter diſſipare, tantilla incommoditate victus intrabis? Bene. Videlicet vt lectum mollioribus culcitris ſtratum & ornatum aſcendas, quæque molliora ſunt in cellario, quæque delicatiora in promptuarijs, propter reuerentiam officij, quo indignus fungetis, morituræ & putredini obnoxiæ carni tuæ accuratiùs præparentur: & ſic negligentiores quique fratrum ad ſectanda carnis ſuę commoda tuo prouocentur exemplo. Ergone delicioſa hac infirmitate curſum pœnitentiæ tuæ interrumpere debebis? Quare non potiùs præſumis de miſericordia Dei, qui potens eſt tibi morbum temperare, vt & corpus exerceat, & de labore pœnitentiæ, qui eſt ſeminarium beatitudinis æternæ, nihil minuere cogatur? Nutu verò Dei Monachus quidam proximus erat loco illi, in quo vir Domini talia ſecum loquebatur: qui parietis tantùm interſtitio ab eo diuiſus, clariùs pij murmuris ſuſurrium audiebat: quiq; mox feſtinus ad Reuerendiſſimum Abbatem Giraldum, cujus ſuprà mentionem fecimus, currens, quid à Priore audiſſet, intimauit. A quo vocatus, vix obedientia cogente infirmitorium intrare compulſus eſt: licet hoc inualeſcentis ægritudinis ejus pondus per ſe requirere videretur. Cæterùm, quàm ſtrenuè, quàm diſcretè, quàm prudenter, officium ſibi commiſſum adminiſtrauerit: quàm benignũ, quàm pium, quàm charitativũ ſe fratribus ſuis exhibuerit: quàm rigidum, quàm authorabilẽ, cùm fortè cenſura juſtitiæ id depoſceret, ſe oſtenderit, non eſt noſtræ parvitatis euoluere. Ita enim delicatis & teneris morem gerebat, vt tamen nouas, & contra formam Ordinis vſurpatas conſuetudines, carnem magis quàm ſpiritum redolentes: quas per negligentiã Prælatorum, in ſubuerſionem religionis, & perditionẽ animarũ, facilè pullulare nouerat, numquã temporibus Prioratus ſui Clarævalli ſurripere paſſus ſit. Sciebat nimirum, ſicut beati ſunt Prelati, qui traditiones Patrum per vigorem diſciplinæ illibatas cuſtodiunt: ſic profectò miſeri nimis, qui per negligentiã & incuriam ſuã Religionem intepeſcere, & Ordinem deperire permittunt. Nam ſemel exterminata Religio, non ſine grauiſſimo ſcandalo & perturbatione, tam Prælatorum quàm ſubditorũ, reformari poterit. Nec modo in majoribus, ſed etiam in minoribus occaſionibus, ſicubi fortè emerſiſſent, cautiſſimè vigilabat: adeò vt cùm quadã vice vnus de ſeniorib⁹ prorſus decrepitus & ferè edentulus indulgentia venerabilis Abbatis Gerardi pa-

Ægrotans vt ſecum loquatur.

Cogitur infirmitorium intrare.

Notanda verba.

nem Infirmitorij in Conuentu fratrum manducaret, patienter ferre nequaquam valeret. Hæc autem impatientia non de tabida peste inuidiæ, sed de fervore Religionis, & Ordinis æmulatione, descendebat. Dicebat ergo. Numquid non senes & debiles ante nos in hac sancta domo fuerunt: à quibus tamen numquam tale aliquid vsurpatum est, quale nunc à nobis præsumitur? Numquid non remissiones & indulgentias corporales magis pro arbitrio imperantis, quàm requisitione propriæ voluntatis accipiebant: ita tamen, vt misericordia eis impensa consuetudinibus Ordinis minimè obuiaret? Scimus verò nonnullos eorum tanta altitudine spiritualis vitæ à curis carnis auolasse, vt etiam in decrepita ætate miseros se reputarent, si inferiores alijs in vigilijs, vel in jejunijs inuenirentur: consolatiunculas quoque corporales à Prælatis sibi oblatas, recipere nullatenus acquiescerent. Timendum, & valde timendum nobis est, ne cùm sancti antecessores nostri spiritu fortiter cœperint, & spiritu fortiùs consummauerint, nos spiritu incipientes, carne, quod Deus auertat, consummemur. Quapropter si quis est inter nos emeritorum laborum senex, qui fatiscentibus membris in acie conuentus stare non possit, satius est, vt missionem accipiens, necessitate sua in infirmitorio transigat, quàm conuentum tenens inter abstinentes, & naturam grossioribus alimentis vtcumque sustentantes, consolationes infirmitorij requirat. Certus sum autem, quod vnusquisque propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem: & qui parcè seminat, parcè & metet: & quia Iudex, qui terribiliter minatur, scrutaturum se Ierusalem in lucernis, subtilissima examinatione discutiet, qua occasione, quave necessitate, quis pôdus diei & æstus, quod in vinea Domini Sabaoth portare suscepimus, declinet. In hac igitur sancti fervoris æmulatione, & religiosæ côuersationis claritate, gratiæ Dei alumnus Ioannes vitam suâ laudabiliter consummans, denarium diurnum, & insuper mensuram bonam & confertam & coagitatam & superefluentem, quam sibi laboribus multis, vigilijs supra modum, strenua quoque executione seruitij Dei conquisierat, à summo patrefamilias recepturus, infirmitate correptus lecto decubuit. Ad quem visitandum cùm venerabiles viri Eskilus Danorum quondam Archiepiscopus, & Alanus Antissiodorensis quondam Episcopus venissent: videntes hominem ferventissimum nec in ipsa grauissima infirmitate à solito rigore suo intantum cedere, vt saltem vestibus ægritudini & debilitati suæ competentibus refrigeraretur, zelo quodam compassionis ducti vestes aliquantulum tractabiliores, quas tantæ personæ & infirmitati congruere nouerant, jusserunt afferri: petentes, vt causa leuaminis eis vestiri dignaretur. Tum verò fortis athleta Domini eadem vestimenta coram se posita seueriùs intuens, ait. Itane beatiorem me faciet vestis mollis & tenera, magis quàm grossa & rusticana? Aut quale emolumentum erit, humilitatem, quam à primis conuersationis meæ annis tanta solicitudine seruare curaui, imminente mortis articulo perdere? Credite paruitati meæ; quia quamdiu superest spiritus in visceribus meis, non recedam à vilitate, per quam elegi abjectus esse in domo Dei mei: nec dabo occasionem inimicis meis confundendi me, cùm loquar eis in porta. Cùm autê vocante Domino moribûdos hos, jamjamque morientes artus exuero, quantû vultis putridum hunc carnis saccum induite & ornate: quia quidquid de massa vitali spiritu carente

Ingens fervor & Ordinis æmulatio in Ioan.

1. Cor. 3. 2. Cor. 9. Sophon. 1.

Renuit in morte à solito rigore discedere.

fiat, nihil mea intereſſe, confido. Tanta itaque fidei virtutiſque conſtantia munitus vir Domini Ioannes, corruptibilis carnis materiam exuit, & bona Domini in terra viuentium videre promeruit. Corpus ejus juxta ſacra oſſa fratrum veteris Abbatiæ, quorum patientiam & humilitatem haud ſegniter imitatus fuerat, condigno honore ſepultum requieſcit in pace.

Caput XXVIII.

De venerabili D. Gerardo Monacho Claræuallis, poſtea Abbate.

POſtquam aquila illa grandis magnatum alarum, multarumque plumarum, magnus videlicet Pater Bernardus, magnus meritis, ſublimis ſanctæ contemplationis alis, ornatus varietate virtutum, medullam cedri, id eſt perfectioné Religionis, quam de ſummitate Libani, id eſt, de altitudine diuinæ gratiæ acceperat, in ſolitudine vallis abſynthialis plantauit, quatenus eadem vallis mediante amaritudine pœnitentiæ verteretur in Claramvallem, cœpit jam Religio ipſa tranſplantari ſuper aquas multas, id eſt diuerſarum nationum ceruicoſas ac tumidas voluntates, tamquam cæruleos vndarum vertices ad veræ pietatis cultum inclinare. Volens autem idem venerabilis pater in populis Aquilonarium partiũ, ſicut & in cæteris gentibus aliquem fructum habere, petente religioſa femina Regina Sueciæ, conueniũ fratrum ad partes illas direxit. Cumque Monachi & Conuerſi, qui ad hoc denominati fuerant, vt hominibus rudibus & indomitis formam religionis & diſciplinæ traderent, nimio mœrore conſternati, precibus quibus valebant, agerent, ne tanti Patris præſentia carituri, ad exteras & barbaras mitterentur regiones, Sanctus Abbas reſpondit. Vt quid irrationabilibus fletibus & precibus affligitis animam meam? Aut numquid voluntatem meam, & non potiùs voluntatem Dei, cui omnes obtemperare debemus, ſequor in hoc negotio? Erant autem coram eo poſita veſtimenta, & vaſa ſacra, cæteraque vtenſilia ad miniſterium diuini officij pertinentia, quæ ijdem fratres, qui mittendi erant, ſecum ferre debebant. Volens itaque certos eos reddere, quoniam à Domino egreſſus eſſet ſermo, eleuauit peluim, quæ ad recipiendam aquam Sacerdotis manibus fundendam deputata erat, & digitum fundo ejus imprimens, dixit. Ecce hoc vobis erit ſignum, quòd Spiritus Domini miſerit vos. Mirum in modum rigor & inflexibilitas æris teneritudini digiti ejus cedere viſa eſt: adeò vt cujus quantitatis ſacer articulus fuerit, vſq; hodie liquidò valeat dignoſci. Quantum autem intus ceſſiſſe, tantum foris æqualitatem exceſſiſſe videtur. In teſtimonium enim tanti miraculi eadem peluis in ſecretario domus, quam tunc pater ſanctus ordinauit, ſumma cum reuerentia ſeruatur. Porrò prædicti fratres videntes perſpicuam diuinæ gratiæ præſentiam adeſſe, ſtimulos edacis triſtitiæ reprimentes gauiſi ſunt: & licet remotiſſimas, & in vltimo climate Aquilonaris brumæ abſtruſas nationes, non ſine quodam horrore ſpiritus adire poſſent: tamen eandem gratiã Dei meritis & precibus ſancti Patris noſtri interuenientibus ſe comitaturã, pia confidentia præſumebant. Erat verò inter cæteros adoleſcens quidam honeſtæ indolis & columbinæ ſimplicitatis, Gerardus nomine, oriundus de Prouincia Germaniæ ſecundæ, ciuitate Trajecto, qui impatientiùs alijs dolens, cum lacrymis dixit ad virum Dei. Beatiſſime Pater, ego miſerabilis juuenculus relicta domo paterna, ſpretiſque omnibus, quæ mihi in hoc ſæculo deſiderabilia & amabilia eſſe poterant, religionis amore paternitatem tuã adij, ſperans me tua dulciſſima præſentia debere frui, tuis doctrinis & exẽplis

S. Bernard. fundat Cœnobium in Suecia.

Digitũ peluі imprimit.

informari, tuis meritis & precibus adjuvari, ſubque ſanctę hujus multitudinis vmbraculo à turbine tentationum, & ab æſtu juuenilium deſideriorum tutari: quodque votis omnibus exopto, inter ſacra corpora fratrum noſtrorum in hoc cęmeterio quieſcentium diem expectare nouiſſimum. Et ecce ejicis me hodieà facie tua, ſanctique hujus collegij conſortium perdo, & inſuper deſiderata mihi ſepultura priuabor. Hinc prorſus, hinc vehementer doleo: quia cor meum conturbatum eſt in me. Compaſſus adoleſcenti vir beatus afflictam mœrore animam ejus affatu blando mulcere curauit: & quę poſt annos quinquaginta futura erant ſpiritu Prophetico pręuidens & prędicens, ait ad eum. Vade, fili cariſſime, quò te Spiritus ſanctus mittere dignatur; & in agro Dominico tamquam ſtrenuus operator labora: ego tibi in nomine Domini polliceor, & ſecurum te facio, quia ſicut deſideras, in Claravalle morieris: & cœleſtis ſponſi glorioſum aduentum vnà nobiſcum prę-ſtolaberis. Hanc ergo tam lętam pij Patris ſponſionem frater ille velut arrhã deſiderij ſui ſuſcipiens, gauiſus eſt valde: ſciens vtique, nec falli poſſe, nec fallere velle hominem, quem ſapientiæ & veritatis ſectarium eſſe, manifeſta ſignorum & prodigiorũ declarabant indicia. Iuit itaque, & in domo quam cum ceteris fratribus initiare mittebatur, Prioris & Cellerarij adminiſtrationes ſtrenuè percurrens, diuina largiente gratia nomen pariter & officium Abbatis ſortitus eſt. Cujus dignitatis apicem licet inuitus conſcenderet, malens in humili loco ſaluari, quàm in ſublimi periclitari: ſuſceptum tamen religioſiſſimæ conuerſationis nitore decorauit. Quia verò propter paucitatẽ Clericorum, vix aliquis de terra illa conuertebatur, Dominus fideli ſuo de partibus Germaniæ & Angliæ literatas & diſcretas perſonas mittebat: per quas diſciplina Monaſticę Religionis in regno illo fundata creſcebat, & fructificabat competenter in populis, qui Monachi quidem nomen audierant, ſed Monachum antea non viderant. Ipſe etiam Domnus Abbas Cellerario ſuo, Abraham nomine, viro prudenti, vniuerſa domus ordinatione in temporalibus, cunctiſque negotijs exterioribus commiſſis, totum ſe ſpiritualibus ſtudijs mancipauit: animabus lucrandis intendere, in ſeruitio Dei vigil & ſolicitus inueniri, frequens eſſe in labore, dum aliàs vacaret; frequens etiã in lectione, corporale ſubſidium de communi quęrere, & per omnia formã pietatis & religionis fratribus ſuis ſtudens exhibere. Tanta quoque manſuetudinis & patientiæ gratia pollebat, vt cùm quadam vice Monachus quidã, quem pro culpa ſua caſtigarat, maligno ſpiritu afflatus, deſcendentem eum per gradus dormitorij pugno tam validè percuſſiſſet, vt dolor non modicus ictui ſuccederet, tantæ peruerſitatis hominem non ſolùm non ejiceret, ſeu graui culpæ ſubjiceret: ſed econtrario ſeorſum eum trahens, veniam coram ipſo peteret; ſupplicans, vt rancorem, quem aduerſus ſe habebat, propter Deum dimitteret. Cęterùm quidquid virtutis, quidquid religionis, tam in ſe, quam in ſubditis ſuis deprehendebat: non hoc ſuæ induſtriæ, ſed gratiæ Dei, meritiſque ſanctiſſimi Patris ſui Bernardi tribuebat. Iam verò ſi fortè agendorum causâ negotiorum, certa neceſſitas eum de Monaſterio progredi poſtulaſſet: tantum ſe ac talem in omni diſciplina & continentia ſęcularibus exhibebat: vt tam Rex quàm Principes terræ illius, ſicut reuera hominẽ Dei ipſum venerarentur & colerent, & audito eo multa facerent, & libenter eum audirent. Dux etiam terræ illius vir ſtrenuus & potens, totum ſe ad reuerentiam beati viri ſubmittebat, faſtigiumque principatus ſui celſitudini

Prophetia S. Bernardi de Gerardo.

Gerardus fit Abbas.

Gerardi exercitia.

Patientia eius ac humilitas.

sanctitatis ipsius adeò humiliabat, vt aliquoties familiaribus suis diceret. Quacumque hora Abbatem Gerardum me videre considero, tanto timore concutior, ac si omnia secreta & abstrusa pectoris mei pateant oculis ejus. Cùm autem jam senuisset, & vsque ad decrepitam ætatem peruenisset, quadragesimum in Prælatione complens annum, varijs quoque infirmitatibus corpus ejus quateretur: cœperunt eum fratres rogare, quatenus sicut communiter multo tempore cum eis vixerat, ita etiam sepulturæ locum apud ipsos sortiri dignaretur. Quibus vir Domini respondit. Ne quęso, ita loquamini, filij mei. Oportet modis omnibus, vt in Claravalle moriar, & secundùm sponsionem Deo dilecti patris mei, cum sanctis qui ibi pausant, in pace in idipsum dormiam & requiescam. Causantibus illis & dicentibus, quomodo te, pater, illuc reducere poterimus, cùm præter veteranæ senectutis incómoda, tot & tantis infirmitatibus quassatus & debilitatus sis, vt vix ad proximos terminos Danorum spirantē te peruenire posse, putemus: cum multa fiducia respondit. Verbum Dei validum & forte, viuum & efficax, quod per os reuerendissimi viri auribus meis infusum, penetralibus cordis mei arrham bonæ spei hujus, qua feror, indidit, prosperos in hoc itinere successus pręstabit: vos tantùm, quod præcipio, festinanter implere curate. Itaque gestatorio inter duos equos composito, in eo collocatur: & non sine grandi miraculo à finibus orbis per tanta terrarum spatia, per tot maris & fluminum pericula, Claràvallem peruenit: ibique in infirmitorio aliquamdiu recubans, in bona confessione spiritum exhalauit. Accepit verò desideratæ sepulturæ locū juxta beatæ memoriæ Domni Benedicti nani tumbulam, qui eum familiariter in vita sua dilexerat. Cujus decessum cùm Rex Sueciæ comperisset, eum gemitu protestatus est, regnum & terrā suam dignam non fuisse, vt in ea tanti viri sacra ossa requiescere debuissent.

Reuerentia ducis erga Gerardum.

Gerardus Claràvalli miraculosè redallas.

Caput XXIX.

De visione, qua à tentatione sua quidam Nouitius Claravallis liberatus est.

CLericus quidam de Ordine Regularium Canonicorum arctioris & secretioris vitæ desiderio Claràvallē veniens, deuotè susceptus est: sed & ipse primordia tyrocinij sui floribus suaueolentis conuersationis ornare solicitus fuit. Cumque prioris vitæ suauitatem nimis ægrè dedisceret, & nouæ quam assumpserat asperitas palato cordis minùs saperet, cœperunt de interioribus ejus variarū tentationū ebullire tempestates: sicut necesse est, homines alterius Ordinis ad Ordinem Cisterciensem venientes, plus multò quàm sæculares de sęculo venientes, experiri. Versabantur ante oculos cordis ejus imagines consuetudinum, quas antea diu in vsu habuerat, & eas rationabiles & honestas fuisse, callidus hostis suadebat: Cistercienses verò obseruantias, quas tunc discere cogebatur, velut rusticas & minùs suaues, rudis adhuc mens fugiebat & abhorrebat. Verùm, nutantem atque fluctuantem ouiculam, jamjamque ad apostasiæ retrogradam turpitudinem respicientem, diuina miseratio tali modo ab errore retrahere, & in bono proposito confirmare dignata est. Aspiciebat in visu noctis, & ecce in nubibus cœli Dominus majestatis, Rex Regum, & Dominus Dominantium Iesus Christus filius Dei veniebat, tamquam jam judicaturus orbem terræ in æquitate, & redditurus vnicuique secundùm opera sua. Tum verò vniuerso genere hominū cum timore & tremore multo ad hanc examinationē suspenso, singuli quique Ordines qui sunt in Ecclesia Dei, seorsum & seorsum coadunabantur: soli-

Tentatur Nouitius.

Apparet ei species iudicij.

citi valde de observantijs & cęremonijs Regulæ & Ordinis sui: ne fortè perperam quid ab eis gestum seuerissimus Iudex suo illo subtilissimo scrutinio deprehenderet. Vtinam illud attenderent illi, qui Regulam beati Augustini profitentur, & singulas ejus sententias quotidie in Capitulis suis legunt: & tamen sæculariter viuere, sæculares dici & esse, non solùm non verentur, verumetiam gloriantur: vel illi, qui, cùm Regulam S. Benedicti habitu & specie Religionis profiteantur, omnimoda sæculari conuersatione sua seruantes sæculo fidem, mentiri Deo per tonsuram noscuntur. Videbat interea præfatus Nouitius pręclarum quemdam Ordinem magnæ multitudinis separatim ab alijs consistere, in cujus medio splendidissimus quidam juuenis, cœlesti gloria adornatus stabat: & quasi dux & patronus diuini illius exercitus esse videbatur. Cumque sacer ille conuentus de statione sua se moueret, vt coram Domino appareret, pręfatus juvenis cum multa alacritate pręcedebat, vniuerso cætui sequentium se non mediocrè fiduciam consequendæ misericordiæ præbens. Porrò cæteri Ordines cum summa reuerentia venientibus cedentes, & per sese transeuntibus inclinantes, pręrogatiuæ felicitatis eorum congratulari quodammmodo videbantur. Ipse etiam splendor paternæ gloriæ Dominus Iesus, cùm sit tremendus ineffabilis majestatis omnipotentia, tamen quasi tenerrimus ligni vermiculus pietatis & miserationis dulcedine, susceptum in osculo pacis juvenem diuinæ claritatis suæ gloria ipsum cum omni collegio suo illustrauit. Nouitius autem qui hęc videbat, cœpit cum ingenti admiratione quęrere, quænam esset illa justorum congregatio: quæ tam speciali prærogatiua præ cęteris Ordinibus à Domino meruit honorari. Dictumque est ei, quia ipse esset Ordo Cisterciensis: juvenis verò ille splendidus sanctissimus Bernardus primus Claręvallis Abbas. Mox vbi hæc audiuit, quasi de extasi quadam in se reuersus, dicebat intra se. Numquid non ego fui Nouitius in Ordine Cisterciensi, in magna illa domo Claræuallis? Vt quid ergo miser otio torpeo, & non festino me conjungere huic præclatissimo cætui? quatenus cum eis æternæ beatitudinis particeps fiam? Et hęc dicens, cœpit totis viribus celeres gressus moliri: sed obstaculo quodam prępeditus proficere non valuit. Nam veluti ramus quidam arboris tortuosus atque nodosus perplexis recuruitatibus pedes & tibias ejus sic arctabat, vt licet summopere impedimentum hoc rumpere niteretur, incassum laboraret. Vnde sibimetipsi vehementer indignatus, quòd tam friuola occasione tanto bono priuaretur, dum totus ad expediendum se mouetur, euigilat: & visionem suam prudenter aduertens, indignationem suam, quam dormiens conceperat, vigilans & sobrius in laqueos tentationis, qua irretitus fuerat, viriliter intorsit. Tanta namque seueritate pristinarum suarum consuetudinum imagines, quas antè delectabiliter recipere, & cum eis fornicari solebat, à corde suo eliminauit: vt eas sibi dominari vlteriùs non permitteret. Cisterciensiũ verò sacra instituta, quæ licet sint speculum justitiæ, factione tamen malignorum spirituum in æstimatione ejus viluerant, toto mentis desiderio complexus est: & in eis per arduam & angustam viam, non quasi in incertum currens, coronam beatitudinis æternæ consecutus est.

Canonici sæculares.

Visio præclara.

Ordo Cisterciensis S. Bernardo duce quàm honorabilis appareat.

Qui laqueis Nouitium intricarent.

Caput XXX.

Qualiter dæmones Converso cuidam nocere voluerunt, sed non valuerunt.

CONversus quidam vnus ex opilionibus Clarævallis, cùm esset vir bonus & religiosus, officium sibi commissum cum omni solicitudine & mansuetudine timoris Dei exequebatur. Omnium verò bonorum inuidus inimicus, deuotione & simplicitate conuersationis ejus nimiùm exacerbatus, aliquid nequitiarum suarum contra eum moliri conatus est: sed Deo auxiliante fraudis ejus commenta in se collisa ad nihilū redacta sunt. Cùm enim esset aliquando idem frater ad caulas, vigilans & custodiens vigilias noctis supra gregem suum: ecce subitò facta est in aëre commotio magna turbinū, & compugnantium inter se tempestas valida ventorum. Tonitrua quoque crebra, & terribiliter vndique crepantia mugiebant: sed & fulgura creberrima cœlo erumpentia timorem & horrorem maximum mentibus hominum incutiebant. Prædictus itaque frater surrexit, & signo crucis frequenter se muniens, nomen Domini trepidus & anxius inuocabat, sanctorumq; omnium suffragia suppliciter implorabat. Cùm ergo sic staret ad orationem, cœpit audire strepitum & vociferationem quasi exercitus ingentis, ad partes illas cursu rapido venientis: & quantò ampliùs propinquabant, tantò voces eorum clariùs resonabant. In quibus non soli hominum clamores, clangoresve tubarum audiebantur: sed insuper diuersi generis ferarum monstrorumque rugitus, & voces terribiles inesse deprehendebantur. Cùm ergo vsque ad caulas ouium cum ingenti strepitu peruenissent, tamquam ipsas oues vsque ad ossa laniaturi, fratre attentiùs orante, diuina virtute repulsi sunt: & intrare quidem minimè potuerunt, sed diuisis agminibus hinc inde celeriter transeuntes nihil eis penitus nocuerunt. Verumtamen duo ex eis statura enormes & fuligine nigriores, ad fratrem orantem diuerterunt. Cumque paululum coram eo substitissent, vnus ex eis locutus est ad alterū, dicens. Verè diabolus nos deducit, & ipse modo nos huc venire fecit. An non satis dixeram vobis, quia non licet nobis transire per bonum? His itaque dictis quasi pennigero lapsu perniciter abierunt: & cùm paululum processissent, omnes tenebrarum incolæ vna cum eis euanuerunt. Hanc autem visionem frater ipse qui vidit, sub testificatione veritatis innotuit nobis. Cujus nimirum talis erat conuersatio, vt fidem dictis ejus non adhibere, nefas esse putaremus. Constat ergo, quia per bona justorū contrariæ potestates transire vetatur: nisi fortè exigente aliqua causa diuinitus permittantur.

Signū crucis contra fulgura.

Non transeunt potestates diabolicæ per bona iustorum.

Caput XXXI.

De fratre, cui Dominus Iesus cum gloriosa matre sua apparuit.

IN domo Fontis-Mauriniaci Conuersus quidam degebat, nomine Robertus, qui illuc à Claravalle transmissus, religionis & disciplinæ, quam in Claravalle didicerat, nequaquam immemor erat: sed virtutis & deuotionis exempla fratribus ejusdem loci in omni conuersatione sua dabat. Inter cetera verò pietatis studia, quæ Domino sedulus offerebat, hoc præcipuum habebat, quòd beatissimæ Dei genitricis & virginis Mariæ seruitio deuotus insistebat: specialis quoque Patroni sui Bernardi memoriam frequenti & dulci meditatione ruminabat. Cursu denique præsentis vitæ feliciter peracto, salvationis suæ certitudinem, diem quoque mortis suæ prognostica visione præuidere meruit. Ante quintum diem dormitionis suæ vidit in visione Dominum Iesum Christum, & beatissimā Dei genitricem, cum sancto

Deuotio Conuersi ad B. Virgin. & sanctum Bernardū.

Bernardo Abbate, stantes in quodam horto deliciarum, cujus amœnitatis & gloriæ tanta erat immensitas, vt humana locutione explicari non valeat. Ipse verò frater, qui hæc videbat, stabat seorsum: ac respectum diuinæ miserationis suppliciter flagitabat. Tunc pijssima mater ait ad filium suum. Domine fili, quid facturus es de isto paupere tuo? Et Dominus ad eam. Quidquid tibi placuerit, mater. Respondit illa pauperum susceptrix, & humilium consolatrix. Volo igitur, vt mittas eum in requiem tuam. Dixit autem ad eam. Fiat ei, sicut vis. Respondit ei beatissima Virgo. Et quando fiet istud? Ait Dominus. Quinta die veniat, & saluetur. Transacta itaque visione, frater ille quod viderat & audierat, cæteris indicauit: & attonitos, & ad prædictum diem suspensos reddidit. Vt autem certitudo reuelationis probaretur, ingrauescente ægritudine qua premebatur, quinta die juxta sermonem Domini migrauit a corpore: & in requiem & pacem quæ exuperat omnem sensum, assumptus est: quam ei beatissima Virgo Dei genitrix suis pijssimis precibus obtinere dignata est. Beati igitur omnes, qui confidunt in ipsa, ejusque seruitio vigilanti deuotione insistunt: quoniam mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem, largissima remuneratrix reddet in sinum eorum. Cęterùm fratres ejusdem Cœnobij de tam felici assumptione hominis Dei multùm ædificati, Claræuallensis quoque disciplinæ, quam in eo viderant, æmulatores effecti: venerationi sanctæ Theotocou Dominæ nostræ tantò alacriùs intendebant, quantò sibi perire non posse sciebant, quidquid ejus famulatui impendere potuissent. *B. Virgini seruire, quàm sit vtile.*

Caput XXXII.

De Monacho, cui dictum est, Dimissa sunt tibi peccata tua.

INter athletas Christi, qui spirituali palęstra in stadio Claręvallis exercebātur, erat strenu9 quidā agonotheta, Enarrādus noīe, nobilis quondā in sęculo miles: qui relicta mūdiali pompa vanā militiā fructuosa militia cōmutauit. Militibus nāque Templi Dñi sociatus, & apud ipsos fidelis inuentus, militū quoque Templi magister effectus est: in quo officio industriā animi, viresq; corporis, quas à Dño acceperat, non in ciues, sed in hostes vibrare didicit, & de strenuitate sua non plausum terræ, sed prēmiū cæli sperare, cautus fuit. Quia verò eadē militia Mariæ otium nesciens, tota erat in laboriosis negotijs Marthæ, quæ sine pulvere delictorū vix aut numquā peragi possunt, vt in sacratioris adhuc militiæ sacramenta juraret, Clarevalli se contulit: vbi sicut antea priorem militiā secunda nobilitarat, sic nunc secundam tertia superauit. Cœpit namque robur corporis non exercere, sed frangere jejunijs, vigilijs, & laboribus multis: propriæ quoque voluntatis mortificationi intēdere: volūtariæ paupertatis, quæ sola Christianæ religionis vera militia est, amatorē se probans. Sedulus erat in compunctione & oratione: pro præteritis erratibus suis Christi Domini misericordiam quotidianis lamentis enixiùs implorans. Cùm talia diutius actitaret, factus secundùm Prophetam vir videns paupertatem suam in virga indignationis Domini: volens jam pius Dominus lactucis agrestibus, id est, amaritudini pœnitentiæ ejus, azymos panes, id est gratiam consolationis adjungere, sine quibus agnus æternæ vitæ mandi non potest: tali modo indulgentiæ suæ largitatem mœrenti ac affligenti se prærogare dignatus est. Cùm esset aliquando positus in oratione, preveniens faciē Dñi in confessione & obsecratione pro peccatis suis, ra-

Enarandus ex Magistro militũ Templi monachus Claræuallis.

Thren. 3.

mordio conuersionis suæ multis tentationibus vexabatur, & contra malignorum spirituum venenatas suggestiones diuturno certamine exercebatur. Nocte verò quadam, dum finitis Matutinis in quodam domicilio solus esset, ecce immundus spiritus mugiens & plangens, discursu gyrouago circa eum rotabatur. Ipse verò fronti suæ signaculo crucis imposito, quisnā esset, interrogauit. Versipellis autem malignator, vt rudi adhuc & teneræ menti grauiorem metum incuteret, respondit. Ego sum ille, qui tentaui & flagellaui Iob. Quod audiens frater, quoniam adhuc novus in conuersatione sancta erat, timuit vehementer, & fugit à facie maligni spiritus, & eum vlteriùs non vidit. Post transitum autem B. Bernardi contigit, vt idem frater à Domnò Philippo venerabili Claræuallis Priore ad Regem Siciliæ Rogerū mitteretur, pro negotio ejusdem Ecclesiæ. Qui cùm Romam fuisset ingressus, comperto quod idem Rex nuperrimè mortuus fuisset, consternatus est animo: & quid in tali articulo facere deberet, prorsus ignorabat. Et recordatus sancti patris sui Bernardi, sub quo pro diuersis negotijs frequēter missus, prosperè ibat & redibat, cum gemitu & lacrymis multis conuersus ad orationem, eūdem sanctum Dei inuocabat dicens. Pater mi, pater mi, currus Israël & auriga ejus, vt quid dereliquisti nos? Heu me, pater sancte, quid dicā, vel quid faciam ego pauperculus & misellus: ego omni consilio & auxilio destitutus? Te viuente & te jubente secutus procedebam ad terras & ad nationes diuersas, & vbique recipiebar ob gratiam tui, nimirum deferens salutationes & literas tuas: quas Reges & Præsules cum ceteris omnibus tamquam cælitus missam benedictionem suscipiebant: & eulogijs tuis nobiliores quique se nobilitati gaudebant. Nunc autem te defuncto defuncta est tecum pariter & gratia mea: nec erit jam, qui peregrino & inopi manum porrigat adjutorij. Et ecce mortuus est Rex, qui te sincero diligebat affectu: surrexitque filius pro eo, puer qui te forsitan ignorat. Quem adhuc tam longè remotum si adire voluero, & repulsam ab eo pati contigerit, inconsolabilis mihi erit dolor, post tanti laboris & longissimi itineris defatigationem, infecto redire negotio: qui te viuente bonis omnibus cumulatus in Claráuallem tuam redire solebam. Si verò incontinenti reuersus negotiū intenratū reliquero, torporis & insipientiæ argui pertimesco. Porrige precor auxiliū, præbe consilium indigenti: & ne despicias gemitum servuli miserandi. Eadē itaque nocte apparuit ei idem beatissimus pater, & magnificè consolatus est eum, dicens. Quid tibi visum est, frater, ita de Dei misericordia & mea interuentione diffidere? Quando enim, vel vbi sensisti, defuisse tibi adminiculū meū in necessitatibus tuis? An fortè impotentiorē me modo autumas, quando jam introductus sum in potentias Dñi, quàm olim fuerim, dum in carne vixi? Vade ergo securus, quia prospera cuncta euenient: & in hoc ipso scies, quia ego te miserim. Hæc & alia plurima sancto loquente, frater ille præ nimio pietatis ardore totus in anima liquescebat: & corde ejus immensam parturiente lętitiā, foris quoque deuotionis lacrymæ erūpebant. Cumque euigilasset, madentibus oculis atque maxillis, etiam pulvillum in quo caput reclinarat, eodem lacrymarū profluvio vndiq; perfusum esse cognouit. Sūmo igitur mane iter arripiens, cùm de vrbe fuisset egressus, reperit cuneū institorum mercimonij gratia Siciliā adeuntiū. Qui cognoscentes eū esse de Claravalle, mox eum in suo conductu atque conuictu gratanti animo receperunt: & quæque necessaria gratis quotidie ministrabant. Tandē ingressus ad Regē

Dæmon mugiens Conuerso apparet.

Hic Philippus post de Eleemosyna Abbas fuit.

S. Bernard. Conuerso apparet, & opē pollicetur.

Siciliæ, inuenit gratiam magnam in oculis ejus. Et non solùm de negotio pro quo fuerat ad partem destinatus, prosperum euentum obtinuit: verum etiam Rex apertis thesauris suis ad ædificationem nouæ basilicæ Clarevallis, pro ejusdem patris sui anima non modicam auri summam per eundem fratrem magna deuotione transmisit. Reuersus itaque Romam prædictus frater, talem nihilominus ibidem gratiam reperit, vt de donarijs Cardinalium, aliorumque Romanorum, plurimam acciperet benedictionem, ita vt etiam largientibus eis ex vrbe vsque ad decem bubalos educeret: quos non sine ingenti omnium stupore Deo se protegente, sanctique Patris sui meritis patrocinantibus, Claramvallem vsque perduxit. Quis enim satis mirari sufficiat, quòd homo debilis ac veteranus, cum duobus tantùm puerulis, tantæ enormitatis ac ferocitatis animantia, quæ etiam boues multa corpulentia & fortitudine superant, per tot locorum discrimina, per tanta latronum prædonumque molimina, tam longo itinere salua & incolumia minare potuerit: præsertim cùm genus illud animalium citra Alpes, vt asserunt, in toto Occidente hactenus visum non fuerit? Vix enim vel vna die malignantium occursus ac violentias poterat declinare: quæ tamen omnia, Deo fidelem famulum suum per orationes S. Bernardi tutante, pertransiuit indemnis. Factum est autem, vt transire cogeretur per quoddam municipiū, cujus principatum latronum principes obtinebant: quorum manus nullus immunis euadere poterat, nisi fortè qui viribus prævalebat. Mane verò jam rutilante aurora, cùm de aliquo prato, in quo cum animalibus pernoctarat, egrederetur, rogabat attentiùs Dominum, sanctumque Bernardum, vt ab imminenti periculo erueretur. Et ecce apparuerunt ei procul quasi duo viri obuiam venientes, & singulos cereos accensos in manibus ferentes. Qui paulatim appropinquantes, cùm jam penè ad ipsum peruenissent, subitò ab oculis ejus euanuerunt, multamque fiduciam euadendi Dei famulo contulerunt. Ingressus itaque illum diaboli nidum, illico sistitur, atque ad prædam diripiendā vndique accurritur. Nutu verò Dei superuenientes eadem hora quidam honesti viri, cùm eum Clarevallensem esse cognouissent, de manibus irruentium liberarunt, & cum suis omnibus abire fecerunt. Tandem verò perueniens ad Claravallem, mirantibus vniuersis noui generis bestias intulit, quæ multiplicatis fœtibus quotidie propagantur: atque ex eo loco per multas jam prouincias dilatantur. Ipse verò frater ad spiritualia reuersus studia, sactæ disciplinæ, quam sanctus tradiderat Bernardus, seniles humeros tota alacritate supposuit: pia confidentia præsumens ejus se meritis & precibus ab æternis malis eruendum, sempiternisque bonis perfruiturum, qui ipsum de præsentis itineris tam multiplicibus periculis misericorditer absolutū, ad Claramvallem suam salvum perducere dignatus est.

Rex Siciliæ multa Claravalli largitur.

Largiuntur & Romani.

Orat Conversus S. Bernardū, & eripitur.

Caput XXXIV.

Narratio cujusdam spiritualis Monachi de Clara-valle.

QVIDAM religiosus & spiritualis Monachus de collegio Clarævallis in partibus Daciæ in vna de domibus Clarevallis diutius habitauit. Hic igitur quadam vice rediens in Claravallem, fratribus suis causa ædificationis retulit jucundum, & omni acceptione dignum miraculum, quod in confinio Saxoniæ nouiter accidisse, asseuerabat. Erat in eisdem partibus quoddā Cisterciensis Ordinis Cœnobium: in quo quidam magnæ religionis & admirandæ humilitatis Monachus in simplicitate cordis sui Domino deuotè

seruiebat. Qui cùm in omni sacri Ordinis observantia fervens esset, atque deuotus: semetipsum in omnibus despiciens & humilians, maximè tamen silentio & quieti operam dabat: orationi, compunctioni, atque lectioni, continuè vacans: ita vt semper ad orandum siue ad legendum, vbicumque poterat, mirabili dulcedine traheretur: fructum tamen deuotionis magis quàm eruditionis in lectione requirens, ita in ea delectabatur, sicut in omnibus diuitijs. Appropinquare autem hora migrationis ejus de hoc mundo, cùm grauiter ægrotaret, & oleo infirmorum jam inunctus esset, rogauit vt corpus ejus in præsenti lauaretur, & vestimentis quibus sepeliendus erat, indueretur. Fratribus verò causantibus nouitatem, & facere differentibus, cùm in sua petitione persisteret, obteuerentiâ sanctitatis suæ quod volebat obtinuit. Quo facto, circumstantibus ait. Reuertimini vnusquisque ad officia vestra: quia modo moriturus non sum, sed die sequenti post refectionem seruitorum vocabit me Dominus. Cunctis itaque fratribus ad hanc Prophetiam hominis Dei suspensis illuxit dies altera, & eadem qua prædixerat hora, sonitus tabulæ vniuersos ad commendationis officium migraturo persolvendum ocyus inuitauit. Quod cùm tantò deuotiùs facerent, quantò morientem in æterna vita mox glorificandum fore certiùs sperabant: ipse frater vltimum jam trahens spiritum subitò diuina gratia illuminatus est, & exhilarata facie circumstantibus dixit. En modo ingreditur ad nos ille dilectus Domini, beatus Ioannes Euangelista. Et cùm paululum reticuisset, iterum dixit. Ecce nunc venit beata Dei genitrix & virgo Maria. Et post modicum intervallum ampliori repente gratia illustratus, clara voce subjunxit. Eia fratres, ecce jam venit Dominus Iesus Christus, & cum eo sanctorũ Angelorum aliorumque sanctorũ frequentia. Et cùm hoc dixisset, confestim in jubilum & exultationem cordis, præ dulcedine illius quem intuebatur, raptus, cantare cœpit, & imponere Antiphonam illam dicens, *Subuenite sancti Dei, occurrite Angeli Domini:* atque ita cantando animam reddidit. Videntes autem fratres hominem in morte exultantem, & cantando morientem, eandem Antiphonam quasi de ore ipsius festinatò rapuerunt: & cum multo pietatis affectu eleuata in excelsum voce percantauerunt. Hæc itaque prædictus senior fratribus Clarevallis fideliter innotuit, eorumque animos ad contemptum mundi, despectũ sui, amoremque Dei, vehementer accendit: quorum vtinam imitatores efficiantur, omnes qui hæc legerint, vel audierint: scientes certissimè, quoniam quantò quis in hoc mundo despectior, silentij, quietis, & humilitatis appetens fuerit, tantò in futuro apud Deum gloriosior & sublimior apparebit.

Monachus valdè lauari & sepultura veste indui adhuc viuens.

Moriens cantauit Antiph. Subvenite, &c.

Caput XXXV.

De claris luminibus Claræ vallis.

HActenus itaque de claris luminaribus Claræuallis, necnon & de clarissimo sole, qui de eadem conspicua valle consurgens, vniuersas mundi partes claritatis suæ radijs illustrauit, nos disseruisse sufficiat: cùm tamen paucos admodum flores de spatiosissimo floridissimoque prato vernantis ejusdem beatæ vallis, ad accendendum in nobis sacræ deuotionis fervorem, decerpserimus: quatenus rutilantis eorum pulchritudinis venustate illecti, suaueolentiaque recreati, mundum cum omni vanitate & voluptate sua spernere, atque ad æternæ claritatis patriam anhelare: in libro veræ Theologiæ, in quo scriptæ sunt lamentationes, carmen, & væ, tota mentis vigilantia

Conclusio huius & præcedentium distinctionum.

discamus. Sed quis ad hęc tam idoneus? Propterea quid aliud restat nobis, nisi comedere panem doloris in amaritudine compunctionis: vt sint nobis lacrymæ nostræ panes die ac nocte: vt totis medullis cordis suspiremus ad eos, de quibus locuti sumus: si fortè cœlestes conuiuæ misericordia moti, ad ora latrantium sub mensa catulorum, vel exigua aliqua sublimium illarum deliciarum fragmenta demittant: per quæ, ne in via pœnitentiæ deficiamus, sustentemur? Cęterùm sicut in prędictis patribus cognouimus, quàm liberalis sit misericordia Dei in sanctos ejus, quamque pius respectus in electos illius, qui mandata vitæ absque dissimulatione custodiunt: sic in subsequẽtibus exemplis demonstrabimus, quanta benignitate quandoque peccantibus ignoscat, seu quanta districtione delinquentes interdum feriat: quatenus, sic misericordiam amplectamur, ad omne opus bonum parati: vt tamen, si fortè negligentiores nos in via mandatorum Dei deprehenderimus, maledictionem, quæ opus Dei negligenter exequentibus intentatur, pauida semper mente pensemus.

Materia sequentis Distinctionum prænunciatur.

DISTINCTIO QVINTA.

Continens salutaria Monita exemplis probata: De quorumdam vitiorum periculo, & punitione.

CAPVT PRIMVM.

Admonitio Domni Gerardi Abbatis, Claræuallis de non jurando, & de periculo jurantium.

Distinct. 2. cap. 27.

BEATÆ memoriæ Domnus Gerardus, quondam Claræuallis Abbas, cujus suprà pretiosam in conspectu Domini mortem descripsimus, solebat aliquoties fratres suos à consuetudine jurandi compescere: & vt hoc efficaciùs posset, rem quandam terribilem, quæ tunc cuidam juratori recens acciderat, exempli gratia narrare curauit. Dicebat verò eandem rem venerabilem virum Cadorcij Episcopum sibi innotuisse: cui etiam ejus Capellanus vir valde honestus se præsenté interfuisse affirmabat. Erat igitur in partibus illis homo quidam carnalis, qui dum aleis aliquando luderet, & tesseris sibi malè cadentibus perderet, quidquid dementi in buccam veniebat, ore furibundo jurabat. Cumque jam penè omnia amisisset, alius quidam nefandus aleator accessit: & tumida illum indignatione amouens, ait. Cede iners, cede; ego ludam pro te: quia tu nescis, neque ludere, neque jurare. Cumque & ipse, vt erat filius perditionis, similiter perderet, diabolico furore inflammatus, cœpit omnia Domini nostri Iesu Christi tam interiora, quàm exteriora, quasi per ordinem, membra jurare: nihil omnino injuratum dimittere volens. Proferebat igitur jurationes quasdã, seu blasphemias horribiles atque inauditas: quemadmodum cordis & oris ejus instructor, imò verè destructor diabolus excogitabat. Ast vbi Dei & hominis Domini nostri omnia membra furioso & blasphemo ore consumpsit: adjecit ad cumulum damnationis suæ, etiam intemeratæ matris ejus sanctissima

Aleator omnia membra Christi blasphemat.

membra jurare, terribili nimis temeritate satagens vniuersa sigillatim atque seriatim venenato dente discerpere: ita vt sanæ mentis omnes qui aderant, à facie blasphemantis & obloquentis aures obstruerent, & pectora tunderét. Necdum juramenta omnia sacrilegus jurator expleuerat, & ecce repente vltio digna atque diuina inuisibili & quasi fulmineo ictu feriens ac perforans sceleratum, majestatis iratæ terribile dedit experimentum. Percussus itaque blasphemus corruit; & putans, quòd aliquis eum materiali gladio confodisset, horrendo gemitu exclamans, ait. Heu, heu, miser: quis es, qui me interfecisti? Cumque diutius in terra palpitans, & mortiferos gemitus efflans, volutaretur; tandem vrgente maligno, cui traditus fuerat, abominabilé animá tartareis ignibus cócremandá expuit. Nudato itaque corpore ad lauandum, inuenta est in dorso eius plaga recens terribili apertura dehiscens: ac si aliqua securis amplissima ibidem immersa fuisset: ita vt penetralia cordis, hepatis, & pulmonis, funditus apparerent. Quo viso conterriti sunt juratores: videntes, quia zelus Domini exercituum tam graui animadversione mulctauit iuratorem impium atque blasphemum. Cumque rumor velociùs peruolans tremefactos vndique vicinos traheret ad videndum: quidam de intimis ejus mœstus accelerabat ad illum. Huic ergo itineranti apparuit quidam mortuus homo, quem viuentem ipse cognouerat, & ait. Agnoscisne me? Ego sum ille defunctus, olim tibi non ignotus. Noui ego quo tendas, sed incassum te fatigas. Iam enim morte absorptus est, quem viuentem inuenire te putas. Porrò vnum est, quod te latere nolo, quia Dominus Iesus Christus à suis contumeliosis multas contumelias & injurias patitur, patienter expectás, tamquam patiens redditor. Verumtamen immaculatæ genitricis suæ læsiones atque conuitia non facilè sustinet: sed aut præsenti supplicio citiùs punit, aut si fortè reseruat in posterum, cæteris malis acerbiùs ferit. His ita peroratis, defunctus ille, qui loquebatur euanuit. Is verò ad locum perueniens, amicum jam mortuum iuxta mortui vaticinium reperit: & referens quæ audierat, terrorem terrori, & miraculo miraculum adjecit. Alium quendam iuratorem impudentem & execrabilem circa fines supradictæ ciuitatis Cadorcij fuisse affirmabat prædictus venerabilis Abbas Gerardus: qui cùm beatæ Dei genitricis & Virginis Mariæ sacrata & secreta membra ore spurcissimo iurare præsumeret, mox immundo spiritui traditus, durissima passione diu vexatus atque distortus est, ita vt oculis euersis, & facie tota enormiter intumescente, linguam ardentem atque ejectam longiùs ab ore porrigeret. Qui cùm ita fuisset longo & horrendo tormento excruciatus, tandem miserabilem animam dæmoniacis spiritibus reddidit; linguamque effrænem, quam extraxerat, nec in morte retraxit. His & hujusmodi exemplis Domnus Gerardus Abbas Claræ-vallis fratres suos, ne iurationibus assuescerét deterrebat: quia licet omni homini consuetudo iurandi periculosa sit, à Monachis tamen, & omnibus religiosis, etiam minimas iurationes sine graui periculo vsurpari non posse, certissimum est.

Blasphemi horrenda plaga.

Iniuriam in B. Virginẽ grauius punit Deus.

Alterius blasphemi mors æquè horrenda.

Caput II.

De periculo proprietatis.

Piissimæ recordationis Domnus Abraham quondam Prateæ Abbas, quæ est vna de filiabus Claræ-vallis, florem virginitatis cum fructibus bonorum operum, sine quibus castitas non magna est apud Deum, vsque ad consummationem immaculatæ vitæ, largiente Christo, conseruauit. Hic

itaque homo sanctissimus, ac singulari mansuetudinis gratia præditus fuit, jugumque Domini ab adolescentia cunctis diebus vitæ suæ indefesso studio portavit. Qui cùm adhuc esset ætate pariter & religione novell⁹, modicam panni novi scissuram ad resarciendam vestem in grabatulo suo sine licentia condidit. Sed dum eam post paululũ requisisset, & reversato vndique stratu minimè reperisset, miratus abscessit: & remordente conscientia, furtivã rapinulam privata confessione quantocyùs delere curavit. Et ô magna virtus confessionis! magna nihilominus pietas Redemptoris! qui totam quodammodo spem salutis humanæ constituit in Sacramento Confessionis. Sicut enim nulla multiplicitas, nulla enormitas criminũ aut scelerum potest obsistere, quin gratia purè & humiliter confitentẽ sublevet de imo baratri, & collocet in fastigio cæli: sic nimirum etiam minima delicta confiteri dissimulãtem præcipitant de fastigio perfectionis in ima miserabilis dissolutionis. Itaque prædictus juvenculus, qui prudenter adverterat tantillum peccatum suum sine Confessionis remedio aboleri non posse, cùm post modicum temporis intervallum solus in coquina scutellas ablueret, ecce subito panniculus ille per aërẽ lapsus, & velut aliquo portante manibus ejus injectus est: quatenus cum ipso sordes materiales detergeret, propter quem sordibus proprietatis animam ejus Satanas fœdare tentauerat. Quẽ cùm certissimè recognosceret, & porrectis quaquaversum obtutibus neminem in eadẽ domo, neq; sursum neq; deorsum aspiceret: manifestè cõperit ab immundo spiritu furtim sublatũ fuisse, sed post factam confessionem ab eo retineri non potuisse. Quapropter in timore pariter & exultatione cordis gratias agens Deo, animadvertit, quàm cavendum, quamque timendũ sit ab ejusmodi proprietatibus, quamlibet minimis, eis qui puram atque perfectam paupertatis professi sunt vitam: cùm etiam Sanctimonialis quædam, vt legitur, propter exiguũ sericum fili, quod sine licentia lectulo suo reposuerat, diaboli sustinuerit in morte calumniam. Alius quidã Cisterciensis Ordinis Monachus, cùm infirmitate tactus ad horam vltimam devenisset, jamque loquendi officium amisisset, vidit immundum spiritum ad instar simię sedentem in pertica juxta parietem posita, vbi scapulare ipsius dependebat. Porrò in ipso scapulari veteri & dirupto idem frater modicam panni scissuram sine licentia nuper assuerat: quam ille impurus spiritus suauiter attrectans, & sępe deosculans, etiam lingua lingebat, & manu palpabat. Quod cùm ille videret, ingemuit: & quia jam loqui non poterat, protensione indicis indicando, verbisq; semirutis ac dimidiatis balbutiendo, quomodo poterat innuebat, vt derisorẽ pessimum amoverent. Fratribus verò qui circa ipsum stabant mirantibus, & diu percunctantibus, quid diceret, aut quid intenderet: diuina tandem miseratione recepit officiũ linguæ, & ait. Numquid non videtis obscœnum illum sedentẽ in nostro scapulari, & ore spurcissimo lambentem pitaciũ illud, quod nuper in eo sine licentia consuere præsumpsi? Expellite ergo quantocyus sceleratum, & tollite de indumento pitacium: ne mihi in finem calumniosus & impius iste derisor insultet. Cumq; omnes intentè respicerent, & spiritũ nequam, quem ille conspicabatur, videre non possent: amouerunt scapulare de loco, & protinus recessit exprobrator pessimus. Frater verò infirmus accepta pœnitentia pro delicto suo rursus obmutuit: atque post paululum in bona confessione decessit. Itaque summopere cauendũ est omnib⁹ nobis, qui sacri Cisterciensis Ordinis purã & defæcatam Religionem ꝓfessi, mundo

Quanta vis Confessionis.

Dæmon specie simiæ insidet scapulari.

Confessio de minimis peccatis.

mundo & vniuersis quę mundi sunt, insuper etiã nobismetipsis abrenunciamus: ne saltem in minimis & vilibus quibuslibet rebus dandis vel accipiendis seu habendis sine licentia, maculã demus conscientiæ nostræ, & atrocissimis hostibus nostris materiam calũniæ: qui in exitu Israël de Ægypto, id est animæ de corpore, tantò atrociùs à tergo instabunt malignissima exprobratione, nequissima insultatione, seuerissima vltione, justo Dei judicio tales excessus plectẽtes, quantò nunc eos nos faciliùs cauere possemus, si timorẽ Dei, sicut in Regula nobis pręcipitur, continuè prę oculis haberem⁹. *In morte atrociùs instant nobis dæmones.*

Caput III.

Quantum sit periculum, Monachum sine habitu suo, id est cuculla mori.

VIR illustrissimus Romanus genere, & honestæ conuersationis Monachus, Dõnus Iordanus de Fossa-noua, quæ est vna de domibus Claręvallis, retulit nobis quoddam grande miraculũ, quod intra Italiam in quodam Cœnobio Cisterciensis Ordinis Dominus ad admonitionẽ & correctionem nostram fieri concessit. Monachus quidam ibidem cùm per tramitem disciplinæ regularis deuotè & humiliter vsq; ad metam sibi à Domino constitutam cucurrisset, ægrotabat ad mortẽ. Qui cùm imminente jam exitu magnis febriũ ęstibus vreretur, infirmarij minùs discreti, minusue monastici habitus sacramentum considerantes, ad releuationem ardoris exutum cuculla, scapulari induerunt: & ita per negligentiam eorũ manendo spiritũ exhalauit. Verùm antequam corpus terræ cõmendaretur, qui mortu⁹ fuerat, repente redivivus apparuit: & mirantibus vniuersis ita exorsus est fari. Ego cùm in morte carnis oculos clauderem, & carnis sensibus exemptus in vita animæ spirituales oculos aperirem, mox à sanctis Angelis benignè susceptus, in eo habitu quo carnis induvias exui, id est absq; cuculla vsq; ad portas paradisi perductus sum. Cumque ductores mei me introducere conarentur, & in ęternę beatitudinis mansione collocare, spirit⁹ Angelici, qui illic janitorũ officium habere videbantur me diligentiùs intuentes, & monachũ absq; monachali esse veste deprehẽdentes, clauserunt portas continuò, meque exclusere dicentes. Nũquid iste sine cuculla recipiendus erit in ordine vel requie monachorum? Repulsus itaq; pauidus & trepidus manebã foris, metuẽs nimium damnationis subire tristem sententiam. Verùm ductores mei pro me rogantes dicebãt, me, excepto sermone hoc, virũ extitisse ꝓbabilem, & in obseruantia monastici ordinis satis fuisse deuotũ: sed responsum est illico, ęterna lege sancitum esse, monachũ sine habitu monachi, id est cuculla, per portas illas nequaquã intrare. Cũque magis ac magis anxiarer, & ne ab ęternæ beatitudinis janũis penitus excluderer vehementer pertimescerem, subitò ab ijsdẽ sanctis janitoribus audiui, piũ judicem Dñm Iesum Christum sententiam dedisse, vt ad humana reuerterer: quatenus accepta pœnitẽtia pro negligentia mea, cucullaq; reindutus, portas paradisi jam sine obstaculo intrarem. His auditis fratres cum gaudio & admiratione multa gratias egerunt Deo, qui facit mirabilia solus: sed mox prædictus frater qui revixerat, ad confirmationem dictorũ suorum accepta pœnitentia indutusq; cuculla, migrauit in pace. Constat ergo monachicum habitũ, in quo etiã crucis forma exprimitur, si vita monachi teneatur, magnum habere mysterium, sicut in Vitis Patrũ legimus cuidam Sancto fuisse monstratum, qui eãdem Spiritus sancti gratiam, quã super Baptismi sacramentum venire conspexit, postmodum etiam super habitũ monachi, cùm benediceretur, descendere vidit. *Suscitatur, qui sine cuculla obierat.* *Monastici habitus æstimatio.*

Caput IV.

De Conuerso, à cujus memoria peccatum graue exciderat.

Obtinet pius frater à Deo, vt moriatur.

CVm facta esset aliquando mortalitas magna in domo Grandissiluę sub venerabili patre Pontio, postmodum Clarævallis Abbate, ægrotabat ibidem religiosus quidã Conversus, nomine Stephanus: qui moriendi desiderio tactus vix aliquid cibi sumere acquiescebat, sed votis & suspiriis continuis, vt ab hac valle plorationis, de hoc durissimi exilij filiorũ Adam ergastulo educi mereretur, orabat. Vnde factum est vt desideriũ cordis ejus tribueret ei Dñs. Quẽ cùm infirmari⁹ qui ei sedulè ministrauerat, cũ tanta deuotione & tranquillitate cordis morientẽ cerneret, accensus & ipse vehemẽter desiderio moriendi dixit ad eum. Obsecro, carissime frater, quia video te de ęrũnis hujus sæculi mox eruendum, & in gaudiũ Domini tui feliciter introducendũ: vt cùm perueneris ad Dñm nostrum I. C. etiam mihi celerem cõmeatum ab ipsius benignitate imperrare digneris. Ille verò respondit, suum ei non defuturũ auxilium, dummodo liceret. Euolutis autem post dormitionẽ ipsius paucis diebus apparuit eidem infirmario suo per visionem, & dixit ad eum. En ego in pace receptus video bona Domini in terra viuentiũ, quæ incõparabiliter exuperant omne delectamentũ carnis & sanguinis: & nunc ex debito sponsionis meæ reuertor ad te, opem laturus tibi: non tamẽ illam quã incautè petisti, sed quam tibi potiùs expedire cognoui. Recordare ergo, quia dum adhuc in sęculo esses, illud tale piaculum cõmisisti: de quo nondũ per contritionẽ cordis & confessionem oris absolui meruisti. Confitere igitur, & pœnitentiam age celeriter: quia si ante obitum per Confessionem deletũ non fuerit, post mortem insolubile permanebit. Euigilans itaque frater, reduxit ad mentẽ illud graue delictũ, quod ante annos duodecĩ perpetrarat: sed ab ipsius memoria lethali obliuione funditus abolitũ erat. Accelerauit ergo confitendo & satisfaciendo liberari: & gratias agens Deo, manifestè cognouit, quia non frustra Sanctorũ suffragia expetũtur: nec paruipendendũ esse confessionis Sacramẽtũ, sine quo etiam tales ignorantię taliter ĩputantur.

Suffragia Sanctorum, & Sacramentum Cõfessionis, quanti sint momenti.

Caput V.

De periculo eorum, qui peccata sua confiteri erubescunt.

QVoniam misericorditer Domin⁹ prędicti fratris ignorantiã & obliuionem discussit, & eum ad salutare remediũ Confessionis attraxit: nũc ostendere liber, quantæ dãnationis rei sint, qui tremendi judicij Dei immemores, peccata grauia, quæ cõmiserunt, per vanam & inutilem verecundiã, de qua Scriptura dicit, *Est confusio adducens peccatum*, cæcati, confiteri vel dissimulant, vel erubescunt: & in virtutũ operib⁹, quæ fortassis processu temporis acquisierunt, confisi, semetipsos decipiunt: cùm scriptum sit, *Qui in vno*, hoc est in Confessione, *delinquit, multa bona perdet, & factus est omnium reus.* Dõnus Arnoldus Abbas Belliloci vir fidelis ac religiosus, narrauit nobis miraculũ gloriosum, quod sibi à quodam Calacensis monasterij Priore, viro sancto, relatũ esse dicebar, quo pręsente res ipsa contigerat. Erat in territorio Lemouicensi matrona quędã religiosę valde cõuersationis, quę licet matirali vinculo teneretur, tamen jejuniis, oratõibus, eleemosynis, cęterisq; religiosis actib⁹ insistẽs, in hitu sęculari vitã regularẽ ducere videbatur: verũ in adolescentia sua piaculũ grave cõmiserat, de quo vehemẽter erubescens, nũquam illud alicui præ nimia verecundia confiteri volebat. Quoties tamen Presbytero suo confitebatur, palliatã de isto crimine mentionem faciebat:

Eccli. 4.

Eccle. 9. Iac. 2.

ita confessioné suam concludens. Deoĩbus peccatis meis, quę modò protuli, & quæ non ꝓtuli, culpabilé me fateor coram Deo & vobis. Cũque hunc finem & confessionis veluti sigillatum sermoné emitteret, trahebat ex imo cordis longa suspiria, & tota protinus in lacrymas solvebatur. Hoc igitur per annos plurimos frequenter ac vniformiter actitante, Sacerdos, vt erat prudens & solicitus, aduertit aliquid pestiferũ latere in corde ipsius: vnde etiã tentabat multis argumentis idipsum ab ea per Confessionem elicere. Sed dũ nihil hac solicitudine proficeret, monuit eam vicini monasterij Calacensis suprà memoratum adire Priorem: & ei tãquam viro sanctissimo conscientiam suam totam exponere. Porrò Sacerdos eundé Priorem super hujusmodi verbo secretiùs præmunire curauerat. Cùm ergo venisset ad eum mulier, & ipsi confiteretur, nihil ab ea potuit extorquere: nisi quod Presbyter solebat audire. Factum est autem, vt infirmata & minimè confessa moreretur. Cũq; diutius mortua jacuisset, tardanre filia ejus, quę de alio remotiori vico ad materni corporis exequias vocabatur, dilata est interim sepultura. Quæ cùm tãdem concito gradu adueniens magnis ejulatibus fleret, & omnes qui aderãt ad lamẽta conveterẽt: repente misericordissima Dei omnipotentis virtute femina defuncta revixit: & redeunte in ꝓprium corpus anima, post triste divortiũ factum est dulce spiritus & carnis consortiũ. Tunc quasi de graui sõno evigilasset, flenti & lamentãti filię sic locuta est. Noli timere filia, cessent à fletibus oculi tui: quia jam miserante Deo revixi. Discinge velaminum impedimenta quibus amicior, vt surgere queam. Solutis itaque cùm omni velocitate ligamentis, erecto capite femina resedit. Tunc illa jubente Sacerdos ꝓperanter asciscitur, & secedentibus cunctis contagium veternosum protinus per Confessioné emittitur ac diluitur. Postea verò cõfluentibus populis ad miraculũ intuendum, ipsa mulier inęstimabilis gratiæ Dei in se factæ testis & annuntiatrix effecta, rei gestæ ordiné cunctis exposuit: & qualiter per interventionem pijssimę Dei genitricis & virginis Mariæ liberata fuisset, hoc modo dicens. Ego miserabilis peccatrix cum in hac vita cum hõibus conuersarer, ꝓpter bona opera quæ faciebã, & religiosam conversationem, quam prętendebã, videbar coram oculis hominum stare: sed coram oculis oĩpotentis Dei in ruina mortis jacebam: cujus mandati prevaricatrix esse, impia temeritate non pertimui. Constituit enim Dñs in sancta Ecclesia sua, neminẽ absq; Confessione posse salvari. Ego autem misera licet de cęteris peccatis meis puram frequenter confessioné facerem: tamen quoddam graue peccatũ quod in adolescentia mea cõmisi, præ nimia verecundia nulli vmquam hoĩum ausa fui confiteri: ꝓpterea omnia bona opera quę faciebã infructuosa & inutilia mihi reddebant. Verũtamen hunc lapsum meũ solebam singulis ferè diebus beatissimæ Dei genitrici Mariæ, corã ipsius altari vel imagine, seu vbicumq; poteram, pœnitendo, lugendo, & flendo confiteri: & ipsius misericordiã miserabili querimonia implorare: ne me pro hoc peccato meo pateretur ęternæ damnationis sentẽtiam subire. Postquam auté mortis debitũ solvi, protinus à malignis spiritibus vndique vallata crudeliter rapiebar, impellebar, discutiebar: & cũ amarissima exprobratione peccati mei ad inferni supplicia damnanda trahebar. Recordabar interea eleëmosynarum quas feceram, jeiuniorum, vigiliarum, orationũ, cęterorumque bonorum operum, in quibus multo tempore sudaueram: & mirabar quòd tamquam omnium criminũ rea gehennalibus tormentis absq; vlla miseratione destinarer.

Fraus feminæ in Confessione.

Moritur inconfessa.

Rediviva confitetur.

Necessitas Cõfessionis.

Quærebam lucem operum meorum: & continuò pestifero tabo inconfessi peccati mei de imo conscientię meę terribiliter evaporante, ita oculi mei obnubilabantur & contenebrabantur, vt radios veri & æterni luminis, quod per eleemosynas & bona opera conquiritur, nullomodo respicere valerem. Heu! tunc, licet tardè nimis, intellexi, hęc esse stipendia obstinati & obdurati cordis mei: tunc quàm sit perniciosum miseris mortalibus, Dñi & Creatoris sui præceptis non obedire, non solùm scire, sed etiã experiri compulsa sum. Itaq; omni consilio & auxilio destituta, recordata sum, quòd hoc ipsũ peccatum meum, pro quo justam dãnationis sententiam excipiebã, beatissimæ Dei genitrici & Virgini flendo & lamentando frequenter confiteri solebam: & continuò modicum aliquid spei concipiens, ipsam veram matrẽ misericordiæ, & vnicam spem miserorũ, ne me misellam in supremo necessitatis articulo constituram derelinqueret, votis magis atq; suspirijs, quàm verbis orabam. Nec mora eadem consolatrix & protectio omniũ ad se confugientium, tamquam stella matutina & fulgor meridianus adveniens, terruit & increpauit dęmones qui mihi illudebant, quòd suam ancillulam invadere præsumpsissent: jussitq; quantocyùs deponere prædam, ibique dimittere eam, donec à Domino egrederetur sententia, quid inde juberet fieri. Cumq; dicto citiùs paruissent nequam spiritus, ipsa mater misericordię accedens ad benedictum fructũ vteri sui Dominũ nostrum Iesum Christum, adorauit & ait. Obsecro pietatem tuam Domine Fili, ne tradas bestijs animã illam, quę suam transgressionem coram imagine mea toties deplorauit. Cui respondit Domin⁹. Nosti, dilecta mater, quòd sine cõfessione salvari non potest? At illa. Domine, omnia tibi possibilia sunt: ne quæso confundas faciẽ pauperculæ hujus, quæ fiduciam habuit in me: & per multa bona & justa opera faciem tuã, licet non secundùm scientiam, placare curauit. Ait Domin⁹. Quoniã fas non est, vt pro quavis petitione repulsam à me patiaris: & quoniam extra carnẽ locus confitendi & pœnitendi non est: placet, vt anima hęc proprio corpori reddita, quod malè deliquit, & pejùs apud se retinuit, humiliter pœnitendo confiteatur: statimq; reducta, debito tandem ordine misericordiam consequatur. Mox itaq; Dño imperante, & pijssima Domina nostra solicitè procurante, missus est ad me Angelus bonus: qui me de omni expectatione malignorũ spirituum eripiens, proprio corpori, vt cernitis, restituit. Nunc ergo Confessione peracta, tempus est vt abeam, minimè jam reditura, sed in æternum misericordias Domini canitura: qui me, licet indignam, tremendo judicio suo, eadẽ misericordia præveniente & subsequente, tam dignãter subduxit. Cùm hęc illa dixisset, caput in feretro reclinauit: & signaculo sanctę crucis se muniens, spiritum exhalavit. Vtinã quicumque mortis ęternæ jaculo per criminale aliquod peccatum transfossus exemplum istud legerit vel audierit, ad Confessionis & Pœnitentiæ salutare remedium animetur: sciens proculdubio neminẽ à Dño veniam consecuturũ, qui vicario ipsius, hoc est Prælato vel Sacerdoti suo, humiliari contempserit. Quòd si quis absque fundamento Confessionis, virtutũ opera super inane pręsumptionis ædificare tentauerit: vel de Confessione quę in extremis fit, propter ipsa bona opera sua pręsumpserit, seu majore dementia tale aliquid, quale nunc retulimus, de se somniauerit: nouerit, quia quantò altiùs absq; alis Cõfessionis volauerit, tantò ruina ejus gravior erit: & quia Confessio in extremis tantò difficiliùs conceditur, quantò superbiùs de ea pręsumitur: singu-

B. Virgo fugat dæmones.

Extra carnẽ locus non est Confessioni.

laria quoque priuilegia paucissimis per diuinam gratiam collata, generalitatē prorsus excludunt. Ex his colligitur, multò melius esse, dum adhuc vacat, & in hoc corpore sumus, prævenire faciem Dñi in confessione pura, quàm in obstinatione nostra perdurantes, in die generalis resurrectionis sempiternæ confusionis & opprobrij nūquam finiendi corā Angelis & hominib⁹ notam sustinere; insuper etiā horrendæ maledictionis jaculo feriri, quando dicetur impijs & inconfessis, *Ite maledicti in ignem æternum: qui præparatus est diabolo & Angelis ejus,* *Mat 25.*

Caput VI.

Quanta pietate Dominus somnolentiā cujusdam devoti Monachi castigauit: quanta seueritate alterius tepidi & negligentis inertiam corripuit.

ERat in supradicto Cœnobio Grandisiluæ Monachus quidam spiritualis, & magna gratia præditus: qui licet assiduè cum somnolentiæ vitio luctaretur, contendens puram Domino, sicut oportet, deuotionis seruitutē in psalmodia exhibere: tamen naturæ fragilitatem in hac parte superare non poterat. Quadam itaque vice dum staret in ordine suo in choro, & quasi pigritando & dormitando psallere videretur: astitit ei quædam reuerenda persona, cujus vultum non agnoscebat, quæ etiam excitans dormitantē, apprehendit eum per vestimentū à parte pectorali, & quasi de choro extrahere nitebatur. *Angelus excitat somnolentum.* Qui dum traheretur, aperiens oculos, & videns eum dixit. Quis es domine, & cur me ita trahis? Ille autem respondit. Et tu cur ita dormis? Tāquam diceret. Numquid propterea de stratu tuo surrexisti, & chorū intrasti, vt dormitando & capite nutādo risum de te inimicis tuis faceres: & non magis propterea, vt Domino creatori tuo in conspectu sanctorum Angelorum ipsius alacriter psalleres? Et cùm hoc dixisset, dimisit eum, & statim evanuit. Frater verò, qui tam misericorditer à Domino pro somnolentia sua castigari meruerat, in timore Dei excutiens à se somnū torporis & negligentiæ, curauit deinceps ad vigilandum & psallendū cautior inveniri. Alius quidam in eodem monasterio Monachus erat, nomine Bernardus. Hic quāvis juuenili & vegeto corpore robustus appareret, tamen remissiùs cęteris agebar, exhibens se ad opus manuū pigrum, & ad vigilias somnolentum. Vnde etiā contubernalibus suis non parum onerosus erat, & vbique de inertia notabatur: præcipuè in Ecclesia, vbi negligentior inveniebatur. Quadam itaq; nocte, cùm eum dormientem ad vigilias præcentor monasterij pertęsus nimiam pigritiam ejus solito severiùs excitasset: ille cōmoto animo surrexit, & in dormitorium perrexit. Cumque ad necessariam domum accederet, ecce turba dęmonum ad ostium cum ingenti strepitu & terrore aduersus eum clamans, & crebris vocibus iterans, apprehendite, apprehendite illum. *Dæmones fugant alium.* Quo audito repente totus inhorruit: & fugā festinanter arripiens, rapido cursu in Ecclesiam redijt. Cumque venisset ad stallum suum tremebundus & anhelus, illico defectū cordis incurrit: & corruens in terram, sine motu & sensu diutius velut exanimis jacuit.. Sublatus autem inde fratrum manibus, & in infirmitorium delatus, cùm ab illo terrore aliquantulùm respirasset, & sui compos effectus fuisset: percunctantibus fratribus quidnam ei accidisset, rem per ordinē referens, contumaciæ & somnolentiæ suæ pœnas se luisse testatus est. Porrò Nouitius quidā dum ipsa hora in oratorio esset, eundem Dæmonum strepitum & clamorē se audisse testabatur. Sic ergo frater ille piger & negligens diuinę correptionis stimulo salubriter castigatus, didicit, pigritiā som-

nolentiam, atque desidiam, cæterasq; hujusmodi pestes, verè esse stercora, quæ boues, hoc est, fortes in timore Dei, projiciunt, hoc est, abominantur & detestantur: quibus etiam stercoribus immunda Dæmonia pigros quosque & inutiles ad ipsorum multam confusionem lapidare non cessant. Ecce quantū distat inter negligentiam ex infirmitate cōrtactam, vbi in quotidiano conflictu vigor mentis velut aquis niuis se lauans, puram Dn̄o nititur exhibere seruitutem: & tamen ne insolescat & superbiat, somnolentiæ sordibus intingitur: & miseram inertiā, quę arma spiritualia projiciens, hostibus vltro se tradit: non dormitans, sed dormiens & stertens profundiùs aliquando in choro quàm in lecto: nec vlla viuacitate mentis resistens malignis spiritibus illudentib⁹ & dicentibus. *Incuruare, vt transeamus.* Pulchrè verò gemino hoc exemplo quod retulimus, ipsa distantia expressa est: quia illum athletam Christi, cujus suprà mentionē fecimus, per gratiam quidem pugnantem, sed ex infirmitate succūbentem, bonus Angel⁹ blādo alloquio ad cautelam sui solicitiorem effecit: hunc verò, cujus inertiam & vecordiam prodidimus, caterva malignorū spiritvum terroribus & clamoribus improbis insectando mente captum & ferè alienatū reddidit. De bonis sumamus exempla, eligentes magis cum viris virtutum in agone spirituali viriliter certare: pigrorū verò & inutilium tepiditati sic ex animo compatiamur, vt tamen negligentias eorū, propter spem diuinæ retributionis, seu ptopter metum gehennæ ignis, modis omnibus fugere studeamus. Nam & seniores Clarævallis de beatissimo patre nostro Bernardo referre solebant, quia dum quadam vice nocturnis vigilijs interesset, vidit Angelum Dn̄i cum incensorio cælesti thymiamate referto vtrumq; chorum lustrantem: & quos vigilātes psallentes & orantes inueniebat, suauissimo nectare spiritualiū atomatū corda eorum reficiens, fastidiū tollebat, & deuotionem in eis exacuebat: quos verò somnolentos, pigros, & inutiles cernebat, quasi cum indignatione quadā pręteribat, nec eos aliquatenus cęlesti pitantia dignos judicabat. Venerabilis etiam pater Dōnus Richardus, quondam Abbas Sauiniaci, de quodā religioso & sancto Abbate, qui in vna domorū Sauiniacensium abbatizabat, mirabilē quandam, ac paucissimis, vt reor, expertam gratiam nobis innotuit: quam ipsi ob meritū deuotionis suæ largitas diuinæ pietatis pręrogate dignata est. Nam cùm carnalibus non solùm desiderijs, verùetiam cogitationibus à corde suo penitus eliminatis, in puritate & deuotione mentis vigilaret, psalleret, & oraret: superna desuper aspirante gratia solebat sentire naribus suis influentiam peregrini cujusdam odoris, nectaream suauitatē cinnamomi, thuris, & balsami, omniūque odoramentorū fragrantiam incōparabiliter exuperantem. Faucibus etiā suis quasi cęlestis mannæ dulcedinē infundi sentiebat, omnē in se saporem, & omne delectamētum suauitatis habentem: quod veluti fons vivus in ore illius scaturiens, indeq; ad interna corporis & aīæ defluens, vtrūque ipsius hominem dulcore mirabili perfundebat & afficiebat, ita vt ex sententia dicere posset. *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel & fauum ori meo.* Felix anima, quæ non modò in seipsa, verùetiam in corpore suo, quamvis adhuc corruptibili, jam gustare & videre meruit, *quoniam suavis est Dominus.* Nullatenus nāque dubitandum est, quòd cuicūque tam excellens donum concessum fuerit: carnalia mox in eo desideria potenter extinguit, spiritualia vehementer accendit, ipsamq; animam totam igne diuini amoris liquefacit. Prætetea malignorum spirituum

Eccli. 22. — *Isaia 51.* — *Somnolentorum differentia.* — *Visio S. Bernardi notanda.* — *Speciale donum.* — *Psalm. 118.* — *Psalm. 33.*

fugam insinuat, sanctorum Angelorum præsentiam indicat: & præoptatum diuinæ clementiæ respectum tam felici quàm veraci experimento denuntiat. Sic sic nouit Domin⁹ consolari humiles in seruitio suo strenuos & deuotos: nouit etiam terrere desides & inertes, cómoda carnis suæ plus justo sectátes: præsenti quodámodo judicio declarans, quod in futuro examine manifestádum Propheta denunciat: videlicet quid intersit inter seruientem Domino, & non seruientem ei: inter vouentem Domino & reddentem, vouenté & non reddentem: cui, secundum testimonium sacræ Scripturæ, melius fuerat non vouere, quàm post votú promissa non reddere. Itaque quod in suprà memoratis personis, diuersis pro qualitate meritorum stipendijs, corporaliter & visibiliter Dominus fieri voluit, hoc in cunctis seruitiú Dei ꝓfitentibus spiritualiter & inuisibiliter actitari, certissimè scire debemus. Sicut enim ꝓfessionis suæ memores, & nulla laboris seu vigiliarum instantia pertæsos, quominus quotidianum psalmodiæ & hymnorũ cursum prompta & alacri deuotione persolvant, diuinæ dignationis pietas secretissima visitatione releuat, fouet & consolatur: sic nimirum ꝓfessionis suæ oblitos, & néc summis, vt ajunt, digitis arduos labores vigiliarum & servitij Dei tangere volétes, horrida Dæmonú collnuies varijs illusionum & passionum phantasijs fœdare non cessat, & in baratrum periculosissimú tepiditatis & negligentię de die in diem procliuiores efficere conatur.

Deus strenuos consolatur, & terret desides.

Malach. 3.

Eccle. 4.

Caput VII.

Quantum periculum sit sacros Ordines ambire.

AVdiant ambitiosi, auscultét ad sacros Ordines seu ad Ecclesiastica beneficia impatienter anhelantes, exemplú de ambitioso: audiant inquã & contremiscant: & quid sibi de maximis timendum sit, in minimis considerantes, tandem patrimonio crucifixi Domini se imprudenter ingerere vereantur: quoniam *hereditas ad quam festinatur in principio*, eodem Dño majestatis, qui ex infirmitate crucifixus est, irato, *in nouissimis benedictione carebit.* Monachus quidá Cisterciensis Ordinis religiosa admodum conversatione vitam suam consúmans, tentationibus & ærúnis hujus mutabilis vitæ morte interueniente subtractus est. Quo defuncto Sacrista domus illi⁹ nocte quadam imminente jam tempore vigiliarum, dum præstolaretur signú horologij vigilans sedebat sic in lecto suo: cùm ecce spiritus ejusdem fratris táquam solido & palpabili corpore vestitus repente astitit coram ipso: sicq; lamentabili voce allocutus est eum. Domine Sacrista, ego sum ille frater nuper defunctus: sed cur nunc ad te veneri, quęso, vt pietatis intuitu pensare digneris. Ego enim dum adhuc essem viuens in corpore, licet per gratiam Dei vigilanter satis in obseruantijs Ordinis meipsum exercere, in vno tamen grauiter deliqui: quòd scilicet sacrum Diaconatus Ordiné carnaliter concupiui: & vt ad hunc honoris gradum ascenderem, sine respectu timoris Dei valde inquietus fui: quodque adhuc est grauius, absque condigna pœnitentia huius delicti de corpore exiui: quia nec tanti ponderis hoc fore putabam, quãti post mortem inueni. Sed pius Dominus idcirco nunc me tibi apparere concessit: quatenus qui jam per meipsum mereri nihil possum, fratrú nostrorú, qui adhuc tam tibi quàm alijs misericordiam Dei promereri possunt, orationibus debeam adjuuari. Itaq; obsecro per pietaté Dñi nostri Iesu Christi, quatenus calamitatem meam Priori exponas: ipsumque roges, vt in Capitulo me absoluens, generalem orationé pro mea liberatione fra-

Prouer. 20.

Sacristæ apparet anima defuncti, preces postulans.

tribus injungere dignetur. Vt autem noveris, hæc quæ vides & audis phantasticam nequaquam illusionem esse, in argumentum veritatis Psalterium quod Portarius ante aliquot dies in Capitulo requisiuit & nondum inuenit, in tali loco repositum inuenies. Verùm Sacrista qui hæc audierat & viderat, licet multùm miraretur tam insolitam nouitatẽ rei, tamen cùm esset homo maturi consilij, ipso die nemini quidquam super hoc verbò locutus est: reputans, ne fortè tãquam somniator aut à dæmonibus illusus, derisui haberetur. Nocte verò sequenti, dum sicut priùs vigilans & sedens in lecto suo, de ijs quæ præterita nocte contigerant attentiùs cogitaret: rursus idẽ defunctus sicut antea vigilanti & stupenti apparuit, dixitque ei. Non rectè agis, domine Sacrista, non rectè agis circa me, qui iram Dñi potto, quoniã peccaui ei: in cujus manus quàm horrendũ sit incidere, vtinam & tu non experiaris. O si scire posses, quàm grauis est jam minima pœna animæ carne solutæ, profectò non tam negligẽter ageres, sed totis viribus succurrere satageres. Quapropter etiam atq; etiã contestor te per Deum, ne vlteriùs dissimules, sed petitionẽ meam effectui mancipare festines: quia spero, me per orationes fratrum nosttorum apud clementissimũ Iudicem Deum misericordiam adepturum. Vt autem totius dubietatis scrupulus de corde tuo tollatur, & meipsum esse, quem paulò antè viuentẽ in carne bene noueras, non dubites: ecce tolle de manibus meis psalterium, quod portarius in Capitulo quæsiuit, & necdum inuenit. Tulit itaque Sacrista psalteriũ de manibus ejus, super tam inauditis mirabilibus Dei vehementer obstupefactus: quia ipse verè est, qui facit mirabilia magna solus. Porrò idem Sacrista scire volens, vtrũnam solidum & palpabile esset corpus quod videbat, vtrũve sic subjaceret tactui sicut visui, cùm haberet prope se virgam, tulit eam & quasi tangendo experientiæ satisfacturus, leui ictu vibrauit illam: sed mox nullo penitus obstaculo resultante, quasi per vacuũ aërem, sic per corp⁹ quod apparebat transducta est. Mane autem facto Priori & fratribus quæ viderat & audierat, innotuit: psalteriũ etiam quod acceperat, tãquam veritatis pignus protulit: sicq; fratris illius anima per cõmunes fratrum orationes, & Missarum celebrationes pœnis, vt credimus, absoluta, beatitudinis æternæ consortiũ Deo miserante ꝓmeruit. Sed quid est, quòd omnipotens Deus in his nouissimis præsentis sæculi temporibus tam multa de animarum statu clarescere facit, quæ antea latuerunt: ita vt apertis reuelationibus atque ostensionibus, animarum post mortem vita, futuri quoq; sæculi manifestatio se nobis quodãmodo inferre, jamjamque aperire videatur: nisi hoc, quod beatus ait Papa Gregorius, quia *quantò præsens sæculum propinquat ad finem, tanto futurum sæculum ipsa jam quasi propinquitate tangitur, & signis manifestioribus aperitur?* Væ igitur ijs, qui tremendi & æterni judicij Dei tantis & tam manifestis erũpentibus signis, adhuc, secundùm Apostolum, turpe lucrũ sectantes, quæstum æstimant pietatem: qui sacris Ordinibus & Ecclesiasticis honoribus per fas nefasque se intrudere non verentur: & cùm item dicat Apostolus, neminẽ sibi debere assumere honorem, *sed qui vocatur à Deo, tãquam Aaron*: isti econtrario superbo oculo & insatiabili mẽte quaslibet Ecclesiasticas dignitates, prece, pretio, & obsequio, mendicare non erubescunt: non vt vigilijs, jejunijs & orationibus intenti, lucrandis animabus inuigilent: sed vt gulæ & ventri vanitati, voluptati, & superbiæ vitæ satisfaciant: quorũ damnatio, nisi resipuerint, & pœnitentiam egerint, tantò erit præ omnibus hominib⁹ durior,

Apparet secundò defunctus preces petens.

Corpus assũptum à spiritu non est solidum.

Hebr. 5.

& importabilior, quantò ipsa diuina sacramenta indignè peruadere, & vicariorũ Christi sacros Ordines carnaliter sibi arrogare non timuerunt. Sed quid agimus, vel potiùs quo lacrymarum imbre plangere poterimus, quòd hac ambitionis peste vniuersum genus filiorũ Adam sic generaliter infectũ est: vt quantò quis religiosior, sanctior, & perfectior esse contenderit, tantò subtiliùs hoc infirmę mentis vitio se pulsari erubescat? Sicut enim in quodam Sermone suo testatur beat⁹ Bernardus, nobilis creatura sumus: quippe ad imaginem Dei creati, sursum aspiramus omnes, ad alta nitimur cuncti, & sublimia sectamur vniuersi: nec esset omnino vllum vitiũ altitudinis appetitus, si legem ab Altissimo præfixam nullus ascendere gestientiũ transgrederetur. Quia verò interveniente peccato intentio nostra curva, ratio cæca, voluntas infirma effecta est: necesse habemus pro imperfectione nostra cõpungi in cordibus nostris, scindi in Confessionibus, humiliari in pœnitentię laboribus, & omnino soliciti esse, ne vnquam demus mẽbra nostra arma iniquitatis peccato: hoc est vt nũquam vanis adulationib⁹, simulatorijs obsequijs, vel quibuslibet quasi suavium morum lenocinijs, morbo nos ambitionis laborare, à proximis vel Præpositis nostris deprehendi patiamur. *Ad alta nitimur omnes.*

Caput VIII.

De periculo inobedientiæ.

CVM Apostolus de Domino & Salvatore nostro dicat, quia *factus est Patri obediens vsque ad mortem*: & beatissim⁹ legislator noster Benedictus obedientiam vsque ad impossibilia extendat: ipse etiã Dominus de Pręlatis Ecclesiæ suæ fateatur, *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit*: dolendum valde est, sacræ religionis professores, & obedientiam super omnia & ante omnia vouentes, in tantum quandoque superbiæ & inobedientiæ fastum prorumpere, vt nec precibus flecti, nec minis terreri queant, vt ab insanię suæ fervore detumescere velint. Vnde necessarium reor, exemplum inobedientiæ in medium adducere: quatenus ij, qui iracũdiæ felle commoto, & superbiæ vlcere exasperato, nec Deum timent, nec homines reuerentur: audientes, quàm terribili judicio suo Deus superbis resistit, discant magis humiliari & obedire cum mitibus, quàm spolia contumaciæ & arrogantiæ diuidere cum superbis. Conuersus quidam Cisterciẽsis Ordinis Priori suo inobediens factus, quod sibi imperabatur superba mente facere despiciens, nullo respectu timoris Dei, nullis fratrũ blandis admonitionibus, ad hoc poterat induci, vt obediret imperanti: quinimo tumidis & indisciplinatis responsionibus hoc se nũquam facturum garriebat. Interea sole ad occasum vergente clauditur dies: & ipse rancoris & amaritudinis felle plen⁹, & in contumacia sua perdurare non pertimescens, tãquam pausaturus in lecto suo se collocauit, illius Apostolici malè memor, *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Ecce autẽ primo conticinio noctis, cùm necdum obdormisset, sed adhuc diræ superbiæ vitio, corde machinando malũ, satisfaceret, adsunt duo nequã spiritus fuligine tetriores, draconib⁹ crudeliores, stantes ante lectũ ipsius: quorum vnus alteri quasi interrogando sic locutus est. Quisnã est iste, qui jacet hic? Respondit alter. Conversus quidã. Rursus ille, qui prior locutus fuerat, quasi substomachando, nequaquam, inquit, sed inobediens quidam. Et continuò subjecit alter dicens. Ergo si inobediens est, trahamus illum ad portam. Nec segniùs dicto quod dixerat exequũtur. Nam manus misero injicientes, & de lectulo minùs suaviter excutientes,

Philip. 2. *S. Bened. c.* 68. *Reg.* *Luc.* 10. *Ephes.* 4.

Bb

os etiam ipsius, ne clamare posset, obturantes, de dormitorio & cœtu fratrum obedientium inobedientem & contumacẽ traxere crudeliter. Deinde per aëra eum ferentes, cùm venissent extra septa monasterij, cœperunt illudere ei, proh nefas! ad alterutrum eum jaculantes, sicut solent homines ludẽtes pilã jacere & capere. Cumq; diutius illusissent ei, dimiserunt illũ ad horam recedentes ab eo. Sed ô inexplebilis diabolicæ nequitię crudelitas! Post paululum nãque reuersi cùm sicut priùs cœpissent illudere ei, ecce signum servitij oĩpotentis Dei subitò insonuit: ad cujus tinnitũ, tãquam si tonitruum de cælo cum fragore super eos rueret, territi fugerunt: miserũ verò Conuersum jam non superbum & contumacẽ, sed ad instar damulæ pauidum ac tremebundũ, in quandam paludẽ quæ ibi erat projecerunt. Qui se inde ꝑut poterat proripiens, subtus quandam arborem consedit, totus ex vligine paludis denigratus atque fœdatus. Vbi cùm mœrore & angustia depressus sederet, & incontinenti redituras laruales dęmonũ effigies formidaret, astitit ei repente persona quædam reuerenda, dicens ad illũ. Confortare, & noli timere, quoniam maligni illi tenebrarũ ministri, superbiæ & contumacię vltores, tibi vlteriùs nocere nequaquam præsument. Hæc autẽ justo Dei judicio tibi ꝑpterea acciderunt: quia tam superbè inobediens & rebellis esse seniori tuo non timuisti. Mane autem facto cùm Conversus idẽ inter cæteros fratres non appareret, & licet multũ per officinas quęsitus inueniri non posset, suspicati sunt oẽs clandestino eum discessu ad seculi vomitũ redijsse. Erat autẽ situs loci talis, vt coquinarios oporteret ad ministerium coquinæ mundam aquã extra portam haurire. Vnde fratres qui tunc coquinæ officio inserviebant, summo mane egressi ad hauriendam aquã, viderunt Cõversum illum velut amentẽ sub arbore sedentẽ: festinatoque redeuntes Priori & fratribus quod viderant indicarunt. Prior itaque assumptis secũ aliquantis ex fratrib9 exiuit foras ad eum: vidensque eũ sic miserabiliter se habentẽ, quęsiuit quare illic sederet, vel quid mali illi accidisset. Ipse verò caninis rictibus morsum intentãs fratribus ad se accedere volentibus, & torvis oculis singulos respiciẽs dicebat. Vos tota nocte hac vidistis me ludibrio fuisse malignis spiritibus: & nemo ex vobis auxiliũ mihi ferre curauit. Protinus ergo intellexerũt fratres, eum pro culpa inobediẽtię & cõtumacię suæ aliquas pœnas solvisse: & præcipiente Priore ductus est in infirmitorium, ibique diu jacẽs & eadem amentia laborans, didicit ex ijs quæ passus est, contumax & rebellis non esse: & sicut scriptum est, sola vexatio intellectum dedit auditui. Itaque sicut incomparabile malum est superbia & rebellio: ita sine exemplo punientur, damnabuntur, & cruciabuntur superbi, arrogantes, & rebelles: quorum sententia longè sit ab omnibus nobis, qui Deum sincera & humili charitate diligere, & vicarijs ipsius Prælatis nostris in omni solicitudine propter ipsum subdi & obedire decreuimus.

Dæmones Conuersum è dormitorio tollunt, eique illudunt.

Conuersus amens.

Isaie. 28.

Caput IX.
Item de periculo inobedientiæ.

SVnt verò nonnulli, qui licet ab hac grossa & quodammodo manifestè peremptoria inobedientia tota solicitudine, sicut dignũ est, declinent, in minoribus tamen præceptis per obedientiã injunctis minùs cauti, limitem obedientiæ facilè transgrediuntur: sed etsi postea reatum inobedientiæ Confessione & Pœnitentia diluere conantur, magis hoc perfunctoriè,

quàm vera cordis contritione facere comprobantur. His ergo adhuc exemplum inobedientiæ proponere non grauabor: vt quibus panis mendacij, id est propriæ voluntatis appetitus, contra mandatũ Prælati sui suavis esse dignoscitur, hoc exẽplo territi resipiscant: ne fortè panis furtiv⁹ in stomacho conscientiæ vertatur in fel aspidũ: sicque diuitias inobedientiæ, quas delectabiliter deuorarant, evomant, & de ventre eorum extrahat eas Deus. In prouincia quæ dicitur Germania trans Rhenum, quæ etiam generali nomine Saxonia vocatur, territorio ciuitatis Parbrunnensis, quã Carolus magn⁹ Imperator condidit, extat cœnobium Sanctimonialiũ Aroldisseium nuncupatum, quod sanctissimorum Apostolorum filiorũ Zebedæi sacro nomini attitulatum, magnæ antiquitus religionis & districtissimæ disciplinæ fuisse dignoscitur. Huic monasterio quodam tẽpore præfuit vir vitæ venerabilis, nomine Petrus, de Ordine Regularium Canonicorũ assumptus: quoniam & ipsius monasterij instituta secundùm Regulam beati Augustini disposita sunt. Erat ergo homo ille mandatorũ Dei scrutator sedulus, & executor deuotus, charitate clarus, humilitate submissus, castitate præcipuus, quique tãquam fidelis paranymphus & amicus sponsi, sponsarum domini sui sibi cõmissarum castitatem pervigili deuotione zelabat: latrunculos quosq; integritatis corruptores, ne thalamum cęlestis sponsi violarent, viriliter ꝑpulsabat. Cumque bonis polleret moribus, hoc in conuersatione sua pręcipuũ velut pretiosam margaritã habebat, sacræ videlicet venerationi Dei genitricis sincera cordis affectione insistere: hostiam salutarẽ & sacrificium singulare, per quod peccata mundi tolluntur, in ejus honore multa cũ deuotione frequenter immolare: ipsam sibi in cunctis necessitatibus suis aduocatam eligere, ipsiusque suffragia lacrymosis & continuis precibus implorare. Porrò laudabilem talem consuetudinẽ sibi effecerat, vt quoties nomen mellifluũ ejusdem beatæ virginis & matris nominari audisset, si opportunitas petendę veniæ deesset, inclinato reverenter capite, genibus etiam aliquantulũ incuruatis, salutationẽ Angelicam eidem matri misericordiæ quantò deuotiùs poterat, repręsentaret. Denique optimi agonis certamine feliciter consummato, temp⁹ aduenit, quo veridicã illam cælestis oraculi sententiã experiretur dicentis, *Beati mortui, qui in Domino moriuntur.* Aduersa namque correptus valetudine febribus cœpit æstuare, & quantò viciniorẽ esse mortem signa mortis erũpentia nuntiabant, tantò specialis patronę personæ suę Dominæ nostræ auxiliũ cœpit enixiùs flagitare: & vt ad servuli sui exitũ occurrere, seq; à malignorum spirituum nequissima crudelitate tueri dignaretur, attentiùs orare. Itaque paucis diebus ante dormitionem suam vocauit ad se Priorissam ejusdẽ loci, nomine Gislam, prudentem valde ac religiosam virginem, quasdam etiam de senioribus sororibus: dixitque ad illas. En ego ingredior viam vniuersæ carnis: & licet pro modulo meo puram Domino studuerim exhibere servitutem, tamen quia nescit homo, vtrùm amore dignus sit, an odio, districti Iudicis ancipitem sententiam reformido. Porrò notum vobis facio, quòd beata Dei genitrix virgo Maria, Regina cœli, Domina mundi, me cras qualemcumque servulum suum circa horam sextam visitare, atque, vt spero, credo, confido, de hujus mundi exilio eruere, secumque ad cælestis patriæ lucidas mansiones assumere dignabitur. Quod enim meis me meritis consequi posse nullatenus præsumo: hoc per ipsius sanctissima merita mihi fiducialiter vsurpo. Vos ergo domum

Aliud exẽplum inobedientiæ.

Deuotio in sanctam Deiparam.

Apocal. 14.

Ornatur domus ad B. Virginis aduentum. Vos ergo domum totam mundari quantocyùs facite, sedilia componite & ornare: ac circa horam quã prędixi, vniuersas sorores cum thymiamaite & ceteris adesse præcipite: cumque ego versiculũ illum sequentiæ Assumptionis B. Virginis, *Te cœli Regina*, incepero, cunctæ simul sorores in jubilo cordis & vocis sequentiam ab eodé versiculo vsque ad finem alacri deuotione pecantent. Verùm Priorissa cæterisq; sororibus quę aderant, fidé cõtinuò dictis ejus adhibentibus, vtpote sanctitatis & innocentiæ ipsius conscijs, Cõuersus quidã nomine Theodericus, ad caput lectuli in quo homo Dei jacebat stans, & incredul⁹ ijs quæ dicebantur, talia in corde suo loquebatur. O verè mobile & infirmũ, omnique verbo credens, genus femineum. Ecce enĩ homo hic in vicinia mortis constitutus, deficiente sensu aliena loquitur: & istę sorores verba ejus tamquam ex ratione prodeuntia, vel veritate subnixa, putant continuò effectui fore mancipanda. Talia eo cogitante, sanctus Sacerdos caput virtute qua poterat eleuans, & ad partem illam vbi Conuersus stabat oculos dirigens, es-ne, inquit, ibi, frater Theoderice? Quo respondente, sum, domine, accede, ait, huc ad me. Illo quoque ꝓtinus accedente, *Videt vir sanctus fratris cogitationes.* da, inquit, manũ tuam. Obstupefactus Conuersus, & adhuc eum quasi min⁹ cõpotem sui considerans, non ausus tamen contradicere sermonibus sancti, dedit manũ suam. Quam vir Dei apprehendens, & digitis suis digitos ejus fortiùs stringens, sicut, ait, verum est, quòd ego manu mea manũ tuam teneo, digitisque meis digitos tuos stringo: sic verum est, quòd ego per virtutem gratiæ Dei locutus sum: quod autem tu in secreto cordis tui loqueris, falsum esse scias: me scilicet delirare, sensuque turbato nescire quid dicam. Sic itaque per vnius ĩcredulĩ propheticam ac verè diuinam correptioné, omni dubietatis nubilo à cordibus cęterorum deterso, tantam gratiam spirituali patri suo cęlitus fuisse collatam omnes in cõmune gratulabantur. Iam altera dies illuxerat, & hora quam vir Dei prædixerat, sole ad centrum festinante proximabat: vniuersitasque sororum cum fratribus laicis adunata pijssimæ Reginæ cæli adventũ tantò certiùs præstolabantur, quantò eam is qui prædixerat, manifestiore miraculo cõprobarat. Tanta verò reuerentia mentib⁹ cunctorum qui aderant circa pętaxatã horam infusa est: vt diuinam aliquã advenisse virtuté, nemini astantium dubitare fas esset. Ipse verò beatus Sacerdos mirum in modũ serenata facie, eleuatis in cælum oculis, manibus quoque sursum protensis, versiculũ quem prędixerat cantando imposuit dicens. *Te Regina cæli hæc plebicula pijs concelebrat mentibus.* Sed quis dignè effari queat, quanta deuotione & cõpunctione, quantoq; pietatis affectu eadem Sequentia à sororibus percantata sit? Iacebat interĩ servus Dei in agonia, raptusque in extasin multa de secretis cęlestibus & de statu ejusdé Cœnobij per reuelationem cognouit, quę postea Priorissæ, senioribus, sororibusque indicauit. Omniũ verò oculis in eum defixis, subitò obnubilata est facies ej⁹, & corrugata fronte mœroris cujusdã & anxietatis magnæ signa dedit: erũpensque in vocem, miserabili lamentatione talia edidit verba. *Anxiatur sanctus spe frustratus.* Cur Domina pijssima servulum tuum pauperculũ in hac fæce mortalitatis relinquis: quẽ licet indignum tam benigna visitatione consolari dignata es? Dulcissimam pręsentiam tuam tantis desideraram votis, experitam precibus & lacrymis, jamjamque morituro dignantet indulsisti: & nunc ad patriã vitę, ad gaudia paradisi rediens, misero comitatus tui consortium negas? Cumq; frequenter iterando, Domina pijssima, Domina misericordissima, ne derelinquas

me, tecum volo, tecum volo, cunctos in fletum & lamenta conuerteret: repente redditus sibi, postquam propter nimiam defatigationem corpusculi modicū cōquieuerat, dimissis cæteris, & Priorissa cum paucis senioribus secum retenta, sic locutus est. Refocillandi gratia modicum aliquid liquoris afferri præcipite: quatenus ariditate linguæ delinita, fauciūque reumate deterso, expeditiùs proferre valeam, quod dicere debeo. Festinatò itaque Priorissa per seipsam modicum vini in vasculo afferente, mox vt limen domus, in qua homo Dei iacebat, attigit: ille, cùm neque visu neque vllo corporis sensu percipere posset, quid illa gestaret, exclamauit dicens. Non, domina Priorissa, nequaquam afferatis nobis vinū: quia vinum arcana denudat, & vinū apostatare facit sapientes. Audiens illa, tam euidenti prophetiæ spiritu se esse deprehensam, adeò intremuit, vt gradū vix reflectere posset. Dehinc modica aqua refocillatus, ita exorsus est. Quanta sit culpa inobedientiæ, vtinam miser, antequam pœnam experirer, subtiliùs intellexissem: vtinā hoc mentibus vestris, sicut necesse est, imprimere valeam. Ecce enim pro reatu inobedientiæ pijssima Domina mea in hac lacrymarū valle nunc me reliquit: nec dignum censuit, vt sub protectione ipsius aëreas pertransiens potestates cæli secreta penetratem. Qualis autem ipsa inobedientia mea fuerit, audite. Accidit aliquando, vt plurimi diæcesis hujus presbyteri improuida calculatione decepti, jejuniū quatuor temporum mensis Septembris illegitimo tempore celebrarent: in quo errore & ego, Canonū scita minùs attendens, prolapsus sum. In proxima verò Synodo, cùm ij qui jejuniū illegitimo tempore celebrarant, hanc transgressionem accusarent, præceptū est in virtute obedientiæ, vt quicumque hujus delicti sibi conscius esset, veniam peteret, & se culpabilem redderet. Cumque cæteri, quos accusabat conscientia, malentes periclitari famam quàm conscientiam, quod jussum fuerat humiliter facerent: ego miser plus deferens Ordini & opinioni meæ, quàm veritati: quia & vnus ex Prælatis Ecclesiæ eram: & nōnullius religionis esse putabar, heu! confusionis opprobrium non sustinens, publicè veniam petere erubui. Hoc est peccatum meū, hoc delictum inobedientiæ, propter quod hodie tā-to bono priuor, vt à consectatu vniuersalis Dominæ matris misericordiæ repulsus, ab introitu æternæ vitæ & sempiternæ gloriæ ad ærūnas mortalitatis hujus reuocatus sum. Porrò Priorissa inquirente, vtrūnam peccati illius maculam per Confessionis & Pœnitentiæ lavacrum non diluisset, illeque se hoc non semel, sed pluries confessum fuisse assereret: cum magnæ admirationis stupore Priorissa subjunxit. Væ mihi peccatrici, domine pater: quid ergo dicemus de Sacramēto Confessionis? Si tibi non semel, sed pluries confitenti indulgentia est negata: quis jam alius mediante Confessione delictorum veniā sperare poterit? At ille dignū memoria verbum respondit dicens. Scire deberis, quoniā secundùm intentionē vel contritionem confitentis siue pœnitentis, intentio judicij, siue remissio indulgentiæ reformatur. Quia enim ego miser peccatū meum secundùm veram æstimationem ponderare neglexi: nec quanta oportuit contritione & cōpunctione cordis confessus sum: propterea necdum indulgentiā consequi merui. Cumq; talia tristis & mœrens locutus fuisset, totum quæ præsentes aderant corda magno terrore concussa sunt: & ad obedientiæ puritatē sectandam non mediocriter accensa. Triduo, si bene memini, postea supervixit: tantò amariùs lugens peccatum suum, quantò diuini judicij districtionē evidentiùs fuerat expert⁹.

Inobedientia luit pœnas.

Quæ fuerit illa inobedientia, aperit.

Notandum de confessione verbum.

Moriens autem, mortalitatem magnam in eadem domo futuram esse prędixit, quæ etiam mortē ejus è vestigio subsecuta est: sicque in pace consummans dies suos, plenus operibus bonis appositus est ad patres suos. Verumtamen festiuam illā & omnino gloriosam assumptionē, qua cum beata Dei genitrice Maria sanctorūq; Angelorum frequentia assumi meruisset, si culpa non interuenisset, merito inobedientiæ perdidit: cujus vtinam exemplo nos omnes, qui obedientiam professi sumus, terreamur, vt nūquam ad inobedientię vitium prosiliamus: aut si per infirmitatis humanæ corruptionem prolapsi fuerimus, condignis hoc pœnitentiæ lamentis diluere festinemus.

Pœna inobedientiæ.

Caput X.

De periculo conspirationis.

APud prouinciam, quæ Germania prima dicitur, cujus metropolis est Maguntia, territorio ciuitatis Wangionum, quæ est Warmatia, extat Cœnobiū Cistercienfis Ordinis, de linea Clarę vallis, quod Germanica lingua Sconaugia dicitur, quodq; interpretatum pulchra insula dicitur. In hoc monasterio temporibus bonæ memoriæ Dōni Godefridi Abbatis facta est aliquando instigante maligno grauissimi scandali occasio talis. Superiori tēpore per negligentiā, seu potiùs indiscretā benevolentiā Prælatorum, consuetudo contra formam Ordinis prę sumpta in eadem domo inoleuerat, scilicet vt Conuersis sicut & Monachis annuatim novæ boræ darentur. Cùm autem prædictus vir strenuus de altera domo assumptus diuina pariter & humana vocatione primum honoris gradū non pecuniæ vel carnis & sanguinis prærogatiua, sed vitæ merito prudentiæque decore in eadē Ecclesia obtinuisset, & inuenisset Conuersos temerario hoc fastu delectari, laudabili zelo accensus, prę sumptionem pessimā censuit esse corrigendam. Itaque priuatim in consilijs & publicè in fratrum Capitulis cœpit ingenuè de prę sūpta nouitate causari, monere, rogare, tandem etiā prę cipere, vt tottitndo praue consuetudinis Ordinis rectitudini non conveniens, absq; scandalo dissensionis, si fieri posset, amputaretur. Sed quia visus diræ præsumptionis carnalium fratrū mentibus tenacissimo glūtino miserę obstinationis sic inhęserat, vt absque scandalo auelli nequaquā posset: maluit vir prudens, vt, secundū beati Gregorij doctrinam, scandalū magis oriretur, quàm veritas relinqueretut. Cœperunt itaq; Conversi primò quidem in angulis susurrantes murmurare: dehinc conspiratione paulatim invalescente, seditionem publicam effrænata insania meditati. Totius verò mali incentor & conspirationis author extitit Conuersus quidam, cui Dormitorij fratrum seruandarūque botarum cura cōmissa fuerat: qui diabolico spiritu repletus, & secundùm Propheram in omni loco silentium pjiciens, nunc singulos, nunc simul plures conueniebat, suadebat, hortabatur, vt numquam consuetudinem suā insolentiæ fomitem, elationis incentivū, quacumq; precum scuminarum occasione sibi paterentur auferri. Et ô quàm mirabili, imò quàm lamentabili dementia, spiritus superbiæ illos quos semel deceperit, illaqueat: ita vt arduos durissimosque labores, quos si propter Deum subire cogerentur, intolerabiles judicarent, contumacię fastusq; typho inflati, tāquam leues & faciles subire non vereantur. Cùm enim Dōnus Abbas susurria eorum primùm deprehendisset, præceperat per virtutem obedientiæ, vt quicūque ex eis silentium rumperet, si ante cibū hoc faceret, eadem die, sin verò postea, sequenti die in pane & aqua jejunaret: quod is, cujus suprà meminimus, non Con-

Greg. ho. 7. in Ezech. Conuersi Sconaugie seditionem meditantur.

Amos 8.

uersus, sed peruersus, nequaquã virtutis amore, sed vt inuidiam Abbati suo suscitaret, tãquam cælitus datam sententiam servare curabat. Nam cùm penè quotidie conspirationem conflando silentium frangeret, singulis etiam ferè diebus in pane & aqua jejunabat: vt vel sic animos fratrũ in odium Abbatis inflãmaret: qui tam duram & inhumanam sententiã ꝓmulgasset. Interea sacratissima Dominici Adventus celebritas superuenit: & conspirationis procella clandestinis susurrijs aucta & roborata vndiq; intonabat: jamque publicum scandalũ, & ipsum gravissimum minitabatur. Dederat namque prædictus pseudoconuersus consilium pessimum, quod etiam sceleratissima instantia perurgebat: scilicet vt vigilia Natalis Domini congregatis fratribus de grangijs vnanimo consensu Dormitoriũ monachorũ tempore laboris ascenderent, atque de singulorum lectis botas auferentes, minutatĩ eas ferro secarent, manibusq; discerperent. Licet verò prodigiosa hæc & infamis eorum nequitia venerabilis Abbatis conscientiã minimè lateret, dissimulauit tamen, sicut scriptũ est, quia *Prudens in tempore malo tacebit.* Cęterũ quantò in tantis angustijs longiùs aberat humanum consiliũ pariter & auxilium, tantò enixiùs diuinę pietatis viscera statuit interpellanda: monachisq; generalem orationem indicens, monebat, vt singuli secundùm possibilitatem suam Dñi misericordiã peterent: quatenus de tanta insolentia carnaliũ fratrum melius aliquid disponere sua pietate dignaretur. Instabat jam præcipua & festiua Natalis Domini solemnitas: & ante paucos dies ejusdem solẽnitatis Dõno Abbate Capitulo Conversorum præsidènte, pdictꝰ signifer dissensionis & minister Satanę de indiscreta abstinentia, & quia barbam suam nouacula penitus abrasisset, (quodquidem miser ille intentione commouendi scandali fecerat), à quibusdã complicibus suis, nequaquã zelo Ordinis, neque fraternæ charitatis intuitu, sed studio exercendæ malitiæ, proclamatus est. Cũque Domnus Abbas blando affatu quæreret ab eo, cur hoc fecisset, & ex tumidis inordinatisq; responsionibus ejus intelligeret malitiã ipsius esse cõpletam, laudabili quodam justitię zelo accensus, sic ad eum præsago spiritu coram omnibꝰ locutus est. Debueram quidem frater, salutaribꝰ monitis aggredi contumacẽ animum tuum, si fortè resipisceres à laqueis diaboli, à quo captivus teneris ad ipsius voluntatem: sed quoniam trabs superbiæ oculũ cordis tui adeò obnubilauit, vt eam per humilitatem meam ejici posse non præsumam: & quoniam sic te alienatum sensu video, vt monita nostra irrideas potiùs quàm recipias: idcirco omnibus hic sedentibus de te fiducialiter pronuntio, quia nisi celeriùs & sine dilatione resipiscas, atq; humiliato spiritu ad satisfactionem venias, omnipotentis Dei terribile judiciũ in brevi senties: & sicut scriptum est, *In tempore vindictæ disperdet* te *Dominus.* Ecce iterũ ac tertiò dico omnibus hic sanum intellectum habentibus, quoniam sicut pius & misericors Dominus humilibus dat gratiam, sic terribilis Deus indeclinabili linea rectitudinis suæ superbis resistit: ideoq; tu, qui pacis & institutionis, quã sancti Patres sanxerunt, publicus hostis es, si in malitia perseueraueris, durissimum intra paucos dies judiciũ portabis. Confido enim in Domino Iesu, & in gloriosa Virgine matre ipsius, cujus nos inutiles servuli sumus: quia domum istam ab ipsa sui fundatione fraternę charitatis glutino, laudabiliumq; morum disciplina conspicuã, non patientur tua nimiùm improba pervicacia corrumpi. Iam preces fratrũ super intestinę discordię tabe gementium ad aures Dñi Sabaoth ascendebant, & Angelus Do-

Conspiratio Conuersorũ aduersus Monachos.

Prouer. 11.

Abbatis vera prædictio

Eccli. 5.

Alludit ad Ezech. 9. mini accepta ab eo sententia, pertransiens eos, quorũ frõtes signo Tau, hoc est, vexillo humilitatis Christi insignitas reperit, miserum conspirationis authorem, cujus fronti characteré bestiæ & draconis, qui est rex super omnes filios superbiæ, impressũ vidit, percussit, ac sine mora extinxit: pariterque cum eo totius scandali turbinem & præsumptionis nebulam dissipauit. Vespera namque diei vigiliam Natalis Dñi pręcedentis, cùm post Cõpletorium de dormitorio descendisset, & infirmarius Conuersorum, qui quasi secundarius ejusdem conspirationis esse videbatur, cum quo etiã venenata dissensionis consilia frequentiùs tractabat, ei occurrisset: subitò vocem doloris cum gemitu valido cœpit emittere: & pallescente facie, naribusq; contractis, oculis etiam de statu suo euersis, mortem in continenti adfuturam, tristia signa declarabant. *Horrenda mors Conuersi seditiosi.* Turbatus alter, cùm jam nutantem cerneret, ne fortè repentino lapsu terrę allideretur, mediũ complexus est: sed adeò subitanea mors fuit, vt antequam terram petere posset, inter manus tenentis se funesti sodalis miserã animam exhalaret. Tunc conturbati sunt principes conjurationis, robustos in contumacia sua obtinuit tremor: obriguerunt omnes dissensionis & schismatis incensores. Quàm bonus es, Domine Iesu, sperantibus in te, quàm dulcis est misericordia tua in tempore tribulationis: sicut ros matutinus, & sicut pluvia oportuna in diebus siccitatis. Tu enim es Rex Regũ, *Prou. 20.* & Dominus dominantium, qui sedes in throno judicij, dissipans omne malum intuitu tuo: qui per vnius peccatoris terribilem mortem peccatores coercuisti multos: & domũ illam, quoniam placita tibi in ea inuenta sunt opera, à turbine præmeditati, diuque conflati scandali, misericorditer liberasti. Accurrerunt vndique ad signiferũ suum Conuersi: & quem postero die ad inauditum scelus perpetrandum quasi ducem sequi decreuerant, ejus, Iesu bone, cadaver extinctum miserabili tumultu in infirmitoriũ deferentes, in area vbi fratres vita excedere solent, consternati metu & tremore, collocarunt. Non enim passus es, Domine, sacratissimam solẽnitatem tuam, in qua primùm ministerio Angelorum pax terris annuntiata est, discordiæ schismatisq; perturbatione fœdari. Cumque tabula defunctoria signum dante vniuersorũ aures percellerentur, tum maximè propterea, quia nemine illic sic proximum morti sciebant: Dõnus Theobald⁹ tunc Subcellerarius, postmodum verò ejusdẽ loci Abbas, quiq; inde assumptus prelatus est matri Ecclesiæ, scilicet Everbacensi, quę est vna de primis filiabus Clarevallis, cujus etiam revelatione nos ista didicimus, orationem, quam Dõnus Abbas pro pervicacia conspirationis constituerat, vsq; ad illam horã obliuioni traditã eodẽ momento, quantò devotiùs poterat, persolvebat. Audito verò sonitu tabulæ festinanter in infirmitorium cucurrit: & cùm rescisset, quis defunct⁹ esset, vehementer admiratus judicium Dei, Domnum Abbatem, qui tunc fortè de dormitorio descenderat, ad Cõmendationis officium defuncto persolvendum quantocyùs inuitauit. Illo quoque celeriùs accurrente, cùm remoto à parte capitis operimẽto quo corpus tegebatur, faciem jacentis intuit⁹ esset, cõplosis manibus, & ex intimo cordis trahens suspiria, heu! inquit, tu miserrime, ecce quomodo sine pœnitentia malitiæ tuæ diuino judicio extinctus jaces. Et hoc ipsum secundò & tertiò ingeminans, vtinam, inquit, monita mea contumaci animo non sprevisses: vtinã misericordiam Dei æternaliter à te non exclusеris. Aliquãdiu itaque, quid sibi faciendum esset, deliberans, tandem id consultius esse credidit, vt Cõmendationis officio ex more

peracto,

peracto, corporeq; in Ecclesiam delato, postero die fratres omnes tam Monachos quam Conversos conuocaret: quatenus quid sibi in tali articulo faciendum esset, in cōmune decernerent. Concione autem facta, sic Domnus Abbas in audientia cunctorum locutus est. Nostis, fratres carissimi, in quàm peruerso proposito praui cordis & malitiosæ volūtatis suę homo iste deprehens⁹ sit: quē nisi districta judicij Dei censura quantocyùs de medio tulisset, domū istam in optima pace & concordia hactenus durantem grauissimi scādali cauterio cum cōplicibus suis, quos ad hoc susurrijs improbisque suasionibus illexerat, inurere non timuisset.. Quapropter, quoniam peruersitatē ejus omnes scimus, confessionem verò seu pœnitentiam ipsius non nouim⁹, corpus ejus inter corpora fratrum nostrorū nequaquam poni debere cēseo: & hoc non temeritate aliqua, sed libramine iusti judicij decernere confido. Quo audito extimuere & expalluere Conuersi: vtque sibi cum senioribus Monachis seorsum loquendi licentia daretur, suppliciter postularunt. Hoc per indulgentiam Dōni Abbatis consecuti, cùm in partem diuertissent consilij gratia, post paululū reuersi, & solotenus coram ipso prostrati tam Monachi quàm Conuersi, vt misericordia defuncto non negaretur, multa precum instantia petierunt: spondentib⁹ Conuersis, atque sub attestatione diuini nominis asseuerantibus, quoniā si D. Abbas districtionem sententiæ tēperaret, & defuncto, licet minùs digno, cōmunem sepulturā non negaret, se ab omni intentione conceptę malitiæ cessaturos: & super petitione nouarum botarū verbum vlteriùs nullo modo se moturos. Dicebāt pręterea quidam de senioribus, excepto sermone hoc, aliàs virum satis extitisse probabilem: nec debere ab hominibus judiciū sine misericordia decerni in eum, quē fortassis diuina misericordia idcirco temporaliter punisset, ne conceptam malitiam effectui mancipare posset, pro qua ęternaliter damnari debuisset. Considerans itaque Domnus Abbas ita tempori expedire, & ne fortè nouissimus error pejor fieret priore, si Conuersi, qui hac occasione facilè sedari poterant, in majus aliquod scandalum prorumperent: simulque metuens sibi, si præproperè austeriorem, quàm oporteret, sententiam daret, quoniam sententia conspiratorum necdum à Capitulo Generali promulgata fuerat, annuit petitioni ipsorum: celebratisq; ex more Missarum exequiarumque solemnijs, inter corpora fratrū defunctus frater terræ commendatus est. Benedictus per omnia Deus, qui domum illam de altissima rupe malitiosæ conspirationis pendentē, jamjamq; in profundissimū baratrū grauis scandali præcipitandam, sicut pius, sicut misericors, liberauit: ita vt sepulto fratri totius discordiæ fæx consepulta quodammodo videatur: nec callidissimæ vulpeculæ fœda vestigia succedenti tempore, in eadem domo deprehensa fuisse, omnis illa sancta Congregatio vsque hodie glorietur. Cæterùm Domnus Theobaldus, cujus suprà mentionem fecimus, cùm esset eidem defuncto fratri ex antiquo intimæ familiaritatis amicitia conjunctus, seque invicem tam in vita quàm in morte, cùm alterutrum eorum decedere contigisset, orationum suffragijs adstrinxissent: quoniam idem Conuersus ante conspirationis turbinem non contemnendæ religionis extiterat: sciens in suprema sorte necessitatis amicum probari: dolensque valde de periculo animæ illius, quem viuentem familiariter dilexerat, statuit apud semetipsum, annuam pro eo facere orationem. Indubitanter namque credidit, quòd etsi exigentibus meritis,

Statuit Abbas sepulturam priuare rebellem defunctum.

Mutat sententiam grauem ob causam.

Orat pro defuncto D. Theobaldus

Oratio pro defuncto de cuius ſalute dubitatur.

precum impendia defuncto nihil emolumẽti ferrent: ſibi tamen bonę voluntatis ſuæ fructum perditũ iri non poſſe. Cumq; toto illo anno ſupplices pro eo preces ad Dñm fudiſſet, reuoluto anni circulo idem defunctus ei in viſu apparuit: lugubri vultu triſtem ſeſe ſubijſſe ſententiã ſignificans. Interrogatus quomodo ſe haberet, reſpondit, ſe ab hora exitus ſui vſque ad temp⁹ illud, in vltionem contumaciæ & rebellionis, graviſſimorũ ſuppliciorum pœnas luiſſe: non tamen de miſericordia Dei vſquequaq; deſperare. Sanè, verũ hoc ſimplex ſomniũ, an alicujus reuelationis myſterium fuerit, ſicut temerarium eſt definire, ita pium eſt ſuper anima fratris defuncti præcipitẽ fręnare ſententiam: cui fortaſſis temporalis mortis horrendũ exitium ſempiternæ miſericordię fuit adminiculum: quia miſericordia & judicio e regione ſe reſpicientibus clariùs eluceſcit miſericordia. Certè quàm ſereno pietatis oculo Dominus hanc domũ reſpexerit, Euerbacenſis probat Eccleſia: in qua cùm longo poſt tempore nouarum botarũ quæſtio maligniſſim. Dæmonum inſtinctu mora fuiſſet: tantorum ſcandalorum, tantarumque calamitatũ ſpinę eruperunt, vt eas magis flere libeat, quàm verbis explicare. Sit ergo nobis propoſitum exẽplum in humilitatis & cautelæ monimentum: vt ſi vnquam ſerpens ille antiquus, hoſtis inveteratus, zizania diſcordiæ & conſpirationis propter conſuetudines Ordinis, in locis in quibus fuerimus, ſeminare tentauerit: nos in timore Dei pacis concordiæque violatores velut aſpides & baſiliſcos fugientes, cum filijs pacis, qui prauas conſuetudines contra formam Ordinis præſumptas, zelo Dei extirpare & extinguere conãtur, ex aduerſo viriliter aſcendere, murumque pro domo Domini nos opponere non pigritemur: quoniam, quod ſæpe dicendũ, ac ſine obliuione retinendũ eſt, *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.*

Zelandũ eſt aduerſus prauas conſuetudines.

Iac. 4. 1. Petri. 5.

Caput XI.
De periculo Excommunicationis.

LICET vniuerſorum, qui Chriſtiano nomine cenſentur, mentibus, per fidem, qua imbuti ſunt, velut naturaliter perſuaſum ſit, Excommunicationis ſententiam nihil aliud eſſe, quàm ſeparationem à Deo, alienationemque à vita æterna: tamen quia corda per negligentiam torpentia plus quandoque mouent exempla quàm verba, neceſſarium duxi, demonſtrare peremptoria hac ſententia, quàm ſit pauenda rationali creaturæ: quæ etiam irrationalem creaturam nonnumquam aut morti, aut grauiſſimæ ſubjicit calamitati: quatenus miſer homo, cui ſpecialiter ob meritum ſuperbiæ anathematis ſpiculum intentatur, quid ſibi de ſe metuendum ſit, penſet: quando ea quæ rationis experientiam ſubire neſciunt, per virtutem diuini nominis anathematis mucrone feriuntur. Ludouicus pius Imperator Auguſtus, Caroli magni filius, qui primus Eccleſias Chriſti per Galliam & Germaniam de ampliſſimis Imperialis fiſci redditib⁹ magnificè ditauit, ob quod etiam Pius meruit cognominari: quique, vt fertur, audiuit vocem dicentem ſibi, Ludouice, venenũ Eccleſijs addidiſti: in partibus Saxonię ſuper ripam Werſe magni fluminis Cœnobium Monachorum fundauit, quod ſecũdùm magnificentiã Imperialem diuitijs & honore nobiliſſimè exaltatum, ad diſtinctionem Corbię veteris, quæ in Gallijs eſt, Corbiã nouam appellari decreuit. In hoc monaſterio temporib⁹ diuę memorię Friderici Imperat. erat Abbas quidã noĩe Conrad⁹, qui ſecũdũ pompaticã conſuetudinẽ

Corbia noua in Germania.

Imperialium Abbatũ, inter cæteras ſęcularis gloriæ illecebras, annulis aureis vtebatur, longè aliter, vt credo, affectus, quàm ille verè pauper & humilis ſpiritu Clarçvallis primus Abbas: quem, ſicut de eo ſcribitur, plus delectabat raſtrũ & ſarculus, quàm tiara & annulus. Contigit verò, vt quadam vice haberet annulum aureum, qui erat ei pretioſus: quem vnâ dierum ſedens ad menſam, dum juxta moré curię cauſa abluendarum manuũ depoſuiſſet: nugis neſcio, an ſerijs intervenientibus, aliquantò negligentiùs ſic ſuper menſam relictus eſt. Advolans interea domeſticus ales corvus, quem curiales Abbatis in delicijs habebant, nullo penitus aduertente, raptum ore annulũ, nec furti ſe reum intelligens, pernici volatu in nidulũ ſuum aſportauit. Verùm poſtquam exempta eſt fames epulis, menſiſque remotis ſurrexere omnes, Abbas damnũ ſuum intelligens, miniſtrorumque negligentiã culpans, annulum quaquaverſum quæri ocyùs jubet: ſed auctore ſceleris cõſcientias omniũ eludente minimè reperitur. Itaq; tam convivas quàm miniſtros ſuſpectos habens Abbas, grauique indignatione cõmotus, mandauit plebanis oppidi, quod ampliſſimum & ditiſſimum haud longè à muris Cœnobij ſitũ Abbatis ſubjacet ditioni, quatenus acerrimam Excõmunicationis ſententiã publicè intorquerẽt in eum, qui ſe hoc ſcelere maculare non timuiſſet. Quo facto ſicut cunctis ratione vtentib⁹ in hac parte teſtimonium cõſcientiæ factus eſt decor innocentiæ: ſic ipſa irrationabilitas naturæ ſubterfugere non potuit, quin temporales anathematis ſolueret pœnas, quas ſempiternas ſoluere tranſitoria conditionis ſuæ vetabat infirmitas. Cœpit namque improbus quidem, ſed tamen culpæ inſcius fur paulatim langueſcere, cibũ faſtidire, ludicras crocitationes, cętetaſque irrationalis creaturæ ineptias, per quas ſtultorũ hominum timorem Dei negligentiũ animos oblectare ſolebat, ſegniùs exercere, dehinc etiam pennas projicere: ad poſtremum verò ipſis quoque plumis tabeſcentis carnis corruptionem fugientibus, miſerabilis & admiratione dignus cunctis ſe cernentibus apparere. Factum eſt autẽ quadam die domeſticis Abbatis ipſo præſente de tam prodigioſa alitis illius immutatione inter ſe quærentibus, remq; tam inſolitam nequaquam ſine cauſa fieri poſſe aſſeuerãtibus, vt vnus ex ipſis ſic quaſi joco diceret Abbati. Conſiderandum vobis eſt, domine, ne fortè iſte ſit fur quẽ quęritis, & hæc horrenda plaga quam cernitis, vinculi anathematis quo innodatus eſt, indiciũ det. Attonitis ad hoc verbum cunctis, vni ex miniſtris pręcepit Abbas, arborem in qua cubile alitis illius erat feſtinatò aſcendere: ſtratumque ſtipula & ſarmentorum repugijs ſubornatũ diligentiùs reverſare. Qui mox vt aſcendit, repertum annulum ab injuria ſordiũ vendicauit: nec ſine ſtupore omnium qui aderant manibus Abbatis reſtituit. Ita miſero fure, qui atrociſſimas furti pœnas luebat, nec tamen furti ſe reum intelligebat, diuino, vt credimus, nutu prodito, ad conſilium diſcretorum virorũ Domnus Abbas ijs, qui Excommunicationis ſententias dederant, mandauit, quatenus anathema, quod reo intorſerant, reſtituto damno celeriùs relaxarent. Quod poſtquam factum eſt, ſicut priùs paulatim deficere, peſtiferoque tabo de die in diem langueſcere prædictus ales viſus fuerat: ita poſtmodum per incrementa reuiuiſcere quodammodo, atque revireſcere cœpit, quoadvſque priſtinæ formæ, ſanitatique amiſſæ, non ſine magno Dei miraculo, integraliter reſtitutus eſt. Inuenitur etiam in geſtis beatiſſimi Patris noſtri Bernardi, quia cùm ad Dedicationem nouæ Baſilicæ

Excommunicationis vis in corvũ furem.

Conualeſcit corvus excommunicatione ſublata.

Fulniacensis Cœnobij invitatus fuisset, tam innumerabilis muscarũ multitudo propter nidorem nouę calcis in Ecclesiam recèns linitam conuenerat, tantáque inquietudinem intrantibus generabant: vt fratres valde timerẽt, ne fortè dedicationis solemnitas, quæ postero die celebranda erat, earũ improbitate impediretur. Quod cùm patri sancto intimatum fuisset: solita cõfidentia, quam in Deũ habebat, visus, excõmunico, inquit, eas. Mane autẽ facto vniuersæ muscæ illæ anathematis spiculo percussæ & mortuæ ita pauimentum omne repleuerant, vt palis eas in congeriem adunari, gerulisq; exportari necesse fuerit. Sed & de milite quodam audiuimus, qui ob prauitatẽ suam publicè excõmunicari meruerat, quia sedens ad mensam panem canibus pjiceret: sed canes solo odore polluti panis exterriti retrocedebant, & eum tangere nullatenus acquiescebant. Quàm verò pauidus & circũspectus debet esse homo, qui ratione & gratia duce malum vitare, bonũque operari valet, ne in exterminij & separationis adeò terribilem sententiam incidat, si sic irrationalis creatura quæ peccare nescit, ac per hoc peccati pœnas solvere non tenetur, interueniente anathematis severitate quandoq; puniri videtur.

Excommunicata a S. Bernardo muscæ.

Caput XII.

De periculo indiscretorum Confessorum, & de laude discretorum.

Discretio virtutum mater.

QVàm pulchrè sacra Scriptura discretionem matrem cõmemorat esse virtutũ, quæ quasi sacer quidam limes inter virtutes & vitia medius, alterutra hæc ab invicem sagaci prouidentia distermінat: vitia virtutũ specie adumbrata exsufflat: ipsas virtutes per deuotionem impinguat & ordinat: infirmum in fide non projicit, sed materna magis pietate suscipit: conscientias peccatrices sibi per confessionis verecundiã denudatas per invectionis asperitatem nequaquam exulcerat, sed benigna consolatione mulcet & erigit: ac si tãta est pusillanimitas confitentis, etiam grauissima scelera, quæ vix multorũ annorum luctu aboleri posse sperarentur, per sacrificium spiritus humiliati, cordisq; contriti, facilè deleri posse, melliflua exhortatione suadet. Non sic Pastores multi in Ecclesia Dei, indiscreto & impetuoso spiritu suo dispergentes gregem Dñi, qui discretionis virtutẽ ignorantes, & pretiosam linguam eucharin, qua peccatricis animæ tabida vulnera linguntur, vt ad sanitatẽ perducantur, non habentes, quos sanare debuerant, ampliùs vulnerant: quippe pietatis visceribus vacui, exaggeratione duræ diuturnæq; pœnitentiæ quasi seminariũ quoddam contempt⁹ & desperationis infirmis inducunt. Neque verò ista sic dicimus, quasi non rectè faciant, qui peccatoribus pro qualitate seu quantitate criminum cõdignam pœnitentiã injungũt: sed quia vbi est tanta pusillanimitas confitentis, vt non solùm præ confusione perpetrati sceleris, verũetiam prę gravamine subsecuturæ pœnitentiæ, pallentem, trementem, spirituq; deficientẽ, discretus Confessor viderit eũ, qui confitetur, interim omnino dissimulet, necesse est: ac lacte dulcis consolationis, blandimentoq; pię exhortationis sustentet animam pavore lassã: quoadvsque benevolentia ipsius roborata, solidiorem fructuosæ pœnitentiæ cibũ sumere convalescat. Quanti verò periculi sit, vim discretionis ignorare, nec scire, juxta Apostolum, cum infirmo infirmari, neque qualitatem confitentis pensare: itemq; quanto laudis pręconio attollendus sit discretus Confessor, qui per vnctionẽ gratiæ docentis se de omnibus, vniuscujusque confitentis qualitati vel possibilitati conformare se nouit, pulcherrimo, valdeque jucundo exẽplo lectoris sensibus imprimere curabo: vt qui sanct⁹ &

Non semper rigorosè injungenda pœnitentia.

2. Cor. 11.

discretus est, in discretione proficiat adhuc: qui autem durus & indiscretus est, hoc exemplo quasi manu quadã solicitudinis pulsatus, sordes indiscretionis quantocyùs abstergere festinet: & quanto pietatis studio parvulos Ecclesiæ Dei partvrire debeat, donec Christus formetur in eis, solertis considerationis industria discere non grauetur. Miles quidã nobilitatis, diuitiarum, juuentutis, magnarũque vitium titulis adornatus, & ob hoc sensu carnis suę inflatus, leges diuinas pariter & humanas contẽnebat, & jura ciuilia juráq; naturalia confundebat: incendijs, rapinis, seditionibus, & homicidijs omnia replens, fas nefasq; paruipendebat: & vt breuiter vniuersa ejus mala cõcludam, nec Deum timebat, nec homines reuerebatur. Habebat sanè fidelẽ conjugem, in omni Christianæ religionis pietate, quantum sub tam crudeli marito licebat, deuotam: quæ virũ suum sincera charitate diligens, peruersitatem ipsius irremediabilibus lacrymis flebat: atque pro emendatione ejus assiduas ad Dñm preces, spiritualis magis quàm carnalis amoris affectu, fundebat. Prętereà siquando tumidũ animum ejus ab ira deferbuisse, sereniorique vultu lætitiam prætendentem vidisset, salutaribus eum monitis aggrediebatur: & vt à tantis malis aliquando cessaret, faciéque Domini per confessionis & pœnitentiæ humilitatem placaret, exhortationibus & lacrymis multis obsecrabat. Ille verò nunc quidẽ periculosa dissimulatione, nunc autem turbida indignatione vxorem optimam salutem suam zelantẽ à se repellebat, dicens, sibi nondum hanc inesse voluntatem: se magis bellicis ac militaribus rebus debere intendere, nec posse pati opprobria propinquorum & amicorum exprobrãtium sibi, si otio & inertia torpens, inimicis suis mala irrogantibus talionem duplicatam, aut etiam triplicatam non reddidisset. Sed licet sæpius sic repulsa, nullo modo tamen desperatione frangebatur optima mulier, quæ virum suũ sacri desiderij vulua parturiebat: nec desistebat casta consilia etiam invito importunè oportuneque ingerere: donec tandẽ assiduitatem benevolentiæ ipsius pertæsus, vxoria quoque charitate delinitus, sic ad eam locutus est. Ecce ad consilium tuũ confiteri volo: sed vbi talẽ Confessorem inueniam, cui tutò conscientiam meam credere possim, quique se mihi benignũ atque humanum exhibeat? Mox illa, quæ salutem viri sui ardentissimo pietatis affectu sitiebat, verbum hoc velut auspicatũ de ore ipsius læta rapiens, domine, inquit, ego vobis fidũ & humanum confessorẽ procurabo: tantùm ab hac bona & sancta voluntate non moueamini. Igitur quęrente illa spiritualem medicum veternosis ac multiplicibus peccatricis animæ vulneribus curandis idoneũ, inuenit quẽdam religiosæ quidem conuersationis Presbyterum, sed heu! gratiæ discretionis ignarum: curationis spiritualis gnarum, sed qualitates & complexiones ęgrotantium discernere nescientẽ. Ad hunc ergo venerabilis matrona feminea simplicitate omnem religiosum etiã discretum esse reputans, miserabilem virum suum adduxit: monẽs & obsecrans, quatenus purã ruborique confusionis nequaquam cedentem confessionẽ, non sicut homini, sed sicut Christo domino facere nõ dubitaret. Quod cùm ille prout poterat fecisset, audiens Sacerdos tam multiplicia, tamq; enormia scelera, obstupuit: & quem de profundissima perditionis fouea malagmate piæ consolationis eripere debuerat, indiscreti rigoris mucrone in baratrũ repetitæ imò duplicatæ desperationis miserũ injecit. Ait namque ad eum. Siquidem, ô bone vir, excessus tui qualicumque mediocritatis meta cohiberentur, nec te tanta criminum & scelerum enor-

Miles impius.

Vxor pia de viri salute solicita.

Miles acquiescit pio consilio.

Sacerdos indiscretus.

mitas inuolueret: vtique mediocritatis meæ consilium tibi libenter impenderem: Verùm quoniã talia ac tanta te cõmisisse constat, quæ non eujusvis Sacerdotis, sed solius summi Pontificis examini reseruanda, sacra Canonum sanxit auctoritas: suadeo & hortor, vt quàm citiùs poteris limina Apostolorum petens, sanctæ Sedis Apostolicæ Pontifici conscientiã tuam humiliter pandas: atque ad ipsius nutum pœnitentię laborem subire non graueris. Ad hæc verba effera mens illa, quæ aliquantulũ mitigata & humiliata esse videbatur, tãquam si validissimo lapidis ictu in fronte percussa fuisset, infremuit: & recrudescente crudelitate miserabilis homo totus in insaniam versus dixit. Ergone nil aliud à te expectare debeo: qui ad hoc me humiliaui ꝑ vt tibi conscientiã meam manifestarem? Presbytero verò simpliciter respondente, se ad præsens melius & sanius consilium non habere: mox ille filius belial, ante cujus oculos tamquã nihil erat sanguis, euaginato gladio caput ipsius amputauit: tediensq; ad vxorem suam, tristem euentũ, & sanguinem fœdatæ cõfessionis aperuit. Expauit & expalluit illa, atque prę nimio dolore cordis penè exanimata, detestando parricidij nuntio non verbis, sed luctu & lacrymis respondit. Sed quando charitas de corde puro, & conscientia bona, fideque non ficta, quæ in pectore optimæ conjugis altiùs radicauerat, difficultatib⁹ cederet, obice peruersitatis repelleretur, malitiæ malleo extũderetur: quæ fortis vt mors, dura sicut infernus, à Sapiẽte perhibetur? Imò quantò duriùs repellebatur, tantò valentiùs insistebat: nec destitit, donec ad victoriã perduceret judicium pietatis: & secundùm sententiam Apostoli, saluaretur vir infidelis per mulierem fidelẽ. Æstuabat altera Theodora, ferventissimo dẽsiderio salvare cupiens alterũ Sisinnium: & verè altera Natalia, de viro suo, si fieri posset, alterum efficere gestiens Adrianum. Nec dormitauit ocul⁹ ejus, nunc quidem terribile judiciũ Dei compari suo ꝓponendo, nunc verò præsentis vitę breuitatem atq; instabilitatẽ inculcando: quovsque rursus ab eo, cooperante gratia Dei, confitendi voluntatem elicuit. Tum verò velut apis sagacissima pia curiositate quærere cœpit, sicubi non solùm religiosum, sed etiam discretũ confessorem reperire posset: qui præoccupatũ multis delictis in spiritu lenitatis instruere nosset: qui sciret calamum quassatum penit⁹ non esse conterendũ, ne fortè nouissima miserabilis viri sui deteriora fierent prioribus. Et volente Dño, cujus judicia sunt abyssus multa nimis, qui secundùm altitudinẽ beneplaciti sui quandoq; sceleratissimos quosque ad vitam vocat præsumentes verò de innocentia sua relinquit in manu consilij sui: inuenit Episcopum quendam religione conspicuũ, discretione præcipuum, lucrandis animabus idoneum, negotioq; quod fortis mulier intendebat, aptissimum. Ad hunc itaque alter Naaman Syrus spiritualis lepræ contagione à planta pedis vsque ad verticem percussus, adducitur in descensu Iordanis, hoc est, in humiliatione puræ confessionis, per virtutem septiformis gratię Sancti Spiritus abluendus: vt de cętero mortu⁹ quidẽ esset peccato, viueret autem Deo. Facta autem confessione, stomachoq; conscientiæ pestiferi fellis humoribus euacuato, prudens & pius medicus ferrum secationis, ignẽq; adustionis penitus abscondens, suauissimæ consolationis vnguento seminecem aggreditur dicens. Grauia quidem sunt, ô amice, peccata tua, quibus Deum offendisti, & animã tuam vulnerasti: sed qualiacũque, seu quantacumque sint, quid sunt ad incõprehensibilẽ diuinæ pietatis abyssum? Non plus, quàm stilla situlę ad pelagus maris. Quapropter suadeo tibi, bono ani-

Pœnitens confessorem necat.

Cantic. 8.

1. Cor. 7.

Alludit ad 4. Regũ 5.

Pij confessoris exhortatio.

mo esse · & quia per gratiã Dei confessionis antidotum consecutus es, pœnitentiæ quoque potionem, licet aliquantulum amarã, sumere non graveris: quoniam sine illa confessionem nemini prodesse posse, diuina sanxit auctoritas. Meum autẽ erit, salutarem hanc pœnitentiæ potionem ita tibi temperare, vt per eam mortis æternæ periculũ euadas: sempiternæ quoq; vitæ participio non frauderis. Nutante illo, soloque pœnitentiæ nomine audito responsum non dante, quid, inquit Episcopus, frater carissime, quid tibi videtur? Poterisne aliquantulũ pœnitentiæ sacrificiũ pro tantis peccatis tuis offerre. Ille respondit. Duram ac diuturnã pœniam nec agere possum nec volo: sed si secundùm sponsione tuam seruata mediocritatis consideratione, tale aliquid mihi imposueris, quod vires possibilitatis meæ non excedat: conabor aggredi quod hortaris. Et Episcopus. Considera ergo jam nunc mecũ, metiamurque vires tuas: vt ea tantùm tibi injungamus, quæ te perficere posse putaueris. Quid ergo? Salténe facilia tibi sunt aliquanta jejunia, eleemosynarumue larga erogatio nũquid te grauare poterit? At ille. Nihil horũ facere queo. Neque enĩ vel vsque ad horam tertiã jejunare valeo: reique familiaris quotidiana & inconsiderata effusio citiùs domũ meam ad vltimam egestatẽ perduceret. Episcopus ait. Si te nihil horum facere posse putas: saltẽ vel in hoc consentias nobis, vt aut sepulchrum Dñi peregrinus pro peccatis tuis visites: aut certè Romæ limina Apostolorũ, siue corpus sancti Iacobi in Galecia adeas: quatenus ipsorum interuentu peccatorum tuorũ indulgentiam percipere merearis. Mox miles ille fortis quidem corpore, sed nimiùm pusillus ac debilis corde, conceptam indignationẽ cohibere nõ valens, substomachando respondit. Vt quid sine causa vana loquimini? Si enĩ vnius diei itinere à terra mea recessero, continuò rapinis, incendijs, direptionibus, dilapidationibusq; patebunt omnia mea: & ego rediens, inueniensque nihil, opprobrium ero ꝓpinquorũ & amicorum, subsannatio & derisio inimicorum. Absit à me, vt tam graue dispendium honoris mei simul & patrimonij mei incurrã. Quid faceret quantumcũque peritus medicus: ægro inter manus ipsius miserabiliter tabescente atq; deficiente, omnéque medicinam prorsus respuente? Quid inquam faceret illi, qui, non dico secantem aut vrentẽ, sed fouentem & vngentẽ abhorrebat? Hic jam necesse erat, vt pia discretio, sanctaque compassio partes suas exerceret: ne fortè ouiculam moribundam & languidã, pro qua Christus mortuꝰ est, inueteratus ille draco deuoraret: qui absorbet fluuiũ impœnitentium, & non miratur: sed habet fiduciam, quòd & ipse Iordanis pœnitentiũ influat in os ejus. Igitur Episcopo, quidnam sibi in tali articulo faciendũ dicendumve foret, ancipiti mẽtis trutina pensante: diuina subitò gratia illustratus, hilari vultu dixit ad eum. Eia fortissime miles, poterisne saltem vna nocte pro peccatis tuis silentiũ tenere? At ille licet esset pronus ad desperationem, neq; sicut dicit Scriptura, laborare, vsque facere perditioni suæ nullatenus acquiesceret: audito tamen hoc verbo, quasi de gravi somno evigilans, ait. Si ꝓpter vnius noctis silentium omnia peccata mea mihi condonantũr, faciam quod consulis. Episcopus vero de Dñi pietate fiduciam plena fide concipiens, metuensque, ne forte recidivũ passus, omnibus se rursus sceleribus involveret, respondit. Fac tãtũmodo quod judico, & sub qualicumque forma pœnitentiæ vel obedientiæ humiliare coram Deo ejusq; Vicario, firmũ habens ꝓpositum, criminaliter de cætero non peccandi: & ego ꝓ anima tua in die tremendi examinis

Pœnitens respuit durã ac diuturnã pœnitentiã.

Respuit iejunia & eleemosynas.

Respuit peregrinationes ad loca sancta.

Iob 40.

Acceptat silentiu vnius noctis.

iuſti Iudicis Dei reſpondebo. Fit itaque conſenſus verè mirabilis, ſtatuitur
pactum penè ſine exemplo, initur cambitio cõmercij à ſęculis inauditi, vt
ꝑpter vnius noctis ſilentiũ multorum annorum crimina, flagiriaq; grauiſſi-
ma & innumera relaxarentur: & tamen tanta eſt virtus obedientię, tantaq;
ſublimitas charitatis: vt quod pia mens fratris animã ſalvare cupientis de Dei
ſui larga benignitate præſumebat, irritum fieri nullo modo potuerit. Decli-
nante interim ad occaſum ſidere lucis, noctiſque tenebris incumbentibus,
Monetur pœnitens de diaboli artibus. ducit ad Eccleſiã pœnitentem ſuum verus paſtor, verè dign⁹ nomine & ho-
nore Pontificis: atque ante ipſius Eccleſię fores novus de inueterato diaboli
milite Chriſti tyrunculus, de fide, de patientia, de perſeuerantia, de multi-
moda dæmonũ calliditate, diligentiùs inſtruitur: & quia niſi quis legitimè
2. Tim. 2. certauerit, non coronabitur. Super omnia verò cõmonetur, ſæpiuſq; ei ab
Epiſcopo inculcatur & præcipitur: vt quidquid audiat, quidquid videat,
quoſcumque terrores, quantaſcũque horripilationes ſentiat, ne vllum om-
nino verbũ loquatur: quovſque facto mane ipſe Epiſcopus cum cruce Dñi-
ca veniat, ſuaque benedictione faminis officium reſtituat. Dehinc rudis a-
gonotheta qualiter in ſpirituali palæſtra ſe exercere debeat ſufficienter in-
ſtructus, lætantibus Angelis, frementibus dæmonibus, in Eccleſiã introdu-
citur, factaque oratione ante altare ſiſtitur, rurſumq; ab Epiſcopo de perſe-
uerantiæ conſtantia admonetur: ſicque recedentibus cunctis, januarũ quo-
que repagulis firmiſſimè clauſis, in manu Dei relinquitur. Circũſeptus ergo
timore & horrore nocturno didicit jam miteſcere, ſuperbię faſtum depone-
re, crudelitatis belluinę rabiem in manſuetudinẽ commutare: Dei miſericor
diam, quam ante tumidus deſpexerat, trementibus labijs inuocare: & vt ſe
diuina pietas in hoc periculoſi certaminis agone non deſereret, ſuppliciter
orare. Vidit hæc peccator ille, qui ab initio peccat, & iratus eſt: dentib⁹ ſuis
frenduit & diſtabuit, de antiqua poſſeſſione ſua noua pietatis arte ſe expelli
vehementiſſimè indoluit: totamq; malignorum ſpirituũ cateruam ad calli-
ditatis & deceptionis laqueos tendendos inuocauit. Primo igitur conticinij
tempore, dum pœnitens ille pauido corde pericula omnia metuens, ſonum
aure captaret, audiuit repente quaſi Eccleſiæ fores reſerari: viditque phan-
taſticos inſtitores, re autem vera dęmones in ſpecie quorũdam negotiatorũ,
Apparent dæmones primò ad inſtar mercatorum. gratia pretioſarum veſtium coëmendarum ſibi familiariũ ad ſe inuitare: qui
ſinguli velut pannos diuerſi coloris multęq; ſubtilitatis ac magni pretij por-
tantes, eos coram ipſo depoſuere: ſicque quaſi compatiendo ei locuti ſunt.
Vt quid, domine, ſequimini hypocritam illum, qui vos ſeducere conatur,
qui etiam ad hanc vos ineptiam perduxit, vt in medijs tenebris & horrore
nocturno inter ſepulchra mortuorũ, velut amens ac ſenſu alienatus, ſedeatis?
Aut nũquid non poteritis maturiori poſt hoc æuo, cõpetentiorique modo,
pro peccatis veſtris pœnitentiam agere: tantùm vt nũc non efficiamini op-
ptobriũ & deriſio inimicis veſtris? Omnes enim ꝓpinqui & amici veſtri au-
dientes vos ſubitò amentem effectũ, lamentantur & plangunt: inimici autẽ
veſtri exultatione magna tripudiant, poſſeſſioneſque veſtras auidiſſima cu-
piditate rapere feſtinant. Quapropter & nos audientes calamitatem veſtrã,
venimus ad vos, pannorum quos attulimus, ſi eos cõparare volueritis, pre-
tiũ, prolongato quantum placuerit termino, præſtolaturi: & ſi fortè horta-
tu noſtro ab amentia reſipere, honoremque priſtinũ recipere dignaremini.
Cumque vidiſſent calliditiſſimi & maligniſſimi ſpiritus, quòd verbis eorum

nullo-

nullo modo moueretur, nullumque ab eo possent elitere responsum, confusi recesserunt, alterius tentationis prestigia post modicum machinaturi. Circa medium verò noctis, dum miles memoratus, de ijs quæ viderat, attentiùs cogitaret: audiuit de longè velut strepitum equitum cum tumultu properantium, atque ad Ecclesiam in qua sedebat, festinantium. Cumque foribus ipsius Ecclesiæ appropinquassent, citis saltibus de equis suis desilientes, luctuosis vocibus clamare cœperunt, dicentes. Numquid hic est carissimus socius & consanguineus noster? Erant autem dæmones in specie quorumdam propinquorum ipsius, quos peculiari familiaritate dilexerat: quosque flagitiorum & scelerum socios frequentiùs habuerat. Effractis itaque, vt sibi videbatur, potiùs quàm reseratis janvis, ingressi sunt ad eum: & nunc dolentis, nunc indignantis vocibus vsi, proprio eum nomine compellabant dicentes. Heu heu amicorum propinquorumque dulcissime, quæ te necessitas ad hanc lugendam fatuitatem perduxit: & quis tibi hanc voluntariam, insanamque calamitatem persuadere pòtuit? Quis crederet virum prudentem & industrium, in agendis rebus strenuũ, & militaris disciplinæ gnarum, in bellicis conflictibus experientissimum, ad tantam subitò amentiam prolabi potuisse: vt propinquorum & amicorum immemor, ipsius quoque honoris sui negligens, seipsum extremæ infelicitati & miseriæ subdere: cuncta verò bona sua rapinis & incendijs exponere non cunctetur? Scias namque omnes inimicos tuos, quorum superbiam & audaciam in robore fortitudinis tuæ virili constantia retundere solebas, audito quòd aduersa fortuna dejectus atque humiliatus sis, lætari & exultare, sicut exultant victores capta prẹda: disposit isq; agminibus tyrannica crudelitate omnia quæ tui juris sunt rapere, suęque ditioni mancipare velle. Hæc ergo malitia eorum permoti, venimus hortari te, amice carissime, quatenus abjecta dementia qua inuolveris, socijsque & commilitonibus tuis quantocyus ascitis, aduersarijs in manu valida occurras: ne si, quod absit, amicos honorem tuum zelantes spreueris, & exire distuleris: postquam fertiles fundi tui, cunctaque tibi attinentia rapinis & incendijs consumpta fuerint, serò nimis hujus te fatuitatis pudere simul & tædere incipiat. Quæ enim major dementia esse poterit, quàm credere, propter vnius noctis silentium, peccata tibi dimitti: quod Pseudo-episcopus ille de corde suo confinxit, non ad aliquam vtilitatem tuam, sed vt strenuitati tuæ qualitercumque satisfaciens, placentia tibi loqui videretur? In his omnibus subtilissimæ deceptionis concinnationibus pœnitens ille diuina gratia illustratus, immobilis perseuerabat, nec vllum omnino garrientibus dedit responsum: sed inanes, ac sine effectu malitiæ suæ, seque ipsos præ ira & furore discerpentes abire permisit. Videntes itaque impietatis ministri, fabricatores mendacij, se in cunctis astutiatum suarum argumentis esse frustratos, maximumque peccatorem, de cujus quasi certa perditione sibi applaudebant, medianre virtute obedientiæ in puncto, vt ita dicam, temporis ad vitam reuocari, liuore inuidiæ nimiùm exasperati, crudelitate jam & tormentis rem agere decernunt, quatenus si fieri posset, qui blanditijs non cesserat, saltem terroribus & cruciatibus actus, aliquod qualecumque verbulum depromeret, sicque pretiosum salutis vnguentum, quod in mortariolo obedientiæ pistillo patientiæ contundebatur,

Apparent rursus dæmones in forma equitum & sociorum.

Quanta dæmonis inuidia de salute hominum.

per impatientiæ vitium effunderetur. Igitur cursu noctis magna jam ex parte transacto, gallicinij tempus imminebat: cùm ecce maligni spiritus, non jam in peregrina, sicut antea, sed in propria specie pœnitenti illi apparuere; deformes & tetri corporibus, truces vultibus, minaces oculis, dirumque malitiæ virus sæuiendo spirantes: qui etiam vndique eum vallantes, terribilibus vocibus increpabant dicentes. O miles damnate, criminum fæx, scelerum sentina, flagitiorum Charybdis, quæ est ista vana spes tua, qua seduceris? Numquid aliud de cętero esse poteris, quàm vnus ex nobis: qui horrendis criminibus & sceleribus ipsos etiam dæmones vicisti? O quàm stulta, quàm vana, quàm fatua est hæc cogitatio tua: vt pro vnius noctis silētio consortiū nostrū euadere, magistriq; nostri jugum de collo tuo excutere te posse præsumas: cujus jam charactere ad militandū regno mortis signatus es! Ne ergo contēptus nostri pœnas cōdignas soluas, neq; sentias iratos, quos placatos habere poteris, si volueris, exi celeriùs hinc: atq; fauore nostro florētis juuentutis tuæ vigorē in cunctis oblectationibus dulcis mundi lętificato: de aduersarijs quoq; tuis adjutorio nostro deuictis & confusione opertis gloriosissimū triumphū reporta. Hæc quidē illi: cęterùm fortis athleta Dei, qui paulò antè adeò pusillanimis ad patientiam fuerat, merito fidei & obedientiæ fundatus jam supra firmissimā petrā, id est Christū, sicut fallēdo blandientes, sic terrendo increpātes despiciens, propositūque silentiū viriliter seruās, in tantā dęmones insaniā prouocauit, vt versi in furorē irruerent irreuerenter in eū: plagisq; acerrimis lacerātes, licet liuore vulnerū sauciū, illęsæ tamen conscientiæ testimonio gloriantem reliquerunt. Superato itaq; timore nocturno primæ tentationis, à sagitta quoque volāte in die, id est prosperitate secūdæ victoriæ scuto diuinæ gratię protectus, tertia nihilominus vice à negotio perābulante in tenebris diabolicæ sęuitiæ thorace patientiæ cōmunitus, quid illi restabat, nisi dęmoniū meridianum: quod tantò actiùs insurgit in splendore bonorū operum, quantò per extollentiā cordis, jactantiāque virtutū, faciliùs se posse supplantare præsumit? Iam rutilantes aurora radios spargebat, & homo peccator, sed pœnitens, tot triūphis subactę diabolicæ nequitiæ clarus exultabat in gratia Dei, penitusque in alterū virū mutatus, cum magno desiderio suscipiendæ legitimæ pœnitentię pręstolabatur aduentū Episcopi, qui se orto diluculo vēturū esse promiserat. Verè *hæc est mutatio dexteræ excelsi*, verè *beatus homo, quem tu erudieris, Dñe, & de lege tua docueris eum: vt mitiges ei à diebus malis, quando fodietur peccatori fouea* æternę perditionis: & baratrū nūquam finiendę cōfusionis. *Quis accusabit aduersus electos* tuos, Dñe: te Domine aperiente, quis est qui claudat: te Dñe quatriduanū Lazarū lethaliter fœtentem horrore vitiorum, & insuper malæ inueteratæque consuetudinis lapide pressum, in virtute vocis tuæ foras euocante: quis est qui dicere audeat, cur ita facis? Tibi, Domine, super peccatorum, qui tamquam jumenta computruerunt in stercore suo, justificatione, laus, honor, potestas, & imperiū in sæcula sæculorum. Liuidissimus autem ille Leuiathan serpentis antiqui oculus, qui de sublimi merito superbiæ cecidit, & tamen omne sublime per desiderium gloriæ videt, ideoque omni ad sublimitatem, quā ipse perdidit, ascendēti inuidet, considerans pœnitentem illum de victoria sua in gratia Dei exultantem: longè alia via, multoque periculosiore quàm antea, insatiabilis homicida tentare aggreditur. Sciens namque in proximo venturum esse Episcopum, conuoca-

Tertiò dæmones apparent in propria forma.

Multis plagis pœnitentem afficiunt.

Psalm. 76. & 93.

Rom. 8.
Ioann. 11.

Iob 41.

tis tartareis ministris suis, fraudulentissimam commentatur scenam; ipseque lupus rapax punienda temeritate pastoris habitum induit: crudelissimus tyrannus infausto prodigio Pontificis personam assumit: tenebrarumque ministros falsa luce perfusos, velut ministros justitiæ subornat. Procedit subitò ridiculum plasma, progreditur falsus & fallere moliens Antistes splendidissima stola decoratus, facie lætus, habitu incessuque quasi reuerendus, vt nihil minùs quàm diabolus putaretur: subsequuntur satellites falsitatis, vestibus & ipsi candidis fallaciter adornati, tamquam Sacerdotes & Leuitæ, cæterique inferiorum graduum Clerici: portantes singuli velut vtensilia Ecclesiæ, alij vasa sacra altaris, alij indumenta sancti sacrificij, quidam verò velut libros diuini officij impuris manibus ferentes. Sic ergo versipellis & tortuosus dracho transfiguratus in Angelum lucis, cum comitatu impietatis pietatẽ simulante accedens ad hominem peccatorem, sed gratia Dei ad pœnitentiã roboratũ, sereno ore lethale dece prionis virus euomuit, dicens ad eum. O serue Dei, magna est patientia tua, inuicta est fides tua: quia & propositam tibi obedientiam illæsam seruasti: & seductores spiritus in omni malignitate atque fallacia sua ad nihilum redegisti. Noueris enim, nequissima eorum molimina nos nequaquam latere: quibus tota hac nocte multiplici fraude patientiam tuam frangere, fidem cassare, obedientiam pessumdare conati sunt: cùm tamen protegente te Domino, effectu malitiæ suę priuati sint. Adjungunt se pestilenti huic adulatori cęteri nequam spiritus, qui in specie Presbyterorum & Diaconorum, aliorumque Clericorum astabant; miris laudibus victoriam ejus efferentes: & alij quidem, quòd speciem sibi oblatam nec saltem respicere, nedum tangere dignatus sit: alij verò, quòd propinquos & amicos, possessiones, & omnia quæ mundi sunt, timori Dei postposuerit, magnificabant; omnes autem in commune, quòd atrocissima verbera patientissimè tulerit, prædicabant, eumque Martyrum collegam fore asseuerabant. Deinde summus ille, non Pontifex, sed doli artifex: eia, inquit, frater, bonum certamen certasti, cursum consummasti, obedientiam sicut bonus athleta seruasti: nunc superest, vt quia aurora illuxit, accepta licentia loquaris: & qualiter de illis erroneis spiritibus triumphaueris, nobis hoc à te audire cupientibus per ordinem pandas. Interim gratiæ Dei alũnus cujus oculos & aures talibus phantasijs ludificabat Satanas, grauiter in cogitationibus suis turbabatur: quoniam ijdem seductorij spiritus, qui foris visibili specie ei illudebant, intus inuisibiliter ad credendũ fallacijs suis vipereis suggestionibus ipsum illiciebant. Sed quem misericordissima Dei pietas seruare decreuerat, quomodo malignissimi insidiatores nocere poterant? Ideo namque antiquus hostis mille modis miseros mortales tentare non cessat: quia quis sit electus, non nisi per dejectionem & confusionẽ suam intelligit. Cùm ergo, sicut diximus, multùm turbatus, vtrum loqui deberet, necne, dubius & anxius animo volueret: secretissima subitò Dei gratia inspirante recordatus est, dixisse Episcopum, cum cruce Dominica se esse venturum. Curiosiùs verò perlustrans oculis cuncta illa, quæ quasi sacra insignia scelestis manibus indignissimi bajuli ferebant, signum salutare inter ea non esse sagaciter deprehendit: quia licet cætera omnia fallendo & mẽtiendo simulare possit Satanas, signum tamen admirabile, per quod deuictus, & ad nihilum redactus est, effigiare penitus non valet. Territus ergo vehementer, jamque erumpere vocem intra fauces ca-

Dæmon specie Episcopi apparet cum suis.

Laudes dæmonum fallaces.

Nõ possunt dæmones crucis signũ effigiare.

stigans, intellexit, omnem illam candidatorum turbam, ministros esse tenebrarum: atque ad deceptionem sui falsæ illius religionis finxisse apparatum. Vbi verò ille quondam Lucifer, nunc autem noctifer, cæterique apostatici spiritus, viderunt cuncta fallaciarũ suarum argumenta cassari, seque ab homine peccatore, sed pœnitente, in omnibus versutijs suis velut pannum menstruatæ despici & projici: tamquam si ipsius summæ diuinitatis in vase fragili virtuté operantis præsentia percellerentur, terriri, sicut fumus euanuerunt: nec vltra ausi sunt nequissimis dolis vellicare eum, quem sub vmbra alarum gratiæ Dei protectum, viderunt insidiarũ suarum laqueis teneri non posse. Hostibus igitur totius boni cum principe suo deuictis, atque confusis, secundùm pollicitationẽ suam cum cruce Dominica aduenit Episcopus: sacri Cleri non fictitia, sed vera & germana religione insigniti, vallatus frequẽtia. Cumque facta oratione reclusum suum salutasset, & vt loqueretur, in nomine Domini imperasset, ille nocturna adhuc pericula metuens, vix vt in verba linguam laxaret, suaderi poterat: quippe qui multimodas dæmonũ insidias expertus, Academicorum more de omnibus dubitandum putaret, seque inter verum & falsum discernere posse diffideret. Tandem viso signo sanctæ crucis, quod solum dæmones contremiscere & fugere non ignorabat, inclinato reuerenter capite adorauit: requisitusque ab Episcopo, vtrũnam breuẽ quidem, sed salutarem pœnitentiam sibi injunctam seruasset: vel si aliquid amplius satisfactionis superaddere posset, respondit. Ego reuerende pater, vt obedientiam seruarem, immensos agones, & periculosa valde certamina breuis temporis spatio desudata percucurri: ideoque gratias ago Saluatori nostro Deo, qui mihi misero licet & indigno, quàm pertinax hucvsque salutis meæ inimicus extiterim, vel quàm crudelis tyranni pernicioso satellitio meipsum vecors manciparim, in hac nocte demonstrare dignatus est. Ad hæc verba cunctis qui aderant attonitis, & rem gestam scire desiderantibus, præcipiente Episcopo, vt quid vidisset, vel audisset, absque cunctatione ediceret, tragœdiã diabolicæ versutiæ mirantibus vniuersis recitauit: & insuper tyrannicæ crudelitatis indices plagas, quarum liuore dorsum cæteraque mẽbra ejus intumuerant, ostendit. Cumque gratias in commune Domino Iesu Christo super inenarrabili dono pietatis ejus referrent: Episcopus grata hilaritate subridens dixit ad eum. Quid ergo, frater, tibi videtur? Numquid sola hac pœnitentia contentus vis esse; an adhuc legitimam pœnitentiam secundùm Ecclesiasticas sanctiones consentis subire? Ille verò pristinæ infirmitatis suæ penitus oblitus, & ad tolerantiam grauissimorum quorumlibet laborum per S. Spiritus gratiam roboratus, respondit. Domine pater, quidquid jusserit paternitas tua libens & deuotus implebo: tantùm vt malignorũ spirituũ consortium effugere valeam: quorum quàm sit detestanda & amara societas, sicut horrendum est experiri, vtinam sic miseri mortales præscire & præcauere valerent. Quapropter solemnes catinas, extensa jejunia, votiuas peregrinationes, & siqua sunt alia, quæ legitimæ pœnitentiæ congruunt, subire paratus sum: quoniam absque amaritudine pœnitentiæ peccatores ad vitã redire non posse, per gratiã Dei certus effectus sum. Sed quis dignè effari queat, quanto Episcopus gestierit gaudio: quantas vniuersi qui aderant, omnesque cognati & amici ejus sanum sapientes, Deo gratias reddiderint, cùm ab ore peccatoris ante vnius noctis spatium superbissimi & obstinatissimi, omnemque prorsus pœnitentiam respuentis, tam sancta, tam

Victi dæmones discedũt.

Signum crucis dæmones metuunt & fugiunt.

Quàm detestanda sit dæmonum societas.

humilia, tamque deuota verba resonarent. Super omnes verò admirabilis & bonorum memoria digna conjunx ipsius speciali tripudians gaudio, benedicebat Dominum: quoniam virum suũ, cui carnali copula jungebatur, ad spirituales & castissimas agni immaculati nuptias, labore atque industria sua per sanctæ orationis ac piæ exhortationis assiduitatem attraxerat. Ecce quàm dulces, quàm suaues, quamque salubres pietatis fructus sanctæ discretionis virtus protulit: & è regione quàm amaros, quàm perniciosos, quáque mortiferos perditionis fructus miseræ indiscretionis vitium fecit: quando suprà memoratus Sacerdos, qui ad sanandum ægrotũ susceperat, virtutem discretionis ignorans, & quàm benignum compatientéque infirmæ conscientiæ se exhibere debuisset, non intelligens, sibi quidem morté temporalem asciuit; illi verò, quem ad vitam reuocare debuerat, æternæ mortis pondus duplicauit. Hic verò beatus Episcopus, quoniã virtute discretionis magnificè pollebat, cùm omnia pietatis argumenta illi defecisse viderentur, per sagacitatem piæ discretionis aliquid inuenit, vnde superbum salubriter prosterneret; & humiliatum ad vitã resurgere faceret.

Fructus discretionis & indiscretionis quàm diuersi.

Caput XIII.

Quantum periculum sit, quacumque hora confiteri volentem differre.

OMne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum, esse, & à Patre luminum, descendere, Iacobus testatur Apostolus: stultã videlicet Philosophiam illorum redarguens, qui lumen boni operis, viuacitatem intellectus, libero assignantes arbitrio, suam conantur statuere justitiam, ideoque justitiæ Dei non sunt subjecti. Quis enim pensare sufficiat, quantis casibus, quantisue calamitatibus, non solùm humanæ carnis, sed etiã humanę mentis infirmitas pateat, si vel ad momentum à gratia deseratur: quandoquidé nec quid oremus, secundùm quod oportet, nesciamus, si non spiritus infirmitaté nostrã adjuuet? Vnde, quæso, parienter feras, lector, si adhuc de Sacramẽto Confessionis pernecessarium, vt reor, exemplum breuiter perstrinxero: in quo euidentissimè clarebit, quàm lamentabili ruinæ cęcitas humanę mentis, quæ per liberũ arbitrium corrupta est, obnoxia sit: & rursum, quàm potens, quàm efficax sit gratia ad saluandum quod perierat: quæ vtrique ab ipsa etiã ruina seruare poterat, si non secundum egregiam Ambrosij sententiam necessarium fuisset Adæ peccatum, quod Christi morte deletum est: vt proinde nobilis ad imaginem Dei creata natura, quid per se, vel quid per gratiam sit agnoscens, miserationum Domini in æternum non obliuiscatur. In vno ex Monasterijs Ordinis Præmonstratensis, quidam de fratribus aliquando infirmarij officium sortitus est: qui secundùm ea quæ in facie sunt, competentis religionis, & honestæ conuersationis esse videbatur. Sed heu! *pondus & pondus*, quod *vtrumque est abominabile coram Deo*, deprehensus est appendere in statera dolosa: quoniam foris per hypocrisin sobrium, parsimoniæque amatoré se esse simulabat: intus verò in secreto suo gulæ & voracitati laxans habenas, obsonium, quod fortè lautius infirmis præparasset, cibosque delicatiores fidei ejus ob necessitatem infirmorum creditos, non veritus judiciũ Dei, sceleratissimè insumebat. Contigit verò, vt cùm huic nequissimo vitio punienda temeritate aliquamdiu subjacuisset: nescio quo judicio compunctus ad horam, confiteri deliberaret. Itaque in sacra Vigilia Pentecostes circa horam nonã, cùm jam Abbas ejusdem loci ad celebrandum officiũ ipsius diei sacris vestibus ornandus esset, accedens ad eum, signum Confessionis,

Iac. 1. *Necessitas gratiæ.* *Rom. 8.* *Prouer. 20.*

sicut moris est confiteri volentibus, fecit. Abbas autem putans eum de quotidianis negligentijs aliquid habere dicere, tenuit: significans, vt cópetentiorem potiùs horá ad confitendum quæreret: se ad celebranda sacrosancta mysteria incontinenti esse processurú. Repulsus ergo abijt tristis, eo quod scelus omni confusione & ignominia plenum dictutus, effectum Confessionis habere non meruisset: timebatque, ne fortè igniculus ille timoris Dei, qui ad præsens in eo accensus fuerat, hac dilatione tepesceret: nec se post modicum talem inueniret, vt confusionem quæ gloriam adducit sufferre

Eccli. 4. valeret: sed magis confusionem quæ peccatú operatur incideret. Tali ergo mœrore affectum, atque ad desperationem procliuem fratrem illum hostes humani generis maligni spiritus considerantes, velut latrones super pupillú

Dilata confessione frater in desperatione labitur. irruére: miseram animam, quæ se præter rationem, contra ordinem, contra omnem juris & honestatis pulchritudinem indecenti carnis suæ voluptate fœdauerat, felle obdurationis, absynthioque desperationis potantes, & insuper in suimetipsius jugulú hominem jam mente captum violentissima suasione impellentes. Denique ab hora qua repulsam passus est vsque ad vesperá, factione dæmonum varijs & perniciosis cogitationibus fluctuans, factus est insipiens, & elongatus à sapientia Dei, quæ dicit, *Ego sapientia habito*

Prouer. 8. *in consilio, & eruditis intersum cogitationibus:* Iudam proditorem, qui cęlo terræque perosus inter vtrumque perijt, infelicissima dementia statuit imitari. Iam sacratissimæ solemnitatis vespertina synaxis à fratribus agebatur: & ille quasi pro infirmantium solatio remoraretur, stationem suam deserens cætui fratrum se subtraxit: non intelligens miser, tantò se malignorú spirituú insidijs faciliùs decipi posse: quantò se à congregatione justorú Deum laudantiú magis elongare præsumebat. Quid plura? Victus tandem tædio & desperatione, ipsius quoque vitæ suæ odium incurrens, inijt stultus pactú cum morte, & fœdus cum inferno pepigit: atque in ipsa sancta nocte Pen-

Cultro guttur sibi perfodit. tecostes cultrum gutturi, cujus voluptati dedecoroso lenocinio satisfecerat, immergens, eundem in sceleratissima interfectione sui incentorem habuit, cujus instinctu cyclopeam voracitatem sectari non timuit. Tum verò apostatæ spiritus nequissimo tripudiantes gaudio, quo specialiùs & profusiùs exultare solent, si quando aliquem de numero Religiosorú supplantare potuerint, ignorantesque præsumptioné suam diuina censura celeriùs esse reprimendam: tamquá jam plena victoria potiti, consilium iniere, quatenus sic seminecem de medio tollentes absentarent, ne fortè antequam penitus expiraret, inuentus à fratribus, quacumque pietatis arte ad confessionis &

Alio defertur à dæmonibus. pœnitentiæ subsidium reuocaretur, sicque prædam nefariam tartarei principes amitterent. Cæterùm, cùm neque in vesperis, neque in sacris vigilijs frater ille in ordine suo in choro appareret, recordatus Abbas signi Confessionis quod fecerat, & repulsæ quá sustinuerat, totus intremuit: & quasi jam præsagiente sibi spiritu suo, ne fortè fieret, quod factum esse nesciebat, grauissima cordis contusione cœpit vereri. Velociter ergo quibusdam fratribus ascitis ad inquirendú eum pauidus & anxius mittit: sibi à justo Iudice Deo imputandú fore reputans, quidquid aduersi pertulisset is, quem confiteri volenté, licet euidenti necessitate, minùs tamen discretè repellere pręsumpsisset. Quęsitus itaque in infirmitorio cęterisque locis, in quibus inueniri posse sperabatur, minimè repertus est: sed tandem curiosiùs ijs qui missi fuerant, etiam obstrusos quoslibet angulos perscrutantibus, in necessarijs

infirmorum culter horrendi sceleris minister cruore infectus, pauimentum quoque multo sanguine rubens, tristem euentum recenter admissi homicidij indubijs declarauere indicijs. Quo viso expauere & expalluere fratres ad inquirendum destinati: atque illius qui ab initio homicida est, crudelem malitiam aduersus fratrem pusillanimé præualuisse, ingemuerunt. Sed cùm quidná de cadauere, vt putabant, extincto factum fuisset, abdita & obscura quæque loca perlustrando diligentiùs explorarent, nec vllum omnino vestigium viuentis vel defuncti reperite valerent, majori stupore perculsi sunt: celeriusque regressi, lamentabile fraterni exitij euentum Abbati & fratribus pandere maturarunt. Oritur mox mœtor & luctus omnium, vox vna fratris ruinam pio compassionis affectu plangentiú: sed is præ cęteris impatientiùs luget, qui pastoris nomen & officium tenens, miserabili ouiculæ perditionis occasionem dedisse notabatur. Illuxit interea festiua deuotione colendus dies Pentecostes, & fratres ob tanti diei reuerentiam Missarum solemnia deuotissimè celebrantes, omnipotentis Dei clementiam suppliciter postulabant, quatenus solita pietate quidnam de fratre illo factú fuisset, ipsis manifestare dignaretur. Verùm diuinæ clementiæ bonitas, quæ incomparabiliter & merita supplicum excedit & vota, minimè contenta id solùm concedere, quod petebatur: largiori dono gratiæ suæ demonstrare voluit, quàm dignanter ruinæ peccatoris illius manum misericordiæ suæ supposuit: ne is qui pro culpa sua castigari meruerat, diabolicæ malitiæ pręsumptione collideretur. Non enim passa est irrefragabilis cēsura misericordis ęquitatis Dei, judicium sine misericordia recipere illum, qui judicium metuens, sub alas misericordiæ per Confessionis & pœnitentiæ adminiculú confugere desiderarat, licet hoc negligentia Prělati sui consequi minimè potuisset: sed neque sacratissimum diem, quo Spiritussanctus corda primitiuę Ecclesię suę, ad illuminandas omnes gentes copiosè illustrauit, aduersę partis mortifera victoria fœdari sustinuit. Ecce namque dum sacra mysteria celebrarentur, quidam de fratribus seorsum stans sub turre quæ campanas sustentabat, sursum fortè respexit, viditque hominem illum sui ipsius infelicitate verè miserú, sed planè magnifica Dei gratia beatum, super murum quemdam pręruptum pronú jacere: ita vt à renibus & deorsum de muro pendens, incontinenti casurus esse videretur. Attonitus is qui viderat, ciet cęteros, curiosiusque considerantes ipsum esse deprehendunt, qué fraudibus inimici circumuentum corpore & anima perijsse reputabant. Rati verò cadauer extinctum se solùmodo reperturos, allatis scalis ascenderút: sed miseratione illius qui neminem prędestinatorú suorum perire patitur, spirantem adhuc hominem inuenerunt. Quod postquá clamore mixto gaudio ab ijs qui ascenderant cęteris innotuit, exultantibus omnibus, pręcipuè tamen Abbate, qui se flens & ejulans mortis illius esse reum clamitabat: gloria tibi Christe Deus, gloria tibi Spiritussancte Deus, à cunctis ingeminatur. Dehinc pręcipiente Abbate summa cum cautela diligentiaque depositus, in infirmitorium delatus est: cunctisque in gutture ipsius horrendi vulneris hiatum cernentibus, & mirantibus præ gaudio, quonámodo sic salutis integritate mutilatus viuere posset, in lectulo collocatus est. Cumque paululùm conquieuisset, accedentes fratres aperturam hiantis enormiter gutturis manibus compressere, ne flatus vitalis contrario meatu erumperet: tentantes, si vel hoc modo qualitercumque verba edere posset. Sed misericors Deus, ei quem de tyran-

Dies Pentecostes.

Corpus vulnerati cernitur à fratre.

Viuens reperitur, & de muro deponitur.

nica hostis antiqui malitia potenter eripuerat, faminis quoque officium ad laudem gloriæ suæ, contra vim deficientis naturæ confessionis gratiā concedere dignatus est. Quod vbi pia explorantium fratrū curiositas aduertit, contra omnem legem mortalis naturæ etiam fratrem illum sanitati restitui, mox secedentibus cunctis Abbas Confessionem incautè dilatam, verè magno munere Dei stupendo miraculo tandē recepit: confitenti quoque pœnitentiam congruam injunxit. Vt verò plenum & absolutum esset donum, quod Spiritussanctus, qui pietas Dei dicitur, excellentissimo solemnitatis suę die prærogare dignatus est, tantò propensiùs & deuotiùs puritatem sanctæ conuersationis postmodum æmulatus est, quantò in semetipso certiùs expertus fuerat, Leuiathan serpentis antiqui virulentis patere morsibus eos, qui schemate religionis insigniti, conscientias suas latebrosis sceleribus maculare non verentur. Sicut igitur, testante Apostolo, *quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt*: ita proculdubio quęcumque magnalia Dei in sancta Ecclesia ipsius facta sunt, ad nostram eruditionem facta sunt: & propterea quicumque curam animarum gratia Dei sortiti sunt, caueant, ne quavis occasione seu necessitate confiteri volentē, sibi dumtaxat cōmissum, sine graui pondere discretionis differre pręsumant: ne contrarij sint Apostolo dicenti, *Spiritum nolite extinguere*: & ne fortè is qui nunc ad vitam reuocari poterat, ipsa repulsione sua in auersionem cordis vadens, post modicum ad vitam redire contemnat.

Sancius miraculose sanatus sanctè postea vixit.

Rom. 15.

1. Thessal. 5.

Caput XIV.

De periculo discordiæ.

CVM Dominus in Euangelio dicat, *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio*, itemque Apostolus salubriter admoneat, dicens, *Sol non occidat super iracundiam vestram*: dolendum valde est, quosdam etiam de numero Religiosorū negligentiùs iræ fręna laxare, & vsque ad contentionis discordiæque fecem interdum prorumpere: quidum foris inuicti esse cupiunt, intus grauiter feriuntur, dumque foris parua & vilia defendunt, intus magna & pretiosa perdunt: quia dum rem temporalem tenēte diligunt, pro ea si auferatur, plusquā expedit irascendo, verè dilectionis incomparabilem thesaurum amittunt. Vt ergo quisquis religiosam vitam sectatur, templū Dei se esse meminerit, dominumque majestatis habitantem in se iracundiæ seu discordiæ passione offendere pertimescat: qualiter Sacerdos quidam Religiosus, dum pacem, quam cœli Rege in terris nato cœli ciues terrigenis annuntiauerunt, in proximo suo violare non timuit, admirandam quamdam gratiam specialiter à Domino sibi collatam perdidit, ad cautelam torpentiū describere non pigritabor. Hic ergo laudabilis vitæ Presbyter ignauiæ nequaquā marcens otio, solicitè satagebat, quatenus conuersationis suæ qualitas ab excellentia gradus sui non discreparet: cumque pręcipuè in oblatione hostiæ salutaris, in qua Filius immolatur Patri, vt tollat peccata mundi, per sacrificium cordis contriti & spiritus humiliati semetipsum in pręsentia summæ diuinitatis mactare curauit. Habebat verò parochianū quemdam, qui licet sæcularis vitæ negotijs implicatus esset: fidei tamen integritate deuotionisque sinceritate pastoris sui meritis fortassis impar non erat. Ejus namque doctrina & exemplo religiosè institutus, Ecclesiæ limina sine cessatione terebat: Missarum celebrationi sedulus obseruator intererat: sanctarumque precum instantia cœlos pulsans, in simplicitate cordis sui tempore

Matt. 5.

Ephes. 4.

Luc. 2.

In altari Christus pro peccatis mūdi immolatur.

divini

diuini sacrificij cum Domino loquebatur. Volens autem Dominus vtrorũque meritum ad laudem & gloriam nominis sui manifestare, laici illius iam spirituales quam corporales aperuit oculos: cœpitque infra sacri mysterij actionem Dominum nostrum Iesum Christum beatis oculis videre super altare stantem juxta calicem sanctum, qui amborum conscientias mira suauitate præsentiæ suæ misericorditer perungebat. Consecratione verò diuinorum sacramentorum rite peracta, cùm pacis osculum in populum esset diffundendum, & Sacerdos juxta morem quorumdam sacram hostiam primitus oscularetur: in ipsa hora pius Dominus accedens, eidem ministro suo pacis osculum dignantissimè porrigebat. O quanta est benignitas Redemptoris nostri: ô quantum de Deo suo quorumdam pia & deuota simplicitas meretur: vt ineffabilem illam æternæ visionis Dei dulcedinem, quæ generaliter omnibus electis in finem seruatur, ipsi quodammodo in hac mortali vita prælibare videantur! Is ergo qui ad tam diuinæ contemplationis reuerendum arcanum admissus fuerat, juxta Prophetam, secretũ suum sibi retinuit: & cùm frequenter speciosum forma præ filijs hominum videret, nihil tamen Presbytero indicare voluit: ne aut ipse vanitatis notaretur, si tantum Dei mysterium facilè sine magno pondere rationis propalaret: aut ille cui tanta gratia à Domino collata erat, per elationis vitium eadem se gratia priuaret. Accidit interea, vt hortum præfati Sacerdotis diuersis herbis & oleribus virentem, cultorique suo ipsa viuacitate germinis quodammodo arridentem, pauperis cujusdam porcellus furtiuis irruptionibus intrare consuesceret: & quia in domo domini sui, ob rei familiaris penuriam, vnde ventriculum suum replere posset, non inueniebat, aliunde hoc mendicare compellebatur. Itaque Sacerdos ægertimè ferens hortum suum vastari, cùm frequenter pauperem illum admonuisset, quatenus porcum suum domi teneret, ipsumque porcum teneras olerum plantas suffodientem cum injuria verberum extra sepra horti sæpius expulisset, nec tamen quidquam proficeret, ad extremũ dolore stimulatus eundem porcum occidit. Verùm pauper ille animalis sui interitũ cognoscens, adminiculũ substantiolæ suæ se magna ex parte perdidisse ingemuit: volensque agere cum Presbytero, quatenus damnum sibi illatum secundùm leges restitueret: illo econtra horti sui jacturam exaggerante, quoniam pauper vbique jacet, cum detrimento causæ suæ despectus & repulsus est. Itaque Sacerdos irreconciliatus manens pauperi fratri suo, ad immolandam veræ reconciliationis hostiam temerarius accessit: sed Dominus Iesus, qui factus est nobis à Deo Patre justitia, redemptio, & reconciliatio, discordiæ peste maculato præsentiam suam exhibere dignatus non est. Ecce namque homo Dei, cujus suprà meminimus, infra sacri Canonis actionem stans, & deuotissimè orans, illum in quem desiderant Angeli prospicere, more solito se visurum sperabat: sed frustratus à spe sua vehementer turbatus est, considerans Sacerdotem gratia sibi collata prorsus nudatum, & quasi nubilo quodam diuinæ indignationis offuscatum. Quod ergo verecunda humilitate sola testante conscientia aliquamdiu celauerat, causa exigente silentio premere noluit: sed assumpto seorsum Presbytero, qualem & quantam gratiam perdidisset, secretiùs suggessit: monens & obsecrans, vt si in peccatum aliquod lapsus esset, per confessionis & pœnitentiæ remedium diluere illud quantocyus festinaret: si fortè gratiam amissam

Laicus videt sæpe Christum in altari.

Isaia 24.

Sacerdos irreconciliatus sacrificans, solita gratia priuatur.

1. Cor. 1.

Monetur Presbiter à laico gratia amissa.

larga Redemptoris nostri benignitate recipere mereretur. Consternatus animo Sacerdos, nullius quidem criminalis delicti sibi conscium se esse, sed nec in his quæ quotidianis excessibus euenire possunt, conscientiam se plus solito remordere, respondit: excepto dumtaxat, quod hortum suum pessumdari non sufferens, pauperis illius porcum occidisset: eique per satisfactionis humilitatem necdum reconciliatus fuisset. Intellexerunt ergo vtrique, pauperum susceptorem Dominum, injuriam pauperis sui tanto seueriore, quantò occultiore vindicta punisse: festinauitque Sacerdos pusillo Domini per condignam illati damni recompensationem satisfacere: sed vtrùm sublimem illam gratiam, quam perdiderat, recuperauerit, necne, non constat nobis: quoniam seruus Dei, qui eandem cum illo gratiam, vel fortassis præ illo, participabat, censorio semetipsũ castigabat silentio: ne mysteria Dei passim sine certæ necessitatis articulo reuelare præsumeret. Cæterùm quoniam duritia cordis humani difficulter ad custodiam sui excitatur: adhuc etiam ipsius inimici testimonio, quàm sit periculosum discordiæ vitium comprobabimus: qui licet inuitus & coactus veritatem prodat, tamen quandoque talia verba depromere videtur, qui fidelibus commonitoria esse noscuntur. In Monasterio quodam Sanctimonialium Prępositus ejusdem loci tractabat aliquando cum sororibus, quamdam possessionem ipsius Cœnobij vendere volens: & sicút fieri solet ex studijs partiũ suam sententiam tãquam saniori consilio subnixã defendentiũ, grauis inter ipsum & sorores discordia exorta est. Verùm Pręposito dicente, sibi crediram esse dispensationem, totũque negotiũ auctoritate Prę lationis suæ ad arbitriũ voluntatis suæ cogente: sorores, quæ contratio nitebantur, grauiter scandalizatæ recesserunt. Erat autem femina quędam laica in eodem Monasterio, quæ ab ĩmundo spiritu vexabatur: pro cuius liberatione quotidiana precũ instantia sorores in cõmune laborabant: & vt pestiferũ spiritum validiùs vrgere possent, Dominicis eam sacramentis frequentiùs participare faciebant. Postero itaque die Prępositus paruipendens scandalum sororũ, turbatus ipse cum grauiùs turbatis eisdem sororibus, vt pacificam hostiam ĩmolaret, ingressus est ad altare Dei: peractaque ex more diuinorum munerũ consecratione, etiam patientem illam causa percipiendæ Eucharistiæ sibi pręsentari fecit. Tum verò spiritus nequam mirum in modum recalcitrans, truculentas & horrisonas cœpit edere voces, ipsumque Prępositum amarissima inuectione redarguens, dixit. O misetrime & infelicissime hominum, quid facis? Lethale virus rancoris & discordiæ toto pectore spirans, insuper etiam grauis scandali pusillatum Domini coram oculis summæ majestatis reus, ad consectandam, tractandam, & manducandam carnem altissimi imprudentet simul & irreuerenter irrumpis? Nouetis pro certo, quia consultius fecisses, si domum Dei hodie non intrasses, quàm tantæ pręsumptionis cuaterio conscientiam tuam vstulasses. Cumque exorcismis & orationibus multis cogeretur, quatenus diuinis Sacramentis reuerentiam exhibens cederet, quoadvsque mulier quam torquebat, communicasset: per multas difficultates vix cogi poterat, vt de manibus illius qui dissensionis & contentionis vitio sordebat, Eucharistiæ gratiam eam sumere permitteret. Hinc colligimus, negligentiâ nostrâ hostibus nostris contra nos vires accrescere: & quia quanto quis ad peccandum procliuior fuerit, tantò principis tenebratum

Deus Iniuriæ pauperis vindex in Sacerdotem.

Præpositus discordiã Religiosas scãdalizat.

Exprobratur ei ab energumeno, quòd sic ad altare accesserit.

dirissimum jugum difficiliùs euadere possit. Quanta verò diligentia discordiæ vitium fugiendum sit, quamque festinanter ad pacis concordiæque vinculum redeundũ sit, etiam magnus ille Ioannes, qui Eleemosynarius dicitur, satis ostendit: qui propter incompatabilem largitatem & compassionẽ, quam circa egenos habebat, græco vocabulo Eleimon, id est, misericors, appellatus est. Hic beatus Pontifex, cùm esset Alexandriæ magnæ ciuitatis Patriarcha, Niceta ejusdem vrbis Patritius adulterinas quasdã leges in foro rerum venaliũ proponere volebat: quæ exactionem magis & auaritiam, quàm justarum legum moderamina redolerent. Sed liberalis Patriarcha hoc in grauamen pauperum, qui pascua sunt diuitum, fieri prospiciens, magnanimiter resistebat: sicque factum est, vt grauissima dissensione turbati, discordes ab inuicem discederent. At verò mitis pastor, qui à summo Pastore Domino Iesu Christo didicerat mansuetus esse, & humilis corde, licet potuisset conscientiam suam potioris causæ testimonio tueri, scandalumque illius, qui auaritiæ æstibus inflammatus irrationabiliter mouebatur, paruipendere: tamen propter timorem Dei, cùm sol jam festinaret occumbere, per religiosos Clericos mandauit Patritio dignum memoria verbum, dicens. Domine Patritie sol ad occasum est. Ad quod verbum compunctus Patritius, cum festinatione surrexit, currensque tenuit pedes honorandi Patriarchæ: sicque verus imitator mansuetudinis Christi, dum se ad humilitatis celsitudinem inclinare studuit, in corde proximi superbæ discordiæ fomitem extinxit.

S. Ioannei Eleemosynarius patritio restitit iniquas leges statuenti.

Exemplum reconciliationis non differenda.

Caput XV.

De Laude Patientiæ.

SED, ô mihi suauem locum, in quo pro similitudine exempli congruenter valde memoria fiat admirandæ patientiæ cujusdam fratris, qui cum eo qui oderat pacem, pacificus esse, & secundùm Domini præceptũ, etiam pro inimico orare satagens, miserante Domino inueterati liuoris virulentas radices de corde fratris extirpauit: & quem diu patienter sustinuerat violentissimum persecutorem, deuotissimum recipere meruit obsecundatorem. Igitur in Monasterio quodam Cisterciensis Ord. contigit aliquando, inter duos quosdam fratres dissensionis & odij seminaria, causa simultatis cujusdam, pullulare. Verùm vno eorum in malitia discordiæ perseuerante, alter per gratiã Dei citò resipiscens, quod malè in se pullulare cognouit, rastro compunctionis eradicare quantocyus festinauit. Quantoq; malevolus ille clanculis seu apertis insectationibus, irrisionib⁹, detractionibusue fratris animũ ad amaritudinem perducere nitebatur, tantò iste in humilitate timoris Dei semetipsũ submittens, liuoris & impatientiæ stimulos, quos in corde ipsius aduersarius exacuere tentabat, confitendo, flendo, & orando, vigilanter retundebat. Verùm, quid non mortalia pectora cogis, liuoris & inuidiæ execrabilis tabes? Quod enim patiens iste & humilis frater conscientiæ suæ præstabat, dando locum iræ, percutientique se in maxillã, secundùm Euangelicum præceptum præbendo alteram, hoc totũ peruersus & tumidus ille sinistrè interpretando superbiæ contemptuique suo deputabat: quantoque is efferos animos patientia sua linire tentabat, tantò ille malitiæ suæ furijs agitatus ad persequendum innocentem misero liuore magis ac magis accendebatur. Hinc factum est, vt versus in amaritudinem vitis alienæ, sanctum profanare, jus proscribere, fas nefasque

Vnus ex discordantibus statim resipiscit, altero in odio perseuerante.

confundere non vereretur, dum modo illius, quem sceleſtiſſimo odio perſequebatur, tranquillitatem turbare, gratiam obnubilare, famâque fuſcare potuiſſet. Cernens namque inuictũ robur mentis colluctatoris ſui de cunctis nequitiæ ſuæ adinuentionibus ſublimiter triũphare, fortique patientiæ pede malitiæ ſuę collum calcare, acriori ſęuiens inuidia, Abbatem ſuum lupus ſæuiſſimus ouem mentitus adijt, deteſtandi cujuſdã criminis, quod nequiter concinnauerat, fratrem ſuũ nequius inſimulans: vt quem decus innocentiæ glorioſum reddebat, peſſimi mendacij fermento corruptâ famâ ſi fieri poſſet, humiliaret. Vbi verò frater falsò accuſatus in cauſam vocatus eſt, ſciens ſcriptum, quia *crudelis eſt, qui famam negligit*, ſe hujus criminis ſibi conſcium non eſſe ingenuè proteſtatus eſt: ſeque ad comprobandam innocentiam ſuam examen quodcumque placuiſſet, ſpontanea voluntate ſubiturum. Quia tamen ſenſum cordis humani, non ſolùm ad faciendum, ſed etiam ad ſuſpicandum de altero malum ab adoleſcentia pronum nouerat, verbum ſemel emiſſum occaſionem ſcandali de ſe infirmis dediſſe, grauiter doluit: & qui ſecurè cum Apoſtolo dicere poterat, *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ*, malitiam diei vanis ſuſpicionibus ſe exagitare, patienter ferre nequibat. Cæterùm cautus ſequi conſiliũ Apoſtoli dicentis, *Noli vinci à malo, ſed vince in bono malũ*, timens etiã ne fortè continuus dolor impatientiæ ſtimulis nutritus in odiũ aduerſarij verteretur, totam vim graſſantis in ſe doloris ad negotium tranſtulit pietatis, aſſiduis orationibus, & fletibus, tam pro ſe, quam pro æmulo ſuo, Domini miſericordiã, beatiſſimęque Dei genitricis pietatem exorans: quatenus diuina gratia & ſe in charitate confirmaret, & in æmulo ſuo magnitudinem malitiæ comprimeret: & ad tollendum ſcandali fomitem vnctione dulcedinis ſuæ compungeret. Nec fruſtra laborauit in gemitu ſuo, neque pupillæ oculorum ejus otioſæ pietatis aquis fluebant: ſed qui conſolatur humiles, tribulatorum ſuſceptor Dominus exaudiuit vocem ejus, impletũque eſt in eo, quod ſapientiſſimus Salomon ait. *Cùm placuerint Domino viæ hominis, etiam inimicos ejus conuertet ad pacem.* Cùm enim ſacrificium cordis contriti & ſpiritus humiliati in ſimplicitate deuotionis ſuæ Domino aliquamdiu obtuliſſet, nec tamen dolor, qui tam ob infamiæ notã, quam innocens incurrerat, quàm etiam pro perditione fratris, qui mendacij & odij veneno infectus peribat, pręcordia ejus depaſcebatur, ceſſaret: contigit, vt taliter affectus quadam nocte in choro ſtans in ordine ſuo Vigiliarũ ſolemnijs intereſſet. Et ecce ad memoriam calamitatis ſuæ ſimul & fraterni periculi cœpit ebullire de intimis cordis ejus medullis fons lacrymarum, verè de fonte domus Dauid patente in ablutionem peccatoris & menſtruatæ venarum ſuarum principia trahens: quo ſcaturiente fluebant ab oculis lacrymæ, non ſuper deducentem eas, ſed pro deducente eas: non vt confunderetur & periret, qui fundenti eas confuſionis & perditionis foueam parauerat: ſed vt reſipiſcens à laqueis diaboli, à quo captiuus tenebatur ad ipſius voluntatem, æternæ vitę beatitudinem & gloriam recuperaret. Inebriatus itaque ſinceriſſimo vino charitatis, quod lętificat cor hominis, cujus dignior portio & eminentior laus eſt, diligere inimicos, & orare pro perſequentibus & calumniantibus, non ſe poterat in medio fratrum pati, ſed citò ſecretũ petens, coram vno de altaribus ad orationem proſternitur: quatenus bullientia ardentiſſimæ compunctionis aromata liberiùs euaporandi, cœloſque ſicut virgula fumi penetrandi oportu-

Falsò accuſatur deteſtandi criminis innocens frater.

2. Cor. 1.

Rom. 12.

Orat Deum pro ſe & pro falſo accuſatore.

Prouer. 16.

Zachar. 13.

Ante altare proſternitur ad orationem.

nitatem nancisceretur. Ibi omnium misericordiarum Domini, quæ à sęculo sunt, memor: beatissimæ quoque Dei genitricis inexhausta pietatis viscera mente reuoluens, non tam verbis, quàm immenso rugitu cordis largissimoque lacrymarum imbre ipsam matrem misericordiæ, quæ spes miserorum esse dignoscitur, vt suam aduersarijque sui causam suscipere dignaretur, suppliciter postulabat: quoniam negotium quantũcũque intricatum, pro quo summæ pietatis mater coram pijssimo Iudice filio suo allegationis officio fungi non recusaret, non nisi pietatis ordine terminari posse, pia fiducia pręsumebat. Nec fefellit simplicitatẽ fidei ejus magnificus è vestigio subsecutus pietatis effectus. Ecce enim dum in multa contritione cordis sui frequentiùs iteraret, pie Domine miserere, pia Domina Dei genitrix virgo Maria succurre misero, omni prorsus consilio & auxilio destituto, & adhuc pij murmuris verba corde & ore volueret: adest illa spiritualis pauperum susceptrix, & peculiare miserorũ refugium, Dei genitrix Virgo, domina nostra, *Oranti apparet B. Virgo.* non qualemcũque, non mediocrem afferens consolationem desolato: sed planè tantam ac talem, quantam ac qualem, Reginam cęli, dominã mundi, matrem misericordiæ, spem miserorum, ei quem visitatione sua dignata est, decebat impendere. Iam psalmi, quem tunc chorus psallentium ad laudem Dei decantabat, vltimũ versum fratres psallebant: cùm respiciens frater ille oculis lacrymas stillantibus, vidit illam sublimem dominam Angelorum, spem miserorũ, quasi à dextro latere altaris egredientem, ad se venire: vultu & habitu & modo, qui matrem misericordię decebat, reuerendam, immensi quoque luminis jubare coruscantem. Sequebatur verò eam juuenis splendidissimus, cœlesti & ipse gloria insigniter adornatus. Interim dum finito psalmo fratres gloriam Sanctę Trinitati dicerent, & sicut moris est, ob reuerentiam summæ majestatis omnes pariter inclinarent, substitit beata Virgo, sublimissimumque verticem, cui non adęquabitur omnis creatura, excepta dumtaxat illa, quæ in sacro & de sacro virginali vtero ipsius à Verbo Dei in vnitatem personæ assumpta est: illum inquam tam humilem quàm celsum *Inclinat Virgo caput ad Gloria Patri.* verticem reuerenter submisit: & quovsque fratres, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*, perdicerent, tamquam verè humilis ancilla Domini inclinis permansit. Post hęc erigens se, vultũque ad fratrem in angustia constitutũ dirigens, mellifluis verbis consolata est eũ dicens. Homo Dei cessent lacrymæ jam ab oculis tuis, & amaritudo mœroris quo cor tuum vehementer affligitur, recedat à te, quia est merces operi tuo, qui summæ innocentiæ, altissimæque charitatis domini ac filij mei, pro modulo tuo imitator effectus, aduersarij tui violentiam non solùm ęquanimiter tolerasti, verũetiam salutis ejus piam solicitudinẽ gerens, in luctu & lacrymis temetipsum pro eo in conspectu Domini humiliare non dubitasti. Quapropter noueris, me ob sinceram fidei tuæ deuotionem, tam tibi gloriã, quàm æmulo tuo veniã *Preces eius exauditas dicit.* à Domino impetrasse. Frater verò, qui ad tantam secretorum cœlestiũ celsitudinem admissus fuerat, vt cunctis ordinibus Angelorũ reuerendam matrẽ Domini carneis oculis videret, nil territus, (neque enim turbari poterat, qui suauitatis & securitatis matrem videbat,) fiducialiter dixit ad eam. Obsecro Domina, quæ es tu, quæ sic dignanter loqueris ad cor seruuli tui: vel quis est juuenis iste, qui tecũ est? Ego sum, ait, Maria mater Dei: juuenis verò *S. Ioann. Euangelista B. Virginis comes.* iste Ioannes est Euangelista, cujus castis obsequijs, benignissimus filius meus in cruce pro nostra pẽdens salute, me cõmisit. Et frater ait. Si ergo tu es illa,

per quam salus humano generi venit, quam reueretur & laudat vniuersitas creaturæ: cur quęso & tu tamquam vna de cęteris, ipsis etiam potestatibus Angelicis honorandum caput tuum inclinas? Pijssima Domina respondit. Scire debes, quia quotiescumque gloria Sanctæ Trinitati cum metu & reuerentia exhibetur in terris, toties omnes virtutes cœlorum commouentur, & ad laudem sui creatoris excitatur. His dictis visio beata ab oculis videntis sublata est. Porro tam mirifica nectarei odoris suauitas eadem hora apparitionis beatæ Virginis, non solùm fratris illius, qui mœrore & anxietate tabescebat, verùmetiam cunctorum tunc in choro deuotè psallentium penetralia cordis adeò gratiosa inspiratione refecit, vt facilè daretur intelligi, non materialium aromatum fragrantiam illam, sed diuinæ planè fuisse virtutis. *Quis loquetur potentias Domini; auditas faciet omnes laudes* miserationum *ejus?* Verè inuestigabiles sunt viæ ejus: & incomprehensibilia opera pietatis ipsius. Liuidus namque ille detractor & accusator innocentis fratris sui, qui quantū in se fuit, proximi vitam pariter & honorem crudelis mendacij gladio extinxit, cùm justè prorsus terribili illa sententia percellendus fuisset, qua Dominus dicit ad filios Israël, *Si ambulaueritis ex aduerso mihi, ego quoque aduersus vos incedam, & corripiam vos septem plagis propter scelera vestra*: & illud de psalmo, *Dilexisti malitiam super benignitatem, propterea Deus destruet te in finem*: cùm hoc inquam dignus fuisset audire, non tamen hoc audiuit: sed interueniente patientia innocentis, fraternæ quoque charitatis pro se piè gementis humillima intercessione, potiùs audire meruit Euangelicū illum patremfamilias prodigo filio viscera pietatis exhibentem, & dicentem. *Citò afferte stolam primam* compunctionis, *& induite eum*, ne nudus ambulet, & videant turpitudinē ejus: *& date annulum* aureū confessionis *in manu ejus*, vt lotus aquis confusionis, quæ gloriā adducit in salutem, (quia in confessione omnia lauantur,) signaculum innocentiæ recipiat: *& date calceamenta* fructuosæ pœnitentiæ *in pedes ejus*, vt ambulans vias justitiæ, de cętero non offēdat ad lapides malitiæ pedes affectionum suarum. Enimuerò vbi suauissimi illius odoris fragrantia, qui de virgineo corpore intemeratæ Dei genitricis erupit, inter cęteros, qui hac gratia digni habiti sunt, etiam liuore & odio tetrum pectoris ejus antrum tetigit, mox vehementer compunctus, & illo igne quem Dominus Iesus mittit in terram salubriter inflāmatus, cœpit jam scelus suum veritatis lance trutinare: se reum, se miserū, seque omnibus tormentis dignum reputare: fratris quoque sui, quem falso crimine infamauerat, innocentiam consequenter beatificare. Denique redarguentis se conscientiæ stimulos ferre non valens, proposuit in animo suo se ab omnimoda fratris sui insectatione cessaturum: concinnati quoque facinoris fabula per confessionem patefacta ad arbitrium Abbatis sui, se ei quanta posset humilitate satisfacturum. Mane autem facto fratribus non sine magna admiratione inter se quęrentibus, quidnam tanti odoris suauitas, quam noctu psallentes senserant, portenderet: is qui tanti mysterij conscius erat, Abbatem secretiùs adijt, quæ viderat, quęque audierat, simpliciter pandens: ipsáque horam apparitionis beatæ Dei genitricis fuisse, qua psallentium naribus cœlestis suauitatis fragrantia infusa est, asseuerans. Abbate verò stupente, difficiliusque fidem dictis adhibente, magnitudine quippe tam gloriosi miraculi ęstimationem personæ supergrediente: ecce in astipulationem veritatis malitiosus ille infamator innocentis fratris sui pallens & tremens aduenit: de-

B. Virgo odore cælesti psallentes reficit.

Psalm. 105.

Leuit. 26.

Psalm. 51.

Luc. 15.

Detractor ad odorem illum resipiscit.

Frater afflictus Abbati declarat, vnde tantus odor venerit.

testandi criminis scenam liuore inuidiæ cogente fictam potiùs à se quàm veritate subnixam, flens & ejulans confitetur: seque multis modis multoque tempore in persecutionem ipsius exarsisse, cum magna cordis contritione deplorat. Porrò requisitus vnde illi tam repentina compunctio, & peccati sui recognitio accidisset, respondit, se licet indignum, eadem gratia suauissimi odoris, qua & cęteros perfusum fuisse: moxque vt doni cœlestis vnctio cordis ejus intima penetrauit, in odium malitiæ & amorem innocentiæ mirum in modū respirasse. Abbas audita quibusdam spiritualibus senioribus refert: & super tantis mirabilibus diuinæ pietatis gratiæ Domino in cómune referuntur. At verò frater ille, qui patientia sua inimicum hominem ad pacem conuerterat, & inimicū diabolum sub pedibus suis contriuerat, locū in quo cœlestia mysteria cognouerat, tota auiditate reuisens, cùm deuotissimè adoraret illic, vbi sacros pedes Reginæ cœlestis stetisse meminerat, ad cófirmandam visionis veritatem mellifluū suauitatis odorem, quem in ipsa visione senserat, lapides beata vestigia fragrantia sua repræsentantes spirare lętus deprehendit. Quod vbi Abbas ipso celeriùs nuntiante comperit, assumptis secum quibusdam religiosis fratribus, designatum locum cum metu & reuerentia adijt: quodque verbis andierat, rebus probans, suauitatē quippe mirifici odoris naribus hauriens, cómunicato cum fratribus suis consilio, eosdem lapides erui, atque in sacrario, loco competenti, in memoriam tanti miraculi reponi pręcepit. Ecce ad literam, & quodammodo manu palpantes probare possumus, beatos esse pacificos, quoniam filij Dei vocabuntur: cùm econtrariò sicut superiora hujus capituli declarant, etiam ij qui per Religiosam vitam in numero filiorum Dei computati esse videbantur, si pacis & concordiæ vinculū in vnitate fraternæ charitatis seruare neglexerint, celsi nominis consortio priuētur, si non ocyus ad pacis tranquillitatem, sine qua Deum nemo videbit, redire contendant. Oremus ergo Dominū, fratres, vt per Sancti Spiritus sui dulcedinē, extinguat in nobis discordiæ amaritudinem: rancoris & maliuolentiæ pestes, per quas religiosi cómuni vita degentes quandoque grauiter periclitari noscuntur, de cordibus nostris eliminet: quatenus omnes vnanimes idipsum in inuicem sentientes, tamquam filij Dei, cùm simus filij pacis, habitemus in domo Domini omnibus diebus vitæ nostræ.

Locus vbi steterat B. Virgo suauem spirans odorem.

Lapides in sacrario reponuntur.

Matt. 5.

Hebr. 12.

Caput XVI.

De periculo Psalmos negligenter ruminantium.

Diuini seruitij quotidianam pensionem cum metu & reuerentia summæ majestati nos exhibere Psalmista hortatur dicens. *Seruite Domino in timore.* Quia verò imbecillitas cordis humani ad negligentiā ab adolescentia prona, facilè in spiritualibus studijs tepescit, maximè vbi identitas fastidiū generat, velut in cursu continuæ Psalmodiæ: dignum duximus ad correctionem negligentium pandere, qualiter Dominus noster Iesus Christus per seipsum blasphemam negligentiam cujusdam Clerici corripere dignatus est: quatenus tantò propensiùs ad emendationem sui negligentium mentes euigilent, quantò solicitiùs majestas corripientis pauido corde pensatur. Beatus Anno Coloniensis Archiepiscopus Sigebergēsis Cœnobij fundator, vbi etiam sacri corporis ejus cineres gloriā futuræ resurrectionis prestolantur, quantæ sanctitatis, quantæque auctoritatis in Ecclesia Dei fuerit, cunctis historiam vitæ ejus legentibus liquet. Hic venerabilis Sacerdos, si

Psalm. 2.

Cor facilè tepescit in cursu orationis.

quando ab exterioribus negotijs liber, frequentiæ se subtrahere potuisset, Psalmodiæ cum quodam Clerico suo, quem sibi ad tam religiosum studium idoneum prævidérat, attentiùs vacabat. Verùm is, quem non deuotio voluntarium faciebat, sed necessitas, vt reor, ad tam continuas odas persoluédas angariabat, identitatem pij operis pertæsus, cœpit quandoque dimidia, nonnumquam verò etiam integra verba transilire: ita vt ad omnem gloriæ pronuntiationem, primæ tantùm & tertiæ personæ mentionem faciens, mediam penitus reticeret. Cumque dies diei succederet, & hanc pessimam negligentiam, quia nullus aduertebat, nullus corriperet, sancto quippe Pontifice in ijs versibus, quos sibi sors alterna dabat, intentionem cordis figente: quadam vespera dum idem Pontifex in lectulo suo gratia quietis se collocasset, antequam obdormiret, audiuit quasi vocem hominis festinatò negligenterque dicentis, *Gloria Patri, & Spiritui Sancto*: atque idipsum secundò & tertiò repetentis. Quod cùm audisset, & quid sibi hæc vox portenderet, discernere nullomodo valeret: in somnum resoluto astitit ille speciosus forma præ filijs hominũ Dominus Iesus Christus: qui etiam manu protensa, duobus quoque in ea digitis, id est pollice & auriculari in volam replicatis, medios tres erectos tenebat: dehinc dexteræ manus indice alterius manus indicem tangens, ecce, inquit, Pater, moxque medium similiter tangens, en, inquit, filius: ad postremũ verò annularẽ tangens, ecce, ait, Spiritussanctus: deinde subjunxit. Cùm itaque tres istæ personæ, quæ vnus Deus sunt, pari honore ab vniuersa Ecclesia colantur: quare blasphemias Clerici tui non redarguis, qui ad omnem gloriæ decantationem, mihi, qui media in Trinitate persona sum, laudis honorem subtrahit? Post hanc jucundam visioné euigilans Sacerdos Dei, gratulabatur valde de visitatione tantæ majestatis: & quod in spiritu audierat, festinans aure corporis probare, accito post quieté Clerico consuetæ cœpit insistere Psalmodiæ. Diligentiùs verò qualem in psallendo disciplinam teneret auscultans, comperit certissimè, quòd in singulorum conclusione psalmorum punienda negligentia Trinitatem in dualitatem contrahens, personã Filij transiliebat. Quem mox seuera, vt dignũ erat, correptione castigatum, vt de cætero distinctiùs & deuotiùs psalleret, sub graui interminatione præcepit. Hic idem beatus Antistes per virtutem illius qui reuelat mysteria, raptus aliquando in spiritu, cognouit vniuersas tribulationes & calamitates, quæ Ecclesiam Dei vsque ad finem mundi oppressuræ sunt: rediensque ad se, non solùm mente, sed & corpore, præ horrore visionis quam viderat, aliquanto tempore languit. Cumque à religiosis viris obnixè rogaretur, quatenus mysteria quæ viderat, ad ædificationem fideliũ pandere dignaretur, hac tantùm sciscitantibus se voce respondit. Væ, væ, væ, vniuersis angulis terræ, ab ijs qui dicuntur Episcopi rectoresque animarum: quorum doctrina & exemplo populus Dei informari debuerat, vt puram Domino exhiberet seruitutem. Cęterùm, quàm fugienda, quàque cauenda sit hæc periculosa negligentia, qua psalmorum, seu quarũlibet precum cursus, sine mente, absque deuotione: festinando, atque dimidiata seu etiam integra quandoque verba transiliendo percurritur: liber quoque, qui de miraculis beatissimæ Dei genitricis Mariæ intitulatur, manifestè declarat. Ibi enim inuenitur, quòd quędam virgo religiosa, secundùm numerũ psalmorum centum quinquaginta salutationes Angelicas cum totidem venijs eidem Reginæ cœli matri misericordiæ singulis diebus offerebat: sed quoniam

Clericus ad Gloria Pat. omittens Filium.

Christus negligentiam Clerici declarat Pontifici.

B. Anne Ecclesiæ calamitates futuras prævidet.

Væ Pastoribus notandum.

niam propter ipsam multiplicitatem minùs digna deuotione, quàm oporteret, id faciebat, admonita est ab eadem Domina nostra, quatenus recisis duabus partibus, quinquaginta sibi quotidie salutationes cum competentibus venijs intentè & morosè persolueret: patenter insinuans, Deo & sibi acceptius fore, quamlibet parum seruitij cum deuotione, quàm multum negligenter, & sine deuotione exhibitum. Quid ad hæc respondere poterunt, qui in multiplicatione precum seu Psalmorum qualitercúque prolatorum confidunt: qui in breuissimo temporis spatio quinquagenā, siue etiam Psalterium integrum, se percurrere glориantur? Discant quæso his exemplis, non pensare Deum, quantū, sed quanto pietatis affectu quid in sacrificio ipsius offeratur: nec posse holocaustum dici, quod totum flāma deuotionis incensum non fuerit. Siquis verò ad tantā perfectionis celsitudinē per gratiam Dei excreuerit, vt & multa & deuotè soluere valeat, huic secundùm Scripturā lex non est posita: sed sicut in hac vita imperfectorū vota transcendēs & merita, absque tædio mentis & corporis bonū semen seminat, ita in futuro imensū pondus æternæ gloriæ, tāquā stella multis sideribus clarior hereditabit. *Parum oratum cum deuotione gratius Deo, quàm multū minùs deuote.* *1. Time. 1.*

Caput XVII.

Quantum bonum sit, seruitium Dei in quotidianis vigilijs solicitè persoluere.

EXimius Prophetarū, illustrissimusque Patriarcharū & Regum sanctus Dauid, homo quem Dominus secundùm cor suū non tam inuenit quā elegit: qui primus mortaliū choros Psallentiū statuit, ad confitendū Domino, *quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus*, dispositionē domus Dei, itemq; ordines & vices Cantorum Salomoni filio suo tradens, *Omnia*, inquit, *venerūt ad me, manu Dñi scripta*, perspicuè demōstrans, quia quidquid gratiæ, quidquid decoris & virtutis habet Ierusalem peregrinans in terris, atque sub onere carnis peccati gemens, totū hoc de plenitudine cœlestis Ierusalem quæ sursū, & ob hoc libera est, descēdit, cujus participatio in idipsū, in cujus plateis dulcissimū Alleluia sine intermissione cātatur: ad cujus vtique exēplar terrigenę & filij hominū charitatis, castitatis, & innocētiæ sanctimonia ornati, laudū præconia Domino creatori suo sedula deuotione persoluere conantur. Hanc diuinæ laudis executionem licet singuli quique fidelium in Ecclesia Dei pro modulo suo sectentur, vero tamen judicio cæterorū Ordinum pensioni Cisterciensis Ordinis arduus labor in hac parte deuotionis antefertur: cujus professi paulò post medium noctis, nonnūquam verò circa medium noctis ad vigilias surgentes, spretaq; dulcedine matutinalis somni vsque ad solis ortum sic perseuerantes in labore & ærumna, in vigilijs multis satagunt præuenire faciem Domini in confessione precum & laudum, dicentes cum Psalmista. *Propter te morte afficimur tota die: & propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras.* Verùm, quanti meriti sit apud omnipotentem Deum, in sancto & quotidiano seruitio ipsius solicitas seruare excubias: itemque quanti periculi sit, stationem vigiliarum sine necessitatis articulo deserere, gemino docebimus exemplo: quatenus ij, qui feruore Sancti Spiritus accensi, sacræ Psalmodiæ carmen sapientes, onerosam prolixitatē non perhorrescunt, sed viuacitate vocis ac spiritus Deum laudare, cordáque purificare contendunt, testimonium operis sui lætis auribus audientes, in gratia Dei respirent: ij verò, qui acediæ & somnolentiæ vitio pressi, Deum non timent, nec homines erubescunt, seruitij Dei jucundam fraternitatem facilè deserentes, & ad requiem lectuli festinantes, quàm crudelis tyranni *Psalm. 105. 106. &c.* *Cisterciensiū arduus labor in officio diuino.* *Psalm. 43. & 16.*

dominio se subdant, perpendere non negligant: & ne atrocibus pœnis post hanc vitam pro ipsa socordia sua crucientur, torporem pigritiæ à se repellere terribili exemplo commoniri curent. Cùm sanctus, & omni spiritualis amoris dulcedine nominandus Pater Bernardus primus Clarævallis Abbas, Monasticæ religionis perfectionem, quàm à Patre luminum, à quo omne datum optimum est, pleniùs & sinceriùs cunctis sui temporis hominibus didicerat, diuersarũ nationũ populis tribubus & linguis transfunderet, & ex oblatione fidelium Monasteria Cisterciensis Ordinis vbique certatum missis fratribus extrueret: rogatu venerabilis viri Auberti senioris, Moguntinæ ciuitatis, quæ est Germaniæ primæ metropolis, Archiepiscopi, Euerbacense Cœnobium duarum leugarum spatio à mœnibus præfatæ vrbis distans, haud procul à ripa Rheni magni & inter omnes præcipui fluminis fundauit. Hęc itaque domus ad benedictionem tanti Patris validissimũ incrementum sumens, optimeque matrizans, religione, diuitijs, celebri fama, personarum probitate, Prælatorum authoritate, grandique conuentus numerositate, celsitudinem reuerendæ matris suæ vsque hodie æmulatur: ita vt in cunctis Germaniarum Prouincijs velut speciale religionis & honestatis speculum Euerbacensis fulgeat Ecclesia. Sanè vicini fideles, necnon & remotiores nonnulli, bono odore virtutum sanctæ congregationis illius attracti, de plenitudine ejus consilij grauitatem, orationum suffragia, periculorum tutamina quærere, & de abundantia sua pauperum Christi inopiã largiter supplere, pręcipuas etiam solemnitates quidam deuotionis intuitu illic agere, consueuerunt. De quorum numero miles quidam armis strenuus, natalibus clarus, deuotione non infimus, nomine Conradus, solemnem diem Purificationis beatæ Virginis & matris ibidem celebrare, sacrisque vigilijs ob reuerentiam tantæ diei in longum valde productis à principio vsque ad finem deuotus interesse solebat: quatenus sanctæ illius multitudinis precibus adjutus, exhortatione solemnis Sermonis recreatus, diuinis Missarum sacramentis munitus, lares proprios lætior repetens benedictionem domui suæ reportaret. Licet enim sæcularis vitæ casibus irretitus, & ea quæ mundi sunt cogitans, vitem fructiferã se non esse humiliter recognosceret: tamen velut vlmus promptissima vitem spiritualem cum suis fructibus temporalia impendendo sustentare satagebat. Accidit verò, vt quadã vice vrgentioribus rei familiaris occupationibus præpeditus ad prędictam festiuitatem minùs tempestiuè occurreret; ideoque profunda jam nocte cubitũ vadẽs, dum ex lassitudine itineris fatigatos artus in lectulo collocasset, alto sopore depressus, signum vigiliarum, quo fratres ad diuinas laudes persoluendas excitabantur, nequaquã audiuit. Post horam expergefactus, dum concentus melodiæ in auribus ejus resonaret, celeriùs de lectulo exiliuit, veniensque in Ecclesiã, in parte australi ejusdẽ Ecclesiæ, vbi hospites diuinis interesse solent, corã vno de altaribus mœstus consedit. Sedens ergo, negligentiãq; suã recõpensare volens, nitebatur sanctę deuotionis, quæ per totam Ecclesiam illam, tam in cantibus, quàm in orationibus certatim feruebat, aliquomodo particeps fieri: sed fallacia somnolentię pressus, ad vigilandũ & orandũ se minus expeditũ esse, dolebat. Vnde sibimetipsi iratus, dũ in longũ extenderentur vigilię, nunc quidẽ stabat, nunc verò sedebat: interdũ etiam frontẽ & tẽpora manu fricabat: sicque quasi arte quadã somni violentiã euincere conabatur. Interim verò considerans, cum quanta alacritate

Euerbacense Cœnobiũ Claramvallem matrem suam æmulatur.

Ibi nobilis quidam Purificationis festum agit.

vocum & mentium fratres diuinis laudibus insisterent: simul etiam carnis suæ imbecillitatem perhorrescens, non sine magnæ admirationis stupore, sic quasi causando loquebatur ad Dominum dicens. Domine Deus, quæ est hęc tolerantia, vltra possibilitatem humanæ fragilitatis extensa: qua fratres isti velut meras corruptibilis naturæ excesserint, propter te morte afficiuntur tota die & nocte? Ecce enim cum in quotidianis Vigilijs jejunijsque exerceantur, & insuper hac nocte vix aliquid somni ceperint, nihilominus cum tota alacritate spiritus tibi Domino creatori suo laudum vota impendere comprobantur. Ego verò miserabilis peccator, nec vnius saltem noctis aliquantulum protelatas vigilias propter nomen tuum sustinere valeo, quas isti continuas propter pręmium vitæ æternæ se sufferre gloriantur: ita vt nullis omnino calamitatibus cedant, quominùs ad eosdem rursus agones subeundos valentiùs inardescant. Inter has piæ querelæ meditationes parumper obductis palpebris in somnum, tenuem quidem, sed felicem, resolutus est: viditque duas personas cælestis pulchritudinis venustate conspicuas, monachico schemate reuerendas, de choro psallentium ad se egredientes: quarum vna quasi cogitationibus ejus respondens, vt eminentia laboris & vigiliarum in Dei seruitio expensatum commendaretur, nequaquam naturali militis illius lingua, hoc est Germanica, sed versu latino eleganter composito literas penitus ignoranti locuta est dicens. *Talia posse pati, soli meruere beati.* His dictis confestim excusso somno aperuit oculos: magnoque Dei miraculo verba quæ audierat memoria retinens, gratias egit Deo: & licet vim dictorũ nequaquã per intelligentię acumen discernere posset: tamen boni aliquid sibi eadẽ portendere certissimè sperabat. Reliquum ergo noctis propulsata viriliter somnolentia, quanta potuit deuotione vigilando & orando transegit, magno desiderio ęstuans & optans diem fieri: quatenus diuinũ oraculum sibi larga benignitate gratiæ Dei reuelatũ, priusquàm à memoria excideret, literato alicui reuelaret: cujus adminiculo ad intelligentiã quoq; dictorũ pertingere valeret. Mane autem facto expectata oportunitate loquendi, Priorem ejusdem loci virum valde religiosum secretiùs adijt, quid vidisset, vel quid audisset, simpliciter pandens: postulatusque Angelicum dicere versum, absque obstaculo linguæ homo idiota & sine literis sonabat verba latina, iterũque repetebat: quovsque pręcordijs Prioris tenaciùs impressa, labilis memoriæ fugaci leuitate aboleri non possent. Mirandis plus miranda succedunt: & quia non propter se tantùm mysterium hoc cognouisset, verùm multò magis propterea, vt quorum tolerantiam pia simplicitate mirabatur, eorum beatitudinis jucundus vates efficeretur, Dominus adhuc manifestiùs declarare dignatus est. Mox namque vt verba quæ audierat, sed non intellexerat, intelligentis conscientiæ communicauit, ipsoque interpretante vim dictorum comprehendit, recurrens ad armariolum memoriæ vacuũ illud prorsus inuenit: nec vmquam postea versus quem ad horam didicerat, ne minimam quidem syllabam exprimere valuit. Ædificatus ergo multùm in gratia Dei, & confortatus, conseruatorem loci illius verè credidit esse Dominum: pensionemque annui census in eadem Ecclesia professus est: quem etiam singulis annis, quoad vixit tempore, fideliter soluere curauit. Quisquis itaque metu corporeæ fragilitatis excluso, cordisque pusillanimitate discussa, strenuum se atque deuotum in seruitio Dei exhibere

Miratur secularis Religiosorũ in vigilando laborem.

Angeli ad secularem responsio notanda.

Priori versum auditũ declarat.

Versus ille mox à memoria excidit.

contendit: beatitudinem & requiem cœlestis patriæ tantò fideliùs expectet, quantò recentiori hoc miraculo Dominus arrham bonæ spei fidelibus suis
Meffridus Prior eximiæ virtutis. prærogare dignatus est. Erat verò suprà memoratus Prior nomine Meffridus vir quantum ad Deum religionis eximiæ, quantum verò ad sęculum auctoritatis pręcipuæ: qui etiam domum suam inter horribiles procellas schismatis, quod temporibus Alexandri Papæ factione Frederici Imperatoris Ecclesiam Dei diurna euiscetatione cruciauit, ne penitus destrueretur, mirabilis industriæ prouidentia conseruauit. Huic famulo Dei inter cętera charismatum dona, quibus feliciter pollebat, arcana quoque reuelationum nonnumquam diuinitus pandebantur: & sicut beatorum spirituum visitatione quandoque consolabatur, ita etiam malignorum spirituum laruualibus vmbris, vt purgatior redderetur, terrebatur. Erat autē in eadem domo juuenculus quidam Henricus nomine, Argentinensis natione, robustus, & vegetus corpore, sed spirituali macie fœdus ac debilis corde, quales, heu! nostris temporibus multos videmus & dolemus: plus formidantes temporaliter macerari, quàm gehennæ supplicijs deputari. Qui videlicet juuenis, licet in cunctis obseruantijs Ordinis segnitiei & inertiæ à cęteris fratribus notaretur: grauiùs tamen in executione diuini seruitij delinquebat, quod modis omnibus negligebat: cùm vtique multis alijs validiùs id exequi potuisset, si non sub ascella nimiæ pigritiæ manus naturalis vigoris occuluisset: & insuper sacratum vigiliarum collectam, quasi causa infirmitatis frequenter deserere solebat, atque ad repausandum miseram carnem cubitum ire non erubescebat. Hujus detestabilem negligentiam venerabilis Prior paterna solicitudine nunc quidem publicè, nunc verò priuatim, monendo, obsecrando, redarguendo, sanare cupiebat, sed frustra: ipso enim pluris æstimanre carnis suæ cōmoda, quàm animæ requiem, ideoque tamquam stultus æstimator rerum, pascebat sterilem quæ non parit, & viduæ non benefaciebat.

Henricus robustus corpore, debilis animo.

Iob 24. Accidit interea, vt idem dissolutus frater laboris & disciplinæ fugitans, stationem vigiliarum sicut solebat deserens, de choro exiret, quatenus infirmorum matutinis quantò breuiùs posset, dictis, voluptati carnis suæ cubitum se recollocando satisfaceret. Dominus autem volens ostendere solicito Priori, quàm justo zelo moueretur, quantáque esset pernicies negligentię, vel potiùs contēptus & superbiæ fratris illius, aperuit oculos ejus; viditque, fratre ipso de stallo suo se mouente, & ante gradum altaris modicum quid inclinante, ostiumque chori egredi festinante, teterrimum dæmonem collo ejus insilientem, ipsumque, vsque ad introitum infirmitorij miris modis gesticulando atque cachinnando, vt verbo vsitato inertiaque digno loquar, equitantem. Post modicum verò de infirmitorio egredientis humeris ferus agitator rursus insilijt: & tamquam verè irrationale jumentum capistro socordiæ tractum, flagello turpissimæ mollitiei vsque ante spondam lectuli, in quo malo suo pausare gestiebat, minauit. O quàm feliciùs, quáque consultiùs stolidum hoc jumentum pij illius jumenti sanctam deuotionem secutum fuisset, quod in simplicitate cordis sui dicebat Deo, *Vt jumentum factus*
Psalm. 72. *sum apud te, & ego semper tecum:* quatenus sessorem potiùs habere meruisset illum qui ascendit super occasum, ad destruendum peccatum, & statuendā justitiam: non eum, qui pro temporalis delectationis jucunditate, sempiternæ calamitatis nexibus miseros illaqueat. Denique nullus corrigere valet eum, qui timorem Dei neglexerit: miser ille optimi Prioris quid de eo vi-

Desidis collo equitat dæmon vsq; ad lectum.

diſſet intimantis monita ſpernens, clauſtralis diſciplinæ vigorem, nec ſaltem ſuperficie tenus tenere curauit: ſed ingrati ſeſſoris ſui mortifera cõſilia ſecutus Ordinem deſeruit, factus apoſtata vilis: vt in falſis bonis, vel potiùs corruptionibus hujus mundi duceret dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcenderet. Sicut ergo ſuperius exemplum labores & vigilias ſeruitij non refugientibus incentivum deuotionis fore ſperamus, ita nimirum neceſſe eſt, vt hoc poſterius teneris & delicatis, atque ad arduos labores inualidis, luctum & mœrorem cordis indicat: ijs verò, qui cùm robore valetudineque corporum ac vocum polleant, per turpiſſimam tamen inertiam laboribus pro Deo fatigari contemnunt, timendum valde eſt, ne nouiſſima eorum hujus, cujus miſerabilem vitam, ſed miſerabiliorem apoſtaſiam prodidimus, ſimilia fiant. *Seſſori ſuo obediens, fit apoſtata.*

Caput XVIII.

Quanti periculi ſit vigilias ſeruitij Dei tepidè perſoluere.

CÆterùm de inertia & negligentia atque ſomnolentia in ſeruitio Dei, necnon & de phantaſijs & illuſionibus, quas tepidiores quique etiam in choro dormientes per immiſſiones dęmonum inuiti patiuntur, ſubtiliùs & exploratiùs in reuelationibus cujuſdã ſerui Dei inuenitur: quem in partibus Britanniæ in domo quadam Ciſtercienſis Ordinis, quæ Strata-florida dicitur, habitantem, ad correctionem ſeruorum ſuorum Dominus ſpiritu pręuidentiæ implere dignatus eſt. Qui videlicet famulus Domini, cùm à diebus adoleſcentiæ ſuæ terrena deſpicere & amare cœleſtia, ſanctitaté quoque ſacri Ordinis enucleatiùs obſeruare contenderet: quadam ſolemnitate Pentecoſtes, dum ad ſonitum horologij ſurgens matutinas Dominæ noſtrę pſallere inciperet, repente quamdam nouam & antea ſibi inexpertam deuotionem pręcordijs ſuis illabi ſentiebat: quæ per extenſum vigiliarum ſpatiũ magis ac magis incrementum ſumens, mira alacritate interiorem pariter & exteriorem hominem ipſius reficiebat. Cum autem hymnus *Benedicite omnia opera Domini Domino*, in quo omnis creatura ad benedicendum & laudandũ inuitatur, à fratribus inciperetur: vidit carnalibus oculis Angelum Domini per oppoſitam ſibi feneſtram cum magnæ claritatis fulgore in mediũ chori deſcendere, thuribulum cœleſti thymiamate refertum in manu ferentem: qui inde verſus altare progrediens, thurificabat illud, ſicut in ſolemnitatibus ad Miſſam fieri ſolet, indeque verſus vtrumque chorũ luſtrauit: & Monachis vigilantibus & pſallentibus ſpiritualium aromatum viuificum vaporem offerebat. Cùm autem pſallentes chori ad verſum illum, *Benedicamus Patrem & Filium cum Sancto Spiritu* perueniſſent, Angelus Domini per ordinem circuiens vniuerſos, jam ad fratrem, cui hęc videre conceſſum fuerat peruenerat. Tum verò idem, frater mira deuotione pietatis ſuccenſus, tamquam cum Propheta diceret, *Os meum aperui & attraxi ſpiritum, quia mandata tua deſiderabam*, totum ſe extendit, vt halitum attraheret: quatenus inclinans laudem Patri & Filio & Spiritui ſancto feruentiùs decantaret. Angelus verò Domini carbonem ardentiſſimum atque lucidiſſimum duobus digitis de thuribulo tollens, in os anhelitum trahentis projecit: qui per totũ corpus ejus deſcendens, omnia interiora ejus ſuauiſſimo ardore ſuccendit: ita vt ex ſententia dicere poſſet cũ Propheta, *De excelſo miſit Dominus ignem in oſſibus meis*. Itaque ardoré carbonis deſolatorij ſalubriter in eo vitia conſumens ferre non valens, pallidus & exanguis in terram corruit; indeque

Angelus in Eccleſiam viſus deſcendere.

Pſalm. 118.

Angelus ignitum carbonem in os monachi inijcit.

Thren. 1.

delatus in infirmitorium, tribus diebus ibidem sine voce & sine motu tamquam mortuus permansit. Post triduum verò eadem hora qua raptus fuerat, ad se reuersus, ab omni carnali corruptione quæ animam aggrauat, illo igne quo felicitet arserat, in tantum purgatus est: vt absentia quasi præsens spiritualibus oculis videret: tentationes etiam Monachorū domus suæ, quibus vel vigilantes vel dormientes vexabantur, ediceret, modumque & causas earum exponeret: ita vt multi ex fratribus purioris vitæ sanctimoniam exhortationibus ejus prouocati æmularentur. Dicebat præterea, singulis quidem noctibus, maximè autem Dominicis & Festiuis, nimiam multitudinē dæmonum in choro psallentium fratrum conuenire: quorum execrabile officium non erat aliud, nisi multis & varijs modis fratribus illudere, eorumque mentes ab intentione seruitij Dei auertere: pigritantibus quoque & dormientibus malignissimis applausibus & cachinnis insultare: de dormiente ad dormientem gyrouaga pernicitate ire & redire. Habebant verò in capitibus suis caputia quędam veterum pannorū sordidissima & nimis fœtentia, interiùs & exteriùs quasi sanie scabiosorum vlcerum perfusa, sub quibus abscōdebant laruales facies suas, quasi timentes agnosci: venientesque ante vnumquemlibet de Monachis, callidissima exploratione obseruabant, vtrūnam vigilaret, an dormiret. Quod si dormientem eum reperissent, omnē continuò fœtorem & corruptionem putridi caputij sui in vultum illius excutiebant: conclamantesque quasi ad signum plurimi coram illo conueniebant: & quamdiu dormitabat, phantasmata & turpia somnia illi immittentes non recedebant. Sanè quos vigilantes & psallentes aduertebant, à facie illorum, velut à facie ignis fugiebant: ita vt halitū qui de ore cantantium, Deumque laudantiū procedebat, ferre nullatenus possent. Quia ergo consummata beatitudo & felicitas nostra in vita æterna erit, Dominū ac Creatorem nostrum non solùm sine labore, verumetiam cum summa voluptate perpetuò laudare, antequā claudantur in morte oculi nostri, & lingua, quæ ad laudandum Deum creata est, in pulverem religatur: seminemus, licet cū labore, bonum semen seruitij Dei; tempore enim suo metemus, inenarrabili lætitia exultantes: sicut è conuerso hi qui nunc spinas & tribulos tepiditatis & negligentiæ in terra carnis suæ seminare non metuunt, ignem & suppliciū in vltionem prȩuaricatricis conscientiæ metent: quando ijdem maligni spiritus inertiæ suasores tormenta puniendis atrociter cumulabunt: qui nunc desides voluptate carnis suæ eneruiter victos, ad pausandum illicere non cessant. Porrò authoritas libri, qui Vitȩ Patrum dicitur, his quasi recentioribus, & ob hoc, vt videtur, minus authenticis reuelationibus, in firmamentum & astipulationem veritatis non immeritò assumitur. Ibi enim inuenitur scriptum, quia cum malignus spiritus cuidam sanctorū Patrum dixisset, se cum complicibus suis vigilijs fratrum frequenter interesse; illeque Dominum orasset, vt sibi veritatem hujus rei pandere dignaretur: veniensque ad collectam fratrum, vidisset dæmones velut Æthiopes per totam Ecclesiam discurrentes, atque vniuersa quæ fratres orantes & psallentes in cordibus suis versabant, per phantasias in oculis suis figurantes, sicut postmodum ex confessionibus singulorum patuit: animaduersum esse, vanas, & peruersas cogitationes, mortiferasque delectationes, quas fratres in hora diuini seruitij patiuntur, dæmonum suggestionibus fieri. Quapropter in spiritu contrito & corde humiliato necesse est exclamare cum Psalmista,

Vt se habebant dæmones ad dormientes vel vigilantes in choro.

Dæmones nituntur orātium animos alio auertere

Ne tradas, Domine, bestijs animas confitentes tibi: & animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem. Psalm. 73.

Caput XIX.

De periculo Religiosorum molliter in hac vita viuentium.

QVAM verò metuendum & tremendum sit examen ignis purgatorij, vbi Dominus secundùm Prophetam *abluit sordes filiarum Sion, & sanguinem Ierusalem lauat de medio ejus spiritu judicij & spiritu ardoris*, sicut & ipse Dominus per alium Prophetã testatur dicens, *Et mundabo sanguinem eorum, quem non mundauerant*; & sicut item Propheta de Domino dicit, quia *ipse erit quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum: & sedebit conflans & emundans argentum, purgansque filios Leui*; vtinam attenderent ij, qui in leuitatibus & negligentijs atque somnolentia non timent perdere dies suos. De hoc metuendo examine in quadam collectiua legisse me memini, quod Monachus quidam in extremis agens, antequam decederet raptus est in spiritu, ductusque ad loca infernalia, vidit, quod sine horrore referre non possumus, animas scilicet multas verubus & contis acuminatis infixas ad rogum permaximum in modum anserum torreri & assari: ipsosque crudelissimos tortores cum sufflatorijs alijsque ignis instrumentis miseratũ tormenta totis nisibus exaggerantes. Alij verò patellas & sartagines ignitas de subtus jacientes ponebant, adipemque qui de ardentibus jacentium menbris fluebat diligentissimè colligentes, eumdem rursus bullientẽ & nimis feruentem super eos, à quibus fluebat, refundebant: quam pœnam cęteris cruciatibus intolerabiliorem eis esse considerabat. Post hæc ductus est ad quemdam refrigerij locum, vbi multitudinem animatũ quasi post grauem aliquem laborem quiescentium inuenit: interrogatusque ab Angelo ductore suo, si sciret, quæ hęc essent, se nescire respondit. Sanctus verò Angelus dixit ei. Hi quos vidisti ad ignem illum permaximum assari, homines sunt Ordinis tui, qui licet criminalibus peccatis se nequaquam fœdauerint, non tamen, sicut monet Scriptura, seruire Domino in timore & tremore curarunt, non disciplinæ censuram tenere, non quietis & silentij patientes esse, non denique vigiliarum & orationum solemnem deuotionem, neque laboriosam Psalmodiæ executionem strenuè, sicut oportet, æmulari studuerunt: sed magis curiosi, faceti, vagi, superflui, desides, pigri, somnolenti, signis, jocis, & leuitatibus indulgentes: Monasticæ professionis puritatem violare non timuerunt. Qui postquam æquissimam justi Iudicis Dei sententiam, in suprà visis pœnis, alij breuiùs, alij prolixiùs pro antiquitate seu qualitate excessuum suorum purgati fuerint, mediante gratia Dei in hunc refrigerij locum introducuntur: atque hic post horrenda illa supplicia pausantes, perfectionem beatitudinis suæ cum patientia pręstolantur. Luce ergo constat clariùs, reuelationes hujusmodi per diuinæ pietatis dispensationem tantòmagis crebrescere, quantòmagis finis mundi appropinquat: vt quoniã abundante iniquitate & negligentia refrigescit charitas multorum, tantò electi Dei per hoc incentivũ charitatis habentes, incalescant animis, quantò is in proximo venturus esse putatur, cujus faciem totius boni pręcedit egestas. Quid verò per hoc nobis innuitur, quod prædictus frater vidit tartareos focarios adipem diligentiùs collectum, super eos à quibus stillabat in augmentum supplicij refundere: nisi hoc, quod quantò quis contra professionem suam in hac vita sibi pepercit, voluptati carnis suæ per inordinatæ quietis pinguedinem satisfaciendo,

Margin notes: Isaia 4. Ioel. 3. Malac. 3. Ignis purgatorij. Eo igne ardent Religiosi negligentes. Crebræ reuelationes instante fine mundi.

tantùm in altera vita locis purgatorijs deputatus suppliciorum soluere cogetur? Sic nempe de purpurata illa meretrice, quæ calice carnalium voluptatum, & vino sæcularis pompæ inebriat omnē terram, Dominus per Prophetam dicit. *Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit: tantum date illi tormentum & luctum.* (*Apocal. 18.*) Quocirca ad vocem tonitrui hujus euigilemus, fratres, & intentis animis audiamus, quid etiam inter Monachos perfectissimus, & inter Patres reuerendissimus, Pater noster B. Bernardus, de quotidianis istis & valde perniciosis negligentijs nostris sentiat: qui in sermone, quem de vita & morib⁹ beatæ memoriæ Hūberti quondā Prioris Claræuallis fecit, cùm fratres ad æmulandā conuersationis ejus puritatē hortaretur, inter cętera, sic ait. [De reliquo, fratres, dico vobis, quia si sequeremini vestigia ej⁹: non tā facilè in vanis cogitationibus & otiosis sermonibus, in jocis & scurrilitatibus laberemini: nam in his multū perditis, & de vita vestra, & de tempore vestro. (*Extat post sermones de S. Andrea.*) Volat irreuocabile tempus: & dum vos creditis cauere pœnā istam minimā, incurritis ampliorē. Illud enim scitote, quia post hāc vitā in locis purgatorijs cētupliciter, quæ hic neglecta fuerint, reddētur, vsq; ad nouissimū quadrātē. (*Purgatorij assertio pœna eius quanta.*) Scio ego, quia durū est homini dissoluto apprehendere disciplinā, verboso silentiū pati, vagari solito stabilē permanere: sed durius & multò durius erit, futuras illas molestias tolerare.] Porrò quàm timoratos, quàm alacres, quāque solicitos nos in exequendis diuinis laudibus esse oporteat, non solùm vt Domini & Creatoris nostri gratiam consequamur, verumetiam vt malignorum spirituum inextricabiles fallacias euadere valeamus, idem venerabilis Pater in sermone super Cantica Canticorum quadragesimo octauo docet, ita dicens. (*Habetur nunc hic locus sermone 47. in Cant.*) *Ex Regula namque nostra nihil operi Dei præponere licet. Quoquidem nomine laudum solemnia, quæ Deo in oratorio quotidie persolvuntur, Pater ideo Benedictus voluit appellare: vt ex hoc clariùs appareret, quàm nos operi illi vellet esse intentos. Vnde vos moneo, dilectissimi, purè semper ac strenuè divinis interesse laudibus. Strenuè quidem, vt sicut reuerenter, ita & alacriter Domino assistatis. Non pigri, non oscitantes, non parcentes vocibus, non præcidentes verba dimidia, non integra transilientes, non fractis & remissis vocibus muliebre quiddàm balba de nare sonantes: sed virili, vt dignum est, & sonitu & affectu voces S. Spiritus depromentes. Purè verò, vt nil aliud dum psallitis, quàm quod psallitis, cogitetis. Nec solas dico vitandas cogitationes vanas & otiosas; vitandæ sunt & illæ, illa dumtaxat hora, & illo loco, quas officiales fratres pro communi necessitate, quasi necessariò admittere compelluntur.* (*Quæ vitanda in officio diuino.*) *Sed ne illa quidem profectò recipere tunc consuluerim, quæ fortè paulò antè in claustro sedentes in codicibus legeratis: qualia & nūc me viua voce disserente, ex hoc auditorio Spiritussancti recentia reportatis. Salubria sunt, sed minimè illa salubriter inter psallendū revolvitis. Spiritus enim sanctus illa hora gratum non recipit, quidquid aliud quàm debes, neglecto eo quod debes, obtuleris.* Hæc quidem beatus Bernardus. Quid, rogo, de peruersis & noxijs cogitationibus illa hora & illo loco cogitantibus nobis est sentiendū, si non modo vanas & inutiles, sed ipsas quoque necessarias inter psallendū vitari debere pater sanctus censuit? Hic plane, hic cordium nostrorū instabilitas deprehensa, secundum Prophetam confunditur, sicut confunditur fur, quando deprehenditur: ita vt etiam perfectiores quique cum luctu & gemitu cordis necesse habeant dicere Deo. *Non intres in judicium cum servis tuis, Domine; quia non justificabitur in conspectu tuo omnis viuens.* (*Psalm. 142.*) Sed aliud, imò valde aliud est, per infirmitatē mortalis naturæ ab intētione Psalmodiæ

mentem

mentem interdum auolare: atque aliud per inertiæ desidiam peruersis & noxijs cogitationibus nullo mentis vigore reluctari: ideoque sicut dispar est causa venialiter delinquentium grauiterque peccantium, ita dispar erit & sententia pro meritis digna recipientium.

Caput XX.
De periculo eorum, qui in seruitio Dei lasciuè vel plausibiliter cantare præsumunt.

Ecce verò dum considero, qualiter vir Propheticus miserrimam & nimis superstitiosam quorũdam tenaciam reprehendit dicens, *Non parcentes vocibus, non remissis vocibus muliebre quiddam balba de nare sonantes:* occurrit memoriæ terribilis casus, quem referente viro venerabili Abbate Morimundi, cuidam talium accidisse cognouimus. Sunt namque nonnulli, quibus etsi largissimè fœneret Dominus instrumenta laudis suæ, ipsi tamen parcissimè fœnerant Domino, prompti magis de eisdem instrumentis quærere gloriam hominum, quàm gloriam Dei: & cùm parcentes vocibus quotidianum Psalmorum & Hymnorum cursum prorsus negligant, ne fortè acumen vocum retundatur: si tempus & oportunitas gloriandi in se & in vocibus suis arriserit, continuò validos, gnaros & expeditos se ad cantandum, & in excelsum voces tollendas, esse demonstrant. Dicebat ergo præfatus Abbas, fuisse Monachum quemdam in vno de Cœnobijs Cisterciensis Ordinis, qui dono nobilissimæ vocis exulrans, vigorem ejus in communi labore seruitij Dei expendere dedignabatur: sed magis propriam gloriam captans Festiua quæque Responsoria, quæ pro singulari priuilegio vocis suæ ipsi assignabantur, lætus, sed non timoratus: hilaris, sed minimè deuotus, solemnizando cantabat. Factum est autem in quadam Festiuitate Domini, vt in omnibus, qui communiter à conuentu fratrum ad laudem Dei decantabantur, velut mutus & elinguis staret: vt versum Responsorij sui nõn planè in grauibus, sed in acutis, vel potiùs in acutissimis, vocem quatiendo modulosque tinnulos flexibilitate vocis formando, solita lasciuia decantaret. Quo finito, vt à quo merces ridiculosi cantus speranda esset, intelligeret, tam ipso, quàm cæteris qui circa eum erant videntibus & audientibus, apparuit dæmunculus in modum pueruli Æthiopis teter & fuscus: qui manibus impuris plausum faciens, & miro modo cachinnans, exclamauit dicens. O, ô, bene, valde bene cantauit, optimè cantatum est. Nouerit ergo quicumque gratiam jucundæ vocis à Deo accepit, horribile malum esse, inde dęmonũ malitiam pascere, lasciuè & plausibiliter cantando, vnde Deum honorare debuerat, deuotè & humiliter jubilando: ideoque summopere nitendum est, quatenus secundùm mediocritatem quàm nobis sanctus Ordo noster præscribit, nec non & secundùm authoritatem, qua Regula, quam professi sumus, nos instruit, & singuli specialiter, & omnes in commune pariter, cum grauitate, cum timore & tremore, atque cum humilitate psallamus & cantemus Deo nostro. Certè ironia diabolicæ nequitiæ, vel maximè, vel sola ruborem & suffusionem vultus nobis incutere, atque ad cautelam nostri nos excitare poterat: sed quoniam dura corda hominum plus reuerentur testimonium spiritus veritatis, quàm subsannationem spiritus fallacis, quid etiam nostris tẽporibus eximiæ religionis & specialis abstinentiæ

S. Bernard. serm. 47. in Cantic.

Quidam de vocibus suis vanam gloriã captant.

Dæmon palam irridet vanissimum cantorem.

ſancta quædam virgo, de hac laſciuia cantus diuina reuelatione inſtructa prodiderit, non tacebimus. Cùm enim Domnus Abbas Ciſtercienſis, qui eſt pater Patriarchalis totius ſancti Ordinis noſtri, ad eam gratia viſitationis aliquando veniſſet, inter dulcia æternæ vitæ colloquia, cœpit Abbas attentiùs rogare, quatenus eadem Dei famula diuinitus ſibi reuelari depoſceret, quid in Ordine Ciſtercienſi puritati veræ Religionis magis contrarium per negligentiam irrepſiſſet. Illa verò poſt acceptas inducias, fuſaſque ad Dominum preces, ita reſpondit. Sciatis, Domine Pater, tria eſſe in Ordine veſtro, quæ ſpecialiter oculos ſummæ majeſtatis offendunt, multiplicatio ſcilicet agrorum, ſuperfluitas ædificiorum, atque laſciuia vocum. Quapropter omnes qui ad ſacrum Ordinem Cleri aſciti, judicio ſanctę Eccleſiæ pſallendi & cantandi Officium ſortiti ſunt: ſi mediocritatis, grauitatis, & humilitatis meras excedant, nouerint ſe rectè quidem offerre, ſed nequaquam rectè diuidere: timeantque neceſſe eſt, comminationem Domini per Prophetam dicentis, *Solemnitates veſtras odiuit anima mea:* quoniam cùm derident hoſtes ſabbata veſtra, nullomodo acceptare dignatur omnipotens Deus, quod ſubſannat inimicus.

Tria olim in Ordine Ciſterc. Deo ingrata.

Iſaia. 1.

Caput XXI.

De periculo Prælatorum parentes ſuos carnaliter diligentium.

APoſtolus de ijs, qui ſummi patrisfamilias vicem gerunt in terris, quiq; diſpenſatores myſteriorum Dei in Eccleſia conſtituti ſunt, loquens, *Hic*, inquit, *jam quæritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur.* Hoc ſcrutinium, hanc diſcuſſionem, quidam heu! minùs formidantes, ſi fortè per diuinam gratiam in partem ſolicitudinis vocantur, continuò ſe ad plenitudinem honoris aſſumptos eſſe gloriantur: & in Prçlatione non ſolùm quę ſua ſunt, non Ieſu Chriſti, verumetiam ea quę conſanguineorū ſuorū ſunt, omni ſolicitudine quęrunt: & pro eorum exaltatione patrimonium crucifixi domini, bona videlicet Eccleſię, quę ſe in promotione ſua ſacramēto prçſtito cōgregata ſeruare vouerunt, profligare & dilapidare non verētur. Adhucautē, quod graui⁹ eſt, ſi aliquos nepotulorū ſuorum ad hoc erudiendo & informando prouexerint, vt alicujus muneris functione illuſtrari poſſe videantur, carnis magis & ſanguinis affectione attracti, quàm proximorum vtilitatī conſulentes, ſucceſſores eos ſibi deſignant: omnia cernentis Dei judicium nec in ipſa terribili hora exitus ſui recogitantes. Quapropter qualiter omnipotens Deus, qui glorificantes ſe glorificat, & contemnentes ſe reddit inglorios, vnius talium intolerabiles cruciatus, quibus poſt mortem carnis addictus eſt, ad correctionem viuentium demonſtrare voluit, memorabimus: ſi fortè exaſperatores Domini hæc audientes, & talia pati pertimeſcant, & ab inordinato amore parentum, ſeueritatē vltionis prę oculis habentes, quieſcant. Abbas cujuſdam Cœnobij Monachū quēdam nepotem ſuū à puero nutrierat, & vſque ad ſpectabiles mores prouexerat. Contigit verò, vt idem Abbas extremæ ſortis articulo ſibi imminente viam vniuerſæ carnis ingreſſurus eſſet. Fratribus itaque, quos ſub cura ſua habuerat, deſtitutionē ſuā lugentibus, (Fuerat enim vir prudens & prouidus,) cùm de ſubſtitutione alterius tractaretur, diuerſis diuerſa ſentientibus, ne fortè ex ſtudijs partium res in contentionem veniret, cōmuni conſenſu decretum eſt, quatenus vota & conſilia ſua ipſi tamquam patri ſpirituali cōmitterent, qui conſcientias & merita ſingulorum pleniùs noſſet: & quem

1. Cor. 4.

In Prælatos, qui nepotes ſibi ſucceſſores deſignāt.

ille sibi successorem voce depromeret, hunc absque refragatione vnanimiter in Abbatem eligerent. Sed heu! quam tenerè necessitudini parentũ suorum adstricti sunt, quos ab amore mundi charitatis ardor nondum perfectè separauit. Cùm enim prędictus Abbas in illa hora tremenda exitus sui memorari debuisset justitiæ Dei solius, & purè secundùm Deum puram sibi exhibentibus obedientiã consulere: carnis & sanguinis affectione male illectus, antefatum nepotem suum fratribus illis designauit: dicens, eum bene esse religiosum, & in exterioribus negotijs prouidum & consideratũ. Quod licet ex parte verum fuisset, quia tamen nequaquam sincera intentione, fratrum videlicet vtilitatibus consulendo, tale consilium dederat: sed quantum ex pœna quæ subsecuta est, intelligi datur, magis eo intuitu, vt parentela ipsius nepotis sui promotione illustrior redderetur: quàm districtæ sententię pro hoc reatu suo moriens addictus sit, Dñs eidem successori minùs canonicè adeptæ dignitatis demonstrare dignatus est. Erat nãque in eodẽ Monasterio locus quidã amœnus, & ad refrigerandum accõmodus, atque in ipso loco fons perspicuis fluentis leui murmure scaturiens: qui per crepidinem alueoli sui luxuriantibus herbis jucundus, tam viuacitate sui, quàm etiam herbarum gratiosa viriditate animas & oculos accedentiũ mulcebat. Hunc locum defunctus Abbas, dum vitales adhuc carperet auras, refrigerandi gratia frequẽtare solebat: ibique animum mordaciũ curarũ æstibus defatigatum relaxans, tanto liberiùs, quantò secretiùs euaporare sinebat. Cujus relaxationis consuetudinem successor ipsius eodemmodo tenere decernens, locum frequentabat & ipse, magis, vt reor, procliuis ad commoda carnis, quæ in prædecessore suo viderat, sectanda, quàm si virtutis alicujus specimen, à conuersatione ipsius exempli gratia trahere potuisset. Vna verò dietum cùm solito more ad prædictum locum accederet: audiuit quasi de fundo fontis vocem lacrymabiliter plangentis, & heu heu me miserum, ingeminantis. Territus verò vehementer & consternatus, vbi propiùs accessit, diligentiùs auscultans, hanc esse prædecessoris sui defuncti Abbatis vocem, ex olim nota sibi qualitate vocis ipsius, recognouit. Tum verò trementibus præ stupore labijs quærenti, quisnam esset, qui illic ita plangeret, eadem vox quasi de sub aquis respondit dicens. Ego sum ille consanguineus tuus quondam Abbas, nunc autem miserabilis spiritus, cui tu ad multam confusionem & infelicitatem meam in regimine Monasterij hujus successisti. Interrogatus, cur ita plangeret, quia ardeo, inquit? Rursus interrogatus, quare arderet, cùm religiosa vita ipsius, quam in corpore gesserat, requiem magis quàm tormenta meruisse videretur: tu, inquit, incendij mei causa es. Et ait Abbas. Ego quare, vel quomodo? Quia, inquit, fratribus, quibus indignus præeram, personam animarum suarum saluti proficuam quærentibus, & mihi post Deum vota & consilia sua committentibus, heu! affinitatis, qua mihi junctus eras, lenocinio cæcatus, non secundùm timorem Dei, sed secundùm propriæ voluntatis insipientiam, consilium dedi, vt te ad apicem hujus dignitatis proueherent. Idcirco justo Dei judicio in hoc aquæ elemento cruciatibus addictus ardeo, liquesco, deficio: & in nihilum penè redactus, ad eadem tormenta rursus toleranda, restauror. Quòd si certiùs probare vis, non esse friuola quæ audis, fac afferri candelabrum æneum, & lenta submissione in aquam mitti. Mox præcipiente Abbate allatum est candelabrum

Abbas moriens nepotẽ suum designat successorem.

Plangit Abbas defunctus in aqua.

Ait se ardere in illa aqua.

Candelabrũ æneũ liquescit in aqua.

æneum, & sensim in aquam missum, stupendo miraculo ita à facie frigidæ illius, vt videbatur, aquæ liquefactũ est, sicut fluit cera à facie ignis, vel sicut fugatur nebula à facie solis. Quanta ergo seueritate censura justi judicij Dei damnabit eos, qui parentes suos de pecunijs vel possessionibus Ecclesiarum sibi commissarum diuites & inclytos faciunt: si sic puniri meruit, qui personam fortasse satis idoneam, ad officij spiritualis eminentiam, sanguinis magis quàm charitatis intuitu prouehere præsumpsit? Hæc itaque, de periculis quorumlibet vitiorum, seu negligentiarum aliquamdiu jam tractauimus, ex occasione relationis beatæ memoriæ D. Gerardi Claræuallis Abbatis, qui de periculo assiduè jurantiũ fratres suos admouere studuit, ad exhortationem legentium summatim perstringere curauimus: scientes, simplicium fratrum animos exempla plus mouere, quàm verba: quoniam deuora mens, quæ ex lectione spiritualis cõpunctionis feruorem magis, quàm inflantis scientiæ eruditionem quærit, dum facti memoriam versando atque reuersando, quasi manu cogitationis tangendo palpat, ad amorem virtutũ, horroremque vitiorum ampliùs ex ea accenditur, quàm si decem millia sententiarum chartulis exarata transcurreret. Hoc igitur quasi grandi fœnore absoluti, ad Claràvallem nostram, de qua cum Isaac ad meditandũ in agro diuersorum Christi Domini nostri magnaliũ egressi fueramus, reuertamur: sicque tandem narrationis nostræ series, quæ de venerabilium Patrum religiosa conuersatione, pretiosaque in conspectu Domini morte ad ædificationem multorum texitur, cõpetenti conclusione terminetur. Nam & rivulus secus prata fluens certis venarum meatibus deriuatus, arentia quęque impinguat, marcescentia gramina reuirescere facit: demũque vniuersis sufficienter irrigatis sese in se recolligens, proprioque alueolo restitutus, legitimi cursus viuacitate prolabitur.

Vt puniẽdi, qui parentes Ecclesiæ bonis ditant.

Plus mouent exẽpla quam verba

DISTINCTIO SEXTA.

Varia continens de Sacramento Altaris & Confessionis, de Animabus defunctorum, & alia quædam.

CAPVT PRIMVM.

De incauta Contemplatione cujusdam Monachi Claræ-vallis, & de periculo contemplatiuorum.

DOMINVS ad beatum Iob de multiplici calliditate antiqui hostis sub specie Leuiathan loquens, *Nerui*, inquit, *testiculorum ejus perplexi sunt:* omnem videlicet hominem manifestiùs instruens, subtilissimarum deceptionũ eius inextricabiles nexus neminẽ absque gratiæ suę adjutorio euadere posse. Verùm, si cunctis qui Christiana professione censentur, & ad cœlestẽ gloriam, de qua superbus Satanas cum Angelis suis cecidit, duce humilitate nituntur conscendere, summopere considerandũ est illud Apostoli, *Videte quomodo cautè ambuletis, quoniã dies mali sunt:* & illud, *Ne circũveniamur à Satana: ipse enim Satanas transfigurat se in Angelum lucis:*

Iob 40.

Ephes. 5. 2. Cor. 11.

quanta putamus solicitudine vigilandum est ijs, qui sacratioris vitæ desiderio in Cœnobijs Domino militare, & contra spirituales nequitias spiritualibus armis dimicare proposuerunt? Falluntur nempe, stolidissimoq; errore raptantur, qui sęcularis molæ tumultuosa negotia tantùm, & non etiam cœnobialis lecti quieta silentia insidijs inimici patere arbitrantur: cùm tantò subtiliores laqueos tendere soleat callidus hostis, quantò quis altiùs scalam virtutum scandere, atque de hujus mundi naufragio nudum se euasisse cōfidit. Quapropter grauissimam vnius viri spiritualis tentationem, quam in otio silentij sui indiscretè contemplando incurrit, ad cautelam contemplatiuorum proponemus: quatenus ij, qui feruentiori studio lectioni incumbentes diuersas memoriæ sententias commendant, atque ex eis primo quidem meditationis, dehinc etiam contemplationis oculum exacuunt, semper illius sententiæ memores, *Qui scrutator est majestatis, opprimetur à gloria,* magis in timore sanctæ humilitatis se viliter deprimant, quàm in luce periculosæ contemplationis pueriliter volare prę sumant. Erat in Claravalle senior quidam purissimæ religionis, quæ sub venerabili Patre nostro B. Bernardo in eadem sancta domo multis etiam simplicioribus gratiam perfectionis contulit, strenuus imitator effectus, & in quotidiano virtutum exercitio deuotus: qui ob sapientiæ suę grauitatem, consilij maturitatē, eximięque conuersationis sanctitatē, non tantùm sibi soli, sed & alijs quoque prodesse posse judicatus, Fusniacensis Ecclesiæ, quæ est vna de dignioribus, & magis religione conspicuis filiabus Clarę vallis, Abbas constitutus est. Positus ergo in honore, ipsiusque honoris pōdus assiduè pensans, ne secundùm Prophetam periculum honoris non intelligeret, pastoralis officij dignitatē, humilitate, quæ spiritualem virum decebat, administrabat: tandemque laboriosæ prę lationis solicitudini seniles humeros subducens, Rachelis quātò sterilius, tantò jucundius contubernium Liæ licet fœcundis, sed tamen valde periculosis prętulit amplexibus. Ad suam itaque Claramvallē reuersus, ac velut haud degener pullus nidulo proprio restitutus, quotidianæ conuersationis suæ discussione motus & affectiones cordis dudum Prę lationis occasione quaquauersum sparsas ad se recolligebat: exēploque sanctissimi Patris sui Benedicti habitauit secum. Spiritualibus autem studijs intentus, & à strepitu garrulæ occupationis penitus sequestratus, orationi, lectioni, compunctioni, sacręque meditationi operam dabat: sciens aduersus virulentas suggestiones mūdialis pompæ, carnalisque illecebræ, efficacius his non esse antidotum. Porrò continuæ meditationis assiduitate prouocatus, suauitateque illectus, cœpit jam sanctæ contemplationis subtilitate diuina quęque mysteria scrutari, scrutando jucundari, exultans in jubilo cordis, dicensque cum Psalmista Domino. *Mirabilia testimonia tua*, Domine, *ideo scrutata est ea anima mea.* Quia verò salutarem hostiam, per quam redempti & reconciliati sumus Deo Patri cum fructu bonorum operum sedulus immolabat: altitudinem imperscrutabilis hujus mysterij tantò dulciùs contemplando ruminabar, quantò id frequentiùs altissimam Dominicæ passionis humilitatē repręsentando iterabat. Sed ô vtinam, sicut pius, ita etiam cautus & timoratus contemplator esse curasset, prę serrim in tam mira profunditate tantorū mysteriorum, vbi omne rationis humanæ deficit argumentum, solumque sacræ fidei consulitur oraculū. Nam cùm admirando pensaret, & pensando admiraretur, quonāmodo panis & vinum, quæ in altari proponuntur, me-

Religiosis solicite vigilandum.

Prouer. 25.

Rainaldus hic primus Abbas Fusniacensis.

Psalm. 48.

Psalm. 118.

Incautus contemplator.

diante virtute Dei in verum corpus & verum sanguinem Iesu Christi Domini & Redemptoris nostri transsubstantiaretur, plusquam oportebat scrutabundus, rationisque oculo insolentiùs innixus, sacrum mysteriũ arcano fidei commissum rationis temeritate discutere præsumptuosè tentabat. Cæterùm, sicut testatur B. Bernardus, ratio, si quod fidei est, tentet irrumpere, effractrix judicatur: & B. Gregorius dicit, fidem non habere meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Enimverò præfatus senior minùs considerans sapientis consilium, qui mel inuenientem parciùs edere suadet, ne fortè satiatum euomere contingat: Apostolum etiam monentem, non plus sapere quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem: dum sacri mysteiij dulcedinem, ipsis, vt reor, Angelicis spiritibus imperscrutabilem, auidiùs rimatur, summæ majestati debitam reuerentiam non exhibens, impegit in lapidem offensionis: & Dñs in ira declinauit à seruo suo. Vbi verò spiritus bonus, vel potiùs spiritus bonitas lucis suæ radios subtraxit, malignus extemplò spiritus malitiæ suæ tenebras ingessit: varijs cogitationibus animam jam nutantem exagitans, rationemque fluctuantem pessimo dubietatis spiritu quatiens. Nempe dum quod fidei certissimè constat, mortalitatis suæ tenebras dissimulans, quasi reuelata facie speculari præsumeret: justo Dei omnipotentis judicio de certitudine fidei cecidit in opinionis ambiguum: ita vt quod ratione comprehendere non poterat, impossibile esse præsumptione cæcatus æstimaret. *Est enim*, sicut elegantissimè definit Apostolus, *fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentiũ. Quod enim videt quis, quid sperat?* Si autem quod in hac mortalitatis valle, in hoc peccati & mortis corpore videre non possumus, per patientiam expectare jubemur, vt in æternæ claritatis Patria in nobis compleatur, vbi erit Deus omnia in omnibus: compescamus oculos cordis à vitio inquietæ curiositatis: quoniam sicut testatur Sapiens, *Hereditas ad quam* præproperè *festinatur in principio, in nouissimis benedictione carebit.* Igitur vbi primùm incautus ille contemplator hoc dubietatis malum clandestinis animæ suæ moribus irrepere deprehendit, totus inremuit, nisusque vigore mentis tenebras diabolicæ versutiæ discutere, non potuit: non enim sicut liberum est inquietæ voluntati spontanea deliberatione in foueam se præcipitem jacere: ita etiam liberum habet propria virtute vel industria de fouea conscendere. Gubernaculo itaque fidei procelloso præsumptionis spiritu violenter euulso, nauis conscientiæ miserabilis hominis validissimis perniciosarum cogitationũ fluctibus quatiebatur, malignis spiritibus cunctis nequitiæ suæ dolis ad id nitentibus, vt quem de certitudine fidei violenter perturbauerãt, etiam de dubietatis nubilo in assertionis blasphemæ densissimas tenebras præcipitarent: vt videlicet exẽplo Berengarij, qui primus impiæ hujus hæreseos inuentor & defensor extitit, sentiret & diceret, panem & vinum quæ in altari proponuntur, post consecrationem verum corpus & verum sanguinem Christi nequaquam esse. Verùm omnipotens & misericors Deus, qui seruum suum Angelo Satanæ ad colaphizandũ tradiderat, vt disceret præsumptuosus non esse, quemque summum cognitionis gradum, qui soli beatæ vitæ debetur, in hac misera vita & in hac carne peccati insolentiùs rimantem, etiam de fidei stabilitate corruere permiserat: de periculosa tamen dubietatis rupe pendentem, in hæreticæ prauitatis barathrum præcipitari passus non est. Ibat ergo miserabiliter marcescens & contabescens in semetipso, præ angustia spiritus & violentia tentationis, sacrisq;

Bernar. epi. 190. & alibi. Greg. hom. 26. in Euan. Prouer. 25. Rom. 12. Hebr. 11. Rom. 8. Prouer. 20. Berengarij error.

mysterijs, quæ antea deuotissimè celebrabat, approximare non audens, atroci huic passioni se merito præsumptionis suæ addictum esse gemebat. Miro namque modo errorem suum recognoscebat & dolebat, nec tamen ipsius erroris nubilum discutere poterat: & sicut de B. Maria Magdalena sanctus ait Papa Gregorius, amabat & dubitabat, quantoque prioris deuotionis suæ sinceritatem recordabatur, tantò peruersæ opinionis suæ cæcitatem plangendo detestabatur. Augebatur in dies perniciosæ hujus tentationis calamitas, nec solùm interiorem, sed & ipsum quoque hominem ejus exteriorem occupabat; ita vt deficiente pariter vigore mentis & robore corporis, in infirmitorio frequenter pausare, necessitatemque suam, quomodo poterat, transigere cogeretur. Audientes autè spirituales quondā filij ejus, fratres videlicet Fusniacenses, dulcissimum quondam patrem suum tali mœrore & afflictione oppressum, venerunt ad eum: blandisque precibus persuasum cum multa reuerentia Fusniacum eum reduxerūt: si fortè officiosa charitate ipsorum recreatus aliquod emolumentum calamitatis suæ caperet, & de angustia tentationis, qua vehementer vrgebatur, respiraret. Verùm, quia sicut eleganter Poëta canit, *Cœlum, non animum mutat, qui trans mare currit*, & sicut Sapiens perhibet, quoniam, *Nemo corrigere valet, quem Deus despexerit*, nec loci mutatio, nec fratrum illorum fauorabilis exhortatio, tentationis aculeum de præcordijs senis illius euellere potuerunt: quia nondum venerat tempus miserendi ejus: sed temerariæ præsumptioni durior adhuc instabat cruciatus. Itaque vsque ad vltimum penè terminū vitæ suæ in hoc frixorio blasphemæ dubietatis confrixus, & tamquam aurum in camino tribulationis probatus atque purgatus, tandem miserante Domino lumen fidei plenissimè recepit: tantò vtique humiliùs de cętero credulitatis stabilitatem retinens, atque ab inquietudine illiciti scrutinij contemplationis oculum retrahens, quantò Deum superbis resistere, præsumptoresque reprimere, propriæ calamitatis experimento didicerat. Quisquis ergo claustralibus disciplinis subditus, Mariæ otium Domino largiente sortitus est, si callens ingenio diuinam paginam scrutari dulce habet: necesse est, vt semper meminerit, se discipulum esse, non magistrum: ne fortè ingenij sui subtilitate prouocatus, signaculo fidei signata malo suo tentet irrumpere: vel temerè quidquam discutere præsumat, quod ob reuerentiam profunditatemque mysteriorum Dei, indiscussum vigilantissima Sanctorum Patrum præterijt solertia.

Greg. ho. 25. in Euangel.

Charitas Fusniacensium in senē tentatum.

Eccle. 7.

Præsumptio in diuinis mysterijs scrutandis vitanda.

Caput II.

De excellentia fidei Sacramentorum Corporis Christi & Sanguinis, & de discretione contemplationum.

Sanè quantum distet inter scrutinium, quod parit curiositas, & speculationem, quam gignit pietas: inter contemplationem, quam in fidei simplicitate, conscientiæque puritate, parturit humilis deuotio, & meditationes, quæ descendunt ex præsumptionis supercilio, lucidiùs adhuc declarabimus: quatenus sicut terruimus in spiritu suo præsumptuosos, ita mulceamus in spiritu Dei humiles & deuotos. Certè præcipuus & maximus ille contemplator, à quo in Clarissima valle totius deuotionis & contēplationis religio sumpsit exordium, beatum dico Bernardum, qui copiosè in scriptis suis disserit, quàm fugienda sit præsumptuosæ contemplationis temeritas: quanta reuerentia sacro fidei arcano subdenda sit humanæ rationis infirmitas, quo-

dam loco satis euidenter indicat, ita dicens. *Fidenter loquor: Trinitatem Sanctam quam non intelligo, credo.* Quid hoc verbo abbreuiato lanius ad fidem, simplicius ad meritum, quid fidelius ad deuotionem? Porrò eamdem fidei simplicitatem, quam hic de sancta Trinitate paucis verbis comprehendit, etiam de Sacramento altaris se firmissimè tenere, non solùm verbis, sed & mirabilium operum patratione, magnificè demonstrauit. Cùm intrasset aliquando partes Italiæ, & propter efficacissimã gratiam, quam in effugandis spiritibus immundis habebat, fama virtutum ejus vbique claresceret: feminam quamdam atrocissimo dæmone multo tempore possessam, oblatam sibi in Ecclesiam introduci præcepit: nimirum sciens, eam non tam facilè vt cæteros, posse curari. Ipse verò ad altare accedens, sancta Missarum solemnia celebrauit: peractaque ex more sacrorum munerum consecratione, corpus Dominicum super patenam posuit, atque super caput mulieris spurcissima colluvione maligni spiritus fœdum & horridum tenuit, *adest*, inquiês, *inique, judex tuus*, & cętera, quæ in libro vitæ ejus cótinentur: sicque tartaricũ cerberum, quem consuetudinaria precum facilitate fugare non poterat, fide & virtute diuinorum Sacramentorũ potenter ejecit. Quadam etiã vice dum Comitem Pictauiæ schismati Petri Leonis obstinatiùs fauentem, Dominoque Papæ Innocentio subdi recusantem, nullis monitis, nullisve exhortationibus ad humilitatis fastigium, Catholicæque Ecclesiæ vnitatem reducere valeret: negotium, quod humanæ industriæ viribus impossibile fore videbatur, diuinæ potentiæ commendans, ad immolandam hostiam salutarem, per quã vita, salus, pax, & vnitas miseris mortalibus conceditur, Ecclesiã ingressus est, Principe cum cęteris, quos ab introitu domus Dei excommunicationis sententia sequestrauerat, præ foribus Ecclesiæ præstolante. Sacris itaque mysterijs consecrationis corporis & sanguinis Domini rite celebratis, homo Dei non jam secundum hominem se agens, antequã pax in populum diffunderetur, manna cœleste, purissimum virginalis vteri fructum super patenam reuerenter posuit, cunctis qui aderant admirantibus, & cum maximo stupore exitum rei præstolantibus, ipsam patenã pretiosum depositum pignus æternæ salutis continentem secum ferens, foras exiuit, atque vultu igneo, voce non deprecatoria, sed minaci, verbis auctoritate plenis Principẽ compellans: ita exorsus est. Rogauimus te, & audire nos contempsisti. Ecce egressus est ad te filius Virginis, filius altissimi Patris: ille inquam filius, qui pretio innocentissimi sanguinis sui sanctam Ecclesiam redemit: quam tu, quantum in te est, scindere & conturbare non formidas: adest judex vniuersitatis, in cujus manus illa tua animadueniet: ante cujus terribile judicij solium totius vitæ tuæ actuum rationem reddíturus es: huic resiste, si vales. Videns autem Comes reuerendum Abbatem cœlestia sacramenta cunctis Ordinibus Angelorum tremenda sanctis manibus tenentem, & ignito vehementer eloquio peccatricis conscientiæ suæ secreta terebrantem: summæ majestatis præsentiam non ferens, obrigescente gelido per membra sanguine velut exanimis in terra collapsus est, jacensque spumas horrendas nigrescentibus labijs egerebat, ac si vltimum jam efflaturus esset spiritũ, & crebris singultibus vitalia quatiebat. Cumque sic miserabilis aliquamdiu jacuisset, flentibus & pectora tundentibus qui aderant, accedens vir Propheticus, & pede eum pulsans, in virtute illius quem portantem se portabat imperiosa voce præcepit, vt surgeret, & Episcopis, quos de

Lib. 2. c. 3.

S. Bernard. per Eucharistiam eiecit dæmonẽ.

Verba S. Bernardi ad Guillelmum rebellẽ.

sedibus suis expulerat, quorũ aliqui præsentes erát, recóciliaretur, seq; magis Ecclesiæ Catholicæ filiũ, quàm schismaticorũ fautoré fore, demonstraret. Quod etiã cooperante gratia Dei continuò factũ est, (sicut liber gestorũ ejus pleniùs docet,) sanè præter spé vniuersorũ qui aderant, qui obstinatũ nimis animum Principis illius in schismate nouerant: sicq; tam Clerus quàm populus terræ, virtute incótaminati sacrificij, fideq; viri Dei, à rabie Petri Leonis liberatus, & vnitati sanctæ matris Ecclesiæ reincorporatus, Domini clementiã collaudabat. O quanta est pietas fidei! de qua excellẽter pronuntiat Apostolus, quòd habeat promissiones vitæ quæ nunc est, pariter & futuræ. O verè mirabilis artifex Spiritussanctus, qui tam mirabili glutino charitatis summis ima connectit, vt illum splendidissimũ, nitidissimum & suauissimũ pané Angelorum habentem in se omne delectamentum, quod est Verbum Dei, mediante beatissima humanitate ejusdem Verbi, vermiculis terræ comedere concedatur: & terrenæ substantiæ portiuncula, quæ ipso aspectu & æstimatione sui vilipendi poterat, per Ecclesiasticæ Traditionis regulã cósecrata, in verum corpus & verum sanguinem Christi Domini nostri transsubstantietur, fiatque pabulum dulcissimum, quo pium rationale sed miserũ jumentum deliciosè refectũ, rationali, sed beatæ naturæ in beatitudinis gloria consors efficiatur. Ceterum hæc altissima Dei magnalia, quæ ineffabili dignatione gratiæ suę miseris mortalibus largitur, fidei quidem manifesta sunt, rationi verò cæca: & propterea credere hęc, pietatis est: discutere, temeritatis: nosse, vita: & vita ęterna est. Nonne tibi videtur admirandus iste sanctus cum sancto sene Simeone in profunditate mysterij majestatis celsitudinem non solùm agnoscere, sed etiam alijs patenter ostendere: sub accidentibus, quę carneis & sensibus & oculis ingeruntur, id est visibili specie, pondere, & sapore, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam, non rationis temeritate scrutari, sed fidei simplicitate credere, venerari, & colere: atque in eadem fidei constantia superbis terribiliter repręsentare? Cesset ergo jam humanæ rationis temeritas discutere velle, quod signaculo fidei signarum, mortali naturæ scire denegatum est: & licet cum Patriarcha Iacob, qui simplicitate sua contentus erat, pede cognitionis claudicet: cum Petro tamen Apostolo, qui virtute fidei Ananiæ & Saphiræ duplicitatem deprehendit & extinxit, fidei pedem fortiùs figat: vt per deuotionem fidei quandoque ad cognitionis plenitudinem peruenire mereatur. Quid enim, curiose, interest, tua scire, quo ordine superni largitoris viuificum beneficium consequaris, dummodo id efficacia teneas, vtilitate probes, & insuper multimoda signorum & prodigiorum gloria, quæ ab initio fidei vsque nunc in Sacramento Altaris Deus operari non cessat, jucunda exhibitione, quantum fas est, experiaris? Sed vt de majoribus taceam, & modicus de modicis Dei mirabilibus loquar: qui licet sit magnus & laudabilis nimis in magnis, gloriosius tamen mirabilia operatur in minimis, quanta benignitate trepidationem illius Abbatis refouere dignatus est, qui araneam in calice sancto hora diuini sacrificij repertam, fide plenus cum ipso Sacramento hausit prudenter aduertens mortem vitæ præualere non posse: quique eadem die sanguinem minuens, araneam ipsam integram de vulnusculo cum sanguine erupisse, miratus expauit! Alterum quoque Sacerdotem quemdam quanta dulcedine docuit pius DOMINVS:

Guillelmus resipiscit ad præsentiam Eucharistiæ.

1. Timo. 4.

Transsubstantiationis vox & assertio.

Actor. 5.

Haustã aranea cum sacramẽto exit cum sanguine vena.

Aranea cũ calice sumpta per pedẽ exit.

aliud in altari videri, & aliud debere credi: qui in simili casu deprehensus, nec dispari fide armatus, mortẽ cum vita sumere non dubitauit: sed aduesperascente jam die dum pruritũ in pede sentiret, scalpendo, araneã quam sumpserat, nulla parte corpusculi sui contritam seu mutilatã euulsit. Illud verò quàm stupendum, quàm admiratione dignissimũ censebitur: quòd idem virulentus vermiculus, qui fidem sinceram, debitáque reuerentiã Dominicis sacramentis exhibentibus, etiam intra vitalia receptus, nequaquã nocere potuit: quosdam eisdem tetrificis sacramentis impudica irreuerentia se ingerentes, licet longè positus, terribiliter extinxisse perhibetur! Legitur enim in gestis Caroli magni Imperatoris, quòd cùm idem religiosus Augustus quadam solemni die Missam solita sua deuotione audiret, Diaconus qui ad ejusdem Missæ Euangelium legendum deputatus fuerat, pręcedenti nocte, mulierculæ cujus amore deperibat, impudicis amplexibus se fœdare non timuit: hoc quoque grauissimo piaculo cauteriatam habens conscientiam, Dei terribilis in consilijs super filios hominum judicia non veritus, sanctum Euangelium legere prȩsumpsit: postmodũ etiam sacris mysterijs secundùm officij sui dignitatem eadem impudentia ministerium manibus impuris exhibiturus: si non vltio diuina districta animaduersione temerarium celeriùs de medio tulisset. Ecce namque dum verba sacra labijs pollutis depromeret,

Aranea Diaconum impudicum necat.

prędictus vermiculus desuper à laquearibus oratorij se per filum suũ semel, secundo ac tertio, super caput contaminati Lectoris demittens, tertia nihilominus vice ipso Imperatore aspiciente caput obscœnum pupugit, ac sine mora miserum extinxit. Si ergo ô curiose, nullo humanæ rationis acumine perpendere vales, qua via, quoue meatu vermiculus ille venarum abstrusas perplexitates irrepserit: seu qualiter à stomacho naturalem descensum intestinorum euadens, vsque ad ima corporis inter carnem & pellem

Transsubstantiatio incomprehẽsibilis.

illæsus serpendo peruenerit: quomodo scire poteris, quo ordine quoue modo, panis & vinum quæ in altari proponuntur, verum corpus & verus

Ierem. 12.

sanguis Christi efficiãtur? Nam si secundùm Prophetam, cum peditibus currens laborasti, quomodo contendere poteris cum equis: id est, si in minimis istis mortalitatis tuæ densissimis tenebris obuolutum te sentis: qua fronte, quave temeritate altissima Dei magnalia inquietus scrutari præsumis? De sacramento ergo altaris, sicut quidam de martyrio ait, totum demus Deo, nihil nobis. Volenti itaque in sancta Religione profi-

Religioso proficere volenti quid expediat agere.

cere, correctioni morum, mundationique cordis modis omnibus necessariũ est insistere: mysterijs verò S. Scripturarũ per contemplationem castigatiùs intendere: quoniam campus exercitij & laboris pertinet ad rudes & imperfectos, lectus verò contẽplationis ad humiles & deuotos. Sed quales putas humiles, vel quales deuotos? Non vtique qualescũque: sed qui curiositatis, vanitatis, & voluptatis vitijs jamdudum mortui, sanctæ humilitatis & perfectionis arcem conscenderint, qui possint cũ Psalmista dicere Dño. *In via te-*

Psalm. 118.

stimoniorũ tuorũ, Dñe, delectatus sum, sicut in omnibus diuitijs. Cæterùm quisquis in hac virtutũ claritate nondum à Deo stabilitus est, vt in lumine earum ambulet tota die, sed adhuc vitiorũ caligine circũfusum habet intellectum, licet ingenij subtilitate vigeat, & acumine rationis polleat: nouerit tamen expedire sibi magis orare, Psalmosque ruminare frequentiùs, legere verò parciùs: & in ipsa lectione non scientiam inflantem, sed spiritum viuificantem quærere: non vt disertus, sed vt sobrius efficiatur: queadmodũ monet

Apostolus, non plus sapere, quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem: non vt jactet se scire, quod nescit: sed vt scientiam suam Deo & sibi, sicut decet Monachum in humilitate conscientiæ custodiat: ne fortè subsannet eum Satyricus, vel potiùs imundus spiritus, quod vsque adeò scite ejus nihil sit, nisi eum scire hoc sciat alter. *Persius.* Vnde cùm Doctorum doctissimus Pater Augustinus dicat, orare & legere, vtrumque bonum est, si liceat: si non liceat, melius est orare, quàm legere: miramur valde quosdá orationis & deuotionis prorsus necessariá vtilitaté penè vel penitus negligere: lectioni verò atque meditationi totis diebus ac noctibus incúbere: quasi non super inane pingat, aut pulveré in vento portet, qui scientiá in conscientia nondú à vitijs purgata multiplicat: & contéplationis subtilitas, quantomagis absq; perfectionis plenitudine ad alta volat, nô tantomagis, queadmodú in multis experti sumus, periculosæ ruinæ pateat. *Oratio lectioni & meditationi præferenda.* Quia ergo talibus valde metuendú est, ne solú lápadarú nitoré præferéres, olei verò pinguediné negligentes, id est, de sola sciétiæ claritate absq; deuotionis & humilitatis mansuetudine gloriantes, à justo Iudice Deo, qui ob inordinatú scientiæ appetitú protoplastos de paradiso ejecit, cum fatuis virginibus reprobentur: curemus omnes, curemus singuli, tú pro indulgentia peccatorú, tú pro acquisitione virtutú, tum etiá pro vitanda æternæ mortis miseria, atq; adipiscenda sempiternæ beatitudinis gloria, Dño Deo nostro sacrificiú cordis contriti & spiritus humiliati, in ara deuotionis sedulè immolare. *Sacrificium cordis contriti in ara deuotionis immolandú.* Siquis auté in sacræ deuotionis assiduitate gratia duce tantú proficere poterit, vt bonitaté bonæ religionis, & disciplinà non fictæ humilitatis in fundamento stabilis conscientiæ collocare prævaleat: hic jam securè cum Psalmista scientiam se doceri postulet: nec tamen scientiæ salutaris efficaciá lectionis atque meditationis instátia solúmodo, sed multomagis vnctione illius, qui docet hominé scientiá, se adeptutú esse præsumat. Testante *Psalm. 126.* enim Psalmista, vanú est omni homini ante lucem perfectæ humilitatis ad scientiá anhelando surgere: ideoq; modis omnibus necessariú est, sedendo in pœnitentia priùs manducare pané doloris, id est cópunctionis: & sic demú surgere ad lucé scientiæ vel contemplationis: quoniá non inueniet locú de scientia superbiendi arrogantia vanitatis, vbi vniuersos angulos consciétiæ bonitatis & disciplinæ repleuerit maturitas.

Caput III.

De felici consummatione Monachi desiderantis in Claravalle mori.

IOannes Apostolus & Euangelista, qui arcana verbi Dei, quantú mortalibus in tenebris & in vmbra mortis sedentibus scite fas est, fatu reuelauit sacro, in Patmos insula propter testimoniú ejusdé verbi Dei exilio relegatus, inter multiplicia cælestis reuelationis mysteria, ad cósolationé oīum in via Dei laborátiú, & sub pódere tentationú gementiú, audiuit vocé de cœlo dicenté sibi. *Beati mortui, qui in Dño moriuntur.* Et ejusdé beatitudinis causá subdens, *Apoc. 14.* *Amodo*, inquit, *jam dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis. Opera enim illorú sequuntur illos.* Hujus beatæ mortis, per quam transitur de labore ad requié, de corruptione ad incorruptioné, de morte ad vitam, de miseria ad felicitatem, de fide ad cognitionem, jucundam memoriam sancti viri sedula meditatione pensantes: *Beata mors, qua transitur de labore ad requié.* & ipsi votis & desiderijs continuis ad eam suspirabant dicentes, *quando veniam, & apparebo ante faciem Dei*, & alijs morientibus pium congratulationis & compassionis impendebant affectú: sicuti de *Psalm. 41.* beato Bernardo Abbate legitur, quòd vix vmquam mortuum sine lacrymis

tō passionis sepelierit: & reuerendissimus Alexandrinorū Patriarcha Ioānes excellentis personæ suæ authoritatis oblitus, ad morientes quoslibet fideles per semetipsum accedebat: sedensque coram eis obeuntium agonem cum multo pietatis affectu considerabat: proprijs quoque manibus morientiū oculos claudens, animas de corporibus egredientes diuinæ gratiæ deuotissimè commendabat. Sed & beatus Episcopus Malachias Hiberniensis, in omnibus operibus suis memorans nouissima sua, vt in die defunctionis benedictionem consequi mereretur, cùm venisset aliquando Claràvallem, & amicitiam familiaritatemque S. Patris nostri Bernardi ob sanctitatis suæ reuerentiā obtinuisset: tanto sanctę charitatis ardore anima ejus animæ viri Dei adhęsit, tantoque desiderio in Claravalle moriendi accensus est, vt reuersus in patriam, reliquo quo advixit tempore, hanc precum suarum summam Domino deuotus offerret: quatenus & in Claravalle, & in die cōmemorationis animarū omnium fidelium mori, atque juxta dilecti sui Abbatis cineres & ipse incineratus beatæ resurrectionis gloriā pręstolari diuina largitate mereretur. Nec frustratus est à spe sua, quandoquidem desideriū animæ ejus tribuit ei Dominus: & locū quidem pro gloria, diem pro merito, socialis verò pausationis triumphum, pro meritorum suorum prærogatiua sortitus est. Hujus gloriosi Præsulis fidem & deuotionem secutus est frater quidam, non minùs sanctæ conuersationis odore, quàm naturali nomine Balsamus, qui erat Monachus S. Anastasij, quod est Cisterciensis Ordinis Cœnobium ad Romanæ vrbis mœnia situm. Hic cùm venisset aliquando propter injuncta sibi negotia ad B. Bernardum in Claràvallem, vidisserque sanctæ & numerosæ illius congregationis disciplinam, in obseruantia sacri Ordinis maturitatem, concaluit cor ejus in ipso, & in meditatione illius exarsit ignis: ita vt si non charitas, quæ nequaquā quæ sua sunt quęrit, aliud imperasset, viuere & mori in Claravalle cunctis diuitijs & delicijs mundi pręposuisset. Ne tamen vacuus inde recederet, & tam religiosum desiderium debita mercede priuaretur, humillimis precibus à sancto Abbate perijt, & pro feruore suæ deuotionis obtinuit, quatenus in obitu ipsius plenarium ei seruitium à Conventu Claręvallis persolueretur. Quo adepto Claràvallem jam suam, seque Monachū Claręvallis reputans, exultabat in Spiritu sancto: reuersusque ad propria, solebat ab illo tēpore singulis fratribus Claręvallis, quorum obitum cognouisset, singularia semper reddere officia: & insuper vnoquoque anno duodecim Missas pro cæteris omnibus, quorum finem ignorabat. Hic itaque vir deuotissimus, licet in curis Monasterij, quibus admodum vtilis ac necessarius erat, obedientia cogente assiduè detineretur, hanc tamen sibimetipsi temporis partem redimere studuit: vt inter easdem occupationes, præter cōmunes obseruantias Ordinis, & alia bona, quæ solo Deo conscio faciebat, singulis diebus per octo annos diceret Psalteriū, & ad minùs quotidie disciplinam acciperet. Quàm verò placita Deo fuerit sancta conuersatio ejus, hoc vnum quod subjicimus miraculum manifestè declarat. Missus aliquando pro negotijs Monasterij sui ad Domnū Papam Alexandrum, qui tunc in Francia morabatur, casu incidit in manus quorūdam schismaticorū, qui Pseudo-Papæ Octauiani partem tuebantur. Moxq; de mula cui insidebat, injuriosè depositus, retrudi in custodiam jubetur. Vnus autem ex eisdem raptoribus super mulam hominis Dei insiliens, cùm secum eam ducere vellet: illa miris gestibus & saltibus recalcitrans, & quasi

Optat S. Malachias mori in Claraualle.

Idem optat monachus S. Anastasij

Mula eius non patitur raptorem sessorem.

pro domino suo pugnans, ire penitus recusauit. Cumque calcaribus & flagellis innoxium animal vndique cæderent, vinci omnino non potuit: sed magis retrogradis passibus incedens, & semper in vetitum nitens, conatus omniũ superauit. Videntes itaque schismatici diuinitus agi contra se miraculum, tandem victi tædio pariter & miraculo, virum sanctum dimiserunt: pręcipientes, vt eandẽ mulam coram eis ascenderet & abiret. Illa verò mox cum tota mansuetudine recepto Dei famulo mirantibus vniuersis, sine vlla cunctatione vel coactione processit: ambulans alacriter, & portans dominũ suum, quem læta recognouit. Porrò desiderium illud moriendi in Claravalle, quod pridem fœcunda deuotione conceperat, quotidianis incentiuis auctum, semper in corde ipsius viuebat. Appropinquante verò vocationis ejus die, qui soli Deo cognitus erat, cui desiderium pauperum exaudire familiare est: ipso Domino, qui omnia ad salutem electorum suorum operatur, disponente, etiam ad domum Clarę vallis, quam locum dormitionis & sepulturæ sibi fore semper optauerat, alia quidem occasione venire meruit. Contigit namque, vt supradicta domus S. Anastasij, quæ est filia Clarę vallis, cujus erat ipse deuotissimus Monachus, spirituali pastore vacaret. Quapropter ab ipso summo Pontifice & à fratribus suis missus domũ adijt Clarę vallis, vt nouum inde Abbatem ad arbitrium patris ejusdem loci assumeret: magis autem missus à Domino venit, vt de mundi hujus pelago egrediens desiderij sui portum jamjamque teneret. Dum ergo per dies aliquot ibidẽ moraretur, & de omnibus, quæ in sancto illo conuentu videbat & audiebat, ædificaretur, compungeretur, & ad deuotionem excitaretur: contigit vnũ de fratribus pręsentis vitæ finem sortiri. Cũque tabula defunctoria sonante grandis illius cœt⁹, Monachorũ scilicet atque Conuersorũ deuotissimũ concursum & occursum videret, cõmendationis quoque solemnem executionẽ, & in elatione funeris cantus pietatem, magnæque multitudinis extensam & ordinatam processionem: sacerdotum etiam ac ministrorum pro anima defuncti fratris hostiam salutarem ĩmolantium sacrũ obsequium, Psalmodiæ nihilominus circa defuncti corpus religiosas excubias: totus in affectu pietatis resolutus, & hujus beneficij, quod semper optarat æstuanti corde participium mereri desiderans, cum gemitu valido petiuit animæ suæ vt moreretur: ex intimis medullis cordis clamans ad Dominum, & dicens. *Moriatur*, Domine, *anima mea morte justorum: & fiant nouissima mea horum similia.* Exequiatum verò solemnijs rite celebratis, delatoque ad tumulum corpore, dum sicut moris est, tam nouiter sepeliendi, quàm cæterorum fratrum ibidem pausantium sepulchra Conuentus amplissimo ambitu in modum coronæ gyrasset, explicitis jam Psalmis sepulturæ attinentibus, Antiphona *Clementissime Domine*, ab vniuersitate fratrũ dulci modulatione decantabatur. Interim verò pr̨edictus seruus Dei oculos non curiositatis sed pietatis indices circumquaque ducens ac reducens, sanctam illam multitudinem velut Angelicum chorũ lætus intuebatur, totusque dulcedinis ac deuotionis affectibus in semetipso liquescens, quoniam in vita sua vnum ex ipsis fieri non licebat, nimirum obedientia renitente, vt saltem moriendo vnus ex eis fieri mereretur, feruentis desiderij æstibus optabat & orabat. Antiphona itaque percantata, dum in clausula ejus vbi dicitur, *Domine miserere super peccatore*, cuncti solito more veniam peterent, & pro anima defuncti fratris supplices exorarent, seruo Dei eamdem veniam cum cæteris petente, atque eumdem

Mirantur schismatici miraculum.

Defunctorũ exequiæ quãta deuotione fieri solitæ.

Num. 23.

Optat peregrinus monachus mori in Claravalle.

sermonem ardenti pietatis spiritu orante, rupti sunt fontes oculorum ejus, largissimoque lacrymarum imbre faciem rigans, non solùm defuncto requiem, sed & sibi celerem in eadem domo vitæ terminum postulabat. Mox igitur diuinâ clementiâ desiderium servuli sui effectui mancipare volente, in ipso loco inuasit eum peremptoria febris, quæ illum vsque ad exitum varijs incómodis vexans, & subrepentium delictorũ, sine quibus præsens vita non ducitur, rubiginem purgans, voti sui compotem tam feliciter quàm celeriter fecit. Sequenti verò nocte, cùm membra sopori dedisset, apertum est ei cœlum, & vidit in eo Dominum nostrum Iesum Christum, ejusque beatissimam genitricem Dominam nostram, necnon & S. Bernardum, aliorũque sanctorum multitudinem copiosam cum gloria magna, quorum felicissima visione ita lætatus est, vt jam se quasi vnũ ex eis reputaret. Crescente autem languore in multa patientia gratias agebat Deo, oris confessione, cordis contritione, & sanctæ precis deuotione, portionem sibi in terra viuentium dari precabatur: sicque ad extrema deueniens infra decimum diem sancto fine quieuit. *Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum:* qui bona quæ in alijs videt veneratur & diligit: & licet ipse pro viribus virtutum studijs inuigilet, brauiũ tamen laboris sui fraternis meritis interuenientibus plenius & perfectius se consequi posse præsumit: si eorum quos meliores se reputat, consortium, vel in vita vel in morte adipisci potuerit. Ecce servus iste Dei, cujus verè felicem consummationem descripsimus, doctus à Deo, de virtutibus suis non altum sapere, sed pro imperfectione sua semper timere, dum sanctissimæ congregationis beatam societatem votis ardentibus concupiuit: quod viuenti virtus obedientiæ denegauit, ejusdem obedientię pijssimus remunerator morienti benignè restituit: ipsumque ineffabili gloriæ eorũ, quę solis perfectis Monachis debetur, associauit in cœlis: quorũ sacris cineribus vel in sepultura sociari humilibus votorũ suspitijs pręoptauit in terris.

Videt monachus B. Virginem, S. Bernardũ, & alios sanctos.

Psalm. 127.

Caput IV.

Item de Conuerso, qui petiuit à Domino, vt in Clara-valle moreretur.

HANC autem moriendi in Claravalle gratiam, non huic soli tantùm, sed & nonnullis alijs diuina nouimus largitate concessam: sicut etiam nostris temporibus cujusdã serui Dei tali desiderio vehementer æstuantis gaudium impletum vidimus & lætati sumus: atque ad portandum pondus diei & æstus sub disciplina Clarevallis non mediocre incitamentum sumpsimus. Instabat aliquãdo tempus Generalis Capituli, & Abbates Cisterciensis Ord. de vniuersis mundi partibus Cistercium festinabant. Inter quos Abbas quidam de filijs Clarevallis abbatizans in regione Hispaniarum longo & laborioso itinere generationis suæ matrem, id est Claramvallem, adibat, habens secum in comitatu Conuersum quemdam moribus honestum, deuotione pręclarum. Is aliquoties audiens in patria sua nectaream famam de religione & sanctitate domus Clarevallis, incitabatur spiritu, desiderans videre Clarãvallem, cui clarissimus Abbas claritate Sanctitatis clarum nomen in orbe dedit. Iter itaque Capituli adorsus, quantomagis approximabat desideratæ Clarevalli, tantomagis optabat, si fieri posset, non solùm eam videre, sed etiã sortis extremæ funiculum in ea sortiri. Vbi verò adeò contiguus factus est, vt eminus sacri templi pinnaculũ prospicere posset, deuotionis vnguentis ad aspectum reuerendi loci charitatis igne bullientibus, totus ad pietatem liquefactus est: eleuatisque manibus & oculis ad cœlum, breuem quidem,

Moriin Claravalle, gratia fuit exteris quibusdã concessa.

Conuersus Hispanus hanc gratiã optat & obtinet.

sed fidei plenitudine sincerissimâ precem effudit ad Dñm: quodãmodo exclamans & dicens. O Dñe, si petitio pauperis & peccatoris non displicet majestati tuæ, sit quæso sacer iste locus, qui tantarũ sanctarũ animarũ tecũ jam regnantiũ pignora seruat, requies mea in sæculum sæculi: hic Dñe, si dignatis, pausem, quoniã elegi eum. Ingressus itaque locũ tabernaculi admirabilis quod fixit Deus & non homo, specialis patroni & tutoris ejusdem loci, scilicet S. Bernardi, necnon & insignis collateralis ipsius B. Malachiæ tumbas simpliciter veneratus est: & vt desiderij sui celerem consequi mereretur effectum, deuotè precabatur. Nec tardauit piæ petitionis effectus, sed repente cœpit viribus corporis destitui; lectoque ægritudinis receptus, sic lætus & alacer ad agonẽ mortis, quasi ad epulas inuitatus, properabat. Sanè postquã eo prodente, & Abbate ipsius testimoniũ perhibente, tam Monachis quàm Conversis innotuit, illũ ob desideriũ moriendi in Claravalle, hanc sibi à Domino celerem mortẽ impetrasse, sacer ille conuentus oppidò gratulatus est; sicque feliciter morienti piè congaudens, sanctissimo collegio suo migrantẽ votis & desiderijs bonæ volũtatis associauit. Ipse sacramentali oleo inunctus, & viatico Dominici corporis & sanguinis munitus, infra paucos dies, Abbatibus qui in Natiuitate sanctę Mariæ Claràvallẽ ante Capitulũ Cistercìense conuenerant, ibidem adhuc, ni fallor, demorantibus, in medio tantæ & tam sanctæ multitudinis, Abbatũ videlicet & Monachorũ & Conversorũ, sicut desiderauerat, fraternis orationibus protectũ spiritum exhalauit. Cujus exequias magni & reuerendi cœtus illius frequentia solẽnibus & deuotis officijs celebrans, terràque terræ adjiciens, mirabilem Dcũ in sanctis suis, qui quantum apud se sincera supplicũ vota valeant, in hoc paupere suo demonstrare dignatus est, in cõmune glorificabat. Cæterùm quis ambigat, per diuinę bonitatis abundantiã nonnullis quandoq; concedi, quod sibi in se deest meritorũ, alienis meritis debere suppleri: & quia vbi infirm⁹ & imperfectus quisq; Ecclesię in Religione perfectè incorporatur, perfectorũ meritis imperfectorum tegi deformitatem: dũmodo ijdem imperfecti pura intentione perfectionis & sacræ religionis pro modulo suo imitatores effecti de hoc mundo rapiantur: sicut Psalmista canit, quia, *cum sancto sanctus eris: & cum viro innocente innocens eris*? Nec solùm religiosa quælibet Ecclesia credenda est in mẽbris suis adhuc in carne peccati strenuè militantibus infirmos meritis & precibus fouere, atque protegere, exitũque munire: verũetiam multomagis in mẽbris suis post sacræ peractæq; militiæ sudores, emeritorũ requie & beatitudine gloriosis id speranda est actitare: quemadmodũ quidam perfectæ religionis senior de fratribus Clarę vallis, qui gratiam videndi quandoque res inuisibiles à Domino acceperat, testatus est, dicens, moriẽtibus fratribus animas jam carne solutas ad animã carne solvendã non minori, vel potiùs majori frequentia & deuotione, quàm carnẽ adhuc vegetantes occurrere: atq; vt malignorũ spirituũ cum multa truculentia ex aduerso occurrentiũ malitiosas accusationes euadere, veriq; luminis, & æternæ beatitudinis participiũ cõsequi possit, officiosissima charitatẽ insistere. Quapropter, sicut non immeritò felices pronuntiamus eos, qui exercitatione duræ & laboriosæ pœnitentiæ tam viuorũ quàm defunctorũ fratrũ suffragijs morientes fulciri merẽtur: sic nimirũ miseros, & vt ita dixerim, omnibus hominibus infeliciores plangimus eos, qui cum habitũ religionis assumpserint, non attendentes, sed vitã suam morũ corruptione deprauãtes, etsi viuentiũ honestis obsequijs tumulo

Oratio Conversi.

Quod deest meritorum alicui, sæpe alienis meritis suppletur.

Psalm. 17.

Animæ defunctorum morientibus adsunt.

inferantur: tamen nec viuorum nec defunctorũ opitulationibus quidquam cõsequuntur: sed qui spinas dissolutionis seminauerunt, ignem æternũ malitiæ suæ stipendium sortientur.

Caput V.

De Religioso viro, cujus exequias animæ defunctorum visæ sunt celebrare.

ENimverò si cui fortassis scrupulũ mouet, quòd præfatus senior dixit, fratribus ex hac vita decedentibus animas carne solutas ad exitũ morientiũ occurrere, nullatenus quæso, vel sancto viro ista dicenti, vel nobis ea quasi falsa scribentibus succenseat, sed patienter sustineat: & veraci testimonio nos asserere comprobabit, hæc non solùm specialiter à sanctis viris cognita: sed etiã omnipotentis cõditoris nutu etiã carneis oculis & corporalibus auribus visa & audita quandoq; fuisse: quatenus tãtominus mortalis homo de misera seu beata vita animæ post mortẽ secundùm meritorũ qualitatẽ dubitet, quantò perspicaciùs subtilẽ & inuisibilẽ ejusdẽ animæ substantiã ad nutum creatoris cui omnia possibilia sunt, in carne viuentibus conjungi, & vt ita dixerim, admisceri deprehenderit: præsentéque vitã, quã caducã atque transitoriã non ignorat, funditus despiciens, ad illã, ad quã per momenta singula decurrit, omni solicitudine bonis operibus inuigilãdo se præparet. In partibus minoris Britanniæ erat aliquando homo quidã sæcularis, qui licet sæcularibus negotijs deditus, curęque rei familiaris intentus esset, erat tamen fidelis & timoratus, atque in obseruantia mandatorũ Dei pro modulo suo deuotus. Inter cętera verò bona, quæ vel publicè vel priuatim solo Deo teste faciebat, talem sibi fecerat consuetudinẽ, vt ad Ecclesiam vadens siue rediens, seu quacũque alia occasione cęmeterium transiens, pro animabus fidelium ibidem pausantium deuotam Domino precem libaret. Contigit verò, vt expleto tẽpore vitæ suæ de hoc sæculo ne quam migraturus lecto decũberet. Cumque jam morti se vicinũ sentiret, medijs noctis tenebris misit ad Presbyterũ suũ, rogans vt ad visitandũ secum Dominico sacramento venire dignaretur. Presbyter verò segnitie pressus, & heu! plus diligens cõmodum carnis suæ, quàm salutem animæ parochiani sui pergere recusauit: diaconũ tamen suũ nomine Danielem bonæ conuersationis virũ vice sua destinauit. Qui libenter obediens, & jussa celeriter complens, postquam morienti viaticum tradidit, ad ppria redire non distulit. Mox ergo vt pauperculus ille, sed meritis diues, infirmus, perpetuæ sanitatis & nõ periturarũ diuitiarũ largitorẽ Christũ Dñm ad munimen sui recepit, lætus hominem exuit: & cum illo, vt credimus, qui pauperũ susceptor fieri dignatus est, paradisi portas ingressus, lucidas beatorũ spirituũ mansiones accepit. Diaconus verò rediens, vbi ostio Ecclesiæ appropinquauit, inuenit illud apertum, quod clausum firmissimeque obseratũ dimiserat. Vnde cùm multùm obstupuisset, & ancipites mente versaret cogitationes, ita mox diuina virtute in eodem loco defixus est, vt se inde mouere non posset. Et ecce repente in cimiterio illo audita est vox clamantis atque dicentis. Surgite fideles vniuersi, surgite quantocyus, & exite de tumulis vestris, quotquot in isto cimiterio requiescitis, vt conuenientes in Ecclesiã cõmendemus animam defuncti hujus carissimi nostri, & rependamus ei vicem beneficij sui. Quoties enim per hoc cimiteriũ transire solebat, toties pro nobis orationẽ specialem facere consueuerat. Ad hanc vocem cœpere velociter exurgere mortui, factusque est fragor atque tumultus grandis, cùm egrederẽtur de tumulis suis. Porrò in Ecclesia videbantur cerei multi hinc inde parietibus

Laici pia cõsuetudo, dũ transiret per cæmeterium.

Diaconus agroto defert Eucharistiam.

Mortui de tumulis exeunt ad eius exequias.

rietibus affixi, qui eamdem basilicam copioso lumine illustrabant. Quam cùm defuncti illi ingressi fuissent, cœperunt ibi suaui melodia Dñm in commune laudare, & commendationis officium solemniter decantare, ita vt vno dicente collectas & orationes, alij subjungerent, *Amen*, cęterasque responsiones, quemadmodum in choro psallentium fieri solet. Commendatione verò expleta, clamatum est denuo, vt singuli reuerterentur ad sua loca. Quibus egressis de oratorio, factus est iterum sonitus & collisio tumulorum, quando se in eis recollocauerunt. Tunc paulatim cœperunt deficere luminaria illa quæ in Ecclesia videbantur, quousque penitus extinguerentur. His ita completis, solutus est Clericus ille, de loco in quo fixus hærebat, & intrans oratorium reposuit ibi sacramentalia vasa, quæ secũ detulerat. *Defuncti expleto officio repetunt sepulchra.* Qui cum ad mansionem Presbyteri redisset, ille trutina inertiæ suæ metiens alios, & neminem profunda nocte facilè vigilare reputans, quasi miseratus hominem pro labore, rogabat eum, citiùs stratum repetere ac dormire. Cui ille respondit. Non est mihi modo pausandum: sed tibi potiùs surgendum atque laborandum. Iam enim defunctus est æger, ad cujus exequias procedere nos oportet. Vix verba finierat, & ecce nuntius venit, supradicti viri obitum nuntians, aduentumque Presbyteri flagitans. Surgens itaque licet inuitus Sacerdos, cum diacono sine mora perrexit, & debitum pio funeri obsequium impendit. Porrò Diaconus ille beneficio gratiæ Dei tam dignanter se visitantis nequaquam ingratus existens, sed de visione quam viderat, affectus vehementer atque compunctus; omnia quæ vel in re, vel in spe habere poterat, reliquit: exiensque de terra & de cognatione sua Turonis in Monasterio S. Martini Religionis habitum suscepit. *Spectator huius miraculi fit Monachus.* Vbi etiam religiosam vitam ducens, fideliũque defunctorũ memoriã agens, proficientibus meritis postmodũ prior ejusdem Ecclesiæ constitutus est. Pręfatam verò reuelationem quibusdã familiaribus suis secretiùs innotuit: quæ tamen ob mirandam rei nouitaté silentio tegi nõ potuit: sed ad notitiã ejusdem loci Abbatis celeriùs peruenit. Qui de re tam incredibili, aut probabiliter edoceri, aut eam penitus reticeri volens, coadunato fratrũ cœtu in Capitulo coram omnibus eũdem Priorem super hujusmodi verbo conuenit, districtè pręcipiens, atque in virtute obedientiæ adjurans, vt veritatem ab eis non celaret. Qua ille tandem adjuratione constrictus, licet verecundiæ suæ parci voluisset, ne in publico hoc fieret: tamen ad honorem Dei, & ad ædificationem proximi, quod sibi acciderat, verecundus ac pauidus explicauit. Cognita igitur veritate prędictus Abbas cùm esset vir bonus & religiosus, super tam inauditis mirabilibus prognosticæ hujus reuelationis sacrum futuræ resurrectionis mysteriũ quodammodo pręsignantis, gratias egit Deo: generalemq; legem in Cœnobio suo sanciens, pręcepit, vt quotiescumque cœmeterium aliquos de fratribus intrare contingeret, toties pro fidelibus ibidem pausantibus ad minus semel orationem Dominicam dicere non pigritarentur. *Abbatis lex pro defunctis.* Nemini ergo friuolum vel absurdum videatur, quod diximus, animas defunctorum fratrum decessui morientium fratrum quandoque interesse, atque vt ab instantibus tunc periculis eruantur propensiùs elaborare: cùm pręsenti manifestè doceamur exemplo, tantò tunc eas ad succurrendum feruentiùs & deuotiùs insistere, quantò quis in hac vita earum memoriam habere, atque ad mitigandam districti Iudicis sententiam precum suarum suffragia impendere solicitior fuerit. Nam quid aliud etiam nobis innuitur per hoc, quod

Verùm inter currendum, consuetudinis suę, quam multo tempore illibatam seruauerat, recordatus, concidit corde: & quid sibi in tanto rerũ discrimine faciendũ esset, æstuanti mente pensabat. Aut enim debitũ spirituale cum periculo vitæ fidelium animabus persoluendum erat: aut debiti pręuaricatorem coram justo Iudice Deo, qui in se confidentes in quantumlibet arcto necessitatis articulo seruare potest, conscientia reum tenebat. Sed quia in tanta temporis & discriminis angustia diu deliberandi spatium non habebat, vicit citò pietas fidei metum corporeæ fragilitatis: decreuitque contempta morte fidelibus defunctis solitum precis subsidium nequaquam subtrahere: sed si ita placeret altissimo, supra tumulos eorũ pro quibus orabat, gladijs inimicorũ confossus occumbere. Itaque suppresso cursu gradum sistit, turbatumque tranquillans animũ, facie, sicut solebat, ad orientem versa, Dominicam orationem tantò sinceriori pietatis affectu dicere cœpit, quantò se hanc nouissimam ad Deum fundere precem, & quasi vltimum vale fidelibus defunctis offerre existimabat. Interim verò crudelissimo lethalis odij liuore exagitati rapidis passibus advolant inimici: cernentesque reuerenter stantem virum, cujus sanguinem sitiebant, metu mortis diriguisse putabant: & quasi jam voti sui crudelem effectum habituri de scelere in continenti, vt sperabant, perpetrando, impiè quidẽ, sed non impunè tripudiabant. Namq; vbi pręcipitatione furibunda in insaniã versi, septa cimiterij irrũpere, ĩmunitatẽ Ecclesiæ Dei violare, & hostiã submissa ceruice inclinatoque capite stantẽ imitatione primi fratricidæ ĩmolare festinabant: ecce repente vident armatorũ multitudinẽ magnam totũ cœmeterium replesse: quam defunctorum animas fuisse, pro quibus ille orabat, non improbabiliter credimus: quæ etiã intercessorem suũ stipata corona ambientes, vt orationem quam pro eis inchoarat, absque impedimento perficere posset, sancta solicitudine obseruabant: in aduersarios verò gladios & hastas terribiliter vibrabant. At verò Deo odibiles illi solo maligni desiderij voto homicidæ, videntes tam subitã rerum mutationẽ, & armatorũ turbam sibi ĩminentem, stupefacti & mente consternati fugam velociter iniere: & qui alienam vitam crudeli occisione perimere venerant, emolumenti maximi loco reputabant, si suam fugæ præsidio seruare potuissent. Deuotus autem ille orator nil tale videns vel sentiens, postquam orationem suam compleuit, cursum quẽ pietatis intuitu tãtæ necessitatis articulo constrictus omiserat, repetens, pernici celeritate velut insequentium se inimicorum manus fugiens probè aufugit: & quia gladios furentium inimicorum, & de tam proximo sibi imminentium evadere potuisset, miratus expauit. Cæterum post aliquantum temporis inimicitiarum nube charitatis ardore dissipata, pacisq; pulchritudine inter partes stabiliter redintegrata, cùm familiariter ab inuicem quærerent, illi quidem, quid causæ extitisset, quòd mortis articulo sibi imminente, immobilis stans de loco non motus fuisset; ille verò, cur vitæ ipsius pepercissent, cùm oportunitatẽ perdendi eum nacti fuissent: cognita ab alterutro mysterij veritate, Dominum, qui facit mirabilia magna solus, magnificè collaudabant: & tam ipsi, quàm etiam pluresalij qui tam grande miraculum percipere potuerunt, ad orandum pro fidelibus defunctis non mediocriter accensi sunt: quod vtinam& nos & omnes, quos hæc legere vel audire contigerit, religiosa deuotione imitari non pigritemur. Quàm stupendum, quantoque admirationis præconio dignum censebitur illud, quod de Eusebio

Miles cursum sistit, vt oret pro defunctis.

Hostes eius fugantur ab animabus pro quibus orabat.

Siciliæ duce diuinitus factum per plures jam orbis partes, etiam per scripturam divulgatum est. Is enim cùm haberet aduersarium Principem quemdam, qui diuitijs multis & gloria terreni culminis exaltatus spem suam in robore & multitudine exercitus sui ponebat; ipse fiduciam suam Deo committens, pro liberatione animarum fidelium multa bona faciebat: & magno verè Dei miraculo per exercitum animarũ sibi de cælis missum niueis & equis & armis optimè adornatum, tam ipsum æmulum suum, quàm cunctum exercitũ ejus in deditionem recepit: atque per admonitionem earumdem animarum, pro impensis sibi ab eo beneficijs gratias agentium, & ad subueniendum defunctis exhortantium, confortatus, multò plura bona pro liberandis animabus fidelium, quàm antea faciebat, per Ciuitates & Ecclesias suæ ditioni subjacentes agere decreuit. O quàm certus de victoria esse poterit, qui pietate & precibus pugnat: ô quàm irrefragabili veritatis testimonio subnixa est sententia, qua dicitur, quia *qui pro alio orat, pro seipso laborat:* sicut huic religioso Principi de quo loquimur, in summo honoris sui discrimine; & item deuoto militi, cujus suprà meminimus, in supremo vitæ suæ periculo, tam feliciter, quàm excellenter experiri donatum est. Si enim pietatis opus esse creditur, fideles pro fratribus & proximis, qui adhuc iustitiæ opera exercere, præmiáque iustitiæ promereri valent, orare: quanto magis negotium pietatis omni acceptione dignum esse censebitur, pro animabus fidelium intercedere, quæ jam nec opera iustitiæ, per quæ bona merita conquæruntur, operari, nec vltra ad pœnitentiæ remedia confugere valent: sed solummodo peccatorum & negligentiarum suarum pœnas iusta diuinitatis censura soluere coguntur?

Dux Siciliæ hostem vincit, animarũ stipatus multitudine.

Proverbium vulgare.

Caput VII.

De Sacerdote, qui dicens Requiescant in pace, *audivit multas voces respondentes*, Amen.

VErumtamen licet per se vltra operari nil valeant, pro se tamèn laborantibus miro atque jucundo Dei omnipotẽtis dono collaborare, & quodãmodo congratulari quandoque deprehenduntur: sicut ante multos annos cuidam religiosæ conuersationis monacho accidisse, certissima seniorũ relatione audiuimus: etiam & scripto ad posterorum memoriam signatum scimus. Apud prouinciam, quæ Germania trans Rhenum dicitur, quæ vulgò Saxonia vocatur, in Cœnobio, quod de Ordine Cluniacensi infra muros Parbrunnensis ciuitatis constructum, nomini SS. Apostolorum Petri & Pauli attitulatum est, fuit priscis temporibus, dum adhuc Cluniacensis Ordo in statu suo vigeret, monachus quidã, secundùm nomen suum Christũ amans; nam Amo naturali nomine vocabatur. Hic cùm esset Sacerdotali honore prædirus, officium sanctũ moribus sanctis adornare curabat, & diuina mysteria deuotione, qua spiritualem ministrum decebat, celebrabat. Vt autẽ tantò deuotiùs, quantò secretiùs incontaminarũ sacrificium in arca contriti cordis offerre posset, capellulam quãdam in honore sancti Alexij consecratam, & ab oratorio ejusdẽ loci cimiterio tantùm interiacente remotã, causa dicendæ Missæ frequentare solebat: vnde & ipsum cimiteriũ reciprocato itinere assiduè terere necesse habebat. Ad sacrã verò ædẽ vadens aut inde rediens, manũ deuotæ orationis absq; tædio identitatis porrigebat fidelib⁹ defunctis: & quo se transactis diebus suis incinerandũ fore recogitabat, incineratorũ piacula piè pensans, eorum supplicia mitigati suppliciter precabatur.

Animæ congratulantur orantibus pro eis.

Amo monachus in defunctos pius.

Factum est autem in vna dierum, dum celebratis sacris mysterijs rediret, & pignus sanctæ orationis ijs quibus eum debitorem pietas effecerat, impigrè, sicut solebat, persolveret, completaque oratione in conclusione subjungeret, *Requiescant in pace*, audiuit manifestè magnæ multitudinis turbam respondentem sibi, & dicentem, *Amen, Amen.* Quod vbi audiuit, totus intremuit: & has voces esse animarũ pro quibus orabat, reputans, tam contiguas eas sibi inuisibiliter esse, miratus expauit: bonæque consuetudinis vsum, quem eatenus deuotè seruarat, tantò deinceps propensiori vigilantia persecutus est, quantò deuotionis suæ obsequium acceptabile Deo, fideliumque animabus gratum & fructuosum existere, iam inusitati miraculi nouitate lætus agnouit. *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare: vt à peccatis soluantur.* 2. Mach. 12.

Caput VIII.

De puero qui post mortem peccata sua confessus est.

O æterna Dei *sapientia, quæ ex ore altissimi prodijsti, attingens à fine vsque ad finem fortiter*, sed tamen *disponens omnia suauiter*: quæ per Prophetã dicis, *Misericordia mea non deficiet, & miserebor, cujus misereri voluero*: quid amplius, quid excellentius, quid dulcius de tua pijssima benignitate humana natura peccatis & vitijs obnoxia expectare poterat, quàm hoc, quòd pauperũ tuorum sic piè misereris, scilicet vt mirabili nimis, & solùm õnipotentiæ tuę possibili cõmercio inter mortuos & viuentes discurrente, illi quidẽ culpas & negligẽtias suas, quas carnẽ vegetãtes minùs correxerant, viuẽtibus prodant, & sanctæ orationis subsidiũ propensiùs quęrant: isti verò animas in tremendo jã examine tuo cõstitutas, daræ sibi potestatis auctoritate absoluere pręsumant: singularis quoq; sacrificij deuota oblatione cũ sanctę precis assiduitate, ad gaudia paradisi subleuare pręualeãt? Sed ecce, ô benignissime, ô misericordissime fili Dei viui, & fili B. virginis Mariæ, Dñe Iesu Christe, adhuc aliquid sublimi⁹ & dulcius nobis de melliflua petra dulcedinis tuæ profluxit: dũ sacramentũ videlicet Cõfessionis, profundos & inenarrabiles gemitus cõtriti cordis, baptismũ quoq; amarissimarũ pœnitẽtiæ lacrymarũ vni ex pusillis tuis, quantomagis indebitè, tãtomagis piè cõcessisse probaris: & quod infirmitas humanæ naturæ pręsumere non auderet, vt fieret: hoc imenso pietatis tuæ munere factũ meritò inter maxima laudis tuæ pręconia deputando miratur. Obsecro autẽ eos, qui hęc lecturi sunt, ne ijs quasi falsò conscriptis derogare velint: quia nostra jam memoria res acta est, sicut hodieq; nõnullę probabiles personæ de Ordine Cisterc. testificantur. Beatæ itaque memoriæ D. Hugo Bonęvallis Abbas, quanta spiritualiũ charismatũ gratia decoratus fuerit, cunctis qui tantũ virũ nosse, vel famam virtutũ ejus percipere potuerunt, liquet. Hic in obsequio suo puerũ cursorem habebat, qui viuacitate & agilitate seruitij sui ad itineris cõmoda pernecessarius extitit: ideoque tam ipsi Abbati, quàm cæteris exteriora negotia curãtibus carus & acceptus erat. Contigit verò, vt in dimidio dierum adolescentiæ suę horrendum spiritus ac carnis subire diuortium, duręque mortis, quæ nec ætati nec conditioni parcit, crudele vectigal solvere cogeretur. Graui namque repente corporis inualetudine correptus, dum florentis juventutis suæ vigorem quotidianis defectibus marcessere gemeret: experimento didicit, quàm veraciter sapiens dicat, quoniam *adolescentia & voluptas vana sunt.* Tandem verò de pręsenti vita desperans, cœpit de futurę vitæ statu, quantũ

Sap. 8.

Exod. 33.

Inter viuos & mortuos pium intercedit cõmercium.

Historia multis nota, nec dubia.

Eccle. 11.

Caput IX.

De Priorissa quadam per reuelationem ad confitendum admonita.

APoſtolus more ſuo de altitudine myſteriorũ Dei loquens: *vt innoteſcat,* Epheſ. 3.
inquit, *per Eccleſiam principatibus & poteſtatibus in cœleſtibus multiformis*
ſapientia Dei. Dominus quoque beato Iob omnipotentiæ ſuæ opera dinu-
merando, *concentum*, ait, *cæli dormire quis faciet?* Mortali etenim naturæ im- Iob 38.
poſſibile eſt noſſe, quantæ dulcedinis, quamque intimę ſuauitatis harmonia
mulcet & delectat ſublimes illas beatorũ ſpirituũ poteſtates per opera gratię
multiformis ſapientia Dei, per quæ ſanctã Eccleſiam ſuã de lacu miſeriæ &
de luto fecis, id eſt inquinamento peccati ereptam, ipſorũ ſacro collegio con- *Eccleſia Angelis con-*
ſociat, non habentem maculam aut rugam, neque aliquid hujuſmodi. Ipſa *ſociatur per*
namque ſapientia & veritate atteſtante didicimus, facilius eſſe, vt cœlum & *puritatem.*
terra tranſeat, quàm vt vnum jota, aut vnus apex de lege gratiæ ipſius pereat: Matt. 5.
id eſt, vt vel minimæ occaſiones, per quas etiam vltimi quiq; in populo Dei
ſalutis remedia cõſequuntur, ſic retardentur, vt non effectui mancipentur.
Quapropter quàm ſubtili occaſione eadem benigna ſapientia, cui peruigil
cura eſt ſalutis hominũ, cujuſque oculis nuda & aperta ſunt omnia: quamdã
famulam ſuã de ſtatu conſcientiæ ipſius admonuerit, exempli gratia notabi-
mus, quatenus omnis homo ſanum ſapiens, tantò validius ejuſdem ſapientię
amore inardeſcat, quantò dulciùs audit eam per familiare ſibi ſapientis orga- Prouer. 8.
num proteſtantẽ, delicias ſuas eſſe cum filijs hominũ. Prioriſſa cujuſdã Mo-
naſterij virgo erat Deo valde deuota: quæ tam ſeipſam, quàm ſubditas ſibi
ſorores ad diſtrictionẽ diſciplinæ regularis diſcreta ſolicitudine coarctabat.
Et licet placita Deo fuiſſet ſancta cõuerſatio ejus, vnũ tamen erat, quod pu-
ritati ipſius maculam inferebat: quàvis hoc ipſa in conſcientia ſua minimè *Peccatũ in*
deprehenderet. Fecerat namque in infantia ſua peccatũ quoddã, quod pue- *infantia ad-*
rili hebetudine neglectũ, longitudine quoque temporis ita obliuione abſor- *miſſum & obliuioni*
ptũ fuerat, vt nullatenus tale aliquid ſe feciſſe meminiſſet. Nolens autẽ pius *traditum.*
Dñs deuotã ſibi famulam, pro peccato, quod nequaquã verecũdia, ſed obli-
uio celabat, cõfundi ab inimicis ſuis in porta, tali ordine & quid, & quando
deliquiſſet, ei manifeſtare dignatus eſt. Quadam namq; nocte eidem vene-
rabili Prioriſſæ dormienti apparuit in viſu fœmina quędã, quæ ipſam olim
parvulam nutrierat, & quantũ tenera ætas capere poterat, primis diſciplinæ
rudimentis imbuerat. Et proprio nomine eam cõpellans, ſicut dudũ infan-
tem cõpellare conſueuerat, Gilla, inquit, filia mea, quid agis? Quovſq; diſſi-
mulans negligẽtia torpes, & peccatũ illud quod in infantia tua ſub cura mea
poſita cõmiſiſti, per Confeſſionis & pœnitentiæ remedia non diluis? Cũque
& qualitatẽ peccati ei intimaſſet, illa quaſi rubore ſuffuſa, & quod tantò antè
perpetrarat ad memoriã reducens, reſpondit. Numquid tanti æſtimabitur
peccatũ, quod infirma & ſtulta cõmiſit ætas, nondũ per exercitiũ & incremẽ-
tum vitæ ad plenum explicita ratione, vt hoc tantopere confiteri, & pro eo
pœnitere neceſſe habeam? At illa. Ergone parui ponderis eſſe putas quale- *Peccatum*
cũque peccatũ, quod non eſt confeſſionis rubore pœnitentiæq; labore dele- *nullum par-*
tum? Auſculta igitur diligenter quæ dico. Scias pro certo, & nullatenus dubi- *ui ponderis*
tes, quia ſicut in cortinis ſeu parietibus effigies certis lineamentis expreſſiſq; *cenſendum.*
ꝓprietatibus membrorũ depictę cernuntur: ita in anima omnis hominis qui
qualitercũque in vita ſua diſcretionẽ boni & mali habere potuit, peccata etiã
minima quæ cõmiſit, fœda impreſſione ſignãtur: exceptis dumtaxat ijs, quæ

Cõfeſſionis & pœnitentię officijs per gratiam Dei relaxata fuerint. His dictis ſomno Prioriſſa excutitur, atque de verbis quæ audierat ſtupens, dum diligentiùs cogitat & recogitat, inuenit vanam non eſſe viſionem; ſed verè in infantia ſua tale aliquid ſe feciſſe recolit, quale in viſu audivit; quod tamen ex quo annos diſcretionis intrauit, & habitum religionis ſumpſit, numquam conſcientiæ ipſius aciem reuerberabat, quia à memoria penitus exciderat. Itaque gratias agens Deo, tanto ſinceriùs & humiliùs confeſſa eſt & pœnituit, quantò ſola largitate benignitatis Dei ſe hoc aſſecutam eſſe gaudebat: tantoque de cætero tam de præteritis, quàm de imminentibus peccatis ſuis ſolicitior extitit quantò diuina hac reuelatione certiùs didicetat, decipi eos, qui vel de ignorantia vel obliuione ſibi blandientes, impunitatem conſcientijs ſuis temere promittunt. Supra quoque in hoc volumine continetur, Converſum quendam defunctum alteri Converſo viuenti per viſum appatuiſſe, eique peccatum quod ante duodecim annos, dum adhuc ſæcularis eſſet, commiſerat, quodque mortifera obliuione memoriæ elapſum fuerat, ad memoriã reduxiſſe, & vt quantocyus confiteretur & pœnitetet, conſuluiſſe: verbum cum timore, & tremore audiendum promens, ſcilicet quod peccatum ante mortem minimè ſolutum, poſt mortem inſolubile maneat. Quid ergo erit de peccatis quæ rubor confuſionis, ſeu tædium duræ pœnitentiæ, vel quod his periculoſius eſt, exactæ per tempus religioſæ vitæ confidentia, celari ſuadet: ſi illa Dei famula de peccato in annis pueriiibus perpetrato ad confitendum & pœnitendum, etiam per reuelationem admoneri neceſſe habuit: & iſte frater audiuit, peccato criminali, quod obliuio celabat, ſi ante mortem legitimè ſolutum non fuiſſet, poſt mortem veniam negari? Verè horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis: quoniam terribilis Deus in conſilijs ſuper filios hominum. Expedit itaque omni homini, tum præcipuè religionem profeſſo, præteritos annos vitæ ſuę ſedulè recogitare in amaritudine animę ſuæ, atque ſine diſſimulatione, oris confeſſione, cordis contritione, boni quoque operis executione, ſemetipſum dijudicare, ſi non vult cum hoc mundo damnari. Anguſta nempe via quę ducit ad vitã exoneratos & expeditos vix recipit, quia juſtus vix ſalvatur: oneratos verò & dilatatos curis & voluptatibus ſęculi prorſus rejicit; nec obeſt ianuam vitæ intrare volenti, quantumcumque ſe humiliet: eſt autem horrendum malum, ſi vel tranſverſo vnius digiti pluſquam ſuperliminare patitur, ſe erigat: quia mox impinget, & conquaſſato capite corruet. Confidimus autem in Domino Ieſu, quia ſi quis in adoleſcentia ſua laxioris vitę vias ſecutus criminibus & ſceleribus ſe inuoluerit; ſi excitante illo, qui dicit, *Lazare veni foras*, euigilauerit ad circumſtrepentes ſe laqueos mortis, conatuſque ad arctioris vitæ vias redire, trepido & ſolicito ſcrutinio non ſemel ſed pluries, imò toto tempore vitę ſuę conſcientiã ſuam diſcuſſerit, & quidquid in ea inuenerit purè confeſſus fuerit, & inſuper tam ea peccata quorum meminit, quàm ea quorum fortè non meminit, cum luctu & lacrymis pœnitentię Deo in oratione confitendo, continuè ſe pro eis humiliauerit, pœnitentię fructu non carebit. Cęterum, ſicut Apoſtolus ait, quia *qui ignorat, ignorabitur;* ita profectò ſi quis ſecundùm multitudinem iniquitatum ſuarum, multitudinem miſerationum Domini quęrere detrectauerit; hujus, vt inde meritò timemus, miſericordia obliuiſcetur: & tam pro ijs peccatis ſuis, quorum meminit, quàm pro eis quorũ fortè non meminit, iudicium duriſſimum portabit, quicumque eſt ille.

Prioriſſa peccatum ſibi reuelatũ confeſſa eſt.

Suprà diſt. 5. c. 4.

Ioan. 11.

Examen cõſcientiæ quàm neceſſarium.

1. Cor. 14.

Recapitulatio finalis eorum, quæ in hoc volumine continentur.

EXPLICITIS ijs, quæ de initio Cisterciensis Ordinis, necnon & de reuerendis, atque in omni religione conspicuis viris, qui in Cistercio & in Clara-valle claruerunt, scribere necessarium duximus; simul etiam de exemplis, quæ pro rei similitudine, non incongruè, vt arbitror, juxta finē locis oportunis inseruimus, hanc à lectore nostro vicissitudinis gratiam postulamus, vt si aliquid in hoc opusculo inuenerit, vnde ad amorem virtutum, odium vitiorum, sanctæque deuotionis feruorē, inflammari se sentiat, Deo, sine quo nihil boni fit: & patribus, quorū industria hæc ad nostram notitiam peruenerunt, gratias agat; nobis verò, quorum non paruo labore compilata, & in vnum corpus compacta sunt, piæ orationis suffragium impendere dignetur. Neque enim quasi noui alicujus operis authores hæc conscripsimus: sed sicut in exordio hujus voluminis præfati sumus, ea quæ à studiosis patribus sparsim exarata reperimus, ad manifestiorem rerum notitiam, majoremque legentium vtilitatem, in vnum collegimus: pauca tamen capitula, quæ à religiosis & fide dignis personis certa relatione didicimus, continuationi intexere curauimus: ita pulmentum filijs Prophetarum ex herbarum in agro veterum patrum collectarum concisione & decoctione parantes, vt coloquintidas falsitatis tamquam mortiferū elleborum in olera concidere nefas duceremus. Duplicis autem rationis consideratio, nos ad hanc partem solicitudinis inuitauit. Et primò quidem, vt fratribus nostris, qui in remotioribus orbis partibus sacrum Ordinem nostrum professi, sanctā domum Cisterciensem, tamquam caput & matrem omnium nostrum; itemq; sanctam domum Claræ-vallis, propter beatum Bernardum carius amplectuntur, de initio Ordinis nostri certam notitiam traderemus: vtriusque etiam domus primi patres quàm sublimē, quamque imitatione dignissimam vitam duxerint, ad ipsorum ædificationem panderemus: secundò verò vt Monachis nigri Ordinis calumniandi occasionem tollerem⁹: qui coram sæcularibus & rerum ignaris derogant Ordini nostro, dicentes, eū ex præsumptione cœpisse, & patres nostros, qui primò de Molismo egressi sunt, absq; licentia Abbatis sui egressos fuisse: quod quàm falsum sit, principia huj⁹ voluminis plenissimè testantur. Absit enim, vt præsumptio mater ruinæ, nouerca stabilitatis, vllam partem habuerit in religioso proposito sanctorū virorum: absit, vt non rationis & diuinę authoritatis plenum fuerit voluntarium sacrificium seruorum Dei: per quod laboribus & ęrumnis multis desudantes, semetipsos in ara quotidianæ crucis hostiam viuam, sanctam, Deo placentem, immolare non dubitarunt: vt Ordinis Monastici puritatem, de squalore dissolutionis & baratro preuaricationis erutā, proprio labore & industria ad multorum salutem, in antiquum sacræ Religionis statū, Deo auxiliante reformarent. Horum fortissimorum Athletarū Christi dux & signifer extitit beatæ memoriæ D. Stephanus, cujus suprà meminimus, qui decimo anno instituti Cisterciensis Ord. pastoralis curæ officiū in eadem domo suscipiens, & propagandę sacrę religionis desiderio feruens, cùm per continuos quatuordecim annos paucitatis suę tędio tam ipse, quàm fratres ejus vehementer afflicti fuissent, quintodecimo demū anno diuina desuper aspirāte gratia, nostri temporis Apostolum, beatissimū Bernardum, cum turba fratrū & sociorum ejus, ad tyrocinij spiritualis probationem suscipere meruit: Dño ad dilatandum Cisterc. Ordinem per vniuersas occidui orbis plagas ex di-

Historia hujus libri ex multis patribus sumpta sunt.

Ordo Cister. non cœpit à præsumptione.

Dux Athletarū Christi S. Stephanus.

illa & deinceps copiosissimā dante benedictionem. Iste reuerendissimus Pater Stephanus post aliquantos annos fratres beati Bernardi ad ædificandam domum Claræ-vallis mittēs, ipsum venerabilem virum S. Bernardum in juuenili adhuc ætate constitutum, sed sapientiæ & religionis maturitate multorum canos transcendentem, ideoque reuerendū, illis abeuntibus præfecit Abbatē: jā tunc vt credimus, spiritu reuelante prænoscens, quātę proceritatis, quantæq; pulchritudinis cedrus illa futura esset in paradiso Ecclesiæ Dei: quantę etiam multitudinis cœtus ex diuersis mundi partibus collectus sub vmbra condensarum frondium, idest multiplicium meritorum ejus, ab æstu carnalium illecebrarum foret refrigerandus. Sed quis æstimare sufficiat, quàm grandis multitudinis fuerit beatorum ille cætus: vel ex quàm diuersis prouincijs & insulis coadunatus? Nempe vt de mediterraneis, Italiæ, Germaniæ, Galliæque prouincijs taceam: ipsæ extremæ insulæ Hiberniæ, Britanniæ, Daciæ, & Sueciæ, quæ finem orbis faciunt, ad hunc cœtum perficiendū crebras personas mittebant: & propter Abbatē sanctū etiam locū sanctū celebri deuotione venerabantur. Vt etiam de Conversis taceam, quorum longè copiosior erat numerus quàm Monachorum, post decessum beati viri simul in vno loco reperti sunt libelli professionum octingenti octoginta octo; exceptis quàm pluribus alijs, qui negligentia & longinquitate temporis dilapsi non poterant inueniri. Vbi verò aliqui de hoc sacro cœtu disciplinæ vomere exculti, virtutumque seminibus receptis adeò profecissent, vt jam fructificare, alijsque prodesse posse sperarentur: sicut ex diuersis regionibus colligebantur, ita etiam mox ad diuersas regiones causa ædificandorū Cœnobiorum emittebantur: sicque fiebat, vt licet persępe nonagenarium, nonnumquam verò centenarium numerum excederent Nouitij, numquā tamen sacer ille Conventus nimię multitudinis angustiam pateretur. Sanctę recordationis Domnus Henricus Virę-scholæ, quod est Cænobiū in Dacia de linea Claræ-vallis primus Abbas, referre solebat, quia cùm esset nouitius in Clara-valle, & nonaginta tyrones in cella probatoria sub disciplina beati Bernardi instituerentur, quadam vice discumbentibus eis intrauit ad visitandos filios suos idem pijssimus pater, quem sequebatur Conversus cum sporta inciso caseo plena. Et accedens ad pręfatum Henricum, qui tunc Prior Nouitiorum erat, dulcissima manu sua frustum casei posuit ante eum, commonitorium hoc verbum dicens. Frater comede, grandis enim tibi restat via. Dehinc fidelis minister magni illius patrisfamilias, qui faciet seruos suos discumbere, & transiens ministrabit illis, per ante vniuersos nouitios transiens, ac singulis pitantiam charitatis porrigens, eundemque sermonem per singulos repetens, & corpora eorum jucundè refecit, & mentes ad solicitudinem arctæ & augustæ vię, quam terere cœperant, excitauit. Licet verò frequenter viri virtutū de sacro collegio Clarævallis ad propagandā Cisterciensis Ordinis disciplinam per distincta orbis climata emitterentur, numquam tamen aut Hiberus ęstus, aut Scythici frigoris horror, seu altera quęlibet inclementia cœli animas eorum inclinare poterant, vt non formam Ordinis quam in Clara-valle didicerant, in habitu & victu, cęterisque corporis necessarijs, virili constantia retinerent: pulchrè Horatianum illud sibi vendicantes, *Constantes animi, quos non locus alterat alter.* Nec solùm diuersarum prouinciarum Episcopi & magnates, Cœnobia & disciplinā viri Dei in suis regionibus fundari postulabant; sed etiam superbarum vrbium populi

S. Bernard. fit Abbas adhuc iuuenis.

Quātus numerus monachorum in Claravalle.

S. Bernard. nouitijs ministrat in mensa.

ex discipulis ejus Archiepiscopos sibi & Episcopos eligebant: felices se arbitrantes, si de tantę pfectionis fonte pastores animabus suis providere potuissent: cùm tamē perfectæ ejusdē multitudinis pfectissim⁹ institutor hùc apud Deū & homines specialē gratiā obtinuisset, vt cùm dignissimus esset cogi, & aliquoties in Archiepiscopū vel Episcopū electus fuisset, minimè tamen de amica sibi paupertate raptus, dignitatis hujus apice cōtra voluntatē suā insigniri cogeretur. Sed quid nos ista de cęteris vrbibus replicamus: cùm ipsum caput mundi, ipsa quæ est cæterarū Ecclesiarū omniū mater, sancta Romana Ecclesia, de hac humili societate, de hac B.Bernardi disciplina summū Pontificē in plenitudinē potestatis assūpserit: & in ipsa Apostoli Curia Cardinales aliquos in partē solicitudinis asciverit? Tua sunt hæc, Christe Dñe, opera, qui glorificantes te, & mandatis tuis obsecūdantes ita glorificas, vt servi tui, qui secundùm pręceptū Apostoli subjiciūt se omni creaturæ humanæ propter te, pleno pietatis judicio super omnē mortalē naturam exaltentur à te. Cęterùm postquā Clara illa vallis primū & clarissimū Abbatē suū postvnū & triginta annos ad summi Imperatoris transmisit palatiū, vt jam tanto esset potentior ad subveniendū, quantò sūmæ majestatis faciē viciniùs cōtemplatur: per sanctos successores ejus, de quorū virtutibus superiùs aliqua cōprehendim⁹, sanctæ religionis vigor cōservatus in eadē gloriosa domo illibatus duravit, sicut in temporibus venerabilis ac Deo digni viri D. Petri, ejusque successoris D. Warnerij postea Lingonensis Episc. divina favente gratia nobis pbare concessū est. Testis enim nobis est Dñs, quia cùm in Claravalle disciplinis claustralibus & Sacri Ordinis observantijs subditi essemus, tantū ibi religionis & gravitatis, tantūque puritatis & honestatis vidimus, vt sæpius in gratia Dei exultantes diceremus⁹ in cordibus nostris, quia si ipse legislator noster beatissimus Pater Benedictus, cujus Regulā pfessi sumus, in carne viveret, & per seipsum sanctū illū Conventū regeret, districtiùs sacri Ordinis instituta in loco illo observari non potuissent. Incuria nempe vel levitas, seu dissolutio, quæ est ruina ordinis, locum ibi penitus non habebant: sed vernantiū virtutū fraternæq; charitatis æmulatio ibi sancta vigebat: quodq; magis mirum est, ad hęc singulos austeriori aliqua castigatione cogere Prelatis op⁹ non erat: quia quasi hereditaria successione ad se transmissum tenebat sancta illa dom⁹ vitia declinare, & virtutib⁹ operā dare. Vidimus etiā ibi ex discipulis S.Bernardi seniores morū gravitate, religionis integritate, prudentia & simplicitate reverendos, beatæ memoriæ D.Gerardū Priorē, D.Gaufridū ejusdem sancti viri notariū, plurimūque ab eo dilectū, D. Hugonem de Monte felice, D. Petrū Catalanensem, cętcrosque tā Monachos quàm Cōversos, qui à temporibus beati viri vsque ad nostrā ætatē durantes, & exemplū fervotis & devotionis reliquo corpori sanctæ illius fraternitatis effecti, facilè in sua amabili cōversatione monstrabant, quātæ perfectionis plenitudo in Claravalle primis diebus effulserit: quandoquidē paucorū seniorū strenuū in sacri Ordinis observantijs exercitiū paucorū admodum devotio potuit imitari. Sed ecce dum de puritate religionis, quæ nō solùm in Claravalle, sed etiā in Cistercio, cęterisq; bene ordinatis domibus Cistercienfis Ord. multos ad culmen perfectionis primis diebus pvexit, loquimur: quid à prefato venerabili viro D.Gerardo Priore, in Capitulo Clarævallis aliquando audierimus, nō sine multo timore & tremore reminiscimur. Is namq; dum quadā vice ad morū gravitatē disciplinęq; custodiā melliflua nos admonitione exhortaretur, asserebat, anteriori tempore animas fratrum defunctorum cuidam spirituali viro ejusdem Cœ-

S. Bernard. Episcopatus recusavit.

Episcopi ac etiam Papa & Cardinales ex Claravalle assumpti.

Fervor primorum Claravallis monachorum.

Purgatoriũ.

nobij Monacho visibiliter apparuisse seque pœnalibus locis deputatos miserabili querimonia prodidisse: non quia grauius aliquod peccatum cómisissent, sed quia quotidianas negligentias vitare, minori solicitudine quàm oportuerat, curassent. Si ergo beatis illis temporibus, quibus negligentia vix per rimulas irrabat, rubiginem culpæ districti Iudicis animaduersio pœnali nimiumque molesta rasura abradebat: quid de nostrorum temporum miseria sentiendum est, quando negligentia non jam per rimulas, sed per rimas, vel potiùs per rupturas tepiditatis irrupit? Quapropter ne fortè post negligentiæ & torporis incuriam mors malitiæ & iniquitatis intret per fenestras nostras: quoniã tempus quod omnia consumit, etiam Religionẽ enervat: cùm procliuiores sint homines ad sectanda vitia potiùs quàm virtutes: discussâ totis viribus ignauiá, vestigijs præcedentium patrum viriliter inhærere satagamus: eorum memoriam in cordibus nostris versando, eorumque actus frequenter & libenter relegendo: quatenus per rectitudinem corporis ipsorum nobis fortitudo nostri corporis quasi de speculo lucidissimo resultet, sicque salubri verecundia confusi, discamus, bona quæ agimus omnino imperfecta reputare: atque ad ampliorem justitiæ perfectionem semper anhelare. Siquis verò multùm proficere volens, sed non valens, ideoque tædio affectus, remissiùs agere cœperit, audiat quid Sanctus Pater Bernardus dicat. *Nolo*, inquit, *repente fieri summus, paulatim proficere volo*. Si ergo in studio proficiendi non cõtinuò sequitur effectus, est tamen omni volenti proficere, quidam proficiendi effectus, si non datur vltra: solumque nolle proficere, totius negligentiæ & dissolutionis, atque ad extremum mortis & damnationis occasio est.

Negligentia quàm vitãda.

Nolle proficere perditionis occasio est.

Obsecro itaque eos, qui ista lecturi sunt, per Dñm nostrum Iesum Christum, ne solâ hæc curiositate legisse velint, sed diligenti cõsideratione pensent, quid in suis moribus à norma justitiæ, quæ in sanctis Patribus insigniter refulsit, exorbitet. Et quidquid in se à tramite veræ religionis alienũ repererint, totum hoc in quotidiano vitiorum virtutúque conflictu ad lineam veritatis corrigere festinent. Nam sicut jure omnium hominum stolidissimus censeretur, qui ad arborem viriditate foliorum atque vbertate früctuum pulcherimam veniens, foliorum inanitate ventrem farciret, & ab vtilitate fructus jejunus remaneret: eadem rationis æquitate stultissimus reputatur, qui venustissimam seriem ac strenuam conuersationem Sanctorum Patrum relegens, velut chronicæ temporum, vel Annales Regum, ad solam curiosam notitiam rerum eam transcurrit, & nihil ex ijs quæ legit ad accendendum in se compunctionis fervorem, ad detergendam conscientiæ suæ rubiginem, & ad librandam morũ suorum inæqualitatem, manu sanctæ deuotionis decerpit. Neque enim propterea Patrum præcedentium laudabilia gesta describuntur, vt vanæ & iniquæ curiositati seruiatur: sed vt per ea rudes instruantur, infirmi confortentur, lasciui grauitatem sectentur, duri corde compungantur, deuoti ad perfectionem informentur: & vt per ædificationem consolationemque legentium sancta Ecclesia roboretur, & laus Dei, cujus sunt bona nostra, per gratiarum actionem amplificetur. Cæterùm in hac sola parte veniam à studiosis lectoribus petimus: quod aliquibus in locis sensum vel summam verborum, quæ dicta sunt, retinentes, eâdem summam competenti formula orationis vestire curauimus. Nam de rebus ipsis, absit, vt quantum in nobis fuit, minimum saltem articulum aliter quàm rei euentus fuit, mentiendi libidine læsâ conscientiâ poneremus. Ipse autem æternus Deus æterni Dei filius, Dñs noster Iesus Christus, qui in diebus humilitatis suæ sacramentum perfectæ pœnitentiæ sanciens, & fundamentum veræ religionis jaciens ait, *Siquis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*: quique extremis diebus illis, quando senescente jam mundo fides fluctuat, spes titubat, charitas frigescit, incentivum sancti amoris sui per Cisterciensis Ord. puritatem multorũ cordibus infudit, & ejusdem sacri Ordinis splendidissimã columnam, Reuerendissimũ scilicet patrem nostrũ S. Bernardum in Claravalle erexit: ipse inquam Dñs & Deus noster, per merita & intercessiones Sanctorũ Patrum, de quorum vita & moribus ad ædificationem posterorũ aliqua conscripsimus, donet nobis ita vestigijs eorum inhærere, ita simplicitatis & innocentiæ sensum retinere, ita per continentiam carnis in humilitate vera roborari; vt ad illam æternæ beatitudinis gloriã, ad quam eosdem sanctos patres nostros indubitanter credimus peruenisse, etiã nos, cooperante gratia Dei, quandoq; peruenire mereamur: Præstante eodem Dño nostro Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Non sunt Patrũ gesta ex curiositate sola legenda.

Luc. 9.

Sanctus Bernardus Ordinis columna.

FINIS.

LIBER MIRACVLORVM
SANCTI BERNARDI.

NARRATIO HERBERTI ABBATIS COENOBII DE MORIS;
De Libro Miraculorum S. Bernardi, per insigne Miraculum seruato.

VISITANTE *nuper venerabili Abbate* Clara-vallensi *Petro Monasteria sua, quæ in Rhemensi prouincia flâte Spiritu Dei venustissimè florent: Nos quoq; cum illo profecti venimus die quadã vnà cum ipso ad Monasterium Vallis-Regis. Inuenimus autẽ ibidẽ miraculorum* S. BERNARDI *multitudinẽ copiosam, quæ propter legentium tædium in codice vitæ eius inseri non potuerunt. Nam si prolixiùs scriberentur plurima inde volumina conficerentur. Hunc ergo* Miraculorũ Librum, *quem in* Clara-valle *non habebamus, acceptum mutuò nobiscum ferre curauimus, vt eum transcribi faceremus. Portabatur autem in mantica cum alijs septem libris eam majoris quàm minoris voluminis. Venientibus itaq; nobis ad monasterium* Longi-pontis, *contigit, vt eorumdẽ librorum portitor equum cum cæteris ad aquam duceretur. Qui dum incautè dimissis habenis vadum excederet, lapsus in profundum stagni fluctuando & natando fermè vnius horæ spatio huc & illuc anxiè peruagabatur. Exclamantibus autẽ qui aderant, quòd equus ille librorum atq; vestimentorum sarcinam habens cum puero superposito mergeretur; accurritur vndiq; vt ei succurratur. Interim autem quadrupes & ipse puer sub aqua latebat, nisi quod ora protensa modicè superiùs apparebant. Quidam verò juuenis indumentis exutus & natando diutius insecutus pereuntes, eripere voluit, sed fugiente caballo minimè potuit. Tandem verò quæsita de longè adducta nauicula, miserante domino, reducti & liberati sunt simul adolescentulus, & caballus, non modò viuentes, verùm etiam salui & alacres. Mantica verò continens ipsos libros inuenta est aquis in modum vtris plena atq; distenta. Quæ dum postmodum incuriâ ministrorum clausa diutissimè permaneret, tandẽ ea reseratâ inuenti sunt libri à minimo vsq; ad maximum, ita madefacti atq; deleti, ac si in profundo stagni diutius jacuissent. Veruntamen solus ille* Miraculorũ Liber, *cùm tamen cæteris aqua imbutis atq; submersis esset immixtus, ita repertus est incorruptus & siccus, ita pulcher ac floridus, vt minimè tunc extractum de vinario crederes, sed potius assumptũ de armario diceres. Ni quemadmodum vsq; hodie cernitur, ne vnã quidẽ in eo literula magnam vel modicã aquæ stilla deleuit aut tetigit; cũ cæteri, sicut dictum est, libri ita fluctibus obliterati, & pellium more confecti viderentur, vt nullis deinceps vsibus judicarentur apti. Vnde mirati & magna jucunditate repleti gratias egere multimodis diuinæ clementiæ, quæ dilecti sui* BERNARDI *merita veneranda voluit etiam nunc hujusmodi signo glorificare. Nos quoq; magnificè consolati, proprii damnũ de submersione librorũ nõ modo leuissimẽ, verùm etiã lætissimè tulimus: quippe qui in ejus restitutione, jucundæ vere piscatione, tantũ & tale miraculũ de immensitate aquarũ cũ libro extulimus. Et quidẽ duplex nobis incubuit exultandi materia, tũ pro ipsa miraculorũ gloria cõmendata, de quorũ certitudine præsenti miraculo certiores existimus: tũ pro ipsa pueri vita donata, cujus liberationẽ sanctissimi Confessoris hujus precibus & meritis attribuendã esse non dubitamus.*

Cœnobia illa sunt Fusniacus, Bonus-fons, & Signiacus.

PHILIPPVS DE CLARA-VALLE, IN LIBRVM MIRACVLORVM,

PRÆFATIO

AD SAMSONEM ARCHIEPISCOPVM RHEMENSEM.

CHarissimo Patri & Dom. S. Dei gratia Rhemorum Archiepiscopo, frater Philippus de Clara-valle, ambulare à claritate in claritatem tamquã à Domini spiritu. Multa esset præsumptio, si non multa esset dilectio, quod vestræ præsumo scribere sublimitati. Quid enim servus ad Dñum, discipulus ad magistrũ, ad Episcopum Monachus? Nihil mihi & illi, cũ illũ summa dignitas, me vilitas alta componat. Sepultus inter homines, non est reuocandus ad homines, nec reuocari debet ad phaleras gloriamq; verborũ, qui silentium imposuit ori suo. Scitis & vos, Dñe Pater, quia scribere nec monacho in vsu, nec indocto in promptu, nec pœnitenti esse debeat in affectu. Datũ quoq; est, vt cùm alij vacent & videant quoniã ipse est Dñus, ego stylũ tabulasq; involuã, quem non ignoratis durioris pœnitentiæ martyrio confringendũ. In veritate didici nihil esse efficacius ad ꝓmerendũ diuitias gratiæ Dñi, quam sedere & tacere, & semꝑ humilibus consentire. Humilitas virtutũ Regina, primogenitũ filiũ suum silentium parit; in quo, & de quo cultus justitiæ pendet, justo attestante, qui ait. *Cultus justitiæ silentium.* Sed nimis progredior, & intertũpendus est cursus sermonis, quia fortassis incõmoda prælibatio est, si, quos pluribus debetis oculos, detineam pagina longiori. Idipsum autẽ quando præsumpsisset pusillitas vel pusillanimitas mei, serui vestri: nisi præuenisset, vel intervenisset vestra humilis sublimitas, imo sublimis humilitas, amantissime Pater? Rogatis igitur, vt scribã vobis, quæ comperta habeo de miraculis Patris nostri, amici vestri, qui vos diligit non verbo, neq; lingua, sed opere & veritate. Et illa quidẽ egebant diligentiori disputatione & doctiori disputatore, cũ illa tamen ego non scripserim, sed collegerim: certus autẽ quod auribus meis audierim, & ꝑspexerim oculis vniuersa: ipsa tamen quæ in itu & reditu Stampensis collocutionis effecit, ego nec vidi nec audiui: sed viderunt & audierunt, qui ministri fuerunt sermonis; & quibus credo sicut oculis meis. Ego enim tunc intraui scholam Iesu, & valedixi sæculo in sæculum, & in sæculũ sæculi. Decreuimus autẽ & hæc & alia, quæ fideli stylo à principio itinerarij ipsius excerpta sunt, alicui de linguis insignibus & religiosis commendare, qui potenti virtute verborum facta lucidà perducat in lucem. Vos quoque, cum hanc Epistolam susceperitis, orate ꝑro Philippo vestro, qui vester ero, quamdiu fuero, in visceribus Iesu Christi. Isai. 32.

CAPVT PRIMVM

De profectione Bern. Constantiam versus; Item de Personis & nominibus eorum, qui miraculorum oculati testes fuerunt

CVm in regno Teutonicorum verus Crucis servus BERNARDVS verbum Crucis annunciaret; necesse fuit vt Regi Conrado pro quodã pacis negotio loqueretur. Occurrit autem Franckevoert, quod in territorio Moguntino sup Mogum situm est castrum, & à Francorũ vado nomen accepit. Ibidem quoque Constantiensis Episcopus Hermannus nomine, vir religiosus adfuit, obnixius supplicans, vt ad partes suas ascẽdere dignaretur. Cujus petitioni multa quidem negotia resistebant; maximè tamen Clara-vallensium suorũ intima solicitudo, & præcordialis affectus, ad quos redire omnimodò festinabat. Neq; n. filiorũ vteri sui mater poterat oblivisci, sed toto ferè anno avelli à se viscera sua grauissimè querebatur. Vicit tamen constantia Dñi Constantiensis, cũ opportunè, importunè, modò per se, modò per Regẽ & Episcopos supplicaret. Sic nimirũ intolerabile sibi indicat vir benignissim* pro se anxios contristari. Magis autẽ prævaluit timor Dñi, & spiritus ejus, suggerens apertũ sibi esse ostiũ magnũ. Hoc enim studiũ ejus, hæc consuetudo est, vt licet animũ habeat affectione plenissimũ, nullum tamen apud eum ꝓpria obtineat affectio locũ in deliberatione faciendorũ, sed totum sibi vendicet divinæ inquisitio voluntatis. Acquievit ergo venire cũ Episcopo. Et dominica prima Advẽtus Dñi ingressi sumus fines Episcopatus Constantiensis, & in villa cui nomẽ est *Kentingen* maxima populi devotione suscepti. Multa ex hoc diuinæ miracula virtutis claruerunt; quę etsi nos tacuerimus, lapides clamabunt. Propterea qui præsentes fuimus, dignũ duximus annotare ea, vitandæ gratia confusionis, & dubitationis abigendæ. Singulorum enim præscripsimus nomina; & singuli quod vidimus & audivimus, certa veritate testamur. Eramus autem cũ eo ego Hermannus Cõstantiensis Episcopus, & Ebrehardus* capellanus meus: Abbates duo Baldovvinus & Frovvinus: monachi quoq; duo, Gerardus & Gaufridus; Clerici tres, Philippus Leodiensis Archidiaconus, Otto & Franco: quibus addit* est in ipso itinere Alexander Coloniensis: Romã enim ꝓficiscebatur, sed vidẽs opera diuinæ virtutis, & audiens crebra Patris exhortationẽ, cõpunct* est & cõuersus. Singulorũ nomina ex præscriptione primarũ inuenes literarũ.

* *Melius* Eucardus

CAPVT II.

De miraculis per B. Bernardum factis, Friburgi, Basilea, locisque vicinis.

HErmannus *Episcopus.* Mihi sacerdos villæ *Herembeim* ob hoc ipsum vocatus, indicauit hominẽ cæcũ iam annis decẽ, qui de domo sua erat, Dominica prima Aduentus signatũ in transitu, vbi domũ rediit, statim illuminatũ esse. Hoc ab alio priùs audierã & in tota regione certissimũ est. *Ebrehardus.* Ego à duobus honestis viris, quorum alter sacerdos, alter monachus erat, audivi, duos in villa *Lapenheim* ipsa die signatos similiter, similiter illuminatos. *Philippus.* Secunda feria me præsente cæcus senex adductus est in Ecclesiã, & post man* impositionẽ, sicut omnes audistis, illuminatum eũ populus acclamauit. *Frovvinus Abbas.* Ego hominẽ illũ videntẽ vidi, & frater Gaufridus mecũ. *Franco.* Tertia feria in *Frienburg*, puerũ cæcũ mater obtulit manè in hospitio: dũmq; reportaret eũ post manus impositionẽ, jussit pater inquiri à puero, an videret, & ego ipse secut* sum; & cũ interrogassẽ puerũ, clarè se videre respondit: ꝙ & in multis ꝓbatũ est argumentis. *Gaufridus.* Statim vt ingressi sumus Ecclesiã, adolescens claudus per signũ vitæ gressum recepit. *Episcopus.* Omnes vidimus eum ante altare cũ populus in Dei laudibus acclamaret. *Ebrehardus.* Ego illa ipsa die tres alios claudos erectos vidi. *Franco.* Mulierẽ cæcã, quæ in ingressu Ecclesiæ illuminata est & populo præsentata, omnes vidistis. *Gaufridus.* Et puellã, cujus arida manus restituta est sanitati, de qua inter oblationes cantatũ est. *Gerardus.* Ego ipsa die puerum illuminatũ vidi. *Otto.* Quarta Feria, cum post missarũ celebrationẽ Pater egrederetur Ecclesiã, mulieris manus aridas tetigit, quæ post paululũ incolumitatẽ recepit: tantum omnes audistis: ego & Franco vidimus ipsas manus. *Gaufridus.* Sic & puero, cum egrederetur vicum, manus reddita est corã omnibus nobis. Sed & mulier clauda, quã Patris jussu, dum consequi nos non valeret, reuersus Henricus noster sup equũ suum attulerat, nobis videntibus gressum recepit in ipso loco vbi puella clauda ex vtero cæperat ambulare, & simul duæ currebant. *Franco.* In ipso itinere ꝑpuellę cuidam manus arida restituta est. Et ego ei baculum Abbatis tradidi & fortiter eum tenebat.

Episcopus. Quid illud omisistis, quòd prima die in *Frienburg* pro diuitibus iussit fieri orationẽ, vt auferret Deus velamen de cordibus ipsorum, quia pauperib* accedentibus, ipsi crucẽ suscipere cunctarentur? Neq; enim otiosa fuit oratio: sed, vt scitis, ditissimi quiq; etiã pessimi vici illius signati sunt. *Philippus.* Meministis etiã cæci illi* senis, qui in via signatus est, & quẽadmodum sensit Pater sanctus exisse virtutẽ, non à se quidẽ, sed à verbo virtutis & signaculo vitæ: remisit enim eum paululum ꝓcessissemus, qui inquirerent, an videret, & inventus est videns. *Gaufridus.* Ipse nobis secretò confessus est, ꝙ sæpius futura erga eos quos signabat beneficia præsentiret, & de surdis illis mulieribus, quæ eadẽ illa die, in villa *Crocingen*, per quã transivimus, videntibus nobis auditum receperunt, ad tactũ prioris, sicut ex ipsius ore audiui, locutus est Deo, ꝙ nullũ adhuc surdũ hac vice beneficiũ sensisse cognovisset, & sine hæsitatione tetigit eas. *Ebrehardus.* Ego cum duabus illis etiã adolescẽtẽ vidi, qui in ipsa hora fuerat illuminatus. *Episcopus.* *Herzeretheim* quarta feria manè, post Missarum solemnia, puellã cui restituta man* est, ego obtuli. *Philippus.* Et ego puerum surdum & mutũ ab vtero, quẽ primus audistis rectè loquentẽ, & audientẽ clarè. *Episcopus.* Ego ipse allocutus sum puerum, vbi signatus est, & liberè statim respondit, & omnes audistis populi vociferationem. *Gaufridus.* Vnde ei verba, quæ numquã audierat? *Episcopus.* Ab eo qui linguas infantium facit disertas. *Gerardus.* Hoc erat, quod præcedente vespera secretò colloquentibus Pater dixerat. Neminẽ adhuc mutũ in hac vita se vidisse loquentẽ. Et post paululum, cum soleant, inquit, qui muti sunt à natiuitate, etiã surdi esse, mirum valdè est, an aliquando sic curentur, vt linguã quã penitus antè non nouerant, subitò intelligant, & loquantur. *Philippus.* Puellam claudã, quæ ibidẽ erecta est, & gressum recepit, & puerum illuminatum omnes vidimus. *Frovvinus Abbas.* infantulum cæcum mater attulerat, & signatus receperat visum: sed illa adhuc nesciebat, donec ego puero pomum obtuli, & extensa mano apprehendit illud. Et ex hoc ꝓbatus est videre. *Ebrehardus.* Cum educeretur Vir sanctus de Ecclesia: imò deportaretur magis ante ostium, me præsente & vidente claudum signauit, & tulit baculos ei*, & ille exiliens ambulabat. *Philippus.* Cæcum à nativitate puerũ, cujus dum egrederemur, Pater beat* aperuit oculos, & ego vidi, & popul* mult* qui aderat, & nos ferè omnes. Similiter ex media parte corporis paralyticũ, cui etiã osculum dedit post signaculũ, & statim sanus factus est corã nobis; unã & manũ ejus aridã ante curavetat. In villa *Steeng* cæca ab annis quatuor mulier in aquæ transitu illuminata est corã populo, & omnes ferè vidimus eã. *Gerardus.* Ego in eadẽ via puellã vidi, cujus man* arida sanata est, videntib* & acclamantib* multis.

Episcopus. Sexta feria, Basileæ post sermonē habitum & datas cruces mulier muta oblata est Vito Dñi, cujus cū tetigisset linguā, statim solutum est vinculū oris ejus, & loquebatur rectè. Hanc ego vidi, & ei locutus sum: sed claudum qui antea gressum receperat, de quo sic acclamavit populus, quis vestrum vidit? *Otto.* Omnes vidimus eum. *Ebrehardus.* Ego & milites Dñi mei in ipsa die, id est, sexta feria, puerum vidimus, quē ad hospitium sancti Viti cæcum mater adduxerat, & reducebat videntē. *Gerardus.* Multa eo maximè die facta sunt: quæ præ tumultu scire nequivimus. Audivi enim ipsum dicentē, quòd cæcos eo die tetigisset, quos credebat omnino illuminatos esse, aut citò illuminandos. *Episcopus.* Sabbato juxta castrū *Rinuelt* puer claudus erectus est, & ego cum audivissē vociferationē, (præcedebā enim,) redij & inveni ambulantē claudū in medio populi exultātis *Ebrehard. Secking.* Vespere Sabbathi, dū egrederetur Ecclesiā homo Dei, puer, cujus erant nervi cervicis indurati, & caput erigere aut circūducere non valebat, oblatus est: & vbi signatus est, redijt, solutis nervis, & erexit caput, & liberè circūspexit. Serviens meus, qui in ipso hospitio pernoctavit, & puerum vidit, mihi hoc indicavit, cū alijs socijs meis.

Gaufrid. Ipsa est villa, vbi manè die Dominica puero manus restituta est, & alter claudus à nativitate gressum recepit, & duo claudi, alter vir, & altera mulier, in egressu villæ erecti sunt, & baculis quib⁹ sustentabātur abjectis liberè incedebant, magnificantes Dñum. Nec longè ꝓcesseramus, & ecce mulieris manus invalida signata est, & sanata. Omnes hoc vidimus, & ad singula clamor factus est, & exultatio magna: hominē etiā mente captum, quē in eadem villa Pater signaverat, & statim quietum ac sanè loquentē & agentem gratias vidimus, & ex hoc sanum ꝑmansisse audivimus. Redeuntes juxta eandem villā Sacerdoti locuti sumus; & dixit ex his, de quibus certi erant, ipsa die ibi aut erectos aut illuminatos. Vesperi quoq; vt Dux Conradus occurrit, claud⁹ puer corā eo & militib⁹ gressum recepit, videntibus etiā nobis. *Episcopus.* Ibidē contigit, ꝙ modò sileo, sed suo loco à vobis velim commemorari. *Ebrehard* Ipso die in ingressu Ecclesiæ *Doningen*, alterū claudū erectum vidim⁹, & ambulantē. Manè secunda feria, ex vtero claud⁹ in ingressu ejusdem Ecclesiæ, me præsente & vidente, gressum recepit. Puer quoq; quem in hospitio nostro manè mutum videramus, corā nobis locutus est. Sed & hospita nostra nobis testabatur, neptem suam, quæ quadraginta annis cæca fuerat, à quarto anno ætatis suæ, ipsa die illuminatā. *Gerard.* Ego in hospitio die ipsa puerum cæcum illuminatum vidi, *Philippus.* Et ego adolescentulam cæcam, quæ propè villam illuminata est, quam & ex nostris, & ex populo, multi viderunt.

Gaufridus. Multa eo die vidimus, quorū jā non possumus recordari. Vnum tamen occurrit, ipsa, quam vidi, lætitiæ magnitudine ad memoriā revocante. Dico autem de muliere, quam diu claudam in villa quadam, per quā transivimus, erectam vidimus omnes. *Everardus.* Ego cum militibus dñi mei contuli: & ex his, quæ tam illi viderunt, quàm ego ipse, numeravimus triginta sex miracula, quæ facta sunt ipsa die. Cæci vndecim illuminati sūt, claudis decem & octo gressus redditus est, mancis vndecim manus restitutæ, surdus vnus audivit. Si plus in sūma veniunt, quàm 36. inde est, quòd priùs personas numeraveram, modò signa. Nam erga puellā vnam multa sunt facta: quæ cæca, clauda vtroq; pede, & muta erat, & alteram manum aridam habens. Ad multa etiam alia cantantem audivimus populum, qui sequebatur nos: sed quia reverti nequivimus, non vidimus ea.

Philippus. Tertia feria Scafhusen multa amisimus: quia tumult⁹ intolerabilis erat, & omnino abstinere oportuit Patrem à benedictione infirmorum; adeò se populus invicem cōprimebat. *Everar.* Ego ipse ante altare rogabam obnixiùs, ut cui manus imponeret: prorsus ignorans, qua ratione posset educi. *Ph.* In ingressu tamen Ecclesiæ clauda gressum receperat, me pręsente: & populi cantum omnes audistis. Vidimus & alteram claudā, quæ egredientibus nobis de villa supra montem signata est, & confestim solutis nervis liberè ambulavit. *Ever.* Me vidēte in eadem surdus recepit auditum, & mulier gressum, quæ clauda fuerat vtroque pede. Audivi etiam à milite quodam domini mei, qui ab ipsa turba sanctum Dñi defendebat, & præsens erat omni hora, quòd aridum brachium cujusdam sanatum sit, & claudus ambulaverit. *Episcopus.* Feria quarta mane in ingressu Ecclesiæ, me pręsente & vidente, cum populo & fratribus nostris, claudus vtroque pede, & manum habens aridam, ab vtroque incōmodo liberatus est: & liberè ābulabat, & movebat manum. *P.* Cęcum puerū, qui ibi illuminatus est, ego vidi.

CAPUT III.

De miraculis Constantiæ, & per viciniam à B. Bernardo editis.

BAldovvinus *Abbas.* Vbi Rhenum transivimus, cantus ille quem audistis (omnes enim in altera parte remanseratis) populo præoccupante naves, fuit pro erectione claudi cujusdam pueri, quem ego vidi. *G.* Cæcum senem qui in eodem itinere, dum transiremus villam, lumen recepit, ego vidi, & mulierem claudā longo jam tempore; quæ sub manu benedicentis exilijt: cui sic congratulabantur omnes, qui noverant eā priùs: currū enim vehebatur, & pedibus reuertebatur. *Phil.* Puerum vtroq; brachio impotentem Pater signaverat; cujus dum alterum brachium extendisset: vnus ex militibus alterum dum ei offerre vellet, coram omnibus nobis extendit. *G.* Omnes vidistis, quātum exultavit mulier insolitam lucem mirāta, quæ juxta Lacum illuminata est. *Episcopus.* Puerum paralyticum parte media, signatum atq; sanatum milites nostri se vidisse testantur. Filium quoq; militis cujusdam, cujus erat manus arida, vt videbatur, fere duodennem, cum adduceretur, ego vidi: statim verò cantantes audivi; & inquisivi, quid accidisset. Miles autem quidam respondit sanatam manum filij Dñi sui. *A.* Ego hunc sanatum vidi. *G.* Ego alterum vidi pauperem adolescentulum: cui manus arida restituta est, in villa proxima Constantiæ.

Frovvinus Abbas. Quæ Constantiæ facta sunt præ tumultu pauci viderunt: ego tamen cæcum illum, qui feria quinta ante altare illuminatus est, vidi. *Abbas Augiensis* adduci præceperat eum, cujus mendicus erat. Puer quoq; de hospitio nostro, quem ego ipse adduci feceram, ipsa die signatus (claudus enim erat) gressum recepit. Sed & *Cantus & pulsus campanarum ad miracula S. Bernardi.*
pro tribus alijs signis in Ecclesia cātatum est, & campanæ pulsatæ sunt, licet nemo nostrum viderit, quid ageretur: *Gaufr.* Nulla sic ignoravimus, sicut ea quæ Constātiæ facta sunt: quia nemo nostrum se turbis immiscere audebat: & nos hæc quæ vidimus, loqui proposuimus. Ex eis quæ feria sexta facta sunt, nihil vos vidisse arbitror ipsa die. Nam Sabbato manè inter oblationes puerum vidimus cum multa devotione gratias agentem Patri, cujus oratione ipsa feria sexta amissum recepit gressum. Cujus devotionem vir sanctus intuens, ad meipsum conversus, ait. Non est inventus, qui rediret, & daret gloriā Deo, nisi puer iste. Priùs autem in ipsa oblatione, adolescens surdus jam duodecim annis, sicut ipse confessus est, sub manu signantis beneficium sentiens, exclamaverat in gaudio & exultatione, quòd recepisset auditum. Omnes eum vidimus: aliqui etiam ex nostris locuti sunt ei. Sic & mulierē claudam, quæ ibidem gressum recepit, vidimus: & puellam claudam, quæ similiter est erecta. Altera quoq; puella quæ surda erat, ibidem recepit auditum. Hęc, vt scitis, Constantiæ in capella domini Episcopi sunt facta.

P In Solio, cùm iam pararet exire, mulieris manus invalida sanata est : & hanc ego vidi. *B* Ego adolescenti illi, qui in exitu ciuitatis auditum receperat, locutus sum, eum populus exultans vociferaretur *Philip.* Vespere Sabbati in hospitio apud *VVinterthur* puellam mutam vidistis, cùm eã mater adduceret, & quomodo postea redierit loquens, ipsi scitis: de multis enim interrogata liberè respondit. Nã manè Dominica die præ tumultu omnes existis Ecclesiã, nec vidistis quæ fiebant, licet clamorẽ populi vociferantis audieritis. Ego autẽ vidi puerũ mediata parte corporis paralyticũ, cui & brachiũ, & manũ, & tibiã simul, & pedẽ, quæ omnia inualida erant, virtus diuina restituit ad Patris benedictionem. Duabus quoque, claudæ alteri quidem pede vno, alteri verò vtroque, gressus redditus est: & has præsens vidi. *Alexãd.* Ipsa die in via, nobis videntibus, puer claudus gressum, & mulier surda auditum recepit: sed prope Turegum coram multis qui occurrerant, claudus erectus est. *Gauf.* Turegi secunda

Turegum modò Tigurum.

feria mane in Ecclesia cæca mulier illuminata est. Hanc ego vidi cæcam, cùm adduceretur: & cùm manus ei imponeretur, præsens adfui, & protinus illuminatam vidimus vniversi. *Franco.* In eadẽ Ecclesia puella clauda gressum recepit, & mutus loquelam, præsentibus & videntibus nobis. *P.* Similiter & puella cæca visum. Multa quoque ibidem facta sunt, quæ nemo ex nobis videre potuit, præ tumultu. *Gerar.* Vbi fluuium Lindemach transiuimus, cui superpositus est vicus ille, infra dimidium milliare duo pueri manci manus, mutus vnus loquelam, surdus vnus auditum, senex cæcus visum, corã omnibus receperunt. Hæc nos omnia vidimus, & certissimè ac diligentissimè probavimus, acclamante ad singula multitudine, quæ Sanctũ Dñi deducebat in lætitia & exultatione. *Phi.* In ipso itinere clauda erecta est: quã in humeris deportatã vbi signavit Pater, deponi iussit & ambulare. Hæc erat, cui sic congratulabantur vicinæ mulieres, & omnes qui nouerant eã: sed & surdus quidã, ipsa die iuxta viculum, per quẽ transiuimus, corã nobis recepit auditũ. *Ger.* Feria tertia ꝓfecti manè à viculo cui nomen *Birbovermesdorff* priusquã fluviũ *Rasã* trãsiuimus, duas mulieres claudas vidimus in itinere erectas. In vtriusq; directionẽ Pater eũ exagitaret, sine vlla hæsitatione cognouit. Substitit enim & vtrãq; deponi fecit, & liberè ambulabat magnificãtes Deũ. *Alex* Ipso die iuxta viculũ puer intorto & rigido collo sanat⁹ est corã nobis, & liberè caput mouebat. *Ebre.* Vnũ omisistis, quod ego vidi, & populus multus villæ, quæ dicitur *Frichen*, oẽs enim præcedebatis. Ibi Clericus quidã de villa quæ dicitur *Seckingen*, obnixiùs rogauit sanctũ Dñi, dũ ingrederetur villã, vt aliquid faceret signũ, quia popul⁹ diutissi n⁹ erat: & ecce mulierẽ claudã ab annis 20 offerebãt; quã vbi signauit Pater, jussit deponi, & liberè ambulauit. *Alex* Mane quarta feria apud castrum *Rinvelt* vbi pernoctaueramus, priusquã intrauit Vir sanctus Ecclesiam, in atrio exteriori intortum collum pueri sanauit, & puellæ manum inualidam reddidit sospitati. *Gau.* In Ecclesia post Missæ celebrationẽ puellã ei obtulimus: quæ ex vtero matris suæ cæca via lucẽ solis videre poterat, nec aliud discernere. Cuius oculos sputo liniuit Pater beatus, & continuo clarè vidit, & omnia discernebat. Ibidẽ quoq; surdus auditum, & cæcus quidam visum recepit. *Alex.* Puer etiam alter, cuius nerui ceruicis obdurati & retracti caput circumducere non sinebant, in Ecclesia sanatus in ipsa hora. In via quoq; contracta mulier & omnino impotens, quam in ventilabro deportaverant in occursum sancti Viri, vt signata est, exiliit clamitans, & facta est lætitia magna in populo. Sed & prope *Basileam* vir quidam, qui grauiter audiebat, clarum recepit auditum.

Quinta feria ante lucem egressi festinauimus *Renasele.* In ipso autem itinere surdus quidam recepit auditum, & puer altero oculo cæcus, vidit vtroq; Nec latuit Patrẽ, sed cũ paulolùm præterisset eos, misit qui scrutarentur, & inuentũ est ita. *Ebre.* Cum misisset te (inquit ad Alexandrum) vt videres, an puer illuminatus esset, conuersus ad me, qui propiùs incedebã, ait: *Deus aperuit oculum pueri illius.* Sexta feria in Ecclesia *Renascle* vbi intrauit, puer allatus est, altero oculo parum, altero nihil videns, & continuò clarè vidit vtroque. Omnes vidimus eum Nam continuò etiã alio signo conclamatum est, & dicebant cæcum illuminatum esse, sed videre eum nequivimus præ tumultu. *Franco.* Puerũ quendã claudum, qui post sermonẽ habitum ad plebẽ, erectus est in ipsa Ecclesia, de quo etiã vociferati sunt, ego ambulantẽ vidi in medio populi acclamantis. *Episcopus.* Sabbato in Ecclesia *Berche* post Missarum celebrationẽ, clericus altero oculo cæcus jã per quinquennium, visum recepit. Et ego eum vidi agentem gratias & exultantem. *Otto.* Priùs ibidem conualuerat puer intortum habens collum, cujus sub manu Patris, nerui crepuerunt & relaxati sunt, & pueri pater, & puer ipse incredibiliter lætabatur. Omnes audistis cantantẽ populum: ego puerum vidi. *Ger.* Adolescentem, cujus arida erat manus cum brachio toto, & ibidem curatus est, omnes vidimus, Et puellã, quæ Dominica quarta Adventus Argentinæ in Ecclesia post Missarum celebrationem erecta est: de qua sic exultabat Pater, sic populus acclamabat. *Phil.* Ipsa die priùs quàm navem ingrederemur, puer claudus erectus est, & coram populo liberè ambulabat, & qui aderant vociferabantur cum gaudio, sicut omnes audistis. Secunda feria in naui proficiscebamur, & non poterant accedere qui infirmabantur: vespere tamen *Bagenbach* in hospitio mulier clauda gressum recepit. *Gerard.* Ipsa hora qua mulier superuenit, querebamur inuicem nihil nos ea die vidisse, & illa statim sine baculo ambulare cœpit gratulabunda & laudans.

CAPVT IV.

B. Bern venit Spirã in vigil. Nativ. Dom. ad Conventũ Imperatoris & Principum: & de miraculis ibidem patratis.

TErtia feria vigilia fuit Dominicæ Natiuitatis, & navi venimus Spiram: ibi enim diem festum celebrauit Rex Conradus, ibi coronatus est: ibi adfuit Episcorum Principúmque conuentus. Illuc Pater sanctus aduenit, inter principes quosdã pacẽ cupiens reformare; quorum inimicitijs ab exercitu crucis Christi multi detinebantur.

Rex Conradus cruce signatur ad sacram militiam.

Veruntamen non crebra solent in illis conuentibus apparere miracula: nec dignatur Deus, vbi tantus est cõcursus multitudinis curiosæ, reuelare gloriã suã: sed non fuit otiosus Patris adventus, ibi enim factum est (vt ipsius verbis vtar) miraculum miraculorum. Siquidem Rex signatus est, præter spem omnium, qui conuenerant: cucurrit velociter sermo vivus & efficax: verè ibi probatum est, quòd *cor Regis in manu Dei est.* Priùs enim apud *Franckenvoert* Regẽ secretò conuenerat Vir beatus, admonens, vt ipse saluti ꝓpriè prouideret, in tempure misericordiæ

Prouerb. 21.

vberis. Cui cum respondisset, nullum sibi hujus militiæ inesse propositum: tacuit Vir mansuetissimus dicens, non esse paruitatis suæ importuniùs instare Regiæ majestati. Sic & Spiræ cum in sermone publicè jam secundò Regem sicut priùs peregrinationis admonuisset ex nomine, die tertia cũ beati Ioannis Festiuitas ageretur, secretò aggressus eum solita mansuetudine, suggerens prouidendum omninò, ne sic præteriret eum pœnitentia leuis, breuis, honorabilis, salutaris, quam ad saluandos peccatores diuina pietas excogitauerat. A quo hoc tandẽ responsum obtinuit, quod deliberaret secum, & consuleret suos, sequenti die sup hoc responsurus. Exinde intra Missarum solemnia beati Patris animum cœpit spiritus stimulare diuinus, vt præter morẽ nullo rogante diceret, non oportere sine sermone præterire diem. Quid multa? locutus est, & in fine sermonis Regem, non vt regem, sed vt hominem tota libertate conuenit. Proponebat enim futurum iudicium, hominẽ ante tribunal Christi astantem, impe-

rantem Christum & dicentem. *O homo, quid debui tibi facere & non feci?* Ex hoc autẽ intuens regni culmen, diuitias, consilia, virilem animum, & corporis robur: his & hujusmodi verbis commouit hominem, vt in medio sermone non sine lacrymis exclamaret: *Agnosco prorsus diuina munera gratia, nec deinceps, ipso præstante, ingratus inueniar: paratus sum seruire ei; quandoquidem ex parte ejus submoneor.* Dixit: & ecce populus rapiens verbum de ore loquentis exclamat in laudem Dei, & resonabat terra in voces eorum. Continuò signatus est Rex, & vexillum ab altari per manum Patris suscepit, quod ipse in exercitu Domini manu propria deportaret. Signatus cum eo nepos ejus Dux Fridericus junior, signati alij Principes, quorum non est numerus. Ipsa autem die juxta capellam, vbi Pater sanctus Missam celebrauit, puer claudus me præsente gressum recepit.

Isaia 5.

Verba Regis.

Ebre. Sabbato manè cũ Innocentum festus ageretur dies, exeunti de hospitio Patri iar cto occurrebã, adducens mecũ militẽ, qui signari volebat: & ecce in media turba puerũ cæcũ intuens, quid vult, inquit, puer iste? Cujˀ verba cũ minùs intellexissẽ, ꝙ Romana lingua loqueretur: adduc, inquit, puerũ ad me, factũ est vt imperauit, & cõfestim signatus puer visũ recepit. Ego ipse in multis ꝓbaui ꝙ clarè videret. *Ger.* Post Missæ celebrationẽ, in capellã, quæ dormitorio Canonicorũ adiacet, inductus Vir Dei, virũ signauit vno cæcũ oculo, & visum statim recepit; cujus & cæcitas prima, & illuminatio secunda diligentissimè probata est. Sic & surdum, dum ab Ecclesia rediret, in presso crucis signaculo fecit audire: immittens digitos in aures ejus, & hoc vidimus & ꝓbavimus. *Episcopus.* Sic & cæcũ illũ, qui Dominica ante altare illuminatus est, dum graduale cantaretur, quẽ ego ipse adduxerã *Ebre.* Multa ibidem facta arbitror, quæ non vidimus; sæpe enim cantantem audiuimus populum, & nemo ex nobis irrũpere potuit, vt videret quid ageretur: vnum tamen surdum, qui ibidem recepit auditum, ego vidi, & obtuli eum.

CAPVT V.

De alijs miraculis Spiræ factis.

PHilippus. Ipso die conuentus factus est; vbi manifestè Spiritus adfuit: neq; hinc cuiquã dubitare licebit. Conuocauit enim Rex omnes principes & milites qui signati erant, simúlq residentibus vniuersis, exhortatus est eos Pater sanctus, non humanis sermonibus, sed diuinis. Vbi verò egressi sumus, & Rex ipse cum principibus sanctũ Dñi deducebat, ne comprimerent eũ turbæ, puer claudus oblatus est ei corã Rege. At ille signo crucis edito puerũ erigit, & jubet corã omnibus ambulare. Quanta lætitia, quanta exultatione puer deductus sit, quis loquatur? Cõuersus autẽ Pater sanctus ad Regẽ. *Propter vos,* inquit, *factum est hoc, vt nosceritis, quia Deus verè vobiscum est, & acceptum est quod cœpistis.* Ipsa hora priusquã egrederemur hospitiũ, puella erecta est, & cæca mulier illuminata. *Ebre* Manè secunda feria cũ ad Ecclesiã Vir sãctus ꝓficisceretur: multitudo languentiũ impediebat nos & omnes præcedere jussimus. Nec mora claudus quidã ante altare erectˀ est: vtrũ esset signatus, ignoro. Ambulantẽ tamen vidi, & ligni pedẽ in Ecclesia pendentẽ. *Otto* In capella Regis, ipso præsente puer claudus ex vtero gressũ recepit *Ebr* Eadẽ die alij duo, claudus alter, & alter cornˀ, erecti, & me præsente ad majorẽ Ecclesiã ab vniuerso populo sunt deducti. Nã vociferationẽ & sonantes cãpanas omnes audistis. Vix redierã domũ; & ecce iterũ clamor, iterũ cõpulsatio. Festinaui ad Ecclesiã, & duos iterũ claudos adduxerãt, qui ipsa hora receperant gressũ. *Ger* Vespere dum rediret Pater à curia Regis, multitudo languentium hospitij ianuas obsidebat, quos in ordinẽ fecimus residere & singulos tetigit ac sanauit. Ibi puer claudus ex vtero gressum recepit. Alter cæcus vno oculo illuminatus & vir claudus ab annis decem erectus. Hos ego vidi statim sanatos sub manu benedicentis. Vnus è fratribus nostris, vnum adhuc surdum, qui auditum recepit, se vidisse testatur, & mulierem gratias referentem, ꝙ à dolore capitis conualuisset. *Ebre.* Feria tertia puer cæcus illuminatus est: quem ego vidi. *Phil.* Item vir quidã in præsentia Regis & Principum, vnius oculi visum recepit. In ipso loco factum est, vnde plurimum congratulabamur, eo quod præsens esset Dux quidã Græcus, missus à Rege Constantinopolitano. Hic in capella Regis loquebatur Patri nostro, cum mulier cæca oblata est: vbi verò signata est coram eo, statim illuminata est, & homo ille compunctus est plurimum in hoc verbo. Sic & circa vesperam adstante Rege & ipso Duce, & Principibus multis, puer claudus offerebatur. Protinus autem fiducialiter loquens vir fidelis audientibus omnibus ait: *In nomine Iesu Christi tibi præcipio; surge & ambula.* Sonuit vox virtutis, & secuta est virtus, surgensque puer, liberè ambulabat: & prius quidem trementibus membris vel tibijs ibat, sed paulatim sub oculis omnium roborabatur.

Ger. Anselmus Episcopus Hauenbergensis in fronte & faucibus grauissimè patiebatur, vt vix aliquid gustare posset, aut loqui. Hic ergo rogabat beatum virum dicens, quia deberes etiam me curare. Cui jucundè respondens, si eandem, inquit, haberes fidem, quã habent mulierculæ, posset tibi fortè prodesse. At ille. Et si ego (ait) fidem non habeo, saluum me faciat fides tua. Tandem signavit eum Pater & tetigit: & continuò dolor, omnisq; tumor abscessit. *Phil.* Victa est curiositas nostra, quia crebra miracula quotidie coruscant. In octauis Natiuit. Mariæ, dũ ad Ecclesiam proficisceremur, in claustro Canonicorum puer claudus gressum recepit, & coram ipso Patre nostro ambulabat exultans. *Ger.* Inter Missarum solemnia curuus puer erectus est: & hunc vidi, cum ad altare deduceret mater incolumem, vt offerret pro adepta salute candelam. *Otto.* Post Missarũ celebrationem mulier clauda gressum recepit, quam nos vidimus omnes ambulantem. *Gera.* Multa quidem & hac die & sequenti collata beneficia languentibus vidit Rex ipse, vidit curia, vidit vniuersa ciuitas Spirensis, à cujus memoria deleri non poterunt in æternum. Nostra quidem schedula, vbi hęc annotaueramus, negligentia cujusdam fratris amissa est, parcat ei Deus. Tria tamen occurrunt memoriæ, nam cętera inuestigare non vacat. Feria quinta pueri duo, quorum vterque oculi vnius lumen amiserat, in hospitio illuminati sunt, & paralyticus curatus est: quem deportauerãt in grabato. *Phil* In capella Regis, dum ꝑficeretur reconciliatio, pro qua nominatim venerat Pater beatus, signauit hominem, cujus caput sine intermissione tremebat, sanatus est ipsa hora. Puer etiã claudus ibidem erectus est. *Ger.* Vespere in hospitijs duo cæci illuminati sunt coram nobis. Manè sexta feria coram nobis cæcus visum recepit.

Sanat S. Bernardus Episcopum.

Sed eundum est nobis: & qui hæc deportaturus est, nuncius jam festinat. Quærimus proinde, quid Dñs Episcopus reservavit. *Episcop.* Optimè factum est, vt me commoneres: nã mihi fateor prorsus à memoria exciderant. Sagittarius quidã serviens Ducis Conradi, cum nobis Dux occurrisset, detrahebat verbo crucis, & Sanctũ Dñi blasphemabat, dicens quia non plus ille signa facit, quàm ego. Vbi ergo ad imponendã manum infirmis Pater substitit, accessit homo, & vidit cui derogaverat, statimq; cecidit exanimis, & diu jacuit sine sensu. *Alex.* Ego illi proximus erã, quando cecidit, & equˀ quidem immobilis stabat. Iniquus autem ille impulsus, subitò virtute diuina cecidit retrò. Obstupuimus omnes, & advocavimus Patrem, nec priùs ille miser surrexit, quàm descendens & orans erigeret eum. Sic in seipso cognita virtute, cui priùs detrahebat incredulus, sequenti die signatus est ad præceptum Patris nostri, in exercitum Dñi ꝓfecturus. *Episcopus.* Per omnia benedictus Filius Dñi, qui

Causa itineris B. Bernardi in Germaniam.

Eadem aut similis historia refertur in Exord. dist. 2. c. 19.

nouissimè huic generationi vnū saltē ex antiquis sanctis reseruauit, vt tamquā lucerna ardentissima temporis hu[us]
tenebras vita, doctrina, miraculis cōsecraret. Felices vos, qui sub pennis eius speratis, & satiamini ab vberibus con-
solationis eius: felix cōgregatio, quę tanto Patre lætatur; cujus nos miseri sęculares tenui saltē notitia gloriamur.

CAPVT VI.

Epistola Monachorum Clara-vallensium & Comitum S. Bern. ad Clericos Eccles. Coloniensis.

DOminis & amicis suis, Clericis Ecclesiæ Coloniēsis, salutem dicunt fratres & amici eorum, Everhardus, Ge-
rardus, & Gaufridus, monachi qualescunque, Philippus Leodiensis; Volmarus Constantiensis, & cæteri
tyrones spiritualis militiæ, quos Vir sanctus eripuit de medio Babylonis. Ante omnia decet nos ex ipsis medullis
cordium tibi gratias agere, Dñe Deus noster. Multiplicasti enim super nos misericordiam tuam, & magnificasti
facere nobiscum, immemor omnium iniquitatum nostrarum, quibus dignè puniendis nec ipsa quidem gehenna
sufficeret. Et vnde hoc nobis peccatoribus, vtiq; pessimis omnium, quos tua ordinante patientia, tellus invita co-
gitur sustinere? Vnde hoc nobis, vt sub tantæ sanctitatis patrocinio respiremus? O verè inæstimabilis cumulus mi-
serationis! ô incomprehensibilis diuinæ pietatis abyssus! Accumulavit gratiæ suæ munera sup Virum quem elegit;
vt ad eum colligat vndiq; desperatissimos peccatores, in quo securiùs habeant sibi reposita sanctitatem: vos autē
Psalm. 4. Christianissimi, *Vsquequo graui corde?* Nonne si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ in vobis factæ sunt
Matth. 11. his diebus, egissent pœnitentiā in cinere & cilicio? Ad signum vnum aliquando cōuersa legimus de populo, vtiq;
Act. 3. duræ ceruicis, hominum tria millia, cùm in porta templi mendicantē claudum ex ore Petri plata vox virtutis am-
bulare fecisset. Quantos in breui Ciuitas Coloniensis vidit erectos! Et multi quidem de populo, ad quę vocabantur
conversi sunt, & oblatam sibi à summo Pont. indulgentiam, & indictam pœnitentiā, deuotissimè susceperunt.

Sed certè nisi abundaverit iustitia vestra plusquam eorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Laici de mun-
Ioann. 15. do sunt, licitè cogitant quæ mundi sunt. Apostolis dictum est: *Vos de mundo non estis, sed ego vos elegi de mundo:*
quorum vos hodie occupatis loca, quorum stipendijs viuitis, quorum potestatem tenetis, quorum authoritate
pollens, quorum vobis vendicatis honorem, cum quibus (vt pace vestra dixerimus) communia vobis sunt omnia,
præter conuersionem & conuersationem, præter opera & voluntatem, præter vitam deniq; & opinionem. Si in
terra pasci gregem viderit, quis miratur? Pastorem autem similiter incuruati deorsum, similiter inhiare terrenis,
Isai. 23. & quæ inferiùs sunt quærere, numquid non ridiculum est, & abusio magna? *At nunc erubesce Sydon,* ait mare. *Pu-*
Matth. 21. *blicani & peccatores præcedunt vos in regnum Dei.* Desperata est plaga Cleri hujus, à planta pedis vsque ad verticem
non est in eo sanitas. Ditata est Ecclesia terrenis possessionibus, sed virtutibus spoliata. Neque enim longa eis esse
potuit cohabitatio, ex quo pauper factus ppter nos Rex gloriæ, ita paupertatem elegit, vt diceret, *Nisi quis re-*
Luc. 14. *nunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Heu! heu! vidimus venenum additum Ecclesiæ, si-
cut dictum est Ludouico, quem nominatis Pium, qui præcipuè ditauit Ecclesias. Legimus enim in historia eius, quòd
Diuitiæ ve- audierit vocem dicentem sibi *Venenum Ecclesiæ addidisti.* An fortè vobis videtur absonum, venenum interpre-
nenum Ec- tari diuitias? Christus etiam in Evangelio spinas vocat: & Apostolus, eas laqueum definit esse diaboli. *Quicunq;*
clesiæ. inquit, *diuites volunt fieri in hoc sæculo, incidunt in tentationem & laqueum diaboli.* Evadant ergo, qui volunt fieri
Marc. 4. pauperes, & securè decātent, quia, *Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.* Agnoscite vocem iucundam, qui la-
1. Timo. 3. queum hunc transilistis, (fratres vestros loquimur, qui adhuc inter vos solo tantùm corpore detinentur.) Neque
Psalm. 12. enim otiosus fuit, videlicet ad clerū, sermo Dñi, vt magis inexcusabiles sint, qui adhuc in pditione persistūt: imò
facilius trahat cęteros funiculus triplex, qui difficile rumpitur, cùm verbo & signis, etiam proximorum decedat
exemplum. Protrahunt epistolam, vt videris, vbertas materiæ, & desiderium feruens, quo vos omnes habere cu-
pimus socios in visceribus Iesu Christi. Verumtamen supersedendum est nobis, præsertim quòd copiosiùs hæc & effi-
caciùs ab pio Patre nostro annunciata sunt vobis, Dño cooperante, & sermonē confirmante sequentibus signis.

Multi ex vobis curiosè legerunt exemplar libelli, quòd ad illustrem Henricū, Regium spiritu magis quàm sangui-
ne, misimus, de signis quæ vidimus à prima Dñica Aduentus vsq; ad discessum nostrum à curia, quæ nup Spiræ
habita est. Multi adhuc petunt, vt quæ facta sunt apud vos, non negligamus adjungere: quòd hæc vobis dulciùs sa-
piant, quæ præsentes ipsi vidistis. Quod triplex nobis consideratio psuasit: vt novi fratres, dum sæcularibus adhuc
terminandis negotijs detinentur, in lectione hac recalescant: & cæteri cogitent, quale sit quod amittunt, qui tanto
Patri, (quem pfectò vbi Deus sustulerit, multi lacrymabiliter plangent, quòd eum dissimulauerint, dum vocaret) ani-
mas suas committere, aut illecti voluptatibus noluut; aut trepidant cordis pusillanimitate retracti. Sed & habeat
(vt dignum est) nobilis Ecclesia Coloniensis memoriale sempiternum earum rerum, quarum præsentia meruit ex-
altari. Non quidem vt nostrum hoc scriptum reseruandum sit: sed vt luculentiùs hæc & digniùs scribant, qui sci-
entiam habent, & possunt diligentiam adhibere. Nec dubitamus multò plura, & apud vos, & in itinere, miracula
claruisse, quàm tunc potuerimus nosse, aut possimus nunc recordari. Sed certissima tantùm & pbatissima scripsi-
mus: ea quoque addere proposuimus, quæ singulis adhuc diebus per fidelem servum & deuotum famulum virtus
Omnipotentis mirabiliter operatur. Sed & pauca ex his quæ vidimus, à Spira vsque ad Coloniam, huic annota-
tioni præmittenda credidimus, vt priori narrationi ista cohæreant. Nonnulla quoque ex his, quæ præsentes vi-
Theoderi- derunt venerabiles Abbates Theodoricus Campensis, & Hervvinus Steinfeldensis, sicut ab eis accepimus,
cus secundus, sub eorum nominibus sunt scripta.
Abbas Cam-
pensis.

CAPVT VII.

De miraculis à Spira Coloniam vsque per beatum Bernardum editis.

IAm quia reuerendus Episcopus Constantiensis abest, locum eius Clericus ipsius, noster iam frater VVolkema-
rus suppleat in hac relatione, & primus ipse loquatur. *VVolkemarus.* Vtinam inter nomina electorum nomen
meum jubeat Deus adscribi. Vtinam in libro vitæ vel vltimum inueniar, ipsius oratione & meritis, in cujus lau-
de præsenti, primùm id fieri vestræ placuit sanctitati. Sexta igitur feria, sicut prioris libri finis declarat, soluta est
Curia Spiræ, & nos *VVormaciam* festinauimus, vbi Pater sanctus, licet obnixiùs rogaretur, morā facere noluit,
dicens, *quia oportet me & alijs ciuitatibus evangelizare.* Transierat enim per VVormaciā ante duos menses, & ser-
mone habito innumerabilem ibi signauerat populum signaculo militiæ Christianæ. Priùs tamen quàm egrede-
remur die sabbati, infirmos tetigit, qui conuenerunt, vbi inter manus meas surdi duo, quos offerebam, astante po-
pulo & acclamante, auditum sibi redditum fatebantur cum multa exultatione. *Phil.* In itinere puer claudus ere-
ctus est: quem omnes verè vidistis. *Gauf.* Secunda feria: die festo Epiphaniæ apud Castrum *Gruzenache* regrediēs
ab Ecclesia Pater beat[us], puerum tetigit & erexit, quem sex annis penitus claudum fuisse, parentes sui, & alij plures

de populo circumstante, qui eum nouerant, testabantur. Hunc nos ipsi statim vidimus ambulantem, dum ad Ecclesiam deduceretur, in laudem Dei acclamantibus vniuersis. *VVolkem.* Tertia feria *Pickerbach* (Sic enim nominãt viculum, vbi pernoctauimus) die Apparitionis mane tria apparuerunt miracula, quæ præsens vidi oculis meis. Siquidem in ingressu Ecclesiæ surdus oblatus est: à quo statim vir Dñi sacratis digitis suis surditatem repulit, & immisit auditum. In ingressu quoque gressum puella altero pede clauda recepit. Necdum exierat villam Pater beatus,& ecce offerunt ei paralyticum in grabato; qui audita fama virtutum eius, à vico magno, qui supra Rhenum situs est & nominatur *Bobardus*, plaustro sese fecerat deportari. Et hunc quoque signauit, tetigit, & erexit; & ad propria misit incolumem. *Gaufr.* In parochia Treuirensi situs est famosissimus vicus, vbi Rhenus & Mosella confluunt, vnde & Confluentia nominatur. Ibi multa coram omni populo ostensa sunt signa, quæ nostram notitiam aut memoriam effugerunt. Claudum tamen puerum, qui in Ecclesia sancti Florini post Missarum celebrationem erectus est, memini me vidisse. Sed & cæcum ibidem illuminatum asserit Fredericus noster: qui ab eodem vico secutus est sanctum Dñi vna cum Adulpho optimo adolescente. Hic ignorantibus propinquis & amicis nobiscum transijt Mosellam, indutus tantũ superpelliceo, sicut venerat ab Ecclesia sancti Castoris, in qua canonicus erat. Reliquit alter Ioseph pallium cum adulteris, fugitque Egyptios & effugit. In eodem itinere cùm paululum processissemus, claudus quidã notissimus in terra illa equo advehebatur. Huius ita neruus femoris aruerat, vt replicato genu, quantum mensura est palmi vnius, tibia illa breuior altera videretur. Signauit autem eum Vir sanctus, & nihil hæsitans de virtutis effectu, deponi jussit & ambulare: sed non fuit, qui obediret; fortè quia minùs sperauerunt id, qui astabant; aut quia minùs intellexerunt verbum. Siluit ergo Pater, sed non siluit vox virtutis: subitò siquidem exclamauit homo, laxari sentiens neruum, & extendi genu super equum quo vehebatur. Statim verò depositus liberè ambulabat, magnificans Deum; & tota illa die suum secutus est curatorem. Alter quoque, cujus similiter femoris neruus aruerat, vt vix summis digitis pedis vnius terrã tangeret, sanat' est in via eadem, ita vt liberè talum deponeret, & sine baculo graderetur. *Volkem.* Feria quinta apud viculum *Riegemach*, mane priusquam egrederemur, me præsente puer quidam gressum recepit, qui sex annis claudus extitetat; sicut ab ipsis parentibus ejus accepi. Ibidem etiam mulier surda audiuit, & vir cæcus illuminatus est, cui vnus tantùm oculus erat, & hic quoque ad nihilum valens. *Gaufr.* Memor sit in æternum diei huius ciuitas Coloniensis, quæ suscipere meruit hominẽ sanctum, quem semper optauerat. Quia tamen insperatus aduenit, minor eo die fuit frequentia populorum. Sic nimirum gloriæ calcator humanæ, solemnes semper exceptiones, quoad in se est, fugere consueuit, & elegit magis occultè ingredi ciuitates. Rarò tamen id potest, quia sequitur major gloria repellentẽ. Mane sexta feria, priusquam ingrederemur Ecclesiam, in hospitio nostro mulier cæca oculo vno ab annis decem ad tactum beatæ manus coram nobis visũm recepit. Hæc in Ecclesia stat:m præsentata est Clero; & diu jacuit ante altare gratias agens Deo. Interea puer quoque cæcus in ipso hospitio est illuminatus. Ex hoc ingressus Ecclesiã Pater sanctus, ad altare beatæ Mariæ, quod in Orientali parte locatum est, Missam celebrauit: vbi verò completa vit, coram omni populo puella cæca illuminata est: & matrona diues & nota in ciuitate, cujus crura arida ab annis tribus extendi penitus non valebant, resolutis neruis, ad signum vitæ sine dilatione stetit erecta. In pulpito quoque, dum sermonem habiturus ad populũ ascendisset, cæcus senex visum recepit. Multa quidem & alia signa facta sunt in ipsa die, & sæpius acclamabant: sed nemo nostrum inquirendi extitit curiosus. Sabbato quoque multa in hospitio vidimus, & cognouimus ea; sed quia annotare neglexìmus, superueniente multitudine cæterorum, nobis jam penitus exciderunt: verba tamen quæ ad Clerum habuit (neque enim exire voluit ad populum ea die) & quomodo formam hanc Clericorum, imò vitam prorsus informem omnibus diuinarum testimonijs Scripturarũ probauerit esse contrariam, non omnibus eis arbitror excidisse. *Vos*, inquit, Propheta notabat, cùm diceret: *in laboribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit eos superbia.* Et Isaias eodem spiritu, imò Deus per Isaïam. *Misereamur*, inquit, *impio, & non discet facere, justitiam, in terra Sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini.* Et expressiùs ac nominatim in alio Propheta *Principes populi mei*, inquit, *ejcientur de domibus deliciarum, propter pessimas voluntates suas, & cleri eorum non proderunt eis.* Sed hæc aliàs Iam ad narrationis ordinem reuertamur. *Psalm. 72.* *Isaia 26.* *Ierem. 12. & 13 apud 70.*

CAPVT VIII.

De varijs miraculis Coloniæ Agrippinæ factis.

DOminica, priusquam Missa celebraretur, cæcus quidam per signaculum lucis & vitæ illuminatus, & adductus est ad altare: ea siquidem die ad promissum sermonem cõuenerat populus inæstimabilis, quantum nemo clericorum sese aliquando in Ecclesia illa vidisse dicebat. Celebrauit autem Missam Pater sanctus ad altare B. Petri, quod in occidentali parte positũ est, & obtinet in Ecclesia principatum. Ibi post Missæ celebrationem innumera coram omnibus miracula contigerunt. Honorata mulier & notissima in ciuitate, quæ per quinquenniũ vno oculo cæca, multa sese in Medicos fatebatur inutiliter expẽdisse, sub manu signantis visum recepit. Altera quoq; similiter illuminata est. *Abbas Campensis.* De multis, quæ ibidem vidi, duo tantùm occurrunt memoriæ. Dico autem de puella surda & muta, quæ confestim audiuit & locuta est: & de iuuene claudo, quem ad seruì sui orationem diuina virtus erexit. *Hern. Abbas Steinu.* In platea vbi sermonem habuit vir beatus, eò quòd Ecclesia populum capere non sustineret, nobis astãtibus cæcus quidam visum, & mancus aridæ man' simul & brachij adeptus est sanitatem. *Abbas Camp.* Vbi finito sermone domum regressi sumus, ex quo januã intrauit exteriorem, priusquam hospitij limen attingeret, me præsente curuum erexit puerum: mulieri insanæ reddidit mentem: claudum ambulare fecit: & cæcam vno oculo matronam Pater beatus illuminauit. *Ger.* Hæc fuit, de qua sic mirabatur vnus de fratribus nostris, quod & diuini beneficium tam facilè præstaretur: & verè digna fuit omni admiratione celeritas. Priùs enim quàm signata videretur, illuminatam se esse clamauit. *Ebru.* Ex quo pransi sumus, numquã nobis illa die miracula defuerunt. Et hæc quidem certiùs nouimus, & diligenter probauimus ea. Stabat enim vir sanctus in fenestra, & per scalam offerebãtur infirmi: siquidẽ ostium domus aperire nullus audebat, tantus erat impetus & tumultus. Ibi quoque filia diuitis cujusdam viri notissimi in ciuitate auditũ recepit, quẽ ex multis annis prorsus amiserat: hanc in Claustro quodã parentes antè locauerant: sed remiserant eã sanctimoniales, eò quòd penitus amisisset auditum. Diu quoq; sic manserat nihil audiẽs, donec ad tactũ sacratæ manus Deus aperuit aures

post manus impositionem duabus aut tribus horis residebat cæca. Tandem abire volẽs, nec habẽs à quo deduceretur, palpabat miserabiliter ad parietem cum fletu & ejulatu. Omnes miserabamur eam, sed statim congratulati sumus. Acclamauit enim subitò, quia videret, & festinantes ad eam multis hoc probauimus argumentis.

Ger. Dum hæc intus agerentur, ego foris adstabam, nec vllatenus poteram introire: ab hora nona vsq; ad vesperam sic permansi cum quibusdam fratribus nostris, nec accedere quidem valens ad ostium, vel ad scalam: tanta erat vndique multitudo. Vix tandem nocte secedentibus turbis ingressus, vidi confestim hominem surdum, qui recepit auditum. Vbi cœnauimus, quia languentium conuenerat multitudo, rogauimus Patrem, vt ad signãdos eos egrederetur. Protinus autem duabus puellis surdis & mutis, ad tactum sacratæ manus, corã nobis Deus auditum reddidit & loquelam. *Ever.* Ibidem puer quidam & matrona de ciuitate ipsa, ambo claudi, ambo erecti sunt. *Phil.* Secunda feria summo mane vir surdus auditũ, & cæca puella visum recepit. Post paululum quoque, mulier cæca illuminata est: & tantus ibi tumultus factus est, & concursus, vt vix in hospitiũ potuerit retrahi Vir beatus: & nescio, an fuerit ibi maius miraculum, quàm quòd euaserit incolumis. *Ger.* Circa horam tertiam exitum Virum Dei*exoptabat languentium multitudo: eò importuniùs instantes, quò modicum iam tempus viderentur habere. Egressus igitur in plateam, signauit ex ordine residentes: & sub oculis omnium ipsa hora quatuordecim sunt sanati: claudi septem, surdi quinque, puer mancus, & mulier cæca, optatum quique beneficium perceperunt. Ad singula populus acclamabat, & in laudes Dei voces tonabant per nubila. *Christ vns genade, Kyrie leison, die Heiligenalle helften vns.* Porrò Archiepiscopus ciuitatis in ipso residebat hospitio, & coram eo quoq; Pater sanctus, vbi egressus est, puerum cæcum illuminauit. *Abbas Campensis.* Ex hoc iam turba erat intolerabilis, vt nemini prorsus egredi domum, ingredive liceret. Consiliũ ergo fuit, vt in domum Archiepiscopi deduceretur, liberiùs exinde profecturus. Ibi verò nobilis puer, filius sororis aduocati Coloniẽsis, ex longo iam surdus & mutus, coram nobis per manus impositionem recepit auditum pariter & loquelam. Ibidem quoque cæcus quidã visum, & alter, cuius erat crus aridum & inutile, adeptus est sanitatẽ. Sed & puella quædã, cuius adhæserat lingua faucibus, & vix poterat loqui, curata est ipsa hora, soluto vinculo oris. Horum omnium testes sumus, testis ciuitas Coloniensis: neque in angulo facta sunt hæc, sed in publico: vt ab omnibus Deus glorificetur, qui in sanctis suis gloriosus est. Siquis fortè aut incredulus aut curiosus extiterit, multa ex his facilè ei probare licebit: præsertim quæ in personis facta sunt non infimis, nec ignotis.

* *Fortè expectabat.*

Christe miserere nobis. Kirie eleyson. Sancti omnes adjuvent nos.

CAPVT IX.

De miraculis in itinere, Coloniâ Leodium vsque, id est, Iuliaci, Aquisgrani, Trajecti, factis.

Vix tandem egressi Coloniam venimus *Brunvvilre*, quod est monasterium duobus à ciuitate millibus distans. In via quoq; præsente populo Coloniensi, qui deuotione debita sanctum prosequebatur, surdi duo oblati sunt, quorum Deus aperuit aures, cum injecisset Pater beatus digitos, & ore sacrato inspirasset auditum. *Ebre.* Tertia feria, manè in Ecclesia beati Nicolai, (in ipsius siquidem honore dedicatum est monasterium *Brunvvilre*, quod Nigrum interpretatur,) coram altari puer cæcus illuminatus est, quem offerebat Dñs Abbas Campensis. Vix adhuc exultantis populi siluerat vociferatio, & ecce surdus & mutus auditu donatus est, & loquela: *VVolkem.* Alter etiam surdus adstantibus nobis recepit auditum. *Abbas Campensis.* Primum quod in via ipso die vidimus miraculũ, aridi cujusdam brachij & manus restitutio fuit. *Ger.* Crebra vidimus in ipso die miracula: plena siquidem erat populis, & campus omnis nobis ciuitas erat. Secundum, nisi fallor, miraculum fuit cæcus vno oculo, qui confestim illuminatus est: in ipso autẽ loco contigit, vnde magis obstupuimus vniuersi: obtulit enim mulier filiã jam adultam, quam ex vtero surdam & mutã esse dicebat, & idipsum multi ex circumstantibus, qui eã nouerant, testabantur. Hæc autem per manus impositionem curata est ipsa hora, & audiuit, & locuta est liberè corã nobis. Nec longiùs adhuc processeramus, quando vir surdus recepit auditum. *Gau.* Vsque ad hæc miracula ego turbas præcedebam: audiens autem tam crebros populi cantus, substiti, & quæ deinceps facta sunt in itinere diligentissimè probaui. Surda & cæca mulier audiuit: surdi tres audierunt, clauda vna ambulauit: illuminati sunt quinq; cæci: alij quidẽ vno oculo, alij verò vtroq;: & vnius quidem pueri, qui omnino cæcus erat, illuminationem certi sumus Patrem sanctum in spiritu cognouisse. Substitit enim & ad eum conuersus, inquit: fecit vtrum videret.

Abbas Campensis. Sic & cæco alio fecerat prius, & meipsum, cum pertransissem, remiserat ad inquirendum: cũque redirem & illuminatum eum nunciassem: *& ego senseram*, inquit. Vespera venimus *Iuliacum*, quod à Iulio Cæsare castrum ædificatum, & ejus nomine est insignitum: ingressus autem Ecclesiam Pater beatus, & intuiens mulierem claudam iacentem coram altari, nouo quodam fauore spiritus, ita vt omnes miraremur, apprehendit manum eius, & eleuauit eam, quanta fide, tanta etiam facilitate. Sic & in atrio Ecclesiæ, cum ingrederetur, coram nobis & omni populo cæcum illuminauit. *Ger.* Manè in Ecclesia post Missæ celebrationem cæcus puer visum recepit, & vir surdus auditum. Honorata quædam mulier neptis Comitis Iuliaci ab annis quinque altero oculo nihil, altero iam paruum videns, vt vix posset sine duce tenere viam, vbi sanata est, clarè vidit vtroque. Aduocatus etiam castri illius viginti annis vixerat cæcus, & illuminatus est ipsa die. Multa quidem & alia facta sunt, sæpiusq; clamabat populus suum illud, *Christ vns genade*, & in castro & in itinere, sed nobis è plurimis pauca sufficiũt. *Ebr.* In via, quorum ego memini, surdus puer auditum recepit, mulier cæca visum, altera quoque clauda gressum corã omnibus est nobis. Est autem *Aquisgranum* sedes, celeberrimus & amœnissimus locus, voluptati corporum accommodatior, quàm animarum saluti. Siquidem prosperitas stultorum occidit illos, & væ domui indisciplinatæ. Non ad destructionem loquor, sed vtinam legat qui corrigat: vtinam & aliquis ipsorum recogitet & conuertatur, & viuat. Illic ergo in Capella regia ad altare beatæ Mariæ feria quinta puella cæca visum recepit: ego ipse Patri astabam, sed tantus illico tumultus, vt secedere oporteret. *Philip.* Claudus quidam senex ibidem erectus est, cujus baculos in ipsa statim Ecclesia ad testimonium suspenderunt: hunc ego ipse diu tenueram, ad quid vellet accedere, aut quid expeteret, ignorãs. *Ebre.* Mulieres duæ, quarũ manus omnino aruerant, ibidẽ sanatæ sunt ipsa hora. *Abbas Campensis.* Alterius quidem manum Pater sanctus sua extendit manu, sed altera sanata est velut in fimbria vestimenti. Stabat enim post tergum ejus, & conquerebatur, quod ad manum accedere non valeret. Cui ego, Applica, inquam, vestimento eius manum, si fortè palpare possis. Fecit, vt ei consului, subitoque cœpit tenere cucullam, & dum traheret eam, digiti extendebantur, & sanata est statim. *Ger.* Nusquam in itinere illo sic comprehensus est Pater, vt in Capella illa, quia locus angustus erat, & turba impellebat turbam, sicut vnda solet vndam præcipitare. Præter hoc multa ex his, quæ facta sunt, ignoramus. Gerardus noster, tunc Canonicus ipsius Ecclesiæ, qui eadem die præbendam seculũmque pariter reliquit, illuminatos ibidem asserit cæcos quinque. *VVolkem.*

Prover. 1.

Trajectum

Traiectum vocatur locus, vbi quondam sedes Leodiensis erat, à beatissimo confessore Seruatio à Tongrensi ciuitate translata. Illic feria quarta per noctauimus in Ecclesia beatæ Mariæ. Manè verò feria quinta post Missæ celebrationem, in eminentem locum Patrem deduximus, vt sine oppressione sanaret infirmos. Ego illi proximus erã, & quæ fiebant noui pleniùs, & diligentiùs vniuersa probaui. Ibi cæci illuminati sunt quinque, vir surdus audiuit, & mutus locutus est. Item surdus alter auditum, & manci manuum incolumitatem receperunt. *Gera.* Ipso die in hospitio surdus & mutus puer oblatus est: eúmque signaret eum Pater sanctus; honestus quidam iuuenis, Conradus Coloniensis Canonicus abrenuncians sæculo, sese reddebat in manus eius. Eleuauit se, vt susciperet eum, & continuò puer locutus, est & audiuit. Populus autem præstolabatur foris: & ecce puer audiens & loquens parentibus redditur, & sequitur exultatio copiosa. Notus enim erat in ciuitate puer: & hoc famosissimum fuit in populo. Nec mora etiam clauda mulier gressum recepit, tres quoque cæci illuminati sunt, & singuli quique deducti in populum cum lætitia & exultatione. *Phil.* Cum egrederetur Vir sanctus Traiectum, causa exstitit, vt ad Ecclesiam beati Seruatij declinaret, pro negotio fratris Norberti, qui Canonicus erat ejusdem Ecclesiæ: sed is cõtinuò & præbendæ abrenunciauit & sæculo. In ipso autẽ itinere puer claudus erectus est coram nobis. In Ecclesia quoque beati Seruatij offerentes claudum hominem Patri nostro, rogabant, vt ei manum imponeret. At ille: *Nescio, inquit, si displicebit beato Seruatio, si id in domo ejus præsumimus.* Acclamantibus omnibus & dicentibus, Domine non displicebit: *In nomine, inquit, Domini nostri Iesu Christi, & beati Seruatij, surge & sta super pedes tuos.* Surrexit igitur sine mora & cunctatione, & facta est lætitia magna in populo. Heri facta sunt hæc apud Traiectum. Hodie Leodij Clerus conuenerat vniuersus, qui in Ciuitate illa copiosissimus est, & in Camera Episcopi Patrem præstolabantur, vt sermonem haberet ad eos: & ecce præuenit eos Dominus sermone virtutis, & claudus quidam Clericus, ab renibus deorsum sic dissolutus, vt omnino non posset stare super pedes suos, oblatus est Viro Dei. At ille debilia membra signans & attrectans: *Ambula,* inquit, *in nomine Iesu Christi.* Proximus autem confortatus, ambulare cœpit. Et egressus est sermo in clerum, & exclamauerunt, *Tua sunt hæc Christe opera, qui sanctos tuos ita glorificas.* Ipsi gloria & imperium nunc, & in omnia sæcula sæculorum. Amen.

CAPVT X.

Epistola Gaufridi Monachi Clara-vall. ad Hermannum Episcop. Constantiensem.

DOmino dilectissimo, & Reuerendissimo Patri, Hermanno Dei gratiâ Constantiensi Episcopo, puer sanctitatis ejus *Gaufridus Clara-vallis Monachus* qualiscumque, in orationibus suis filiorum meminisse suorum. Ea quidem miracula, quæ à Spira vsque Leodium facta vidimus & cognouimus, ad Clerum Coloniensem eo descripsimus modo, quo priora fuerant antè descripta, vt ad instar collationis, vicissim ea, quibus adfuimus, singuli loqueremur. Quia ergo libelli illius exemplar, vestram (Pater beatissimè) diligentiam effugere non poterit, vt confido; reliqua describere & sanctitati vestræ dirigere non neglexi. Multa quidem nos & ex prioribus ignorasse, certissimum est. Nemo quippe in transcursu prosequi poterit vniuersa. Maximè tamen nocuit, vbi Teutonicorũ exiuimus regionem, quod cessauerat vestrũ illud, *Christ vns genade:* & non erat, qui vociferaretur. Neq; enim secundum vestrates, propria habet Cantica populus Romanæ linguæ, quibus ad singula quæq; miracula referrent gratias Deo. Multa proinde tecta silentio ad nostram nõ peruenere notitiam: licet ex his quoq; quæ certissimè noui, omiserim non pauca scienter: veritus equidẽ, ne fortè quãlibet curioso pareret copia tanta fastidiũ. Illud sanè nõ tã vobis loquor, de cujus credulitate non dubito, quã cæteris, in quorum manus hæc poterunt deuenire. Nil me scripsisse, nisi quod aut vidi oculis meis, aut fratrũ nostrorum, qui præsentes fuerant, certissima relatione cognoui.

CAPVT XI.

De miraculis Leodij, Gemblaci, Villarij, Montibus, Valencenis, &c. factis.

IGitur Dominica post octauas Epiphaniæ, & secunda feria; Leodij mansimus, dum Philippus noster ea, quibus tenebatur implicitus, secularia negotia consummaret. Factũ est autem Dominica die cùm ad altare beatæ Mariæ in majori Ecclesia Pater sanctus Missarum solemnia celebrasset corã vniuerso populo, puer oblatus est, quem ex vtero claudum esse dicebant: vbi verò signauit tibias eius, & renes tetigit, apprehendens manum ipsius erexit eum protinus, & deduxit. Conclamatum est statim à Clero, *Te Deum laudamus:* sed mugitus fletuum & singultus vociferationem laudis eiicit. Dabat pro cantu lachrymas plebs ignara canendi. Duas quoque aridas manus ibidem tetigit & curauit, vt sensum pariter motumque reciperet. Necdum ab altari dimotus, senem cæcum per signum Crucis illuminauit: & alterum claudum ambulare fecit in facie totius Ecclesiæ, quæ conuenerat. Feria secunda in domo Episcopi manè, post Missarum celebrationem, cæcus vno oculo iuuenis ad tactum sacræ manus illuminatus est, & sub manu signantis exilijt clamitans, quia visum recepi. Nec mora afferebatur alter vtroq; oculo cæcus; & hic quoque ibidem illuminatus est ipsa hora. Aderat autem Episcopus Ciuitatis, explorator diligens omnium quæ fecerat. Audiens igitur adolescentem illuminatum se esse gratulabundis vocibus acclamantem, vt probaret, an verum esset, de multis interrogabat eum, & incunctãter ille ad singula respondebat. Ipsa die circa horã sextam exijt Pater sanctus, vt signaret ægrotos: & ibi statim claudus quidã gressum recepit. Audientes autẽ, quia semel exijsset ad infirmos, in spatiosiorem domum, multo plures prioribus præuenerunt. Post horam igitur nonã egressus ad eos, signauit ex ordine residentes. Et continuò ex his, de quibus certi sumus, illuminati sunt cæci quinque, & claudi tres receperunt gressum, dignè admirantibus vniuersis. Vespere quoq; in Capella Episcopi surdus quidam recepit auditũ. Tertia feria priùs quàm egrederemur, tres in ipsa Episcopi domo claudi erecti sunt, mulieres duæ, & puer vnus. Multa quidem & alia signa Leodii & in itinere facta sunt: sed è multis pauca sufficiant.

juveni eidem amissum vnius oculi visum reddidit coram fratribus ipsis, & alijs plurimis qui convenerant.

Exinde festinabat ad oppidum, cui *Fontane* nomen est, vbi Philippus noster apud propinquos suos eum rogauerat hospitari. In eodem verò itinere offerebant ei cæcum à natiuitate puerum, qui nec ipsas quidem poterat aperire palpebras oculorum. Desperarant omnes, etiam qui plurima viderant maximáque miracula. At ille nihil cunctatus manum imposuit puero, factaq; oratione breuissima (vt solebat) digitis suis palpebras ejus aperuit & sciscitatus est, an videret. Cui puer. *Video*, inquit, *Domine, video vos: & omnes homines video capillatos*. Plaudensque & vehementer exultans, ajebat. *Deus, Deus, vltra non offendam ad lapidem pedes meos*. Feria sexta Fontanis priusquam egrederemur, puellæ contracta & arida manus sanata est & extensa. In via quoque juxta vicum quendam, puer claudus gressum recepit. Ex hoc accessimus ad castrum, quod nominant *Bins*, vnde tanta occurrit hominum multitudo, vt totam camporum planitiem populus operiret. Illic puerum claudum humeris afferebant, quem Vir Dñi signans deponi jussit, vt ambularet. Vix potuit nouis gressibus via parari, tantus erat cõcursus, tantusque tumultus: depositus tamen ambulare cœpit in medio populi, & deducentes eum in liberum campum plurimi secesserunt: aderat enim mater, aderant propinqui ejus, & multi qui nouerant eum, ipsa sua exultatione fidem miraculo facientes. Interim sanè dum secessisset cum puero pars non modica populi, geminata lætitia est, & alter quoque puer similiter claudus similiter gressum recepit. Tertius in eadem planitie claudus vir erectus est, & coram omnibus ambulabat, & currebat gratulabundus & laudans. Prope idem castrum cæcus vnus illuminatus est, & surdi duo receperunt auditũ ipso loco, vbi substiterat, vt populo benediceret & dimitteret eos. *Mons* vocatur castrum primum in provincia Haynonensium, vbi sexta feria pernoctauimus. Illic manè sabbato priusquàm proficisceremur, senex quidam de proxima villa multis corũ, qui aderant, & Philippo nostro non incognitus, quod à multis jam annis amiserat oculorum lumen, recepit. Sed & puer quidam scholaris cæcus altero oculo illuminatus tanta celeritate, vt non priùs amoueret Pater beatus manum, quàm puer clamaret, *Video Domine*, stupentibus vniuersis.

Hæc in hospitio facta sunt coram venerabili Episcopo Cameracensi Nicolao, & Clericis ejus etiam, & multis religiosis viris, qui de tota prouincia occurrerant Viro Dei. Ijsdem quoque astantibus, cum egrederetur castrum, mulieris aridam manum sanauit, & gressum reddidit claudo. Plurima ipso die miracula coruscauerunt, adeo vt multa ex ipsis à memoria elaberentur: horum tamen certissimè recordamur. Surdæ duæ auditum receperunt in via, & puer quidam vnius oculi visum. Nec longè processeramus, & ecce in campo mulier amissum ea longo vnius oculi lumen recepit. In eadem strata capellula quædam est duobus à prædicto castro millibus distans: illuc in occursum Viri Dei venerabilis conuenerat multitudo, vt faciem ejus videret & susciperet benedictionem. Nec fraudauit Dñs populi sui deuotionem, quin desiderata eis virtutis suæ magnalia demonstraret. Ibidem enim corã omnibus senex quidam, qui viginti, vt dicebatur, annis cæcus manserat, factus est vidẽs, mulier surda audiuit, non sine multa ipsorum & populi exultatione. Alio quoque in loco cum substitisset, oblati sunt pueri duo, quorum vterque vno tantùm videbat oculo, & mulier surda. Nec ante dimotus est quàm & pueris visum, & mulieri reddidisset auditum. Adhuc autem in eodem itinere prope torrentem *Huns*, ante transitum puer cæcus illuminatus est: post transitum duæ surdæ receperunt auditum. Iam appropinquabamus hospitio, & ecce clauda mulier per manus impositionem gressum recepit coram multitudine copiosa plebis: quæ in occursum beati Viri de tota venerat regione. Alij quoque debiles & ægroti desiderata adepti sunt beneficia. Sed longum est, singula quæque referre. *Valencenas* nominant oppidum, vbi ea nocte mansimus, oppidum grande & populosum. Illic sane prius quàm ingrederemur hospitium, mulierem claudam notissimam populo signans & erigens Pater sanctus, fecit coram omnibus ambulare: vnde profecti, Dominica die venimus Cameracum.

CAPVT XII.

De miraculis Cameraci, &c. patratis.

PLVRIMA autem & in Castro ipso, & in itinere miracula contigerunt: sed nos è pluribus pauca collegimus. In Ecclesia beati Ioannis post Missæ celebrationem puer surdus & mutus ex vtero matris suæ audiuit & locutus est, & admiratæ sunt turbæ. Hic juxta me resederat mut⁹ & surdus, & coram me præsentatus, audiuit, & locutus est ipsa hora. Vix cessauerat Cleri jubilatio, & ecce senex claudus erectus est, & ambulabat. Ibidem contigit, vnde præ cæteris miraculis obstupuimus. Puer enim cæcus à natiuitate opertis albugine oculis (si tamen oculi dicendi erant, quibus nec color, nec officium, nec ipsa saltem cauitas inerat oculorum) ad impositionem beatæ manus visum recepit. Multis hoc indicijs probauimus, vix credentes oculis nostris, quod talibus oculis visus posset inesse. In ipso loco etiam arida mulieris manus adepta est sanitatẽ. Ex hoc cum beatum virum turbæ comprimerent, via deductus est in domum Regulariũ Canonicorum. Ibi quoq; plurima languentibus beneficia contulit: sed hæc sunt, quorum certissimè recordamur. Claudi duo ibi erecti sunt, puer cæcus & mulier cæca visum receperunt.

Secunda feria in vrbe Cameracensi, in Ecclesia B. Mariæ, ad altare sublimius Pater sanctus Missarum solemnia celebrauit, vt in eminentiori loco positum videre posset populus, & non comprimeret. Accedentibus ergò cæteris ad oblationem, puer adductus est surdus & mutus ex vtero matris suæ. Hic in proximo vico natus, multis eorum, qui astabãt, non incognitus erat: cœperat autem, qui adduxerat, obsecrare hominem Dei, vt puero manum imponere dignaretur: sed nos concursum populi metuentes, prohibuimus dicentes, vt finita Missa adduceret eum. Præuenit tamen expectationem virtutis effectus. Offerens enim puer, sacratam manum ex more osculatus est, & pertransijt. Nec mora accedens vnus ex militibus fratris prædicti Episcopi, interrogauit puerum dicẽs. † *Oz thu?* Quod latinè interpretatur, audis tu? Protinus autem ad ipsum puer quoque respondit dicens. *Oz thu*. Surdus nimirum ex vtero, ea tantùm loquebatur, quæ ex ore interrogantis audiuisset. Addidit ergo miles loqui ad eum, & docebat invocare Deum, & beatam Virginem nominare, &c. Singula verò incunctanter puero respondente, qui propiùs astabant Clerici conuenerunt; cognitaque miraculi veritate, leuauerunt vocem magnificantes & laudãtes Deum, qui dedit potestatẽ talem hominibus. Eleuatus puer salutat populum, & exultat in gaudio ciuitas Cameracensis, loquentem audiens puerum, qui ex vtero matris suæ nec locutus est aliquando, nec audiuit. Ipsa die in domo Episcopi (vbi Virum sanctum magna cum deuotione susceperat) puellæ manus inualida ad tactum ejus sanata est, & extensa. Vespere quoque claudã longo tempore filiam pater obtulit, & recepto gressu lætus reduxit ad propria. Tertia feria aridas manus duas sanauit, & mulier clauda experta est, quia efficax in Bernardi manu gratia curationum. Puerum quoque cæcum, cùm jam egrederetur, illuminauit in porta, & in campo adolescen-

tem surdum fecit audire, & mutum loqui, coram vniuerso Clero & populo Ciuitatis.

Valcellam vocant monasterium tribus ab ipsa Ciuitate millibus distans, quod idem Pater fratribus missis olim à Clara-valle fratribus ædificaverat. Illic feria tertia pernoctauit, nolens fraudare filios visitatione & consolatione paterna. In ipso sanè monasterio manè feria quarta priusquam egrederetur, militem quemdam de regione eadem, qui à diebus multis debilis pedibus simul & cruribus ambulare non poterat, benedictionis virtute sanauit, ac referentem gratias ad sua remisit incolumem. In via quoque surdus vir aure altera recepit auditum. In oppido cui nomen *Gom* juxta monasterium Canonicorum Regularium, quod Monte sancti Martini vocant, nouo temporis nostri Martino claudam puellam offerebant. At ille signo crucis edito, *Vade*, inquit, *in nomine Iesu Christi*. Statim verò deposita exilijt & ambulabat currens & laudans Deum. Feria quinta in monasterio quod *Humbleriam* vocant, paralyticam media parte corporis filiam pater obtulit Viro Dei. Hæc & manus & brachij & tibiæ simul & pedis etiam & linguæ officium morbo invalescente perdiderat: vbi verò signauit eam Pater beatus, sanata est, euidentissimè loquens & ambulans, & liberè mouens manus. Ipsa die *Laudunum* venimus, vbi sexta feria in monasterio B. Ioannis (illic enim hospitabatur) coram omnibus vir surdus auditum recepit. Sabbato quoq; *Rhemis*, cum jam pararetur iter, cæcum vno oculo puerũ per signum crucis Pater sanctus illuminauit, astante clericorum & ciuium multitudine.

Capvt XIII.

De miraculis in itinere versus Clara-vallem editis.

DOMINICA die festum erat Purificationis B. Mariæ: & Francorum Rex Ludovicus deuotissimus & Christianissimus princeps Cathalaunum occurrebat Viro Dei. Plurimi quoq; ex principibus vtriusque regni conuenerant, & legati Regis Romanorum, & VVolphonis inclyti Ducis, vt de via Hierosolymitana communi consilio tractaretur. Quo Vir Dñi colloquio sic detentus est per biduum illud, vt ad populum exire nequiverit: licet vehementissimè desideraretur. Oportebat enim generale bonum votis anteferre priuatis. Egredienti verò feria tertia, mulier quædam occurrit aridæ manus postulans curationem: & juxta fidem ejus factũ est ei, vt fieret ipsa hora sana. Et hoc quidem miraculum jam inter vicinos & notos factum est, ne quis objiceret illud de Evange- *Luc. 4.*
lio. *Quanta audivimus facta in Caphranaum, fac & hic in patria tua.* Aderat enim venerabilis Episcopus Lingonensis Godefridus, beati Viri quondam filius professione, nunc pater officij dignitate. Aderãt & principes quidã, & milites terræ nostræ non pauci. Quarta feria, cum jam desideratæ Valli magis appropinquaret desideratus & ipse; multiplicata sunt miracula manifesta, & priusquam Propheta probaretur, Propheticus honor non deerat, ne ipsa quidem in patria sua. Ipsa siquidem die in vico Campaniæ, cui nomen *Dauamant* in honore B. Agathæ, cujus festiuitas agebatur, Missarum solemnia celebrauit. Necdum secesserat ab altari, & ecce vir quidam cæcum filium offerebat, cujus oculos sputo liniens tetigit, & illuminatus est ipsa hora.

In oppido cui nomen *Rosnay* languidum & penitus debilem virum plaustrò deportabant, cui solùm videbatur superesse sepulchrum: & huic quoque coram omni populo & militibus multis manum imponens, ambulare eum fecit sine dilatione: & stupentibus vniuersis, quo prius fuerat deportatus, plaustrum sequebatur incolumis. Similiter & puerum, qui & ipse à diebus multis ne vnum quidem passum poterat ambulare, signauit, vbi castrum est egressus: & statim liberè ambulauit. In eadem strata, aliud situm est castrum, quod *Brena* ab indigenis nominatur. Illic transeunte Viro Dei per orationem & benedictionem ejus, puella clauda gressum recepit. Vbi verò egressus est, stipem quærebat ab eo cæca mulier & mendica. Intuens autem vir in eam misericorditer: tu, inquit, argentum quæris, sed Deus tibi visum restituet: accedensq; signauit eam, & corã omnibus illuminata est ipsa hora. Interrogata verò quamdiu cæca fuisset, ab his vndecim annis nihil penitus se vidisse respondit. Sic Apostoli- *Act. 3.*
cus vir Apostolicũ imitatus exemplum & petitionem mendicantis, & spem liberalitate sanctissima superauit. Nec longè processerat, & ecce puer vno oculo cæcus benedictionem flagitat, tactum requirit. Quid ei negaret, qui dederat non petenti? nihil cunctatus signauit oculum cæcum, & eum quo videre solebat manu claudens, mouit digitum coram eo, & quid ageret inquisiuit. Audientes peregrini quidam, quòd homo Dei transiret, socium suum surdum ei cum precibus obtulerunt, cujus aures sputo liniens, & immittens digitos suos, auditum reddidit ei ipsa hora. Exinde cum paululum processisset, secutus homo eum, gratias egit, & signum crucis ab eo accepit, vt in exercitum Domini proficisceretur.

Ipsa die venimus *Barrum* super Albam quod nominatissimũ oppidum est, tribus à Clara-valle millibus distãs. Quinta igitur feria Vir sanctus Missarum solemnia celebrauit in Ecclesia S. Nicolai. Illic ad noua diuinæ virtutis magnalia obstupuere Barrenses. Addidit adhuc magnificare famulũ suum Dñs, & oculos pueri cæci nati sub manu ejus aperuit. In eadem basilica post Missarum celebrationem, puella cõtracta, cujus tali adhæserant renibus, erecta est, & liberè ambulabat. Altera quoq; puella, quæ stare omnino non poterat, ibidem adepta est sanitatem. Item mulier clauda gressum recepit, & quam citò signata est virtutem sentiens, jussit pulsari campanas, sicut ad singula quæq; miracula faciebant. In eodẽ loco, duo surdi & muti à natiuitate receperunt auditum, pariter & loquelam. Alter quidã puer, alter adolescens erat notissimus in oppido illo: adhuc autem surdus vnus auditum recepit, & puella ex vtero matris suæ impos manibus, sanata est ipsa hora. Alteri quoq; manum aridã ante domum eleemosynariam, cũ jam proficisceretur, restituit sanitati. Ipsa die dispensator bonus multiformis gratiæ Dei fuit redditus Claræ-valli, reportans manipulos pretiosos, instar Patriarchæ Iacob cũ duabus turmis regrediens. Nam *Genes. 32.*
& triginta secum adduxit, & totidem ferè facto jam voto & constituta die venturos præstolabatur. Quid ergo di-

us linguam sputo liniens, & auribus ejus immittens digitos suos, Deum nominare jussit, cœpitque puer paulatim loqui: sed adhuc vox in gutture laborabat. Quod advertens unus ex fratribus nostris, rursum obtulit eum rogans, ut gutturi ejus manū imponeret. Statimq; locutus est liberè, cum multis lacrymis gratias agens Deo. Tamdiu siquidem surdus & mutus extiterat, ut ei nomen proprium penitus excidisset, & nesciret quis vocaretur. Via recordatus civitatis nomen, unde fuerat oriundus, Parisiensem se esse dicebat. In eodem itinere surdus alter auditum, pueri duo claudi gressum receperunt; & prope Mundivillam, sic enim vocatur viculus duobus fermè à monasterio millibus distans, curatus paralyticus senex nobis astantibus, turbis acclamantibus vehementer. Villa super Albam nominatur, ubi pernoctavimus ipsa die. Manè verò in basilica post Missæ celebrationem adolescens altero crure contractus, ubi à Viro Dei signatus est, extendit nervum, & coram omni populo gradiebatur exultans. In eodē vico, ingressus hospitium & irruentibus multis, cæcum uno oculo puerum & puellam mutam à nativitate, consueta benedictione sanavit. Siquidem & puer illuminatus, & puella locuta est, audientibus & admirantibus universis. In platea quoque cum detineret eum populus egredientem, sanati sunt manci duo: quorum alter etiam unius oculi lumen recepit amissum, duplicique liberatus incommodo duplex gaudium reportavit.

Eadem die juxta castrum *Barrum*, quod alluit Sequana fluvius, coram multitudine copiosa plebis, quæ de tota regione convenerat, curati sunt puer cæcus, & vir cæcus, puella manca & paralyticus senex: hunc in plaustro detulerāt, & ab annis sex sic elanguisse dicebant, ut nec sedere quidem, nec sine alio posset mutare latus. In ingressu villæ, quam *Bargonium* vocant, erectus est puer claudus ex utero matris suæ: in ingressu quoque mulier quædam amissum ab annis quatuor gressum recepit. Nec longè progressi eramus, & ecce currebat post nos mulier cæca uno oculo: & hæc quoque ubi pervenit ad Virum Dei, ab eo signata est continuò, & visum recepit. Et revertebatur gratulabunda & laudans. In ingressu diœcesis Tricassinæ, in vico (cui *Fulcheria* nomen) est oblat' à populo puer à nativitate surdus & mutus, & ab utroque morbo sanatus est ipsa hora. In via quoque, cùm egrederemur, puellæ manum à nativitate aridam & contractam benedicta Bernardi manus extendit, quasi esset cerea: & sanata est statim, ita ut teneret fortiter baculum, quem tradidimus ei. Mirabantur omnes, qui deducebant Sanctum Dei, viri de eadem regione nobiles & potentes. Magis autem mirati sunt juxta vicum qui *VVanda* vocatur, puellam claudā, & mutam ex utero matris suæ, benedictione percepta ambulantē videntes, audientesque loquentem.

Altera autem die in majori Ecclesia Trecensi congregatus est populus innumerabilis, ut audiret à Dei homine verbū ejus: factus ergo tumultus intolerabilis comprimentium sese turbarum; & periculum metuens, egressus est Vir beatus; cúmque in hospitium Episcopi se recepisset, sequebatur eum languentium multitudo, & pro foribus expectabat. Ingressa est autem puella clauda, & sub oculis omnium signante Viro Dei adepta est sanitatem, & liberè ambulavit. Erat autem nota in civitate puella, & ex propinquis ejus aderant eadem hora nonnulli. Post paululum quoque cæcus uno oculo puer illuminatus est, & alij quorum erant aridæ manus, sanati sunt, admirantibus & exultantibus universis. Vespere quoque expectantes infirmos, juxta cancellum Ecclesiæ scortum poni præcipiens, exiuit ad eos, & signavit ex ordine residentes. Aderant autem venerabiles Episcopi Godefridus Lingonensis, qui ferè omnia, quæ scribimus, præsens vidit; & Henricus Trecensis: aderant Clerici & Laici de civitate non pauci: coram his omnibus puella clauda & muta oblata est Viro Dei. Cúmque signatam apprehensa manu deduceret, loqui cœpit, & ait. Non possum Dñe ambulare, non possum. Obstupuimus omnes, iterum signari rogavimus eam, & gressum quoque recepit. Ibidem quoque cæcum oculum pueri sputo liniens illuminavit. Mulierem claudam ab annis quindecim, quæ in Ecclesia beatæ Mariæ à sanctimonialibus alebatur, signans & attrectans, curavit protinus ita ut, quod antè non poterat, & sederet, & liberè graderetur. Exultans igitur vehementer tulit baculos, quibus antea utebatur, in beati Petri Ecclesia suspendendos. Item juvenis quidam ejusdem Ecclesiæ servus, amissum ab annis quinque ibidem recepit auditum. In eadem civitate facta sunt quæ sequuntur. Faber quidam longa ægritudine claudicans, ut sine baculo incedere omnino non posset: ubi à beato Patre signatus est, lætus rediit, gradiens pedibus suis. Deinde mulier epilepticam ei obtulit filiam, cui morbus ille loquendi prorsus ademerat facultatem: cui Vir beatus manus imponens signavit eam, statimque locuta est coram nobis.

Manè egressus Trecas, dū transiret Vir sanctus villam, quam *Prunetum* vocant, oblatus est ei puer, cujus ei pedē retracti nervi torserant in perversum, ita ut ambulare omnino non posset: acclamabant autem qui convenerant, levantes manus in cœlum, dum Vir Dñi puerum attrectaret. Nec morà signatum pedem omni facilitate detorquens, deponi jubet: & coram omnibus ambulare cœpit incolumis. In oppido quoque quod Romana lingua *Triangulum* vocant, post Missarum celebrationem feria sexta coram omnibus ad altare adducta est mulier cæca, ejusdem indigena castri. Cumque ei vir beatus imposuisset manum, interrogata à circumstantibus. *Iam cito videbo*, inquit, & post paululum *Video*, ait, *clarè, omnes vos video: benedictus Deus qui fecit mecum misericordiam*. Altera quoque illuminata est, quam ab annis decem cæcam fuisse testabantur. Ibidem clauda mulier gressum recepit, & mutus loquelam, acclamantibus omnibus, maximéque illius castri, qui nulla priùs similia viderant. Ipsa die transeunti propè castrum *Braium* (quod lutum interpretatur) occurrit vir quidam filiam portans in humeris, quæ nec loqui unquā potuerat, nec stare supra pedes suos: statimq; sub omnium oculis ab utroq; est incommodo liberata. Apud Monasterium ubi *Iona* fluvius in Sequanam influit, præsente Comite Theobaldo & multis alijs nobilibus pariter & ignobilibus, mulieres tres, prima auditum recepit, secunda amissum ab annis septem unius oculi visum, tertia paralytica sanitatem: hæc in grabato in Ecclesiam fuerat deportata, & ubi signata est, & jussa stare supra pedes suos, in medio populi stetit incolumis, & relicto grabato suo gratulabunda repetijt domum suam. Ipso die apud *Moretum* oppidum juxta leprosorum domos, surdum & mutum à nativitate puerum offerebant, cujus statim aures apertæ sunt, & solutum vinculum oris ejus. Ubi verò castrum egressi, flumen transivimus, quod *Lupum* vocant, occurrit Viro Dei populus innumerabilis, & ibi quoque puer, quem bene noverant circumstantes, amissam loquelam ejus benedictione recepit. *Stampis* negotio Hierosolymitanæ expeditionis, & regni Franciæ, tam ipse quàm cæteri qui convenerant, intendebant. Reddidit tamen illic auditum surdo; phrenetico, quem ligatum attulerant, mentem: mulieribus duabus visum, alteri quidem unius oculi, alteri utriusque. Exiens quoque finito Concilio, cæcam puellam per signum crucis illuminavit. Apud viculum *Messam* qui tribus à *Stampis* milliaribus distat, coram universo populo qui convenerat, surdis duobus, viro & vetulæ mulieri restituit auditum. *Milliacū* oppidum transiens ipsa die mulierem languidam, & viribus corporis adeo destitutam, ut nec ambulare, nec stare posset, signavit atque sanavit, proprijsque pedibus est reversa quæ fuerat adsportata pedibus alienis. Illic etiam Clericus quidam amissum unius oculi lumen adeptus est, & puer claudus incessum: sic & Moreti vir cæcus uno

oculo, qui Viro Dei occurrebat ingredienti, confestim illuminatus est ad ejus benedictionem. *Senonis*, quæ Galliæ olim maxima ciuitas erat, in conspectu Cleri, qui ad eum fuerat congregatus, mulierem surdam & cæcam per manus impositionem auditu donauit: & præter alia, quæ scribere supersedimus vitantes prolixitatem. Ingredienti oppidum, cui *Iouiniacum* nomen est, oblata est mulier cæca: confestim in habitum versa priuatione, de cæca facta est videns, exijtque sermo in populum, & vndique acclamabant, Anna videt, Anna videt; quia omnes nouerant eam: vbi verò egressi sumus, geminata est populi lætitia, & sub oculis omnium puer à natiuitate cæcus vno oculo, negatum à natura munus adeptus est gratiæ beneficio.

Caput XV.

De miraculis Antisiodori, Molismi, &c. factis.

Aduveniens igitur Antisiodorum Vir beatissimus, orationis causâ monachorum basilicam introiuit, vbi pretiosus ille thesaurus jacet, vbi GERMANI gloriosi corpus sacratissimum requiescit. Regredienti verò mulier clauda, quæ genibus tantùm & manibus gradiebatur, occurrit in porta, tenensque vestigia ejus, misericordiæ viscera miserabili supplicatione pulsabat: cujus renes & genua signo crucis edito Vir beatus attrectans, eleuauit eam in nomine Domini: & ad sanctissimi Confessoris altare misit suis pedibus gradientem: ipsius etenim nomen, dum mulier eleuaretur, vniuersus qui conuenerat populus inuocabat. Hoc in ciuitate illa nouissimum celeberrimumq; miraculum fuit. Omnibus siquidem nota erat mulier illa, & tribus fermè annis in grabato viderant eam deportari. Hospitatus est autem vir sanctus in domo Episcopi: & illic quoque videntibus multis aridam manum mulieris extendit liberè, & sanauit. Sic & mane cùm egrederetur, simili incommodo laboranti beneficium simile contulit manus benedicta. Ipsa die Cableiam pertranseunti claudum puerum offerebant: quem sanatum protinus & erectum in beati Martini Ecclesiam deduxerunt. Ad eum siquidem & illa Ecclesia pertinet, & vicus ipse; quem in Bernardo reuixisse mirabantur. Adhuc enim prosequentibus eum turbis, puella clauda, & alteram manum inualidam habens, ab vtroque incommodo liberata est coram eis. In castro Connodarensi eadem die videntibus nobis, in hospitio mulier cæca vno oculo per signum crucis illuminata est, & exijt magnificans Deum. In Ecclesia etiam beati Aniani feria quarta dum ad oblationem inter Missarum solemnia recessisset, obtulerunt puerum cæcum: cujus statim oculos sub manu fidelis serui diuina virtus aperuit. Similiter & puella cæca, cùm jam egrederemur castrum, coram omnibus qui prosequebantur beatum Virum, amissum ab annis multis signante eo visum recepit, & altera cæca vno oculo illuminata est prope fluuium, qui Armancia nominatur.

Ipsa die *Molismum* venimus; quod est monasterium, vnde egressi sunt olim Patres nostri, à quibus Cisterciensis Ecclesia sumpsit exordium. Extat liber vsuum Cisterciensium, vbi plenius id scriptũ diligens lector inueniet. Illic ergo, vt dictum est, quarta feria virum Dñi magna cum deuotione susceperunt: cumq; in hospitio resedisset, vir quidam cæcus vno oculo ingressus est, & genu flexo misericordiam precabatur: vbi verò signavit eum, sacratis digitis cæcum tetigit oculum, & confestim illuminatus est, & gratias egit Deo. Factum est autem post vnam horam, cùm advesperasceret, essetque inclinata jam dies, egressus est Vir beatus, vt signaret infirmos, qui pro foribus expectabant. Primus illic conualuit puer cæcus oculo dextro, qui signatus sinistrum claudebat oculum, quo priùs videre solebat, & clarè discernens omnia, sciscitantibus nobis, quidquid ostenderetur, continuò respondebat. Id ipsum tribus alijs eodem laborantibus incommodo, per manum Bernardi sui beneficium præstitit Deus; puellæ videlicet, & seniori viro, & mulieri: similique & in eis probatum est diligentia. Adhuc autē in ipso loco puellula debilis, & clauda ex vtero matris, sanata est per manus impositionem: & exultabat in gaudio mater, quòd tunc primò stantem eam & ambulantem cernere mereretur.

Feria quinta egredientem Molismense cœnobium Hominem Dei, devotione debita prosequens innumerabilis multitudo, quæ de tota conuenerat regione, mulierem claudam, quæ planstro subuecta fuerat, vbi signata est ab eo, suis gradientem pedibus gratulabunda reduxit. In eodem itinere dum siluam ingrederemur, adolescens surdus auditum, & mulier quædam amissum ab annis duodecim alterius oculi visum, per manus Viri Dei impositionem receperunt, præsentibus & videntibus multis. Occurrentes deinde viri duo, & ij si quæ quæ quod amiserāt, singulorum lumen adepti sunt oculorum. Nec longè processeramus, & ecce concurrentibus turbis vndiq; puer claudus, quem attulerant, ad tactũ beati Viri sanatus est, & liberè gradiebatur exultans. Confluum dicitur villa nostris proxima finibus, per quam transivimus ipsa die. Ibi quoq; sub oculis omnium qui convenerant, puerum claudum & mulierem claudam ex vtero matris suæ signans Vir Domini & attrectans, amissum reddidit alteri visum, alteri novum contulit gressum. Ingredienti denique *Claram-vallem* vnus de nostris occurrit, adducens surdum & mutum puerum, qui in monasterio diebus jam quindecim Sancti præstolabatur aduentum. Nec fraudatus est desiderio suo puer fidelis, sed continuò vt signatus est, recepit auditum pariter & loquelam. Et primò quidem vix potuit nominare Deum, ac deinde præcipientibus nobis, invocare cœpit B. Virginis nomen: tandemq; soluto penitus oris vinculo omnia loquebatur, vbertim gaudij lacrymas fundens. Multi etiam fratrum, qui eum nouerât priùs, nec audientem penitus nec loquentem, locuti sunt in auribus ejus, & audierunt eum ad plenum verba omnia formantem. Interrogatus autem, quamdiu mutus & surdus permansisset: tertius, inquit, annus transiuit, ex quo obsurdui & obmutui, & eram annuens tantùm. Et hæc dicens cum lacrymis benedicebat Dñm, qui fecerat cum eo misericordiam. Ipsi & nos pro tanto patre & patrono, quantas possumus gratias referimus, & glorificantes semper & laudantes Deum, qui est super omnia benedictus in sæcula.

Caput XVI.

Veritus autem molestam vobis esse breuitatem, ex his quoq; quæ *Rutila* facta sunt, nonnulla subjunxi. Viderat Pater sanctus in somnis, quod nobis secretiùs intimauit, mulierem claudam in Ecclesia quærentem se, cum nec ab ea, nec à populo cognosceretur. Gloriabatur autem quòd ignotus esset, & accedens clanculo signabat eam, & pertransibat: subitòque admirans illa erigebatur. Hujus autem visionis effectus apparuit manifestus. Siquidem dum in Ecclesia illa Missarum solemnia celebraret Vir beatus, allata est contracta mulier, quæ à diebus multis per terram repens erigi penitus non valebat, sed genibus & scabellulis quæ gestabat manibus vtcumque gradiebatur. Guntrânus de *Sirca*, quod super Mosellam situm est castrum, à prædicto monasterio paululum distans, mulierem illam in Ecclesia fecerat deportari. Necdum ad beati Patris manum accesserat, & ecce accessit ad eam spiritus ejus occultè, sicut præviderat: subitòque curata exilijt, & ambulabat laudans & magnificans Deum. Videns autem populus, qui claudam priùs noverat eam, exclamauit in laude Dei, tollentésque scabellula ad altare protinus detulerunt, vt sisterent eam Dño, & Bernardo seruo ejus. Ibidem sanè ad tactum eius mulier de eodem vico clauda ab annis septem, & puellula cõtracta, ejus obstupuerant nerui femoris vtriusque, vt extendere genua, aut erecta stare non posset, desideratum gressum coram omnibus receperunt. Oblati sunt ei vir quoq; cæcus, & mulier cæca, & confestim edito signaculo Crucis ab vtroque repulit tenebras, & vtriusque lucem restituit. Sed fortè hæc nostra descriptio, licèt studiosis breuior, obliuiosis prolixior videatur. Et ipsis itaque providentes, instar proverbij, quæ dicta sunt, perstringamus. Resultabat canoris vocibus Ecclesia Treuerensis ad Bernardi tactum ambulante claudo, audiente surdo, cæco vidente. Duas quoq; sorores cæcas idem Vir Dñi in ingressu ciuitatis illuminauit, & in domo puerum cæcum vno oculo. Rutilauit Rutilæ in Bernardi præsentia lux cœlestis, cuius benedictio claudis duobus gressum, visum reddidit cæcis æque duobus: in eadem Ecclesia, mulier clauda, quæ genibus & scabellulis ferebatur, erecta est priusquam perueniret ad hominem Dei.

Residebat aliquando *Frankenvoert* in solio Pater sanctus, & per fenestram ad manus ejus admittebantur infirmi, quorum innumerabilis multitudo vndique fuerat cõgregata. Et ecce oblatus est inter cæteros adolescens quidam surdus & mutus ex vtero matris suæ. Cui vir beatus manum imponens confestim curavit eum, & liberè audiebat & loquebatur. Nullam tamen noverat linguam, sed ea tantùm proferebat verba, quæ ex colloquentis ore audiuisset. Hoc fuit quod maximè nostrũ movit Hugonem, vt describi hoc miraculum postularet: sed nos multa similia vidimus. In ipso quoq; solio matrona quædã dives & honorata de regione eadem deportata est, quæ ex longo tempore jacuerat paralytica. Et hanc quoq; signans homo Dei tenuit manum eius & erexit eam, præcipiens vt liberè ambularet in nomine Dñi nostri Iesu Christi, & in virtute Spiritus sancti. Dixit, & factum est: exiliensque ambulabat. Tunc verò acclamabant omnes; sed specialiter exultabant milites, qui proprijs humeris deportaverant, quam videbant regredientem pedibus suis. Nimirum videbatur sibi quodammodo miraculi particeps pia devotio. Et hæc quoq; excitavit amicum nostrum, vt sileri miraculum hoc, nefarium judicaret.

Tertium autem simile est huic. Erat siquidem in proximo vico vir paralyticus ab annis octo, notus omnibus, & omnium dignus miseratione. Neque enim movere poterat membra, nec, si domus in qua jacebat, vndique flagrare cœpisset incendio. Hic ergo coram nobis & alijs quampluribus, qui beato Patri tunc assistebant, subvectus in culcitra depositus est coram eo: cuj⁹ debilia membra edito signaculo salutis attrectans, confestim erexit eum, & tam perfectè curatus est, vt ad exercitum Dñi profecturus illicò susciperet signũ crucis; nimirum, cujus virtutem tantam, & tam celerem esset expertus. Cumque tollerent alij lectum eius, non sic (ait venerabilis Hugo) sed magis ipse portabit, & imponens in humeros eius dimisit eum, & tam viriliter ambulabat, ac si nihil prius sustinuisset incommodi. Quartum quod describi Hugo miraculum postulabat, puellæ cuiusdam erectio fuit: hanc in hospitium vespere obtulerunt humeris deportantes. Cujus cum signaret genua Vir beatus, cõtractos & obduratos quasi in modum virgæ ligneæ nervos sentiens: heu, inquit, huius ex toto retracti sunt nerui, & flectere genua, imò flexa extendere omninò non potuit. Et certè sic erat, nec poterat à diebus multis gradi pedibus, sed manibus & pedibus reptabat vtcumq;. Igitur ab Patris benedictionem laxatus est statim nervus vterq;, & elevauit eã vnus è fratribus: ipse verò tenebat tibias, & paulatim extendebatur: cumq; ambulare cœpisset incolumis, obstupuimus vehementer omnes, sed & Sanctus ipse præ admiratione se signans, Dño virtutum gratias referebat.

CAPVT XVII.

De miraculis quæ Tulli per B. Bernard. contigerunt.

IAM ad ea quæ Tulli facta sunt, veniamus. Quater siquidẽ hoc in anno Vir sanctus illã ingressus est ciuitatẽ; nec vnquam transijt absq; miraculis. Primum siquidem Dñica ante Pentecosten in Ecclesia beati Stephani ad altare majus Missas celebranti, oblatus est puer cæcus, notus in ciuitate eadem, qui per manus impositionem visum recepit: & hunc vsq; hodie Tullensis habet Ecclesia virtutum B. Bernardi speculum, testimoniumq; fidele. Secundò quoq; accedens civitati, proximam villulam, quam *Calmas* nominant, pertransibat. Et ecce ruit obvia plebs devota, aquam afferens signandam atque benedicendam, quam protinus Evangelici instar miraculi sapore pariter
Ioann. 2. & odore vini benedictione ipsa donavit: & qui gustaverunt, omnibus perhibent testimonium. Vnde & nunc in tota regione illa certissimum est celeberrimumq; miraculum: apud villam *Calmas* sub Bernardi manu aquam in vinum esse mutatam. Nam super vestẽ cuiusdam sparsum est vinum novum, dum vndiq; concurrentes certatim traherent vasculum, & multis diebus vini preciosissimi servavit odorem.

Tertiò deinde prædictam Tullensium civitatem ingressus timuit turbas, & quia grandis ei restabat via, nocte egredi festinauit. Idipsum autem suspicati nonnulli de populo observabant eum, nec exire vel nocte potuit sine turba: inter quos oblata est paralytica mulier in grabato, quam protinus elevãs Vir beatus in nomine Dñi signavit atque sanavit. Hujus quoque curatio vniversæ innotuit Civitati, quam nimirum adhuc hodie incolumis mulier inhabitat, quæ in ea diu jacuerat paralytica. Similiter autem & altera mulier cæca vno oculo, quæ ad eũ deducta est extra ciuitatem, signante eo visum recepit, quod in hoc adventu verissimè certissiméque probavimus. Nuper sanè apud beatum Aprum Vir Dñi susceptus hospitio, monasterium illud plurimis miraculis illustravit, claudum erigens puerũ, auditum surdo reddens adolescenti. Tres quoque cæcos vno visionis munere donans in ipsius nomine, qui Trinus adoratur & Vnus: vbi plurima quoque miracula claruisse non dubito, sed hæc coram me facta novi certiùs, fiducialiusque descripsi.

Finis libri miraculorum S. BERNARDI.

Epistola Gaufridi Monachi Claræ-vallensis.

MAgistro suo carissimo Archenfrido, & vtrique Capitulo, fratribus suis vterinis, frater Gaufridus, memores ejus esse, qui diligit vos in veritate. Nullis mihi ad te, Magister, verborum blanditijs vtendum esse, certis experimentis cognoui. Latere enim non potuit familiarem filium, quem præ cæteris fouere solebas teneriùs, & amplecti carius, non quod dignum, sed quia indigum esse sentires, adhærentem inquam lateri tuo latere non potuit, quàm parum acceptes eos, qui verba venantur, sentiens planè cum Apostolo, Regnum Dei non esse in sermone, sed in virtute. Vt quid ergo verba multiplicantur? Tu scis Domine, quia amo te, tu scis, quia tuis & tuorum orationibus egeo, & quantum egeam, non ignoras. Sileo proinde de meipso, sciens, quòd scienti me scribã. Cæterum cùm memor sum, in quanta solicitudine reliquerim vos, & totam pariter Claram-vallem, eoquod dubia videretur Domini Abbatis de itinere isto voluntas; scribo vobis, de quo magis præsumo, quæ in eo vidimus & audiuimus, vt habeatis consolationem, & vestris eam nihilominus præbeatis. Hoc autem scitote, nihil me scribere, nisi veritate compertum. 1. *Corint.* 4.

Dum appropinquaremus Pictauim, cœpit Dominus Abbas infirmari: ita vt paulominus eum pœniteret incipere oneris, nos itineris hujus. Ibi ad nostram & ipsius consolationem facta est vox ad eum in visione cantans, *Et domus impleta est ex odore vnguenti.* Erat autem cantus vt versiculi, & tantummodo punctum vltimum * deerat in hunc modum. *Et domus impleta est ex odore vnguen.* Quo defectu quid significatum credamus, sequentia manifestant. Altera die cùm iterum decubaret, sic in os ejus missum est Canticum novum. *Lætabitur justus in Domino:* vt euigilans sæpius, nil aliud posset cogitare. Pictaui, dum nocte sederemus, & ipse cum candela solus deambularet, extincta est cãdela, & Abbas Cari-loci vidit eum sine lumine ambulantem. Proinde autem cum sonitu quodam, vt ipse confessus est, candela reaccensa est, & ardentem eam vsque ad nos deportauit. *Ioan.* 10. * id est vltima syllaba *Psalm.* 63.

In vrbe *Burdegali* res facta est digna miraculo, quod obstinatissimos animos Clericorum conuertit, vt concederent in sede Episcopali Regulares ordinati Canonicos, pro qua re per septem annos excommunicati parui pendebant omnino, ita vt quinquennium exularet Archiepiscopus, vacaret Ecclesia, redditus illi violenter diriperẽt, & tam exosus esset omni populo Archiepiscopus, vt in ingressu etiam omnibus nostris exprobrarent, dicentes, quoniam isti sunt de partonis Archiepiscopi. Sed mutauit animos eorum sermo Dei viuus & efficax, præter spem vniuersorum, qui nouerant negotij difficultatem, & obligationes pessimas nimis. In castro, quod dicitur Bragerach, allatus est ad eum vir nobilis grauissima infirmitate laborans: & ex illa hora conualuit, vt postea didicim⁹. Homo ciuitatis illius pauper & inops laudat hodie nomen Domini, qui longa infirmitate fractis viribus laborare non poterat, aut operari quidquam: sed benedicto pane vescens, cùm per aliquot dies sequeretur nos, fortis & incolumis est reuersus. In Caturcensi vrbe quidam seruiens Episcopi percussus in capite, oculi vnius lumen amiserat: sed signante eo visum recepit. Ibidem burgensis quidam bibit aquam ab eo benedictam; & visum est ei ac si projiceretur super caput ejus plenum vas aquæ, & ea hora cõualuit ex febre, qua per 7. annos laborauerat.

Iam verò *Petragorici* populi deuotionem quis explicet? Paulominus suffocabant eum, adeo vt necesse haberit clam discedere ab eis. In Tolosana vrbe satis deuotè susceptus est: sed per paucos dies plusquam nimis fuere deuoti. Paucos quidem habebat ciuitas illa, qui hæreticis fauerent: de textoribus, quos ipsi Arrianos vocant, nõnullos. Ex his verò qui fauebant hæresi illi, plurimi erant & maximi ciuitatis illius. Denique non longè ante aduentum nostrum vnum è ditioribus ciuitatis illius eum vxore seduxerant, vt relicta substantia sua & paruulo filio in villam secederẽt, quæ hæreticis plena est, & multis deinceps propinquorũ persuasionibus reduci nõ poterãt. Vocatus est ergo Henricus, vocati sunt Arriani; & pollicitus est populus, quod nemo eos deinceps susciperet de cætero, nisi venirent, & palam loquerentur. Fugas Henrici & Arrianorum latibula longum est enarrare. Fugerũt siquidem, qui in ciuitate erant Arriani, audientes signa & mirabilia quæ fiebant. Fautores eorum abnegauerunt eos, & credimus omnino perfectè liberatam ciuitatem ab omni hæreticæ contagio prauitatis. De militibus promisere nonnulli, quod deinceps expellerent, & non manutenerent eos. Siqui verò cupidi fuerint, & aliter voluerint agere, hæreticorum munera diligentes, data est sententia in hæreticos, & in fautores eorum, atque in omnes qui manutenuerunt eos; vt neque in testimonio, neque in iudicio susciperentur: nemo communicet in conuiuio, neque in commercio. Henricum fugientem secuti & persecuti fuimus; sed ille eò ampliùs fugiebat.

In ipsis sanè castellis, quæ seduxerat, locutus est Dominus Abbas, & libenter audiente populo crediderunt, qui erant præordinati ad vitam. Milites quidem nonnullos invenimus obstinatos. Sed non tam errore, vt nobis videtur, quam cupiditate, & voluntate mala; oderunt enim Clericos; & gaudent facetijs Henrici, & quia id loquitur eis, vnde occasionem habeant & excusationem malitiæ suæ. Omnes tamen affirmabant, quod deinceps non manutenerent eum, siquidem Domini Abbatis colloquium refugisset. Data proinde sententia est in hæreticum, & in fautores eius, & patefacta est omni populo pessima eius vita, & quomodo in Pisano concilio, omnes quas nunc prædicat hæreses, abjuraverit, & redditus Domino Abbati litteras acceperit ab eo in Clara-valle, vt ibi monachus fieret. Credimus, annuente Domino, malitiam eius finiendam breui. Terra tam multiplicibus errorum doctrinis seducta, opus haberet longa prædicatione, sed Dominus Abbas nec tanto labori sufficere posse videtur, & multò magis timet molestus esse fratribus suis; & hic est, ni fallimur, ejus quem prædiximus puncti defectus, in cantu versiculi, quem audivit.

Acceptis ergo à Clara-valle multis hinc inde literis, cum omni festinatione reuertetur: & credimus, annuente Deo, quod non longè post octavam Assumptionis B. Mariæ vistri sitis desiderium, meritò desiderabilem vitum.

sustinentibus Canonicis præsentiam ejus. Rogat ergo obnixiùs, vt prope Dñm Abbatem deferatur: & portant sex viri in grabato in cameram, quæ proxima erat hospitio nostro. Ibi visitatus à Dño Abbate, confessus est ei peccata sua, & pro sua liberatione & sanitate obnixius obsecrabat. Vbi ergo benedixit ei Dñs Abbas, exivit de camera, & fuimus nos quoq; cum eo. Ibat autem secum cogitans & dicens, tanquam servus fidelis. En Dñe, signa quærunt: & nihil profecimus aliter, quousq; dissimulaveris? Et cõtinuò exiliens ille cucurrit post nos, ita vt vix ingressi essemus hospitium quando sequentem nos vidimus, & ambulantem, vt ipse dicebat, non viribus, sed virtute divina. Exinde pergit ad Ecclesiam, gratias agens Deo, & fratres cantantes cum eo, *Te Deum laudamus.* Quanta devotione Domini Abbatis oscularetur pedes, scire potest nemo, nisi qui vidit.

Puer quidam septennis, vt dicebatur, languens inter brachia matris, ignorantis quænam esset passio, cùm benedictus à Dño Abbate reverteretur, continuò vomuit lapidem, quem multi quoq; viderunt, & sanus factus est ex illa hora. In ipsa civitate hominem jam senem, qui vnius oculi lumen amiserat, per signum crucis illuminavit. Sic & puerum, qui vtroq; oculo cæcus erat, alterum verò jam majoris ætatis cæcum similiter illuminavit. Fuit in ipsa vrbe mulier quædam, quæ subitum in capite dolorem sentiens dixit, quia non comedam, donec veniam ad Virum Dei; dehinc cùm cogeret eam vir ejus, vt comederet, vbi primum gustavit panem, paulominus suffocata, & arctata gutture, pervasa est à Dæmonio. Exinde per triduum non poterat comedere aut bibere quicquam, donec præsentata Dño Abbati, benedictum panem & aquam sumpsit de manu ejus. Præcepit deinde Dñs Abbas, vt juxta nos in Capella pernoctaret, volens ad eam sine turba venire secretiùs. In nocte verò conqueri cœpit vehementiùs, ita vt nunc quidem Dæmon, nunc fœmina loqueretur: & modo in sinistrâ, modo in dextram partem vertebatur lingua, secundum quod mutabatur loquentis persona. Dicebat dæmon audientibus vniversis qui adstabant, quia non egrediar, donec veniat Abbas, donec veniat Abbaticulus. Admonitus interim Dñs Abbas in somnis, venit ad eam, quam in tanto cruciatu invenerat, quietam omnino dimisit. Et protinus mane facto celebrans missarum solemnia, dedit ei communionem sanctam, & incolumem remisit in domum suam.

Ex his qui manus habebant intortas in partem alteram, & digitos in palmam replicatos, tres sanavit Tolosæ, tres in confinijs ejus. Allata est enim ad eum puella quædam, dum oblationem susciperet, & signans manum, atq; apprehendens digitos, eum omni facilitate aperuit. Idipsum quoque de duobus alijs fecit, nisi quod alterius, cujus erat manus contracta, vterque erubescens propter Episcopos, qui præsentes erant, parumper aperuit, & sic tradidit militi cuidam de templo qui præsens erat, vt ipse perficeret. Quartum ab hoc incommodo liberavit infantem quendam apud *Dameysseriam*, vidente Domino Engolismensi Episcopo & stupente, quod vbi signavit manum & dimisit, ipsa quasi esset corda quædam, in bonum statum conversa est, & digiti aperiri cœperunt. Ibidem sanè in hora eadem & surdum fecit audire, & mutum loqui. Quintum mancum sanavit in castro quod dicitur *Viride folium*, vbi sedes est Satanæ, & ipse pessimi, ni fallor, hæretici puer erat. Sextum sanavit in castro, quod dicitur sanctus Paulus, quos ex servientibus domini Legati remanere in terra aliena febris gravissima coëgisset: nisi subvenisset eis cœlestis medicina panis benedicti.

In Albigensi civitate factum est, quod cæteris non immeritò miraculis credimus præferendum. Erat enim populus civitatis illius, super omnes qui in circuitu ejus sunt, hæretica pravitate cõtaminat⁹ vt audivimus; ita vt dño Legato, qui per biduum ante nos venerat, cum asinis & tympanis exierint obviam; & cùm signa pulsarent ad populum convocandum, ad missarum solemnia celebranda vix convenere 30. Tertia die Dñs Abbas cum multa populi lætitia susceptus est. Sed tanta mala de illis audierat, vt penitus non acceptaret devotionem eorum. Sequenti vero die, cùm beati Petri solemnitas esset; tanta ad audiendum verbum Dei multitudo convenit, vt non caperet eos grandis Ecclesia. Quos allocutus Dominus Abbas. Seminare, inquit veneram, sed præoccupatum à semine pessimo agrum inveni. Veruntamen, quia rationalis est ager, Dei enim agricultura vos estis, ecce ostẽdo vobis semen vtrumque, vt sciatis quid eligere debeatis. Et incipiens à Sacramento altaris per singula capitula, quid hæreticus prædicaret, quæve esset fidei veritas, diligentiùs exponebat. Demum interrogavit eos, quid eligerent: & respondens omnis populus, cœpit abominari & detestari hæreticam pravitatem, & cum gaudio suscipere verbum Dei, & catholicam veritatem. Pœnitemini, inquit, igitur, quicunque contaminati estis; redite ad Ecclesiæ veritatem. Et vt sciamus, quis pœnitentiam agat, & suscipiat verbum vitæ, levate in cœlum dextras, in signum catholicæ vnitatis. Factum est ergo, vt levantibus omnibus dextras in cœlum cum exultatione, ipse sermoni finem imponeret. Et nos quoque Epistolam terminemus. Valete.